BSB Bayerische StaatsBibliothek
MDZ Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Barclay, John

Io. Barclaii Argenis Cvm Clave Hoc est nominum propriorum elucidatione Hactenus nondum edita

Lvgd. Bat. 1630

P.o.lat. 95
urn:nbn:de:bvb:12-bsb00001221-6

Io. Barclaii
Argenis.
Editio novissima.
Cum Clave, hoc
est: nominum propri-
orum elucidatione
hactenus nondum
edita.
Lugd. Bat.
Ex officina Elzeviriana
Anno cIɔIɔcxxx.
T
S

Bayerische
Staatsbibliothek
München

Serenissimo & Potentissimo

PRINCIPI

LUDOVICO XIII,

Galliæ & Navarræ Regi Christianissimo, &c.

IO. BARCLAIVS

S. D.

NOVO isti generi scriptionis, nec forsitan in Latinis ante viso, LUDOVICE Rex Christianissime, ut faveas ipse, & favoris publici viam regia humanitate aperias, facile poteris exorari. Nunquam enim hæc bella, hos casus, regnorumque discrimina, & amores pudicæ juventutis, quos habet iste liber, Tu illo flore ætatis, illa vividæ indolis lætitia, tam capaci ad seria & remissionem ingenio contemnes. Videbis virtutum vitiorumq; certamina, nullibi quam vestris in Aulis atrociora. Despicies quid indulgentia Regum peccaverit, quidve audacia.

Oderis publicæ paci infestos, gaudebisq; mulctari. Tuas sæpe virtutes reperies: Tua in aliis Heroibus simplicius facta miraberis; Popularem denique tuum, tot fatis tot hostibus exercitum Poliarchum, ipsa virtutis & dignitatis similitudine habebis chariorem. Nec posthac sanctitatem famæ tuæ, quæ Te virum & Regem ab inassueti candoris fortitudine celebrat, si amabis Argenidem. Satis deniq; se hic liber Tuæ Majestati probabit, si intelliges, in illo aliquot Principum laudes referri. Tua enim interest, ut, qui tot historiarum materiam Orbi daturus es, jam nunc literis faveas, Regum vitam quacunque ratione narrantibus. Ibunt Musæ, exemplo licentiaque quam feceris, per Optimatum domos, miscebuntque se juventutis colloquiis, & provectiorum seria utilissime excolent. Nec aliud ingerent sæpius quam tui nominis dotes, in quo omnia ad æternitatem famæ conspirant, nobilissimo regno & indole nobiliori. Nam altissima Europæ in scena, solio emines gentis illius, quæ nunc armis peragravit arcana Orientis adhuc Franciscũ nomen horrentis; nunc vicinioribus bellis eo fato efferbuit, ut regiones ægre reperias quæ non aliquando Gallicæ gloriæ ditio-

ditionique accesserint: cujus denique viribus, ubi ipsa sibi consentit, nihil nimium est, nihil impervium; quæ autem pietate & religionum amore præcipua, nescit posse quod posse non debet. Iam vero iis Tuam Majestatem moribus numen finxit, iis casibus pueritiam & juventutem Tuam erudiit, ut videatur aliquid à fortuna Tua majus Gallia expectare, quam dederit ipsa Tibi. Eo enim parente es genitus, qui vel confessione hostium sæculi sui summus, Magni cognomen ferre vivus debuerat, quod Vos modestius extincto addidistis. Tali scilicet authore ingenerari debuit Tibi virtus, & ad gloriæ successionem cupiditas inseri. Is autem vix octuenni tibi raptus; Quippe hoc modo elucere optime potuit Numinis cura Tuæ Majestati propitia, propriæque virtuti seges dari, ne omnia Patri deberes. Nam eo sublato motus sensim exarsere in Gallicis animis, plerumque ad vicariam contumacibus potestatem, & mox arma civilia; dum Tu, Nobilissime Regum, jam virilis conscius sensus, properares enatare ex pueritia ad ætatem firmiorem. Prævenisti tandem annos, momentoque composuisti patriam pene eversam. Sed ut crebrioribus triumphis tua se fama per

 homi-

hominum ora inveheret, sæpe deinde arma gentilia novis ac pene anniversariis tumultibus exsonuêre; totiesque oppressisti factiones hoc ipso stupentes, quod præter spem Tui vindex adesses. Ivisti, circumtulisti regia signa, denique pugnavisti. Illico multis ceciderunt sponte arma, multis excussa sunt. Hi tuam virtutem amaverunt, illi timuerunt fœlicitatem. Tu vero magnitudine effecisti, ut omnes dubitent plus fuerit in fortitudine an clementia tua. Victor enim eas ut plurimum leges scripsisti, propter quas vincere isti voluerant.

Cæterum, quamquam imbutus regia armorum voluptate; non his tamen, plus justo indulgens, passus es belli malis pacem esse infestam: nec acrior sceptris vindex fuisti quam deinde salutis singulorum: impio more sublato, qui jubebat Gallos tuos, levibus inter se rixis commissos, passim jugulum suum dare, aut petere alienum. Hæc atrox & pestilens lues tantum Gallici cruoris exhausit, ut vix plura gladiatorum paria olim Romanorum arena conspexerit. Vsu quoque & fama populari invaluerat insania: quia illi vitio ex virtute, sed corrupta, erat semen. Quoties totæ stirpes excisæ? quoties emeritorum

rum patrum senium, aut ignaram miseræ prolis pueritiam hæc furia orbavit? An spes esset, adeo efferum morem, qui multorum toties Regum, & ipsa maximi tui Patris edicta, contumaci audacia cluserat, ad Tuæ adolescentiæ vocem expiraturum? Voluisti: sed non perfunctorio nutu: Strinxisti auctoritatis tuæ arma: haud mora confectus es. Addat Numen Tuæ vitæ illos annos quos à juventute Gallica perire vetuisti. Tibi illa servabit; &, si tuæ Majestatis & patriæ res exposcent, spiritum reddet, quem privata & intempestiva odia, nisi cavisses, geminata morte merfissent.

Magnæ hæ quidem, Rex Christianissime, pace belloque laudes. Adhuc tamen mihi intactum est quod in tuis præconiis potissimum eminet: Religionis cura, Numinis cultus. Subactæ provinciæ, ut sanitatem pati incipiant: & in ultima illa ad Iberiam Galliæ ora, templis reddita sacra, sacris Pontifices, Pontificibus securitas. Sed hæc magna majoribus factis deles. Quos non quotidie triumphos tuos audimus? quos non indies expectamus? Quoscunque Religionum aut Regum cura tangit, mirantur, obstupescunt; se fœlices existimant, quod tuo sæculo vivunt,

vunt, pluresque vero affectu congerunt in Majestatem tuam laudes, quam adulatio in immeritos Principes solet.

Dum hæc scribo, dum plura quæ scribam occurrunt, vix mihi habeo fidem annorum tuorum paucitate. Nam veræ hæ laudes multis celebrium Principum ad Senectutem suffecerint. Tu porro adhuc stas in iuventutis exordio; Nec parces ad illum cumulum laureas addere, divinæ indolis Princeps, ac, quod felicissimum in Rege est, labore atque curis à pueritia exercite. Vt hic ergo verissimæ triumphus gloriæ per posteritatis seriem inoffensos agat cursus, ineundum est cum litteris fœdus: quo & illis præsens faveas, & Tibi illæ aliquando absenti æternum paremque virtutibus tuis locum inter Heroas constituant. Parum enim est in hominum memoria, si eam non vetat consenescere scribentiũ fides. Hoc Orientis domitor Alexander, hoc Cæsar, hoc veterum Regum nobilissimi sensere: nec aliam speraverunt triumphis suis sortem quam quæ ex eruditorum favore contigisset.

Magis anxie de literarum præstantia ad alium scriberem, Augustissime LVDOVICE. Sed diu est quod mutuis beneficiis Regis

Regis Christianissimi cum iis coivistis. Scimus totius Orbis bono quantum Musis regnum sit in Francia tua: quæ duplici quoque nomine Tuæ Majestati devinctæ sunt. Nam præterquam quod Regum liberalitate, cura, hortatu, nunc in Galliis pulcherrime vigent; Italia quoque Medicæorum Principum munus agnoscit, eas à patrum veterno excitatas: quam laudem Serenissima illa gens pulcherrimo studio augere non desinit. Ita paterno atque materno jure, Tu patronus literarum, Tu omnes amabis. Sed hic arctius liber, Christianissime Rex, à Tua Majestate expectat foveri, quem multiplici suaviorum Musarũ mixtura regii amores, regia odia, spiritus denique regii implent. Vale. Romæ, kalend. Iul. CIↃ IↃ C XXII.

DISCVRSVS DE AVTORE
Scripti, & judicium de nominibus Argenidæis.

Euphormionem & Argenidem à Barclaio habemus, Satyrico & scriptore nostri temporis celeberrimo, imo si cum rerum gravitate, styli majestatem spectes, incomparabili. Vtriusque evolutio, sed pauca, heic nobis pagellam faciet.

Euphormio quis aut unde sit, aut quæ Lusinia ipsius fabulosa fœlicitate decantata, multis jam ab annis à Philologis anxie desideratum & inquisitum est; Auctor vero eorundem superstitiosam & intempestivam diligentiam salse deridet in Apologia non longe ab initio; quippe se non de vulgi fæce esse, aut in ignobili quiete latitare, vel etiam calamitatibus premi, sed in alto felicitatis loco cæterorum fortunam turbidam secure despicere *ait*; Fortuna, *inquiens*, liberalius mecum egit; nec ullius privati familiam auxi è paternis in Regiam focis eductus. *Veracissimus Philologus Iohannes Rodenborgius, domo Antverpianus, (qui nuperis annis ab Electore Saxoniæ Lipsia VVitebergam evocatus, & Taubmannianæ Cathedræ suffectus, post Gedanum ab Inclyto Senatu accersitus, ibi in confiniis è vita migravit,) veram fidei testimonio asseruit dicens: Auctor famosi hujus scripti est Guilielmus Barclaius. Cujus etiam perele-*

ganti manu ipse Rodenborgius habebat consignatos Principes, in Euphormione qui sub fictis nominibus, ad sustinendas vitiorum personas idoneis, in publicum producuntur, & ignominiosis quasi coloribus in tabula depinguntur. unde eos quoque magna sui parte per promtam & amicam communicationem tum temporis cognovimus.

Num vero pater an filius Satyram istam composuerit vel ediderit, ignoratur: Certe si rerum gravitatem exacte perpendas, quæ maturioris judicii & comprobatissimæ experientiæ virum prodit, patri haut injuria adscribi posset. Is fuit Professor Regius in Ponte-Mussana Galliæ Academia non ignobili, qui scriptis gravissimis de Regno & Regis institutione, de potestate Pontificis adversus Bellarminum, altioris & erectioris ingenii spiritu editis, admodum inclaruit, insuper superiori tempore Duci Lotharingiæ Guisio à consiliis magnis. Sed ut industriæ in aulis Regalibus vix est locus, nisi illa summis opibus fulta sit; & raro fortuna pauperes in templum suum recipere solet (id est, in Principum domos) nisi quos ad publica ludibria destinat: exemplo Divæ Matutæ, cujus limina ex ancillis uni tantum patebant, quam scilicet matronæ colaphis urgebant: (Plutarch. in quæst. Rom. 16. Rosin lib. 2. antiquit. Rom. cap. 18.) *Ita quoque Barclaio usu venit: Eum enim secretis criminationibus aulicis, (quibus est contemtor animus & superbia commune Nobilitatis malum)* Sallustio teste in Iugurtha, *ignarum infamarunt, & quo incautior deciperetur, palam laudarunt,* ut ex Tacito lib. 1. histor. hoc adjiciam. *Eapropter exinde se recepit in Lutetiæ regiam, spe majoris & condigni præmii ob solidas & maturas literas quibus instructus erat. Ibi vero nihil magis quam fastum & fidentis sibi supercilii arrogantiam, quæ judex*

rudes & imperitiæ suæ ignari Aulici se extollere solent, expertus, in Academiam Ponte-Mussanam ubi Professoris munere functus, discessit, privatas quidem sed ad vera negotia otiosas & serias literas repetens. Unde facilis est de scripti hujus tam amarulenti occasione conjectura, ut scilicet Auctor, si pari calamitatis injuria adversarios opprimere non posset, eorum tamen flagitiosos mores celebri ignominiæ veluti longa & apud posteros duratura morte per stylum & acerbos jocos traduceret. Eapropter Ducem Guisium primo aggreditur, cujus superbiam & insolentis animi jactantiam (quippe genus suum ab Euandri Matre per Carolum Magnum repetunt) exquisitis verborum contumeliis sub Callionis nomine persequitur: Tantum enim abest ut illum hominem à regia stirpe oriundum dicat, ut eum potius ad bubulcorum & upilionum gregem ab invidiosæ gloriationis solio detrudat. Post, ejus Aulam, cui se ob paupertatem & inopiam indigne mancipatum queritur, pertinaci Satyra exagitat, & sub ficta amentiæ specie, negotia & servitutem aulæ graphice depingit. Quid enim aliud fere est Aulicorum vita, quam spontanea mentis insania, dum scilicet superiorum juxta & inferiorum usualem benevolentiam servili adulationis studio allicimus, abdicata ultro rectæ rationis libertate? ut de perfidia, quam lenissimo simulationis & dissimulationis, *itemque blandissimo* Comitatis & Humanitatis *vocabulo condiunt, nihil dicam, modo Comicus exprimat:*

Ore aliud, taciteque aliud sub pectore versant.

Taciti verbo lib. 14. Annalium: *Adjiciunt (scilicet Aulici) complexus & oscula, facti natura & consuetudine exerciti jactare odium fallacibus indiciis. Neque vero ex pistrino illo furiosæ servitutis facile ad pristinam mentis libertatem reducimur,*

mur,

mur, nisi forte mirabilis quædam metamorphosis, quam novæ cuidam amentiæ assimilare possis, animum afficiat: quippe ex Aulæ cavea revolare in amœnos privatæ & liberioris vitæ campos tam frequens est, quam sapientem de suo rationis solio dejici facile; utrumque scilicet rarum. adeo suavis est & blandula illa servitus, ut illam quoque indignis laboribus coemere studeamus, raro autem vel difficulter admodum cum libertate rursus permutemus. Sed hæc de Aulis. Postquam Auctor eruditissimus jocis liberationem suam descripsit, in potentissimos Europæ Principes invehitur; & eorum Regias, Gallicanas præsertim, (in quibus scilicet magna spe frustratus ab Aulæ Monachis ignominiosam repulsam passus erat,) perstringendo, communia simul & particularia vitia, rixas item & frivolas altercantium disceptationes in omni disciplinarum genere, cum deterrimo eorum abusu, pervicaci indignatione proscribit. Quibus singulis indagandis historiarum nostri temporis cognitio non parvo nobis adjumento erit.

Tantum de patre Barclaio. Quod si filium hujus scripti auctorem facere velimus, uti quidem styli vehementia & pene audacior libertas calentis adhuc spiritus & juvenilis impetus indicium est; nec ipse Auctor diffitetur, cum vigesimo primo ætatis anno post exercitam juventutis ambitionem, se nominis cupiditate & adolescentia (quod est commune argumentum ad famam) hanc totius accusationem instituisse tradit in Apologia. Nec verisimile est, Patrem jam provecta ætate adultum historiarum (quæ admodum recentes ex peregrinatione heic referuntur) explorandarum studio in alienas oras migrasse. Accedit, quod Euphormio inscriptus & dicatus sit Iacobo Angliæ Regi, apud quem junior Barclaius in sanctioris consilii sena-

tum

tum allectus summa gratia floruit, donario aliquot mille coronatorum pro ista dedicatione auctus; munificentissimis insuper stipendiis ornatus ibi vitam primo bene habuit. Pro juniore Barclaio militat ipse Euphormio testis in Apologia, ubi se appellat hominem novum in luce & discrimine victurum; quod de Professoribus non potest, cum hi in pulvere versentur, &, secundum Lucianum, Iovis odio perpetuo vexentur. Si igitur filius ex his quæ diximus, auctor Euphormionis nominandus sit, occasio scribendi haut longe petenda videtur, siquidem injurias patri & sibi illatas mordaci Satyra publice persequi pietatis justæ sensu & doloris stimulo incitatus voluit.

Tantum præliminari verbo de auctore; sequitur judicium de nominibus Argenidæis, quod Nomenclatoris instar lectori inserviet, scriptum à viro, cujus famam virtus & literæ facient immortalem. Sic vero iste:

Non satis audaciæ erat, quod, qui in Politicis ingenium superioribus annis exercuerunt, regnandi præcepta ipsi magnam partem negotiorum expertes Principibus tradiderunt, nisi temerariis quoque disputationibus de limitata Principum potestate, de subjectorum in dominos reservato, ut loquuntur, jure, de tyrannicidii justitia, aliisque consimilis audaciæ thematibus, sacrosancta sceptra lacessere ausi essent, evulgato horribili imperii arcano, Licere Principum quoque vitiis irasci.

Quo accedunt summi Pontificis Maximæ in Iesuitarum cerebro natæ: (qui liber Romæ anno 1625 impressus, sed Parisiis ann. seq. impressus & crematus est:) nimirum, Inhabilis Rex propter malos mores, malam administrationem, insufficientiam, potest deponi; monendus, postea puniendus, & regno privandus, & subditi ab ejus obedientia liberandi. Qui-

Quibus sane est quod acceptos feramus pernicioso de Republica sensu infectos plurimorum animos, & inde sequutam civilium adeo pervagatam insaniam, atque rebellionum his propugnatoribus nunc velut legitimum nefas. Nam si Principum flagitia vita aut Regnorum jactura multare, atque evitare ob eam causam debitum obsequium licet, calumniandi materia patefacta, & improbis cupidinibus obseptum iter hac Principalium peccatorum traducendorum licentia quam tritissimum erit: adeoque quibus ob scelera & pœnæ metum maxima peccandi necessitudo est, aut quibus ambiguæ domi res & ob magnitudinem æris alieni afflicta fides in pace, domesticis malis excidium patriæ opponere & privata vulnera Reipublicæ malis operire volent. Tum sui gradus nunquam satis patiens ambitio regiis erroribus perfida & maligna cura semper imminebit, suamque causam libertatis larva & boni publici prætextu velabit. Ita nunquam pacem habebunt Regna, nunquam Principes securi esse poterunt; semper simultates, questus, indignatio, bellum denique gentium tranquillitatem turbabit. Sed ad asserenda quidem inviolabilia Principum jura Gulielmus Barclaius aliique præclarissimi viri, ut exactam eruditionem, ita acerrimum studium attulerunt; ipsum autem rebellionis ingenium, factiosorum prætextus, artes, fines, quid sperare, quid timere videantur, postremo viam ac modos, quibus contumaces obrui, eorumque nimii spiritus infringi possint, in Argenide Ioanni Barclaio depingere finis atque consilium fuit.

Et Rebellionum quidem originem, causamque tot motuum qui sæculi nostri pacem turbant, ait esse nimiam antiquorum Regum facilitatem, segnitiem, patientiam & incautam in Magnates pro-

profusionem, qua prodantur imperii vires, aperiaturque injuriis despecta Majestas. Regia amicitia indulgentia condidit hoc culmen, hancque arcem, ex qua hodie factiosi pugnant in Reges. Quod ipsum quoque Trajanus Boccalinus confirmat, cum immunitates, prærogativas, privilegia, fontem rebellionum, semen zizaniorum, lapidem scandali adpellat. Et sane mihi quoque ab hac una causa esse videntur, non nisi ad propriam eo usque libidinem exactum obsequium, & regiæ potestatis vindiciis opposita murmura, questus, & postremo remedium ex armis. Ita Germania, ante in unius Imperatoris reverentiam intenta, nunc in varios Dominos lapsa, ipsi pene tota excidit. Olim in Gallia Neustriæ, Armoricorum, Aquitaniæ, Heduorum, Arvernorum, Pictonum, Provinciæ Duces, Comitesque viribus suis tuti, velut precario obsequio Regibus obnoxii fuerunt. In Britannia quoque formidabiles Principum opes atrocibus regnum cladibus miscuerunt. Hodie denique ea tantum imperia suis se furiis mactant, quæ per Principes & libertatis imaginem studiis & factionibus trahuntur. Hæc de frequentium rebellionum causa Barclaii sententia est.

In titulum autem belli & colorem res publicas & privatas prætexere seditiosos, docet; nunc se insontes ab Rege proditionis insimulari, destinariq; suppliciis; nunc nova portoria & vectigalia aliaque prædandi vocabula quotidie excogitari: exanimati regni sanguine pascas hirudines expleri: novis hominibus & peregrinis exercitus, præfecturas, legationes mandari: hosque veteres & emeritas stirpes inexperto recentis potentiæ gaudio calcare: coërcendam tyrannidem eorum, qui Principis facilitate abutuntur: asserendum labantem rerum statum. Has aliasque factiosorum artes sub Lycogenis per-

sona

sona graphice omnino Barclaius depingit; sed quacunque specie perfidiam suam tueri & ornare volent, diu esse, quod eandem alii rebelles macularunt. Non salutis publicæ curam esse, sed ambitionem, & quietis nescium ingenium, quicquid hi tales moliuntur.

Modos, quibus inquieti spiritus nimiæ potentiæ Optimatibus excutiantur, Meleandri actiones docent; exspectare patientiam, & ubi patientia nihil profecerit, arma expedire; bellum interdum abrumpere, & pacem aut inducias facere, ut illi, qui in tam improbum fœdus coierunt, spargantur, ægre in unum redituri. Ita novis artibus spacium fore, quo vel inter se commissos, vel consenescente factione apud populum exosos sua impietas perdat: aut certe exsatiati inquietudine rerum novarum ipsi se ad reverentiam Majestatis recipiant. Interdum necessarium consilium erit, quod Oloodemi & Eristhenis supplicio proponitur, seditionum summa capita in aulam prolecta Majestatis damnare, iisque exempla facere: item promiscuum vulgus ad spem allicere arma sine noxa ponendi, & transfugiis nudare duces: victos iis opibus multare, quarum superbia inflati dominos lacessere audent: ignominia deprecationis elatos animos frangere: magna imperia nunquam diuturna facere: arces castellaque ambitionis munimenta exscindere: alia denique, quæ passim toto opere, præcipue autem duabus Cleobuli ad Regem orationibus, exsequitur Barclaius.

Verumenimvero, quia nimis vulgata licentia imperandi regulas Principibus præscribi non placebat, & plerique aliorum eventis doceri malunt; historica narratione, quæ diximus supra, docere commodissimum Barclaio visum est. Ne tamen invidiose hunc aut illum Principem velut in scena tradu-

traducere, & tanquam reos ad tribunal nominatim citare videretur eos qui Rempub. turbant, ac ita invidiosis exemplis & periculosa libertate usurpata odio omnium par non esset; placuit grandi hac fabula historiæ instar adornata inscios circumducere per suavissimas ambages, ut neminis quidem imago simpliciter extaret, sed quilibet velut in objecto speculo meritum suæ famæ agnoscere posset. Fabula autem ne naturam exueret, & ubiq; grave supercilium male sumeret, ab armis & pudicis amoribus argumentum accipere debuit. Hoc utilissimæ lepiditatis commentum nullum auctori periculum creare poterat: (vitia enim, non homines notabantur:) & eo plures studiosioresq; lectores habiturus erat, quod non quasi docentem severumq; sed tanquam nugantem in manus accepturi essent. Multo enim pars major est, inquit D. Hieronymus in præfat. lib. XI. in Esa. *Milesias fabulas revolventium, quam Platonis libros. In altero ludus & oblectatio est, in altero difficultas & sudor mixtus labori. Denique Timæum de Mundi harmonia astrorumque cursu & numeris disputantem, ipse, qui interpretatus est, Tullius se non intelligere confitetur. Testamentum autem Grunii Corocottæ Porcelli decantant in scholis puerorum agmina cirratorum.*

Ex hactenus dictis facile erit judicare, supervacuam, ne dicam ineptam illorum fuisse sedulitatem, qui omnibus à Barclaio confictis nominibus, præter pauca, quæ cum essent hominum Barclaio privata familiaritate cognitorum, nulla diligentia eruere potuère, certas personas adaptarunt: obliti ejus, quod Barclaius Argenidem suam, Fabulam adpellat, testaturque, imaginaria se passim vocabula, tantum ad sustinendas virtutum vitiorumque personas, excitasse. Et profecto, cum amo-

res

res Poliarchi & Argenidis, qui utramq; libri paginam faciunt, fabulosos nemo nisi emotæ mentis negare possit: frustra quærentium labor erit, quis Poliarchus, *quæ* Argenis, *qui* Britomandes *&* Timandra, *quis æmulus* Archombrotus, *& raptor* Radirobanes, *& libertus* Gelanorus, *& nutrix* Selenissa. *Ut Comœdiam Pseudoli & Getæ & Davi & Chremetes & Thaides faciunt: ita librum regiis amoribus, regiis odiis, spiritibus denique regiis plenum, dignas hos motus pectoribus concipere personas implere par erat. Nimiopere profecto absurdum est, unius leviculæ conjecturæ lenocinio adductum, cum sexcenta alia abnuant, de re aliqua statuere. Nam quid improbabilius, quam* Poliarchum *&* Archombrotum *consiliis factisque diversos uni personæ attribuere?* Selenissæ *regiæ nutricis, domus corruptæ, perfidæ, amoris secreta evulgantis, denique suo ferro cadentis, schema Catharinæ Medicææ Franciæ Reginæ imponere? Ex* Aneroesto *Allobrogum Rege, Poliarchi educatore, ex pugna elapso, regnum vita solitaria mutante, Clementem VIII. Pontificem facere?* Radirobani, *Principi juveni, præcipitibus consiliis obnoxio, pro tuenda regia Majestate contra rebelles Meleandro auxilia ferenti, intra juventam in Africa cæso, Philippi II. Hispaniarum Regis, cautissimæ prudentiæ senis, & contra Henricum III. Galliæ Regem (quem Meleandrum esse volunt) factiosos in regno opibus suis foventis, in suo Escuriali mortui, personam inducere? Prorsus ergo mihi certum est, ut amores, arma, odia, æmulationes, fides, prava honestaq; consilia, perfidia, pericula, vota, satisfactio, omnia in Argenide fabulosa sunt: ita necessario Poliarchi, Argenidis, Archombroti, Radirobanis, Britomandis, Timandræ, Hyanisbes, Selenissæ,* Gelanori, *& pleraque alia à Barclaio excogitata*

gitata nomina in neminem unum cadere, & in sola Argenide velut in scena consistere. Quia tamen, quod supra dixi, præcipuus Barclaio scopus fuit, sub hac fabularum suavitate rebellionis genium & artes, ac Principum plerumque ex despicabili facilitate errores docere: non sane abnuerim, inspexisse ipsum in certorum hominum actiones & historias, quas deinde suorum nominum simulacris aptaret. Ita sub Meleandri persona Henrici III. Franciæ Regis nimiam, nec in injurias idonea severitate acrem bonitatem libens agnosco. Et Guisii, cæterorumque ex Lotharingica familia Principum ambitio sub Lycogene, Oloodemo, Eristhene, Menocrito, Anaximandro, commode intelligi potest. Nec Cleobulum Villaregius sibi dedecorum putet. Denique in Sicilia Gallici regni conditionem describi facile crediderim. Ut tamen manifestum esset, sub Meleandri larva non tam Henricum Regem latere, quam universe Principem nimia animi lenitate despicatui & insidiis facilem depingi: in Cleobulo non tam solius Villaregii, quam arcani Consilii Præsidis, & in genere hominis summa rerum civilium scientia imaginem extare: & in Lycogene non simpliciter Guisium, sed impotentis animi & imperandi libidine ardentis ambitum, largitiones, regis apud populum traducendi sceleratam solertiam, aliasque turbidas artes in unam velut tabulam coactas exhiberi. Plura Barclaius addit, quæ in notatos cadere non possunt. Nam Henrico non toti XXXIX anni vitæ spatium fuerunt. & cum ex Polonia ad regnum patrium capessendum venisset; pleraque illius partes bello & turbis fervebant; quæ seni Meleandro, qui sub initia imperii pacata omnia habuisse, atque adeo nimia felicitate laborasse à Barclaio dicitur, convenire non possunt. Guisius cum fratre Cardinali in Comitiis

Blæsen-

Blæsensibus inquietos spiritus cum sanguine emisit, in ipso regii cubiculi ingressu regis jussu confossus. quod cum Lycogenis in acie cæsi exitu parum congruit. Villaregius Henrici Regis gratia excidit, domumque relegatus est; quod cum Cleobuli fortuna minime convenit. Ut inde minime mihi dubium sit, Barclaium in Meleandro, Lycogene, aliisque plerisque pingendis, non ab Henrico tantum & Guisio, sed à quicquid uspiam in historia egregii pravique legitur, colores petiisse.

Reliquorum autem nominum minime incerta explicatio est; Nam Mergania per litterarum μετάθεσιν Germaniam, & eodem involucro Usinulca Calvinum, Dereficus Federicum Palatinum, Ibburranes Cardinalem Barberinum, qui nunc Urbanus VIII Pontif. Maximus, (ad cujus insignia, APES, extant Lugduni in aula Archiepiscopali sequentes versus;

Sugite nectareo madidantia lilia rore,
Delicias pacis sugite pacis aves.
Sidite pacificis volucres in floribus: Orbem
Nam condire suo Lilia melle queunt.)

Dunalbius Cardinalem Ubaldinũ, significant. Quos duos posteriores viros, in aula Romana virtutis dignatione famaque eximios, certiori immortalitatis dono, quam quo Ulyssem Calypso beatura erat sibi Barclaius, ut Romæ novus homo, obstringere voluisse videtur: nec minus Antonium Quarengium, utriusque, ut loquuntur, signaturæ Romæ referendarium, virum summæ eruditionis; quem Antenoriũ vocare lubuit, quod Patavio Antenoris urbe oriundus. Hieroleandri larva Hieronymum Aleandrum, Aleandri Cardinalis ex fratre nepotem, tegi, nominis similitudo & Aldina Catella ostendunt. Videntur Romæ apud Gasparum Scioppium multorum Poetarum ingenio per otium abutentium carmina, quibus

Aldinæ

Aldinæ ex partu obitum lugebant. Barberinum Florentiæ natum Lydum *appellat: quia Tyrrhenus Hetruscæ gentis conditor Lydus fuisse traditur;* ut referunt Dionysius Halicarnasseus in primo Antiquitatum; Valer. Maximus secundo dict. fact. memorabil. & Myrsilius Lesbius libro de Origin. Italiæ & Tyrrhenorum. *Quo etiam intuitu Concinus, Ancræ Marchio, cum conjuge,* par Conjugum ex Lydia *vocantur. Somerseti Comes & uxor in Anglia aliud* par conjugum ex Phrygia *dicuntur: quod, ut Galfredus Arthurus Monumethensis (cujus tamen historiam fabularum ineptiis refertam Gulielmus Neubrigensis ostendit) prodidit, Brutus quidam origine Trojanus, filius Silvii, nepos Ascanii, patria profugus, Græciam petiit, ibique progeniem Heleni è servitute vindicavit: inde Dianæ oraculo monitus per Herculis columnas in Aquitaniam pervenit: Golfarium Pictum Aquitaniæ Regem profligavit, urbeq; Turonum cõstructa & Gallia vastata in Britanniam à Gigantibus habitatam transmisit, eiq; ex suo nomine adpellationem fecit. Procerum primi in aula* Aquilii & Hippophili *sunt Melchior Cleselius & Franciscus Gomerius Sandovallius, Dux Lermæ. Hi post exhaustum immensæ potentiæ cursum ad purpuratum sacerdotiũ tanquam ad aram confugisse à Barclaio dicuntur, quia inter maxima Pontificiæ potestatis arcana est, Cardinales sanctos & inviolatos, nec ulli profanæ potestati obnoxios esse. Hinc S. Thomæ Cantuariensi, Georgio Martinucio, Gusio & Cleselio Cardinalibus, ut sibi factas injurias graviter semper Pontifices ad animum revocarunt. Calvinianos Græco etymo* Hyperephanios *appellat. & Bethlemum Transsylvanum* Peranhylæum; *eadem ratione, qua Silvium Æneæ filium Græce Hylæum interpretatur Dionysius Halicarnasseus.*

Hac

Hæc mihi sola nomina certis personis à Barclaio destinata videntur: nec elucidatio vera plura habebit: nec ipsius Aleander, quem Barclaii amici sui sensus optime novisse credere est, plura habuit. certum est reliqua omnia falsa esse & inania simulachra; in quibus tamen & omni reliquo commento egregie τὸ πρέπον *observatum est. Hinc in Gallia* Commindoriges, *in Africa* Iubas, Hyempsales, Micipsas *invenit Barclaius.* Timocleam *fœminam Siculam epityro rusticos excepisse ait, quod id salsamenti genus,* ut Varro de ling. Lat. testatur, *in Sicilia usitatissimum olim fuit. Eandem* Timocleam *ait cœnam supra cæterorum Græcorum mollitiem curasse: quia scilicet Siculi deliciis infames erant: ut inde* Σικελικὴ τράπεζα, teste Suida, *in proverbium abierit. quo Plauti locus* in Ruden. *pertinet:*

Infit lenoni suadere, ut secum simul
Eat in Siciliam: ibi esse homines voluptarios
Dicit: potesse ibi fieri eum divitem:
Ibi esse quæstum maximum meretricibus.

Epeircles *descriptio pene ad verbum ex primo Historiæ Polybii desumpta est.* Archombrotus *quanquam Græce sciret, tamen rusticam Siculorum linguam non intellexisse fingitur: Siculos enim etsi Græce, pessime tamen loquutos, ex illo Plauti* in Menæchm. *constat:*

Atq; adeo hoc argumentũ Græcissat tamen,
Non Atticissat, verum Sicilicissat.

Medicus Afer Themison *dicitur, quod hoc nomen, qui magni haberi in arte medica volebant, bonominis causa sumere solebant. Meminerunt Iuvenalis, Apuleius in Apologia, Seneca in Epistolis. De ignium publicorum, quos* Angaros *Barclaius nominat, instituto, quæ libro primo dicuntur, minime fabulosa sunt. Nam & Aristoteles* in lib. de

Mundo,

Mundo, & Apuleius, ejus mentionem faciunt. Apuleii verba lib. de mundo hæc sunt:

Duces ac Satrapæ (apud Persas) ubique dispositi, & permixta locis omnibus mancipia regalia. Ex eo numero erant excursores diurni atq; nocturni exploratores; & per vices incensæ faces ex omnibus regni sublimibus locis in uno die Imperatori significabant quod scito opus.

Eundem morem apud Anglos vigere, Polydorus Virgil. quinto & vicesimo Histor. *refert his verbis:*

Qui Oceanum accolunt, in vicinis tumulis lucernas pilis affixas locant: ac ubi ex hostium adventu major illustriorque res accidit, subito lucernas accendunt, clamoreque per agros & regiones significant: hinc alii deinceps excipiunt proximisq; eodem modo signum edunt: atque sic celeriter ad omnes vicos & urbes fama perfertur, & agrestes civesque se adversus hostes armant.

Angari Persica voce veredarii seu tabellarii celerrimi dicuntur, quod ex Suida & Hesychio docuit Brissonius in libro de regio Persarum principatu; *quam vocem Barclaius ad publicorum ignium commentum apposite transtulit.*

Meleandri de reperto Gigantis cadavere *narratio expressa est ex historia, quam Thomas Fazellus* rerum Sicularum dec. I. lib. I. c. VI. *in hunc modum refert:*

Anno salutis CIↃ IↃ XLVIII, *cum Georgius Adornus Genuensis Eques Ioannita, classis tum ordinis sui præfectus, Syracusis hyemaret, venatum aliquando in agrum Syracusanum, Gereates olim dictum, egressus est. Qui dum venationi studet, canis, in venatu solers & sagax, os speluncæ subterraneæ & latebrosæ naribus & unguibus scrutatus, cauda & latratu venatores advocabat. Equites, qui cum Georgio advenerant, prædam rati, equis citatis accurrunt; sed ubi ostium ingentis specus solum vident, eo relicto venationem retro persequuntur. Postridie vero Georgius remigum manu assumpta ad specum eandem, aurea veterum numismata, quorum ibi thecas crebro reperiri contigerat, quæsiturus regreditur: spelunca ore vi patefacto, scalis, quas ibi in vivo ipso lapide excisas aditum monstrantes offenderat, in antrum profundum descendit, ingreditur, cuncta explorat, tandemque pro speratis nummis cadaver hominis cubitorum viginti reperit. Quod ubi membratim mirabundus stupensque examinat, pars capitis, costæ, & crura, (cæteris partibus in cinerem ventumque solutis,) ex attrectantium manibus sola integra decidere. Quæ pro miraculo Georgius quamprimum omnia, præter duas molas, ad Iohannem Homodeum militiæ Magistrum Melitam transmisit.*

Afros cœlestem Deam præcipuo cultu venerari, omnino ex historica veritate Barclaius refert. Sed quam ille Venerem *appellat, Herodianus* lib. V. *Lunam esse dicit. L. Apuleius Afer Iunonem esse credidit in his verbis: Magni Iovis germana & conjux, sive tu Sami, quæ querulo partu tuo vagituque gloriatur, tenes vetusta delubra, sive celsæ Carthaginis, quæ Virginem vectura leonis cœlo commeantem percolit, beatas sedes frequentas, &c.*

D. Ambrosius contra Symmach. *Cybelen esse mavult. ejus hæc verba sunt:*

Vnde igitur exortum quod currus suos simulato Almonis in flumine lavat Cybele? Vnde Phrygii vates, & semper invisa Romanis non æqua Carthaginis numina, quam cœlestem Afri, Mythiam Persæ, plerique Venerem colunt, pro diversitate numinis, non pro numinis varietate. Non tamen illam sine authore Venerem dixit Barclaius; nam

 & Pla-

& Platonici omnes, Apulejus præcipue in apologia, & inter recentiores in convivio Marsilius Ficinus, de cœlesti Venere & duplici Amore sapientissime disputant, & Pausanias in Arcadicis tres Veneres facit: Cœlestem, Vulgarem, & tertiam sine nomine. Duobus tamen in locis dormitasse mihi Barclaius videtur. Primo, cum in carmine quod incipit (Alma Soror Phœbi) Afros inducit, Dianam ad aprorum (qui teste Plin. lib. VIII. in Africa nulli sunt) venationem invocantes, his versibus:

Tu nostris annue donis;
Et cum spumiferos junctis in retia campis
Impellemus apros, & cum tibi sacra feremus,
Non occulta veni.

Nec commode dici poterit, de importatis in Africam apris intelligi illa debere: Nam hoc fortasse de cervis & capreis, quas nec gignere Africam u, quem dixi, Plinius affirmat, verum sit: Ursi & Apri nemoribus & in Venationis voluptatem septis saltibus non includuntur. & Barclaium de aperta venatione loqui, ejus verba ostendunt. Deinde in eo quoque impingere videtur quod (lib. V.) Cunicularіam insulam in angusto freto, quod a Sardinia Corsicam dirimit, ponit, quam tamen aut quas potius (plures enim sunt) Tabula Geographica in ipso sinu Calaritano locant. Sed hæc levia sunt: & unus alterque nævus de magni corporis pulchritudine nihil detrahunt. Tantum est.

Io.

IOANNIS BARCLAII ARGENIS.

LIBER I.

NONDUM Orbis adoraverat Romam, nondum Oceanus decesserat Tybri, cum ad oram Siciliæ, qua fluvius Gelas maria subit, ingentis speciei juvenem peregrina navis exposuit. Servi ope nautarum cultum domini militarem ex alto comportabant, suspensosq; per præcincta ilia equos dimittebant ad littora. Ille insuetus navigii malis procubuerat in arenam, quærebatque circumactum pelagi erroribus caput sopore componere: cum acutissimus clamor primum quiescentis mentem implacida imagine confundens, mox propius advolutus somni ocium horrore submovit. Silva erat in conspectu, raris quidem, sed in ingens spacium effusis arboribus, subter quas tumuli, fruticum dumorumque caligine, velut ad insidias surrexerant. Hinc repente in campum erumpit fœmina optimi vultus, sed quæ corruperat oculos fletu, sparso quoque in funebrem modum crine terribilis. Incitatus verberibus equus non sufficiebat in cursum effusæ, nec mitius quam in Phrygio aut Thebano

 furore

furore ululanti. Concussère illico juvenis mentem præter favorem in miseros pronum, etiam reverentia sexus, gemendique atrocitas: Omen quoque in spectaculo captabat quod intranti Siciliam primum occurrerat. At illa, ubi potuit exaudiri: O quicunque es, si virtutem, inquit, amas, ah succurre Siciliæ, quam in fortissimo viro prædones nefarii oppugnant. Nec diu me orare patitur instans malum; nec leviter deprecari pro Poliarcho possum, quem non hinc procul grassatorum ferox turba circumsedit improviso facinore. Ego inter tumultum effugiens, te primum opportune, nec plus forsitan in illius salutem quam in gloriam tuam vidi. Hos quoque (nam dum ipsa loquitur, servi accesserant) seu juberi seu rogari à te fas est, provoca ad egregiæ pietatis officium. Hæc ut mulier inter anhelitus & suspiria effudit, ad galeam ille ensemque respexit: & dum equum ministri admovent; Ego, inquit, ô matrona, modo in Siciliam veni. Liceat hactenus homini extero nomen Poliarchi ignorasse. Sed fortunæ beneficium debebo, si qualem memoras strenuum virum meo adventu levari voluerit. His dictis in equum exiliit, & duceret ergo jussit. Servi omnino duo erant. Vnus, & ipse armatus, dominum sequebatur; alius præsidio sarcinarum quæ colligi tam turbulenta profectione non poterant, mansit in littore.

Iamque pervenerant ad sylvæ confinia; cujus aditus in semitas varie sectus memoriam mulieris sic confudit, ut dubia qua quæri Poliarchum oporteret, novis gemitibus cœlum impleverit. Ambigebat tanto fletu territus hospes, an progredi præstaret, an hærere; cum strepente subito sylva, clamor, & arma, & venientium

nientium equorum vestigia mentem ad præsentiora pericula advertunt. Quippe tres armati veniebant, admissis habenis incitati, nudo ferro, vultuque aliquid ingens vel auso vel timente. Veritus ille insidias, & ut in subitis quæ timeri vix debent occurrunt, de matronæ fide solicitus, exigit, hínc essent in quos pugnari ipsa vellet; simul digitis in amentum aptatis, hastam, quam nemo violentius torquebat, in venientium dirigit ora, ne inultum occuparent. Sed hi fugam, non bellum adornabant; diversisq; itineribus properabant elabi victori. Nam urgebat fugientes unus ille Poliarchus cui tam prolixe matrona timuerat, ultimumq; assequutus ita cecidit, ut per caput cervicemq; continuatum vulnus ad pectoris ima deduxerit. Hoc collapso cum pervicacius inveheretur in cæteros, humus scrobibus inæqualis deprehendit equi vestigium, qui dominum celeri quidem, sed innoxio casu, effudit in gramen. Subitoque matrona (nam Poliarchum agnoverat) ex equo ad jacentis auxilium se advolvit. Sed ille non lapsu, non vulneribus gravis, quæ duo acceperat, ne omisso quidem ense, prosiliit. Cumque ex Timoclea (id mulieri erat nomen) audisset, ut ipsa in peregrinum juvenem incidisset, quamque ille humanus promisisset auxilium, haud mora ad eum tanti beneficii gratias habiturus convertitur. At ille jam equum reliquerat, priorque loquutus Poliarcho: Si dii voluissent, vir fortissime, inquit, me antehac tuæ virtutis conscium esse, istius matronæ lachrymas accusassem, quæ coëgit ut veniam petere debeam, quod tibi tanto viro auxiliari voluerim. Tres armatos in fugam à te versos, quamvis est eximium, minus tamen

 mirarer,

miraret, nisi me illa vis, qua ex iis tardiorem mulctavisti, admoneret, quam justus omnes terror in fugam abstulerit. Poliarchus, & ipse blandissimus, egit gratias properati auxilii; neque suæ virtuti, sed grassatorum ignaviæ ajebat tribuendum, quod illi fugissent.

Inter hæc verba in amplexus abierunt; & salutatione mutua functis, non modo quid dicerent, sed & cui loquerentur, vacavit cogitare. Tunc igitur alterius forma ad oculos alterius tota pervenit; & hæsere mutua contemplatione perculsi, id quisque miratus in alio quo ipse vicissim mirantem rapiebat. Ætas, forma, habitus, & arcanus luminum vigor, pares anni, & quamvis in diversis frontibus una Majestas. Cum tanta specie monstrum erat fortitudinem convenisse. Neque minus Timoclea fortunam adorabat, quæ tantum par mirabili occursu coëgerat. Votum etiam fecit, si per eosdem liceret, se tabulam, in quam pictor vultum utriusque transtulisset, Erycinæ Veneris templo daturam. Et quamquam varii casus distulere id votum, eo tandem se exolvit, his carminibus ad oram tabulæ insertis.

Sic roseis stat forma genis, sic frontis honoræ
Fulget apex, tales accendunt lumina flammæ.
Humanum ne crede decus; non pulchrior altos
Phœbus agit currus. Non unquam sydere tanto
Oebalii micuere Dei, quos nauta solutis
Puppibus & jam jam vincẽtibus invocat undis.
Nec tu Lemniacis Mauros formosior armis
Fræna quatis, Paviisve soles mitescere blandas
Cultibus, ah misero tantum metuende marito!

Cum deinde Poliarchus collegisset se ab hospitis vultu, matronam familiarius intuitus, in illius exanimata ora ludebat, maxime quod in latera

latera atque tergum dissipari tanquam ad rogum crines jacerent. Rogabat quoque per jocum, an incidisset in Satyros. Timoclea autem simplici risu; Ne hos putes, Poliarche, desperatione divulsos. Fugam inter virgulta præcipitabam tuo periculo conterrita, cum obversantibus ramis solutus est verticis nodus, & profluentem comam laxavit. Dum loquuntur, libertus interim Poliarchi, duoque Timocleæ servi qui aberraverant, superato callium flexu, haud procul à dominis emerserunt ex nemore. Sola Timocleæ ancilla jam deerat: sed & hanc procul vident pavido equo non bene moderari, & inutili virga cum clamore ferire contumacem. Satis illi in conspectu hujus scenæ jocati, procurrunt hilares ad trementis auxilium. Interim hospes Poliarchum rogabat, quæ illæ in eum insidiæ, quisve grassator: an odia, an prædæ cupiditas, tanti facinoris audaciam nefariis fecisset. Sed matrona sermonem occupavit, &, Vtrique necessaria quies est, inquit; huic à mari, alteri à pugna venienti. Neque hinc longe prædium meum. Illic rectius erit vobis; habebitisque levandis corporibus & mutuis sermonibus locum. Non ægre annuerunt tam commode admonenti; famuloque recepto qui sarcinas ad littus servabat, viam omnes exorsi sunt.

Iam pene ad familiaritatem initiati juvenes erant, docebatque quærentem hospitem Poliarchus, primo mane se è regiis castris egressum. Agrigentum petere negotii causa: Per viam occurrisse hanc Matronam in aula notissimam, quæ à Regis filia redibat. Aliquo fato servos (ut incuriosi ibant) per viarum anfractus divertisse in sylva. Timocleam unam cum sua anu in eadem

eadem secum semita perseverasse; quum obliquo ad latus itinere processerunt quinque latrones, & in se unum tot equos effuderunt. Matronam suo & equi pavore divertisse, & fœlicissimo errore ad tantæ humanitatis hospitem esse delatam. Fatis autem, & prædonum scelere, factum (inquit) quod primo impetu omnium in me ictus incassum cecidere; suffecitque cædi illius, qui primus occurrit, jaculum quod habebam. Conserto deinde certamine unus dexteri mei cruris modicam partem libavit, alius ferrum levi vulnere adegit ad latus: Quem ego indignatione concitatus postquam meo dolori immolavi, aliumque læsi in capite, infœlici flagitio territi omnes habenas verterunt; ut nec mihi liqueat, fœdiusne aggressi sint scelus, an fugerint. Tunc quoque unius celeritatem sic præcepi, ut sub vestris oculis dederit pœnas. Duos qui supererant, ipsi vidistis, ut mihi equi casus fugientes subduxerit. Qui illi sint, nec suspicari possim, nisi ex Lycogenis castris latrones, qui vel observabant mea itinera, vel omnino per sylvam ituris imminebant.

2. Hæc loquente Poliarcho, jam ad prædium matronæ pervenerant, quod non procul Phthintia, ad ripas Himeræ, hinc alveo fluminis cingebatur, illinc arbustis inter se implicatis & lentato vimine miscentibus nexus. Ipsam domum laterculo conditam, & in altum porrectam, late fluminis camporumque oblectabat spectaculum. Sylva quoque, & in proximo colles commendaverant situm. Familia ampla, & ex dominæ moribus casta: quæ elato pridem viro, integerrima fama claritatem stirpis adauxerat. Hæc tunc mutuis inter hospites sermo-

sermonibus finem imposuit, officiose obsecrans, ne offenderentur tenuitate hospitii. Successere illi in tectum, invitavitq; matronæ humanitas, & provectæ lucis tempus, ut illic pernoctaturi ad cœnam promitterent; quæ dum à familia curatur, interim Poliarchus delibuto aceto vulnera lavit, ne tumore arderent, oleoque deinde quod Ascyri floribus tinctum erat permulsit; securior notis inemptisque remediis, quam in Medicorum fide iniquissimam mercedem ex supervacua curationis mora interdum captantium.

Discubuere deinde in triclinium cœna perlata; riteque insinuatis sermonibus non dubitavit Timoclea quærere ab hospite, quo nomine quave patria esset; an præterea consilio, vel errore, appulisset ad insulam. Ille se ab Africa patria sua venire respondit; nomen, ac genus, dissimulari eos velle, quibus in se arbitrium erat, dum rediret. Archombrotum jussisse appellari. Neque se adversis actum ventis: sed in Siciliam cursum fuisse, ut consortio fortium virorum frueretur, quos apud Regem vivere fama vulgaverat. Nihil magis Poliarcho aut Timocleæ mirum fuit, quam quod ille ab Africa tanti candoris vultum afferret. Non reflexa tumuerant labra, non coacti in orbem oculi sub fronte recesserant. Ingentis quoque animi specimen erat, quod amore virtutis extra patriam trahebatur.

At ille soluto convivio interrogare Poliarchum magnopere cœpit, unde infesta latrociniis Sicilia esset: quis ille Lycogenes, de cujus castris suspicio erat esse prædones qui in illum invaserant; quis denique regni status, quæve bella urgerent. Poliarchus jam remotis arbi-

 tris,

tris, (quippe ad quietem secesserant, placueratque una ambobus cella,) Multæ virtutes, inquit, in vitia, Archombrote, degenerant: & quod magis est, sæpe videas eosdem affectus, pro temporum sorte, nunc virtutes esse, nunc vitia. Meleander, quod, opinor, non ignoras paternum avitumque Siciliæ regnum tenet, mitissimi ingenii homo; sed qui non sæculo, non hominum moribus æstimatis, ita cæterorum fidei credidit, ut sibi credi par esse ex virtute sentiebat. Illum quoque existimem nimia fœlicitate laboravisse. Nam sub initia imperii, quia pacata omnia erant, palam cupiditates solvit, lenes quidem & multis Principum familiares, quæ tamen facilem prodiderunt, nec in injurias idonea severitate acrem. Indulgere plus justo venatui, in cujus varia genera annum distinxerat. Non consilio amicitias sortiri, impetuque eas colere: largiri immodice, horrere à negociorum summa, quam plerumque infidis credebat. Vtinam, hospes, sileri hæc possent. Sed malo sinceris indiciis, quam iniquitate famæ rem omnem deprehendas. Nam omnia hostes urgent, attolluntque in pejus. Et hinc optimo Regi malorum omnium causa: invidia præcipue & ambitione Lycogenis, regiis erroribus perfidiose imminentis. Is priscis Regibus suę stirpis authoribus ferox, nunquam secundi gradus satis patiens fuit; vir manu & consiliis strenuus, solertissime populo blandus; cæterum nemini mortalium, crudelitate, perfidia, &, quoties tuto licet, superbia concedit. Haud ægre apud Meleandrum candidissimæ virtutis principem fefellit pro amico. Dumque Rex animum curis exoneratum ocio pascit, iste suæ factionis hominibus curiam implet. publi-

publica munera, veluti sui juris, amicis distribuit, ne qua deinde pars regni sana esset.

Iamque furor, & ambitus, arma Lycogeni tantum non publice in Regem induerant. Sero, & propemodum strepente jam bello, excitatus Meleander, cœpit nominis sui, & causæ, propter quam purpuram accepit, meminisse. Magnitudine animi nemini Regum inferior, acri ingenio, prudentia quoque eximius; & qui aliter capi non potuit quam sua bonitate: quæ dotes maxime in eo enituerunt, ex quo alienis vitiis ad suas virtutes coactus est. Quamquam tamen male cogitare Lycogenem constabat, jus suum exequi in eum aliquandiu distulit. Satis visum si occuparet consilia hostis, & vires accideret. Sæpe quoque extorquere pœnitentiam ab ingrato seu speravit, seu metuit. At Lycogenes hoc ipsum indignatus, aliquem esse qui posset ignoscere, palam in eum est invectus. Animos maxime dabat, quod Rex filiæ, quam unicam habet, tantæ hæreditatis fortunam destinat. Quis crederet? Archombrote. Eam rapere in violentum conjugium iste adortus est. Arx est ad Alabi fluvii ostium, in qua Regis filia servabatur. Illuc furtim sicarios immisit qui puellam & Regem in his forte munitionibus pernoctantem ad se perducerent. Credidit Meleander ope Palladis factum, ut insidiæ in se filiamque exitum non haberent. quippe grassatores in ipso facinore oppressi sunt. Itaque omnibus grati animi signis remuneratus est deam. Nam & in nummis jussit noctuam effingi, & seu diis faciat, seu in conviviis remissio invitet, non aliam quam ex olea coronam capiti suo imponit. Illud quoque illustrius, quod filiam, donec in matrimonium detur,

detur, Deæ aris præfecit. Videbis, Archombrote, quoties nundinæ redeunt. Sacerdotii insulis cinctam, videbis inter choros Sacerdotum virginumque operantem Numinis sacris. At non tanta hæc in Deos pietas bellum removit. Nam inexcusabile Lycogenis crimen non subita quidem, sed ingens, & veluti matura defectio sequuta est.

Is in titulum belli res publicas & privatas prætexens, nunc se insontem ab Rege proditionis insimulari querebatur, destinarique suppliciis; nunc populi injurias proclamabat diutius ferri non posse, & publicis armis coërcendam tyrannidem eorum qui Meleandrum ad sæva consilia agebant. Factione & clientibus valebat. Oloodemus, Eristhenes, Menocritus, præcipuarum provinciarum rectores cum eo consenserant. Multi levis animi vitio in Meleandrum acti sunt plures contribuere se rebellibus, capti dissimulatione Lycogenis prementis vitia de more tyrannorum. Aderat ergo superbus, pugnamque poscebat. Neque Rex certamen detractavit, & ipse ingenti exercitu succinctus. Decimus quintus dies est, ex quo non procul hinc in Gelois pugnavimus campis. Acris acies fuit, non his languidius pro scelere, quam nobis pro publica salute cernentibus. Tandem imminente jam nocte, inclinavit ad Regem victoria. Et Lycogenes, palantibus suis, receptui signum dedit, ut pro fuga species esset militaris obsequii. Nec Meleandro consilium fuit instare perculsis, sive civili sanguini parcebat contentus vicisse, sive noctem & insidias verebatur. forsan & timuit, cum Optimatum apud se præcipui faverent Lycogeni, suspectarum manuum simulationem in extremam fu-

gientis

gientis perniciem experiri. Quippe Lycogenes suos omnes ad aperta facinora non eduxit. Haud pauci sunt circa Regem, lævis aversisque animis, & illinc quidem militant, isthinc favent. Sic infesta omnia Meleandro; infidæ purpuratorum sententiæ, consilia ad hostem delata, neque domi quam in campis periculosiores insidiæ. Itaque quamquam campum obtineret, quem pugnando hostes insiiterant, tamen ad pacis consilia animum adjecit. Nec victoriæ suæ fisus, tanquam adhuc integro bello mansit in castris. Post privata hinc illincque commercia, Legati Lycogenis ad Regem perveniunt, specie impetrandæ occisis sepulturæ, re autem ut de fœderibus mentionem injicerent; quæ adeo fuit grata, ut illi ab hoste Oratores timeri se rati, dicere pacis legem auderent victoribus. Equidem Meleandro quamcunque placere pacem existimem, ut illi qui jam ad Lycogenem coïerunt ictis fœderibus spargantur, ægre in unum redituri. Ita novis artibus spatium erit, quo vel inter se commissos, vel consenescente factione apud populum exosos, impietas sua perdat; aut certe exsatiati inquietudine rerum novarum, ipsi se ad reverentiam Majestatis à seditione recipiant. Ego pacem cum superbis ac perduellibus non probabam; præterea ætatis & generis timebam invidiam, si me juvenem externumque Rex (ut solet) tantis consiliis adhibuisset. Siquidem juxta tecum peregrinus sum, Archombrote; nec me aliud Meleandri partibus junxit, quam quod illius calamitas omnibus gentibus abominandum exemplum est, quæ quietem nunquam agant, si vitiis Principis irasci liceat, & insidiari bonitati. Dum igitur invisa fœdera

peragun-

peraguntur, hoc potissimum tempus habui, quo Agrigentum contenderem. Sum armorum telorumque studiosus: nec alibi præstantiora sunt, quam quæ illic quidam ex Lipara hospes excudit.

3. Avide Poliarchi orationem Archombrotus exceperat, favensque partibus Meleandri, cum acriter in factiosos dixisset; Regis autem filia, Poliarche, quam hic latro sibi in prædam destinaverat, inquit, quibus annis sit, dicere placet? Equidem inter rara pulchritudinis & morum exempla eam esse, sæpe in Africa audivi, appellarique Argenidem. Ad hæc verba oculis Poliarchi modico tremore errantibus, ne valida quidem verba, aut intrepida fuerunt; strictimque eam retulit ad annos viginti pervenisse. Nec latuit Archombrotum tam subita in Poliarcho mutatio, ingensque desiderium subiit deprehendendi quænam illa tempestas in ejus vultum inundavisset. Igitur ut experimentum caperet, an regiæ virginis oblata memoria, an vero occulta vis rei alterius suggessisset hos motus, nonnulla de Lycogene disputavit, deque fœderibus, quæ tunc publice agitabantur: Et ut omisso frontis horrore, satis Poliarchum constare sibi vidit, revocato ad Argenidem sermone, de puellæ specie & studiis intentius quæsivit. Sed neque ad secundum hoc fulmen ille constantior, paucis se ab trepida narratione expediit. Ab Archombroto deinde rogatus de amicis Meleandri, & per quos staret regnum; Non adeo, inquit, fata despexere Siciliam, ut nulli sint suo gradu & amicitia Regis digni. Inter illos, Archombrote, eminet Cleobulus consiliorum prudentia eximius, Eurymedes quoque, & Arsidas, inclyti bello, nec deteriores ingeniis. Sunt præterea duo externi, de Sacerdotum cœtu, qui purpuram gestant, amicissimi Siciliæ, Ibburranes, atque Dunalbius; quorum nunc opera maxime Rex est usus, ne indecore cum Lycogene pacisci videretur. Possem & alios referre, quorum fidem in Regem nulla vis tempestatis libavit. Hos facile, ubi in hac Regia aliquandiu vixeris, fama atque virtutibus ab cæteris ipse secernes.

Iam provecta nox erat, & quies necessaria fatigatis; itaque veluti convenisset, loqui ambo desierunt. Necdum tamen curæ secretæ in in illo vigilandi dormiendique confinio anxias mentes reliquerant. Archombrotum ingens imago oberrabat paulo ante auditi discriminis; nec gravius quicquam erat quam ad pacem res spectare. Quando enim versaretur in acie, quo campo, quo telo suum animum & virtutem approbaret Meleandro? Præterea, tacito secum risu volvebat, quod ad pugnas omnemque fortunam tam alacer Poliarchus, ad virginis nomen obstupuisset; Huic enim præter virtutem & animum, nihil ad tantarum nuptiarum spem à fortuna aut genere datum credebat. Quod si, inquiebat, Argenidem Rege natam privatus iste amat, quis dubitet omnium discriminum in amando perire memoriam: & magna audere amatores, & imis eximi vilitatem cum amantur? Neque minus Poliarchum arcanis intentum consiliis spes ac terror multiplici cogitatione suspenderant. Tandem in somnum uterque labebatur; cum paulatim discurrentium hominum fremitus tota domo percrebuit. Neque mora, assistere à Timoclea servi ad hospitum fores, qui eam ad ipsos venire admonerent. Consurgunt attoniti,

niti, primo sopore utique graves; quo discusso, cultuque tumultuarie composito, occurrunt Timocleæ: quæ postquam excusavit, quod hoc noctis fatigatos inquietasset; Magna, inquit, res est, ô hospites; & eo terribilior, quod per has tenebras, quid sit, incertum est. Collucent in camporum tumulis publici ignes, quos nefas accendi, nisi regio jussu. & cum gerendis rebus celeritatem salus publica imponit. His dictis, in ædium culmen utrumque perducit. Plumbum non in acumen fastigii ductum; sed leniter & ad ambulationis voluptatem accumbens, oneraverat tectum. Nec stipatum nebulis erat cœlum; aberatque tunc Luna, quæ sæpe incendiorum nitorem procul cerni fulgore suo vetat. Ex hoc ergo solatio, suda in nocte, prospectus facilis fuit in ignes, qui undiquaque emicabant ex montibus. Neque diu in ea contemplatione hæserant, cum hominum fremitus cœpit audiri, ex vicinis domibus, oppidoque, quod procul non aberat, per ipsum noctis silentium ad vacuas utique aures horridius allabens. Iubebant hospites diligenter obserari ædium fores, ne qui prædones nocturno tumultu uterentur ad facinus; Sed Timoclea, quicquid hoc esset tam publicis celebratum transmissumque indiciis, ajebat nimis mature cognosci non posse. Phthintiam in proximo oppidum esse. Si placeret hospitibus, per unum ex servulis suis, quid illic sentirent homines, posse intelligi. Laudato mulieris consilio descenderunt ad fores, servoque emisso imperant explorare consternationis materiam, nec cunctanter referre quæ audiret. In triclinium interim turbati succedunt; suscitatoque foco, cum matrona ipsis media consedisset, interrogant,

gant, quis ille mos Siculis, quæve omnino nocturnorum ignium utilitas esset. Nam &, inquit Poliarchus, plus jam anno in Sicilia vixi, & nunc primum illos aspicio. At Timoclea; Nam tu vero in cujusque collis jugo arborem non vidisti in longitudinem mali defixam; cujus apex, in caveæ modum, ferro undique per radios præcingente laxatur? Annuente Poliarcho? Hæ sunt, inquit, publicæ arbores, ad id ipsum constitutæ, ut ad Regis imperium impositis in vertice facibus, negotii signum dent, quod illico oporteat per populum procurari. Et hos ignes Angaros vocant. Qui primi illos conspiciunt, statim & ipsi suorum montium juga pari fulgore illustrant, & ab his porro admonentur qui longius colunt: donec totam insulam flamma mirabili celeritate percurrerit. Populus interim in armis stat, ad obsequium cui destinatur paratus. Et haud mora à Rege nuncius pervadit in proximam urbem, publiceque quid ille fieri velit enunciat. Inde cives recentibus equis deferuntur in proxima oppida; à quibus & in alias urbes eadem celeritatis fides exigitur. Ita continuatis officiis Sicilia ad Principis nutum pene momento erecta est. Neque temere hos ignes excitamus. Semel antea illos vidi, cum sicarii solum Regem aggressi hoc modo quærerentur. Dii faxint, ne nunc causa tristiori, & in peractum scelus accensi sint. Adhuc non probabat Poliarchus rationem; subridensque, Expectabam, ô matrona, ut hunc morem ab antiquissima facum religione deduceres, quas in vestræ Ætnæ vaporibus orba Ceres accendit. Quid autem in publicum commodum hic tumultus? aut quid Principis interest res suas nocturna trepidatione

ne potius quam diurnis ministeriis agi? Sed matrona; Non prorsus, Poliarche, huic instituto utilitas abest; maxime cum hostium classis furtim in Insulam timetur appulsura. Nam qui portubus præsident, ista flamma admoniti, tum catenas suis claustris objiciunt, tum in transtris remiges habent, si opus est, navigia in pugnam provecturos. Sed & populus sub suis ducibus tribunisque à signis non recedit, ut nec si fefellerit in littore hostis, in imparatam Insulam possit invadere. Est & alius publicorum ignium usus, si quis reus, quem publice intersit ulcisci, vel fugam extra Siciliam adornat, vel in ipsa regione, amicorum aut montium fide contegitur. Nam his ignibus semel accensis, nefas est ullam ex Sicilia navem solvere; & quisquis sua domo communicaverit reum, hunc eodem crimine pœnaque leges censent.

Ab his Timocleæ sermonibus diverterunt in alios. quærebantque inter se; quid potissimum crederent huic consternationi causam dedisse. Poliarchus ultima omnia verebatur. In Lycogene nihil fidum: Patere Meleandrum insidiis, tum corruptis suorum ingeniis, tum sui animi magnitudine justos metus aversante: Dumque vicissim civilis belli incommoda loquuntur, Timoclea hospitibus hos versus porrexit; quos amicitia Regis studioq; litterarum notissimus Nicopompus in Lycogenem condiderat; libero furore execratus, quod ille & sceptrum Meleandri, & Argenidis nuptias concupiisset.

Qua terris funesta lues! ô fœdera mundi!
O Sceptra! ô Regum cognata potentia cælo!
Qua tantum insanas volvit dementia gentes!
Scilicet ut vestra sedeant cervice tyranni.
Ah miseri! justos amor est evertere fasces.
In dominos sævire juvat: jus, fasque, piumque
Occidit, & cæcam nil purpura tardat Erinnyn.
Qualiter irato fudit cum sæva Gigantes
Terra sinu, tumidisque procul monstravit Olympum,
Illi acres subière nefas, humilemque per Ossam
Speravere polos: donec lucente procella,
Reddidit injusta fulmen sua corpora matri.
At tu, quem furiæ, ceu primum à fronte Cerastem,
Attollunt, miseris signum exitiabile terris,
Tu regni turbare decus, tu turpibus ausis
Aggressus sceptrumq; patris, gnataq; beata
Connubia; ô impar, furiisque Ixionis ardens,
Et tantum amplexus vacua ludibria nubis!
Quas pœnas, vesane, dabis? quo funere raptus
Horrida Tartarei metues ad verba tyranni?
An cita præcipiti vinctum rota differet orbe?
Vel jecori procumbet avis? vel fulmine tactum
Aetna capax monstri, rapidos qua plurimus ignes
Egerit Enceladus, crepitantibus hauriet antris?
Sol pater, armentis si pabula grata Pelorus
Educat, alme, tuis, septisque fidelibus ambit:
Tuque Erycis victor, tuque ô Erycina, Ceresque,
Vosq; Dei indigenæ, quaq; hospita Numina rite
Trinacrii casto placamus thure coloni:
Ferte pius vires; nec sit violabile Regum
Numen, ut & tutus vestris honor excubet aris.

Erant in illa lectione, cum nunciatum est rediisse Timocleæ servum. Omnes ergo suspensis animis circumstant intrantem. Nec diutius poterant dubitare, & interrogare trementem non audebant. Neque is ratus quod afferebat coram

coram hospitibus evulgandum, sevocat Timocleam, delatoq; indicio, cum stupente paulisper muliere & ipse videbatur obriguisse. Tandem Timoclea, ut maxime subitis consiliis mulier valebat, manu prehensum, ne cum cætera colloqueretur familia, in interiorem thalamum rapit, monitisque ut sequerentur hospitibus, ostium tremens adducit: & jubet palam servum quæ audisset nunciare. At ille, Vix in oppidum perveneram, (inquit) cum plerique occurrerunt, ut in tumultibus solet, nec ipsi quo irent satis certi. In omnium foribus micabat lucerna, divisique in coronas haud modica admiratione marcebant; Cum me ad proximum cœtum applicuissem, audio Poliarchũ perduellionis reum esse, & ad capitale supplicium quæri; in hanc quæstionem publice ignes accensos. Ego errorem nominis veritus, quod in multos cadere potest, curiose quæsivi quis ille Poliarchus, & quo facinore damnaretur. Vox omnium fuit, Poliarchum eum esse, qui plus anno in Sicilia, hospes, armis, & amicitia Regis inclytus fuisset. De crimine neminem eorum satis scire A rege damnatum; & quidem diligentissime vestigari. Ab hoc cœtu digressus ad alium, eadem rursus accipio; & cum nemo suo dissensu incertum rumorem faceret, rem satis exploratam nunciare non distuli.

His auditis, Archombrotus, simulq; Timoclea, in Poliarchum contemplationem injiciunt. Pallens ille ac tremens, non ut conscio metu, sed indignatione periculi, nec contumeliam ferente virtute, identidem à servo requirebat, an vera & comperta memoraret; & à Matrona, satisne compos animi esset is servus. Nec secius quam inani somnio præcinctus agebatur.

batur. Vocem deinde aliquandiu tenuit; ne in tanto animi tumultu quicquam excideret in fortunam aut Regem indignum. Sed tanta res, domusque incertum an sat fida, cunctationem non ferebant. Manum igitur atque oculos attollens in cœlum; Vos, inquit, Dii Siciliæ, &, quotquot præterea, Superi, jus fasq; conservatis; Vos Genii, Laresque Meleandri, qui me hospitem excepistis, obtestor, ac veneror, ut si quid in Regem, remve publicam Siculorum offendi, si ope, manu, consilio violavi fidem hospitii, aut omnino traduci commerui hac publicæ quæstionis infamia; tum me inter inimicorum manus atque ludibria quam potest funestissimo exitu conficiatis. Sin omnia contuli ad salutem imperii, inundatque hæc insontem invidiosa calamitas; date, ô Dii, saltem ut Regi populoque purgatus, tuto ab Insula excedam, liceatque non fœdam aut ignobilem mei memoriam in hac gente relinquere. Te vero, Matrona, in communionem periculi non voco. Hoc ipso noctis concubio recedam in agros, meæ fortunæ contagione tuas ædes liberaturus. Fremebat interim Archombrotus, & adeo unius diei amicitia valuerat, ut extrema omnia Poliarcho polliceretur. Ex vultu impetuque, & loquendi ratione, utri hoc periculum esset nescires, nisi quod adhuc licentius Archombrotus videbatur irasci. Sed matrona sic quasi servuli indicio fidem non haberet, dissimulans, alios qui referrent certiora, se protinus legaturam dicebat. Subsistere tamen in triclinio servum jubet, hospitesque extra illius conspectum in proximum conclave ad consilium ducit.

Illic vero non diutius gemitus tenens, deflebat

bat fortunas Poliarchi. Neque se enim de illius innocentia, sed neque de Regis iracundia dubitare. Quippe sagacissimum servum nisi fideliter exacta renunciare non ausum. Se quidem suam domum opesque offerre Poliarcho; iis ipse qua posset ad salutem uteretur. Sed quid, inquit, hæc tecta, aut tua Archombrote societas, possit in Regem? Iam aderit miles armatus, jam ædes aut apertæ nos prodent, aut obrutæ in nos ruent. Nam nec sperari potest toti familiæ integram fidem fore, nullumque servorum, si hic clam hæseris, Poliarche, nostri furti secreta temeraturum. Scitis quid inter tam subitos metus succurrerit? Latens iter, & præter me hodie nemini notum, effoderunt sub terra qui has ædes condidere. Id triplici errore dissectum totidem ostia habet, quibus in varios campos erumpit. Illic facillime potes tegi, Poliarche, subducique discrimini. Simula modo te atroci rumore perterritum à me abire: ut ambo defungamur periculo; nec aut tu tanquam nocens, aut ego receptatrix, invidioso tumultu obruamur. Cum vero lumine excesseris, continuus arborum ordo, qui à meis foribus ad Himæram est, eo te ducet unde non procul fluminis ripa arcanus in promissam speluncam est aditus. Ego nemine familiarium conscio per domesticas latebras cum face in eandem fluminis viciniam evadam. Exceptum deinde in hæc antra ope deorum servabimus, dum tempestas exsæviat. Hoc secretum Archombrotus ignorare non debuit; & eá indole violare non poterit. Libertum quem unum hic habes, id celari magnopere interest, ne timoris tædio, aut præmiorum fiducia, mutetur. Poliarchus in gratias ad Timocleam effusus, id vero

ro consilium in eam noctem probari sibi dixit. Neque enim in spelunca hæsurum, nisi ut certo intelligat quæ hæ larvæ Siciliam in se agant. Exploratæ fidei libertum, ab ultimorum secretorum notitia arceri non posse. Nam & ejus ministeria in illa tempestate potissimum exigi. Ab Archombroto non petendum, ut tantam rem silentio premat. Dignum se pejori calamitate fore, si de illius fide auderet dubitare. In hæc verba de triclinio excedunt: justisque mox armis, ceu pugnam capesseret, insignis Poliarchus, procedit ad Timocleæ fores. illic stupenti familiæ, & quæ hæc rerum mutatio esset furtim quærenti, paucis exponit, denunciatum sibi periculum illis ignibus quos videbant. Se igitur fugere, ne aut ab his ipsum prodi necesse sit, aut cum ipso hos perire. Salutavit deinde in speciem longioris discessus Archombrotum atque Timocleam, conscenditque in equum, & liberto vestigiis hærente in præscriptum à muliere iter se conjecit.

Periculi immanitas, & propemodum pudor, stimulatum juvenem angebat, &, O me vesanum, Gelanore, (ita libertum appellabat) quod ulli mortalium potestatem fecerim in hoc caput! Quid attinebat, ignotum, nec cultu ad meam sortem idoneo, in hac gente errare? Aut quid fabulæ aliud docent, quæ Lycaonem ad Iovis hospitis jugulum nobis effingunt; quam principes qui insperato exitu luunt quod se externis crediderint, non magis alieno scelere quam sua stultitia violati? Volui patere injuriis. Bene est: lædor ex merito, Gelanore. Hæc ipsa dum loquitur, subit memoriam causa, quæ eum in Sicilia tenebat; cujus veneratione illico motus, timuit ne pro tantæ spei fœlicitate

licitate, in quam illic vivebat, scelerate doluisset de oblato discrimine. Gelanorus fidissimo metu in domini periculo turbatus, censebat debere Poliarchum genus suum & fortunas omissa simulatione detegere. Nam si sibi personam detraheret, si se ad fastigium suum reciperet, sponte excusaturum Meleandrum acerbiora judicia, hostesque veniam petituros. Nihil sapis, retulit Poliarchus. Post acceptam injuriam maxime interest me celari; Dignitatis meæ reverentia pejus forte accenderet cogitantes posse me læsum dimitti semel tantum; at semper meminisse injuriæ. Nihil referebat Gelanorus, sententiæ incertus, & astra quæcunque tunc micabant in opem, & mentem, sibi atq; patrono, inter silentium compellans.

Interim Timoclea munitis foribus, familiares jubebat secedere ad quietem: Nolle se quiquam nocte turbari; orta luce omnia diligentius exploraturos. Obire deinde singulorum cellas cœpit, tanquam domesticis curis intenta, revera ne quis rebus quas furtim agitabat molestus inspector accederet. Vbi acquiescentibus universis, tuta res visa, intrat exiguam cum Archombroto cellam, in qua secretum effossę speluncę aditum peritus artifex abdiderat. Stratus erat asseribus locus, quorum inter se oræ clavis insertis nectebantur, nisi quod duos ex iis nullum ferrum cæteris commiserat, ut faciles essent, si quis hos vellet ab simulata compage revellere. Supra illos oblonga lata compage revellere. Supra illos oblonga stabat mensa; vetabatque calcari, ne, quoniam aliis non hærebant, ad perambulantium quaterentur vestigia, proderetque secretum. Paucissimos illuc intrare ferebat Timoclea: ipsa raro locum visebat. Tunc vero sublatis asseribus specum

specum aperuit, gradusque in imum ædium ducétes; Mox concussi silicis ignem sulphurato excipiens, præparatam facem accendit; viamque auspicatur cum lumine. Sequebatur Archombrotus, sua & mulieris causa nudum ensem manu tenens. Gradus ad viginti erant, per quos subibatur subterranea porticus, quæ in longum porrecta abibat denique in varios calles: ne possesso ab hostibus uno ore, obstrui posset fugiendi utilitas. Terra huic operi apta fuerat, quippe adeo spissa, ut qua stare illam velles, cætera quæ egerebantur nulla ruina sequeretur; rursusque non difficilis accipiendis fossorum ictibus, quos nec objectis saxis interpellabat, nec cedente arena frustrabatur. Longus ille, & arcuato opere continuus fornix, quamquam arva & incumbentem domum ferret, adhuc tot annis vitium non fecerat. In aditu modicum spatium calce liniverant, ut pictura & literis imbueretur. Sed piger, nec solutus syderum luce aër, gravi humore imagines corruperat. Adhuc tamen cerneres effigiem aræ hominisque imponentis simulata thura in locum, propter cujus verticem ejusmodi versus utcunque legebantur.

Di quos sub vacua fas est tellure precari,
Seu lovis hic regnum est, seu Ditem hac antra verentur,
Seu qui cæruleis incinctum continet Orbem
Fluctibus, hic tr fidi posuit fundamina sceptri;
Has precor ô fidas domini servate latebras.
Non istam fraudes scelerent, non turpia noctem
Furta, nec attonita radians face tristis Enyo
Terreat, aut dira vanis stridoribus umbra.
Sit pacata quies, sint sancta silentia rebus,
Donec casta domus, nec parci grata nepotes

Thura ferent vobis. Hic sontibus incubet horror,
Hic Erebus: placidasque bonis mulcete tenebras.

Hæc raptim lugebat Archombrotus: Sed gravior de Poliarcho cura à loci contemplatione mentem reduxit. Timoclea percunctantem docebat, quamquam Poliarchus erat externus, neminem fuisse Siculorum propiori amicitiæ gradu Regi admotum; neque bonos invidisse. Sed nescio quod hodie fatum, inquit, desævit in illos qui Regibus fuere charissimi. Ita est, retulit Archombrotus; hic cometes paucis annis quas aulas non perstrinxit? At Timoclea; Verum, Archombrote, cæteris omnibus ruinæ suæ causa, vel in se, vel in dominis fuit. Istum tantæ virtutis, sub moderatissimo Rege, quis casus afflixit? Retulerisne ad exemplum Lydios conjuges, qui nuper in gente externa impotentis fœlicitatis pœnas dederunt; hic ad regium limen, in suo sanguine fusus, illa ex carcere ad lictoris ferrum educta? Notissima refero, Archombrote. Sed quid ea in scena simile Poliarcho? nihil illis ad regnum deerat, præter nomen & purpuram. Aspernabantur pares esse gentibus; nec, qua virtute tantum supercilium tollerent, habebant. Teneros quoque annos cæci calcabant, illius qui hæc bona & asserere vere poterat, & fortiter sustulit in rudimentum potestatis. At Poliarchus, non libavit regiam gazam, non præsidiis, non castellis fundabat suas vires. Apparebat denique instar Solis hanc virtutem in transcursu lucere Siciliæ. Longe aliter isti Lydi, & (haud absimile fortunæ ludibrium) par aliud conjugum ex Phrygia. Nempe illi, subjicit Archombrotus, quos nuper ex regiæ penetrali, in qua omnia poterant, veneficii crimen mittebat ad laqueum,

quem, nisi Princeps adhuc memor amasse, carcerem damnatis munus dedisset. Ita est, inquit Timoclea; Scis igitur quam multum peccaverint: ipse quidem tanquam immemor primæ sortis, & à multis amari dedignatus; illa invidiam non verita abdicari conjugii, quod primum erat nacta: uterque autem aversæ Iunoni non litans, ignarusque suum quoque Deabus fulmen esse.

Miraremur hæc, matrona, (ait Archombrotus) nisi crebræ humanarum rerum vices pene omnium rerum admirationem sustulissent. Cerne Aquilii aulam, cerne Hippophili. Quid Procerum primos juvit, post exhaustum immensæ potentiæ cursum, ad purpuratum Sacerdotium confugisse, tanquam ad aram? Nempe ut preciosius esset funus expirantis dignitatis. Sed non ideo mehercule plebeiæ invidiæ unquam accedam, quę in omnes desævit qui Principum amicitiis illustres sunt; ipsisque Regibus obloqui audet cum homines sibi gratos cæteris anteponunt. Insignis hæc est, inquam, in Reges injuria, velle eos arceri à suavitate amandi, & à fide, quam omnes in iis expectamus, qui per nostra beneficia creverunt. Amicum tu aut ego habeamus, in ea lenitate conquiescamus; solis Regibus lex barbaræ inhumanitatis dicatur, ne quem eximium habeant, aut cujus familiaritate delectentur? Quid cum sponte amari se sentiunt? cum ingenii & affectuum paritate, imo cum fide & beneficiis provocantur ad amandum? Ne tum quidem audebunt illi impetui indulgere, quem natura dulcissimum habet? Certe neque Herculi Philoctetem, neque Achilli Patroclum invidemus; paucique inter Heroës sunt, qui non aliquem

aliquem præter cæteros charum, in vitæ & secretorum consortium admiserint.

Hic Timoclea: Mihi quoque, Archombrote, nunquam placuit tam iniquæ obtrectationis audacia, quæ quamquam publicæ utilitatis larva contegitur, plus insani tumoris tamen habet, quam solidæ pietatis. Plurimi enim Regibus irascuntur, non quod aliquos gratia sua subvehant, sed quod sibi gradus ille non pateat: Et in gratiosis, quos tam acerbe devovent, haud raro nihil magis quam ipsa fœlicitas displicet. Certe ut ex domesticis nonnullos seligimus, ac veluti adoptamus nostras in curas; fidemque eorum familiaritate & muneribus tam pensamus quam solicitamus in futurum; Ita ni Princeps sibi quæsierit ejusmodi vicariam opem, iisdemque rationibus aluerit, non sufficiet publicis laboribus, non mecastor vel si firmiores nostro Atlante cervices incumbentibus negotiis opponat. Nam quod modo referebamus casum eorum, quos diu regiis amicitiis florentes ab suo denique axe fortuna excussit, nihil inde collegeris, nisi interdum fieri posse ut Reges injuste amicos suos deserant, aut si indignos amaverint, errore deprehenso præcipites eos agant ex suggestu quem invidiose conscenderant. Sed, quod sæpe est, fac constantis animi esse Regem, fœliciterque invenisse quos amet; videbis intactam utrimque benevolentiam utilissime perennare. Ridebis, optime hospes, quod mulier apud te hæc disseram. Verum in Aulæ tropicis educata, frequentissime vidi hoc argumentum inter peritos agitari, quorum sapientiam ipsa quoque experientia sæpe probavit. Sed hæc clades Poliarchi, quæ nos modo solicitos habet, forsitan

tan

tan præter omne exemplum est: Nam & Meleander probissimi ingenii Rex est; & iste nec fidem deseruit, nec improbe exultavit in tanta fortuna: ut in hoc illius discrimine non aliam quam fatorum esse culpam existimem.

Sic loquente Timoclea, hæsit Archombrotus, subito aquæ murmure percepto, quæ in vicino fluebat; rogavitque matronam, quis is sonus, & an illic perpetuus esset: simul quantum in lumine facis licebat, humum intuebatur, ne temere in fluenta incideret. At Timoclea; Fons, inquit, est, ingenti vi aquæ è vicinis collibus huc illabens, fistulisque ad ulteriores campos deductus; qui commodissimo cursu facit ne sitiant qui isthic latuerint. Et haud multum inde progressa, magni ambitus lapidem ostendit, qui fontem largo impetu cadentem præcipitabat in subjectos canales per foramina toto fundo distributa. Pulchritudo, & copia aquæ, tum nativa frigiditas, & quicquid in aquis laudamus, eo plus Archombrotum rapuerunt, quod ex Africa veniebat, sicca ut plurimum, & fontium destituta solatio. Itaque quamquam ad Poliarchum festinabat, captus juvenili voluptate manus primum, mox & ora fonti admovit, qua placidius manabat, inde etiam plurimum bibit curis & vigilia accensus. Objurgabat intempestivum potum Timoclea: fontemque impensius miranti; Hunc specum Majores mei, inquit, non in viæ tantum & fugæ commoditatem ornaverunt: sed & qua licuit longiori habitationi voluerunt aptatum, si quem forte diutius latere sua fortuna coëgisset. Cerne hoc spatium quernis tabulis stratum, ligno eodem utrimque latera & fornicem ambiente; ne prorsus in-

 salubris

ſalubris capiendo ſomno locus ſit in nuda liberaque exudantis undique terræ frigiditate. Aſpexit Archombrotus illud cubiculum ad ſemitæ dexteram intra effoſſum ſpeluncæ latus declinans; & ipſa loci caligine offenſus, quam modicus ignis non ſatis ſubmovebat, averſatuſque indigni domicilii omen, non ſine ſuſpirio cogitavit quantus vir illi diverſorio deſtinaretur. Liberiori quoque dolore Timoclea ita locum affata eſt: Tu igitur hoſpitem Poliarchum accipies, tu juvenem fortiſſimum & omni luce dignum tuis tenebris celabis? Sed bene eſt ſi te illius ſalute nobilitaveris! O fortunæ vim quæ ſæpiſſime facit ut ei de ſuis in nos injuriis gratias habeamus! Nam & illa peccavit clariſſimum virum ad latibula iſta cogens; ſimulque eximie favit quod his ſaltem in antris paſſa eſt ſpem ſalutis illius deliteſcere.

6 Inter hæc emenſi viam erant, & os ſpecus Archombroto monſtrabat Timoclea, quod non operoſe reſeraretur. Vectes introrſum duo oppoſitum egreſſui lapidem tenebant, ſic in terram nitentes, ut nulla vi quæ exterius moveretur quati poſſent. Sed qui intra ſpecum erant, eos facile obliquatos ab exiguis levabant ſcrobibus, quibus ita fulciebantur ne ab impoſito oſtii onere poſſet recedere. His ergo exemptis, ſaxoque deducto, ubi ſpeluncam Archombrotus aperuit, egreſſa Timoclea jactavit manu facem, ut cum Poliarcho convenerat, rurſuſque ignem ſuppreſſit, ne ex mora in alios quam quos optabat ſuſpicioſus fulgor incideret. Ille cum non aberraſſet à via, ſtabat ad flumen, expectabatque ſignum, quo dato pervenit ad matronam. Sed quid illius & famuli equis fieret, diu quæſtio fuit, donec Gelano-

rus; Ite, inquit, ad conſilium in ſpeluncam; dum de equis deliberatis, ſtabunt religati ad has alnos, quæ procul omni via propter flumen conſurgunt. Dum illi deſcendunt, dum adhuc trepidi nihil in rem meditantur, Gelanorus equos revinxerat, aderatque ad ſpeluncam; in quam ubi receptus eſt, lapidem quo viæ aditus celabatur reductis fulciunt vectibus, & ad conſilium ſe componunt. Cenſebat Poliarchus dimittendum eſſe libertum, qui omnia exploraret, quod ſibi facinus objiceretur, quæ hæc nova in Rege ſævitia, num denique amicorum in extremis fides duraret. Salubre (inquit Timoclea) conſilium, Poliarche, ſi non ſcires nihil prius homines à Gelanoro quæſituros quam ubi deliteſcas. De illius fide non dubito; ſed ſi in hoſtes inciderit fortaſſe, per tormenta expriment verum. Indignatus Gelanorus, ſe in ſalute domini, non verberibus, non equuleo, frangi poſſe reſpondit. Habere ſe præterea quo eludat inimicos. Iturum ſe attonito maxime ſimilem, & ſi quis ex ignotis aut ſuſpectis de Poliarcho roget, jam de luce abiiſſe, voce ad fidem compoſita eſſe dicturum. Neque rem à vero abhorrere; quandoquidem ſub terra ſecretus à ſole receſſerat. Quærentibus mortis genus, mentiturum ab equo in Himeram flumen caſum: Quippe fuiſſe Regis edicto perterritum, ingreſſumque nocte flumen, neque vadum tenuiſſe gravem armis, &, ſubtrahente ſe equo, fluctibus hauſtum. (& tunc forte commode ad hanc fraudem Himera plus juſto abundabat.) Addam, inquit, nihil fuiſſe in me opis, cum viderem iratis vorticibus dominum in mare deferri. Hoc commento, fama tui interitus ſpar-

getur, qua nihil nostris rebus commodius. Nam & inimicos satiabit, & cæterorum miserationem inveniet, qui de extincta virtute magnificentius loqui amant. Laxabitur deinde custodia: quæ jam portus & navigia asservat; & omissa quæstione, quam audimus in te decretam, non ægre aut latebis aut fugies. Nec aliud mortis genus tutiori mendacio fingemus, quam quod nihil ex te reliquerit. Tuum præterea equum quo temere volet patiar ire; tanquam mors domini hanc fecerit libertatem.

Placuit omnibus Gelanori calliditas; Sed adjecit Poliarchus, si incideret in Arsidam, cui inter Siculos maxime fidem habebat, rem ut erat nihil cunctaretur effundere, rogaretque suis verbis ne indigna calamitate jacentem adire vereretur. Aut si id minus posset, quæ saltem ex re essent perferenda concrederet. Consulebat etiam Archombrotus, ne perfunctus officio Gelanorus protinus rediret ad specum: (nam nec satis posse pultantem exaudiri; & suspicioni locum fore, si qui viam in proximo obirent:) Sed ad Timocleæ fores accedens, uteretur in matronæ familiares larva eadem qua cæteris imposuisset, patronique tanquam extincti fata expressis prosequeretur gemitibus. Inde secreto Timocleæ ope ad Poliarchum esse venturum. Agitavere præterea, quid supellectili, quid familiæ Poliarchi faciendum. Instruxerat enim domum, quæ non indecora, aut impar regiæ amicitiæ esset. Sed nec familiaribus fidebat. Vnum enim suæ gentis habebat Gelanorum. Cæteri erant externi, ac plurimum sibi ignoti: Nec multum de bonis laborabat; assuetus in abdito vestium circumferre

ferre summi pretii gemmas, & modicum auri; ne fortunæ omnia in absentem licerent. Sive igitur tanquam damnati hominis bona ad se traheret Meleander, sive illa mercenarii servique diriperent; jussus est nihil movere Gelanorus, sed tanquam à convulsæ domus excidio cervices subtrahere. His præceptis exornatum dimiserunt. Ipsi Archombroto atque Timocleæ jam non diu licebat cum Poliarcho esse. Servuli enim primo mane ad officia surrecturi timebantur, aliquo ludo fortunæ tunc potissimum seduli cum minime velles. Hos matronæ in Poliarchum studia deprehendere, utrique pernicies erat. Rogant itaque ut in solatium virtutem adhibeat, quæ nec clades mereri, nec, cum immerito accidunt, dejici potest. Se quidem quam sæpissime liceret ad colloquium redituros. Tum pulvinum in quo recumberet, facesque (plures enim Timoclea intulerat) tradunt; & remenso sub terra itinere in thoros referuntur. Poliarcho quæ mens fuerit, quantum iracundiæ questibusve in illa solitudine indulserit, illinc intelligas, quod non plus de vita quam de mortis decore laborabat, sciebatque ex spiritu suo pendere quos supra se habebat eximios.

Gelanorus postquam domini equum admota virgula libertatis admonitum avertit in cursus, & ipse in suum conscendit, destinatum iter ingressus est; Cumque fere ad sylvam pervenisset, in qua pridie Poliarchus pugnaverat, tres lecticas ferri vidit, multosque in equis comitari; post hos, peditum examen procedere. Quæ hæc pompa duceretur scire libuit. Propinquanti liquebat lecticas esse funebres, homi-

 nesqua

nesque pullatos. Tertius ferali auspicio rogavit ab extremi agminis uno, cujus exequiæ ducerentur. Ille ad corpora legatorum iri respondit, quos pridie Poliarchus contra jus gentium cecîdisset. Cohorruit Gelanorus; & quæ hæ fraudes, quodve piaculum esset, secum ipse volutans, quo certiora cognosceret, ivit cum illo agmine, donec hominis cadaver, quem in limine sylvæ Poliarchus fugientem peremerat, inter ferales luctus vidit attolli in lecticam. Tunc satis constitit, grassatores qui in Poliarchum inciderant, à Lycogene ad Meleandrum fuisse legatos. Sed cur præcipitata ultio erat? Cur dies non dicta Poliarcho? Ergo legati latrocinarentur impune? Et Rex in hostes quam in suos pronior esset? Danda fortitudinis præmia fuisse victori, & legatis in scelere occisis crucem quoque pro funere.

Hæc confusa & tumida pietate volventem tanta ira incesserat, ut jam ægre aut colorem obtineret aut vocem. Satius visum à spectaculo recedere cui furiose indignari inceperat. Igitur devotis hostibus, qua ad Regem propior cursus erat concitat equum. Penetranti ad alteram sylvæ oram, jam sole provecto, visi complures per viam procedere; nam & militaris hæc erat, & tunc regiis in propinquo castris frequens. Inter cæteros occurrit Timonides, non obscurus ex Meleandri familia: qui & de Poliarchi vice anxius ad hoc ipsum errabat, ut quid eo esset factum acciperet. Is posteaquam Gelanorum agnovit, O te, inquit, opportunum! ubi autem in tanto tumultu Poliarchus? At ille promissæ artis memor, dejectos oculos in Timonidem vix attollens, Poliarchum vixisse respondit. Tum vero in Timonide pietas, atque

atque amor, potior fuit præsentium rerum metu. Vaticinanti similis stetit, deinde singultibus in hæc verba laxatis, O infœlicem cum Meleandro Siciliam! vertit habenas. Visa res non mediocris solatii Gelanoro, fictam domini mortem adeo veros, nec occultos gemitus, invenire. Neque multum Timonides processerat cum ad illum iterum redit, &, Quod, inquit, viri maximi fatum fuit, Gelanore? quam subito, aut à quibus oppressus est? Cum edictum in se Regis metueret (retulit Gelanorus) ausus est per tenebras vadum in Himera explorare: Sed imbribus tumens flumen conantem diripuit, &, quantum in syderum fulgore conjeci, in proximum mare devolvit. Rursus exclamavit Timonides; & nunciaturus maximam cladem, illico viam ad Regem instituit. Sic furenti, non procul Arsidas occurrit; cui uni Poliarchus furtiva consilia à Gelanoro credi voluerat. Hunc Timonides raptim implet funesti nuncii horrore; petentique ubi esset Gelanorus ostendit venientem. Simul his ipse quidem, ut cœperat, versus regia castra stimulat equum; Arsidas vero ad Gelanorum pergens, salutemque obiter ferens, de patrono protinus quærit. Sed ille esse arcana quæ afferret respondit, quibus publicum satis aptum non esset: declinaret à via Arsidas; se cum nemo observaret secuturum. Paruit monenti Arsidas, cui jam non parvam spem insinuaverat, nihil dum Gelanorum de Poliarchi obitu questum esse.

Solitudo in convalli proxima erat, quo postquam convenere, ita prior Gelanorus; Vivit, ô Arsida, Poliarchus, sed te unum vitæ suæ conscium cupit. In effossa sub Timocleæ ædibus via, matronæ fide celatus est. Me autem ad te misit,

misit, ut doceres quis ventus hanc tempestatem exciverit: & si perculsum non fastidis, ad se quoque perducerem. Arsidas nullum se periculum defugere dixit; Duceret modo Gelanorus ad specum, cupidumque Poliarcho conjungeret. Imo, inquit Gelanorus, arte opus est qua Timocleæ familiam capiamus; ne resciant illic latere Poliarchum, & in sordidorum hominum potestatem summi viri fata perveniant. Prior ibo, subornatisq; gemitibus, quod jam apud Timonidem cœpi, illius simulatam mortem deflebo. Tu quoq; Arsida quoscunque conveneris illa fabula utiliter eludes. Fiet poliarcho vita securior, si credetur extinctus. Medio die ad Timocleæ limen pervenies, quasi per æstum acquieturus. Nec suspicionem faciet, si in ædibus matronæ jam olim tibi notæ familiaritatis jure diverteris. Est præterea quod te moneam; Iuvenem illic esse in Siciliam heri advectum. Ex Africa, nisi dissimulat, solvit. Speciem, &, cum loquentem audiveris, sapientiam laudabis. Fides in Poliarchum summa est, cui vix dieculæ commercio junctus nunc in ultimis adhæret. Ille tibi, aut patrono meo, suspectus esse non meruit.

His inter se constitutis sparguntur in diversa; Et Gelanorus quidem qua compendium ad Timocleam erat; Arsidas, cui diutius vacabat, lento gradu in publicam viam divertit. Sed deceptus Timonides tragœdiam late ferebat. Nam in quemcunq; de notis incideret, author erat obiisse Poliarchum. Rumor inde in plures; & pro hominum sorte diversis affectibus, sed ubique ingentibus, exceptus. Statuerat eo die Meleander, Hypsa flumine superato, ire Magellam; quo ipso jubente Argenis filia Syracusis

sis advenerat. Iamque pronunciato discessu colligebat miles vasa; & Rex dum apta itineri hora esset, in proximis vallo campis spatiabatur. Medius proceribus erat, haud dubius multos ex illis specie amicitiæ atque officii circumstare inimicos; Cum ecce in castra Timonides redit nunciatque amicis quicquid acceperat de Poliarchi fato. Dicto citius atrox fama dimanavit in milites. Neque ægre credebatur. Ipsum denique Regem adire Timonides luctuque efferatus ita loqui non timuit; Multum est, Domine, quod gratulemur Lycogeni. Fato functus est Poliarchus. Ad hæc verba hæsit Rex incertissima mente perculsus. Amissi juvenis calamitas & jactura eo magis horrentem agitabat, quod in se tanquam authorem hæc fatorum culpa reciderat. Lachrymæ deinde propemodum subibant, & triste venturarum rerum auspicium. Sed nec publice dolere tunc securum, cum in ejus vultum plerique imminerent ex amicis Lycogenis, frontem, oculos, verba adnotaturi. Obfirmato itaque ore, ne aut lætitiæ aut doloris ederet signum, pauca de genere interitus quæsivit, rediitque in tentorium, certus nemini lætam esse Poliarchi perniciem, nisi qui & ipsum Regem periisse concuperet. Multis militum reverentia Regis obstabat, ne coram lamentarentur. Fidissimi procerum vel suspiriis constantiam fallentibus deflebant amissum; vel indignatione majori, inter mutua colloquia, fatorum temporumque injuriam non premebant. Illos Rex diligentissima memoria distinguebat à cæteris, tanquam dignos quibus unis se crederet; sed nec sine pudore intuebatur, ratus se ut interfectorem Poliarchi invidiose ab illis designari. Mirum fuit, extitisse

qui auderet subito calore effundere hos versus, furtimque deponere in vestibulo Prætorii, qua Regem abire oportebat.

Flos juvenum, seu te id Stygiis timet omne sub oris,
Quo pallent alii manes: seu sydere cœlum
Auxisti, Siculas non respecturus ad oras:
Da fassis veniam: gravibusque accedere vindex
In miseros ne quære Deus. Satis ausa luemus
Gentibus invisi, memorique in sæcula fama
Hoc monstrante nefas. Tene ergo lacessere flamma,
Te potuit ripis haurire furentibus amnis?
O Superi! qui nos ignes undave piabunt?
Ipsi amnes, ipsa meruere piacula flammæ.

Cæterum dum profectio à castris ornatur, jam effusa in populo fama Poliarchi cladem vulgaverat, Magellamque pervenerat. Forte in thalamo sedebat Argenis, cultumque non quem tranquillis rebus haberet, regia virgine tamen dignum inter puellas adornabat. Selenissa alumna Argenidi erat, secretorũ omnium conscia; & tunc illius comam fingebat, cum una ancillarum ex atrio, in quod forte processerat, rediit, nunciatque Poliarchum obiisse. Fefellerat primo Argenidis aures, cui tunc intentior de nocturnis ignibus, & Poliarchi inimicis, cum Selenissa sermo. Et ad Selenissam quidem allapsa ancillæ vox, ingenti tumultu animum, omniaque præcordia concussit. Tum vero furtivis nutibus, oculisque silentium subinde jubentibus, monebat ministras ut premerent vocem; sed jam susurrantium garrulitas sedem impleverat, subitoque horrore Argenis attonita, nec dum certa quid ancillæ loquerentur, rogavit quosnam casus aut clades inter se mussarent. Selenissa responsum intercepit, excidisse de ministræ manibus speculum, quod die natali Argenidis Meleander dederat: illud nunc dominæ iracundiam reveritas queri. Sed non persuasit jam sponte metuenti. Ergo de sede Argenis exiliit, proximamque puellarum manu prehendens, & in eam ardentibus intuens oculis; Si jam, inquit, mentiri audebis, scias te hodie ultimo in conspectu meo esse. Dic vero nunquid triste de Rege allatum est? Abominata illa dirum de Meleandro omen, & tanquam adhibitura solatium; Imo, inquit, ô Domina, omnia quæ oportet de Rege audimus. Victor, & valens, ut nosti, expectatur. In tantæ fœlicitatis mixturam parva clades est, extinctus Poliarchus. Non alias fortius suas partes, quam tunc, in Argenide obiit pudor. Strenue revocavit abeuntem spiritum, eodemq; momento & constituit, & distulit mori. Ac ne ullam suspicionem mulieribus quæ astabant relinqueret; Regem, inquit, diis curæ esse non dubito; qui civilibus motibus secundum jus exitum dabunt. De Poliarcho loqui pertimuit, ne in ipso nomine hæreret, jam pene collectis gemitibus victa. Cumque diutius coactæ frontis scenam non ferret, in arcanam penitus cellam sola se penetrat, tanquam subiti negotii causa: jamque fores obserabat, ne quis superveniret suprema meditanti. Sed non fefellit illa rabies Selenissam. In vestigiis itaque Argenidis hærens (& alumnæ hoc licebat) redeuntem in claustra januam sustinuit manu, specieque obsequii dominam in illo secreto sequuta est.

Tum demum obseratis foribus liberior in luctum Argenis & lachrymas solvit, & direptum

ptum manu cultum laniatis crinibus projecit in terram. Lectulus ex ebore erat, quem humilem purpureis tapetibus ad diurnam quietem auxerant. In illum tota corporis mole procubuit. Neque Selenissa loquebatur; sed tacita expectabat, donec sponte primus turbo lachrymarum concederet. Sed ut vidit nunc mitissimis ferventem gemitibus, nexisque manuum articulis lacertos oculosque invidiose tollentem in cœlum; nunc sævius intra se, & errantibus luminibus, obloquentem; longiorem deniq; stylum, qui ad varios usus desinebat in acumen, aptantem in jugulum: nihil cunctata in frementem insiluit: & brachium jam pene sceleratum tremulis manibus tenens, laborat dignos questus in furiosam expedire. Nam spississimis singultibus luctus obstabat. Diu par miserabile in hoc statu perseveravit, ut utraque invalida manu esset, & nec illa ferro uteretur, nec ista eriperet; ambæ immobiles, & in alterna tantum ora defixæ. Argenis præcipue in humerum cervicem reclinaverat: ore quoque incuriose hianti Selenissam intuita, Nihil, inquit, nihil agis, Selenissa. Vtcunque obstiteris, mori licebit. Hactenus recte monstrasti, constantem, memorem, piam esse. Quid illa præcepta jam alia pietate pervertis? Mihi quidem, tibique, solatium erit, quod inviolato pudore in tumulum succedam. Putasne me superstitem Poliarcho esse posse? Ille me intactam à Lycogene præstitit. Reddam nunc vitam; & hoc ipsum est pudore, quem servavit, & merito suo minus. Ego, si nescis, Selenissa, Poliarchum occîdi: Crimen non expiabo nisi sanguine abluerim. Quid illi cum Sicilia, nisi propter Argenidem, fuit? In hæc verba dolore con-

confusa spiritum quoque amiserat. Elabitur manu ferrum, & ipsa in Selenissam, tunc quoque male fortem incubuit.

At illa non Argenidis modo, sed & de sua vice solicita, omnem medicinam adhibebat parum exaudienti, nunc alterno dolore aggemens, & cito expiraturos luctus credens, si liberrime solverentur, nunc in alumnæ supercilium rediens. Patris etiam admonebat, quem tumultibus publicis fractum, si ipsa moreretur, extremo vulnere sauciaret. Esse hanc enim veluti purpureum & fatalem patris crinem; Quem si evelleret instar Scyllæ Minoëm amantis, duplicato parricidio gnatam & patrem in eadem exitia esse tracturam. An præterea avidæ famæ, & sponte iniquæ, persuaderi posse credebat, tam violenti amoris pudicitiam superfuisse? Sed hæc frustra apud surdas tunc aures jactabantur. Tunc vero in furentem & ipsa sævire audacius; Nolle se tam fœdum exitum spectare; Nisi vivere promitteret, se ad auxilium proclamaturam. Iamque ad fores videbatur processura; cum Argenis laciniam vestis ducens, iterum in amplexus revocat, &, O mater, inquit, cur à tantis doloribus vetas abire? An Poliarchum, si defuncta prior essem, fuisse victurum, existimas? Non fallis, Selenissa; Ab cunis ad id quod ætatis meæ est, quid velis, quid commendes, intellexi. Quod jam fieri prohibes, cum mea manu patravero, ipsa potissimum laudabis. Si quid è mortuis superest, amat me etiamnum Poliarchus. Ibo fœlix ad sponsum, & sine invidia castissimas miscebimus umbras. Ad extremum, si extinctis sensibus toti in tumulos condimur, hoc cum vita malum effugiam (horreo loqui) ne interfectorem

rem Poliarchi venerari necesse sit. Scis cujus imperio ignes hesterni micuerint. An dubites illinc fortissimo viro fuisse exitium? Sed pater est. Impietas erit parentem aversari. Sic igitur inter Poliarchum & patrem partiemur affectus, ut deposita vita, quod mihi utriusque beneficium est, neutri possim irasci vel favere.

Contra Selenissa dedecus cædis urgebat ad quam amor impulisset: tandemque, veluti melioribus fatis admonita; Quid nos autem Poliarchum, tanquam proclamatum, deflemus? famæque tam sæpe ludenti certissimo dolore jam credimus? Nescis in fabulis errorem Pyrami vulgari? ut discamus, periculosum esse ex primis indiciis furiose decernere? Quid scis an in paria fata nunc voces Poliarchum, quibus ille suam Thisben imprudens damnavit? Poliarchum audimus occidisse. At quam multa fingere rumor solet? Quis cadaver inspexit? Quis maculatum sanguine ensem? Forsitan nunc securus, & despectis hostibus lætus, si cecideris, per tuum vulnus animam efflabit. Mitte qui certiora renuncient; & saltem in hoc vive, ne eum, si vivus est, perdas. Tristi risu diducta Argenis cervicem movit: &, Quam, inquit, vana spe extremos luctus differs? Hoc commento nec tibi, ô mater, nec mihi persuades. Sed hoc dabo Poliarcho, aut verius Diis, ne temere credam hoc facinus esse patratum: ea lege, ne, cum certius de clade constiterit, molesta sis vitam & sensus posituræ. Hoc principio læta anus, quæ sciret atrocia ex luctu consilia primo impetu pertimescenda esse, cum autem moram pati inceperunt, sua sponte excidere, jurisjurandi arbitrium penes se fecit; & per Deos, Deasque, sed præcipue per genium

genium Poliarchi, sacramentum Argenidi præivit, nihil illam toto biduo, quicquid audiret deinde, vel sciret, suæ vitæ nocituram. Annuente virgine, & in verba quæ Selenissa conceperat jurante, monere anus cœpit ut recomponeret comas, ne cuiquam ad tam arcani doloris noticiam indicium esset. Formam, quamquam in Argenide summa erat, tamen magnitudo animi vincebat. Domuit scilicet gemitus, momentoque in vultus rediit quos ante dolorem habuerat; nisi quod in oculis rubor tumebat, quem admota gelida temperavit.

Adhuc colligebat animum, & in lætius ora fingebat, cum una ancillarum ad fores pultavit, monuitque jam Regem in limine arcis esse. Neque mora, Argenis, tanquam aliud egisset, rediit in thalamum, etiam porrectiori vultu quam res publicæ merebantur; sive quo à suspicione sui luctus abesset, sive ut inter simulationis dolorisq; certamen, in justum temperamentum omnia verba, omnes gestus redirent. A prætorianis inde excepta, qui non procul excubabant, per media regiæ atria successit ad portam. Haud procul erat Rex, qui ad genua accedentem, ponentemque dexteræ osculum, sustollens, & mox levi manu verberans genas, usquene valuisset rogabat; maciem simul, palloremq, incusabat, quibus inter bellorum metus deteriorem formam fecerat. At illa haud licuisse per pietatem respondit, Patrem & Regem in castra profectum saltem votis curisque non prosequi: sumptaque lugendi materia, nonnihil lachrymis, quæ frequentissimæ instabant, indulsit. Rex eam bono animo esse jubet: Annuisse Deos votis: Restitueret placidis rebus vultum, quem adversæ exhauserant. Populus se

se circum effuderat, non minus quam senectutem Meleandri, speciem Argenidis virtutemque reveritus; quæ ea arte dispensabat supercilia, oculos, nutum, ut & populus humanitate captus acclamationibus exultaret, & ex Optimatum frequentia nemo neglectum omissumve se crederet.

Salutantium supplicumq; concursu Rex obsessus paulisper in atrio hæsit; in quo fons erat non plus aquis notabilis, quam arte signorum, quæ illic hospiti Coccalo ajebant Dædalum polivisse. Aquæ in altitudinem redeuntes originis, per varias fistulas atque formas micabant; mox in subjectum alveum recidentes, fervebant ipso tumultu labendi, reddebantque colorem mari simillimum. In medio Galatea, tanquam in pelago, lugebat recens extinctum Acim, qui jacebat in littore, & tanquam inciperet solvi in flumen, duos fontes ore solvebat & vulnere. In confinio aquæ, contumax Cyclopis imago, simul alio saxo imminebat securæ Galateæ, simul audiebat indignantem his versibus, quibus artifex subjectum marmor inciderat.

Durior ô saxo quo nunc meus occidit Acis,
Asperior sylvis & Polypheme tuis;
Ausa lues. Deus hoc faciet, quem tu inscie fati,
Quem non mortalem passus es esse virum.
Nam Deus Acis erit, vivetque perennibus undis.
Quid facies? nullas hæc timet unda minas.
Iam fons corda tenet; jam fons tenet omnia, qualis
Acis erat, dat nunc candidus auctor aquas.
Cincinnique sui memores labuntur in orbem:
Errat & in tremulis annulus ille vadis.
Quam bona cæruleis periit jam purpura venis!
Nec tamen in gelido sanguine friget amor.

Quo meus Acis abit? quo vos humerique, manusque?
O quanti numen constat habere novum!
Hei mihi! ne se hominem plus vulnere senserit esse,
Quam nunc thure dato sentiet esse Deum.

Hoc conspectu Argenis cladis admonita, dum Rex cunctaretur in obviis, solitario dolore se pascebat. Erat sibi Galatea; meliorem Acim flebat. Sed quis ille Polyphemus? Quamquam eo destinabat Lycogenem, tamen & culpæ paternæ invita meminerat. Iam ad interiora Aulæ processerant, & purpuratis ad corporum officia dilapsis, pene soli familiarium obsequiorum ministri cum Meleandro perstiterant. Lætus Rex hoc secreto, & ab his quoque cum Argenide diversus, Tua, inquit, ætas & sexus, mea gnata, expertem facerent publicorum consiliorum, nisi te disciplina & indoles erexisset ad magna & præterea quod utcunq. sis fœmina, tamen in te recumbit fortuna Siciliæ, & viris imperatura es. Assuesce me vivo illis curis, sine quibus regia dignitas sustineri non potest & quod potissimum in regnante est, disce silere. Pessimo loco sumus, Argenis, nisi pati injurias ita possumus, ut videamur non sensisse. Nam si pondere quod nunc urget flecti nolumus, fortasse frangemur. Scis à me defecisse Lycogenem; Multas urbes in partes abscessisse. Pejus nocent qui intra viscera hærent, meisque consiliis incubant, verius me captivum quam Regem observantes. Prælium quo nuper certavimus, videbatur Lycogenem admonuisse quid possem. Victus erat, &, nisi favisset nox, ne munitionibus quidem tutus vim meorum tulisset.

luisset. Tum vero optimatum illorum haud pauci qui apud me erant, quos arbitros consiliorum habueram, diutius sua studia non pressere. Fœderibus opus esse clamabant; Validam populi partem consensisse Lycogeni: Hos servare præstaret, an desperatione incensos in mutuam cladem excire, tantum parricidas dubitare. Iam & ipsum Lycogenem audebant excusare; & hunc quidem prælio victum esse, non bello: Sed præterea, ut funditus perdi posset, non tamen expedire. Quo enim oculo Siculos inspecturos qui eorum delicias sustulisset? Acrius pro ultione defuncti quam pro viventis decore certaturos. Occuparem igitur tempus, dum acie victor, pacem civium beneficium meum facere poteram. Non dissimulabo, Argenis; plus inter has voces timui, quam in campo cum Lycogenis signa fulgerent. Prodi dignitatem meam videbam, & timeri poterant graviora si decipi abnuissem. Fecisti gnata, præcipue, ut regnum retinere quacumque pace mallem, quam exheredem te facere obstinata defensione majestatis. Sed nec leges expectarunt à me Rege atque victore. Tabulas à Lycogene obtulere, quarum summa hæc erat: Meleander Rex Siciliam pleno jure obtineto. Lycogeni apud eum amicitiæ gradus esto, qui fuit. Eidem & maris, & Syracusani agri præfectura servetur. Erbessum, & Heracleam, cum præsidiis habeat in fidei pignus. Cavebant præterea ne liceret meminisse injuriarum, ullove judicio quidquid per hos tumultus actum est vindicare.

Non erat meæ dignitatis, Argenis, conditiones ad paciscendam pacem accipere; sed nec recusare, fortunæ. Inter utrumque ambiguo, Ibbur-

rranes atque Dunalbius egregiam operam dederunt, ne quid præter majestatem facere crederer. Nam infulas numinum quibus ornantur, convenientissimas sciebam, ut veluti ex officio ad concordiam hortarentur armatos, majorem etiam fidem (quia externi sunt) fore, hinc illis instar sequestrorum commeaturis. Panormi tunc erant; Acceptisque codicillis, quos perplexos illis scripsi, facile quid vellem intellexerunt. Ergo nunc ad me, nec ad Lycogenem delati, tanquam invitos ad ea coegerunt quæ potissimum cupiebamus. Ita conditionibus sum assensus quas ferebat Lycogenes; nisi quod intra duas cohortes præsidium esse jussi, quo Erbessum & Heracleam teneret. Idque maxime cavi, ne præsidii specie totas illic habeat legiones, in me captato tempore invasuras; neve suspecta sit lenitas mea ad omnia arbitria inimici tam facilis. Hæc legatos jubebam nunciare Lycogeni, & si conditio placeret, postero die ad nos redire. Neque mora in his erat; sed ad me adventantes tristis casus afflixit. In Poliarchum inciderunt. Diriguit Argenis ad rei mentionem; & ut perturbatio oris lateret, sponte tam violentam tussim commovit, ut qui deinde horror aut rubor suffundi cœpisset, facile ad excussos spiritus referretur.

Diu expectante Meleandro, cum utcunque ipsa cessasset; Pessimo fato (inquit ille) in legatos Lycogenis Poliarchus invectus est. Dubium consilio an errore. Sed ferro non pepercit, & tres ea clade extincti sunt. Duo supererant, qui ex fuga calentes ad me perveniunt. Hic tumultu cuncta complere, lamentari indignum exitum sociorum, ita meam fidem appellare, ut pene criminarentur. Cumque advocatis extemplo

templo Proceribus, concilium illis dedissem, jam non soli invidiam mihi fecere. Multi ex meis partes eorum questu acerbissimo implerunt. Summa clamorum fuit, oportere Poliarchum dedi ad pœnam; ne credi vulgo posset immissus qui mea fide tutos occideret. Nec mitius quam capite inquirendum in tanti exempli facinore. Hæc jubentibus propiores quam consulentibus urgebant. Sed obstabat ingens in me meritum Poliarchi, qui prælio mihi victoriam conciliaverat. Et virtus experta, suspicioni ignobilis facinoris non patebat. Cleobulo quidem, atque Eurymedi cæterisque qui in concilio sani erant, incredibile erat id scelus. Reum illi audiendum censebant, facile quæ sibi objiciebantur excusaturum. Igitur missurum me affirmo, qui eum ad dicendam caussam accerserent. Fore enim sine exemplo si defensione sublata opprimeretur. Hoc audito pejus hostes accensi sunt; Eripi enim debitæ vindictæ Poliarchum, si ulcisci differrem. Num enim post tantæ audaciæ nefas, nisi vi & ingratiis rediturum? imo nisi prohiberetur, excessurum ex Insula, & in patria jactaturum quam impune illusisset Siciliæ. Cum me diutius confusa flagitatione lacesserent, rogavi, quid igitur facto opus? Nã abesse Poliarchum; & in absentem supplicia frustra constitui. Vox illorum omnium fuit, fugam ipsius occupandam; quod perfacile esset, si juberem nocturnis ignibus provinciæ signum dari: Ita enim occlusis portubus tanquam in custodia hæsurum, futurumque exemplo peregrinis; scelera ubicunque possunt fieri, posse quoque vindicari. Credidi (Argenis) e salute Poliarchi, ut assentirer quæstioni, ne negata ultione accenderem

derem suo se arbitrio vindicaturos. Nam & ubi incolumis ad judicium venisset, multa posse occurrere quæ eum furentibus eriperent. Prima igitur nocte publici è speculis ignes in Poliarchum fulserunt, & mihi in malis solatium fuit, quod militum vulgus ægre ejus periculum audivit. Sed speranti meliora, primo mane supervenit Timonides maximi luctus auctor, nunciavitque Poliarchum periisse. Non potuit Argenis dolori imperare; sed ingenti suspirio victa, primumque in genua subsidens, mox tanquam expiratura, procubuit. Exclamat Meleander, factoque proximorum concursu, inter manus puellarum in thorum illata est. Aqua deinde ori perfusa, vestibusque laxatis, liberior spiritus sudorem compescuit. Percunctabatur Selenissam Meleander; quod ægritudinis genus, & num primum filiam urgeret. se quidem dum ambo colloquuntur adversæ valetudinis signa notasse, inquietos oculos, & sæpe reprehensos ab errore. sed nec eundem fronti colorem constitisse. Selenissa apte dissimulabat, jam biduum esse ex quo illa satis cibum non caperet; hinc se febriculam suspicari; Experientia tamen scire, hoc linquentis animi frigus in Argenide breve esse, nec gravioris mali indicio suspectum.

Dum in his rebus sunt, interim à Lycogene litteræ Regi redduntur, quibus significabat ei præsto se futurum, ut in Palladis sacrario (id Rex sanctissimum habebat) jurejurando pax perpetraretur. Se postero die, si Regi videretur, esse venturum. Rex ei renunciari jubet, id magnopere sibi placere; scire se in crastinum expectari. Dimisso nuncio, Eurymedem vocat, virum semper animis successuque egregium.

Nam & juvenis semel in Olympia cursu, iterum lucta in Isthmicis, coronaverat patriam oleastro & apio. In paucis deinde Regi charus, & prætorianis Præfectus, semperque arci rector, aut urbi, quamcunque Rex iniisset; & fidem per hæc bella incorruptam præstiterat. Huic Rex quæ videbantur imperavit; curarentur intentius ea nocte excubiæ; cohortes, quæ à suspicione perfidiæ aberant, in stationibus locarentur; vigilum numerus duplex esset; Cavendum ne quid suo adventu moveret Lycogenes: Eum enim non tam conciliatæ pacis fiducia, quam factionis suæ viribus tutum, ad aulam accedere. Postquam mandata hæc dedit, quia Argenidi melius erat, in ejus triclinio cœnavit; illic (ut erat mitissimi animi Princeps) maceratum curis animum nonnihil refecturus. Reliquum noctis, quantum per solicitudinem licebat, somno datum. Sed Argenidem interim dolor per indigna & horrenda consilia ducebat. Neque satis placida aut secura Poliarcho nox erat, Timocleæ quoque ædibus nova tempestate ferventibus.

Cum enim Gelanorus discessisset ab Arsida, recta viam ad Timocleæ limen habuerat. Illic apud servulos fictum patroni exitum caute deflevit. Matrona totam scenam ex arte prosequuta, coram familiaribus rogabat Gelanorum quonam fato Poliarchus periisset; & ille liberius apud intelligentem mentiebatur. Supervenit etiam Archombrotus, fictisque probe doloribus vocem suam & vultum mutavit. Aderat inter hæc Arsidas; quem ut ad hospitium divertere nunciatum est Timocleæ, ipsa ad vestibulum confestim processit. Cumque ille excusaret, quod nimia familiaritatis fiducia ad ejus limina

limina de itinere deflexisset; & matrona, id ipsum beneficium vocando, ageret gratias; succedunt intra tecta: moxque Archombroto sociantur, quem prior Arsidas cœperat, utpote externum, salutare. Tempus prandii erat, quod Siculi, supra cæterorum Græcorum mollitiem, curabant. Hoc confecto, cum ad sumendum cibum digrederetur familia, solique cum Timoclea Archombrotus & Arsidas superessent; Scio, Arsida, (inquit illa) te ad pium officium advenisse. Poliarchum, licet in infesta fortuna, quæris & amas. Vt ex Gelanoro didicisti, apud me est. Quæ illum causæ perculerint, neque hic quæro, & melius apud ipsum à te accipiam. Tum Arsidas; Dii, inquit, in præsens silentium commodent nostris rebus. Cæterum quod secreti (matrona) nunc agimus, nulla ætas tacebit. Sed in ambiguo tuæ domus fortuna est. Si fidem servabit, si hoc grande virtutis depositum, cum tuto licebit, Orbi reddet; plusquam Saturni Latium posteris erit. Sin tumuli omen hic habet sub terra Poliarchus, pollutæ erunt sedes: quicquid Dirarum in Sicilia narratur, in his antris, in hoc Ditis adyto, vulgaris infamia inveniet.

Parata fax erat, quam cum accendisset Timoclea, ad Poliarchum ituros præcessit. Neque diu in illis latebris fuerant, cum vident assurgentem ex pulvino, & adventantium lumine excitatum. Is posteaquam Arsidam vidit, cæteris obiter salutatis, in illius collum invasit. Fidem deinde amici collaudare, & subinde rogare, an latitantem reumq; Poliarchum agnosceret. Et vides, inquit, hanc matronam? Si hæ latebræ mihi pudendæ sunt, culpam deprecari non potest; Sin salutare hoc capitis mei furtum,

 tum,

tum, illi me debeo. Coëgit apud se potissimum in hoc turbine esse. Dic autem, Arsida, quo piaculo meruerim esse sacer Siciliæ. An Rex de Meleandro Cercyon aut Busiris est factus? aut vos Siculi habetis Dianæ Tauricæ signum, & hospitis sanguine gravem Deam placatis? Ad hæc Arsidas non pauca de Meleandri rebus questus, exposuit quantum seditionis instar Regiis castris intulissent legati Lycogenis, & cum illis purpurati aliquot Regi infidi. Tantis malis victum Regem, cum res in tumultum excederet, & Poliarchus fugere ex Insula diceretur, annuisse ut publice ignes fierent. Poliarchus non sine indignatione Arsidam audiebat, crebroque & mutatis vestigiis acer, & loquuturo similis erat; Cumque ille desiisset, tum vero Timocleæ manum corripiens: Te autem, inquit, testor (nam quamvis præsentissimi Dii sunt, tamen nec usquequaque per sua numina fallentes perdunt, nec continuo adsunt cum rite invocantur) Te, inquam, Timoclea, testem volo. Adfuisti facinori. Vidisti pugnantem. Num insidias struxi? num quæsii in quos certarem? num obvios lacessivi? Incogitantem adorti sunt. & ergo vel sub illis pereundum mihi erat, vel, si vicissem, in me armanda Sicilia? Quod vero meditati sceleris argumentum? Vnus eram, &, infirmissimum pugnę solatium, mulier comitabatur; matronę servuli, meusque libertus, in pacata ut credebatur sylva præiverant, ut nec ad illos certantium sonus pervenerit. Quo autem miserrimum Regem fortuna adegit? A conjuratis & perduellibus missos instar justorum legatorum venerari, litare suorum sanguine cupiditati hostium; & infra eorum crudelissima vota famam habere?

Plura,

Plura, quæ dolor & conscientia admovebat, ingerentem, vetat Arsidas de fama publica dubitare. Dicere omnes, nisi à Lycogene corruptos, esse in paucis eximiam fortitudinis laudem, unum, & itineri, non pugnæ paratum, ex tot grassatorum manibus victorem evasisse; Riderique à militibus fœdissime querentes, quod quinque, aut plures, ab uno oppressi sint. Sed jam aliud quærendum, Poliarche. Indigna est, ut se hodie habet, tua virtute Sicilia. Exi parumper. Da Regi, ne cogatur aut periculosa suis rebus sanctitate te tueri, aut cum flagitio inimicis relinquere. Adhuc in te sic peccavit, ut possit excusari. Cædem enim vel lui, vel purgari judicio, adeo mos est, ut ipsum Martem ferant, cæso Halirrhothio, in Areopago causam dixisse. Quod si securi & legitimi fori spes esset, suaderem, Poliarche, ut ultro tui copiam faceres accusantibus. Neque enim aliud in te decretum, quam ut ad Iudices venias; causa autem est, quam vel iniquis probes. Sed odium & impietas hostilis, non expectaret judicum urnam. Insidiis, aut impetu, facinus urgerent. Horreo loqui. Abi modo, Poliarche. Permitte hanc Insulam non in totum esse scelestam. Poliarchus se vero si liceret abiturum respondit; Nec quid minus post tot beneficia quam pacatum discessum ingratissimam terram posse præstare. Male merito Regi ideo minus se irasci, quod à fortuna illum plecti ad inimicorum satietatem jam videat.

Inter eos deinde quæri cœptum, qua tutissime ratione emitteretur ab insula; placuitque in rustico habitu eum esse. Arsidas ex Brutiis uxorem habebat, poteratque Messana ad socerum sine suspicione transmittere. Is imposi-

 tum

rum suo navigio Poliarchum recipiebat in Italiam deferre. Timoclea habere se præterea dixit, quo vultum fugientis egregia fraude mutaret. Fuit, inquit, in Panormi finibus latro, non spernendæ calliditatis arte diu inultus. Quippe vultus illi triplex, ut de Geryone quædam anus fabulis memorant. His dictis modico risu cunctata est, quantum in tristissimis rebus decebat. Ætas homini media erat, rava barba, & tenuis: Sed in sinu capillitia duo, ex quibus totidem barbæ pendebant; hæc horridior, & in senilem effigiem cana; fusca alia, in primæ virilitatis specimen colebatur. Has larvas tanta ars concinnabat, ut nemo ascititiam formam deprehendere, nemo arguere furtivos vultus posset. Igitur modo senex, nunc junior, interdum dempta persona cernebatur. Sic impune latrocinantem mutabilis forma non suppliciis tantum sed & suspicioni diu eripuit. Nam juvenili grassatus specie, mox senex occurrebat quærentibus; rursusque fallebat juventutis imagine, si sub canis peccaverat. Pater tunc meus provinciam regebat, qui fatigatus pessimi Chamæleontis ingenio, tandem captum meritissima cruce fregit. Sed miratus fraudis ingenium ad naturam accedentis, pilos jussit apud se asservari. Si placet, hos producam, aptabimusque Poliarcho.

Non expectavit donec ullus annueret; sed excessit ex specu, neque diu morata attulit hæc gemina juventutis & supremæ ætatis simulachra. Horum alterum cum imposuissent Poliarcho, frendenti, quod sibi alienis & improbis vultibus ad salutem opus esset, statim sic alius fuit, ut vel Argenidem fallere posset. Opportunissimæ fraudi bene precati, rogare perseverant, ut ea uti velit. Timoclea quoque idoneas vestes prima nocte delaturam se promisit. Nam debere in iis latebris Poliarchum in ignoto habitu esse, ut si qua illic fortuna tulisset curiosos, in proximos campos sui oris securus fugere posset. Iamque erant discessuri, cum Arsidam Poliarchus sevocat: Archombroto & Timocleæ excusans quod cum eo secretus loqueretur. & colloquendi causa erat, quod necessitudinem quæ ipsi cum Argenide erat amicorum fidissimus sciret. Eum igitur obtestatur, ne quam primum ad Argenidem gravetur contendere; se de Virginis vice multo gravius quam de sua anxium esse. Scire enim suam cladem illi immodice dolituram. Quid verò quod extinctus dicebatur? Tristissimæ famæ errore, ad sæva & ultima consilia posse amantem adigi. Iret Arsidas, & mœrentem sublevaret. Ne illa fleat incolumem. Si dii exitum præstiterint, in Italico se littore expectaturum ejus imperia; aut si juberet, tunc etiam quamlibet periculoso furto ad eam esse iturum. Plura nec dicere tempus sinebat, nec Arsidæ valebat committere; qui operam prolixe pollicitus, tamen quia jam vespera erat, hortante Timoclea, nec dissuadente Poliarcho, in crastinum distulit iter. Sumpta cœna redituri ad Poliarchum erant, cum vestibus quas matrona promiserat. Is interim allatis à Timoclea cibis perfunctorie vescebatur; &, quo illum à præsentium malorum sensu averteret, nonnihil jocatus Arsidas, Quid doles, vir fortissime, inquit, si te specus, si mutatus habitus ab hostibus teget? Tu unus, tu plurimos fugis: At superos omnes, cum unus insequeretur Typhoeus, fugæ non puduit; nec fortasse evasissent, nisi Ægyptus ani-

animantium turpibus formis paventes condidisset. Audi quanta audacia Nicopompus familiaris tuus in illorum metu versatus, divinis vultibus rictus & rostra induxerit! Tradidit deinde librum, in quo erat poësis varii argumenti; jam jamque abiturus, hos versus quos ille legeret ungue signavit.

Iam prope congestis super astra Typhoëa montes
Extulerant: tremuêre Dei; nec sæva Tonantem
Fulmina, nec certe Phœbum juvêre sagittæ.
Non ferro insignis Mavors, non Gorgone Pallas;
Non animi, non ora manent, miserosque reliquit
Sanguis, & in capto pallebant sydera cœlo.
Horridus aëria cumulans fastigia bruma,
Exsuperansque Notos, cœlo conjungitur Atlas,
Inque solum præbet Superis iter. Astra recumbunt
Verticibus, Libycis hærent vestigia campis.
Ergo per immensos humeros, mentique severam
Caniciem & rivis gelidos manantibus artus
Defluxêre polo Superi. Ne fidite terræ
Cœlicolæ; Dirum peperit vesana Typhoëum.
Qualiter imbelles volucris timor agmine mixto
Exercet cursu Damas; Cum prima per arva
Sustinuêre fugam, stant omnes impete presso,
Haustura sonitum, seu quem latratibus horrens
Aura feret, seu quem venantia cornua mittent.
Tum subito effusæ celerant vestigia, qua dat
Sylva locum. Sequitur falsi terroris imago
Longa, nec auditi cessant simulachra pericli.
Haud aliter toto fugiunt vaga Numina mundo.
Nil certum miseris. Superant montesque lacusque,
Planaque, nec furvis satis est sibi noctis in antris.
Est regio, incertus patriæ qua flumina Nilus
Dividit, & septem succedit in æquora rivis.

Si

Si qua fides, illic mortalia corpora primum
Aspexere diem, retinens cum terra supremi
Ætheris informes animavit Apolline glebas.
Hac furto placuit tellus: hic fessa Deorum
Agmina sub Pharia latuêre crepidine ripæ.
Huc quoque Sylvanos, huc & nemora alta tenentes
Egit cura Deas, Panesque auxêre tumultum.
Haud procul, ignaræ fati, secura bidentes
Gramina carpebant, queis rustica fistula signum
Lene dabat: placidis suberant magalia septis,
Plenaque ludentes poscebant ubera nati.
Has videt, incerto lustrat dum singula visu
Iuppiter. &, Felix, inquit, pecus. Ergo Tonantem
Fata premunt, nullumque timet grex iste Typhoëum?
Ite procul radii, semperque invisa potestas;
Pax humiles si tanta fovet. Sic dixit, & albo
Vellere crispatus dimissos induit artus,
Curvaque celatæ sinuavit cornua fronti,
Qua cœlum & terras solitus, qua dira movere
Tartara; seu pacem, seu bella indigna juberet.
Nec mora, mentitis aries balatibus ibat,
Permistusque gregi; (mirere Typhoëa captum)
Et fallebat oves. Fraudis laudavit Apollo
Ingenium, & similes sese curvabat in astus,
Sed timuit terras, corvique horrentibus alis
Plausit in alta viam, nec præpetis inscius alæ,
T r superos circum, facili dedit omnia gyro.
Proh pudor! aspiciunt, passimque exempla sequuntur
Cælicolæ. Variis tecti Memphitica monstris
Arva tenent, metuuntq; sibi. Dum spondet inanes
Interea supplex non exauditus ad aras
Vota, & frustratis fumant cultoribus ignes.

 Interim

Interim Archombroto & Arsidæ, in Timocleæ hortis, nondum insalubris vespera per diversos sermones agebatur;& occasione Poliarchi, de iis sermo erat qui indole & virtutibus præstant, quam hæ raræ in mortalibus gemmæ, quam sæpe contemptæ ab ingeniis quæ ad servitutem facta, liberis tamen ut plurimum imperant. Dum ista loquuntur, abstulit Arsidam cura virtutis, & præsentium fastidium rerum,ut cum impetu doceret,sine scelere & periculo, contumeliose haberi non posse eximios viros: sed & genus inhumanitatis noxiosissimum esse, non illos extollere, & præmiis solicitare de publico. Nunc (inquit) perversam rationem fortuna instituit, ut in multis gentibus prope sit ad egregii animi indicium arceri à regiis, aut in illis jacere. Adeo timida aut barbara fœlicium vitia amant exarmare virtutem; quasi ea potiores futuri sint, si egenam aut neglectam superbi calcaverint. Archombrotus, seu sapientiam Arsidæ eliciebat ad imbuendum animum, seu agebat Regum causam,se quidem, quod ad Poliarchi casum erat, abominari dixit tam protervam fortunæ licentiam; Cæterum,nihil mirum, tot curis totque sumptibus Reges exhaustos, præterire aliquando non vulgaria ingenia. Nam nec compendio fore, si egregios viros oporteret oneri cæteris esse, & naturæ omnes dotes publico auro signari.Sæpe etiam illas mentes quas tantopere miramur, inutiles Regibus nasci, nec aptari ad negociorum usum; Vt quidam fructus sunt ad videndi voluptatem; quos si velis ad gustum transferre, famem ingrato aut noxio succo fallant. Cunctabatur Arsidas respondere; contentus levi risu aspernari hanc defensionem

sionem pessimi fati; donec constitit ex Archombroti vultu (nam in eum erat intentus) velle se refutari. Curas autem objicis Regum? inquit; quasi non præcipua esse debeat, secum viros habere, quos non adeo crebros ætas hæc protulit, ut damnes nescio cujus lucernam in frequenti foro unum saltem quærentis. At sumptum Respublica non ferret. O solicitæ prudentiæ mentes! Ergo parce aucupium procurari, stabula tanquam in Sybaritano exercitu saltatoriis equis non fervere, aut non reparari jacturam, si de venaticis canibus unum aper perculerit: Hæc, inquam, non ad usum aut voluptatem Principum magis, quam in specimen majestatis, omitti, nefas ducunt. Tantum auri profundi, tot vilissimos homines de ærario vivere placet. Sed demum est grave haberi magnorum animorum delectum. hic parsimonia in memoriam redit. hic ærarium deficit, imo hercule bona mens, Archombrote. Fac enim ipsum Regem non amare eorum consortia. Num in thesauris sola reponimus, quæ ingenerato affectu grata sunt nobis, & non præterea quæ precio suo merent? Sed nec anguste habitant Reges, ut, si ejusmodi virorum colloquia fastidiunt, aut verentur, non possint tanquam absentem & reconditam penum habere. Nec de multitudine queraris, Archombrote. Quamlibet curioso delectu,tamen paucos efficias. Quosnam ergo, subjicit Archombrotus,in illam refers classem? Tum ille; Si latius, & extra Poliarchi hunc casum, rem totam expendimus; isthinc primum ex eminentioribus disciplinis aut artificiis nulla exegerim.Domitandis alius equis,alius pugilatu sit nobilis.Pingendo,aut canendo,sibi nomen

men hi fecerint; Ille ædium moliendarum celebretur peritia, aut derivandis in simulachra fontium aquis; vel si qua ars alia suo aut seculi genio valet: Statim emantur, etiam quanti sesesos indicarint, si vilius forte non poterit. Ipsa stipendiorum magnificentia commendabit artificem, & gloriam possidentis. Sed nobiles volo; & ut monui, quales paucos invenias. Iam, quæ altiora sunt, belli & pacis artes, quid cessamus licitari? id est, homines fortitudine aut literis notos. Neque meram temeritatem in armis, Musasve vulgares, ad hæc præmia arcesso; Sed illos quidem duces, qui militarem impetum ratione compositum habent, aut fortuna propitium; eosq; præcipue quos fama amavit, bellicis utique rebus vera momenta vanissimo numine sæpissime addens. Eruditorum vero præcipui adeo eminent, ut nisi imperitos non lateant raræ hæ faces, & sæpe in Orbe suis Musis pauciores. Quidam in illis publicæ prudentiæ sunt apti, sed quia hoc Deorum beneficio uti nescit respublica, privatis in curis consenescentes, non usu, non negotiis lævigantur. Cęteri, qui solis libris nati sunt, quid tamē apud præsentes & posteros valeant, cum ex ira vel favore dividunt mortalibus famam, cum suos amatores præjudiciis sectisque imbuunt, si quis nescire vult, dignus est malo omine experiri.

Ita sumus comparati, Archombrote, ut quemque aliquod studium trahat. In illa autem re quam probamus, aut colimus, eos qui excellunt miramur. Finge ergo artificiis, litteris, armisque præcipuos (nam ea ferme sunt quæ mortalium animos tangunt) velut in uno cœlo stellas, convenisse ad Principum ullum. Quis deinde toto Orbe de regia illa sermo? quis eam

eam ignorabit? aut quia illic habet suum Deum, cum horrore tanquam sacrarium non colet? Principi ipsi, quanta operis merces? ut excedet mortalium sortem? ut vivus, & sospes, multo certius quam per odores, & aquilam erumpentem ex funere, se sentiet consecratum? Triumphabit in omnium plausu; Hæc fercula, hæc opima gentium spolia erunt, quorum ad se veluti flores in sertum collegerit.

Optabile votum, retulit Archombrotus, si ad illud spem facerent negotiorum turbæ, & diversa eorum studia qui Regum amici sunt. Etiam illi præstantes de quibus loqueris, non omnes utique sunt venales, multique præterea eorum, ut oportet, optasve, gratiosi in aulis versantur; Vt cæteros quos ejusmodi fœlicitas præterit sit æquius de fortuna quam Regibus queri. Tum Arsidas; Neque posse credidi, Archombrote, hujus nostræ contemplationis venustatem ad effectum absoluta fœlicitate traduci. Sed ut cætera sapientia juvat, licet in agendis rebus minus exacta sit, quam cum sequestri animo concipitur: Sic in hac parte plurimum erit, qua res & fortuna patietur, non negligere tantæ utilitatis compendium; ut si omnes illi non possint, at plurimi beneficiis cogantur ad Regiam. Nam quod Regum palatia, summæ indolis viris destitui negas, non in totum à te abeo; sed audi me, Archombrote. Est medius ordo, & velut equestris, ingeniorum quidem sagacium, & commodorum rebus humanis, non tamen in primam quam celebramus magnitudinem patentium. Eorum hominum, ut sic dicam, major annona est; neque hos nego ad Aulas sępe accedere, & cum provecti

provecti sunt, ita splendescere ascititiis radiis dignitatis, ut exactæ naturæ opera esse credantur; velut obscuriores gemmæ interdum ab artificio, & circumposito auro lucem accipiunt optimis parem. Sedulum esse, nihil temere loqui, assuescere labori, & imagine sapientiæ parere, tegere angustiores partes ingenii. Hæc neque summum hominem desiderant, & sola interdum sunt quæ in laudatis Proceribus suspicias. Vt vel abesse vitia pro virtute sit; vel non invidiosus prudentiæ rivus in Oceani famam se diffundat; dum exercitationem ac usum quo isti in civilibus rebus pollent, pro natura & magnitudine ingenii plerique accipiunt. Et hos quidem à sua laude non arceo. Magnum est, in eam esse sortem productum, & præterea institutione crevisse. Sed non illi sunt, Archombrote, de quibus disceptamus.

Præter hos ergo (ut ajebas) adhuc scio nonnunquam primæ illius summæque notæ ingenia venire ad Principes, adhiberique negotiis. Quippe & Poliarchus vivebat in regia, & te, egregie Iuvenis, inter hæc naturæ ornamenta non dubito numerare. Habet & Meleander Cleobulum, habet Eurymedem: Nihil illis sublimius. Sed non ideo palatia Regum pro justis aut fœlicibus habeo, quod de brevi eximiorum virorum numero paucissimos nonnunquam excipiant. Multo plures retuleris, aut spretos, aut, quod pejus est, violatos, ut his questibus meis æquitas sua constet. Culpa autem interdum est Regum, cum moneri non volunt, timentve virtutem; interdum illorum qui Regibus adsunt, si natura barbaros fecit, aut incuriosos fœlicitas, aut fortuna superbos. Accedit, quod Procerum multi decedere aliquid

quid sibi credunt, cum quis extra se suosve de Regia plenior abit. Sic neglecta virtutis familia, dispensant animum Principis, interdum nescientis per suam clientelam. Longe aliud facturi, si candide dominum amarent, imo mediusfidius, si seipsos sapienter. Nam quid illustrius, quam publico sumptu homines ad ornatum seculi editos in clientes sibi parare; dubitaturos certe an Regi plus debeant, an illis per quos ad hæc bona producti sunt? Ridere mehercule soleo illorum cæcitatem qui non curant à literis eam laudem impetrare, quæ eorum voluptatibus opibusque superstes sit, & quam nisi avide ambientibus concedi non oportet. Nam ut eruditi non placent qui precio conducuntur, ut extollant immerentes; ita æquissimos puto qui non dignantur suis præconiis fastidiosam superbamque virtutem, aut denique ignaram quantum sibi litterarum favore præstetur.

Quod si ejusmodi apum mella non placent; saltem non sunt excitandi aculei injuria vel contemptu. Vnus enim sive literarum sive militiæ peritus, quam sæpe privatam injuriam publice ultus est, quam sæpe unus vicit, unus partes inclinavit? Ejusmodi capitibus solent populi plures instar hostiarum mactari. Absit omen; nec & Sicilia sentiat Poliarchum esse iratum. Ille enim aderat ultro Regi; ut eo offensa sit gravior, quod non modo non quærere, sed nec ferre potuimus hanc virtutem. Et quidem nescio, sanioribus Optimatum, ac præcipue advenienti hodie, ut ferunt, Ibburrani, qua se ratione Meleander excuset. Ille enim quia externus est, dignitatis præterea suæ & familiaritatis jure, liberius hunc casum audebit apud

apud Regem accusare. Quamquam ea probabantur Archombroto, tamen Arsidam in hos prolixius sermones delapsum dolebat, libentius ab eo accepturus quibus moribus Siculi viverent, & quæ studia maxime vigerent in Regia. Nam & memor à Poliarcho præcipua nomina audisse, quæ tunc suis virtutibus aut vitiis insignia essent, de illorum nonnullis ardebat percunctari. Cum igitur Ibburranem Arsidas nominavisset, occasione arrepta, Quis autem ille vir, inquit, & quæ illum virtutes vobis commendant? Tum Arsidas: Ille quidem in Lydia natus est, ait, & sola amicitia nobis junctus, quam Meleandri humanitas curiose sancivit; Cæterum dignus quem omnium gentium vota optent in civem. Ex vetusta nobilitate Lydorum est; & inter negotia eductus, lætum animum, rebusque maturum, disciplinis ac solertia implevit; cumq; accederet opulentiæ vis, omnes honestatura dignitates, cœpit juvenis fungi muneribus quæ sunt in Deorum cultu eximia. Paulo tardius tamen quam speraverant amici ad purpuram venit, quam multorum opinio illi cum lanugine destinaverat. Sed ad gloriam fuit, prius dignitatem mereri, quam habere. Inde tribunalia, legationes, provincias obivit; ne quære quo genio? par illi ubique æquitatis & clementiæ famá. Et quamquam splendido cultu, atque in gentes profuso, patrimonium vexabat, ea fuit integritas, ut non modo à peculatu abesset, nec venderet judicia, (à quibus vitiis abesse nunc magnum putatur) sed nec oblatis Regum muneribus, quæ cæteri ambiunt, libertatem donaret. Illi animus simul hilaris & severus, prout in virtutes offendit aut vitia. Musas autem, quia

quia eum amaverunt, adeo in summa fortuna non despicit, ut sæpe eas admittat in secretum, referatque deinde amœnissimo ingenio quæ illæ dixerunt. Itaque ad eum tanquam Apollinem coëunt quos alta & innocens laurus supervexit vilibus mortalitatis curis. Ne quid vero ipsi Numina negarent, sanguine proximos iisdem moribus in suavitatem charitatis sic junxêre, ut & totam familiam templum putes; & non sine præsagio majores suæ stirpis symbolum apes fecisse; ex quibus pro merito atque temporibus, nec aculeos nec suavitatem desideres. Cæterum toto hoc triduo apud Lycogenem fuit, de pacis conditionibus acturus: Re perfecta hodie à Rege expectatur.

Colloquendi suavitas in aliquantum noctis sermones extraxerat: jamque cœna Matronæ officiis cumulata vocaverat convivas: & illi inter epulas tanquam prosperis rebus (nam Poliarchum fidebant innoxie avehi posse) curas lenire inceperant. Sed adhuc circumferebatur mulsum, cum rusticorum hominum turba ad ædium fores periculosissima immanitate detonuit. Rogabat ostiarius furiosos jubentesque intromitti, ut paterentur rem dominæ nunciari. At illi fastidioso nutu se cum imperio venire respondent. Simul his fores in terram assulatim arietant, irrumpuntque vecordes. Tela quoque, quæ singulorum conditio casusve obtulerat, superbe sustulerunt. Nam justa arma nemini erant. Vbi vero in triclinium intravére, Timoclea quidem subito metu contabuit; Archombrotus autem & Arsidas se de toro præcipitant, suggestosque à famulis enses impigre stringunt, si peterentur ea rabie, non facili aut inulto exitu perituri. Publici

blici veró motus origo hæc erat. Mulier ex vicino oppido, eo die in Timocleæ domo versata, cum vidisset ignotum suis oculis Gelanorum, percunctata quis esset, audiverat Poliarchi servum esse. Festus Cereri dies erat, & ex vicinis mapalibus multi agrestes in oppidulum, quod Phthintia dicebatur, convenerant. Illuc cum rediisset mulier, accessissetq; in circulum, otiose compositis temere retulit servum se vidisse Poliarchi. Statim audientium unus; Quid si, inquit, & ipse Poliarchus clam illic asservatur? Aderat alius audacibus consiliis præceps, qui rei tam seriæ quæstionem amitti non debere cum supercilio dixit. Toti oppido crimen fore, si in ejus finibus Poliarchus latuisset. Iamque in multos eadem opinio pervaserat, cum attollente se fama, & subinde majora jactante, jam non quasi rem dubiam aut quærendam agitantes, certo ferebant, receptatricem Poliarchi esse Timocleam: illinc ad publicum judicium esse trahendum. Vana esse quæ de ejus obitu ante audiverant. Quo indicio id crederent, quem authorem haberent, non curabant sciebantve. Et ni Dii obstitissent, non erraverat furiosorum conjectura. Adeo sæpe temeritas, & fortuna, fœlicius judicat, quam inter momenta prudentiæ incerta laboransque solertia.

Incaluerat multitudo, forumque tumultuaria concione impleverat, pro duce pervicacissimum sequutura. Cumque unus inclamaret, nihil esse cunctandum, prosiliunt universi, & rapta quæ quisq; potuit arma ferentes, effringunt Timocleæ limina, creduntque in Poliarchum incidisse. Quippe eorum nemini notus, dicebatur esse juvenis, justa statura, vultu amœno; & hæc omnia in Archombrotum ca-

debant;

debant; quem & vestis peregrina propiori suspicione damnabat. Nam Poliarcho, homini extero, eam convenire crediderant. His capti indiciis plausum fecerunt; & ni vivum tenere voluissent, ipsa multitudine obrutus alienæ invidiæ pœnas luisset. Cumque vultu & ferro se ad pugnam compararet; tum ille quem cæteri agrestes ducem habebant, propius mensæ admotus, quæ sibi & convivis media erat; Nunc, inquit, secundo scelestus es, Poliarche; qui antea Regis iracundiam meritus, ferrum etiam in nos stringis publica mandata obeuntes. Pone ocius telum, vinculisque te dede. Timocleæ eadem pœna erit, quæ te tamdiu incolumem ausa præstare. Post hæc unius verba cæterorum clamor increbuit, sævo confusoque impetu festinari jubentium. Archombrotus, quamquam Græce sciebat, tamen in rustica voce nihil aliud perceperat, nisi ad vincula se deposci. Mirari non vacavit, aut quid deliquisset rogare in præsenti periculo. Tantum juvenili fervore elatus, decrevit inter eorum cædes mori. Sed Arsidas in Sicilia natus, gnarusque sermonis quo rustici utebantur, continuit irruentem; &, Siste manum, Archombrote, siste, inquit; Quid impari, nec necessaria pugna, frustra inter istos fortitudinem consumis? Ergo te vincent indigni quos superes, & vel mortem vel victoriam maculabis ignobilitate certaminis? neque in te adornantur hæ minæ. Poliarchum siquidem quærunt. In illum deinde conversus, qui subito imperio ferox turbam ducebat; nihil tumultu bene agi admonuit. Cur illa multitudo prius irascebatur, quam se, vel Regem spretum sciret? Adjecit præterea blandimenta; nec se scili-

cet

cet dubitare, quin ex illius cui loquebatur nutu cuncta penderent. Si ei placeret saltem brevem quietem imperare, parituros universos. Delinitus rustici animus insuetis sibi honoribus fuit, silentiumque lictori quam duci similior indixit.

Desinebat in fremitus sævientium murmur; cum interrogavit Arsidas quæ causa tantum vulgus in arma excivisset; respondit que ille antesignanus, ad Poliarchum comprehendendum se venisse. Tum vero Arsidas sanctissime dejerare, non adesse Poliarchum; nec, quod sciret, luce frui. Componerent animos, pia quidem, sed cæca & præcipiti devotione ad obsequium Regis actos. An neminem inter illos novisse Poliarchum? frontem, os, oculos hospitis quem male vinculis destinabant, omnino divertere. Modestissimi agrestium sibilis exceperunt hanc vocem; cæteris iracundia rediit, & diripiendum Regis hostem conclamaverunt. Ægre tandem reddita pace, cum Arsidas diu significasset se iterum velle audiri, in eundem intuens ducem; Vide, inquit, ne flagitii author sis. Hunc externum nefas est violari. Quod si adeo sedet, injuria immerentis probare vestram fidem; sane in vestram custodiam concedat, ea lege ne manicas, ne compedes detis. Vbi illuxerit, perducatur ad Regiam. De causa qui periti sunt cognoscent, neque fugiet pœnas, si meruit. Timoclea cum custodibus quantum prohibendæ fugæ sat erit, hic servetur, donec constiterit esse nocentem. Tu, qui potes, à cætera in hanc domum violentia abstine oppidanos. Hoc & fidei in Regem, & prudentiæ erit. Deliberantibus illis, jam nec tractabilis Archombrotus Arsidæ erat, negabatque

batque deditionem sibi placere. An se enim rusticis & furentibus pariturum, aut quæ sæva multitudinis fides, in qua, cum fervet, cuilibet impune peccare est? Sed ad genua advoluta Timoclea, elatum animum multo gemitu frangebat; Neque perplexa ratione Arsidas disputabat, hanc unam salutis viam esse, ut ad Regem se duci pateretur. Nam cur mori placeret? aut quod solatium cladis esset, incondito tumultu (quod Dii nefas averterent) indigne pereunti?

His parumper utrinque jactatis, ille æstus, ac veluti procellæ vis, ponere cœpit. Nam & Archombrotus monenti Arsidæ paruit; & mitigata plebs erat, quod non tantum non contempta, sed & vicisse videbatur. Tum vero prosequuta concordiam efficacissima benignitate Timoclea, totos utres jussit in medium proferri, prodigique veterrimum vinum, multo quoque epityro agrestes excipiens. Illi se in excubias partiti, obtinebant stationes. In Archombroti cubiculo, circa acquiescentis lectum, octo in comportatum stramen jacebant: totidem in limine cellæ in quam Timoclea successerat. Cæteri in triclinio, aut vestibulo ædium, ducebant pervigilio simillimam noctem; nisi cum temulentis somnus irreperet, quo plerumque jacebant captivis suis faciles, si fallere aut nocere voluissent. Sed si fugisset Archombrotus, id in Timocleæ caput erat, omnibus Poliarchum evasisse credituris.

Cæterum extra illorum curam Arsidas erat, quem neque Poliarchum, neque ædium dominum esse constabat. Is communicato cum Timoclea consilio, in cellam ad quietem processit, unde aditus ad Poliarchum ferebat. Inde munitis

munitis cubiculi claustris, in subjectam specum descendit, vestes quas Poliarcho mutando matrona paraverat terens. Is ut solum Arsidam vidit, interrogare non sine præsagio mali cœpit, cur Archombrotus, cur Timoclea non adesset. Et ille furorem rusticorum, periculumq; Archombroti narravit, ad omnia verba horrenti, donec eum comperit esse incolumem. Tum vero circumposito sibi ornatu quem mittebat Timoclea, multum Arsidam oravit, ut ad Argenidem primo mane properaret; inde ad specum cum virginis mandatis, ubi illa jussisset, fide eadem & diligentia rediturus.

Cum haud modicam noctis partem posuissent in illis sermonibus, redit in thalamum Arsidas, momentaneam quietem petiturus. Sed marcidæ voces,& stertentium rauca ebrietas,interpellavere somnum; ut denique abjecta soporis spe,risu irato malediceret ludicris militibus; excitatisque eorum præcipuis, ad regiam se ire moneret; Ipsi,ubi placeret,cum Archombroto sequerentur. Iter erat duodecim millium, quo strenue confecto Aulam intravit, cum vix pauci ex Argenidis familia evigilassent. Illa noctem turbulentis cogitationibus non sine Selenissæ horrore exegerat; quæ memor furoris pridiani, & ad omnem inquieti corporis motum pavens, surgebat subinde de strato,& quis miseræ status, quis impetus esset, anxia contemplatione quærebat. Adhuc in illis erat officiis, cum Arsidas ministros excitàvit, rogavitque ad Selenissam intromitti. Rem ipsi ad ancillas detulerunt; & una, cui licebat, reserato Argenidis thalamo, in quo Selenissæ stratum erat,adesse Arsidam, & matronæ

næ colloqui velle dixit. Ipsum diei tempus nondum salutationibus maturum (cum præterea sciret, charum inprimis Arsidam fuisse Poliarcho) facile persuasit de rebus quæ tantopere turbabant aliquid nunciaturum advenisse. Sed si tristia afferebat, nefas erat scire Argenidem. Itaque Arsidam in proximum conclave matrona duci jubet, eoque processit, vix satis interiori tunica circumducta, & ubi soli fuerunt, prior sic orsa est. Scio venire te de Poliarcho dicturum. Age modo; vivimus, Arsida, an cum illo periimus? Non tulit Arsidas diutius anum ambigere: & vero Poliarchum incolumem esse; ab eo se ad Argenidem advenire. Turbata gaudio Selenissa præcipitem Arsidam in Argenidis thalamum trahit; cumque se apud humilem thorum reclinasset in genua, nihil circuitu usa est, (neque enim dandi gaudii festinatio sinebat) sed, Vivit, ó domina,inquit, valetque Poliarchus. Sponsor tuæ salutis Arsidas adest. Argenis consumptis lachrymis pene exanguis, & tunc forte cum advenit Selenissa, doloris quoque oblita, languerat; cum repentina consolatione icta periculosius celeritate gaudii, quam antea dolore oppressa est. Vbi vero respiravit, dicere Arsidam jubens, resedit in thoro, avideque in eum intuita, cum audiret Poliarchum salutem illi dicere, effugisse inimicorum manus, & tutissimo secreto latere, ita exiliit, ut tamen nondum excusso metu subinde cogeret jurare Arsidam, vera esse quæ afferret. Ille, venturum quoque Poliarchum affirmabat, si ipsa juberet: barba capilloque alieno notos vultus condidisse; vestem quoque indutum quæ imæ sortis hominem deceret. Nec omisit de rusticorum vi dicere,

qui pridianum convivium turbaverant; ut furere, ut mitigare cœpissent, ut amœnissimum juvenem, & maxima in Poliarchum fide, pro ipso Poliarcho ducturi essent ad Regiam. Hæc non semel narrari Argenidi satis erat: quæ tandem ire Arsidam ad Meleandrum jubet, & de agrestium adventu nunciare; ne venienti Archombroto quicquam durum indignumve accideret: His curatis ad se redire; interim quid agere, quo ire, Poliarchum præstaret, secum agitaturam.

Vix à secreto Argenidis dimissus Arsidas erat, cum urbem inconditi illi ex agris homines intravêre, medium Archombrotum late stipantes: Et militibus qui in statione erant, quid vellent afferrentve rogantibus. Poliarchum à se captum, ad Regem adduci retulerunt. Simul his intra mœnia recepti ad arcem venêre; à qua objectis claustris exclusi, cum sciscitaretur Eurymedes, qui essent, quemve quærerent, eodem errore dixerunt, ad Regem se venire udituros Poliarchum. Hoc audito simul lætus Eurymedes, quod viveret Poliarchus, simulque de amici periculo anxius, petiit sibi Poliarchum monstrari. Illi totis manibus Archombrotum indicaverunt. At Præfectus in ignoto sibi vultu non hærens, negavit eum esse quem dicerent. Iamque suspecti erant, & arma ponere jubebantur, verente Eurymede ne subornati à Lycogene venirent. Sed in Archombrotum præcipue intuens; Quæ hæc autem est fabula, inquit, ô juvenis, aut cur te Poliarchum esse assimulas? Tum ille; Se vero neque unquam simulasse, neque sponte hoc perductum comitatu processisse ad Regiam. Sibi errorem rusticorum fraudi esse non debere.

Dum inter hos sermones sunt, interim aderat Arsidas, & imperante Meleandro omnes produxit in atrium. Ibi Cleobulus regiorum consiliorum Præfectus, Regis nomine ita locutus est jam gnaris se errasse, ut Principem præstitæ fidei memorem abunde promitteret: Servarent ad omnia animum, atque manus, quæ præterquam Diis & Regi nihil debebant. Deinde Archombrotum, ut erat imperatum, duxit ad Regem. Quem ille postquam idoneo gestu cultuque propitiavit, ita exorsus est; Absit omen (Rex) quod reus tuos oculos primum subeo. Summum votorum fuit ad tuam regiam pervenire. Hoc consilio & patriam reliqui; & Siciliam, tanquam terrarum omnium te rectore fœlicissimam, sequutus sum. Cæterum quamquam in conspectum tuum prodire his authoribus noluissem; non hæc tamen sine Deorum mente contigisse crediderim. Quantum intelligo, Rex, nemo tuis rebus Poliarcho addictior fuit, nemo bellica laude præstantior. Cur non glorier visum esse me dignum, qui ejus vicem subirem? Certe ut de fortitudine concedam; ita præstabo, ne in te colendo diligentior fuerit. Nec contumax illa de Poliarcho est mentio. Accusatum quidem scio: sed adhuc indemnatam memoriam fas est apud te laudare, & tueri. Quod si armis meis & manibus uti placebit, intelliges viliorem mihi vitam imperils tuis esse.

Hæc & similia disserente Archombroto, Meleander avidissimo vultu in eum, hærebat. Iuventus, & species oris, tum luminum vigor, neque tristis aut inepta modestia, conciliabant dicentem. Vtque desiit loqui, Rex primum gratias egit [illegible]; experturum

Bayerische Staatsbibliothek München

rum omnibus officiis, nullos sibi chariores, quam qui ab externis regionibus virtutem, non debitam natamve Siciliæ, ultro afferrent: Simul porrectam dexteram Iuveni tradit, quam ille subjecta manu excipiens, quaque licuit pronus, osculo pressit. Receptus est deinde in amplexum (nam Rex summa de eo augurabatur) sed de genere & patria postquam rogatus est, nihil aliud retulit, quam se natum in Africa: eoque intentius erecto Meleandri studio, haud quicquam ulterius potuit ab obstinato extorqueri. Saltem cum ambitiosius rogaretur, unde illi cum Poliarcho necessitudo; gentiles, an cognati; an duntaxat eos amicitia junxisset? omnia, præter Timocleæ furtum, nihil dissimulata oratione exposuit.

Cum deinde de violentia agrestium inter jocos sermo esset, Rex ipse conjecit, præter vultum & ætatem Archombroti, peregrinum quoque cultum errori suffecisse; visumque inexpertis hominibus quia Poliarchus erat externus, eum uti externa veste solere. Atqui, refert Archombrotus, non committam amplius patrii habitus vitio plecti. Addam tunicæ pallium, & transibo in mores eorum quibus hic imbuendum animum trado. Tum Rex; Imo expecta donec magis placeamus, & consuetudo insolentiam nostri cultus apud te mitigarit. Nunc quidem tibi novi videmur; places tibi plenus veteri consuetudine, necdum ex animo imagine populi tui deleta. Sed postquam impleverit mentem noster aspectus, miraberis te diversum, & ferre non poteris. Equidem memini, & cum juvenis transirem in Africam, risisse me dispares à nobis amictus: cumque deinde illos usu probassem, redissemque

que in Siciliam, non minori aspernatum fastidio patrias vestes, donec has rursus mihi patientia vivendi conciliavit. Adeo nihil est injustius, quam damnare quæ ipsi non facimus, aut vidimus; si præsertim totæ gentes in illa consenserint. Cum enim ipso tempore iis placemur, apparet, non vitio suo, sed ignoratione nostra, displicuisse primum visa; Et præterea cogitandum est, congruentes suis sedibus amictus atque mores singulas gentes habere, quos & tibi insinuabit genius regionis, si illum justæ moræ experientia conceperis. Nihil te ergo, præter virtutem, aut vitium, magnopere moveat in tua gente vel extera. Velim tamen tuos ad mores atque usus, mi hospes, hic omnia tibi procedere.

Dum hæc loquitur Meleander, & senili ambitione philosophatur, interim Arsidas haud ægre ad Argenidem delapsus est, laudavitq; Archombrotum, qui primo cum Rege congressus, Poliarchi mentionem cum honore intulerat. Sed cum avidissime à virgine & alumna hæc hospitis audiretur constantia, subitus per thalamum rumor fuit, correptum Poliarchum in vinculis esse, & ad regem deduci. Nec territa Argenis, scilicet rata de Archombroto imprudentibus esse sermonem, sustulit cum aliquo risu vultum, & errorem deponerent jussit; qui ad Regem erat adductus, alium à Poliarcho esse. Excepit sermonem virginum una, dixitque, longe aliud quam quod ipsa crederet, jam afferri. Scire omnes, externum juvenem, quem rustici homines produxerant, non esse Poliarchum, jam vero certiori rumore constare, Poliarchum è specu in qua mutatis vestibus latebat, ab aliis agrestibus erutum, trahi

trahi ad Regem. Qui id nunciarent præmissos, ad aulam pervenisse. Hoc fulmine attonita Argenis, tamen vix horridius, quam aut Arsidas, aut Selenissa, contremuit. Et Selenissa quidem silentium tenebat. Sed Arsidas ad aurem Argenidis demissus; Vicit, inquit, nostras artes fortunæ malignitas. Actum est, Domina; nisi palam audebis Poliarchum defendere. Postquam specum audivi, cultusque mutatos, non dubito quin vera calamitas nuncietur. Et illa velut ultimis & lacessentibus malis robustior facta; Cum, inquit, referretur de obitu Poliarchi, Arsida, res non minus solatio videbatur quam spe carere. Solis luctibus tantos luctus prosequi tunc licebat. Nunc cum vivere possit, & periturus timeatur, nunquam digna pœna defungar, nisi vel diligentia mea vivat, vel ego in illius malis consumar. Ibo ad patrem; Silentium pro crimine esset. Sciat tandem, quid debeat Poliarcho. Solatio erit, si nos perditos dii volunt, nihil omisisse virtutis ad ruinam eluctandam. Selenissa audaci consilio perterrita, verebatur Regis iram, si, quæ tam diu ipsa siluerat, Argenide profitente cognosceret. Sed nec dissuadendi locus, nec ratio erat. Omnia fortunæ credi oportuit. Iam enim ad Meleandrum Argenis corripuerat gradum, paucæque ex comitatu primum, ut in re improvisa, mox & ipsa sequuta est.

Rex tunc forte erat in hortis, & ipse de Poliarcho solicitus, quem constans fama erat esse in vinculis. Miserrimus senex, & nunquam quietus à fortuna, quid diceret, faceretve? Omnia adversa, omnia in novos dolores composita. Prope biduum erat, ex quo tanquam mortuum sic apud se defleverat, ut perfunctus vide-

videretur officio, & culpam abluisse. Nunc de integro quæstionem fata reduxerant, malletne peccare in juvenem, an coëuntem Siciliæ pacem in tutissima æquitate rescindere. Iamq; qui acerbius oderant Poliarchum, frequentes convenerant, dicebantque eo juvene vivo nihil in Sicilia firmum fore. Aderat Archombrotus, Regisque vix minus quam Poliarchi misertus, expectabat donec erumpentibus hominum studiis, posset amicos Poliarchi dignoscere. Paulo ante advenerat Ibburranes; & cum Dunalbio paris dignitatis Antistite, qui tunc erat in aula, cogitabat de patrocinio Poliarchi: Cum certatim decedentibus cunctis subita Argenis ad Regem procedit, ita dolorem adgubernante prudentia, ne, priusquam res posceret, suam causam vellet orare. Securitatem faciebat, destinatus nisi vinceret interitus: oculisque in hostes Poliarchi circumlatis, acrius ipsa æmulatione accensa est. Nemo illic mediocriter Poliarcho vel infestus, vel propitius erat.

Ecce autem, dum omnes velut imperato silentio in incertos exitus animum intendunt, Eurymedes suspensis supervenit, Heraleontem manu tenens. Hunc lapsæ mentis error notissimum aulæ effecerat. Et hic, inquit, nobis est Poliarchus. Hic ab agrestibus de fuga retractus est. Tum Heraleon in genua supplex procubuit, veniam passis manibus petens. Rex jam hilarior, ecquid peccavisset rogavit. Nihil, inquit, nisi quod sum Poliarchus. Omnibus in risum effusis, Rex ab Eurymede petiit, hæc serio an joco agerentur. Et Eurymedes; Cum pro limine arcis starem, illic, ut imperaveras, Poliarchum, si traderetur, excepturus, video

 rusti-

rusticorum magnam turbam Heraleonti circunfusam. Is qui inter illos videbatur potissimus, multum suæ fidei imputabat, quod diligenter Poliarchum vinxissent. Erat autem Poliarchus, Heraleon. Suppresso ego risu, quæsivi qua fœlicitate incidissent in prædam. Qui ex nostris hominibus primi, inquit, hoc mane ad opus exiêre, mirati quod iste per invios campos ageret equum, niteretutque in impeditum montem, primum monere errantem, mox sequi suspectum, instituerunt. Quippe tanquam omnes vitaret, ut in quemque inciderat, avertebat æqui vestigia; quem per tot anfractus cum spiritus defecisset, ipse jam pedes specum in proximo nactus, præceps in eum se abdidit. Iam ad spectaculum coïetamus multi, & facto agmine in speluncam concurrimus; Clamantem horrentemque cum educeremus, quis esset, curve lateret, rogatus, ultro se Poliarchum esse professus est. Vestis erat indigna Poliarcho; sed facile credidimus cultu mutato aufugisse. Neque mora, vinximus reluctantem, & ad Regem, ut vides, reduximus. Cum sic rusticus perorasset, laudavi fidissimos homines, & ad suos agros demisi. Hunc autem (Rex) tibi en sisto: quod videbitur, in illius caput constitue.

Hæc loquente Eurymede, etiam tristissimis aliquem risum is casus expresserat. Quippe Heraleontem sciebant affectæ mentis vitio eo prolapsum, ut vulgo se esse Poliarchum jactaret. Solus erat qui fabulam ignoraret Archombrotus, quem à proximis sciscitantem quid negotii esset, Meleander ad se vocat, & de Heraleonte hæc memorat. Quo magis hunc mirere, Archombrote, cætera ad hunc modum non

non desipit. Rem familiarem sobrie curat, negociorum meminit; in agendo, in colloquendo non ineptus, nisi ad Poliarchum sermo flectat. Tunc quasi œstro perculsum amentia sua rapit: Se Poliarchum vocari, laudes quæ illi nomini dantur, suas esse, & in alium iniquissima ratione transferri. Plus sex menses sunt, ex quo illi mens laborat. sub hac larva forsitan & accensis in Poliarchum ignibus se quæri putavit, aufugitque perterritus: & imperiti homines, neque vultu, neque insania æstimata, pro eo quem se esse ajebat indignum mulctaverunt. Sed ipsum si lubet audiamus. Dic vero, Poliarche, quæ te res adegit ad fugam? At Heraleon; Quid te autem, Rex, ut fugere me cogeres? Ex notis ignotisq; nemo fuit qui consilium latendi non laudaret. Sub hac veste, quam squallidam mihi imposui, credidi fugam bene texisse. O ut nunquam fuissem Poliarchus!

Avertit se risurus Meleander, qui subita deinde naturæ humanæ miseratione commotus est, quam præter fortunæ injurias, nec sufficiens tot cladibus corpus, adhuc præcipua sui parte tot mala exercerent. Aderat Regis medicus, quem Philippum appellabant. Is parum rogatus, intemperiem cerebri fastidiose descripsit, quæ veluti summam mentis intactam relinqueret, parteinque duntaxat compleret amentia; quod Heraleonti accidisse multi stupebant. Sunt, inquit, in ejusmodi hominibus laxa cerebri claustra, suaque tenuitate nimis apta recipiendis imaginibus rerum quas vocamus phantasias. Has in rara illa substantia, & sua levitate quocunque impellatur obnoxia, semel impressas, ideo delere est arduum,

 quia

quia ut plurimum aliqua suavitate placent, & præterea veluti intingunt animum, non aliter quam per vehementius succedentes diversarum rerum species in alios colores abiturum. Vix est igitur ut illa ingenia unquam vacent; semper immodice ex irruentium cogitationum impetu aut ægra aut hilaria. Quod si in aliquem potissimum affectum isti homines cœperint inclinare, hunc assiduum habebunt in animo, hunc præsentem mentis oculis dulci studio alent, seu ille superbia erit, seu habendi cupiditas, aut impatientia ultionis, aut quicquid aliud turbidæ cupiditates nobis objiciunt. Ita sponte inclinati, si vis aliqua vehementior in eam partem ingruit, facile perturbantur, ut quod diu esse voluerunt tandem esse existiment; nec jam illæ in domito & assueto animo imagines, rem ut optabilem, sed ut veram & præsentem figurent. Vis autem hæc vehemens, vel ex crescenti habitu est, & indies gravius premente; vel ex subito impetu, qui ingens & improvisus occurrat, impleatq; tanquam turbine lacessita ingenia. At cur, inquis, sic mentes affectæ in totum ejusmodi tempestate non pereunt? Faciunt vero sæpissime; Sed & interdum sola illius rei contemplatio quæ in animo nimia fuit, peccat. Nam ut membra jam sponte imbecillia, haud raro profluentium humorum vim sic in se derivant, ut ex morbo nihil supersit, quod synceras partes afflet; Sic iste Heraleon, & si quos non injucundæ amentiæ socios habet, consumpto in cupiditatum una ingenii vitio, quo aliquid nimis velle cogebantur, pacatius, & propemodum sine præjudicio, res alias intuentur, intelligunt, denique humano more vivunt: Vt ple-

plerisque mirum sit, quod haud insaniam reliqua prudentia, aut hanc illa non perdat. Adderes, subjungit Meleander, vix mortalium ulli pepercisse hoc genus insaniæ. Quotusquisq; aliquid sibi non fingit periculosius stultiusque, quam se esse Poliarchum? Hic Deos non esse, hic omnia esse Deos, aut nihil voluptate preciosius, aut inulta numinibus facinora esse. Pauci denique Heraleontem non superant; nisi quod rectius, aut magis ad genium vulgi furunt: eo quoque lachrymis digniores, quod excutere dementiam nolunt; iste non potest.

Inter hæc jacebat supplex Heraleon, ab averso Rege ratus de supplicio suo agi; Nec defuêre qui revocarent Meleandrum ad jucundum spectaculum tam vana metuentis, scenamque ornabant; hi tanquam orarent, ut remitteret pœnam; alii proclamantes ad vindictam. Sed exhorruit Meleander ad Poliarchi memoriam, crudelis sibi visus, si ejus nomini quem periisse ducebat, suum crimen adhuc superbæ fabulæ contumacia illuderet. Ergo solutum metu abire Heraleontem jussit; causatus, sat nugarum rebus seriis obstrepuisse. Nam & nunciabatur adventare Lycogenes; quem ipse quo vultu exciperet, quibus verbis affaretur, nonnihil cunctatus, tandem in cubiculum secessit, manuque ad proximam sellam nixus, cœpit ex composito Argenidi loqui. Quippe Lycogenes paucissimis familiarium comitatus, iisque, quo fiduciam simularet, exermibus, intraverat Magellam; non conscientia sua, sed Regis ingenio, & suorum studiis qui circa Regem erant, superbe securus. Vehi quoque cursoriis equis voluerat ad longioris pompæ sive molestiam declinandam, sive intempestivam invidiam.

 Qui-

Quidam ex amicis Regiis, interque eos Timonides, à Meleandro jussi tanquam sponte ei obviam ire, ab limine arcis ad conclave in quo Rex erat, tumentem deduxere.

Intrat ille, haud vulgari vir specie, quam ingens fiducia augebat; visoque cum Argenide Meleandro in terram de more se demisit. Paulum inde progressus, iterata veneratione cunctantes prosequitur. Nec tum quidem Meleander ullo nutu venientem excepit, obliquos in Argenidem vultus tanquam sermonis causa tenens. Sed ut propior Lycogenes intra pauca vestigia fuit, tum Rex subito porrectissima fronte in illum aspiciens, petenti genua dexteram dedit; addidit, expetitum venisse, & cætera quæ in humanitatis pignus omitti non solent. At vero Lycogenes inter officiosæ demissionis verba nihil artis omisit, quo altorum spirituum retinens, nec vilis esset Regi, & factiosorum animis, qui multi tunc aderant, fidem faceret adhuc se duce contumaciam belli posse resurgere. Excusavit breviter necessitatem, ut dicebat, armorum, ad quam à salutis suæ insidiatoribus esset adductus. Se vero nec fœdera, nec publicam fidem, expectaturum fuisse, nisi ab iisdem hostibus apud Regem tutus esset. Meleander non modo abolenda odia retulit, sed & odiorum mentionem. Postero die, in fano Palladis, Deos testes reconciliationis esse futuros. In varios deinde sermones digressi sunt, utroque potissimum lætitiam, & quæ est pervicacissima ars aularum, amorem fingente.

Eurymedes, jubente Meleandro, Lycogeni suorumque præcipuis prandium eo die instruxerat; quosdam præterea vocaverat meliorum

rum partium Optimates, in quibus & Dunalbius fuit, qui quamquam exteræ gentis homo nulli Siculorum charitate in Regem cedebat. Erat ille in Deorum ministerio præcipuus, ex Sacerdotibus qui purpura vestiuntur: tantamque dignitatem ornaverat ingentibus animi bonis. Strenuus, & par negotiis: Invenire amicitias & colere optimus; nudis inter synceros affectibus. In tanta fœlicitate naturæ eminebat eruditionis amœnitas, omniumque Musarum consortium, quarum nullam factæ illæ ad usum & negocia virtutes excluserant. Nec id impune fuit; Sæpe, ut solet, ulciscente fortuna in egregio viro virtutis amorem, & studium litterarum. Nam & avunculum olim Regem sacrorum habuerat, quem suos pro merito subvecturum, tam subito mimo febris eripuit, ut triumphales lucernæ rogi flammas spectaverint. Ab hac spe dejectus novoque periculo legatus ad exteros missus, pene temporum invidiam subiit, quia gens illa subitis motibus cœpit ardere, ut difficillimum esset in turbulenta tempestate aut divisis placere, aut ab armatis & ad sua intentis consilia exigere quæ sani dedissent. Fortissime tamen ad littus enatavit. Tuncque forte in Sicilia erat, cum isthæc agerentur; amicitia & consilio utilissimus Regi; Et in ejus amicis eminebat Nicopompus, quem & Eurymedes ad idem provocavit convivium.

Cum inter vescendum multa hilariter referrentur, & occasione mulsi de apibus mentio esset, juvenis quidam Lycogenis nepos Anaximander nomine, sive patruo placiturus à quo sciebat regiam potestatem oppugnari, sive jactaturus Philosophiam suam, negavit verum

verum esse quod de apibus referunt habere illas Regem: Sed hoc vanæ & facilis antiquitatis esse commentum, quæ & canere cygnos credidit, & formidinis opinione Leones oneravit qui in Gallos cantantes incidissent. Addebat, his pleraque similia esse, quæ majorum inexplorata authoritas pro veris tradidit famæ. Cæterum omnia animantia ductu naturæ non Regem, aut alieni superbiam imperii, sed libertatem sequi. Cum hæc ille dixisset, mox à convivis cœpit vulgare agitari argumentum; Ecquod inter homines esset æquissimum imperii genus. Nec dubitavit Anaximander id præferre quo Populus, aut vero Optimates potiuntur. Cur enim ex unius hominis libidine omnia pendeant; quem, si in vitia deflectit, nullus metus aut pudor cohibeat; qui sævitia, qui exemplo, altissima reipublicæ vulnera imponat; qui sic denique patria civibusque utatur, tanquam sui unius causa hæc omnia natura produxerit? Quanto vero alacrius symbola in ærarium conferuntur à populo, cum illa deinde pecunia sic plurium consilio atque fide collocatur, ut hanc quisque de privatis adhuc suam jure existimet; quam ubi ex unius Principis nutu in gratiosos ac sæpe indignos improvida & crudeli liberalitate effunditur? Quid quod ad reipublicæ usum se plures aptabunt, ingenia excolent, militiam aut eloquentiam studiosius persequentur, denique suis civibus se probabunt; ubi eorum suffragio scient esse parata virtuti præmia, summasque reipublicæ dignitates patere merentibus; quam cum illas unius domus ac liminis ambitiosa angustia ita dispensat, ut vix unquam ex merito, vel publicæ famæ judicio, probis viris aut laborio-

sis

sis contingant? Num præterea uni Regi tantum solertiæ, tantum animi superesse, ut possit æquari tot Optimatum ingeniis, qui in liberis urbibus ad publica consilia solent acciri? Illos quidem & idonea ætate, & claris virtutibus diligi; tum virtutis æmulatione, & dedecoris metu, utilissima quæque reipublicæ sentire ac facere. Sæpe autem obstrepere adulationem Regibus, sæpe indolem monitoribus non parere, ac illorum præterea mentes quamvis egregias atque rectas, eo ipso corrumpi, quod, utcunque præclare se gesserint, nihil est sublimius quo in præmium rapiantur; nec si peccent, ullum tribunal cui reddant rationem. Nihil deniq; ajebat suavius libertate, aut quod magis cum natura conveniat. Hac autem populos frui qui legibus suis vivunt, qui magistratus facere ac premere possunt. Nec vero cum ipse hæc dicat, se oblitum aut quis ipse sit, aut ubi terrarum, Scire se, sub Rege esse Siciliam; & id cuique genus imperii charissimum esse debere sub quo est genitus. Verum ut quibus imbecilla valetudo est, corpuscula quidem sua amare ac tueri est necesse; sed & illis præterea licet aliorum contemplari fœlicitatem qui firmiori habitu absunt à morbis; Ita se regiam dignitatem colere, cui erat nascendi conditione obnoxius; & populorum tamen libertatem suspicere, qui sui potentes sunt. Neque præterea se Meleandro injuriam facere; cujus virtutibus si similes utique essent cæteri reges, nihil se Regibus divinius, aut Regno inter homines utilius crediturum.

Hæc audacter ingerentem Nicopompus non tulit. Vir erat litterarum à puero amans: Sed qui solis in libris hærere contempserat: Adole-

scens

ſcens reliquerat magiſtros; ut in Regum ac Principum aulis, tanquam in vera & liberali ſchola, tirocinium poneret publicæ lucis. Ita pari ubique Muſarum & negotiorum ſtudio crevit; genere quoque ac moribus ad ejuſmodi cum vitam ferentibus; & multis Principum charus, ac inprimis Meleandro: cujus tunc & cæterorum Regum cauſam acturus; Quid faceres, Anaximander, inquit, in populari imperio, qui hic tantam loquendi ac ſentiendi libertatem uſurpas? Non mehercule tam impune ſub populo liceret regnum laudare quam nunc Plebis aut Procerum poteſtatem extuliſti; Vt vel inde intelligas, hic veriſſimam eſſe, illic fucatam libertatem. Nam quod ad naturam provocas, quæ libertatis amorem animantibus ingenerat; una perſuaſeris omne genus imperii abdicandum. Neque enim ſub Republica minus quam ſub Regno, leges ſunt, magiſtratuſque, quibus obtemperes. Quæ omnia eodem modo aut conveniunt, aut abhorrent à naturæ libertate. Si contineri ſua ſponte intra fines juſtitiæ poſſet genus humanum, tunc impari omnium pietate non ſupervacua modo, ſed injuſta eſſent imperia, quæ cives jam ſponte æquiſſimos ad inutilem ſervitutem adigerent. Sed cum ex vitiis mortalium hæc felicitas ſperari non poſſit, ea maxime forma regiminis ad naturam accedit, quæ homines vetat extra leges naturæ ipſius virtutiſque exerrare. Vt non interſit pluresne an pauci imperent, ſed in utro regimine ſanctius cives agant. Luſiſti præterea in permiſcenda Populi & Optimatum poteſtate, quæ utique diverſiſſima eſt. Tu vero ad fucum & libertatis pompam, Populum nominaſti; ad utilitatis vero

vero ſpeciem, retuliſti Optimatum ſolertiam. Atqui ſi reſpublicas intelligis in quibus ſummum Populo jus eſt; quid prudentia illic Procerum poſſit? Cum ſæpe ad imperitos, atque ignavos, Populi levitas deferat faſces; cum factionibus, invidia, impetu, rapiantur vulgi ſtudia; & plerumque fuerit ingens virtutis ſpecimen, ab imperita multitudine male mulctari? Sin illuc te refers, ubi proceres omnia poſſunt; pudet iſtiuſmodi ſenatui regnum, Anaximander, poſthabere, & multiplicato numero dominorum, augere ſerviendi utilitatem. Nam pro unico Rege tot heros obtrudis, quot illic homines ſenatum conſtituunt. At ſcilicet maturius inter multos, quam Rege ab uno, publica expendentur negocia. Quaſi prudentum ſententiis Reges uti non ſoleant; & iſte quem laudas Optimatum ſenatus ſæpe tranſverſus non agatur, dum quiſque proprii commodi ſtudio laborat, vel amore in ſuos, vel in pares invidia. Sed enim majoribus præmiis excitata juventutis induſtria (inquis) ad ſtudia & labores propelletur; florebitque illuſtribus reſpublica ingeniis; regna vero tanquam ſtudiis & virtutibus adverſa marcebunt. Quæ autem reſpublica? An illa popularis? In qua ad ſeditiones, ad furorem, ad captandi populi atque fallendi conſilia, aptare ſe ſolent improbæ ac factioſæ mentes, adulatione, obſequio, ſuavitate orandi; in qua denique vix eſt, ut eximia ingenia, & ambitu accenſa, niſi ad publicam perniciem emineant? Sub Optimatibus vero, quid ſpei laborioſis illis hominibus quæ amplior ſub Rege non pateat? Intra certas (ut noſti) familias atque ſtirpes includunt hi Proceres reipublicæ munera atque potentiam; ut generi,

generi, non virtuti serventur dignitates, nisi forte quædam obscuræ, & quæ te à supercilio nobilitatis non eximant. Et hæc præterea munera ad quæ licet pervenire, an putas in alios dividi quam in istorum potentum clientelas? Ne fœlicius quam sub Rege eloquentiam illic, aut virtutis alia studia; sed gratiam, sed amicitias, sed privata obsequia, valere existimes. Pone vero, tam regnum, quam rempublicam, Principum vitiis tanquam affecta valetudine laborare; utribi faciliora expectes ad publicam sanitatem remedia? Nimirum & Regem & ipsius vitia mors saltem de medio tollet, poteruntque à successoris indole sperari mitiora. At labem corrupti senatus non uniuscujusque mors eluit; sed afflicti semel mores in deteriora semper labuntur, donec publicam salutem suo casu obruerint.

Sic differente Nicopompo, timuit Lycogenes invidiam, quod ab suo nepote oppugnaretur jus regium. Nam & hoc inutile suis cœptis facinus erat, qui non delere sed habere sibi regnum optaret. Aliud commodius visum; quandoquidem ille sermo inciderat, arguere gentium ritum quæ uni se stirpi in hereditatem permiserant, cæterasque extollere post singulorum obitum Regum in comitia & suffragia euntes. Et hoc quidem Lycogeni placebat argumentum; tum quod sceptro Meleandri imminens id posse se consequi tumultuaria populi electione sperabat; tum quod illic erat Dunalbius, sibi protinus ut credebat assensurus; quia in illo Antistitum collegio summos ad gradus non hereditate, sed suffragiis itur. Sic igitur exorsus turbavit Nicopompum; Dies abeat, inquit, priusquam, Nicopompe, quæ in utramque

utramq; partem dici possunt, enumeres. Nam quotusquisque Philosophorum non invenit quæ pro Regibus vel Republica diceret? Et tecum quidem sentio, unius imperio rem communem melius geri. Illud magis in perplexo est, an adigi populum præstet ad unius familiæ servitutem, an jus illi relinquere ex omnibus civibus optimum deligendi. Siquidem in ea populi libertate, qui regio sanguine nascuntur, impensius rectis artibus se dederent, certi non ante in sceptra majorum quam in virtutes venire se posse propter quas illi majores regnaverunt. Etiam populo gratias quisque Regum haberent, memorque se ab eo subvectum, moderatius uteretur credita potestate. Nunc vero quasi nata mancipia, si subimus imperium, ne respicimur quidem; sin detrectamus, pro flagitio habetur. Cum deinde in infantem, in puerum, in imbecillis animi hominem summam rerum fatorum ludibrium transfert; quid hac luctuosa successione acerbius? Non expectat mehercule civium improbitas donec ille Rex adoleverit; sed dum simplex & inutilis ætas superbe despicitur, eæ clades publice eveniunt, quas deinde vix multorum fœlicitas annorum sarciverit. Tunc utique omnes regnant, populum omnes despoliant; ut nec saltem à solis calcatus Regibus contumeliæ solatium habeat ipsam peccantium dignitatem. Quod si gubernatori navis utcunque præstanti, filium rudem in successionem non sufficimus; ne quos ille servavit iste evertat; Nec Philosophiæ scholam proximus extincto præceptori, sed sapientia simillimus excipit: Cur regnandi unam hanc artem præceptorum plenissimam, & ex cujus erratis omnium pernicies

nicies pendet, pueris tradimus; qui si hereditatis jure habent ut regnent, nobis jure eodem ut pereamus relictum est? Huic quidem instituto ignosco, si putamus populos atque urbes gratia Regum ipsorum conditas esse. Perdant enim illi quod suum est, ferantque populi illam sortem quam numina dederunt. Sin fatemur hanc tuendis gentibus dignitatem esse repertam: miror majores non cavisse, ne ex illa pejor interdum calamitas esset, quam quæ ejus beneficio prævertitur. Sed hæc tibi, Dunalbi, relinquo exequenda; Tu sanctior nobis author comprobabis eligendorum Principum morem, quem & vos in sacris comitiis justissimo ritu servatis.

Dunalbius in publice obloquendo semper religiosior, eo tamen devenerat, ut assentiri Lycogeni, vel in eum disserere cogeretur. Præterea omnium oculos, & maxime Nicopompi, in se videbat esse intentos. Modeste igitur abnuens sibi placere quæ Lycogenes attulerat, tandem omnium pertinaci silentio, sic eum ad dicendum invitantium, in hanc sententiam loquutus est. Scio te, Lycogenes, hæc philosophandi magis causa dixisse, quam quod revera sic sentias; Nisi id forte tuæ in nos pietati dedisti, ut quia suffragiis Regem sacrorum renunciamus, author sis eum ritum ubique sanciendi. Sed ne sceptri & sacerdotii jura confundas; vide quam diversa utriusque sit ratio. Nobis quidem cum lex vetustissimæ sanctitatis matrimonia abstulerit, quomodo infulas relinquemus liberis nostris quos tollimus nullos? Multa præterea in sacris sunt, quæ sacerdotes per se peragere, non mandare aliis debent. Si igitur in pueros hoc munus successionis

nis jure devolverent, quo aræ, quo templa, quo divûm illi cultus, qui profanis nec numini initiatis committi non possunt? Ita quoque admonemur, non divitiis incumbere aut cæteris mortalium curis; sed pro domo, pro familia, pro posteris cœlum habere: neque illa nostra esse, sed Numinum, quæ à nobis duntaxat procurata ad heredem non transeunt. Sed & uni familiæ si hæ summi sacerdotii infulæ donentur, quamdiu putas illam cogitaturam se hanc Numinibus magnitudinem debere, neque sibi sed Diis regnare? vel Reges ac populos tantæ cognationis supercilium esse laturos, qui nulli nunc stirpi, ac pene nec homini, sed officii sanctitati, se ipsos sine æmulatione aut vilitatis suspicione subjiciunt? At in civilibus imperiis, quæ opulentia viribusque consistunt, quæ populo quietem præstare, & contumaciam frangere impiorum armatis legibus debent, multa sunt quæ successionis utilitatem concilient, quorum præcipuum forte est ambitus Optimatum exarmandus, ne in Regni spem audeant ipsum Regem violare.

Finge enim, in nobilibus & inquietis gentibus, quas cernimus hereditario contineri imperio, hunc quem laudas electionis morem vigere; quid facturos Optimates existimas, nunc quoque vix Regem patientes? Iam hæc illis accederet sui fiducia, posse se quoque regno potiri; jam despectus in Regem, qui & ex illorum ordine fuisset, nec majores liberos relicturus. Ast ubi fortuna regnandi stirpe in una consenuit, Regum præteritorum reverentia adeo vivit in posteris, ut vel cunæ puerorum in purpuram natorum tacita confessione sortis nostræ nos tangant, nec iis parere indignemur, quos

quos priusquam lucem subeant scimus nasci ut imperent. Nec dubium, grandius quiddam insinuari illis ingeniis quæ ad regnandum à puero instituuntur; sive natura hoc facit, sive disciplinæ rectitudo; aut potius Deûm cura. Certe enim consuetudine honorum qui ipsis habentur obstupescit superbiæ gustus ac veluti acies; aliturque imperandi fortis illa securitas; quæ ut contemni vix potest, ita nec in odium venire, quia plerumque accedit comis animus, & cum Optimatibus familiaritas, nulla præteritæ humilitatis verecundia erubescens. Altiora deinde assuescunt cogitare, regnoque tanquam liberorum suorum patrimonio cum fide incumbere. Qui vero suffragiis in hunc verticem rerum humanarum attollitur, nondum primæ immemor sortis est, in quam recidere sui heredes possunt. Itaque à publicorum munerum sedulitate propiori cura subducitur; ut filio vel proximo cognatorum eos conciliet quorum est regnum dare, aut familiam saltem tot opibus expleat, ne deinde ullus ignoret fuisse ex ea qui regnarit. Sic publica ornamenta, publicæ opes, quacunque ratione in privatam degeruntur familiam; & quæ splendori, quæ utilitati communi vota majorum destinaverant, tristissimo errore in nescio quos lares profunduntur, eosque laborant in lucem vindicare. Nec ejusmodi Reges suis modo peccatis Rempublicam lædunt; sed & Optimatum erroribus, quos perniciosa indulgentia ideo sibi devinciunt, ut purpuram cognatis suis servent, aut largiri immodice non vetentur; aut denique ne futurum lædant Regem, (nam quis ille de tot Optimatibus, incertum est) injurias in decessoris

cessoris familiam vindicaturum. Iactes nunc licet electionis prudentiam, quæ novas identidem stirpes obtrudit malo publico saginandas. Ipsi Aquilii diverso è genere lecti, quam sæpe Majestatis suæ vires his proditas curis fregerunt? Inter hos ille, cujus sanctiones aureas dicunt, ut filio regnum pararet, quo precio suffragatores emit? Quo deinde sceptri incommodo, cum solvendo non esset, publica iis vectigalia concessit, quæ primum pignoris nomine occupata mox isti imbecillitate vel errore regnantum in hæreditatem verterunt? multa præterea sunt, ut scitis, sive opera, sive consilia, quæ non statim ac concepta sunt, reipublicæ prosunt, sed expectant maturitatem suam, & instar frugiferarum arborum legitimo deniq; tempore edunt baccas. Ex his longioris spei consiliis plerumq; solida regnorum salus consistit. Sperni tamen, aut omitti sæpissime solent ab Rege qui non patrio, sed comitiorum jure obtinet sceptrum. Quia illis operibus inchoandis labor est ut plurimum sumptuosus; eoque suis authoribus ingratior, quod non viriditatis, nedum messis, ea ipsis voluptas est, quæ posteris Regibus olim continget. Qui autem erunt hi Reges? liberi, amici, familiares mei? Imo forte ex ignotis, aut invisis. His ego securitatis, lætitiæ, opulentiæ, fundaméta stabiliam, magnis curis, & jactura ærarii, quod nunc melius in meos effuderim? Fac me velle; at hi ipsi successores forte invidia sua inutile meum munus efficient; & opera in spem longioris utilitatis inchoata, vel negligent, vel evertent; quoniam mihi meisq; temporibus erit in decus ea instituisse; ipsis autem, ut altoribus tantum, & sapientiæ nostræ custo-

custodibus, inglorius sumptus accedet. Hæc neque vano timore, neque tamen præter rerumpublicarum perniciem, ejusmodi Regum animos solent ab ingentibus cœptis avertere.

Minori tamen utcunque Reipublicæ incommodo regnare electi Reges possunt, quam eligi; Nam in vividis gentibus, subtilique ex serto ambitu ferventibus, num quieta fore speres comitia? num largitionum armorumve immunia, ubi multi opibus, genere, animis pares, neque cedere invicem poterunt, neque omnes regnare? Quid deinde cum in duos candidatos studia dividuntur, amboque in regnum se asserunt, ut nescias uter vitio sit creatus? quantæ hæ turbæ? quam sæpe longissimo bello cruentæ? Vt sileam quod populus Regem facere jure assuetus, sæpe quoque eum audet amovere injuria. Ne vetera nunc curem; cerne Aquilium. Duo regna totidem comitiis non pridem adeptus, paulo post eorundem hominum pœnitentia excidit sceptris. Rite inauguratum negavere. Ita ferro, cladibus, vastitate terrarum repetendæ res fuerunt, hinc in Peranhylæum alterum ex regnis ambientem, hinc in Dereficum jam alteri incumbentem, qui pro dapibus quas in mensam Aquilii ipsum ferre oportuit, fere sustulit & penum & mensam. Hæc vero nonne summa discrimina existimes, iisque pejora quibus interdum nostrorum pueritia Regum funesta est? Nam non nego vel regnantum infantiam, vel tenue ingenium, ineptumque negotiis, sæpe publicis rebus nocere. (quid enim sic ad hominum commoda exactum ut undequaque sit utile? (Sed hæc ipsa multo mitiori tempe-

ſtate

state in nos volvuntur, quam quæ procellæ ex comitiorum freto exæstuant.

At nec putes optimum quemque, aut maxime ad regnandum idoneum, per hæc comitia venturum ad purpuram. Quam multæ sunt factiones! Vt sæpe qui stirpe & potentia præcipuus est, animi bonis deficitur; tanquam verentibus fatis, ne si summam fortunam ac mentem dent homini, Deum faciant ex mortali? Non igitur dignissimus utique erit quem Principem comitia dicent, sed aut potentissimus, aut fœlicissimus; quorum utrumque ab arte regnandi abesse multum potest. Ille viribus suis suffragia aut terrebit aut emet; ille ignavia favorem apud eos inveniet qui sperabunt sub tali Principe ipsi regnare. Nam si denique eligentium studia atque vota sic integra fingis, ut in eo quem destinant Regem, solam virtutem respiciant, solerterque inveniant; si præterea candidatorum modestiam & assensum populorum hunc facis, ut præbeant obnoxias cervices sic ad sceptrum provecto; Addas innocentiam novi regis inter recentis fortunæ blandimenta, adeo memorem sui futuram ut nunquam conniveat; Tunc ego ad hanc fœlicitatem proclamabo, Diisque charissimas gentes credam quibus illa contigerit. Sed hæc bona sperari non possunt. Reclamant vitia hominum & toties experimenta in contrarium versa; Vt injuria accusetur nationum sapientia quæ dedidêre se uni stirpi, ex qua tranquilliora sint & magis illustria apud se imperia.

Iratissimus Lycogenes erat, destitutam à Dunalbio esse spem suam; quod tamen ne convivæ adverterent, aliquot jocis, quos elegantis-

ſimos

ſimos habebat, rei ſeriæ gravitatem mutavit adjuvante Eurymede, cui apud ſe tot periculoſæ Philoſophiæ argumenta jactari non placebat. Maxime de Peranhylæo, & Dereſico, inter convivas ſermo fuit; quorum in Aquilium audaciam Dunalbius modo notaverat: Et hos quidem diſſitarum tumultus gentium, plerique narrare amabant vel audire. Sed Arſidas inter hæc, jam provecto convivio facile elapſus, ad Argenidem ivit, breviterque narravit quam contumax Lycogenes eſſet in Reges. At illa de temporum injuria breviter queſta, codicillos ei tradidit perferendos Poliarcho, quibus ſua mandata commiſerat. Cumque plurimum navem, & iter, & ſecretum, & quicquid ad fugientis ſecuritatem erat, commendaviſſet; Tibi denique, Arſida, inquit, qui tantum hominem ſuis inimicis ſubduces, primum præmium Dii, conſciuſque virtutis animus perſolvet, tum Poliarchus aliquando fœlicior; &, ſi cætera abfuerint, à me ſaltem tuæ benevolentiæ fructum expecta. Ille hilarior Argenidis verbis factus, & cum Archombroto deinde quæ videbantur loquutus, prona jam veſpera ad Timocleæ prædium venit, cui agreſtes comperto errore tunc forte pridianos tumultus excuſabant. Illa ſæpius cogitans ſe in leges peccaviſſe, quam ſcrutatoribus abfuiſſe fortunam, comiter omnes habebat; ſi quid in poſterum opus eſſet, animos ſibi parans. Arſidas eoſdem benigne affatus eſt, omnibuſque dilapſis, prima nocte ad Poliarchum deſcendit. Is mora & ægritudine æger, ut venientem conſpexit; Quid, ait, vobis placet me viventem ſepeliri? Eripe me ab hac nocte (Arſida) & vel peliri? Eripe me ab hac nocte (Arſida) & vel hoſtibus permitte. Certum eſt non diutius ferre

re hunc ſitum. Ille gnarus quanti gaudii chartam afferret, nihil ad omnes queſtus; ſed litteras Argenidis profert, gemmamque & manum jubet inſpicere. Confeſtim Poliarchus exultatione pleniſſimus, Vt valet, Arſida? ut meminit noſtri? Neque nomen adjecit; nam & Timoclea audiebat loquentes; Sed lino deducto, deflexit aliquantum ne legentis affectus vultuſque notarentur. Perlecta epiſtola, ſecretum Arſidam ad ſe trahere cœpit, illumque conſulere, ſatiſne fidere veſti ignotæ & aſcito capillamento poſſet, ſicque ad Argenidem ire; an tutiora ſequi præſtaret, & ad navigium Meſſanam proficiſci. Et hunc ſtatim navigare Arſidæ quidem placebat; ſed cunctanter obſtabat Poliarchus avidus videndi Argenidem, & verecunde pro amore ſuo pugnans: Quod ubi Arſidas ſenſit, exoneraturus pudorem amatoris, mutata ſententia author maxime fuit ad Argenidem eundi. Quid enim facilius quam poſtera die templũ quod omnibus patebat, intrare? Argenidem de more ſtaturam ad aras, quibus oſculũ ponere nec miſerrimi ſupplices verantur. Obfirmato Poliarchi conſilio, Timocleam advocant, monentque ſub diem Poliarcho eundum ad navem, quæ in Italiam eum ferat. (nam ad aulam proficiſcendi conſilium premebant.) Adjecit Poliarchus; nunquam hoſpitii gratiam apud ſe vanam fore; Vitam & quæcunque per eam homines habent, ſemper illi debiturum. Matrona inter preces atque vota lachrymis manans, jam non ut hoſpiti tantum, ſed propemodum tanquam alumno, omnis curæ, omnis ſolicitudinis affectum impendebat. Multum erat ad amorem beneficium dediſſe, verebaturque ne jam

F ſuum

suum Poliarchum inclementior fortuna exciperet. Et tunc quidem flens acquieturum reliquit.

Nocte vero inter vota, & metus, anxie ducta, rediit in specum cum Arsida, attulitque frusta panis mero intincta; & ad Græci moris jentaculum adegit adhuc de somno fastidientes. Emisit deinde paulo ante auroram cum Gelanoro Poliarchum. Et Gelanorus quidem cum Arsidæ ad uxorem litteris Messanam profectus est. Nam Messanæ Arsidas habitabat, urbem sibi à Meleandro creditam regens. Litterarum sensus erat, ut conjux instructum navigium haberet in portu, quo ipse propediem in Italiam uteretur. Sibi necessariam Rhegium viam esse; hominem, qui has literas ferebat, diligenter apud se servaret. Se Messanæ intra quatriduum fore. Postquam ille discessit, jam solus Poliarchus Arsidam sequebatur lente in equo præeuntem. Pedes erat, vilis amictus; & scipione non necessario utebatur; manibus quoque, ne candore proderentur, diluta fuligine, in subflavum colorem mutatis.

Pervenerunt in urbem, cum recluso jam Palladis fano Deæ copiam fecisset ædituus, necdum frequens populus commodiora ad spectandum occupavisset. Poliarchus quam licebat proxime resedit ab ara: Arsidas ad Argenidem ivit, docuitque quam religiosus cultor in templo illam maneret. Obstupuit Virgo, simul periculo Poliarchi & oblatæ lætitiæ sensu perculsa; signisque diligenter quæsitis, quibus mutatum agnosceret, Res, inquit, periculi plena erit, Arsida, si Rege atque Lycogene mox ad templum ituris, Poliarchus vestium fuco duntaxat & capillorum celabitur. Ex tot viris qui Principes circumstabunt, neminem putas sensurum hanc fraudem? Maxime cum mutuis suspicionibus erecti, qui Regi, quique Lycogeni student, vultus omnes, & quicquid insidias tegere potest, solertissima ratione explorent. Venire juberem huc ad arcem; sed larvam qui in statione sunt milites forte excuterent. Pergam potius ad Parentem, moneboque, ex quo me voluit Palladi ministrare, nunquam nundinarum hunc diem imæ plebi ad vota negatum: Cum autem sanciendæ mox paci ad sacra cum Lycogene succedet, templum stipatoribus & comitibus plenum, nec capturum populi turbam, nec supplicium vilioribus posse patere. Si igitur placet, (ne quid de consuetudine hodie pereat) me statim ad aras processuram, ut qui de plebe volent ritu solito lustrentur; Vulgi cultu finito ipsum melius publica sacra procuraturum. Ita metu soluta videbo Poliarchum, commodiusque in incurioso populo nostra consilia latebunt. Probante industriam Arsida, & ut maturaret monente, puella ad Regem digreditur: Neque is minus sententiam laudavit, idonea fraude deceptus; Et illa accelerata pompa (vix dum enim horam diei secundam religiosi homines Palladi nunciaverant) inter stipatores, ministrasque, ad templum producta est.

Is autem sacrorum ordo erat, ex quo Argenis sacerdotio fungebatur. Siculi nundinas ad fori conventus, & mercatum, celebrabant. Tunc Regum edicta vulgari, tunc in fontes edicta constitui. Tempus hoc rebus, si quæ sacræ, si quæ publici ritus, datum. Confluebant in proximas urbes ex vicinis mapalibus atque vicis, qui vel rusticis opibus abundabant, vel egebant

egebant urbanis. Hæc dies constituta Palladis sacris erat, quo frequentior populus videret Argenidem; Quæ quacunque per Siciliæ diversa procederet, habebat in comitatu vates & sacerdotum chorum: majores hostiæ, & cætera victimarum genera sequebantur. Cum lucebat nonus dies, si quod Minervæ templum in proximo erat, illuc deferebatur simulachrum, cui honores haberi consueverant: Sin minus, ex commodissima æde evocabatur qui Deus Deave habitabat, ut, quia duo numina unum templum non capit, suo discessu commodaret Palladi fiduciariam sedem. Fores laurea redimitæ augebantur lucernis atque vittis. Signum quod ad aram colebatur, acre erat, & Deæ sua arma decentis. Strictum supercilium hinc acie oculorum, hinc casside ad mediam frontem producta pulcherrime horrebat. Vultus, qui virginis, sed implacidæ, essent. Hastam ex auro, errantibus per metalli fulgorem radiis, quati à Dea, sæpe vulgus asseruit. Ægidem quoque in parma omnibus coloribus qui serpentum squammas mutant, pictor expresserat. Vestigium veluti stantis ad pugnam, lævo pede sic porrecto, ut totum simulachrum nonnihil obliquaret in latus. Serpentis quoque specie Erichthonius erat ad pedes, spiris extremam hastam cingens. Cæterum lectas victimas, vittisq; & cætero ritu, præterquam mola, mactatas, producebant ad vestibulum templi. (nam intus mitti sanguinem erat nefas.) Postquam victimis jam subjecta aqua erat, supervenie bat Argenis, cultu eximia qui Principem & Sacerdotem decebat. Miri operis stolam erat induta, quæ per intextas imagines assurgens, Palladem faciebat de cerebro Iovis

nasci,

nasci, & in lite cum Neptuno inventa olea triumphare. Hanc à tergo per multa volumina diffusam, ne vestigia verteret, sex virgines suspendebant. Crines Argenidis religabat purpurea fascia, ramis oleæ impedita. Ex eadem arbore summo capiti coronam posuerant. Sic ornata, & postquam ad victimas accesserat, imposito velo caput operta, concipiebat solemnes sacrificio preces, molaque devota animalia conspergens, muliebri ictu in earum frontem reclinabat argenteam clavam. Vero mox ferro excipiebant victimas præcincti Sacerdotes; jugulisque suffossis, fata & Deos in extis credebant deprendere. Tum ingressa templum Argenis, thuribulo argenteo præferebat solitos Diis vapores, & ad aram admota, demptam suo capiti coronam ad armati signi pedes suppliciter collocabat. Thura tunc, & odores, novo igne refecti; qui dum ex acerra dissipantur, cantu à proximis virginibus orto, quisquis ex populo sciebat, hoc carmen modulabatur.

O pars, sed potior, tui parentis,
O Tritonia, nulla cui Dearum
Maternas teneræ blanditias tulit;
O virgo studiis nata virilibus,
Sacris ipsa tuis ades.
At vos Sicelidum chorus,
Forti plaudite Virgini,
Cantus addite plausibus.
Tu belli decus, axibus severis
Lethum, vim, gemitum, arma, fata, ducis.
Stat dextra jaculum; Gorgonis asperæ
Monstris terribilis læva, dat hostibus
Fasto vivere marmore.
Tu pacis Dea, pinguibusque campos

 Exornas

Exornas oleu : & ipsa stamen
Monstras, ipsa colum ducere candidis
Quæ te virginibus cunque vocaverint
Casti thuris odoribus.
Tritonis cupit unda te paludis,
Vrbs Diis hospita te vocabit Argos,
Et Pandionis qui colit arcibus.
Sed tu Trinacriæ pronior insulæ,
Huc vultus melius refer.
Adsis Sicaniæ benigna genti,
Servatosque diu tuere Reges.
Nobis, Diva, simel cum bona veneris,
Optamus meritæ sapius & novas
Læti reddere gratias.
At vos Sicelidum chorus
Forti plaudite Virgini,
Cantus addite plausibus.

Sequebantur omnium vota, quibus palam incolumitas petebatur Principibus : addebant innoxios cœli haustus, nec fallentem agricolas humum. Occultis precibus privata familiæ commoda quisque optabat. Tunc vero ad dexterum latus aræ, in altiori sede Argenis quiescens, vittatum manu ramum tenebat, quem undis lustralibus rorantem modico victimæ cruore asperserant, credebantque efficacis esse tutelæ, si fronti orique esset impositus. Stabat in armis circa Virginem satellitum duplex ordo, ad eam ituris semitam aperiens, quæ vix binos capere posset, ne tumultu & imperitorum rixis aut ara aut Argenis pulsaretur. Sic admissi, ad illius pedes prolabebantur, abibantque breviter ramo tacti. Nulli de plebe exclusi ; pluresque Argenis quam Pallas acciebat ad sacrum.

Quo igitur die Arsidas Poliarchum adduxit,

xit, parata erant sacra in veteri templo, quod Magellani habebant Palladi nuncupatum. Et Argenis maturius, tanquam dimittendo populo priusquam cum Lycogene Meleander adesset, re vera ut extra periculum Poliarchum aspiceret, descendit ex arce. Cumque pro foribus templi tactas victimas reliquisset inter decollantium manus, & in Deæ limine thuribulum sumsisset ; jam tunc quidem inquieto animi tumultu completo, pervenit ad locum, in quo, Arsida docente, sciebat sedere Poliarchum. Hunc vero postquam vidit, in ignobili veste, & genis alienis, miserabilia in se lumina figentem : adeo ira & pietate accensa est, ut pene sacri ratio amenti excideret. Vtcunque tamen perrexit ad aram, ibique in Deæ signum intuens, interim dum cæteri solemne carmen celebrant, arcanos gemitus effudit. Testabatur cælestium fidem. Innocentiam suam, candorem, pietatem, tacita exprobratione ingerebat scientibus. Nunc si se adjutam vellent, auxilio esse tempus. Si hæc mortalia curant reguntve, cur non virtutibus prælium erat? cur nec à se, nec à Poliarcho violati sæviebant? Scire illos quam non fœdo amore, virginique pudendo, in tanto viro hæsisset. Si per jura naturæ licuisset, optaturum hunc fratrem fuisse. Adeste saltem fugienti, inquit, &, si quid durum in utrumque paratis, illo incolumi omnia in meum caput citate. Ab his precibus, quamquam verissimo affectu flagrabant, subito cogitationum æstu aversa est, & nunc sui, nunc sponsi miserebatur. tum in Lycogenem inexpiabilis odii rabies. & quoties occurrebat nec insontem patrem esse, qui tam facilis in Poliarchi annuisset perniciem, ab hac mente refugiens.

giens, quæ periclitabatur pietatem violare, redibat ad Deos, stupensque, & inter mutos dolores attonita, plus illos suis malis quam votis exorabat. Fletum tamen in potestate habuit, pudore intempestivos in publico luctus vetante; forte etiam quia erat calamitatis major moles, quam ut iret in lachrymas.

Neque tunc minus ægritudinis aut tumultus in Poliarcho erat. Relinquendæ dulcissimæ sedes; aufugiendum veluti perduelli. Quam non generi, quam non animo conveniebat hæc fortuna! Iam quæ oblectamenta fuerant, lacerabant diductum doloribus pectus. Omnes Argenidis virtutes, omnes dotes, redibant in mentem; etiam quæcunque exigua esse crediderat, tunc augustiori specie, quia erant amittenda, cogitationem implebant. Inter tot mala nihil molestius visum, quam quod Argenidi doloris causa esset; Nec levior metus repugnantem animum lente subibat, ne sacramenta amicitiæ inter ipsum & virginem concepta tempore & absentia delerentur; essetque aliquid quod Argenidi charum deberet odisse. Simul in iram versus, cogitabat Siciliam armis repetere. Simul Argenidem in patre aut patria lædere verebatur, & iracundia dolori confusa, per varios affectus nunc stupebat, nûc errabat.

Inter hos animi motus, decantata ter carmina publicæ voci finem fecerunt; conseditque Argenis non procul ab ara, sacrum ramum venientibus protendens. Selenissa, virginumque delectæ, à tergo sedentes constiterant. Eurymedes, atque Eristhenes, longe diversum par, erant ad latera: Ab illis milites ad testudinem templi porrexerant geminum ordinem, definiebantque viam processuris ad virginem. Eury-

Eurymedes cum in Argenidis vultu crebros motus notavisset, submissius ad aurem, rogavit ecquid ipsi male esset. Vtitur colloquentis commoditate virgo, ad illum utiq; vultu converso, quoties nimius dolor exundabat in ora. Vulgo digesto, pene ultimus restabat Poliarchus, qui ad lustralem ramum accederet. Et animus & vestigia deerant processuro: vicissimque à frigente, & pene inutili puella, expectabatur. O amantium insana consilia! Tanquam fugitivum gaudium percepturi, ad hanc brevis mutique congressus audaciam devenerant: jamque piget irritati doloris, simulque periculi, multo acrius devoturos suam sortem, nisi sic dolere licuisset. Demum miser, nec jam frustra innixus scipioni, promovit ad Argenidem gradus, acciditque ad genua: & tanquam vota conciperet, Vale, inquit, castissima Sacerdos; memineris Palladem tuam abire semper tuam, ô virgo; sed, si patieris, non sine patrio fulmine redituram. Intellexit miserrima virgo, nec aliquid ausa referre, tamen mœstis oculis in eum breviter fixis efficacius omni voce loquuta est. Sed ab illius pedibus abire non sustinebat Poliarchus; sive illum oblivio sui ceperat in tantæ calamitatis caligine; sive sentiebat poplites erraturos: Cœperatque vereri Selenissa, ne ille intempestiva mora fabulam proderet: Cum Eurymedes hominem ratus ad Argenidis pedes ignara rusticitate consistere, virga quam dextra tenebat grandem ictum procumbentis lateri non sine risu inflixit, jussitque abscedere. Poliarchus inter paucos Eurymedi charus erat, & hanc injuriam non ab odio ullo, sed vestibus suis factam sciebat à nesciente quem cæderet: consurrexitque

propere, ſuo quoque judicio merito caſtigatus. At non Argenis tam compoſito animo ictum aſpexerat, ægre pudore prohibita, ne Eurymedem ab oculis juberet abire; Mox diſcedentem Poliarchum qua licuit oculis ſequuta, opportune Arſidam in limine templi videt, ut conjici potuit, viam fugienti præeuntem. Quippe ille gratulatus ſuo Regi, quod à bello quies eſſet, ſimulaverat neceſſitatem ſibi oblatam trajiciendi in Italiam ad ſocerum. Impetrata Regis pace, templum Palladis petit, cernitq; venientem ab ara Poliarchum, tum paululum cum eo ſecedens, monet per infrequentem portam abire ab oppido; viam quæ Meſſanam tendit tenere, donec ſecundo milliari in dumetis quæ occurrunt lateret: ſe, poſtquam loquutus Argenidi eſſet, confeſtim aſſequuturum.

Interim Meleander ad Argenidem miſit, qui popularis ſacri ſolemnia juberet maturari. Tempus enim in multum diei procedere: dandum ſibi & Lycogeni templum eſſe. Illa apud ſe non erat, ſtimuliſque quos credebat conſtantia ſua domitos, jam ſenſim concedebat. Regi tamen renunciari juſſit, peracta quæ pertinebant ad populum. Deſtinata ſacrificia, cum placeret, obire illum poſſe. Ingens pompa, & pro decore Meleandri, atque Lycogenis, in Regiæ veſtibulo ſtabat, manebatque ad templum prodituros. Ipſe Lycogenes in Meleandri thalamo erat, ſpecie officii, varios, ac plerumque non ſerios, cum Rege ſermones inſtituens. Vbi maturum fuit, Meleander in regio cultu, pallioque purpureo, manu tenens inſigne majeſtatis, ad ſtipatores proceſſit. Proximus antecedebat Lycogenes, cujus latus de Regis imperio regebat Archombrotus. Ante hos

hos ibant quorum magiſtratus eminebat aut gratia. Ingens egregiæ juventutis numerus inchoaverat pompam. Ne populum quidem ſatis viatores arcebant, ſpectandi avidum, maximeque qua prohibebatur ruentem. Præter regium aſſuetumque imperio nomen, ipſa ſenectus, vultuſque leniſſimi animi index, & ſuo faſtigio digna majeſtas, omnes in Meleandrum converterat. Neque tantum quibus incorrupta in eum fides erat, hoc conſpectu movebantur; ſed etiam ex inimicis illi quos erraſſe potius diceres quam peccaſſe; ut is dies haud pœnitendus Regi proceſſerit, in quo hos dolor, illos pudor inceſſit, quod ad hæc fœdera adigeretur. Ergo Lycogeni Rex jurabit? Ergo ad neceſſitatem fœderum cum cive deſcendet? Et hæc publice, hæc tanquam legitima, populum teſtem habere? Quid amplius externum Principem, parem æmulum, juſto bello eſſe facturum? Quibus autem altior ſenſus, aut ſpe vel metu ſagacior erat, ulterius cogitationem mittebant; neque vero colendum illum diem, tanquam pacem relaturum: ſæviora reſtare; nec futurum ſtabile quod coactus Rex cum cive pepigiſſet. Nam Principes, quod à ſe injuria extortum eſt, alia injuria ſæpe repetere. Aut itaque Regem, ubi licebit, illius facinoris vindicem fore, aut ceſſantem iri à Lycogene oppreſſum. Forte ſenex, in aula educatus, interroganti ſodali quid unquam humanius vidiſſet Regis vultu, ita reſpondit ut vox ad Regem perveniret; Humaniorem dicerem, commilito, niſi ſibi crudelis illa humanitate eſſet. Cum hanc vocem Meleander accepiſſet, à fidiſſimo homine miſſam, jam antea perturbatus, & in eos ſermones cogitatione

hærens,

hærens, quos de successione Regum, hesterno apud Eurymedem convivio, audiverat à Lycogene esse jactatos: sic offendit in saxum quod aliquantulum eminebat, ut in terram manus affligeret. Subitus spectantium clamor terrorem late dedit. Proximi ad sublevandum Principem concurrerunt. Qui longius stabant, ipsa ignoratione pavidius concitabantur; donec constitit fortuitum & levem lapsum esse. Ipse excusavit risu casum: Multum enim se telluri debere, quæ Principem venerata, cum exurgere non posset, eum deduxit ad oscula. Hanc, ut suam, libenter se amplecti. Triste tamen aut lætum singulis omen fuit, ut quisque Lycogeni vel Regi studebat. Nam quid eo portendi, quod stratus Rex ad Lycogenes pedes erat? quod procubuerat tanquam victima, ipse ad sacrificandum paratus? quam levi momento, quam subito fuisse eversum?

Dum hæc cogitant, jam in aream primi pervenerant, in qua hostiæ erant redimitæ vittis insignibus, præcinctique ministri expectabant, donec Argenis legitimis verbis ad munera Deos vocaret. At illa magis magisque supervenienti dolore incitata, in secreto templi loco, cæteris paulum jussis abscedere, ita secum loquebatur. Quid tu autem, calamitosa Argenis? quid tu, præstantissimo viro malorũ omnium causa? quid vidisti; aut in quæ supplicia duras? Poliarchum abire: triumphare Lycogenẽ? Pati hoc potes? ô regia virgo, ô sceptro destinata! Si te Principem meministi, cur non Poliarchum hic asseris? si sponsam, quid ille solus fugit? Ecce autem, restabat ad fata ut pro Feciali esses tuo parenti atque Lycogeni firmantibus pacem; pacem, ô Dii, quam sanxerunt Poliarchi discri-

discrimine. Tu deinde qua fronte, non dicam in Poliarchum inspicies, sed loqueris cum absente, sed audebis meminisse virtutum, vultusque, atq; verba ad animum secreta cogitatione arcessere? At pietas in parentem; at publica regni salus hoc jubet. Quæ autem in patrem impietas si inauspicatum scelus refugero? aut quid mihi cum regno, si mori decrevi? Sed nec timiditate semper regnorum salus constat. Forsitan audacia mea corrigam quæ pater mansuetudine peccavit. Sed quid ages? discrimen nunc appetit, obruetque imparatam. En genitor, en Lycogenes adest. Poscor ad sacra. Si sceleratæ paci abnuo ministrare, quæ verba mihi erunt, quæ publice ad patrem argumenta?

Sic dicebat; nec jam mœsta, sed concepto furore augustior, graves oculos huc & illuc ferebat; cum subiêre hæc ultima verba abeuntis Poliarchi, meminisset Palladem suam abesse & cum fulmine posse redire. Certe, inquit, abiit mea Pallas; quid frustra hic morer? profanæ sunt preces; destitutum numine templum. Nihil consultius quam ut vaticinari me simulem, vetarique à Dea ultra his sacris incumbere. Sic effugiam facinus hujus pacis conciliandæ, & ingentibus deinde consiliis liberius vacabo. Cum illud placuisset, ut erat fœlicissimi ingenii, & tunc maxime concitati, cœpit orationem parare, qualem fatidici habent. Vultus atque oculos, ubi furori indulsisset quem suggerebat discessus Poliarchi, sciebat suo ardore mendacium optime adumbraturos. In his cogitationibus hærentem adiêre, qui monerent eam dicandis victimis expectari. Adesse enim Regem, & silentium per præconem imperatum. Hilarior Virgo erat, postquam

quam consilium animo sederat, cui acquiesceret. Ergo scituram respondit; animumque simul & gressus ad destinatam fabulam comparavit. Iamque hinc Rex, inde Lycogenes, mediam hostiam habebant. Circumfusi Optimates diversissimas mentes sub uno componebant silentio Populus cuneos undequaque stipaverat; & destinatum sacris ambitum ægre oppositi milites tuebantur. Sed pro monstro fuit Argenis, ubi primum à templo egressa, variantibus oculis, comisque per horrorem jactatis, sua vestigia turbavit. Furentis species erat, quæ motus Deorum, nondum animo bene conceptos, prima ægritudine eluctaretur. Meleander in primis obriguit: Qui casus, quæ Furiæ, quisve Deorum filiam sic urgeret. Ea autem aliquanto severius rotatis luminibus orationem exorsa est, non in carmina quidem conditam (nec tam subito licebat) sed tamen ab humana consuetudine in divinos sermones vergentem, ut hanc facile fuerit Nicopompo, non multis immutatis, in versus sic cogere.

Cur fugis ô, sedesque tuas sanctissima linquis?
En mea Pallas abit: video currumq; volantem,
Aversamque Deam. Proh dira audacia nobis!
Exilio damnata fugis. Quid thurea flammis
Dona feram, cæsique greges altaria tingent?
Me mage Diva rape, & volucri per nubila tractu
Siste ferens, quocunq; tibi placet ire sub astris.
Arma tamen quatis arma minax: procul Ægidis auro
Hasta incussa sonat: redeunt per inane tumultus;
Sævaque proscisso dirum rubet orbita cœlo.
Parce istis, ô Diva, minis. Neu vindice ferro
Bella para, patrios neu corripe nubibus ignes.
Heu Furiæ! quæ fata cadent! Quid ponere templa
Iuvit, & auratis attollere limina saxis,
Si placet hoc audere nefas; si bella movemus
Cælitibus, Numenque suu prohibemus ab aris?

Postquam his similia vaticinantis vultu profudit, mutata in ejulatus, maxime implevit speciem divino tumultu correptæ. Et in illam quidem omnium oculos stupor defixerat: Sed præcipua Meleandri cura erat, revolventis quæ in oraculi modum edita erant; Iussam Palladem exulare, abeuntem Deam minari, denique piaculum esse commissum. Hæc quo minus capiebat, eo frigidior animum metus incesserat. At Argenis, velut effusa vi spiritus qui infra præcordia ad vaticinium sævierat, omissis infulis, quas ademit de capite, supplex accessit ad Patrem, rogavitque ut sibi abstinere ab iis sacris liceret. Pudere enim se furoris insueti, nec conspectum populi tam subito ferre. Hærebat Rex tot ominibus æger, & præter cætera metuens, ne Lycogeni in suspicionem veniret, quasi hæc monstra turbandis fœderibus ipse ex composito finxisset. Virgo autem inter silentium patris elapsa, deducentibus eam assuetis custodiæ suæ militibus, concessit ad regiam Arsidasque tanquam officii causa sequutus, acceptis ad Poliarchum mandatis, statim arce digressus est.

Fremitus interim, & mox liberius murmur in territa plebe. Alii pacem ajebant præsentissimo Numine improbatam; alii ad venturas Siciliæ clades referebant prodigium. Pergere quidam ad sacra ministros jubebant, & quicquid id erat expiare; Sententiam ferebant prom-

promptissime, qui minime consulebantur; Sed maxime eminebat vox Fecialem vocantium. Nam ut Siculis Græcos mores sua origo tradiderat; sic vicinia Italiæ insinuaverat multos ritus; in quibus & Fecialium tota religio. Igitur Meleander, sedaturus pugnantium vota, Nihil interest, inquit, Palladisne an Iovis auspiciis firmentur, de quibus bona fide inter viros convenit. Ades Fecialis Siculorum, & legitimos fœderum ritus obi. Fecialis in veste prætexta longum carmen recitavit, quo Diræ in fœdifragos continebantur. Cæsa inde hostia fuit, cujus exta Rex simul & Lycogenes tenuerunt. Ab hoc sacro intraverunt in templum; aramque & pulvinar tangentes, rursus fidem obligarunt numinibus. His peractis, se ad regiam pompa convertit. Sed nec plausus populi sequebatur; nec gratulantibus amicis sinceri vultus erant. Rex tamen, ut oportuit, animi dolore fraudato, & ad hilaritatis indicia versus, eo die publicum convivium iniit, ludosque proximo die inspexit; in quibus poëta soccis egit, retulitque facetos de populo jocos. Regia enim & tragica edi illo tempore non placebat. Per multos hosce dies, utriusque amici, à Rege & Lycogene moniti, non modo abstinuêre rixa; sed & frequentibus mutuisque epulis, securitatis & lætitiæ larvam auxerunt. Nam & Argenis, quæ simulatione morbi jacuerat, in publicum prodit, postquam Arsidas literis significavit, se, suumque vectorem, incolumes Italiam tenuisse.

Ioan-

Ioannis Barclaii Argenis.

Liber II.

Poliarchum ex Sicilia exegisse, visa Lycogeni ingens de Meleandro victoria: Quippe acer juvenis, maturusque consilio, sui genii magnitudine regias partes extulerat, & faciliora factiosis scelera erant hoc extincto, vel saltem absente. Mortis enim ipsius opinio diu non constitit; sed sive res suspecta tantum fuit, sive à consciis edita, non obscure Arsidas jactabatur illi cum navigio salutem obtulisse. Et hæc prima Lycogenis in Regem criminatio; cum per homines subornatos in populum spargeret, Meleandro fluxam fidem fuisse & Rege indignam. Quippe illius jussu legatos à Poliarcho cæsos, & reum clam exemptum supplicio; jamque securum in Italia, forte ad paria facinora, præstari. Hæc modeste Lycogenes, & tantum apud eos quibus invisus Meleander: Sed clientes licentius infamiam Regis urgebant. Novis enim motibus materia quærebatur; Nec deerant qui hæc tumultuandi initia ad Meleandrum deferrent. Ille consulto in pristinæ lenitatis specie perseverabat; ut quæ incuriæ imago res antea ejus afflixerat, jam imponeret inimicis. Accendebat ejus animum, præter facinora Lycogenis, periculumque fortunarum, virilis in Argenide constantia: Apud quam cum quereretur, quod sacrificium destituisset, fecissetque suspicioni locum quæsitæ rationis

quâ

qua fœdera turbarentur; Si quid hic (retulit ipsa) peccatum est, justius erit de Numinibus te queri. Stimulos ego nec recusare, Domine, potui, nec tenere. Cæterum plures sunt qui mirentur te misisse pacem, quam me Deosque ab ea refugisse. Ignosce libertati, quam mihi bonitas tua facit: Forte melius esset inter strenua opera semel perire, quam tot injuriarum patientes regnare precario. Rex indole supra muliebrem erecta permotus, diu pensatæ severitatis consilium exequi statuit; Cui rei conducebat, Epeircten, sive bello, sive fugæ, aptissimam sedem, incolere; in quam pridem quæ utrique fortunæ conveniebant dissimulata ratione convexerat.

Epeircte in Panormitanorum finibus mons est, aliquot millium ambitum amplexus. Imæ radices abscissis præruptisque rupibus attolluntur; Mox ubi per inaccessas cautes mons in modicum tumorem excrevit, paulatim faciliora latera acclinat, donec ad verticem perveniat haud modica planicie æquatum: in qua & tumulus commode eminet, tanquam à natura producta in arcem. Illud jugum munitionibus Reges firmaverant: Reliquus montis vertex justo oppido, sparsisque præterea & amœnis ædificiis incolebatur. Quo latere ad mare mons pertinet, capax omnis navigii portus sese inter saxa insinuaverat, laxo aditu, aqua præalta, & propter montis amplexum à procellis secura. Huic portui oppidum tam opportune imminebat, ut iis invitis à quibus obtinebatur, nec subire naves possent, neque arcta semita teneri, quæ à mari ducebat ad jugum. Qua vero interiora insulæ mons spectat, duobus duntaxat callibus ascendi tunc poterat,

poterat, iisque pari modo impeditis. Ingens quoque levamen Epeircten colentibus, quod quacunque intermittunt ædificia, uberrimi pecoribus pastus nascuntur. Et ut hunc situm beneficium Deorum putarent, effecerat copia fontium, & innoxius aër, in quo nulla veneno infesta animalia vivebant. In limine callis qui surgebat à portu, Cereris signum, cum spicea corona, & serpentum volucri jugo, religionem offerebat intrantibus, ne insalutato numine progrederentur, vel saxum negligerent, quod rudibus litteris Deam loqui in hunc modum faciebat.

Si mihi, qua curvo Nereus vehit æquora cinctu,
Omnis humus fruges, atque omnis mitia debet
Iura locus, vetuique fero nemoralia ritu
Pabula Chaonius miseros decerpere ramis:
His saltem ô cunctæ meritis concedite gentes,
Sicanio sim tuta solo. Reverentia nostri
Adsit, & has nullus surgat populator ad oras,
Namque mihi hæ sedes; hæc fatis debita tellus.
Hæc placet. Exertis tantum ferat arma colonis
Pingue solum, & duro tantum de vomere vulnus.
Haud injusta precor. Si quis tamen impia contra
Signa feret, meme ille gravem, me sentiet hostem.
Ipsa faces, ipsa arma feram, cognataque junget
Mecum omnis Natura manus. Saturnia proles
De Iove sum mater; fraternos cærula nutus
Vnda timet, nigroque gener caput omnia mundo.

Meleander multo ante assueverat illuc divertere, quasi pulchritudinem loci sequutus; venationum quoque simulato amore, quas vicina règio ferebat. Fidissimi militum in præ-

dio

dio erant: & , ne , si cœptis fortuna abfuisset, etiam intercideret fuga, vario prætextu, regiarum triremium partem ad stationem applicuit. Captatis quoque temporibus, quicquid olim cumulaverant Reges, in eam arcem delatum est. Vis magna gemmarum: coraliorum multiplices rami, quos ex vicino mari petierant. Exoticam purpuram per aliquot sæcula coactam pinguis murex suo fulgori servaverat. Vasa aurea atque argentea; quorum pauca recenti artificio nitebant: rudia plura impensius in vetustatis reverentiam colebantur. Signatæ pecuniæ ingens modus non erat, per liberalitatem Principis exhausto ærario, quam denique futuri conjectura minuerat.

Rex uni Argenidi consilia aperuit; sibi regiæ dignitatis ultionem in animo esse: Si simul Lycogenes,& factiosorum præcipui, varia negociorum specie cogi possent ad regiam, (jam enim in diversa secesserant) omnibus se judices & supplicia daturum. Huic rei Epeircten esse idoneam, unde & vicina regio teneretur, & in potestate maria essent. Forsitan, inquit, violenta consilia reliquos frangent, qui meæ clementiæ fiducia peccant. Sin resurgent sævius bella, consiliumque eventus destituet; relinquam ingratissimum solum, tecumque divitias triremibus imponens navigabo in Africam. Neque enim illic desunt qui fugientem excipiant: Et aut ego tantus natu, aut tu in annis ejusmodi clade indignis, fortunam placabimus. Si ea calamitas incidet, solam Epeircten commendabo Eurymedi: Hanc cum delecta manu ad extremum propugnet. Interim nobis (gnata) pœnas dabit Sicilia,gravibus inter ipsos conjuratos odiis lacerata;vulgusque

gusque errore discusso, quid illi sint, & quid fuerimus, tristissima æstimatione pensabit. Quippe nec in dividendis facinoris præmiis unquam convenient, nec Lycogeni omnes accedent. Multi enim me percelli, non everti, desiderant. Sic inter se commissi, pars ad nos respicient: & reditus noster forte illorum beneficium erit, quorum scelere pulsi fugerimus. Tu interim, Argenis, in arcem concede; Vereor enim ne bellum improviso aut accipi aut inferri oporteat. Vnum vide, ne in tuam familiaritatem ignotæ fidei mulieres admittas. Satis est, mea gnata, proditione virorum non lædi.

Ad hæc Argenis gratulata fortissimum consilium Patri; & hortata novo bello experiri fortunam, adjecit, se hactenus cum fide curasse, ne ignoti ingenii mulieribus sua familiaritas pateret. Sed postquam digressi sunt, cogitare acriter cœpit, à qua muliere timendum Rex monstrasset: quæve secum omnino viveret ipsi invisa. Statimque consuluit Selenissam, ignara, illam esse quæ Timocleam Regi suspectam occultissima fraude effecerat. Et tunc quidem callidissima anus, quamquam læta suas artes procedere, perfidiose apud Argenidem simulavit mirari se quis ad has curas impulisset Meleandrum. Causa autem cur arcanis consiliis Timocleam petiisset,hæc erat. Argenidem illius officiis in Poliarchum senserat esse captam,verebaturque ne jucundissima novitate matrona veteres amicitias anteiret. Ergo invidiæ curis gravis, ad familiaria in aulis flagitia & odia se convertit. Nihil tamen aperte in Timocleam loquuta est. Ars enim & causa perierat, si deprehenderet Argenis fraudis

dis ingenium. Sciebatque præterea, se mulieri graviorem hostem fore si eam odisse non sciretur. Varia itaque ingerebat, quibus consultissimum esse probaret ut Argenis beneficium in eam aut omitteret, aut differret. Visne, inquiebat, scire Timocleam hæc præmia esse occultati Poliarchi? visne secretæ inter te & illum fidei pignora in plures emanare? Solertius mecastor feceris, si tanquam tuopte ingenio illi mediocriter favebis; ut dari, non referri beneficium credat. Sit vero suæ domi. Non careret suspicione, illa tuæ familiæ accessio. Finge enim (quod & Superi faxint) nunquam in vulgus periculose emanaturum, ab ipsa Poliarchum esse servatum: At quid iste hospes Archombrotus? Scit quantum de eo sit merita; & præmia tam subito scilicet à te solvi non sentiet?

His, & pluribus, sibi verius quam alumnæ cavebat Selenissa; rata actum de gratiæ quo eminebat fastigio, si præter se alia esset cui nihil sileretur. Sed tam commode, tantoque circuitu peccabat, ut videretur unam Argenidem curare: Assiduum & exitiabile Principibus malum, apud quos gratiosi prætextu juvandi aut monendi, satiant invidiam, & interdum æmulos laudibus attollunt, ut maligna deinde inserentibus sit pronior fides. Ergo & Selenissa suspiciones secreto ornaverat, quæ in Timocleam Regi allapsæ sunt; Hanc olim favisse Lycogeni, & adhuc incertam fide esse; tamen ab incauta Argenide amari. Rursusque apud Argenidem ejusdem matronæ laudes, & merita, miscebat imagine periculi quod in ea subvehenda timendum videbatur. Et quoniam partim vera monebat, effectum est, ut vix melius ab

ab Argenide Timocleæ esset. nisi quod interdum, ut solebat, venienti, familiarius se præbebat, augebatq; recedentem aliquot donis, liberalitatis occasione utique semper apte quæsita.

Inter hos dies Argenis, ut erat imperatum, comitante Ibburrane, qui tunc forte negotiorum causa in regia erat, Epeircten profecta est. Nec multo post Meleander, cum in idem oppidum se conferret, ingens vitæ periculum adivit, sive suorum fraude, sive fatorum consilio, gratiam & favorem Archombroto quærentium. Lacus erat passuum non plus mille in ambitu: placidis quidem & facilibus ripis, sed aqua deinde præalta, & instabili fundo. Ad illum Regis auriga declinavit tanquam via magis aprica ducturus. Frequentia curruum qui illic quotidie agebantur, multis orbitis notabilis, ne quid timeretur effecerat; cum ecce Regis equi seu sponte consternati, seu culicum palustrium stimulis acti, aut denique proditione ductoris, quassatis alte jubis, & periculose arrecti, viam in lacum præcipitant; omnibus quidem qui in comitatu erant pavidissima vociferatione certantibus, sed pauci ferebant auxilium; sive intempestivo metu sibi cavebant, sive subiti atrocitas periculi vires torpentibus eripuit. Inter illos qui ruentem per devia currum cum fide sequebantur, nemo Archombroti celeritatem æquavit. Nunc aurigam ille monere ut acrius equis obsisteret, nunc Regem ut ab curru in aquas desiliret nondum hominis mensuram æquantes. Ferebatur interim currus, primasque jam rotas altior aqua suppresserat. Tum vero Archombrotus virile facinus ausus, quia impeditus fluctibus equus tardius eum vehebat, se in lacum pedes misit. Ad vicinum

num deinde currum præcipitans, volentem Meleandrum arrepta pone veste tam mature detraxit, ut eodem ferme momento lacus subita voragine desidens, totos cum vehiculo equos absorpserit. Archombrotum Regis pondus in se è curru collabentis afflixerat; tum ex pingui argilla lubricum fundum, & ipsius aquæ instabilis moles quæ perveniebat ad humeros. Nec minus Rex laborabat sua vestigia obfirmare. Ita luctantibus simillimi inter se invicem hærebant; cum jam prope cedentes incumbentibus undis celerrimi amicorum eripiunt.

Vbi ad ripam Meleander pervenit; tanti quod evaserat periculi horridior imago tum suo tum suorum animo insedit. Illud præcipue horrorem augebat, quod imperitus natandi certissime periisset, nisi Archombrotus contempta salute veluti in se avertisset periculum; quem ubi & natandi rudem esse compertum est, cœpere utique omnes impensius mirari, hunc in Regis discrimine adeo vilem sibi fuisse, juvenem, externum, non beneficio, non lege obligatum; cum tot, proh pudor! gentiles & obnoxii cessassent. Præcipue Regem, ut debuit, hoc beneficium permovit. Cupide illum amplexus erubescentem ad suas laudes tenebat; & jam antea tanta indole ad amandum compulsus, gaudebat, hoc casu potestatem esse factam eum sibi intima nec invidiosa familiaritate jungendi. Interim Regis auriga elapsus fluctibus vultu horrenti ad ripam tendebat, cum Eristhenes diu ante verbis in eum bacchatus gladium strinxit, & tanquam Regis periculum vindicaturus, improviso omnibus ictu excipit infelicem. Confossus

sus ille ruit in aquas, magno quidem juventutis quæ aderat plausu. At non illa consultioribus placuerunt. Si non enim hæc aurigæ culpa contigerant, cur miser tam cruente mulctabatur? Sin noxam meruerat, cur non habita quæstione, non editis consciis, facili morte eripiebatur suppliciis? An unus denique Eristhenes Regem amabat, tam properæ ultionis minister? Lapsi inde animi, ut auriga crederetur factione Lycogenis emptus Regis vitam hoc facinore petiisse; & quoniam sceleri fata obstiterant, ne conjurationem prodere cogeretur, ab Eristhene Lycogenis amico esse sublatum. Sed Eristhenis potentia, nondumque maturum ad ultionem tempus, quamvis invitum Meleandrum, ad dissimulandum coëgit; vultu quidem sic placido, ut nec se Eristhenes senserit esse suspectum.

Vbi Epeircten perventum est, frequens Optimatibus oppidum fuit, de Regis salute gratantium, Meleandro tegente quid animi sibi esset, & ad omnem hilaritatem se cogente. Erant in primis Lycogeni amici, Oloodemus, & Eristhenes, per hunc ad ingentis potentiæ gradum subvecti. Nam Eristheni summa ærarii Meleander crediderat; certus se has vires hosti conferre; sed ita tempora, & quam inveterat simulatio, ferebant. Oloodemus, quicquid ad Pachynum promontorium jacet, regendum acceperat. Hi facinus inter se partiti, diversa procurabant; & cum Lycogene Oloodemus corrumpendæ Siciliæ à Regia aberat; Eristhenes muneris sui specie incumbebat Regis consiliis. In his tribus summam hostilium virium esse constabat. Rex quamquam consilii

jam certus, tamen quid Cleobulo sententiæ esset scire expetiit. Eurymedis quoque consilio plurimum utebatur; Et Archombroti summa gratia erat. His tribus secreto convocatis Meleander Argenidem secum habens, ita primum locutus est, ut non ostenderet suum sensum, ne præjudicio illo periret libertas sentire timentium Regi contraria, aut se frustra dissuadere credentium. In quo rerum articulo Sicilia esset ostendit; importuniorem illam pacem pristino bello; Hæc se pridem auguratum Epeircten, in qua tunc arce erant, muniisse; scire se, ex paucis capitibus momenta tam atrocis seditionis pendere. Iam rogare quid authores sibi essent. Nemo in tantis rebus audebat loqui prior, donec in ætatis reverentiam, expertæque prudentiæ, Rex Cleobulum dicere jussit. Et ille, Strenue, inquit, agendum est, ó Rex; aut expectandum tanquam velatis capitibus maturum exitium. Mediocris virtus pro vitio tibi erit. Nec aut famam, aut Deos, si te de istis hostibus ulcisceris, lædere puta. Nam & primus Lycogenes peccavit in fœdera; & ipsius supplicio qui te contemnunt, vel odêre, mutabuntur. Scimus sollicitatas urbes; descriptos milites pene sub signis esse. Quid moraris? An donec nihil amplius in Sicilia syncerum sit? Timesne turbare adhuc præcoces illorum apparatus, aut religiose expectas, donec ferrum jubearis recipere? Eristhenem hic habes; Lycogenem, & Oloodemum, tanquam ad consilium in re subito oblata, accerse. Si venient; confestim Majestatis damnatos conficias. Sin abnuent; hos tu vero contumaces, nec dum omnia instructos, justo celerique bello persequere. His Cleobuli verbis adjecit Eurymedes, spon-

spondere se, peditum sex millia, equitesque quingentos, in fide & potestate fore. In prætorianis partim hos esse, partim in Epeircte præsidio. Alios Panormi, & in arce Epipolis distributos. Tantillam veteranorum manum tironibus posse præstare, quoscunque delegisset Lycogenes. Et ubi regia vexilla fulsissent, haud dubie multos se melioribus partibus applicituros.

Inter hæc, Archombrotus, illata armorum mentione hilarior, ratusque, locum esse aliquid pro Poliarcho audendi: Ego, inquit, & externus, & juvenis, de summa rerum non disputo. Sed si bellum vobis placet, cur auxilia vestra respuitis? cur ante discrimen frangitis vires? Poliarchum Lycogenis invidia pulsum, adhuc hodie nemo est militum qui non optet restitui. Præterquam quod bellicis artibus valet, timendumque est hostibus nomen, scitote, illius reditu conspectuque, tanquam salutis auspicio, promptiores ad omnia exercitus fore. Equidem quærendum censeo, excusataque temporum necessitate, quæ illum hinc abegit, ad novam lauream invitandum.

Hæc fidenter pro Poliarcho orantem Argenis intuebatur, eo potissimum læta, quod Rex illum avide audiebat. Itaque ne quis tam liquida & prolixa omnia turbaret, ipsa adjecit, in eadem qua Poliarchus causa, Arsidam esse, quem omnes ferunt, inquit, Italia moras trahere, tanquam solum exilii causa vertisset. Nec aliud ipsi crimen, quam abvexisse Poliarchum. De Arsidæ fide, ô Rex, non dubitas; & fortasse de nobis illo facinore, quam de Poliarcho plus meruit. Quod si tamen deliquit, hunc donari mihi peto; licet quamdiu Poliar-

chus in damnatis aut invisis fuerit, non possit absolvi. Argenide in defensionem Arsidæ, quia cum salute Poliarchi cohærebat, erecta, omnes in virginis gratiam eadem cum ambitu senserunt.

Tum Rex; Diis, inquit, res nostras curæ esse, vel ideo intellexi, quod mirabili animorum consensu, quæ apud me constitueram, eadem ut facerem suasistis. Sit igitur auspicibus Diis ratum in Lycogenem bellum; si absque tumultu capi, & perduellionum supplicio tolli non poterit. Poliarchum autem, & Arsidam, pridem meo suffragio absolvi. Restat quærere, qua ratione utrumq; reconciliemus domum. Omnibus visum, notæ fidei aliquem cum muneribus ad Poliarchum mitti debere, eumque orari ut cum primum cœptæ erunt in Lycogenem turbæ, remigret in Insulam. Sic constitutis rebus consilium Rex dimisit, omnibus, quæ sciebant, senserantve, diligenter premere jussis. Sed Argenis de amantium more semper immodice exultans, aut mœsta, objecta præter spem lætitia aperte fruebatur; Ignarusque rei pater; Accipio, filia, inquit, omen: Ex quo in hæc mala incidimus, nunc te primum hilarem & porrectæ frontis cerno.

Vespera appetebat, & in hortum regium Archombrotus, ut plerumque solebat, intravit. Illic cum solus inter arborum spatia erraret, in noctis memoriam incidit, qua Timocleæ hospitio cum Poliarcho erat usus. Inter cætera subiit animum frontis vocisque mutatio quæ illic Poliarchum de Argenide interrogatum confudit; Id enim Archombrotus in amoris indicium eum traxisset, deinde exciderat supervenientium rerum mole, eo facilius, quod

quod non amorem mutuum, sed juvenilem in Poliarcho insaniam esse conjecerat. Tunc vero diligentius omnia revolvebat: bis ad Argenidis nomen Poliarchum obstupuisse: bis de virginis ætate & moribus rogatum, respondisse strictim tantum, & ut scires incompositi ad hoc nomen animi esse. In illius rei memoria hærenti succurrit, Argenidem, dum Arsidam apud patrem tueretur, inter seria verba & preces totam arsisse. Facinus autem Arsidæ ad rem Poliarchi pertinebat. His utrinque pensatis, secretæ inter illos necessitudinis facta est Archombroto suspicio. Occurrerunt ilicet cogitanti, virtutes Poliarchi, & quicquid hunc ad spem tantam subvehere potuerat, aut solicitare Argenidem. Certe quod illius genus lateret, aliquid eximium posse subesse. Neque enim, inquiebat, solus sum, cujus genus, aut fortunæ, ex illa quam subii dissimulationis larva æstimari non debeant. Sed dum Argenidis speciem, fortunamque, ad animum revocat suum, fœlicemque hoc amore Poliarchum tacita gratulatione ingeminat, ea ipsa laudare incipit & mirari, quæ antea intactus aspexerat. Nam quid Argenide venustius esse? cui unquam ad tantum habitum, tantosque parentes, tot virtutes accessisse? Si non generis prærogativa esset, sed ex Siciliæ virginibus delectus haberetur, neminem ante Argenidem ad regnum asciscendam. Sapientiam, modestiam, verba, suo sexui præstare; speciem supra mortalem esse. Post hæc ad se redibat Archombrotus, nec indignam tanta spe nobilitatem suam, haud dubium novis ignibus alimentum, reputabat. Et id primo non quasi amaturus; sed tantum veluti ociosa, nec imparia tamen vota. Capi

inde paulatim, & oblectatione jam anxia adhæc ipsa amandi initia. Quantùm charior fiebat Argenis, tantum de amicitia decedebat, quæ illum Poliarcho conjunxerat, primum invidia, mox æmulationis malo grassante. Ita æger, & ad animi captivitatem adactus, horto digreditur, quem paulo ante fœlix solutusque intraverat. Accessio mali fuit, quod ad solatium in ea tempestate solitudinem quærens, solus cœnavit. Nam cum tacitus secretusque non aliud quam amorem audiret, paulatim illis curis se permisit, quæ intra paucissimos dies efflictim amantem nondum expertis malis urserunt.

Dum hæc apud Regem aguntur, non solutiori cura cum suis Lycogenes meditatum facinus adornat. Is ad præcipua oppida non uno prætextu divertens, magistratus exhibito convivio hilariores monebat, ne publicam libertatem sinerent prodi. Pessimis consiliis infestari Siciliam; meminissent, se in regno, non sub tyrannide esse: nec in Regem quicquam addebat, nisi ita perplexe ut id posset vel Meleandro excusare. Cum his verbis incitatos videbat, quasi familiarius agens, imperfectum aliquid inter suspiria, vel publice, vel præcipuis in aurem, loquebatur; ut pia solicitudine plura timere videretur, quam quæ auderet evulgare. Inde non pauci in eum ut patriæ columen aspicere, curaque subtristi Meleandrum fastidire; Cum præsertim jactaretur in populo, nunc contemptis popularibus ad publica negocia acciri peregrinos, nunc tributa & portoria augeri: cædes denique imminere à

Principe superioribus bellis infesto. Præter has artes, sacrificuli pretio empti haud parum valuêre. Ominibus & auspiciis ementitiis omnia in religionem vertebant. Seu publice, seu privatim mactata hostia erat, effictis prodigiis spectantes terrebantur; nunc caput deesse jecinori; nunc turbato ordine fibras emicare extra sedem: semperque nova fata instare, & meliora præteritis: Nihil autem quod tunc fieret Diis placere. Contigerunt præter has larvas non falsa aut fucata prodigia, quibus affirmabantur proximæ clades. Nam & de cœlo lapidatum est; & alicubi gemini soles micuerant. Sed pauca hæc monstra fictis innumeris fidem fecerunt, ut homines omnia temere crederent, timerentque. quem miserorum statum quidam Poëta, & ipse publicæ insaniæ non expers, descripsit.

Parcite Cœlicolæ; Quid demere vincula rebus
Heu placet, & miseras monstris evertere terras?
Nunc cœlo informis facies, nunc aëra fœdi
Incæstant Manes. Livent per inane Cometæ,
Et nec friget hiems, vector nec floribus halat
Phryxæus, posuitque suos canis astifer ignes.
Qualiter ignoto cum sol novus aëre gyrum
Per modo nascentis cunabula duceret Orbis,
Expers sæpe viæ, sæpe alti pondere currus
Erravit dubius, totumque immiscuit annum.
Cernis anhelanti quam nigra volumina tollat
Aetna jugo? cernis quanta vehat æquora mole
Auster, & in nostras spumantia degerat oras?
Ceu quondam Ausonio cum dissociata recessit
Littore, frangentes exhorruit Insula nimbos.
Magna quidem portenta Deûm; tamen omnia supra
Sævit corde pavor. Vates sibi quisque malorum

Et clades, & tela videt, pœnasque futuri
Præcipit. O sive hæc nobis insania crevit,
Seu superi jussere nefas: quid longa moramur
Supplicia? Arma, viri! Sævo cadat hostia cælo
Quæ meruit. Liceat lustralia mittere tela,
Et satiare Deos, & morte reposcere vitam.

Inter hæc ad Regem est relatum, intercedere Hyperephaniis cum Lycogene arcana consilia; verebanturque nonnulli, ne eorum usurus viribus propediem à patriis sacris abiret. Forte cum talia jactarentur, Archombrotus cum Ibburrane erat, cui jam aliquo usu, commendatione maxime Regis, cœperat familiaris esse. Ambo in regia porticu spatiabantur, novusq; in Siculis rebus Archombrotus, cum aliquoties Hyperephanios audisset nominari, rogavit quod discrimen inter illos cæterosque Siciliæ incolas esset; cur nomina, cur studia, viresque diversæ? Tum Ibburranes docendi juvenis studio paulum in se seductus sic incepit. Hyperephaniis ex suæ superstitionis genio nomen hoc fecimus. Eorum factio regnantibus gravis, quodam Vsinulca auctore hoc sæculo est exorta. Ille Deorum cultu neglecto, qualis in Sicilia semper viguit, ausus est novas religiones afferre, pacemque solicitare animorum, qui superbia, vel nimia simplicitate, diripi possent. Quibusdam igitur ambitiosum fuit à sensu majorum eo duce discedere; Alios eloquentia fefellit, cui pietatis species erat intexta. Accessit impetus novitatis, tanto furore excæcans animos, ut barbara Vsinulcæ commenta invenerint laudatores, non ex vasiis & ultimis terris, sed (quod mireris) ex alumnis Siciliæ: quamquam nihil portentis deterius quibus suam ille scholam fœdavit: ut vel referre me pudeat

pudeat contumeliosam numinibus vesaniam. Negat, ullum mortalium, ulli sceleri operam dare, nisi qui illi perpetrando ab adigentibus Diis damnatus est. Vtcunque vero in vitia pugnes, in te sis innocens, commodus hominibus, in Deos liberalis, ejusmodi pietate effici non vult, ut amicior Diis vivas. Non hæc enim omnia esse illam virtutem, quæ acceptos immortalibus homines facit, sed illius tantummodo signa virtutis. Præterea non esse in delictis discrimina, sed in hominibus qui delinquunt; Siquidem à Diis exosos, vel oleris furto mereri quicquid Furiæ apud Poëtas faciunt. Cæteros vero non parricidio, non incestu, libare amicitiam qua cum Numinibus sunt conjuncti. Ita ab uno scelerum cœno hos intactos, illos amisso decore excedere. Velut in aquas si quid anserini generis mergas, inde inviolata siccitate eduxeris; cum cæteræ aves, aquis iisdem, & minori sæpe mora, tenorem & usum pennarum corrumpant. Parco cæteram Vsinulcæ amentiam memorare. Nec habuissent hæc monstra longi ævi discipulos, nisi incidissent in Regum pueritiam, quibus temporibus ut plurimum turbulentis fœdâ omnia nec arceri nec corrigi possunt. Auxit hunc morbum factionum atrocitas, & quidem Optimatos odio eorum qui sub pueris Principibus rerum potiebantur, præbuêre se tumultuantibus Hyperephaniis duces. Tum vero luctuosissimo sydere percurrerunt domestica arma Siciliam; & ad Hyperephanios defecerunt quotquot seditionum licentiam amabant; in ipsos ausi Reges signa attollere. Nihil illorum furori relictum est. Calcare aras Deorum; evertere templa, fœdare oppida incendiis, &

civili sanguine suam furiis consecrare novitatem. Post tot annos adhuc veluti truncas urbes excisis Numinum tholis aspicias, in quibus sævierunt. In illis tumultibus tanto divortio à cæteris recessere Siculis, ut, tanquam aliam patriam aliumque populum facerent, ne ictis quidem fœderibus redierint bona fide in communionem reliquæ gentis; discordique ingenio acti semper arma aut minentur aut timeant.

Ita affectis animis, quid Regibus putes liberi in eos imperii esse? Vrbes, milites, portus, tantumque non totas insederunt provincias, ex quibus cum supercilio consulunt quid juvari à se Regem aut sperni expediat. Cui si bellis occupato, aut inter alia laboranti negocia, operam suam promittunt: tanquam digni quibus gratiæ habeantur, fidem hanc jactant; obliti, à bonis civibus tunc ejusmodi sponsionem non exigi; nec fore ut toties eam repeterent, si semel tuta esset. Sed sociorum utique magis quam civium more auxilia præstant, Regisque aut sequuntur aut aversantur consilia. Sic Deorum Principumque árbitros agunt; quid utrisque ipsi debeant, non ex patrio ritu, sed ex suis ingeniis metiri. Quantas clades hic morbus minetur Siciliæ, vel nullo profitente agnoveris. Nam ut pervicacissima sunt odia, quæ ex diversarum religionum litibus fervent; jure timendum est, ne aliquando Hyperephanii, quod suis consequi viribus non possunt, excidio patriæ quærant, peregrinis gentibus, æmulisque, non magis ad bellum quam ad prædam, & veluti Siciliæ possessionem, accitis. Quod si ista meliores Dii avertent, at jam quanta sunt quæ videmus quæque sentimus? Si

Si filii irascuntur parentibus, si Regi Optimates; continuo in hanc sectam, veluti ad certissimæ manumissionis genus, fucata professione secedunt: non ignari: quod sibi præcipue noceant. sed tanti est suo errore æmulos macerare. Quid de Vestalibus dicam? Quid de mystis Deorum? Vbi illos castitatis suæ tædet, impune maledicunt religionibus, & incestarum mercede nuptiarum se Hyperephaniis dedunt. His exemplis, illaque disserendi & vivendi licentia, labefactatur vulgus; ut primum qui Dii aut qua ratione colendi sint dubitet; mox rudi aut impio fastu nihil sacrum habeat, nihil de Superis certum; Sic Numinum rebus indicta est isto facinore calamitas, simulque in publicam pacem serpit, & ægræ Siciliæ carpit vires; quæ nunquam in pristinum robur exurget, nisi prius Hyperephaniis ad saniora adactis vulnus hoc duxerit cicatricem.

Tum Archombrotus; Quid ergo Siculi cessant, ait, una mole obruere incendium? Quidve gravantur justo ferro hanc tabem noxiosissima contagione serpentem excindere? Equidem vel ego externus manus meas & ferrum ad hoc promitto; Neque me unquam gratioribus victimis operaturum credam, quam si eorum sanguinem Diis dabo, vel meum adactis vulneribus ipsi libabunt. Hæc te Meleandro dicere, Ibburranes, & ad hæc bella eum urgere, æquum fuit.

Hic Ibburranes; Laudo impetum tuum, inquit, egregio fervore succensum. Sed sunt tamen qui non sine argumento contraria sentiant; quia rerum successu compertum est, ut quædam animalia aluntur veneno, ita hanc sectam invalescere publicis malis, interque bella

la & clades saginari. Alias igitur artes, easque mitiores quæsivêre, quibus maculam Sicilia eluat; credideruntque Regum prudentia, absq; ferro & sanguine, morbi sævitiem ponere posse. Si quid vero ipse sentiam quæris; neque cum illis pacem neque bellum simpliciter volo. Nam si quietem possunt pati, non hos puto ullis motibus solicitandos. Sin in Regem remque publicam seditiosis consiliis sponte insurgent, ferendos non arbitror; sed vi armisq; premendam vesaniam superbe furentium. Pia tunc arma, tunc omni laude digna in eos severitas. Totis regni viribus enitendum ne impune auferant abominandi in Reges exempli audaciam. Et eo quidem celerius vindicandum est facinus, quo ipsi ferocius solent grassari in cunctantes: nostramque patientiam pro imbecillitate contemptim accipere. Neque enim hæc secta, ferendo, parendove, (ut solent meliores disciplinæ) quærit sibi incrementa; sed jurgio, rixa, tumultu, sua facinora assuevit asserere. Ferro igitur, & plusquam æmula ferocitate, censeo in eos esse agendum quoties suis injuriis Regem ac Patriam lacessent. At si seditionibus, si rebellio abstinebunt, patienturque mitius se haberi, tunc ego cum illis pacem malim. Iam enim in plures serpsit labes quam ut singuli inter reos scribi possint, & citari à lictore. Ac præterea juventute abundat Sicilia, quam nunc levitas, nunc egestas, nunc ipsa armorum cupido sic versat, ut non jure aut pudore æstimato factiosis det nomina, & in militiam coëat quantumvis Superis mortalibusque aversam. Ita multi, dum armis certatur, accedunt spe prædæ ad istos Hyperephanios, qui eos in pace devorent: & Reges bello

bello illato plures de novo reos faciunt quã de veteribus extinguunt. Præterea veluti fila per se tenuia ac soluta facile rumpas: at si ea inter se violento implicas nexu, quo fortius premis, eo validius stipantur, coëuntque denique in funem cui frangendo nunquam suffeceris: Sic isti per se forte negligentiores suarum partium, ubi intentatos jugulis vident enses, qui coactam, id est, ut existimant, pudendam pœnitentiam extorqueant, interdum furioso & quem ægre exolveris nexu conjurant. Itaque pace, ocio, regni fœlicitate (si ipsi importunis tumultibus ad arma Regem non cogent) debellandi sunt; quo tempore nihil ex publicis latrociniis habent quod incertis & seditiosis auxiliatoribus largiantur; neque incitati adversantium fervore, plurimum quoque de suo remittunt. Ex ipsorum deinde præcipuis multi ad Regem respiciunt; ex cujus amicitia in illo sereno omnia pendent. Is autem si non tam odio quam contemptu prosequetur eorum disciplinam, efficacius omni bello nobilium animos ad pœnitentiam coget; Qui si malo pudore prohibebuntur suam sectam ejurare, saltem liberis suis consulent, magistrisque eos tradent per quos erudiantur ex veteri more, vivantque in Regia gratiosi. Nam qui cœlo, argumentis, veterumque præceptis, unam pertinaciam anteponunt, adhærentque Usinulcæ; vincentur, mihi crede, hoc honorum aditu, & spe regiorum munerum caute præclusa, præsertim si non hæ pœnæ legibus publice latis in eos constituantur, (nam id ipsum satis iratis esset ad questus, conjurationemque & contumacia arma) sed lento quodam usu, Principisque ingenio, nequaquam in eos dividentis

dentis reipublicæ munera, quæ conferri aliis possunt, neq; ferentis ut extra licentiam quam leges faciunt exerrent. Cætera sit in eos mansuetus; & interdum familiaribus verbis dignus ipsis videatur cui placeant. Multi enim inter illos, Archombrote, non suo, sed sectæ & institutionis vitio peccant; absque hac esset, recta indole, paresq; majoribus futuri. Hos, cum licet, corrigi mehercule præstat, quam everti, aut ad insaniora adigi necessitate. Ista vero utcumque lenta remedia, paulatim Hyperephaniis nervos exscindent: & qui specie altioris sapientiæ coaluerunt, tandem segni nec irritata vetustate, philosophia quoque excussa atque contempta, quæ exoriens tanti supercilii fuit, non ægre solventur. Sed hæc sunt solidioris pacis consilia; quam ô huic regioni numina restituant, nec Hyperephanios patiantur auxilium Lycogeni ferre. Hunc certe, quidquid fama jactetur, ad eorum religiones accessurum non arbitror, nec, ut illi factioni commendetur, id est, vix Siculorum quadragesimæ parti, cæterorum odia contracturum. Cum hæc Ibburranes dixisset, Archombrotum ad cœnam vocavit, monuitque familiariter, ut & ipse Hyperephaniis perbenigne uteretur. Nam plus illos (ut res Siciliæ erant) corrigi blanditiis, exemploque, & sobria dissertatione, quam professo, semperque mutuo fastidio, posse.

Iamque maturis apud Lycogenem rebus dicta facinori dies erat, medio vere, ad decimum mensis, qui Thargelion vocabatur. Eristhenes haud procul Epeircte prædium habebat, & saltum in eo, quem intactæ diu feræ impleverant. Is destinata insidiis die illuc cum Argenide Meleandrum ad convivium vocare susceperat; si pro-

cederet fraus, Meleandrum atque Argenidem, tanquam signis tabulisque spectandis in ædium penetralia cum paucis deductos, adorturus, emissurusque per posticum celerrime tradendos Lycogeni. Si restitisset Meleander, aut ad auxilium pertinacius provocasset, eum interimi placuerat: Satis esse si potirentur Argenide. Quod si Meleandrum eo die omina, aut valetudo, intra Epeircten tenuisset; tunc Lycogenes ad eum opprimendum cum subito exercitu adesset. Hunc enim illo die Syracusis esse volebant; & ad eum suæ factionis homines, tanquam Procerum urbiumque nomine, coire cum tumultu, ducemque dicere publicæ causæ in Regem. Supervenire debebat Oloodemus, cum manu ad hoc ipsum ante collecta, rei novitatem suffragio assertururus & viribus. Descitura ab Rege pleraque arbitrabantur, tum prioris belli exemplo, tum Præfectorum & Magistratuum fraude, quorum multos sibi subvexerant, denique sponte animis ad seditionem spectantibus.

In hunc modum institutis utrimque consiliis, Lycogenem Meleander, & hic illum occupare decreverat. Sed Argenis duplici solicitudine icta, cum & Poliarcho & regno studeret, eximiæ diligentiæ erat in iis urgendis quæ apud Regem amici censuerant. Comparanda Poliarcho erant dona; Arsidas revocandus; &, qui hæc curaret, fidum hominem res poscebat. Nemo, extra unum Archombrotum, deprehendebat privatas in virgine curas. Sed illum amori assidue sævienti pene jam imparem, & in Argenidis pro Poliarcho studia haud vulgari æmulatione quærentem, vix fallebant illa consilia. Super omnia seipsum accusabat, quod redu-

reducendi Poliarchi author regi fuisset; adeo ut interdum sumeret impetum adeundi secreto Meleandrum, & contraria sentiendi: Sed pudore coërcitus, simulque reveritus Argenidis iram, tam pervicaci consilio abstinuit. Accidit forte, ut ad Meleandrum iret, super Arsidæ reditu cum filia colloquentem. Et tunc quidem ab recenti beneficio commendati apud Regem Poliarchi gratior Argenidi erat. Ergo ut suæ causæ patronum hilariter intuita; eum quoque solito familiarius salutavit: ignarumq; cur hæ ad se blanditiæ essent, ita affecit, ut subita confusus lætitia, ubi primum licuit, ad colligendas vires in cubiculum rediret. Illic nimio nec securo gaudio multum animi incertus, ita denique sibi loquutus est: Te autem esse fœlicem? Te amori litavisse? Quid enim? Non frontem Virginis vidisti? non oculos? cum venisti, non tota exiliit? Infœlix! nimis inepte meam spem indulgeo. Nunquā Dii tanta præmia tam faciles concedunt. Vulgares nuptias nulla tempestas, nulli casus illustrant. Eximiis vero amoribus fortuna intercedit, ut ipso labore sint preciosi quærentibus. O fallar; nec illa salutatione, illo Argenidis vultu, quo tantopere mihi nunc placeo, exitum ipsa protenderit! Hei mihi! quod vix cogitare sustineo, num hæc benevolentiæ signa Poliarchum petebant; & ideo blandior fuit, quod eum apud Regem sententia mea juvi? An orantis species fuit qua patrocinium rursus meum pro illo deposceret? Non est tanti, non per Argenidem, ullus amor. Nec volo Argenidis in me benevolentiam debere Poliarcho, nec mihi Poliarchum debebit Argenis. Egone alienæ fœlicitatis minister in eam cladem pugnabo? Ego vilis abjectique animi

animi pene ad servilia officia amabor; & Argenidem alteri tradam. Erras tamen, Archombrote, si vi agendum putas. Precibus, patientia, obsequio, impetrabilis amor est. Servire, an imperare Argenidi paras? Aut quam hæc inverecunda esset oratio; Nolo ut ames Poliarchum? Vix austerus aliquis pater sic juberet. Quæ ametur indigna est, vel præstantissimum amabit. Virtute, gloria, fama in Poliarchum certandum est. Et tua quoque interest hic eum revocari. Semper enim de absentibus tenerius & quadam miseratione sentimus; Præsens autem ut placere Argenidi poterit, sic aut rixa aut fastidio esse ingratus. Explorabis cur ametur, aggredierisque eadem virtute virgini te probare. Quicquid aget, effectu superabis: & si cætera fœliciter non cedent, ferro dejicietur. Facilis erit ad jurgia pugnamque occasio. Vt sit vero fortissimus, tamen fortior amor est qui meam manum reget. Interim dum de reditu ipsius agimus, facilis ad colloquium erit Argenis. Me audire, mihi credere assuescet. Sæpe autem ubi adolevit benevolentia, longe ad alias causas valet, quam propter quas esse incepit.

Cum Archombrotus in hanc sententiam coëgisset reluctantem animum, ad Meleandrum redit: ibique ad novæ indignationis mœrorem præsentiori causa deductus est. Persuaserat enim Regi Cleobulus, ut, quæ munera ferrentur Poliarcho, tanquam ab Argenide essent. Ipsa exors est facinoris, inquit, quod eum è Sicilia expulit. Regni autem secundum te curę ad illam pertinent. Sciet præterea sub ejus precibus tuas latere; & qui fortasse durior nobis esset, certe non litigabit cum virgine. Meleander.

leander mirifice probata sententia; Age, inquit, restat, & munus & hominem qui ferat deligere. Timonides strenuus juvenis erat, fideique in Poliarchum notę; quem mox, Argenide suggerente, huic furtivæ legationi Rex destinat. Hoc ita constituto, jam, quod munus mitteretur, inter se pensabant. Forte mercator ex Syria Indicas & Arabicas merces, plerunque inutilem vanis gentibus luxum, advexerat. Inter cætera erat armilla ex serico texto, quod totum varii generis lapilli sic implebant, per suos colores distributi, ut aliquot ferarum aut fugam figurarent aut iram, quas hic telis venatores sequebantur, hic excipiebant venabulis. Precium gemmis, & operi, ingens; quippe quod talentis quinquaginta indicabatur. Multi Siculorum hanc viderant; plures audierant celebratam non ignobilis Poëtæ opera, quem suo fulgore ad hos versus rapuerat.

Dicite, surgenti confinia littora Phœbo;
Quam nitidus vestris hic Deus exit aquis?
Cum tingit virides hilari fulgore smaragdos;
Aut facit, ô adamas, te sibi luce parem:
Pallentemve onychem, varium vel iaspida miscet,
Vel cui purpureo nomen ab igne venit;
Caruleasque notas & flammis implet, & auro,
Ceu variat puras comptior Iris aquas.
Ha tamen haud uno cuncta sub littore gemma
Nascuntur: Nam cui gloria tanta solo?
His nitet immensus Ganges, his flavus Hydaspes;
Est & Erythræi lucida concha sali.
Vna omnes armilla tenet; par omnibus una:
Omnis in hac oriens lucida texta coit.
Di superi! pretium nitidæ formamque coronæ!
Quam volet amplecti tanta corona manum?
Vt natat in solidis lux alternata lapillis!
Oraque venantum quam bene gemma facit!
Dives en hic cervus, quem ditia tela fatigant;
Et leo, quem pretio cerno tumere suo.
Lemnius? an nondum Telchines naufraga saxa
Artifici gemmas sic posuêre manu?
Digna quidem Iovis hac vibrare armilla lacerto,
Cum quatit imbrifera luce coruscus humum.
Ipsa licet dives, placata hoc munere Iuno,
Poneret offensi jurgia sæva thori.
At te seu veri, seu fama gloria tangit,
O quisquis tanta brachia dote coles:
Vince animo censum; ne hæc optima saxa putentur,
Tuque genus Pyrrhæ vilior esse lapis.

Eam armillam Poliarcho munus fore idoneum, Argenis atque Cleobulus cum Meleandro censuerunt; quippe quo se sua mole non proderet. Furto enim rem agi. Arma, aut equos, si mitterentur, conspectum hostium non posse defugere. Præterea hoc ornamentum in plerisque regionibus non fœminarum magis esse quam virorum. Aptissimum itaque quod fœmina viro donaret. Rex antea, cum illam mercator obtulisset, quia majores curæ instabant, pene vilem habuerat; Apud Eristhenem tamen erat, utique præfectum ærario, jussumq; inspicere ex artificum fide an in rem Principis emptio esset. Tunc vero, ne quisquam miraretur confestim hanc emi, Rex talos poposcit, & cum Argenide ludens, ac sponte inferior; quasi victoriæ præmium armillam statuissent, Eristhenem accersit, imperatq; quam possit rectissime eam Argenidi conciliare. Eristheni sive sua sedulitas, sive fortuna nondum Melean-

Meleandro propitia, jam suspicionem fecerat legationem ad Poliarchum parari. Credidêre à sua conjuge ortum suspicandi initium, quæ cum Argenide & Selenissa frequens, sæpe obliquos de Arsida sermones injecerat; callida mulier, & ex viri ingenio ornata. Sed postquam Rex armillam, tali ærarii tempore, emi præcepit, adeo illi aucta suspicio est, ut illico ad Lycogenem scriberet, vereri se ne Poliarchi gratia hoc munere repeteretur. Is autem ad omnis flagitii atrocitatem celer, hortante etiam Oloodemo (nam is forte tunc aderat) in hunc maxime sensum rescripsit; Nihil consultius quam ut armillam, quandoquidem apud Eristhenem erat, veneno imbuerent. Si eam Poliarchus accepisset, haud dubie lacerto circundaturum, & tabem per gestantis calorem in vitalia pervasuram. Sin Rex eam dedisset Argenidi, rem tempore posse sciri. Nam venenum non ad tactum statim nocere; Admonituros autem ipsos prætextu aliquo de peste quæ latebat, laturosque ingentis fidei nomen, substituto in crimen mercatore. Toxicum domi Eristhenis erat, quod noxiosissimum miscuerat tollendis inimicis. Ephyræi, seu miscendis veneno poculis, seu sagittis imbuendis præcipui, dum illuc colonias vehunt, conduntque Syracusas, hanc olim turpissimæ calliditatis artem quibusdam Siculorum tradiderant. Et Meleander ea peste tentatus, hactenus suorum cura evaserat, cibum Regis, & vestes, ambitiosa cura servantium. Tanta autem veneno acerbitas, ut non modo gustatum sæviret, sed ex diutino contactu insinuaret virus in cutem quam calor laxavisset. Eristhenes veneficio perpetrando nullum adhibuit, sed ipse in-

in dilutum toxicum interiorem armillæ partem misit, byssino utique texto mollem, quia jungenda brachio erat; cumque crederet vim succorum satis infusam, eam in pyxide defert ad Regem, qui tanti sceleris ignarus, omnibusque præter Argenidem semotis, vocatum secreto Timonidem monet eam fidem exhibere qua dignus censebatur. Ostendit deinde cui ministerio sit delectus, & litteras tradit ad Arsidam, sua manu ita scriptas. Timonidem quem vides, Arsida, ad te misi. Ei sic auscultare te volo, ut me loqui existimes; quidquid dixerit, egeritve, ratum habebo. Scias tamen, quo celerius cum hospite adveneris, eo te futurum gratiorem. Vale. Tum Argenis ex composito de recessu fluxæ vestis pyxidem profert; &, Hanc, inquit, armillam, Timonides, ad Poliarchum defer. Eam meo nomine accipiat; una illi has literas dabis, alterasque ad Arsidam. Tradit deinde codicillos, non quos Meleandro ostenderat: frigidos enim, nec amicitiæ suæ cum Poliarcho pares obtulerat Patri; & inter obsignandum haud ægre mutaverat, aliis quos ex mutua necessitudine scripserat præparatis. Quia autem Timonidis in Italiam iter ignorari non poterat, ne augeretur dissimulatione suspicio, spargere apud suos Rege authore cœpit, se Italiam Africamque visurum vacationem impetrasse à regia. Iuvenis erat, & commodum accidit, quod pridem transmarinæ peregrinationis studio ictus, æqualibus suis ea vota jactaverat.

Sed Eristheni ad insidias invigilanti, pleraque nota, & suspecta omnia erant. Hunc igitur ad Poliarchum ire conjiciens, quo verum erueret, in fraudem commentus est. In ipsius clienti-

clientibus juvenis erat, quia nuper agros reli-
querat, nondum notus in regia. Callidum au-
tem & ad ea quæ præciperentur impigrum esse
cognoverat. Huic imperat abeuntem Timoni-
dem concitato equo persequi: Simulare deinde
à Rege se missum, qui etiam atque etiam mo-
neret, ne in Sicilia cuiquam mortalium indi-
cium faceret de armilla. Dum loqueris autem,
inquit, diligenter audientis vultum observa.
Si annuerit, aut visus sit dubitare, tanquam
mandato satis functus, ab illo protinus abi.
Sin quid velis ignarus sit, ut facile deprehen-
des; quî ipse vocetur, tanquam dubius sciscita-
re. Vbi Timonidem dixerit, pete ignoscat er-
rori; alium nempe te quærere; Et inde, si po-
tes, sic discede ne sciat quam viam institeris.
Sin quia ignotus es, hærebit, & qui sis exqui-
ret; ex Selenissæ cognatis te simula recens
transmissum ad regiam; Nomen quod pri-
mum occurrit tibi impone. Ille gnaviter man-
data exequutus, nec à solertia, nec à fortuna
aberravit. Namque Timonides ubi audivit de
armilla, quod rem secretissimam sciret, homi-
nem suspectum non habuit: Ire igitur jussit, &
Regi renunciare esse omnia in securo. Satis si-
bi hæc arcana esse mandata.

Sic eluso Timonide, cum jam de consilio Re-
gis constaret, Eristhenes omnia confestim per-
scribit Lycogeni, ne sive Timonidem capi insi-
diis, sive quid aliud vellet, tempore excludere-
tur. Diu incerto Lycogeni, cum Regem jam
non segnem, sed ex adverso struentem consi-
lia, timidius sperneret, tandem novo facinore
visum est opus, quo inclinaret in Regem ma-
leficii à se patrati invidiam. Quod igitur nemo
unquam putasset, ipsum solicitare ad fœdera
Poliar-

Poliarchum, eique scribere hoc exemplo insti-
tuit. Lycogenes salutem Poliarcho. Quam tu
in amicorum hostiumve delectu erraveris, hic
dies aperiet. Me tanquam inimicum insecta-
tus, Meleandro utinam non plus æquo tribuis-
ses. Sed omitto præterita. Nam neque jam te
accusari humanum est; neque in eo statu sum,
ut anxie me excusem. Malo te ex beneficiis
meis scire, quam verbis, uter nostrûm in pristi-
nis odiis peccaverit. Meleander ex tuo exilio te
infensum, & vindicem, cum timeret, ad nefa-
rias artes confugit, factusque de Rege venefi-
cus, armillam infamibus illitam succis, tan-
quam pœnitentiæ suæ confessionem, merce-
demque injuriæ, tibi misit. Hanc tu cave ge-
staveris. Mortem enim circumegeris brachio,
non armillam. Mihi quidem ante experimen-
tum fidem esse non curo. Si igitur vel dam-
natus est servus, vel humaniori consilio ju-
mentum aut canem vis perire, nudæ illius cuti
hoc munus compone. Nisi intra quatriduum
morietur, ego qui vivam indignus sum. Si sapis,
illum ipsum pestiferi doni latorem, illum Ti-
monidem coges, ut mortem induat quam ti-
bi non inscius porriget. Ego has insidias, quas
ægre detexi, te rescire ex me potissimum volui;
ne tantæ indolis vir tam turpi exitu cadas; aut
omnino sub invidia mea pereas. Nam quis ex
hostibus, non te potius jactet à me quam à Me-
leandro esse sublatum? De cætero, ut voles,
gratias ages. Si infestus esse pergis; est quod
publice te ulciscar. Arma, consilia, vires in ex-
pedito sunt. Deos cœptorum auspices habeo.
Sin tibi detecta Meleandri perfidia meliorem
mentem dabit, volesque conjunctis mecum vi-
ribus vindicare injuriam; spondeo nec te fra-
tris

tris, & quoniam hæc mea ætas est, nec patris gratiam me vivo desideraturum.

Tantæ audaciæ codicillos, expertæ fidei servo cum his mandatis dedit, ut dispensato itinere ad Poliarchum perveniret octiduo postquam eodem Timonidem adventasse constaret. Neque rem esse difficilem. Messanæ vel Rhegii, in portu aut urbe, tanquam aliud agentem, de adventu Timonidis posse habere quæstionem. Hæc autem improbæ solertiæ ratio erat, ut octo toti dies interessent, quibus noxium textum gestare Poliarchus, eoque interimi posset. Nam si extincto supervenirent hæ literæ, quantæ invidiæ in Meleandrum forent? Sin forte Poliarchus tamdiu armilla abstinuisset, tum multum Lycogeni debiturum de periculo in posterum monenti, tum in Meleandrum acriter exarsurum, quem tanti indicii fallax scena damnaret. Etiam Regem audebat contumeliose appellare; quia hæ literæ Poliarcho reddi vix poterant ante id tempus in quod à conjuratis erat constituta defectio.

At Meleander dimisso Timonide totus in eo erat, ut cum Lycogene Oloodemum ad se pelliceret; utrumque igitur literis advocat. Lycogenes nondum maturis ad secedendum rebus, parere constituit, & aliquos paucos dies esse cum Rege. Sed Oloodemus accepta Regis epistola, non prius ad Regiam quam ad Lycogenem contendit. Ibi communicatis consiliis suspectum illud fuit, quod utrumque Meleander accerseret. Si quid atrox parabat, liberius in ambos quam in alterum esse ausurum. Nihil securius, quam ut Lycogenes simulatione valetudinis absentiam excusaret, & Oloodemus explorandis consiliis iret ad Regiam. Is ergo à Lyco-

Lycogene profectus cum intrasset Epeircten, Meleandro protinus salutato ea vespera ad cœnam admissus est. Dedit quoque literas Regi excusationem Lycogenis ferentes: Illi enim sonticum morbum esse, nec aëris patientem. Rex haud dubius morbum fingi, tamen eadem qua petebatur simulatione non pauca de genere invaletudinis quæsivit. Soluto deinde convivio, Cleobulum, Eurymedem, & Archombrotum accersit, rogatque quid Lycogene faciendum, qui venire contempsisset; quid etiam Oloodemo & Eristhene, qui pari fiducia, qua ille imperium sprevisset, adesse nocentes sustinerent. Archombrotus & Eurymedes nihildum movendum putabant; sed Lycogenem adhuc alia fraude tentãdum. Illo libero frustra in cæteros fore sævitiam. At Cleobolus; Ego vero arbitror, inquit, nihil de præda quam tenemus amittendum. Putatis Lycogenem, nisi concepti sceleris conscius esset, tam vano ægritudinis mendacio Regi fuisse illusurum? Dii dent meliora. Sed quantum conjectura & fidorum hominum nunciis assequor, & mox isti furtim abscedent, & nos illum cum armis aspiciemus. Videte quid sentiam. Rex hominem rursus accersat. Tergiversationem non verebor pro defectione accipere. Oloodemum interim & Eristhenem per homines fidos sic servari intererit, ne teneri se sentiant. Vbi compertum fuerit, non venturum Lycogenem, lege in eos agendum est. Multum Lycogenis viribus decedet, si tantarum opum, & clientelarum, duces peribunt. Hanc præterea severitatem, in multorum animis reverentia adversus Principem, timorque supplicii, utilissima mutatione sequetur. Visus est optime dixisse

 Cleo-

Cleobulus; Et ex illa sententia, Rex postridie ad Lycogenem scripsit; additoque ad blanditias imperio, ad se venire imperavit. Ille magis ac magis suspicionibus plenus; non modo non paruit; sed & per nuncios monere Oloodemum & Eristhenem cœpit, ut ab aula recederent. Benevolentiam Regis insidiosam esse. Ac præterea aperta jam vi opus. Quippe statutum bello tempus appetere. Neuter sprevit conjecturam Lycogenis. Sed neque Cleobuli diligentiam fefellêre; ad quem duo de Eristhenis familia diu ante pecunia promissisque solicitati multa de domini rebus per internuncios sæpe retulerant. Illis tunc authoribus scivit, præparatos sub Epeirctên esse equos quibus noctu Eristhenes uteretur. Lætus Rex quod eorum furtiva discessio futura in criminis partem esset, imperavit Archombroto, ut sub ipso deprehensos facinore vi ad se retraheret. Et ille haud remoratus imperium, sedulo quæ in rem erant, maxime ex Eurymedis mente, instruxit. Sat constabat, cum paucis erupturos, ne tumultus proderet fugam. Non plures itaq; Archombrotus decem militibus assumpsit; iisque Hispanis, ne linguæ commercio, aut contagione factionis, cum Proceribus hærerent in quos tunc armabantur. Singuli extra arcem, ut Archombrotus constituit, sine suspicione elapsi sunt. Ipse deinde sequutus est, accinctosque paulum à via sub veteri & opportuno tecto continuit, qua necessarius à Regia discessuris transitus erat. Diu in statione non hæserat, cum Oloodemum atque Eristhenem per lunam agnoscit, tribus omnino servulis comitatos; celeriterque & dimissis capitibus euntes. Iis ergo cum sua militum decu-

ria

ria obviam venit, &, Quo te, inquit, Oloodeme? quo te Eristhenes? Sontium per Iovem est ista molitio. Cur noctu? cur simul? cur inscio Rege abitis? Vnde ista circa vos à servis, ab amicis solitudo? Obstupuêre deprehensi. Ille vero correptos & subito malo horrentes reduxit. Tresviris inde permissi sunt qui noxios servarent in carcere. Fugæ erant manifesta vestigia: Equi haud procul cum agasonibus parati; & urbano sub amictu vestis ad viam expedita.

Summa omnium inde turbatio fuit; & postera luce cum id renunciatum Ibburrani & Dunalbio esset (qui tunc forte ad Apollinis templum non procul Panormi profecti, ob Antenorium fani Antistitem suavissimæ consuetudinis virum illic diutius morabantur) citatis haud mora quadrigis ad Regem revecti sunt; qui amplexus venientes, postquam rem ordine enarravit, Si me Dii amant, inquit, in ambobus his exempla facere volo. Nunquam me saltem isti inultum despexerint. Neque me impiorum contumacia movet, sparsis schediis minari audentium. Ecce enim quantæ audaciæ chartam cubiculariorum unus, in limine meo hoc mane offendit. Accepta charta Dunalbius, & Rege ad alios divertente, horum versuum lectione cum Ibburrane inhorruit.

Redde viros. quid sæva paras; & fraude tyranus
Imbelli, haud ullo devictos Marte fatigas?
Hosne duces, hæc Sicaniæ decora inclyta terræ
Ferre situm, & fœdo squalentem carcere noctem?
Redde viros. Non Sidonia reverentia palla,
Non qua sceptra manu, non qua stant vincula fronte,
Obstiterint. Ruimus cæci, & te vindice ferro

H 2 *Gens*

Gens excita petit. Cuperent decernere montes,
Teque haurire solum. Sed nostræ debitus iræ
Talis eris, qualis sub crimine decolor ipso,
Ignotusque suis, Tyrii pro vertice montis
Horruit iratus Pentheus concurrere thyrsos.
Diversumque trahi pectus, vulsosque per artus,
Ire animam, & sparsum campis spirare cadaver.
Et tua quod nostris nondum penetralia flammis
In cineres collapsa ruunt; nec crede remissas
Irarum pavitare faces; Sed parcimus illis
Quos Rex sæve tenes. Hi sunt tua fata, nec ultra
Quam spirant lux te alma manet. Meleagria non plus
Mater in ambusto servabat stipite natum.
Hos serva (si cura tui) ceu pignora vitæ,
Incolumesque velis. Vel si meliora monentem
Di te audire sinunt, genti tam justa petenti
Redde duces, tantoque exora munere pacem.

In his motibus regia erat; cum Timonidem aliæ in itinere turbæ versarent. Viæ ratio, & fortuna, hæc fuit. A Rege dimissus triduum in suo prædio invitus consumpsit omnium causa quæ haruspex minori spatio procurare non potuit. Inde Messanam ad Arsidæ conjugem venit. Insana tempestas tunc maria exercebat, aquis ac ventis sub veris initium sponte surgẽtibus. Quatriduo nemo ex portu solvere ausus. Interim quassabantur navigia, undis mutuo cogentibus allisa; vel ejecta in arenam procumbebant. Timonides quod integerrimum ex ea peste superfuit confestim instaurari præcepit, agitque à littore, necdum satis constanti maris pace. Præter suos nullum in navi vectorem recipi passus; jam tenebat medium freti; cum occurrit recentis naufragii nefastum navigantibus spectaculum. Navis erat receptis obruta fluctibus, ex qua tamen eminebat adhuc malus, quia non eversa, sed depressa, desederat. Et quod omnium atrocissimum fuit, stabat in antemnarum amplexibus nauta, superstes naufragio, pallida & emorienti facie, nisi quod vento adurebatur: Ille manu nutuque (fluctus enim intercipiebant fragore suo vocem) orabat eripi morti; & omnium misericordiam non ægre elicuit. Aliquot igitur nautæ descenderunt in scapham. Cumque ille se de malo deorsum duxisset, prope rigentem excipiunt, adducuntque Timonidi. Tum vero laxatis spiritibus, quos antea nimius timor intenderat, semianimis super constratum navis se diu explicuit; donec vini odore excitatus, jussusque à Timonide dicere, quis esset, quove euntem tetigisset hæc fortuna; Rhegium, inquit, patriam habeo; censum ex nautica arte. Nunc in Galliam cursus erat; quo egregium virum deferendum susceperam. Mare videbam non à tempestatibus tutum. Cœlum enim modico vento, sed incerto agebatur; & tristior aër horrebat. Itaque à portu solvere non volebam. Sed cum sæpius jussus processissem in altum, primum auræ inter se pugnantes nos alternis rapuerunt in aversos & contrarios cursus: destituerunt deinde simul omnes elusum navigium; Ego in tam subita pace acrius, ut oportuit, timens, comites cœpi hortari ut remis eluctarentur pigritiam maris. Quippe illi sereno proximum malum esse. In Siciliam igitur, quam vicinam fors dederat, ratem appellerent. At ille qui navigium conduxerat, negat sibi placere Siciliam; stringitque demum ensem, recisurus manus illius qui in eam primus partem remum egisset. Inter has cuncta-

 tiones

tiones dies absumptus est, & mox luna igneis cornibus ventum excivit. Tum vero non per gradus, ut solet, tempestas intumuit; Sed direptus subito aër ita miscuit maria, ut jam à principio mihi artem eriperet. Versabantur incerti quid exigeret ventus, mediam navem adversis complexus turbinibus. In his malis cum exacta, nox esset, diesque afferret tristiora, capillos deponimus nihil profutura religione. Ecce enim improviso exitio hæsimus deprehensi in brevibus; Cumulaverat arenam vis procellæ, proramque tenebat. Iam tabulata solvebantur; & nos utcunque remis & contis tendebamus in puppim, cum ille cui operam locaveram, cum suo liberto, duobusque qui proximi erant nautis, in scapham descendit, & fune præciso haud dubio naufragio se permisit. Raptos per turbinem non licuit oculis sequi. Obstabant medii fluctus, quibus par scapha diu esse non potuit; nec pereuntibus nobis vacabat alienos casus dolere. Fessa quippe carina aperuit undis viam, quæ victis compagibus properabant intrare. Numinum pietatem! ut voces horruêre! quam feralis pereuntium clamor, cum descendentem navem mare contexit! Evado ego in arborem. Evado heu miser! mortem scilicet tantisper dilaturus, donec mersa carina in latus procumberet, & malus sequeretur. Sed supra spem Dii faverunt: arenisque circumvallantibus adeo veluti fundata stetit ratis, ut me incolumem illa arbor præstiterit; quæ nunc non sine utilitate extra aquas eminet, admonitura navigantes ut mature ab istis brevibus deflectant. Biduum jam est ex quo tristi amplexu lacertos ad antemnam continui, desperatione potissimum & frigo-

frigore exanguis. Nam nec somni, nec cibi memineram. Cum autem Deorum placata vis vestram opem monstravit, tantum non laxata brachia mittebam in mare.

Hæc loquentem omnes audiebant cum lachrymis: Sed Timonidem altior cura subiit, ne ad Poliarchum pertineret calamitas. Nam quis vector toties à naufrago illo laudatus? Ab Italia veniebat, fugiebat Siciliam; utrumque conveniebat Poliarcho. Nautam igitur sociorum fata deflentem, ut natassent, ut cautium eminentiora amplexos sævi fluctus avulsissent, turbatus interpellat; Et quod, inquit, viro nomen quem vehebas? Civis Rhegii erat, an hospes? Ille se nihil præterea scire respondit, quam quod Arsidas Siculus, cui opima Rhegii prædia erant, conduxerat navem, & proficiscentem amicum ad portum produxerat. Obriguit Timonides, & velato capite, quo liberius posset ingemere, descendit in secretam partem navigii, jussis remigibus quamquam prosperum ventum omnibus viribus juvare. Haud multo post Rhegium applicuit, nautamque servatum sequi se jubet, & ad Arsidam contendit. Ille tunc forte media luce in scimpodio cubabat, variis cogitationibus miscens animum proximi luctus ignarum. Sed cum de amici adventu admonitus, prosiluisset ad amplexum, læta verba & hospitalia ingerentem Timonides suspirio prosequutus; Quid, inquit, Poliarcho factum, mi Arsida? Nos miseros! an & ego te ipso plura scio? Inter hæc dicta nautam admovit; quo viso Arsidas subito metu præsagia cladis hausit; & jam Timonide quoque pallidior: Onus, inquit, ô nauta, quod tibi tradideram, rite alicubi exposuisti? Nam destinata

Gallia tantillo tempore teneri non potuit. At ille; Solum me naufragio superstitem vides, Navem, socios, vectores, omnia, sæva tempestas tulit. His auditis Arsidas multo gemitu planctuque turbatus, intra tectum mœrentes recepit. Nec vacabat pene exangui de ordine mali quærere; sed cum Timonide in cubiculo secretus, acerbissimum funus, & fata iniqua, terrasque indignas Poliarcho, aliaque in calido & furenti luctu consueta, ingeminabat. Cumq; post multum lachrymarum Timonides rogaret, ecquo illa Poliarchi profectio? aut unde exitiale navigandi consilium? retulit Arsidas, Rhegium ob Siciliæ viciniam suspectum fuisse Poliarcho. Nam nec poterat (inquit) latere isthic Lycogenem: & quam facile ab adverso littore mitterentur sicarii. Galliam ergo petere statuit, patriam, ut arbitror, suam; illinc ad nos celeriter revehendus. Sed fatorum scilicet invidia fuit, ne hominum genus se tam vicino immortalibus viro diutius jactaret.

At Timonides de Meleandri in Poliarchum animo inter singultus agens, literas Arsidæ tradit, armillamque ostendit de pyxide evolutam, inutile Argenidis munus. Sed artificium gemmasque mirari, per dolorem non licebat. Eaque vespera luctibus data, ambo constituunt ad Meleandrum redire, ne aut ille de Poliarcho aliquid speraret, aut ipsi necessariis temporibus Regis abessent. Suspicabantur jam armis infestam esse Siciliam. Circumegêre itaque cursus, ut in Epeirctes potissimum portu terram subirent. Varia, ut sub vere, & irrequieta flamina erant; septimusque demum dies Epeircten aperuit. Sed quo propius admovebantur littori, eo crudelior miseros luctus agebat. Recedere

cedere terras amassent modo omni remigio quæsitas. Nam quo ore tantum facinus nunciaturi erant? aut quis deinde pro ominosis non eos habiturus? Præcipue Arsidam non unus, aut Timonidi notus dolor, conficiebat; Nec tam illum Meleander movebat, quam Argenis: Possetne videre morientem, &, quod est crudelius, illam tristi oratione occidere? Quo supercilio exprobraturam, quod à Timoclea inter hostes fœliciter servatum, ipse ad naufragium dimiserat? Cur ire, aut cur solum, passus esset tam enixe commendatum? Hæc & similia revolventi minimum erat quod fidei & operæ præmia sibi perierant; Verebatur virginis iram, ex illius oculis accepturus, an vivere deberet. Nec ipsa poterat aut eludi dissimulatione, aut mora mulceri. Num enim quod Meleandrum scire intererat non statim ad Argenidem perveniret? Ac ut silere ipse vellet, nec Regi tristem casum nunciare: at quid Timonides, tam silentii quam sermonis per nimium dolorem impatiens? quid utriusq; familiares, festinaturi tantæ cladis novitate sibi percunctatores parare?

Inter hanc cogitationum caliginem, navis crepidini portus applicita, turbatos reddit Siciliæ. Primum omnium amicis servulisque præcipiunt, ne quid in publicum efferant, priusquam ipsi Regem adierint. Superato mox calle qui in oppidum ducit evadunt in atrium Regis; & illic (ô mixturam fatorum mirabilem!) neminem prius quam Gelanorum aspiciunt, duobus Siculis medium, & temere læto vultu spatiantem. Prior Arsidas vidit; & ad idem spectaculum Timonidem veste prehensum rapiens, aliquamdiu impotens vocis, ma-

nu protensa anhelavit. Mox reddita voce, An monstris deludimur? inquit; aut quæ ista rerum omnium mira confusio? An non illic est Gelanorus libertus Poliarchi, quem & naufragii fuisse comitem constat? quis hunc Mercurius reddidit miscuitque viventibus? Horrebat Timonides: Nec responso Arsidæ dato ad Gelanorum cucurrit; qui & ipse visis amicis ultro obviam properabat. Sed hi muti stupentesque nihil nisi hominem contuebantur. Tandemque cum gemitu Arsidas, Salvum te video Gelanore? an umbra es; tibique & naufrago domino saltem inanem tumulum quæris? Gelanorus deponere jussit hos metus: Vivere servatum à fluctibus peiratisque Poliarchum. Ab eo se missum ad Regem, Epeircten proxima die venisse. Avide illi rem omnem quærere cœperant; qui casus egissent, quæ salus, aut fides perdita nave in mari irato. Sed Meleander narrationem prævertit, qui à fenestra conspectos præcepit advocari, alterius scilicet prodigii suspensus ambagibus, quas per eos solvi posse sperabat.

Nam ut navis qua Poliarchus Rhegio Galliam petebat fracta in vadis est, cœpitque undarum pondere diduci, ipse cum Gelanoro nautisque duobus in scaphulam se recepit; Nec vento obluctabantur; nisi quod dispensatis remorum ictibus negabant fluctibus latus scaphæ. Ita proximum promontorium circumvecti, extra conspectum navigii fuerunt, ex cujus ruina profugerant: Inde mitius urgentibus ventis, cum adhuc per multa spacia errarent, allisa est cautibus scapha, quas undæ humiles celabant, vectoresque destituit. Exiliêre igitur in medium pontum, solidis sed imparibus

bus saxis ita excepti, ut fluctus nemini infra poplitem essent, nec ullus ad umbilicum tingeretur. Longe littora; nulla navis in conspectu, & magnitudo cladis etiam vota damnaverat. Placebat Poliarcho exire ferro miserias. Gelanorus rapidos vortices in exitium malebat, & nautæ, non vitæ spe, sed horrore interitus, ajebant in illis rupibus expectandum naturæ fortunæve imperium. Sic de fato deliberantibus visa navis est è longinquo jactari fluctibus; & ad se paulatim accedere. Peiraticus lembus erat, qui habilis, & in tempestates comparatus, pertulerat maris sævitiam: & jam remittentibus ventis, incipiebat ad gubernaculi inflexiones regi. Sciebat gubernator, saxa latere in ea regione, quorum viciniam jam prodebat crebrior spuma, & fremitus in brevibus semper immanior. Detorquebat ergo navigium, cum simul naufragæ scaphæ aliquot tabulas videt, quæ paulo ante vexerant Poliarchum, & supplices passis manibus apparent è proximis saxis invocantes prætervehentium opem. Dubitavêre peiratæ an excipiendi essent. Nam quod precium auxilii aut quid prædæ ex naufragis erat? Humanitatem vero in illis pectoribus deleverat artis suæ crudelitas. Quia tamen plerumq; vectores commeatuum preciosissima suis vestibus recondunt, placuit ire ad prædam, expedieruntque subito scapham, minus acri jam pelago: Ac ne in saxa inciderent, lenta remigia agebant, subinde scrutati quam alto æquore veherentur. Admoniti quoque sunt supplices, ut, quam proxime fieri posset, ad scapham per saxa solidasque arenas accederent. Tandem remi fuêre pro ponte, quibus porrectis proximam rupem suæ scaphæ

phæ peiratæ commiserunt. Sed obstupuêre ad Poliarchi & Gelanori vultus; simulque corporum, simul vestium pulchritudine capti, multa de prædæ fœlicitate inter se mussarunt.

Vbi autem è scapha in lembum recepti sunt, tunc non dissimulata perfidia velut captivis catenas injicere audent, ad hoc monstrum stupente Poliarcho; qui stricto mox ense, Quid vos autem viri? (inquit) quæ odia? quæve rixæ? aut quid tam subito offendimus, modo digni quos per vestra pericula fluctibus eriperetis? Neque segnius Gelanorus manu ferrum tenebat, vinculaque repulerat. Sed cum nihil Poliarchi sermonibus fracti, sævius tumultuarentur, ensesque expedirent, non distulit Poliarchus armis uti, & catenas sibi indere conantem ita multavit, ut in ima viscera ferro descenderet. Huic cum alium addidisset compari fato; victor quoque unius Gelanorus sese patrono applicuit. Tum juncto, ne circumvenirentur, tergo, utrimque hostibus frontem objiciunt. Fractis etiam remis, qui forte jacebant in navi, raptas palmulas, instar clypeorum circumegêre capitibus. Nautæ vero quos cum Poliarcho captos catenis peiratæ onerabant, tanto erecti exemplo, & ipsi contis arreptis ausi sunt repugnare. Captivi etiam aliquot erant loris constricti præter eos qui catenis alligabantur remigio; Illi læti hoc certamen intuebantur; Videbatque oculos miserorum Poliarchus sibi propitios. Neque ratus inutile auxilium, lora aliquorum discidit ferro, provocavitque ad ingenuam in sceleratos pugnam. Et hi certatim sociorum vincula solverunt, ut jam pene hostium numerus æquaretur. Tredecim omnino peiratæ fuerant. Ex iis ceci-

ciderant sub Poliarcho duo: unum Gelonorus abstulerat. Nautæ vero, atque servitia à Poliarcho liberata, in se quinque averterant. Ita res cum aliis quinque Poliarcho & Gelanoro fuit. Sed nec inulti cadebant. Iam enim alterum nautarum Poliarchi in mare compulerant. Et unus clavem spinis ferreis horrentem in cervicem Poliarchi simulans destinare, subita fraude, adegit ad latus. Nisi lorica obstitisset, quam magnos Argenidi luctus hæc clava faciebat! Sic quoque multis quidem, sed non altis vulneribus intravit. Accenditur violentius Poliarchus, nec cunctanter suo hosti clava extorta cerebrum miscet; magna atque intrepida voce Gelanorum ad victoriam hortatus; qui & ipse jam in duorum sanguine victor haud segniter perculsus instabat.

Timidi, qui adhuc ex clade supererant, sese in aliam receperunt certaminis partem, qua scilicet liberati vinculis captivi dimicabant. Sed & illis successu partium geminata ferocia erat. Inclusi prædones hinc ab ipsis, inde à Poliarcho & Gelanoro, ita mulctari cœperunt, ut ægre inhibuerit Poliarchus quin omnes cæderentur. Eos enim capi malebat, maturisque suppliciis servari. Tres igitur ad genua provolutos in vincula conjici jussit. Et inter gratulationem miserorum, qui eo duce de latronum potestate exierât, suavissima consolatione perfusus est, quod publicæ saluti videbatur operatus. Certatim ingerebant, hunc tutelarem, hunc vindicem Deum esse; supra mortale robur afflixisse perduelles; deniq; unum dignum ad quem toto ex orbe vota miserorum confugerent. Sed in una omnium lætitia vox dissona erat. Qui enim solis loris constricti fuerant,

parant, jamque sentiebant libertatem, sibi & patrono sine exceptione gratulabantur. At remiges plenum beneficium volentes, solvi petebant, dimittique in statum à quo per servitutem exciderant.

Poliarchus ne pœnitendum beneficium daret, quis illius navis dominus, quis gubernator, unde peiratæ, omnia ordine exegit. Proclamat de remigibus unus: Miserere quisquis es, Heros. Hanc ego meo censu ratem compegi; hanc & dominus & gubernator regebam, frequenti inter Africam Hispaniamque commercio. Forte ad ostia Bætis appuleram; depositoque onere, Ibericas merces parabam; cum isti latrones, vectorum nomine, mihi cladem imposuêre. Ne numerus suspicionem faceret, bini ad me aut singuli venerunt. Neque eundem portum fingebant se petere. Hi Adrumetum nominabant. Clupeam illi, aut Vticam. De mercede conveniebat. Rudis ego impiæ fraudis omnes excepi; qui quo solertius fallerent, tanquam inter se ignoti egerunt, quamdiu in portu hæsimus, aut à vicino littore erat auxilium. Ast ubi procul terris ventus impulit ratem, soporque in cœlo securo nautarum pluribus irrepsit, subito impetu irruunt in nos; me de gubernaculo deturbant: semisopitos alios portant ad transtra, nexibusque devinciunt; & peiratico scelere jam pro vectoribus domini suo auspicio ferri cœpêre. Nam nec deerat rei nauticæ inter eos peritus: & pro sarcinis catenas attulerant, quibus omnium crura impedierunt. Hinc in minora, ut occurrebant, navigia, sæpe grassati comparavêre arma, captivos, opes. Nec in mari modo scelesti; exscensiones varias in agros fece-

fecerunt, & bene prædatos ad nova scelera littoraque agebat hæc navis. Nuper quidem, cum plerique eorum triduo abfuissent, rediêre ex Mauritania ad navem, opibus graves, &, quantum ex eorum sermonibus conjeci, expilato per fraudem thesauro, quem Regina Mauritaniæ habebat charissimum.

His auditis, Poliarchus è prædonibus unum, quem habebat in vinculis, rogavit, verane essent quæ ex nauta audierat. Ille omnia silentio confitebatur. Sed de ultimo facinore intentius urgebat Poliarchus; Num de Reginæ Mauritaniæ thesauris prædam egissent; quæ illis via ad facinus; & qua parte navigii recondidissent furtum. Ille, gemmarum famam sibi causam audacis consilii fuisse, respondit. Nocte concubia septem ex ipsis armatos constitisse in platea; ut ex proximis compitis, tanquam illic à Regina appositi, arcerent transeuntes, dum alii duo ferrum, quo fenestræ spississimo jungebantur, harpagine arreptum per secretas machinas flectunt. Ita, inquit, aditus nobis factus. Voto potiti ante lucem ad mare recessimus. duratque inviolata hactenus præda; quia ab eo littore primum fuga, ac deinde tempestas nos tenuit. & ne tanta hæreditas rixam faceret, placebat expectare donec in tranquillo divideretur. Subivit igitur navis constratum Poliarchus latrone præeunte; arcaque reclusa, ingentes & plerumque muliebres ex Mauritania opes inspexit.

Tum vero tanquam ad nova consilia vocatus à fortuna, se collegit. Profectionem in Galliam Dii turbare ac differre videbantur. Per tempestatem cursu exciderat; nactus erat assuetam Africanis littoribus navem; nec fuisset

set humanum, recuperatas opes non statim Reginæ nunciare. Et forsitan (secretus inquiebat) gloriam meam Cælites curant. Quicquid spei privato habitu in Sicilia exorsus sum, nolunt me persequi meæ gentis fortitudine atque armis; Ne generi, ne opibus, ne exercitui, sed mihi debeant quicquid fœlicitatis contigerit. Sequar illa auspicia. Ex Africa facillime res Siculas accipiam, measque nunciabo Argenidi.

Vbi hoc placuit, ita prædoni loquutus est; Equidem & Reginæ suas reddi divitias æquissimum puto, & vos quoque (nefarii) dedi ad pœnam. Navigatio in Mauritaniam flectenda est, ne vindicta pereat atrocis audaciæ, aut forsitan aliquot illic insontes vestri facinoris infamia laborent. Neque mora, dominum navis, per quem de prædonibus cuncta cognoverat, eximi vinculis jubet, clavoque succedere. Cæteros, qui erant in transtris, solvi prohibuit. Nam & remigibus egebat per quos in Africam veheretur, & tot ignotos, ac fortasse vinculis suis dignos, nolebat posse in se peccare. Itaque diligenter quæsitas transtrorum & compedum claves, custodire Gelanorum imperavit. Et ne tamen nihil illi in sua lætarentur victoria; Agedum, remiges, inquit, in fœlicitatis articulo statis. Date modo Mauritaniæ oram; ita me amet Diespiter, omnes ire liberos jubebo. Quid grave est, si in redemptionis precium, brevem sed mihi necessariam vecturam reposco? Si non fallit gubernator, bidui in Mauritaniam cursus est. Illa mihi navigandi, vobis captivitatis afferet finem.

Compositi in tantam spem remiges, ita justos remorum ordines instaurant, tanquam non

non Africam, sed suam domum, suas necessitudinis quisque repeteret. Sed negabat gubernator genium pelagi ferre, ut cadavera in navi portarentur. Irasci maris Deos, & sæpe viventibus periculi causam fuisse ejusmodi pietatem in mortuos: Tres porro jacebant in lembi constrato à prædonibus inter pugnam perempti. Non ausus est Poliarchus intempestiva humanitate repugnare omini navigantium. Igitur inferis Diis religiose excusavit quod insepultos abjiceret; Vbi primum Africam dedissent, se umbras in littore erectis tumulis collecturum. Facta igitur potestate, cadavera cæsorum corripiunt; At ne frustra quid periret, scrutari cœperunt, si quid in vestibus pretiosum lateret. Duorum spolia intra paucos nummos fuerunt: Tertius, tanquam delicatior, ambientibus institis tibias & crura velaverat; quas cum unus nautarum detraheret, tabellæ cecidêre, illic ut apparebat ad secretum repositæ. Cumque jussisset Poliarchus eos codicillos sibi tradi, linumque solvisset, veluti ad monstrum exhorruit, destinatas ad se literas, & à Lycogene quidem esse. Scribere ad Poliarchum Lycogenem? Ceram ad se per tot prodigia esse delatam? Cunctabatur oculis suis credere repetentibus hoc epistolæ initium: Lycogenes salutem Poliarcho. Statim erigi cadaver imperavit, & curiosus inspector diligentiam Gelanori adhibuit, si quo lineamento possent vultus nondum morte recenti confusos agnoscere. Sed ignobilem nuncium, & de servitio Lycogenis unum, facile fuit ab utroque ignorari. Vbi vero diligenter undiquaque inspectum est, num & alias literas aliave prodigia haberet, exoneravêre cadavere navem: amicum

amicum an insidiatorem crederent adhuc incerti. Erat is autem quem Lycogenes ad Poliarchum miserat. Dum Timonides in prædio suo hæret, occupaverat iter, interceptusque à prædonibus, tunc in pugna ceciderat, tanquam dubitante fortuna utrum tantæ improbitatis literæ Poliarcho tradi deberent.

Poliarchus totius scenæ ignarus sese ad lembi malum applicuit; Vultu deinde & animo perturbatus, ad omnia verba exhorruit. Veneficii accusabatur Meleander; delator Lycogenes erat. A Meleandro se ad mortem audiebat deposci; Lycogenes amicitiam spondebat. Quæ autem illa armilla; aut quo missus ad se Timonides? Non se literas legere, aut satis vigilare, arbitrabatur. Vbi mora deinde restituit mentem, & iterato totam ceram evolvit; Aliquid magnum, inquit, agitur, Gelanore. Nunquam Lycogenem magis timui, quam ex quo meæ salutis curam agit. Si vixisset qui epistolam ferebat, forsitan illi excidissent indicia, quæ viam nobis facerent in tanta caligine. Nunc quid cogitem, aut quibus argumentis ad verum perveniam, est incertum. Secum deinde agitabat, an credibile esset, voluisse Meleandrum amicitiæ specie innocentem violare. Magis conveniebat moribus Lycogenis de Rege mentiri, quam Regi tam infanda solertia. Hæc & similia animo versanti abiit dies; & nox per insana commenta animum diduxit. Varia agitanti consultissimum visum, si Gelanorum in Siciliam mitteret, nullis ad Regem litteris, sed cum hac ipsa Lycogenis epistola, quam redderet Meleandro. Non liquidius posse verum deprehendi. Quippe sive in vero crimine, sive in falso, doliturum maxime Regi vel

vel de infamia inutilis frustratique facinoris, vel de injusta suspicione. Ex illius & proximorum vultu, ac vocibus, Gelanorum intelligere posse, de hoc Lycogenis indicio quid credendum. Nec Lycogenem eo facto dubitabat offendere; cui, etiamsi Meleander hostis esse mereretur, tamen amicus fieri nollet. Adjuvabat ea consilia ingens cupiditas scribendi Argenidi; ad quam literas, nisi Gelanoro, aut Arsidæ, non credebat.

Iam non modo erat Africa in conspectu: sed & Lixa, tunc Mauritaniæ caput, pulcherrimo situ ab cogitationum solitudine nonnihil Poliarchum deduxerat. Fluvius, quem & Lixam appellant, non repugnanti pelago miscebatur. ut in utriusque undæ confinio, non fremitus discrimen faceret, non spuma, sed color. Arbores quæcunque fluviis gaudent, ab utraque parte alvei, cum cætera riparum imagine in aquis ludebant. Vrbs ingens, & mercatorum commercio gravis, ubi paululum esses à mari provectus, uno duntaxat stadio recesserat à flumine. In urbem ab littore euntibus dexter erat omnium qui sunt in Africa pulcherrimus collis, & in eo Reginæ suburbanum, quam dicebant Dominæ villam. Illuc amabat Regina divertere, curis fessa, & ad negotiorum tumultum post alternam solitudinem reditura hilarior. Et tunc forte in ea versabatur. Quod ut ex obviis lintribus percunctanti Poliarcho relatum est, in proxima ora jubet anchoram jaci; Et ne remiges quicquam se absente turbarent, aut etiam à portu discederent; quærit ex Afris, nemone custos portus, aut cui magistratus delegassent fluminis curam. Præsto lictores adfuêre, & nescio quis redemptor portorii; cui sic

sic Poliarchus; Hujus lembi custodiam tibi trado, quam Africæ interest salvum esse; dum fero ad Reginam necessaria quæ ex me intelligat. Simul his prædones educens detracta pedibus vincula jubet addi cervicibus, unumque licium ad omnium vincula pertinens ponit in manus gubernatori navis, præmittitque versus collem.

Ipse cum Gelanoro sequebatur, loci formam curiosis oculis lustrans, quem recens maris horror faciebat gratiorem. Non anxia arte quæsitus erat decor. Plura naturæ debebantur, cujus facilitas, atque ingenium, omnes artificum labores prævertit. Rusticus ad villam ascensus (nec lævigari Regina passa erat) obliquum colli latus sic dederat, ut circumvenire montem potius videretur, quam in illum eniti. Lævam itineris tegebant densi frutices, crebrarumque stirpium inæquali viriditate lætissimi. Tumuli illic leves, crescente molliter campo, donec oblongum, & spissis opacum arboribus supercilium montis subito tumore consurgeret. A dextra convalles visebantur, vinetis hortisque excultæ; & in collium radicibus, qui dimidiatum orbem ducebant, uberrima pastu prata se eadem viriditatis hilaritate porrexerant. Sub ipso montis jugo sublimis & sponte extensa planicies erat, in qua villam condiderant. Ad fores cum venisses, oblectabat oculos alia loci forma, prospectusque in remota liberior. Quippe ante vestibulum patebat hominum curruumq; area capax, paucis, se[…]ugentibus distincta arboribus, ad quarum umbram sedilia, & lapideas mensas, milites custodesque extulerant. At ut editus locus erat, errores fluvii in valle monstrabat; montes quoque ex adverso Magnatum prædiis distinctos. Visebatur à dextro latere pars potissima urbis, per suos colliculos & templorum fastigia elatæ. Si oculos longius mitteres, mons Atlas inculta hyeme, & sterilibus saxis, per multos vertices in nubibus fractus, delectabat animum mutatione conspectus, & propinquam fœlicitatem blandius commendabat asperitatis imagine. Domus pro Regina non ingens. Sed debebat artifici, quod venti, quicunque perflarent, admissi, omnem æstum temperabant; & triclinia lumen accipere poterant non obnoxium radiis solis. Hortus deinde modicus, & porrectus in longum, Musis quidem erat dignus, & omnibus Diis quos cepit stirpium colendarum humanitas. A domo in illum porticus ducebat, in qua solebat Regina convivari, aliquot signis & picturis exculta. Iam vero sinistrum horti latus claudebat montis vertex, non illi vtique tantum horto, sed domui, saltuique, perpetuo contiguus dorso, & duntaxat parietis interjectu coërcitus. Hanc partem fons amœnus decorabat, è marmorei elephantis proboscide in tessallati operis alveum decurrens. At dextra ad prospectum vacua erat, exiguo muro in hoc tantum erecto, ut lapsus in abruptum caveretur, & in eum innixi fruerentur vivarii subjecti spectaculo. Nam mediocre stagnum coërcebant latericii aggeres: Pisces in eo variæ senectutis, quos ab horto Regina amabat, præcipitato in aquam pane, inter se conci[…]re ad certamen. Porta ex hoc ducebat in exiguum saltum, quem facti manu calles, virgultisque liberi, secabant. Cervi in ea, & capræ, & cætera animalia in Africam importata; quæ ea pars terrarum gignere nescit: incisique Numi-

Numidico marmore isti versus, qui lucum Dianæ consecrabant.

Alma soror Phœbi, quæ nunc per confraga cursu
Præcipitas, volucri mandas nunc vulnera ferro,
Seu damam fortuna dedit, seu fortius ira
Intumet, & nostri fugiunt tua tela leones:
Numen Io nemorum: si te comitesque pudicas
Casta domus castaque juvant pia jugera sylvæ,
Exaudi, mitisque tuos agnosce, nec usquam
Hîc, Dea, sylvicolis sit fœda licentia Faunis.
Hos tibi sacramus lucos, hæc surget honori
Sylva intacta tuo. Tu nostris annue donis.
Et cum spumiferos junctis in retia campis
Impellemus apros, & cum tibi sacra feremus,
Non oculta veni; Vel si invidiosa precamur,
Huc ades ô quo more licet, cursusque tuorum
Sæpe canum & sacris aures latratibus ure.
Hic Dryadum committe choros, & Orcade multa
Cinge latus. Nunc vos nemorum, nunc fontis in umbra
Ludite, nunc magni quà subter viscera montis
Antra per agrestes exudant frigida tophos.
Illic sic calidas exolvet fibula vestes.
Non erit Ogygius secretis arbiter undis,
Cornua cui fingas; Non quem tibi vulnere parvo
Terra necet, campis tumidus se tollet Orion.
Nec pharetram vultusque tuos venator habebit
Iuppiter, atq; aliam cælo dabit improbus ursam,
Hunc modo tu saltum Delo, Dictynna, sonanti
Annumerare velis, Lyciaque nivalibus arvis.
Nec magis Eurotæ, nec sis magis incola Pindi.
Tum quæcunque suos Nympharum exegerit annos,

In formas abitura novas: cum frondea fiet
Arbor, & erectis attollet brachia ramis,
Seu quercus seu laurus erit; fac, Delia, nostras
Augeat hæc sylvas. Erisichthonis impia clades
Hinc procul, & lucus nunquam sciet iste securim.

Longum esset singula memorare; ut natura inæqualitate locorum luserit, ut exiguo spatio retulerit omnes formas quibus totæ regiones variantur; ut sylvam ex aureis malis, rhododaphne, lauro, pinu, subere, pene totam, non mutarit innoxia hyems; & antra hic sponte, hic manu aperta dederint fontes aut opacum subeuntibus frigus. Sed fons præcipue notabilis erat, de industria sic ornatus, ut quæ artificii erant, sponte producta viderentur. Quippe in arcum mons effossus modicam planiciem dabat, exiguis lapidibus quasi temere stratam. At utrinq; lateribus saxa ingentia, tanquam rupes ita natas, admoverant. Vbi is labor duodecim pedes in altum excreverat, semitam fecerant qua locus circumiri facile posset: Tum vero super hanc molem in gyrum arbores ita severunt, ut inflexorum stipitum cacumina in subjectam aream verterentur. Hæc ubi in procerum adolevêre, speciem referebant jam jam cadentium stirpium, & suo pondere radices extra terram trahentium. Inter illius ruinæ innoxias minas, peribat sub frondibus calor solis; & laterum aggere primum, mox curvatis in hunc modum arboribus, denique increscentis collis mole, tegebatur simplex Reginæ hilaritas, quæ fontem illic per aliquod fistulas cadentem sæpe inter suas virgines læto ocio celebrabat. Viris, præterquam magistratuum præcipuis, nefas domum intrare. Pauci

custodes in vestibulo erant : A quibus jussus si-
stere gradum cum suis captivis Poliarchus,
quis aut unde veniret, militari licentia roga-
tur. Ille negavit, quæ afferebat, nunciari nisi
Reginæ posse. Res ad Præfectum custodum
delata est, qui & ipse loquutus Poliarcho, Re-
ginæ significat, externum juvenem esse, habi-
tu vultuque egregium, qui captivos aliquot
trahens, ad colloquium quærebat admitti. Re-
gina in eo secessu tunc hærebat, non ad vacui
animi voluptatem; sed ut in solitudine mœro-
ri liberius vacaret. Lachrymarum causa erat,
violatus à prædonibus locus, quo cum gem-
mis cætera quæque arcana congesserat. Neque
gemmæ, aut direpta alia quæ vulgo jactaban-
tur, illam movebant. Vna cistula, nec ea qui-
dem opulenta, quam simul latrones abstule-
rant, illos gemitus, & pene fati consilium, cie-
bat. Hanc vita chariorem habuerat; illic filii
fortunas sciebat inesse; nec de Diis mitius que-
rebatur, quam si eum extulisset. Cum ergo
nunciatum de Poliarcho esset, haud libenter
accepit, advenisse quem vultu composito de-
beret audire. Hunc tamen per Micipsam Regio
Præfectum cubiculo adduci imperavit; ipsa
inter astantes resedit matronas in suggestu
eburneo, quem argentei leones depressis one-
re jubis ferebant.

Is vero ut in conspectu fuit, illam ad absen-
tis filii memoriam vocans (nam & juvenis, &
formosissimus erat) subito sui favore incogi-
tantem permulsit. Mox liberali salutatione
perfunctus; Etsi (Regina) parum, inquit, ani-
mum tuum tangunt, quæ pessimi nuper fures
à tuo abvexêre sacrario, tamen justissimæ
Principi gratissimum duxi, si tantum facinus

impune non auferrent. In eos, Diis ducentibus,
medio ponto offendi. Plures in certamine pe-
rierunt. Tres adduxi superstites. Sunt ecce in
limine, & fatum à tuo arbitrio expectant. Fi-
dum autem hominem, ô Regina, mecum al-
lega. Huic quæ à te abstulêre restituam, ad-
huc, ut ab ipsis audio, illibata. Ea jussi in pro-
xima ripa apud navem asservari. Regina, ad
tanta & tam subita gaudia, muliebri ingenio
impatiens, de sede exiliit, & ignoti manum
amplexa; O auspicatissime quotquot sunt mor-
talium, aut potius, modo hæc vera sunt, Diis
nostris jungende; Duc protinus, inquit, ad na-
vem. Ipsa furtum, ipsa prædam recognoscam.
Neque avidam voca. Arculam modo unam re-
stitue. Cætera te condono. Sic effata miranti
Poliarcho viam præit. Nec jungẽdo currui, nec
attollendæ lecticæ spatium fuit. Sicut erat in
cultu privato, urgere cœpit gradus, sibi uni de
re tanta creditura. Matronæ puellæque, illius
assuetæ obsequio, nihil mutato vestitu, pedibus
ibant. Fugę speciem celeritatis tumultus impo-
suit. Cum vero Poliarchus pro foribus prædo-
nes ostenderet Reginæ; Sine quæso, inquit illa,
priusquam alios damno, scire an me fortuna
absolverit. Nemo in regia fuit, qui non prope-
rantem sequeretur. Ignari plerumq; quæ res a-
geretur stupebant, & aliis stuporis causa erant.
Statim in urbem rumor pervasit; sed incertus,
ideoque audacior: Nunc, Reginæ filium ad-
ventasse; nunc, ejus cadaver navi delatum. Ve-
riora alii referebant, ad recuperatum thesau-
rum Reginam descendere. Ergo omnes ad am-
nem properabant, parata, seu plaudendum seu
ingemendum, turba.

Regina ut ad ripam pervenit, ponte ex ta-

bulatis facto in lembum sublata est. Ac ut primum reserata à Poliarcho ingens arca inviolatam prædam explicuit, jam lætioribus lachrymis madens, cistulamque, quam quærebat, complexa, se denuo vivere, Reginam rursus esse proclamabat; Nec quicquam justius quam ut Poliarcho divini honores haberentur. Abnuebat Poliarchus risu modesto, & laudantem compescebat. Iamque lecticæ, ut potuerunt, Reginam sequutæ, stabant in ripa, carpenta etiam fœminas subvectura; & ipsa ad tantæ lætitiæ auspicia augustam villam rata, in urbem reditum edixit. Innitebatur Poliarcho (qui maximus apud Reginas gradus) illoque ducente in lecticam se recepit; quam mox octo pænulati sustulerunt in collum. Poliarchus deinde præparatum equum conscendit; quem ipsi ex regiis stabulis admoverant, non ex more gentis nudum, sed cum iis ornamentis quibus Reges assueverant in bello aut venatu. Toto deinde itinere Regina, submotis lecticæ plagulis, cum ipso loquuta est; densis per viam Afrorum agminibus, & in eum præcipue intentis. Postquam ad aulam perventum est, Magnates, ex Reginæ præcepto, hospitem in destinata triclinia deducunt. Illic ingentis opulentiæ cultu exceptus, mox ad familiariorem corporis curam solus cum Gelanoro relictus est.

Sed ubi paululum respiravit à colloquentium laudantiumque tumultu, haud mora, redditus pristinis curis, resque Siciliæ anxie agitans constituit ea vespera Gelanorum in Siciliam dimittere: (Nam nec amor, nec perplexæ à Lycogene litteræ moram ferebant.) Ipse Clupeæ, maritimo Africæ oppido, dum nuncius ab Argenide rediret, se tenere. Dum ergo Argenidi scribit, acciri nautam jubet, cujus remigio appulerat; Quo ad se introducto, Navigium tuum, inquit, non modo tibi reddo; sed præterea quicquid vi prædonum detractum est omne restituam: ea lege ut hunc Gelanorum in Siciliam deferas, inde huc rursus in Africam quo volet portu sistas. Cum redieritis, in promptu merces erit. Nunc necessaria ad viam duntaxat repræsento. Ex remigibus, captivisque, quos nosti, quotque opus est, delige. Hos faxo laboris ne pigeat. Inter cæteros talentum dividam: ne illis reditus in patriam mendicitate deformis sit. Nauta dominum & patronum appellando, de munerum magnitudine stupebat, operamque pollicitus ad parandum in illam noctem lembum dimissus est. Et remiges tam fœlicia nunciantem, primo impetu gaudii inter amplexus, non sine discrimine diripuerunt.

Vespera appetebat, cum à Regina Optimates ad Poliarchum intrant, nullo humanitatis genere hospiti defuturi. Is ab illis, inter sermonum ambages, hæc fere de Reginæ rebus accepit; Eam Hyanisben appellari; Iubæ fratri ante annos viginti tres in sceptrum successisse; Priusquam regnaret, nuptam Syphaci fuisse, viro post Reges inter Mauros præcipuo; qui eodem tempore quo rex Iuba morbo extinctus prægnantem reliquerat. Reginam paulo post virilis sexus prolem esse enixam, & Hyempsalem appellasse; qui faventibus Diis anteiverit indole civium vota: Sed jam quærenda apud exteros gloria, cultu privato, & prætterquam uni Reginæ incertum in quas terras, abiisse. Hæc Mauri referentes, & ipsi vicissim, quis esset Poliarchus, unde, aut quo viam haberet,

beret, obliqua ſubtilitate quærebant. Sed ille perplexos ſciſcitatores pari arte, quaſi non ſentiens, eludebat. Invitatus deinde ad regiam cœnam, haud modicum tempus conſumpſit cum Regina: non multum abſimili omnium in ſe cultu, quam ſi in purpura veniſſet. Perfecto convivio, cum tanquam poſtridie profecturus, juſſiſſet valere Hyaniſben, rediſſetque in thalamum, præſto fuêre qui opulentioribus ferculis menſam integerent. Gemmæ erant, hæ torquibus, hæ armillis inauribuſve compoſitæ, magna vis unionum, & præter unicam arculam plura quam à peiratis extorſerat. Hæc Regina, ſive meriti precium, ſive pignus hoſpitii, donabat Poliarcho. Sed ipſe neque vendere beneficium aſſuetus, neque emi muneribus, multum laudata Reginæ comitate, negavit tantillæ operæ deberi invidioſa præmia; ſed neque hæc armatum decere: Referrent tot dona ad Reginam, ſimulque excuſationem, & gratias. Ne tamen pervicacis ſuperbiæ haberetur, annulum, quo ſmaragdus includebatur, ſibi deſumpſit, digitoque inſinuans, eum ſe cum manu ſervaturum ſpopondit; Ita enim donantem meruiſſe. Ferruminatus annulus erat, & in lapide Atlantem expreſſerant ſuſpecto Perſeo negantem hoſpitium: Simul Perſeus videbatur Pegaſo inſidens, & ad Atlantis ora ſic Meduſam revelans, ut averteret ipſe vultum, ne & intra viſcera ſaxum reciperet. Sed Atlantis habitus erat indignantis ſe mutari: Rigebant in ſylvarum primordia comæ creſcentes: & in vultu figura ſerpebat qualis nec jam hominis & nondum montis eſſet.

Aderat interim nauta, monebatque ventum operam dare. Si veniret Gelanorus, Africam

cam paucis horis longe relinqui poſſe. Hunc itaque Poliarchus arcanis præceptis celeriter onerat, quæ Meleandro ferret, quæ nunciaret Argenidi: Seleniſſa, Archombrotus, cæterique amicorum, quid ſcire deberent. Etiam quid de ſupellectili ſua Rex conſtituiſſet; an illa publicata, & qui ſectores fuiſſent, cuncta ſolerter perdiſceret. Illinc enim quid in ſe Meleandro animi eſſet, poſſe intelligi. Poſtquam in Sicilia mandatis eſſet functus, Clupeam, ubi eum opperiri decreverat, diligentiſſima navigatione repeteret.

Profecto Gelanoro, Mauriſque dimiſſis, ſe ipſe ad quietem defeſſus comparabat. Sed poſteaquam in thorum ſeceſſit, remiſeruntque ſe ſpiritus quos tenuerat variarum rerum imago, tunc vulnera quæ lateri peirata inflixerat, non modo neglecta, ſed negotiis & contentione animi incitata, ſubito horrore atque æſtu exardere in febrim cœperunt. Ille caſus diſtulit præparatum in poſterum diem iter, terruitque Reginam, haud ſecus quam ſi ipſi filius in morbo jacuiſſet. Nam præter beneficium quod à Poliarcho ingens acceperat, indolis ſpecimen, & incompoſitum nihil in verbis; præterea generis opinio, & impetus neſcio quid præſagientis animi, eam ad veræ benevolentiæ affectus compulerat. Ægrum itaque primo mane inviſit, adhibuitque medicos ſuos. Et ſequuti Regiam Optimates, anxios vultus ad mœſtitiam figuraverunt.

Horum omnium ignarus Gelanorus navigabat in Siciliam proſperis ventis. Sed quamquam commodiſſima tempeſtas Epeircten nautis dabat, ultro ab ea ſtatione abſtinuit, appulitque ad ignobilem portum; eo conſilio, ne

ne quis nautas qui eum vexerant, nosse, aut de Poliarcho interrogare posset. Ipse ad templum Apollinis ivit, quod non procul à littore versus Panormum erat, Sacerdotis quam sui Dei fama nobilius. Sacerdos Antenorius vocabatur, in placidissima senectute vacuus curis & ad arbitrium fœlix. Nam cum juvenis primos honores facile cœpisset, & summa ei omnia destinaret amicorum opinio, plurimorum casibus monitus quam miserum esset inter ambitiosa vota pendere, respexerat ad animi libertatem; & secessurus ad ingenium suum, elegerat Phœbi templum, in quo senesceret. Quippe illi numini amabat operari, & invocatum sæpe receperat: adeo comparatus in casus, seu ipse seu amici laborarent, ut omnium victor constantissima hilaritate discederet. Aderat litterarum copia ingens; acre acumen, & celere; quæ omnia vitæ integritas honestabat in jucundissimo sene. Cæterum amabat Poliarchum, audebatque laudare nondum publice restitutum. Nec ignarus Gelanorus candidissimum esse, à via ad illum deflexit, invenitque cubantem in sui templi vestibulo, (erat enim pedibus æger) &, ut solebat, cum familiaribus inter liberos sapientissime ridentem.

Adhuc in primis hærentes blanditiis novo gaudio interpellavit Nicopompus. Amicissimus Antenorio erat; & curis tumultuque aulæ plenus, quærebat inter suavissimi senis colloquia turbatæ reipublicæ tantisper oblivisci. Eo viso, Antenorius urbane quæsivit, ad Phœbum, an ad se divertisset; Ad utrumque, refert ille: Sed quis iste Numinis consultor? Ades ergo Gelanore? & ô Numina faxint ut nec procul

procul sit Poliarchus. Quamquam præter Antenorium & Nicopompum nemo jam aderat (cæteri enim Antenorio jubente discesserant,) tamen Gelanoro non visum consilia casusque patroni ulli mortalium priusquam Argenidi concredere. Eum ergo in Italia esse finxit, seque ab eo ad Regem ex Bajano portu dimissum.

Dum hæc ita loquuntur, ecce tibi cumulante fortuna illius diei lætitiam, Hieroleander veluti ad condictum alio itinere ad templum pervenit. Erat ille ab epistolis Argenidis, summus & ipse virtutibus, inter paucos imbutus literis, nec patruo præter fortunam minor, qui sacerdotis purpuram ex virtute gestaverat. Is sæpe Antenorii causa commeabat in id templum; & tunc exorando Apollini ab Argenide erat missus: Sed ut conspicatus est Gelanorum, seque primum repetitis satiavit amplexibus: levissimæ rei momento, nec cogitans, illi aditum fecit ad ea exploranda quorum causa in Siciliam advenerat, obiisse Aldinam oculis ex dolore turgentibus querens. Sive excusationem sic parabat, quod eam omnino habuisset, sive quod infœliciter custodivisset. Audito Aldinæ nomine; ictus aliquantum Gelanorus, in Hieroleandrum respexit. Fuerat illa venustissima catellarum; quæ Poliarcho impense placuerat. Poliarcho ex Sicilia excedente, eam Hieroleander Argenidis jussu quæsierat, alueratque solicite; ipsa Argenide non ausa succedere in id munus, ne aut aliquid de spoliis Poliarchi crudeliter habere videretur, aut contraria suspicione absentis domini gratia canem amare. Ea tunc ex partu decesserat. magno quidem sed occulto dolore Argenidis.

At Hieroleander catulæ blanditiis assuetus impatientius mortem hanc tulerat; adeo ut in ejus gratiam illa celebris esse in aula inciperet: maxime multorum Poëtarum carminibus, qui eum demerituri, omnes fides, omnes Parnassi frondes, canino funeri adhibuerant. Tunc vero de illius interitu fieri mentionem (quamquam vivam maluisset) sentiebat Gelanorus suis rebus conducere; quia ab eo exordio poterat quæri quod Poliarchus præceperat; cui nempe ipsius opes & veluti spolia cessissent. Sed postquam intellexit, innoxiæ domui curatores à Rege adhibitos, qui eum domino suo servarent; solamque Aldinam ab Hieroleandro captam quo delicatius haberetur; visa sunt omnia ex voto procedere. Nam quod Aldina saltem in Argenidis domo vixerat, rite conjecit id datum memoriæ Poliarchi. Cumque audisset, ne dolore quidem intactam in ejus interitu fuisse Argenidem, satis quid hanc charitatem & dolorem faceret gnarus, Nicopompo aures præbuit dum epitaphium recitaret, quod & ipse Hieroleandri laudibus plenum demortuæ catellæ his versibus fecerat.

Occidit. Exequias pulchra celebrate catellæ;
Occidit ante suum pulchra catella diem.
Ipse facem mæsto canu Erigoneius imbre
Condat, & attonitis terreat astra sonis.
Plangere scit; meminitque suæ lachrymabile murmur
Erigones, patrios cum stetit ante rogos.
Dura Venus, quam non pariens Aldina gemendo
Flexit, & Aldina sic parentu herus!
An quia Phœbeis nemo est acceptior aris,
Invidiam Veneris, Solis alumne, luis?
Aldinamque tuam (jus in te haud majus habebat)
Vltrici rapuit diva severa manu?
Plangite sub tenero vulsæ certamine chartæ,
Quas aufert domino blanda catella suo.
Et toties parvo repetita cubilia cursu,
Dum quærit vetitas illa fugitque fores.
Plangite nunc mutæ sedes, nunc strata, focique,
Et quicquid viduum functa catella facit.
Vos solæ gaudete nives. Nil vellere vestro
Candidius, post hæc funera, portat humus.

Gelanorus commendatis de more versiculis, ne, quæ de domini supellectili, ipsaque Aldina, acceperat, animum tangere, & majori omine implere viderentur, ad alia sermonem deflectit; ac, Gaudeo, inquit, (amici) eo loci esse res Siculas, ut de catella sic dolere aut scribere vacet. Et hinc, ocium vobis à pristinis bellis & civili insania esse, conjicio. Imo, refert Nicopompus, hæ sunt velut induciæ, quibus publicos dolores interdum fraudamus; ut imposita à fatis onera subeamus fortiores. Tum vero Gelanorus rogare prolixius; An duraret Lycogeni fides; aut interversa pace novis sceleribus recruduisset seditio. Referebant protinus illi, perplexa omnia esse; Eristhenem & Oloodemum teneri vinculis; armari Lycogenem, & in mutuum exitium dissidere cives à Principe. Tum Nicopompus, sive incitatior fervore ætatis, sive quia frequentior malorum conspectus in Regia indignantem impleverat; non modo fortunam, sed & Regem atque Lycogenem pluribus accusare adortus est. Quamdiu, inquit, pro ratione impetum habebimus? nec ex nostris parentumve successibus metiemur consilia? Quanto satius fuerat (apud ami-

eos prolixius loquor) Regem in suos majores inspicere, & malo cavere ex eorum sive consiliis sive erroribus; quam accepto vulnere in medicina laborare? Isti autem perduelles in eum erecti, quem seditioni titulum, quodve nomen, jam, non antea, paribus turbis infame, invenient? Iactent licet, nunc iri assertum labantem rerum statum; nunc se Deorum cultus Regibus velle monstrare. Non agnoscunt irreligiosissima arma Dii toties neglecti, non utilitatem patria, multa strage deformis; Quacunque specie facinus tueri & ornare molientur; diu est quod eandem alii rebelles maculaverunt. Nescio quo grandi tumultu Dii animum meum implent: Abominari inquieta ingenia, pugnare in noxios, & vindictam occupare. Et ne hoc facinus supra meas vires putetis, eadem numina mihi arma litterarum præbuêre, à quibus immissa vulnera, si modus & veritas adsint, non viribus arceri, non deleri sæculis possunt. Credam tandem impetui illi, ducamque libera manu stylum; quid Rex offenderit describam, & quam anchoram pene naufrago porrigat priorum sæculorum historia. Tum factiosis eripiam larvam, ne eos populus ignoret: quid sperare, quid timere videantur; qua se recipere ad virtutem, qua contumaces obrui possint. Non deinde tacebo apud populum suæ crudelitatis ineptiam; non, si suades, mi Antenori.

Imo, subjicit vates, (simulque celeri motu multoties nutans arrisit) si me audis, compesces hoc œstrum. In quem usum aut quibus hæc scripseris? Regem scilicet hoc pacto monebis? Saltem si secretus hoc faceres. Nunc vero quam egregia ratio consulendi, ut publice quod

quod illum peccasse credideris exscribas; & si quid plus quam populus in ejus vita notaveris, invidiæ jam in illum nimiæ aliquid addas? Quid acerbius Lycogenes instituat? Imo quia amicus es, plus fidei invenies, supraque hostes nocebis. At factiosorum scilicet vitia, quæ tegere laborant, persona detracta produces; Ex priorem successu temporum ibis in eorum consilia, exitumque præsagies. Nempe, ut ad omnia quæ facies timeant; & qui Deos non curant, qui spe, scelere, armis turbati sunt, ad tuam Philosophiam componantur. Parce vero labori, Nicopompe. Diu est quod illud sapientiæ genus eviluit. Non ignorant se errare, nec moniti emendationem promittunt. Sed & finge, te adeo efficacis prudentiæ documenta scripturum, ut possint legentium furorem mitigare; velut quidam morbi sunt qui per tibicines curantur; quotusquisque vacabit lectioni? Soli te legent qui perpetuo livore procaces, in eo eloquentiam statuunt, si Principes viros iniquiori oratione perstrinxeris. Vel humiles forte in scholis, ab negociorum usu semoti, & gerendæ reipublicæ præcepta tantum in libris assueti contemplari. Hisne tu scribes? apud hos summa laudis tibi erit, Nicopompe? Taceo libertatis periculum quam usurpas. Etiam qui vere moneri se sentient, te oderint tanquam suæ infamiæ authorem.

Substitit Nicopompus ad Antenorii hæc præcepta; &, Iustissimos metus faceres, inquit, divinissime vatum, si maledicentiam haberem in animo, aut tumore intempestivæ censuræ jam vulgarem plebeiamque vanitatem inflarem. Cui non sit in oculis adhuc recens Poëtæ impietas; cum Principem contumeliosissimo

mo scelere lacessivit, cum facinoris pretium crucem tulit; famamque, quam flagitio quærebat, invenit supplicio? Cæteros omitto, quibus levius peccantibus, aut ineptam sapientiam afferentibus, satis pœnę est ex prudentum fastidio. Longe ab illis consilii mei ratio, mi Antenori. An nescis qua arte ægris pueris medicamina concilientur? Vbi medicum cum poculo vident, fastidiunt valetudinem quæ tanti emenda est. Sed qui ætatem illam curant, vel mitibus succis vim domant acerbi saporis, vel præmiis invitant ad salutem; deceptisque pulchritudine poculi oculis, non videre, non scire patiuntur, quid hauriendum sit. Ita ego non subito & aspero questu, veluti reos, citabo ad tribunal, illos qui rempublicam turbant. Par odio non essem. Sed inscios circumducam per suavissimas ambages, ut etiam eos delectet sub alienis nominibus accusari. Erectus his verbis Antenorius, simulque Hieroleander, cupere se dixerunt, audire lepidissimi commenti rationem. Tum ille: Grandem fabulam historiæ instar ornabo. In ea miros exitus circumvolvam; arma, conjugia, cruorem, lætitiam, insperatis miscebo successibus. Oblectabit legentes insita mortalibus vanitas; eoque studiosiores inveniam, quod non quasi docentem, severumque, in manus accipient. Pascam animos contemplatione diversa, & veluti pictura locorum. Tum periculorum imagine excitabo misericordiam, metus, horrorem; suspensos deinde sublevabo, serenusque diluam tempestates. Quos libebit, fatis eripiam, fatis dabo. Novi nostrorum ingenia: Quia nugari me credent, omnes habebo. Amabunt tanquam theatri aut arenæ spectaculum. Ita insinuato

nuato amore potionis, addam salubres herbas. Vitia effingam, virtutesque; & præmia utrisque convenient. Dum legent, dum tanquam alienis irascentur, aut favebunt, occurrent sibi ipsis, agnoscentque objecto speculo speciem ac meritum suæ famæ. Forte pudebit eas partes diutius agere in scena hujus vitæ, quas sibi cognoscent ex merito contigisse in fabula: Et ne traductos se querantur, neminis imago simpliciter extabit. Dissimulandis illis multa inveniam, quæ notatis convenire non poterunt. Nihil enim non sub religione historiæ scribenti libertas hæc erit. Sic vitia, non homines lædentur; nec cuiquam licebit indignari, nisi qui vexata flagitia in se turpi confessione recipiat. Præterea & imaginaria passim nomina excitabo; tanquam ad sustinendas vitiorum virtutumq; personas; ut tam erret qui omnia, quam qui nihil in illa scriptione exiget ad rerum gestarum veritatem.

Excitavit Antenorium scribendi novum genus; alacerque utramque perfricuit manum; &, Da, inquit, hunc sodes reipublicæ laborem, Nicopompe. Si te, si seculum respicis, prorsus hoc debes: Feret multam ætatem ille liber, & gloriæ plenum authorem deducet ad posteros. Vtilitas autem eximia, artes malorum excutere, & in eas armare probitatem. Excepit Nicopompus; Et das beneficium, Antistes, quod impetum meum probas. Faciam te authore. Dum res est recens, dum animus calet, per tormenta poesi simillima concitatum laxabo ingenium: fabulam pangam. Neque te, Gelanore, neque Poliarchum omiserim. Sic effatus, ne periret is calor, quem Dii ejus animo ad scribendum subjiciebant, cum in diversorium secessisset,

cessisset, vix passus cœnæ moram, tabellas petiit; jamque tunc cœpit variæ utilitatis fabulam exarare.

Non hæc erant injucunda Gelanoro. Quid enim nisi eximium de Poliarcho scriberet Nicopompus, olim ipsi amicus, & in Lycogenem gravis? Postera die cum egregie Hieroleander litasset, Nicopompum diutius cum Antenorio hæsurum reliquit in templo Ipse Gelanoro comite Epeircten profectus est. Cumque hilaris nunciasset Argenidi Apollinem pulcherrimis extis læta omnia portendere, addidit, libertum Poliarchi in vestibulo templi obviam sibi factum, jamque in urbe esse; ignarus quantos animo virginis motus hoc nuncio cieret. Illa prosperis victimis Deos adventum Gelanori comprobasse haud tarde conjiciens, trepido gaudio dubitare subito cœpit; An sine Poliarcho venisset Gelanorus; an potius ille lateret, viam furtim ad colloquium affectans. Saltem se cogitabat à Gelanoro audituram, ubi is esset, ut valeret, quid aut se facere juberet, aut ipse moliretur. Nihil minus Gelanorus conveniendæ Virginis avidus erat: Sed cum casu incidisset in Eurymedem, nec dissimulare potuisset quin ad Regem esset missus, confestim ad ipsum perductus, vultuque, ut oportuit, nec fracto, nec superbo, hæc pauca loquutus est. Poliarchus salvere te maxime jubet, ô Rex; & has literas, à Lycogene sibi scriptas, ad te potissimum mittit, ne eum aut nescire, aut credere putes, quæ de tuis in eum consiliis referuntur. Simul his epistolam tradit; qua diligenter perlecta, Rex novitate infamiç motus cum accersito Cleobulo atq; Eurymede literas communicat: Neque illi aliud referebant, quam rem altam ple-

plenamque periculi esse. Nihil unquam plexius visum; cũ nec ipse Gelanorus, precibus ac deinde propemodum minis tentatus, quicquam afferret (neque poterat) quo Lycogenis deprehenderentur insidiæ. Inter occisi spolia, ut res erat, ajebat hos repertos codicillos; neque aliquid præterea aut se, aut Poliarchum scire. Et Rex ad illum; Neque ipse, Gelanore, quicquam in hac caligine video. Armillam ad Poliarchum meo jussu misit Argenis: & delegatus ad ferendam Timonides. Sed de veneno nec scio; nec de armilla quî sciverit Lycogenes, possum conjicere. Tu rem apud te contine, ne quis sciat quid ad me detuleris. Diis & mihi curæ erit, ut arcana hostium scelera eruantur. Percunctanti deinde ubi Poliarchum & Timonidem reliquisset; negabat Gelanorus aut Timonidem aut armillam ad Poliarchum pervenisse quem ab Rhegio profectum, in pelagi varios sinus illico tempestas compulerat.

Dimissus deinde à Regis colloquio, ad Selenissam ivit; & ubi commodum fuit, Argenidi literas tradens cætera quoque aperuit quæ Poliarchus mandaverat; in Africa eum esse; illicque hæsurum, donec ipsa statuisset, quid potissimum res utriusque exigerent. Si opus armis sit, jam non unum se, aut privatum, in Siciliam esse venturum. aut si quid commodius virgini succurrisset, ne parceret quæ videbantur præcipere; fœderumque memoriam nulla interim pateretur absentia deleri. Pignus autem amoris nõ minimum fore, si nunciet num ipse à Lycogene fideliter moneatur. Mota Argenis ad metus Poliarchi & immeriti contumeliam patris, sancte confirmat, nullum tale facinus profectum à parente: & pene

pec-

peccare Poliarchum, quod posset suspicari, si quid ejusmodi moliri Rex vellet, se ad ea exploranda, aut ei nuncianda, tardiorem Lycogene fore. Vbi vero Gelanorus de Poliarchi periculo egit; ut perdita rate, inter brevia invenisset salutem, ut propius quam in naufragio inter opem prædonum periisset: illa tantam periculi speciem non ferens, simulque reticere Gelanorum, simul loqui imperans, ad omnia verba pavebat, quasi non absens, aut exacta pericula audiret.

Iamque anxio Rege, armillamque, & Lycogenem, & venenum in oculis mentis habente, biduum quæstioni res fuerat; cum Arsidas atque Timonides in aulam perveniunt, de Poliarchi naufragio quæ credebant nuntiaturi. Ergo & rari extinctum cum Poliarcho Gelanorum, ad viventis conspectum expaverant; & subito à Rege accersiti sunt, ut, si quid ad has Lycogenis literas haberent, audirentur. Aderat & Argenis, & cum Cleobulo Eurymedes. Illi dicere exorsi quid egissent, ante omnia pyxidem protulêre, in eaque armillam, tot monstrorum materiem: Ajebant divertisse ab Arsida Poliarchum, priusquam adveniret Timonides; & idoneis argumentis elusi (inquiunt) jam ut naufragum defleveramus; cum Gelanorus spem hic nobis restituens, non vivere modo patronum, sed valere asseruit. Post hæc, literas Lycogenis ad Poliarchum iis Rex tradit: ad quas illi cum stuperent, Cleobulus altiori genio omnia agitans; Videamus aulus, ait, an syncera armilla sit, satisque mentem, ait, an syncera armilla sit, satisque mendacium refutet innoxio texto; an medicamine infecta criminationi argumentum præbuerit. Dum hanc tractant, dum nexus evolvunt, protinus notant, in bysso, ad quem gemmæ filis argenteis hærebant, disparem colori reliquo tabem exiguis maculis passim virescere. Qua conspecta; Quid illud est, inquit Cleobulus, nisi venenum quod Lycogenes significat? Sed videamus cujus crimine hoc munus funestum sit. Nunquam mihi conjicienti fides sit, ô Rex, nisi ad Lycogenem sociosque id facinus pertinet. Nam & Eristhenes, quem reum in carcere habes, tuo ærario Præfectus, apud se armillam hanc habuit. Et quidni existimes, vel solertia sua, vel proditione tuorum, hos scivisse, id munus Poliarcho destinari, armillaque corrupta, huic vitam, aut denique tibi famam, invidisse nefarios? Sed Deorum auspicio bene cuncta cesserunt: Impii suo scelere obruentur. Oloodemum, & Eristhenem, quos perire maxime interest, occultis quidem criminibus sontes habes; Sed aperto scelere, & apud populum valituro, hactenus argui posse non contingit. Hos id facinoris si admisisse constet; nemo erit cujus suffragio non damnentur. Rex Cleobulum quæ solerter conjecerat excutere jubet, & de reis habere quæstionem. Ille omnia ab Eurymede utilius perfici posse causatus, quid agendum sit breviter docet.

Nec detrectatus Eurymedes Regis imperium, ad custodiam pervenit, in qua servabatur Eristhenes; & jam à limine (ut Cleobulus recte monstraverat) simulatis luctibus ardens; Tandem, inquit, de Poliarcho triumphasti, Eristhenes. Periit armillæ contactu, quam lethalibus succis imbueras. Num tu vero, quod Oloodemus facit, ultro in gloriam duces quod operam facinori tanto præbueris? Ad hæc Eristhe-

Eristhenes tanquam subito fluctu perculsus, quid loqueretur non habuit. Audiebat, extinctum Poliarchum, à quo ejus spes nequaquam divertebat. Iam vero conscientia pulsabatur ad crimen objectum. Et quid præterea dissimularet, si Oloodemus (ita enim finxerat Eurymedes) jam confessus veneficium erat? Nec prolixiori consilio aut recomponendo animo tempus dabatur. Ergo, ut in perditis rebus, restare putavit ne languide cunctaretur; aut, frustra negato facinore, videretur censuisse pudendum quod nollet confiteri. Vrgenti itaque Eurymedi, Bene est, retulit. De me quod placebit fata deliberent. Satis est gaudii quod post Poliarchum Siciliæ hostem vixi. Tum solerter Eurymedes, tanquam de re nota agens, sese penetrabat in eorum consilia. Ad extremum, Lycogenis perfidiam objecit; qui literis ad Poliarchum, in sui flagitii infamiam substituebat innoxium Regem; Et Eristhene fallaciam levi risu confitente, Eurymedes ad Regem ab eo digreditur; nec sine horrore quid ille sit fassus ostendit; Restare, ut Oloodemus pari indicio se damnet.

Tam fœliciter pervestigato facinore exultans Meleander, laudatum Eurymedem ad Oloodemum mittit. Sed ille præsentiori ingenio, aversatus veneficii nomen, tanquam de inaudito facinore, cum interrogaretur, ipse plura quærebat: Cumque Eristhenes jam flagitium confessus diceretur, ratus hanc esse fallaciam, nec se credere respondit turpissimum crimen in Eristhenem cadere; nec si maxime caderet, se conscium esse. Ad extremum, expugnavit pertinaciam Eurymedes prudenti consilio: Oloodemum in arcano loco sistit, unde Eristhenes

sthenes posset audiri: quorum ipse anteactos sermones repetere cœpit. Et Eristhenes, tanquam in pignus constantiæ, nec suum abnuebat, nec sociorum crimen, donec adeo Oloodemi patientiam vicit, ut repente exclamaret; O te vel simplicem, Eristhenes; vel tuorum proditorem! Stragulis deinde rejectis, communem suorum perniciem appellavit, & solum exitu dignum, quem pluribus comparavisset. Sero intellexit Eristhenes se ab Eurymede esse delusum; neque Oloodemum communis flagitii indicium fecisse. Verbis ergo quæ tempus dolorque ferebant, errorem excusare parabat Oloodemo. Sed ut satis explorata res, adhibitique idonei testes, in diversum abstracti conduntur in carcerem, & postridie ad publicum judicium trahuntur: ne si quæstio populo teste non habita esset, clientelis, & factionibus deinde reorum, tanquā parum legitima invidiose traduceretur. Sed quamquam Epeirctanis civibus Rex fidebat; tamen ad reorum custodiam, Prætoriani cum armis in foro locati sunt. Et ex ejusmodi loco dicenda causa erat, unde facile si tumultus exarsisset, recipi in arcem possent, & carceri reddi. Populus in forum per præconem evocatus effuse convenerat; & ille qui orare in publicis judiciis regias causas solebat, in hunc sensum loquutus est. Scire populum quanta ipsius charitate Rex flagret; nec Regem vicissim dubitare, quin sit illi charissimus. Itaque Eristhenem & Oloodemum, multorum in se scelerum reos, quamquam poterat suo jure damnare, tamen distulisse ad publicos judices; ut optimorum civium studiis potissimum vindicetur. Audiret populus pro se dicentes, & ipsis Iudicibus sua

voce

voce præiret quid de illis statuendum. Triginta tum Iudices de rebus capitalibus quærebant: ad quos Eristhene & Oloodemo productis, accusator multa eorum in Regem facinora, fidem sæpe frustratam, habita cum inimicis consilia, strictim explicuit. Acerbior oratio fuit, de veneno, & parata in Regem infamia. Cumque verba, cum testes, cum litteras protulisset, adeo Epeirctanum populum movit, ut nihil expectato judicio à plerisque lapidatio urgeretur. Sed deprecatus est actor impetum vulgi, donec Iudices in suffragia ivissent. Plurimum interesse ut reipublicæ dicerent. Plus illos oratione sua & perculsæ conscientiæ notis, quam accusantis voce laboraturos. Duplicem quoque aquam, si peterent, eis ad defensionem à Rege concedi. Simul his, reos provocat ad dicendum. Sed illi (ut conjecerat) causæ inopia marcebant. Nec deflecti crimen poterat, nec populus conciliari. Timide ergo pauca; & illa plus in Regem, quam pro se loquuti sunt. Dimisere tunc Iudices in urnam suffragia; qua publice effusa, fabæ omnes atro colore noxios damnaverunt.

Rapti statim in carcerem, ut veneficii convictos idoneo supplicio cicuta conficeret. Illic tristi & ultima libertate exercuere jus, quod ita pereuntibus leges indulserant. Diras igitur dicere Regi; ultorem ciere Lycogenem; venerari Deos Manes ut hostes ad pejora servati hunc exitum sibi invideant. Inter hæc anancæum poculum aderat; quod prior Oloodemus de carnificis manu rapiens; Age, inquit, propinemus Meleandro. Nos quidem eximus miserias, prius hunc nostro fato oppressuri, quam viventes voluisse existimat. His dictis non

non cunctanter totum hausit. Denuo impletum cum Eristheni porrigeretur; supercilium ille duxit, & circumspiciens, Ecquis, ait, amicos meos monebit Meleandro quid debeant? Epoto veneno, ambo à carnifice monentur, ut quo facilius virus conciperetur venis, minorique cruciatu occumberent, quantum carceris spatia sinebant, ambulationem urgerent; donec tibiis gravibus sentirent jam ab imo calorem excedere. Cum paruissent, frigentibus mox pedibus procumbunt in lectum. Illic veneni nebulis imitantibus somnum, languebant sine sensu; donec coxis jam exanimatis, tanquam stimulo icti, prodidêre lethalem vim ipsa intrantem vitalia; nec multo post extincti sunt. Vulgati mox versus celeritate Poëtarum; quorum alii vili audacia plus justo lacessebant perculsos; alii, tanquam adhuc pœnitentia in integro esset, extinctos monebant, & de obitu jam exacto sero vaticinabantur. Minus hæc carmina displicuerunt, quæ prolixius ambitionem quam ipsos reos notabant.

Debita funestu cecedit tibi victima fatu,
Ambitio; Nunc pone minas; satiataque tanto
Sanguine, Sicaniis pacem concede colonis.
Heu quoties victrix nostri de cladibus Orbis
Vmbrarum implesti sedes; dum vertere regna
Dulce tibi, & sævas terris indicere pugnas!
Prima tuos ducunt perjuria fœda maniplos,
Contemtusque Deûm, metasque in limite nullo
Spes votis positura suis. Tunc impia captis
Mentibus illapsæ versant incendia Diræ.
Non sceptro jurata fides, non fama piumque
Obstat; Eunt sontes, perque ipsa pericula cæci
In pejora ruunt. O Dii! tot fervere Martem
Cædibus, & sævis fumare mapalia flammis,
Inson-

Insontesque perire animas, sexumque minorem
(Turpe nefas belli) dominos perferre nocentes!
Quid tantis petitur furiis, exolvere justo
Colla jugo, & steriles patriæ calcare ruinas,
Insanasque metu trepide transmittere noctes?
Nam sceleri quæ tuta quies? Mala præmia vestra
Vt primum tetigêre manus; ultricia sontes
Fata vocant, subitisque dies intercidit umbris.

At Rex gnarus quam gravis immineret Lycogenes; quo die de damnatis sumebatur supplicium, Eurymedem dimisit cum modico equitatu, qui eum subito furto tentaret. Quippe Lycogenes post Eristhenem & Oloodemum captos nondum in bellum exarserat; multo quidem armatorum præsidio salutem tutatus; sed reconciliationis spem subinde subjiciens; ut vel simulatione fœderum captivos extorqueret à Rege, vel quasi implacabilem tyrannum differret maledictis. At ut efficacius crederetur bona fide pacem optare, Dunalbium literis monuit ut ab acerbis consiliis Regem averteret; absolveret ille captivos, & quicquid suspicionis aut odii erat, tranquillitati publicæ daret. Dunalbius, his se litteris fidem habere dum simulat, videturque quæ erant mandata procurare apud Regem, sua ipsius fraude Lycogenem lusit. Quippe ille fallendi spe, & amicos à vinculis recipiendi, tam lente cunctabatur, ut interim Regi liceret suis rebus consulere. Tunc vero cum ad eum comprehendendum Rex misit, non defuerunt ex conjuratis quidam, qui adventum Eurymedis occuparent, nunciantes de amicorum pernicie, ipsiusque periculo. Cœnæ tunc tempus erat, & convivium militaribus viris frequens. Ad quos

quos ita Lycogenes; Ne frustra convenisse vos putetis, Commilitones; sepulchralem hanc cœnam Eristheni & Oloodemo edidimus. Meleandri crudelitate perempti sunt; & nisi quid opis in vobis est, eadem tempestate corripior. En tyranni satellites, pene pro foribus, quibus mea pernicies mandata est. Quæ sors inde vos maneat, quæ optimos cives, neminem reor ambigere. Cum Principum cædes ea audacia faciat, an modestius de cæteris decreturum conjicias? Non vos ad salutem meam sollicito, Commilitones, nisi cum vestra creditis esse conjunctam. Simul his de strato exiliit; Cæteri projectis quoque mensis ad arma discurrerunt. Omnis domus sedulitate tot militum, sibi simul ducique timentium, fervebat. Missi quidam qui ex vicinis locis ampliorem manum accirent. Multi, duce Menocrito, lecti, qui obviam irent Eurymedi; positisque in commoda valle insidiis, incautum, & itinere fessum exciperent. Sed confusa dimicatio fuit; quia priusquam delitesceret ad insidias miles, Eurymedes venit & ipse imparatus ad certamen. Viriliter tamen utrimque pugnatum est: frendente præcipue Eurymede, capi admonitum Lycogenem non posse. Cæterum quamquam & in hostico & viribus impar; (Nam Lycogenes strepitu pugnantium ad se illatos suos omnes promovit in aciem) confessa tamen fuga non dilabi sustinuit: Et sensim recedentem non sequutus est Lycogenis miles: Seu fraudem ab hoste, seu jam mistum tenebris cœlum pertimuit.

Periêre non multi nocturno discrimine: Sed vicisse videbatur Lycogenes, qui suorum impetu lætus, amicos undique accersit: præparata

parata concurrentibus arma distribuit; unoque exemplo scribit civitatum conciliis, ut se publicæ authorem libertatis velint adjutum. Nec tarde deficiebant ab optimo Rege illi ipsi qui sub ejus mansuetudine creverant: Documentum, mortalibus, quantumvis egregiam in Rege virtutem, nisi fortitudinis opinio accedat, posse contemni: nec fidelius ullos Principes armari à Populis, quam qui timeri meruerint. Triste mortalibus spectaculum exhibebat Sicilia. Pulsa religio, jura neglecta. Infidæ euntibus viæ; domus, vicique passim, rapinis, furore, incendio afflicti; Sola denique castra in squalentibus campis fulgentia. Nec populus primo furore sentiebat, graviora se pati sub grege tyrannorum, quam quæ tanquam à Meleandro illata vindicari voluerat; proditor sui, & proditionis merces. Multos tamen ille fluctus non abstulit. Quatuor præter Epeircten urbes reverentia majestatis continuit: Messanam, Panormum, Catanam, & in umbilico insulæ Ennam.

Iamque Lycogenes jura regni & insignia usurpans, soli nomini parcebat. Solium, cum accumberet mensæ; vestis purpurea in castris, & ubique sica ad latus. Blandus immodice aut severus, ut teneret terreretve contumaces. Nec segnior ad res suas Meleander, subitis delectibus multum militum effecit. Epeircte commeatu & munimentis instructissima, in arcem belli delecta est. Ex regiis triremibus quotquot in officio manserant, in illum portum deductæ. Ipse & propria indole, & tunc anxiis rebus, erat in Deorum curam intentior. Et quoniam rebellionis nefas instar morbi pervagabatur Siciliam, tanquam plus fati atque amentiæ quam

quam sceleris esset, publice clavum fixit. Ita sperabat posse componi mentes quas furor rapuerat. Etiam, ne in suos milites labes inserperet, placuit lustrari exercitum. Ivit ergo ad castrorum principia, (nam sub Epeircte radicibus milites tendebant) & inde cum Tribunis ducibusque, & Deorum simulacris, processit ad campum in quo facturus Sacerdos instruebat altaria. Omnis in armis & sub signis exercitus, sibi ad rem divinam coronas texuerat. Hastæ quoque, & jacula, circumactis frondibus induebantur. Interim hostiæ omni cultu mactatæ, taurus, hircus, & aries, inter legitimas preces ter à ministris alte præcinctis circumactæ exercitui, ad aras sistuntur. Tum rex & in orbem ipse se egit, Deos appellaturus, Adessent melioribus partibus, & si qui hactenus non favissent, rite propitiati ad se transirent. Incolumis esset exercitus. Vires, animus, consilium, hosti exciderent. Quod si ope, salute, victoria juvissent, tum se Iovi Servatori, Martique, & Minervæ, & Cœlipotentibus Diis, quotquot bellum aut pacem curant, templum de adversariorum manubiis extructurum. Annuos etiam ludos fore, in quorum præmiis hęc in Siciliam Deorum beneficia cęlarentur. Inter hæc vota hostiæ cadunt; fibrisque spirantibus aruspex admotus est. Is cum integerrimum jecur, sed crassioribus membranis pertinaciter obductum, inspiceret; exta quidem esse bona asseruit, & iis magnam fœlicitatem portendi, sed lentam, & quæ labore constaret. Post hæc, milites gestu inani, & hastis ex arte aliquoties quassatis, tanquam ad hostem præsentem succlamantes, edidêre simulachrum coëuntis certaminis, & innoxie velitati in castra redierunt.

Sed Meleander quod ſuperfuit lucis, haud multum diſpari curæ dedit. Quidam enim ex Aſſyria hoſpes, ſpecie quærendæ in diverſis gentibus ſapientiæ errabat, revera ut ſuam jactaret. Is tunc in Sicilia erat: & in Mathematicorum cœlo verſatus, vendebat ſuæ artis ludibria; ſi quis ex ſyderibus quæ naſcenti affuerant, volebat de fortuna, quæ viventi, quæ morituro debebatur, vaniſſima credulitate cognoſcere. Nondum erat capitale in ipſos Principes quærere ex ejuſmodi ſyderum fide. Cum is ergo laudaret vix parem Diis ſcientiam; & de ſucceſſu apud multos mentiretur; quoties fœlicitatem aut mala non fruſtra promiſiſſet, quam multi nec riſiſſent impune hæc fata, nec fruſtra timuiſſent; accidit ut ad Archombrotum fama illius pervaderet; Ad quem accitus, cum prolixe eandem cœleſtis influxus vim commendaret; juvenem amantemque ſic perpulit, ut de cupiditatum ſuarum exitu eam artem interrogari vellet. Chaldæus, quicquid ſydera portenderent, ſe cum fide renunciaturum promiſit. Sed cur privatæ dumtaxat fortunæ mortales ſolicitant (inquit) hanc venturi ſcientiam? Quidni & imperat Meleander, inſpecto cœlorum ordine deprehendi, ſuiſne an hoſtium fatis pugnetur? Movit ea oratio Archombrotum; per quem & Rex in ſpem plus quam oraculi Chaldæum accivit. Is mercedis ſpe plenus; jamque melius ſibi quam Regi ex ea negociatione auguratus, venit ad Reginam: Rogatuſque, qua diſciplina, quove numine, oculos poſſet in futurarum rerum caliginem mittere; ſic incepit. Non ille nos ſpiritus ad vaticinium, ô Rex, agit, quem fatidici de hiatibus terræ eliciunt ad turbanda divinitatis ſtimulis

mulis ingenia. Sed neque de more illorum, confuſis dubiiſque oraculis ſciſcitantes fruſtramur. Vnam cœli vim, unos ſyderum curſus ſcrutari, noſtræ genti eſt ſtudium. Primi deprehendimus metas Solis: primi liquidas, nec veſtigiis notabiles, cœleſtium facum vias, nominibus menſuriſque diſtinximus; contemplatione libera in ſudo aëre, & nebulis non infeſto. Aſſyriis enim raro pruinæ, aut ſqualentes nubibus venti, cœlum eripiunt. Dum in ea contemplatione hæremus, experimento nobis compertum eſt, hæc humana ad aſtrorum motus regi; nec alias eſſe Parcas quæ naſcentibus fata diſponant. Quippe ex eorum inter ſe commercio ſi univerſa tellus accipit vices, & ad ubertatem aut frugum internecionem adigitur; ſi annos, ſi ſæcula, vis illa definit: quid miremur, ſingula mortalium corpuſcula inde vitam, cupiditates, læta, & triſtia, ſortiri? Liceat modo ſcire momentum quo te peperit mater. Effingam ego in tabula cœli imaginem, & quotquot ſyderibus facimus domos; Ea in illis conſtituam quas cum naſcereris obtinuerunt. Iupiter, Solque, & Venus, optimi planetarum, deterrimuſq; cum Marte Saturnus; Mercuriuſque & Luna, varii ex ſorte locorum quos inſidunt. Cujus illorum regnum fuerit cum in Orbem intraſti, quo gradu, quo aſpectu, illum cæteri temperarint, vel urſerint. Illic ego, ne dubita, quicquid de te decretum eſt, legam.

Fiducia orantis, & promiſſi magnitudo tetigerat Meleandrum. Majeſtas præterea artis, & tanquam ex abdito formulæ audientibus ignotæ, venerationem addiderant. Sed dum omnes laudibus fremunt, Nicopompus (nam tunc forte inter pauciſſimos aderat) intentus

in Chaldæum, risu severo: Euge mi homo, inquit; occupasti Deorum imperium. Scribe spei timorisq; improbas leges, & si qui hic decipi amant, impone lubentibus. Impetus Meleandri, cæterorumque, ad hæc verba substiterat. Avide ergo quærere omnes, quid diceret sentiretve Nicopompus, ipsumne Chaldæum, an artem illius incesseret maledictis. Pręcipue Meleander sciscitari, cur hospiti inclementer diceret. At ille; Quidni hunc veteratorem jurgio premam, (ô Rex) qui in te sibi plus juris facit, quam ea ipsa quæ mendacio prætefert sydera habeant? Quicquid enim mentiri voluerit, labefactabitur assidua expectatione successus animi tui quies, quam astrorum nulli motus potuissent convellere. Sic in te hic tyrannus sub insontis cœli invidia regnabit, ac, ceu Iovem se faciat, multum sibi censebit te debere, si fœlicia fata exorabili ore præsagiet. Quid denique ab eo credis audire? Ego absque mathematico ullo cœlo quicquid facturus sit dicam. Vbi ingentem chartam (non sine suo risu, si sapit) multis lineis punctisque vexaverit, tandem exitus mites & fortuna tua dignos gravissima voce promittet. Id enim ad gratiam & lucellum esse non dubitat. Sed inter hæc, ad imitationem non mercenarii oris, supercilium ducet, perplexe cunctabitur, nunc in te, nunc in astra respiciet; addet denique formidolosum quiddam; ambiguum tamen, & quod in varios eventus facile trahas. Hæc laboris tanti summa: hæc responsa ille vendet; quæ gratis nunc refero. Sed cesso hominem adoriri, quando hanc pugnam tum silentium tuum, Rex, tum ipsius in me obtutus efflagitat?

Ais, ex astrorum positura, Mathematice, ex ordine,

ordine, ex vi qua influunt subeuntibus lucem infantibus, vitæ atq; interitus rationem dispo-ni; Sed fateris ea vertigine rapi cœlum, ut parvo momento syderum status mutetur. Si igitur celeritas quantam ægre cogitatione conceperis cœlestia corpora avehit; ex statione porro diversa, minæ eorum aut promissa inflectuntur; cui hominum sua fata certo retuleris, cum incertum sit quo syderum temperamento productus sit? Nisi credis hanc esse obstetricibus curam, ut continuo solaria consulant, notent districte diei articulum, & nascenti suas stellas tanquam patrimonium servent. Quoties matrum pericula curam hanc circumstantibus adimunt? quoties nemo est quem superstitio illa tangat? Finge tamen esse continuo qui id curent: At si diu nascitur puer; si, ut sæpe fit, manum exertam, aut capitis partem, reliquum corpus non sequitur; quænam astrorum collocatio fatalis illi erit? An quæ astitit exeunti capiti; an quæ denique productum afflavit? Præterea cum frequenter exerrent solaria, & pleræque machinarum quæ horas designant, ex siccitate aut humiditate aeris amittant tenorem; unde habebis verum illud fuisse & ex mensura cœli tempus, quod in ortu infantium homines curiosi, aut amici, notaverint?

Finge tamen in eo non errari; deprehendas utique stellas quo situ, quo vigore fuerint, cum illi in quos inquiris nascerentur: At unde tantum syderibus in corpora nostra, imo in mentes, imperium? Ex iis scilicet expectabo fœlicitatem, ex iis vitæ genus, & mortis arbitrium? Num ergo qui prœlium subeunt, simulque extinguuntur, omnes sub eodem cœli ordine

erant nati? Num si navis peritura est, nullos vectores accipiet, nisi quos nascentes astra naufragio damnaverint? Imo sub sydere omni producti, coëunt in aciem, navigium onerant, & dispares ortus una morte conjungunt: rursusque non quotquot eodem nexu astrorum lucem aspiciunt, uno fato aut vivunt aut pereunt. Regem hic vides. An omnibus illius æqualibus putas Regnum contigisse: vel aliquas saltem opes, quæ indices essent beatæ & opulentæ collocationis astrorum? imo, an omnes superesse ad hunc diem? Ecce Cleobulum; ecce te. An qui cum illo nati sunt, cum illo quoque sapiunt, Regibusque sunt accepti; aut qui tecum, omnes (ne quid gravius dicam) Mathematici sunt? Quid autem cum in prædonem quis incidit? Fatale erat, inquis, ut hunc prædo obtruncaret. Num ergo eadem astra, quæ viatorem, dum nasceretur, ferro prædonis mancipabant, ipsi quoque prædoni, diu fortasse antea nato, mentem vimque dederunt, ut aliquando hunc vellet & posset occidere? Certe enim non minus dicitis ex astris fieri ut hic interficiat, quam ut iste mactetur. Cum quis vero ædificii ruina obruitur; an quia erat in astris, ut eum sua domus sepeliret, afflictus est murus? Imo mehercules quia afflictus est murus, hunc subjectum moles oppressit. Eadem de dignitatibus ratio, ad quas per suffragia ascenditur. An enim sydera, quæ alicui nascenti adfuerunt, & (ut vultis) promiserunt dignitatem, aliis mortalibus potuerunt imperasse, qui sub iis nati non sunt; & ex quorum tamen suffragiis destinatæ dignitatis constat effectus?

Hanc ego vanitatem ineptia & stoliditate præci-

præcipuam dicerem, nisi supra hæc nomina peccaret. Pessimæ superstitionis ingenium est. Quo libertas enim mortalium, si à præscripto syderum non possunt recedere? Curem ego valetudinem, me honores solicitent; vitia abjicere cogitem, animum ad virtutes appellere: si nascenti dictum est quid me esse oporteat? Jacturam humanæ libertatis deploro? Etiam Deorum munus perit. Amplius thura non perdo. Deos nec timeo, nec ambio; si non possunt, aut nolunt, quod de me statutum, inflectere. At pro nascituris liberis scilicet orabimus, ut propitia astra habeant. Dicam quod ego in Mergania vidi. Quendam hæc superstitio afflaverat, ut nec uxoris cubiculum intraret, nisi exploratis antea astris. Si aut cauda Draconis implicabat sydera, aut ea Scorpius in cinctu brachiorum corrumpebat; vel omnino quid monstri minabatur in cœlis, solus oppido dormiebat. Quid quæris? nati sunt ei liberi aliquot, & omnes insani.

Dum Meleander, cæterique, infelicem Mergani curam rident; Chaldæus, quanquam insperatissima accusatione turbatus, collegit animum, similisque eam rixam contemnenti; Nihil detrahi Diis dixit, quorum jussu hæc ipsa vis quam prædicabat inesset syderibus; quique adeo non se abdicarunt potestate, ut res supersint innumeræ quibus se vel propitios vel vindices prodant. Non denique adeo Mathematicos delirare, ut omnibus qui cum Rege nati sunt deberi regnum putent. Ad venturi præsagia multarum quoque rerum præter astra habendam rationem; in quibus præcipua sunt, seculi genius, stirpisque conditio. Cæterum si quis neget aliquid cœlum in hominibus posse,

dignum esse cum ceritis piari; Cum omnibus constet, aërem ex cœli conditione vel turbatum vel placidum, se ipsum insinuare in mortalium corpora, ex quorum deinde afflatu inclusi animi inspiratos affectus accipiunt. Ita modestiora loquentem interfatus Nicopompus; Nec omnia, inquit, Mathematice, negamus syderibus. Incitari hominem ad segniciem, laboremve; callidam indolem, aut ingenuæ simplicitatis nancisci; esse hilarem, aut ad iracundam solitudinem declinare; in vitia denique, aut virtutes, aliquo pondere & impetu ferre; Hæc non nego ex cœli in ista terrena imperio esse. Itaque non multum repugnem; si conjicias, eos qui ex mitibus astris hauserunt lenitatem, victuros fortuna ab iis dispari quos gravia & turbulenta sydera in fervidiora studia agunt: vel, quibus placidum cœlum hilaritatem infuderit, gratiori consuetudine placituros quam homines acceptum Saturnum acri & molesta solitudine contemplantes. Ejusmodi non certæ quidem artis, sed egregiæ prudentiæ præcepta non carpo. Alia sunt quæ me tibi committunt; & hæc præcipue quatuor, Primum quod sydera, contra quam sentis, impellere credo, non cogere, ad rectas cupiditates aut impias. Tum ex syderum vel cupiditatum contemplatione prænunciari certo non posse, quid hominem in vita maneat, vel quem finem Dii statuerint. Tertio, non satis intelligi quæ astra hos infantibus affectus ingenerent. Res denique liberas, res fortuitas, huic necessitati syderum vel inepte vel impie dari.

De iis ubertim dicerem: Sed video te fatigatum (Rex) ad Cleobulum respicere; à quo fateor, utiliora super bello, quam à me, vel Mathe-

Mathematico, accipies. Imo, inquit Rex, sed strictim de his edissere. Tum ille; Non nos cogi syderibus, vel hinc constat, quod haud pauci impetum ab iis concitatum ratione domitamus; & nulla re magis nostrum genus à belluis discrepat, quam hoc libertatis privilegio, quæ solicitari subjectis & flagrantibus motibus, sed ad vitia aut virtutem adigi invita non potest. Hinc in Philosophorum scholis nihil vulgarius, quam sapientis animum, expertem servitutis, ipsis quoque imperare syderibus: Hinc & quotidiana eorum preconia, qui sciunt moderari iracundiæ, amori, cæterisque torrentibus, quibus hæc astra in animos nostros inundant. Quorum omnino nihil esset nisi accepta astrorum imperia mens nostra fastidire aut recusare posset. Præterea ut Sol omnia quæ luce eadem & iisdem radiis corripit, non iisdem affectibus damnat (nam fovebit alia semina, alia enecabit; urentur exiliores herbæ, & defendet alias crassior succus:) Ita cum tot infantium qui nascuntur velut ager diversissimis modis præparatus sit, ex varia parentum indole, valetudine, habitu; una illa vis, quæ è cœlo in plures simul manabit, non poterit idem in omnes. Si consentientem sibi infantis indolem inveniet, in ea regnabit; si repugnantem, vix aliud quam corriget; Adeo ut de infantis moribus vitaque dicturus, non inspicere modo cœlum debeas, sed parentes, sed fortunam, quæ gravidæ matri fuit, sed diversa alia, & plerumque tibi ignota. Et ex his quidem secundæ quam posuimus quæstionis ratio ipsa se aperit; ex astris scilicet non statui certo posse, quid acturi passurive mortales sint. Nam cum moderari possimus ingeneratis affectibus, quidni

quidni & ea declinare quæ illi affectus peperissent si fuissemus obnoxii? Cumque ex variis causis nunc levius, nunc gravius nascentis hominis animo incidat illa prementis cœli conditio, cur uno effectu in omnes valiturum existimes quod non in omnes eadem potestate invaluit?

Addebam, nec deprehendi satis posse, quænam sit connexio vel aversio syderum, quæ infantibus semina venturarum cupiditatum ingenerat. Vos eam spectatis, quæ superstat nascenti. Quidni & illam quæ fuit cum animaretur fœtus in utero? quidni cæteras sub quibus tenerum corpus, & adhuc anima sui ignara, in alvo materna instruebatur ad vivendi patientiam? Equidem ex eorum syderum conditione, non minus quam ex ipsis natalibus, pendere infantem existimem.

Quod ultimum asserui, res liberas, aut fortuitas, huic syderum potestati sine sacrilegio non addidi, urgerem vehementius: nisi timerem prolixitatis meæ odio tibi Regem conciliare. Dicam tamen & vos id velle, & sine scelere aut amentia velle non posse. Quid liberius quam uxorem ducere; hoc vel illud vitæ genus insistere? Aut quid magis fortuitum, quam ut homo pereat ferro, aquis solvatur, inimicitias suscipiat, certo vitæ anno ægrotet; principibus charus, dignitate vel contumelia insignis sit? De his tamen respondere, Mathematici, soletis: hic audacia, hic præda est vestra. Nuper furtum à servo erat factum; fugerat ille, & à domino quærebatur. Nihil magis fortuitum, quam ut caperetur, aut abiret incolumis. Contigit ergo ut sospes evaderet; & continuo de vestris unus mystis, ratus de præteritis augur, retulit

retulit nobis, inultum latronem aufugisse, quia intercesserat Luna Mercurio, scilicet furum patrono, eumque contexerat. Ægre mihi persuasit se serio hanc fabulam nobis afferre. Non in Deum ergo cura, non in domini diligentia, aut furis ipsius solertia fuit, ut ille caperetur, aut tuto lateret: sed hoc totum ex astrorum imperio factum: à quibus si hæc humana sic aguntur, frustra negotiis quisque nostris operam curamve impendimus. Fient enim vel cessantibus nobis quæ ipsa præscripsere; & quæcunque vetuerint, nulla nostra industria procedent. Vt cætera vero prætercam, quibus ista refellatur quam Diis naturæque infertis injuria; Quæro, Chaldæe, utrum illa vis, quæ fœlicem nascenti puta infanti vitam portendit, aut violentæ mortis casum in trigesimum forte, aut amplius, vitæ annum constituit; utrum inquam illa vis quæ hos casus illamque motura fortunam est, duret in cœlo, & destinatum tempus expectet, quo terris illabens, cogat in necessarios effectus necessaria instrumenta; An vero inseratur ipsi infanti; ut veluti fota, & paulatim coalescens, justo tempore erumpat, impleatque quod astra mandaverint. Si dicis in cœlo perstare, manifesto es imprudens. Nam cum fortuna infantis constet (ut vultis) ex modo quo astra, dum is nasceretur, inter se erant nexa: postquam eum modum in cœlo deleverit eorundem syderum cursus, aliumque effecerit, forte priori contrarium; qua in arca, vel penu cœlesti, recondetur prior illa vis, quæ post multos demum annos exerenda est, & in scenam mittenda? Sin putatis adhærere ipsi infanti hoc fatum, quod in virum deinde valeat; adhuc pejus nugamini. Scilicet.

licet in naufragio causa est, cur venti se tollant, cur sui oblitus gubernator infigat vadis proram; aut colonus causa est belli quod eum pauperat; vel mitioris cœli quo fruges abundant! & quos excidentium terrarum labes absorbet, solidos illos naturæ sinus frangunt fati sui violentia, ut destinato à syderibus obitu defungantur? Plura in perniciosissimam amentiam non dico, quæ Deos hominesque una captivitate damnat; quæ ratione destituta, vanisque successibus sæpe elusa, tamen inanes, ac interdum sceleratas spes subjicit consultorum animis; aut inutili metu suspendit incautos.

Iactant tamen quædam suorum oracula, quibus eventus responderit. Ex iis conciliare fidem, tanquam non spernendæ arti volunt. Primum quidem, si quæ talia extiterunt, nego necessitate fatorum contigisse, astrisve cogentibus. Facilius crediderim aliquod esse numen quod in vindictam impiæ credulitatis nonnunquam repræsentet mortalibus ea ipsa quæ sibi non à Diis sed syderibus metuerunt. Deinde ut insomnia, quamquam sine arte vel duce oberrantia, tamen interdum fortuitas rerum venturarum species referunt: Et cæcus si vim lapidum spargit, aliquando imprudens tangit metam; Sic dum multum & passim, Chaldæi, mentimini, nihil mirum si nonnunquam fortuna vestram audaciam commendat: & miramini vos vera dixisse. Etiam pauca responsa quę vulgo celebrantur, vanitatem artis proscribunt. Nam quod luculentius signum, non solere vobiscum veritatem, quam instar prodigii jactari, si in illam interdum vester ludus incurrerit? Sed nec tantum tribuo famæ, ut quod de vaticiniis vestris memorat utique credam. Prodi-

Prodigia cum narrantur excipi solent favore mirantium; & quamquam non ad verum exacta sint, postquam semel Scriptorem invenerunt, pluribus placent, veneratione crescunt, vetustate commendantur. In hunc modum fabulas vestras invaluisse existimem; Nisi dicas impiæ arti accessisse nefandorum geniorum commercia. Hi enim transacta inter homines, secretaque accurate explorant, & sagaciter de futuro conjiciunt. Vestros ergo Chaldæos, si in pudendam eorum familiaritatem acciti fuerunt, nihil mirum, suggerentibus ipsis atque monstrantibus quæ supra mortalium ingenium erant, interdum claruisse. Nimis moror. Si quæ Siciliæ ventura sunt nosti; quidni, Mathematice, & tua ipsius fata perspicias? Cur nescisti me tibi hodie gravem fore? Cur non in experimentum artis monuisti adesse qui te turbaret? Denique si potes explorare, an Rex de hostibus triumphaturus sit; illud primum explora, an sit tibi crediturus. Tibi autem tantus Rex crediturus summis in rebus, eaque ex arte, quæ vel si de levibus ac quotidianis prædicere audet, inani eventu in omnium risus solet incurrere? Nam serenos aut nubilos dies, vim imbrium, turbines, ventos, dispensari generi humano ex astrorum inter se commercio vos quoque proclamatis, & nos partim agnoscimus. Adeo tamen frequenter erratis, cum ex inspectione syderum aut solem promittitis, aut pluvias; ut in proverbium abierit vestra illa ludendi fingendique licentia. Tu ipse cœlum explora: sequere Lunæ cursus; bella vel fœdera cælestium ignium confer in tabulas. Inde, si potes, destina sudos dies, fœdos ostende. Si non erras, si te eventus non arguet, ego me-

me tuæ arti quam lacesso dedi ad pœnam non recuso. Neque tamen in aërem, in nubes, in serenum, minus sydera posse dices, quam in corpora fortunasque mortalium. Cum tu igitur illa ignores, cur te ista existimemus prænoscere? Scies nempe ex astris quo cessura sint bella, & quæ sors Siculas mentes actura sit; nescies autem quando hortulo tuo imbrem, quando pecori solem eadem astra annuerint? Imo fatendum ex hac ignoratione tempestatum, vel quid velint ac jubeant sydera vos nescire; vel esse præterea vim aliam quam nescitis, quæ ut lubet hæc syderum decreta atque imperia antiquet.

Quod si de publicis regiisque negotiis adeo facilis tibi notitia; privatam rem tuam cur eadem scientia non protinus auges? cur prævisis rerum eventibus molesta omnia non declinas, fœlicitatem non sequeris? Cum in Phrygia essem, erat anus quæstuosa divinationibus. Accidit ut in opulenti civis domo intercideret furto paropsis preciosa. Is cui supellex credebatur, amico comite ad hanc vatem cum nummis pergebat, jam furem se tenere, jam recipere paropsidem, spe oppido vana præcipiens. Manę erat; & cum isti adventarent, primum anus fores solvebat, quę tunc forte injecto sterquilinio altissime sordebant. Nescio quis vicinus per illam furtim injuriam illuserat mulierculæ. Substitit ergo irata; &, Si scirem quis ganeo, inquit, ad hanc insolentiam tenebris usus sit, regererem, per Apollinem, regererem in os impurum quidquid meis liminibus sordium dedit. His auditis qui consultum veniebat inspexit in socium, &, Quid pecuniam, inquit, profundimus? Scilicet anus sciet quis nos prædo

do vexaverit, quæ rerum suarum ignara, & stercore pene in os ingesto, adhuc nescit cui irasci oporteat? Nec segnius quam venerat, discessit à Sibylla. Rem epigrammate vulgavit nescio quis Poëta, quod adhuc hæret memoriæ, & quia breve est, si placet, recitabo.

O sors, sydera, Pythii recessus,
Et fati bene præscia volucres,
Vos sævis anus en verenda rugis,
Vos illo vocat efferata cultu,
Quo Lunam quatit Æmonis rubentem.
Quid Rex cogitet, aut Dei minentur,
Quid sub pectore delitescat omni,
Novit scilicet, indicatque nummo.
Unum dicite quod misella nescit:
Ecquis stercore limen omne pavit?
Quæ nunc auguria, ô potens Apollo,
Quæ lux, quæ via, ducet ad nocentem?
Frustra sollicitas, Sibylla, divos,
Sortes, sydera, Pythios recessus,
Et fati bene præscias volucres.
Nam Phœbus pater, ô verenda Phœbas,
Hæc oracula naribus reliquit.

Plura dicturum Nicopompum Rex Cleobulo innixus destituit. Reliqui inter jocos sequuti sunt. Sed Cleobulus Regem monebat, quanquam vanum hospitem, tamen periculosum, non per injuriam dimitti debere. Facile esse ut læsus perniciosa astra fingat; Non ægre superstitionibus militem laboraturum. Ergo jam mœstum vocant, aguntque promissæ operæ gratias. Sed ne ea uterentur, obstare tunc tempora. Neque enim videri ex Regis majestate, ut tanquam victoriæ incertus anxie ad sui natalis fata respiciat. Tamen oblatæ benevolentiæ præmium fore. Nec morari: medium

dium præstigiatori talentum, redimendæ quam timebant injuriæ, mittunt. Inde ad graviora conversi sunt: novis subinde nunciis de Lycogenis apparatu haud læta ferentibus. Nam in exercitu Regis non amplius decem millia justæ armaturæ pedites erant. Duo millia numerus equitum impleverat. Funditores & sagittarii ter mille & quingenti dicebantur. Triginta falcati currus erant. Decem naves cataphractæ: aliorum navigiorum ad bellicos usus numerus duplex. Hyperephanii nullo publico consilio defecerunt; sed ut cujusque ferebant studia, hi cum Rege, alii apud hostem militavêre. Sed in Lycogenem rerum hominumque majorem vim tempestas contulerat. Recensitos haud procul Syracusis sub Præfectis distribuit. Triginta peditum millia, equitumque sex, nomina dederant. Et ne omen deesset, qui primus descriptus est, Nicon appellabatur; quod superstitio vulgi, quasi rem fortuitam, in auspicium accepit. Certus erat Lycogenes, non se diutius imperaturum quam illi insanirent. Dum res ergo fervebat, totius exercitus mole in Regem contendit. Rex contra promovit ad ignobilem rivum, qui humo per torrentes direpta sub altioribus ripis fluebat. Infidum circa solum faciebat perceptus venis humor, & aqua quæ extra alveum non pridem stagnaverat. Eo obice sustinere Lycogenem vel pauciores potuissent; Et strenue ille aderat; conatumque circuire iniquitatem loci, quacunque transitum parabat, objecti à Rege milites prohibebant. At ille ne interim non tempore uteretur, Anaximandrum ex sorore nepotem, & fratrem Oloodemi Menocritum, qui Ennam, qui Catanam obsiderent, cum aliquot cohor-

cohortibus misit. Ex suis autem castris, & regiis, multi assidua velitatione collati variam in dies fortunam ad suos referebant. Nihil tamen summæ rerum decedebat inter illa privatorum certamina.

Quis putet in tam horridis motibus, & sub ipso discriminis ictu, aliarum rerum affectus durare potuisse? Atqui vehementius Archombrotum atque Argenidem curæ secretæ, quam quæ palam videbantur, premebant. Illa in Poliarchi virtutibus tota, conficiebat macie corpus, animi viribus inter solitarios fletus consumptis; prædicabatque confestim revocandum veterem Lycogenis hostem, & assuetum de eo triumphare. At diversa agitabant Archombrotum. Inquietatus miserrima spei incertæ dulcedine, nunc bellum devovebat, quod inter castrensia non promoveret de amore profitendo consilia; nunc gaudebat prodendæ fortitudinis copiam factam; & utraque de causa in hostem concitabatur. Sæpe tamen seipse incusabat, quod solus adesset tanto Meleandri Argenidisque discrimini. Debuisse scilicet comparari exercitum, & magnitudine beneficii, simul amorem, simul natalium decus ostendi. Et hercule nihil horum neglexisset. Sed res temporis multi erat, hunc Siciliæ statum nunciare in patriam, cogi inde milites, traduci exercitum: Præceps vero imminebat à Lycogene periculum, neque tam lenta expectaturum auxilia. Neque levior de Poliarcho cura erat, quem ubique sauciæ menti per insanam æmulationem oblatum dissimulato odio ita elevabat apud Regem, ut videretur sibi ipsi nil agere. Ergo in contumaciam trahebat, quod ille, cum mitteret Lycogenis epistolam,

Iam, nihil litterarum ad Regem dedisset. Sui, Regisque fuisse oblitum, in illa sive negligentia sive superbia; Nec facturum ex majestate Regem, si scriberet prior. Sic malignis & quotidianis verborum insidiis paulatim assuescebant Regis aures; eo facilius quod nihil esse Archombroto dissidii cum Poliarcho suspicabatur. Gelanorum quoque non latuit aliud Archombroto animi esse quam quod Poliarchus discedens reliquerat. Sed quod videret in aula gratiosum, facile id supercilium in fortunam retulerat, quæ priores necessitudines tanquam præsenti fastigio indignas, aut graves, sæpe timet agnoscere. Interim patroni familiam (hanc enim à curatoribus Rege jubente receperat) sic admonitu Argenidis instruxit, ut omnes propediem eum conjicerent esse venturum.

Cæterum properabat redire in Africam, diuque otiosa dilatione frustratus est. Tandem ex Archombroti sermonibus institutus Rex, indonatum, ac nec saltem blandius habitum, jubet renunciare Poliarcho; Regem se, non veneficum esse; Oloodemi & Eristhenis exitium peregisse suam causam. Nec se facilius invenire cur ad se non scripserit Poliarchus, quam cur scripserit ad Poliarchum Lycogenes. Gelanorus inexpectata acerbitate motus, vix tenuit iram. Memor tamen Regi se loqui, nec plus sibi in expedito esse verba, quam illi ultionem, haud aliud retulit, quam non modo scripturum Poliarchum, sed impigre adfuturum; ut, si quid erraverat, discuti posset. His verbis Meleandrum, jam sponte omnia metuentem, in diversas cogitationes diripiens, reliquit: nunciavitque Argenidi, quam inclementer Rex dixisset

dixisset Poliarcho. At illa, vix lacrymis temperans; Nihil Dii reliquum fecerunt, Gelanore, quo mihi & Poliarcho noceretur. Divisi, ideoque miserrimi, alter alterius dolore conficimur. Accedit ab Lycogene de regno mihi periculum, quoniam ei chara sum, ipsi quoque tristissimum. Quid proderit eum superflua ægritudine onerari, ut & patris in se mei iram intelligat? quem ut opinor non mala mens, sed calamitas mutavit. Si me fas est aliquid exorare; da mihi, illique, Gelanore, ut ipse hoc nesciat. Ego curabo ut delicti pœnitentiam agat pater, ametque Poliarchum. Et silentii præmium erit quicquid tua conditio potest agnoscere. Frustra autem speraveris, si de ista re patrono indicium feceris, clam me futurum. Vt spondeat tutum fore secretum; at si illum mihi fata reddiderint, expugnabo taciturnitatis fidem, sciamque quam multum fefelleris. Apud eum quid valeam, nemo melius teipso intelligit. Confirmante Gelanoro, se Argenidi pariturum, ipsa litteras ad Poliarchum tradit. Iis vehementer petebat, ut quam ocissime in Siciliam trajiceret. Si vinci Lycogenem fatum erat, ab eo potissimum vinceretur. Sin Dii parabant tristiora, tegeret fugientes. Cumulatum deinde muneribus dimittit ad navem.

Iam secundus mensis erat, ex quo Ennam fatigabat obsidio; Defecerant alimenta, nec spes erat à Rege auxilii. Igitur consumptis omnibus præter fidem, legatos ad Lycogenem de deditione mittunt. Exhilaratus ille, quod victoriæ simulque clementiæ exemplum hinc quæreret; Nihil se optare respondit, nisi ut fœlices esse vellent. Ad hoc tantum vim adhibuisse. Redirent ad Siciliæ corpus, cujus in Melean-

Meleandrum consensui imprudentes obstiterant. Sed multi petiêre ut tuto liceret ad regia castra concedere. Quo permisso, plus pavoris militibus Meleandri, quam auxilii fuit; cum isti Ennæ miserias, & obsidentium robur, in traditæ urbis excusationem augerent. Domita Enna licentius exultare Lycogenes, aditusque multiplici ratione tentare, quibus rivum & paludes à Rege infessas superaret: Diffisusque Meleander obtineri diutius locum posse, prima vigilia totis castris ignes accendit, ne hostis intelligeret deseri stationem; nec signo tuba dato, militem reducit ad campum qui Epeirctæ subjacebat. Insequutus postera die Lycogenes triumphantes copias effudit totis campis, terribili specie, militumque fiducia in barbaros clamores parum civiliter elata.

Et Rex quidem tot curis insomnis, nunc prœlio optabat decernere; nunc se urbis munimento tueri; interdum tanquam perditis rebus, de fuga cogitabat in Africam. Forte fuit, ut neglecta quiete, solitarius in hortum prima luce concederet. Sublimis erat locus, marisque subjecti prospectu liberrimus. Agitantem quid in extremis esset honestius, nunc subibat non ignava pugnandi mens; nunc senem, & patrem, filiæ cura ad cautiora revolvebat consilia. Victorisne præda esset hæc virgo? & quæ in sceptrum genita erat, à libertate excideret? Rursus occurrebãt fugiendi incommoda, rursus numinum ira, & quod in immerita calamitate tristissimum est, temporum exactorum fœlicitas. In hoc inquietæ mentis æstu stupentes oculos mittit in pelagus. Sed nebulæ, quæ ex vicinis montibus incubuerant, altiori sole discussæ, aperuêre paulatim faciem rerum perculso

perculso horrentique mirabilem. Quippe navigiis stratum mare, haud procul à portu, vexillis late vibrantibus, novum bellum, novos terrores afferre videbatur. Classis ingens & incitata sublimibus velis. Fulgor præterea armorum, hominumque frequentia. Cumque nõn multo exterius quam extra tormentorum jactum fuêre navigia, subito clamore nautarum demissæ à puppibus anchoræ totam classem stiterunt. Nec diu secum exegit Rex, qui homines, aut unde venirent. Sed in deteriores metus sponte jam versus, & aliquoties pedem terræ incutiens; Heu, inquit, ergo nec fugam mihi fata reliquerint! En à Lycogene classem, en observaturos portuum claustra exercitus. Sed neque hoc immerito accidit. Coget te iste casus, senex ignave, ad justam bellicamque virtutem, & quid sponte facere debueris, en hostis admonuit. Tantillam meam classem contra promoveam, fortuna, navibus, copiis impar? An iis omissis, quod est satius, vertar in Lycogenem terrestri certamine, & saltem in Sicilia mea moriar? Turbatus, nec aliud quam honeste cadere expetens, proximos advocat. Iis monstrat terribilem maris speciem; dimittique speculatorium navigium jubet, quod de suspecta classe referret certiora. Archombrotus ad omnia pericula contumax, hanc sibi deposcebat non securę quæstionis provinciam. Sed annis & virtute ferventem Rex jussit digniora discrimina expectare. Inter hæc lembum vident ab classe adversa aliquot remigiis ad portum promoveri; & missus Timonides qui venientes exciperet sciscitareturque quæ erant pernoscenda, primus mitioris fortunæ auspicium accepit. In lembo præco erat; ac ne duriora

duriora nunciaturus crederetur, baculum atque caput oliva circumdatus. Sed quis esset, quidve afferret, non fassus Timonidi, cum Regis colloquium petiisset, illum protinus Meleander, jam intepescente metu, admisit in conspectum. At Præco; Radirobanes Sardiniæ & Balearium Rex (inquit) hanc tibi hospiti Meleandro Siciliæ Regi tesseram mittit. Si conferre volueris, invenies esse illam, quæ mutua fuit tuis suisque parentibus. Simul dimidiatum annulum tradit; in cujus summa parte pusilla ex auro manus erat, quæ si parti alteri juncta esset, simili quoque manui, itemque porrectæ, tanquam in fœdus occurreret. Rursus præco; Agnoscisne, Rex, hospitium? ait. Et Rege fatente; quippe alteram annuli partem apud se servari; Adest, inquit, in æquore tuo hospes Radirobanes cum præcipuis imperii viribus, quas in classem coëgit. Et cogendi causa fuit, quod te malorum civium defectione premi cum fama retulisset, statui hoc pessimum in Reges exemplum, maxime hospes, ferre non potuit. Silebat Meleander, Deorum tam subita beneficia prope non capiens. Sed ad constantiæ specimen erat, ne vultus mutaretur. Referes, inquit, tuo Regi, ô præco, jam me ignoscere furori meorum; quos aliquis non inimicus Deus concitavit ad facinus, ut tanti hospitis beneficio & conspectu frueremur. Subeat modo Siciliam, atque intelligat nihil nos fore in eo colendo segniores quam ipse promerendo fuit.

Simul his, Præco ad curandum breviter corpus abductus est; interimque Meleander advocato suorum consilio quærere cœpit, ipsumne oporteret ad Radirobanem ire, an fidei majora

jora

jora pignora per purpuratos experiri. Varia illi censebant; tantæ fortunæ nec diffidere nec credere satis ausi. Nam cur Radirobanes illos sumptus, laboresque, alienæ utilitati daret? præsertim nec rogatus, nec hospitio antea usus? Omnem nimiam gratiam suspiciosam esse. Vix credibile, hunc potius Meleandro, quam sibi, eam classem adornasse. Nam & (inquit Rex) meo patri, multa ut scitis cum Radirobanis patre discrimina fuêre; fœdera inde, & imago hospitii, verius bello lassatis, quam odia ponentibus. Nunc quid censeam, auxilium an insidias advenisse, adhuc incertum est. At Cleobulus, nihil dubitandum asseruit, quin Regem oporteret ad Radirobanem ire. Nam si ille amicus accedebat, certe auxilium venire in tempore; & nullam in ipsum humanitatem nimiam videri. Sin aut sponte Regem odisset, aut faveret Lycogeni, non posse Meleandrum terræ marique conjurato obsistere; & ex Majestate Regis fore, si fidei simulatione deceptus potius videretur, quã expugnatus ingratiis. At unde (inquies) hic Radirobanis in Meleandrum amor? Fallor, aut Rex juvenis, &, ut audio, in gloriæ cupiditate immodicus, hanc occasionem rapuit, qua præter bellicam famam (Rex) nuptias filiæ tuę, tanquam ex merito, sibi conciliet. Pugnabit itaque tanquam pro rebus suis; eo Siciliæ amicior, tuæque reverentior majestatis, quo propius sperabit in tuam regiam adoptari.

Et Cleobulus quidem ex vero disputabat. Quippe Argenidis fama, simulque Siculi regni, quod ad Virginem spectabat, cupiditas hanc Radirobani mentem injecerat. Naves ad expeditionem in Mauros, quam secreto moliebatur,

tur,

-tur, instructas habuerat. Sed perlato Siculi belli rumore, distulit paulisper Africam, & laudabiliori incepto ad Meleandrum navigavit. Sed Archombrotus (nam tunc consultanti Meleandro aderat) ipso nomine nuptiarum Argenidis offensus, adeo in Radirobanem Cleobulumque excanduit, ut vix mutatio animi tegeretur in oculis. Nihil tamen repugnare, aut omnino dicere ausus est. Cleobuli vero sententia à Rege laudata; missi confestim ad portum sunt, qui regiam scapham instruerent. Tranquillis rebus Rex tuta littora in ea circumvehi amabat. Mediocris erat; nec plures capiebat octo remigibus, totidemque vectoribus. Sed aureis argenteisque picturis notabilis, totam in ambitu undam fulgore imaginum ludebat: & haud procul à puppi pusillis ex auro litteris hi versus erant scripti.

Hac te cæruleo natam, Cythereia, ponto
Parva ratis, similisque tuæ, pulcherrima, concha,
Tutelam numenque petit: non Martia fortis
Tela pati, adversas si sors Bellona carinas
Implicet, & tremulo suspendat in æquore bellū.
Nec sævi patiens Boreæ, cum turbidus ille
Stridet, & alternis medium sese obruit undis.
Littoreis tantum apta vadis vicina secabit
Æquora, cum pluvium deterget cantibus Austrum
Cymothoë, & pectet virides in rupe capillos.
Tunc leget extremos portus ratis ista, potentem
Tunc dominum paucis audebit credere tonsis.
At tu, si meritos Eryci servamus honores,
Ne levibus, ne, Diva, Notis permitte tyrannum.
Ipsa manu contos, parva brevia arma carinæ,

Ipsa

Ipsa tene, & placidam sese crispantibus undis
Sterne viam. Tecum Oebalii duo sydera fratres,
Et soror. O magnis versata potentia semper
Fluctibus, & semper ventosum Regibus æquor!

Tunc vero purpureis tapetibus auxêre sedilia; & in puppi instar solii fuit, quod caperet duos. Eurymedes ad arcis custodiam relictus est; Arsidas parva rate præmissus, qui Radirobani nuntiaret advenire Meleandrum. Facile tota Epeircte se fama diffudit, adesse cum validis auxiliis Sardos hospiti Siciliæ opem laturos. Nec tarde credebatur. Subita ergo hilaritas, nec modo spes, sed victoriæ fiducia, paulo ante dejectos mutavit. Toto foro concurrebant, manibusque, ut quisque advenerat, plausis, sibi salutem gratulabantur. Nec temperantior eorum qui muris ad custodiam præsidebant lætitia. Cum vero Rex ad portum descendit, acclamationibus vulgi, tubisque mox, & omni concentu quo tunc Martem acuebant, cœlum implentibus, sonus in hostium castra illatus est. Et quoniam militaris erat clangor, Lycogenes ausus est credere Regis exercitum spe amissa exarsisse in ultimos impetus; & in se invehi morituros. Itaque ad proximos ita locutus fertur. Hic dies nobis laborum postremum est; modo copiam mortis iis fecerimus, quos vivere non posse effecimus. Ite ad milites; & ad prędam vocate prope emeritos. Dii omnes, quo gratior esset victoria, insperatam maturavêre. His dictis, dum ordines instruit, vultuque ac voce omnibus fortitudinis author est; interim exploratores præmittit qui certa de adventu hostium referrent. Et illi toto itinere provecti, postquam nihil hostile

occur-

occurrebat, in castra reversi sunt, nunciantes, nullos quidem armatos in campis apparere: cæterum pene bacchantium tumultus audiri in mœnibus, tubisque & tympanis personare totam circum regionem. Ictus ex merito Lycogenes fortunæ recedentis præsagiis, tamen in procinctu constituit aciem; aliosque non militari cultu, sed tanquam ex proximis villis agrestes, subornat, omina tutius exploraturos.

Iamque Arsidas Radirobani colloquutus, promota ex portu navigia quibus Meleander cum suis vehebatur ostenderat. Quippe plurimi lembi Regem comitaturi, procedebant in altum; tumultuque & studio vectorum, de more subitæ lætitiæ strepebant. Prætoria Radirobanis, regii fastigii opulentia insignis, stabat religata anchoris tribus. Ab omnibus velis inutiles & ex solo luxu pendentes laciniæ aura rapiente ludebant in aëre. Cornua & antemnæ fluitantibus quoque vexillis incumbentem ventum temere sequebantur; multiplices autem à tribus malis funes, religabantur ad latera navis; speciemque procul visentibus aut amplissimi retis, aut derecti tentorii præbebant. Puppem Helena cum fratribus illustrabat trium syderum auro. At nautæ eo die non sordidi, in cæruleis erant vestibus; & vel instabant officio, vel antemnis ac funibus, ad artis suæ specimen, tanquam alis ferebantur. Eadem remiges vestis in transtris ornaverat. Milites armorum & sagulorum pretiosissima erant induti. Rex quoq; frequenti in Liguriam commercio, didicerat ab Hetruscis decora majestatis, habebatque in prora lictores, virga & fascibus instructos, tanquam aquas submoverent,

rent. Lignei gradus à latere navis ad mare descendebant cæruleis strati tapetibus, in quorum summo excepturus Meleandrum, Radirobanes stabat, vestem regiam indutus, quam ex auro & carbaso textilis zona præcinxerat. Ensis ex ea pendebat, cælatæ vaginæ opera pręcipuus. Ipse capillitium promiserat in humeros, paulo preciosius delibutum quam militarem decebat. Familiarissimum habebat ex Liguria senem; cui commissus puer fuerat; & adultus non tam illius consilia sequebatur, quam quæ facere decreverat scire sinebat. Virtiganes dicebatur. Huic tunc & Arsidæ loquens spectabat Siciliæ oram; situmque, & ignota adhuc bona, superflua humanitate commendabat.

Tandem ad navem scapha Meleandri applicuit; qui in paratos gradus enixus est admoto ad fulcienda vestigia Archombroto, donec eo usque pervenit, ut tradere Radirobanes manum posset. Tum vero tanquam olim familiares coïere amplexibus; & gratias agente Meleandro, quod is se adjutum voluisset, ille beneficium modestissimis verbis augebat. Pauca deinde inter se colloquuti, hic ad salutationem Proceres Siciliæ, ille Sardiniæ, admisit. Amicos hospitesque appellabant. Mox & Radirobanes, nec rogatus, descendit in Meleandri scapham; qui se, in navi prior, ejus potestati tradiderat. Personabat toto littore navibusque symphonia; simulque militum & remigum clamor, celebrantium mutuam Regum fidem; Non ferro, non aggere, non custodibus tutos, simplici pietate atque jure hospitii, inter se jucunde versari. O miseram sæpe potentiam, in qua rarę fœlicitatis est, ad bona privatorum,

nec suspecti commercii humanitatem, pervenire. Expositos in littore Reges rursus amplexus, rursus blanditiæ tenebant. Hinc Radirobanem, cum in prima arena adorasset Deos Siciliæ, Meleander illi exterior ad equos deduxit, qui haud procul utrumque expectabant. Inde amicis septi primum in urbem, deinde in arcem provecti sunt. Purpuratis Meleandri curæ fuit, ut Sardiniæ Optimatibus illa vespera bene esset. Præbuére certatim hospitia, adeo omnis generis officia cumulata, ut vix belli, quod arduum instabat, meminisset hilaritas.

At non Archombroto læta hæc erant, sibi æmulum advenisse cogitanti, quem à Rege & Argenide non amari nefas esset. Ergo dum cæteri Radirobanis amicos excipiunt; ipse specie utilioris curæ discedit ad mœnia, quasi excubitores per omnes speculas Regis nomine aditurus; ne vigilias solveret auxiliorum fiducia: Sæpe immatura gaudia aditum hostibus ad nocendum præbuisse. Atque ubi frequentiam evasit multo ante molestam, cœpit in longo & vacuo aggere spatiari temere inclinatis cervicibus, nexisque lacertis, & ad pectus obnoxie adductis. Nunc amens stupebat, nunc simul videbat innumera; incertus quid cogitare, aut unde dolere inciperet. Et, O Deos, inquit, ultores! Tu enim Poliarchum odisti, tu hominis quem charissimum habebas reditum intervertisti, ut æmulum graviore acciperes. Quam male Radirobanes successit Poliarcho? cui me hoc pectus, hi lacerti, sed maxime amor, parem fecisset. At Radirobani quis me impetus, quæve virtus æquaverit? Non modo sibi nixus, sed tota regnorum suorum fortuna, procedit in certamen, verius in me quam pro Meleandro aut in Lyco-

Lycogenem. Quod si Argenidem amo, istum (ô dolor) necessaria ferentem auxilia non licet aversari. Tu ignavus amator nescisti mereri quod optabas; ille invenit quo prius beneficium afferret quam posceret.

Sub hæc fuit incertus, & grandioribus vestigiis ferociter obambulans, silentium aliquandiu tenuit; donec jurgio cum fortuna restituto inter acerbos risus: En jam (inquit) tres in Argenide laboramus, tres in fœlicitatem quę duntaxat unum capit sumus erecti; ego, Poliarchus, & Radirobanes; ut eos omittam, quos nihilo me esse saniores nondum intelligo. Miser! non vides quotidie plures in hæc vota orituros? nisi forte aut illa amari indigna est, aut solus es oculatus. Sed cæteris amovendis tempora sua erunt. Vide modo iste à Radirobane fluctus ne navem evertat. Incolumi Lycogene, intempestiva cum illo sunt odia. Certe præmium non auferet ante victoriam. At quot in armis vices sunt? quanto illo momento se fortuna in diversissimas retulit formas? Quid si fortitudinis ostentator extinguetur in acie? Quid si Meleandro gravis erit nimii beneficii conscientia? Curandum est ut hæc in Lycogenem bella mihi apud Meleandrum honori sint, & in Radirobanem rudimentum. Fraudandus interim animi impetus, ut cum quo meditaris dissidium placide vivas. In hanc mentem utcunque compositus, successit ad vigiles, monuitque ne turbati lætitia stationum curam omitterent. Eadem Eurymedis cura, eadem Præfectorum omnium fuit. Sed militum castigata securitas, tamen plerumque inter vina & coronas vigilabat.

Postero mane de belli ratione cum suorum

primoribus Reges egerunt. Radirobanis legiones erant adhuc in navibus: Nec ille ignarus suspiciosum fore, si cuperet validissimas in urbem copias induci, sublevavit his verbis pudorem Meleandri, qui id se vereri liberaliter dissimulabat. In hac classe quę stat in anchoris, charissime hospes, octo millia gravis armaturæ milites advexi; funditores, & sagittarios, ad millia quatuor. Equestris apud me juventus est; sed pondere spatioque absterritus, equos in navibus paucos imposui. Si plures dederitis, sessores à nobis invenient. Cæterum, ne Lycogeni diutius sit impune, si placet, in terram exponemus exercitum. Et quoniam impeditum rupibus littus solam per urbis pomœrium viam præbet, cohortes singulæ recipientur in mœnia. Hinc ubi per aliam portam munimentis oppidi excesserint, castra quæ in montis radicibus ponemus petituræ; rursus aliæ, aliæque, à littore ad urbem conscendent. Præsidium ex tuis in utraque porta erit, tam qua copiæ intrabunt, quam illa quæ receptos evolvet in campum. Meleander tanta solicitudine nihil esse opus respondit; Nec quicquam à militibus timendum, qui fuissent sub Radirobanis disciplina. Custodes in portis si Radirobanes vellet constitui, ex suis sane apponeret. Nunquam sese tutiorem quam inter illius præsidia arbitraturum. Tali utrimque colloquio prolixum de humanitate certamen Regibus fuit.

Sed ut Sardi, Balearesque, de classe in littus effusi sunt, ad spectandos cohortandosque milites ambo in equis ad forum processere. Radirobanes, aurea arma purpurei saguli ambitu non tota contexerat; nudo capite, nisi qua fascia ambiebat. Meleander, & ipse armatus, longe

longe constantiori majestate omnium oculos & studia trahebat. Primi funditores urbem ingressi sunt: Baleares hi erant, tribus quisque fundis armati. Nulli tunc genti ejusmodi habenarum major peritia; quam scilicet unam colebant à puero. Dicebantur excipere in aëre aves, & in probris numerare, si quem ictus fefellisset. Sequebantur vexilla Sardorum, qui Punico more, ex gentis vicinia, armati, lævigatis atque ingentibus clypeis regebantur. Gladii breviores pendebant ex balteo, quo consumptis jaculis uterentur; Cassides plerunque ex ære, verticibus in ursarum leonumve rictus horrentibus. Tantum exercitum ægre illa dies transmisit. Archombrotus atque Timonides in Meleandri castris erant, qui hospites ab urbe in præparatum vallum descendentes exciperent. Novum illi aggerem excitaverunt, valloque, quod Meleandri milites præbuerunt, aucta castra cinxere. Largus fuit à Rege commeatus, jussique Siculi partim ad Sardorum cœnam ire, partim in suis illos tentoriis provocare ad epulas.

Longe alia facies in Lycogenis castris. Quippe postquam de Radirobanis & auxiliorum adventu certa fide relatum est, plerisque metus insaniam excussit. Quid in Regem essent ausi, tum demum intuebantur. Subjiciebat paventibus solicitudo, adesse jam Deos violatæ ultores majestatis: & consternatio animi in omnibus, etiam vulgaribus rebus, dira omina inveniebat. Auxit hos metus alacritas Regum, quibus maxima erat virium suarum fiducia. Quippe puduit tanquam obsessos in urbe considere. Promoverunt itaque castra à radicibus montis propius hostem, ut, si prœlium

 detre-

detrectaret, vel pellerent vallo, vel fossis incingerent. Causa, & Imperatorum majestas, magna sæpe in bellis momenta sunt. Regia castra majori auspicio venerationem invenerant, Meleandri & Radirobanis tentoriis per summi imperii insignia late surgentibus. Hinc eorum militibus spes acrior subjiciebatur; inde hostes ad suæ militiæ ignobilitatem jam laxatis animis respiciebant. Sciebat quoque Lycogenes nihil optabilius sibi quam prœlio experiri, prinsquam altius timor in suorum mentibus perciperetur; gaudebatque idipsum Reges velle. Adhuc enim incerta lux erat, cum, ex regiis castris educi ad pugnam exercitum, exploratores ad eum retulêre. Ne itaque remoraretur vir acer, in tentorii culmine coccineam tunicam committendi prœlii signum exposuit. Per varia deinde castrorum ferebatur; nunc militibus, nunc præfectis spem & animum fronte, verbis, habituque sufficiens; Quid metuerent tot victoriis clari? an Meleandrum veluti ex fuga reprehensum; an peiraticam Sardorum insaniam, qui non tam propitii Meleandro in Siciliam appulerant, quam ex bello prædam quærentes? Si inclinabit victoria ad nos, inquit, properabunt egregii auxiliatores Epeircten spoliare, & in suam inde classem relati, circumferentur ad alias fraudes. Ac etiam ut illis fides sit integra; at num putes pro ignotis & externis sanguinem gnaviter daturos; cum præsertim sint à nobis in quos pugnandum est, nulla rixa lacessiti? Destituent sua fuga Meleandrum, si vos senserint viros, si quicquid minantur experiri inceperint, denique si cogitabitis, in omnibus quidem bellis pericula esse, at raro tantæ laudis offerri materiam, ut duo simul

simul Reges inter spolia aut captivos possint haberi.

His dictis, cum milites processissent extra vallum, caninum catulum de ritu Spartano (nam originis milites admonebat) Marti Enyalio immolavit; & esse litatum emptus aruspex in manipulis sparsit. Acies autem eo modo ordinabatur. Dextrum cornu frater Oloodemi Menocritus ducebat, partim studiis & privato dolore Regi hostis. In lævo, quod paludibus tegebatur, tirones & mercenariorum suspectos Lycogenes locaverat, Nabide duce; ut intercepta fuga animos ad vincendum acueret. At ipse dilecto suorum robore in medio erat, equo sublimis, vultuque terribili, quem tot simul affectus in incerto sceptri vel mortis incenderant. Expectabat ut hostis copias, ut apparebat, instructas admoveret; cum ex Meleandri acie visus quidam in equo procedere, quem modico intervallo pauci milites tanquam ad præsidium sequuti sunt. Is confecto plus medio campo, longe à cæteris stetit solus; & vario corporis motu videbatur postulare colloquiũ. Misit quoque Lycogenes haud imparem manum, unumque qui præiret, seu colloquendum esset, seu certandum, idoneum. Conjecerat, ex juventute Meleandri aliquem esse, qui singulari certamine prœlium partium præcepturus, parem ex hostibus superbe flagitaret; cum ex illis quos explorandæ rei dimiserat, unus redit, publiceque renunciat, hunc à Meleandro cum caduceo & infulis esse præconem. Mira expectatione acies tota diriguit; quid hostis armatus nuntiaret; quæ fœdera, quæ commercia jam telo erecto mutuas cædes ferentibus. At præco, postquam habuit qui audirent; Rex fu-

roris præteriti, inquit, gratiam facit, ſi qui defectionis pœnitentes ante veſperam in ipſius caſtra tranſiverint. Quicquid hactenus eſt delictum, nullum forum, nulla lex vindicabit. Hâc veniam ſua fide publice ſancit. His dictis, ſchedia, in quibus eadem referebantur, pleniſſima manu ſparſit, verſiſque habenis ad ſuos, qui haud procul expectabant, revertitur. Milites plus viginti illas voces acceperant, quibus ad ſuorum ordines reverſis, ſtatim fremitus per cohortes increbuit interrogantium, proximiſve narrantium, quid præco attuliſſet. Et Lycogenes cum præter ſpem hæc avide à multis audiri frenderet, diſſimulato metu; Meleandro, inquit, parendum, ô milites. Ad illum, ſed armatis, eundum eſt. & accipio omen quod ad ſua caſtra noſtros exercitus invitat. Spes eſt in iis nos hodie victores accubituros. Inter talia, ſuorum cuneos adhortanti relatum eſt, Reges eo die poteſtatem pugnæ non facere. Sed exercitus partem locaviſſe in tumulum, qui ante caſtra erat; excepturus ſi qui ab ipſo deficerent. At ille, Eliciam, inquit, ad pugnam, ſollicitatores fidei noſtræ, cogamque jam, viribus, non improba arte, decernere. Ite ſub ſuis quique ſignis, ite milites, Diis volentibus, & jam ſua confeſſione impares vobis opprimite.

Sed ægrius miles imperata exequebatur. Inter ſe muſſantes videbat, & in pluribus impetum fractum; utique poſtquam primus Acegoras auſus eſt deditione experiri Regis fidem. Vir egregia fama, clientibus & ſtirpe præcipuus, minus ſuo quam temporum vitio ſequebatur Lycogenem. Gnarus ergo ingentis gratiæ locum patere occupanti, cum quadraginta fere militibus & amicis aliquot erupit; emenſoque qui

qui interjacebat campo, ad primam Meleandri ſtationem poſuit arma. Tum ad Regem deductus; Deſertoris nomen, inquit, hoc facinore non metuo, ô Rex. Abſcedo enim ab adulterina militia ad juſtum imperium; erroriſque in te mei ſolatium habeo; quod tarde cum factioſis conjunctus, ad officium redeo omnium primus. Rex paucis collaudatum, monitumque, quia viam ceteris præiviſſet, præmia expectare, ad Archombrotum mittit. Mandatum huic erat, cavere ne reconciliationis nomine pejora pararentur. Igitur in campum eductos qui regiis caſtris erat obnoxius, fide interpoſita incolumes fore, inermes conſtituit. Acegoræ tamen, duobuſque præterea, in honorem generis reddita arma; iidemque haud procul à Rege adjuncti purpuratis.

Cæterum apud Lycogenem haud obſcure omnium ordinum fides nutabat. Multi per circultus dilabebantur. Hi commilitones ſequebantur, illi trahebant. Tandem Lycogenes ex re capto conſilio, ſubitum de ceſpitibus tumulum conſcendens, edixit ut ad concionem ſaltem ſilentium afferrent. Ex mox; Nam quo vos, inquit, nomine appellem? commilitones? an, quod abominor, hoſtes? Sed quocunque vos titulo cenſeri æquum eſt, ne quis infames, ne quis deſertores militiæ dicat, miſſionem facio. Solvite cingulum; abite domum, cives. Neque in mei gratiam ad bellum coiiſtis; ſed opera mea & conſilio uſuri. Iam vero remitto ſacramentum, deſino vobis incolumitatem præſtare; quia invitis beneficium facere, ſæpe pro tyrannide habetur. Vos incolumes, vos victores eſſe volueram; & jam prope eratis. Nunc turpi confeſſione ignaviæ hoſti perculſi atque

atque irato cervices subjicitis. Quis Pan? quæ furia animos lymphavit? ô milites. Absolvebat vos justissima causa, quos pœnitentia nunc sponte reos facit. Miseret me sortis vestræ plus, quam pudet levitatis. Ite sane, ite instar victimarum; sive Meleander ira recenti perire vos volet, sive ad securiorem vindictam servabit. Ego cum intactæ fidei viris rempublicam non deseram & Meleandri in vos perfidiam, immemor quid hodie meriti sitis, ulciscar. Et Diis quidem gratias habeo, quod ante certamen secernere à fortibus viris voluerunt lubricam vestram fidem. Potuissetis in ipso discrimine bonos milites permovere, quos jam abitu vestro lustrabitis. Absit enim, tam male Siciliæ consultũ sit, ut non plurimis restet integer animus. Hos jam vultu, hos alacritate secerno; videoque plus indignatione vestri erroris, quam ejusmodi commilitonum jactura commoveri.

De suggestu inter hæc descendens, potestatem iterum fecit si qui vellent abire. Tanta libertas paulo ante charissimi ducis plurimorum pudorem excitavit. Itaque multi illius partes obstinavêre; maxime qui conscii sibi erant præter civilis defectionis fas aliquid peccavisse: aut quorum egestas pro supplicio metuebat inopem pacem. Interim alii passim excedebant manipulis; & nunc viarum anfractibus, nunc publice, & per compendia, signa Regis petebant. Non pauciores quindecim millibus sui deditionem fecerunt, sæpius asserente Meleandro, noluisse se tot civium morte victoriam emptam, quot sibi ille dies reddiderat. Tanta clade perculsus Lycogenes repetit castra cum illis quorum fidem probaverat cæterorum defectio. At Reges incruenta fœlicitate sic potiti,

vix

vix gratulantibus sufficiebant: dexteram, chlamydem, equum, ipsa vestigia, omnibus pro cujusque sorte tangentibus.

Redeuntes in castra omen etiam excepit, quod maxime vatibus placuerat. Cum enim tentorium Meleandri incommodo loco positum famuli in editiora transferrent, fierentq; exiguæ fossæ statuendis stipitibus quibus religatum tabernaculum niteretur, reperta sunt aliquot ossa, corporis quidem, ut videbatur, humani, cæterum longe assuetam hominum illius sæculi mensuram vincentia. Nec dubium quin alicujus de gente Cyclopum reliquiæ essent. Continuo Augures interpretati sunt, omnes Siciliæ vires subjici Meleandro; cum nihil in ea fuisse validius Cyclopibus memoretur, qui tabernaculo Regis subjecti, seipsos denique tradebant. Nondum intra aggerem Meleander & Radirobanes erant, cum hæc illis immensorum corporum frusta gratantium vatum adulatio ostendit. Plus inde stuporis Radirobani quam Meleandro fuit, non tunc primum ossa Cyclopum contemplanti. At Radirobanes, qui antea ipsam Cyclopum memoriam in fabulis habuerat, cum & ossa contrectaret, & videret Meleandrum vix ad spectaculum, tanquam haud insolens esset, moveri; sciscitari impensius instituit, quæ gens illa Cyclopum, quibusve moribus, unde orta; quomodo periisset: Et Meleander, qui, belli atque castrorum cura Eurymedi tradita, ad securitatis regiam speciem, variis hilariter sermonibus vacabat, Sardis maxime circumfusus, lætusque de suæ Siciliæ monimentis interrogari, dum in castra procedunt, sic orsus est. Cyclopum omne genus quidam ferum fuisse, & syl-

vestres

vestre; alii non Deorum modo cultores, sed & sanguinem, putant; Primos tenuisse has sedes; simplicibus legibus vitam inter se agitavisse. Illud in confesso est, excessisse humani corporis mensuram. Et hinc exteris forte error; ut cum isthuc appellerent, in immanibus corporibus impias mentes latere crederent, aut nec colloquium ausi, in ipso terrore spectaculi toto remigio abirent à littore. Præter cætera, ne eorum mores damnem, facit vetus Græcorum religio; Apud quos in Isthmo Corinthiaco ad veterem aram Cyclopibus tanquam cœlestibus fieri mos est. Vnde his ortus, quæ leges, quæve facinora rudis ætas involvit, nisi quod maxime insederunt Aetnæos & Leontinos specus, quodque genitos Neptuno jactatum est? quem plerumque immanibus viris patrem nostri majores fecerunt. Nec mirere, tam pauca duravisse ab intima vetustate eorum vestigia. Quippe & priores Saturno hic regnarunt, à quo sunt tot ætates, ut Chamaseni, quod præcipuum oppidum condidit, dudum ruinæ exciderint. Sola de Cyclopibus sepulchra supersunt; sed & illa plerunq; in antris, quorum ora vel voraginibus mutata, vel cumulis ruinarum celata sunt. Sæpe tamen in illa imprudentes incidimus. Quantæ illæ cadaverum moles? quis in extinctis frontibus vigor? ac quam denique ora fabulis suis digna? Haud procul Syracusis venatum exiveram, cum in campo, quem Gereatem dicunt, canis sagax, tanquam feram indagaret, ad incognitæ speluncæ ora se penetrat. Pertinaci latratu cum nos illuc traxisset, video antri intactum horrorem, ad quem veluti sacrum exhorrui. Subiit inde animus ulterius explorandi id quod Dii obtu-

obtulerant; sentibusque utcunque dimotis circumspicio à limine quicquid lux tenuis & eo tantum aditu accepta aperiebat. Locus desederat in profundum, ducebantque in imum saxei gradus. Illatis igitur facibus cum exiguo comitatu subeo terram, frigore, & solitudine, grave aliquid inspirantem. Angusto progressi vestibulo, tandem in patentiora successimus. Pandebatur late specus. Tophi sublimes, laterumque exudantium curvatura nitebat pellucida crusta & crispatam gelu aquam imitante. Ingens erat in medio saxum, quod illic, ut ex radicibus constabat, natura posuerat: Id vero terribili prodigio onerabatur. Timeo proloqui, mi hospes. Nam quid sperem apud te fidē, qui hisce oculis & manibus vix credo? Dicam tamen, ut vel mihi persuadeam ipse quod vidi. Iacebat supra saxum terribilis moles ad membrorum humanorum distincta figuram. Sola magnitudo vetabat pro cadavere id haberi. Tarde igitur accessimus; diuque, sive monstrum hoc esset, sive Deorum aliquid, manus non admovebamus. Caput adhuc non inviolatos modo crines, sed & vultus servabat. Ferox barba procumbebat in pectus, & à genis utrinque cum pari miscebatur cæsarie. Quid crura? quid lacerti? quid metarum instar pedes? Signum probe effictum (cogitabam) si hoc artifex figuravit: Sin naturæ opus est, unde jam imbecilli, unde homunciones à magnitudine illa excidimus? Mox stupore, ut solet, dilabente, primus injecta manu, ausus sum quid hoc esset experiri. Sed quodcunque ad contactum pervenit, video in pulverem residere. Et hinc facta cunctantibus fides, verum esse corpus humanum. Ac ne periret mensura, prius-

priusquam inter attrectantes solveretur, cadaver quam longum esset exigimus. Convenit inter omnes, ad viginti cubitos pervenire. Tanquam Heroi sacrum fieri volebam, & inviolatum relinqui. Sed dum hæc cogito, sub meorum manibus, momento in cineres defluxit. Restabat occiput solum, arcusque costarum, & crura omnino paria mole quam fuserant. Ea meo jussu servata, charissime hospes, & pro Neptuni foribus Syracusis appensa miraberis. Ex Cyclopibus fuisse non ambigo, maxime cum ad hanc pene mensuram aut interdum agrestes reperiant tota in antris cadavera aut ossa inter egestam humum effodiant. Sed malui quibus ipse interfui apud te memorare. Neque Siculi mei, ut forte existimas, quæ modo effoderunt utcunque grandia ossa, ad nos ideo detulêre, quod nescirent sæpe mihi majora diversis casibus fuisse oblata: Sed quia visum est Aruspicibus lætissimum monstrum, ea in solo esse reperta quod meo tabernaculo destinabatur.

Inter illos sermones ad locum pervenerunt, unde hæc fossores eruerant. Cœnavit ea nocte apud Meleandrum Radirobanes: Adhibitique convivio fuêre præcipui utrimque amicorum. Ecce autem dum pœnitentiam tot civium qui redierant ad Regem, omnemque illius diei fortunam sermonibus celebrant, intrat cum litteris ad Meleandrum miles. A Præfecto Catanę veniebat inusitatæ fœlicitatis Index. Quippe Catanam Regi fidissimam Anaximander Lycogenis nepos obsederat. Sed cum extrema imminerent, Ætna subito furore exæstuans, præter ingentem vim lapidum, & cinerum moles, tres ex liquidissima flammą rivos

vos evomuit; qui tanquam conducta opera in Anaximandri castra fluxerunt. Nocturna hæc strages fuit. Iacebant homines, pecudesque, machinæ, tentoria, arma, quicquid in cursu ignis torrens offenderat. Ea peste trecenti milites consumpti sunt. Anaximander, & ipse malo afflatus, postera die, amissis quæ ad inceptum necessaria erant, obsidionem laxavit; eumque lectica ad Lycogenem referretur, erupére Catanenses, cæsisque quotquot repugnare ausi sunt, ipsum quoque ceperunt. Iam Regem consulebant, quid fieri eo vellet. Hoc nuncio semel iterumque audito, in tantum repente gaudium tam convivæ, quam qui ministrabant, effusi sunt, ut non voci, non plausui temperaretur: secutique licentiam qui ad fores in statione erant, serpente lætitia, tota castra impleverunt. Non jam ferro, non viribus opus; ipsos Deos, ipsa pro Regibus elementa pugnare. Coronæ inde passim Deorum signis datæ; congestique in utrumque Regem flores; & promiscuo impetu, ausi militum multi non prætorium modo, sed & triclinium intrare.

Sedatis deinde gaudiis, Radirobanes curiosa sedulitate à Meleandro quæsivit: Vnde illud ab Aetna in Anaximandrum auxilium; an credibile esset à solido monte posse tantam vim ignium efflari; quis in visceribus ardor, quis genius, quæ soli natura. Hic paucis docere Meleander, longe altissimum esse illum Sicilia tota montem, qui nativo sulphure, receptoque in visceribus vento exæstuans, impatientem custodiæ flammam per hiantis ruinas cacuminis attollit. Neque vero quotidianis ignibus (inquit) fervet hic apex. Sæpissime ater fumus est,

est, per longa volumina cœlum inficiens; favillas interdum aspicias huic mistas caligini. Rarius denique seipso citatior turbo, proruentibus flammis, vicinam regionem fœde pervastat. Quippe spississimus ignis à summo emanans cacumine, torrentibus veluti rivis deorsum exigitur, in perniciem trahens quicquid occurrerit. Tunc vero graviora quam è cœlo tonitrua; & populis terror, ne, quanta est Ætna, se solvat, obruatque Siciliam. Nec minore quam pro tumultu prodigio, saxa ingentia ex montis visceribus hoc tormento in campos mittuntur. Adhuc fuligine plena sunt, totoque colore indicant ab incendio se venire. Cinerum deinde tanta vis ab igneo jugo; ut ad multa millia impetu primum suo, mox vento, circumlati, obruant alte campos, & deprehensas segetes enecent, solumve corrumpant, ad sementem deinde inutile. Ita saxis, cineribus, & maxime flammis, non tantum armenta hauriuntur, vel casæ pastorum; Sylvam omnem hæc pestis, quacunque inciderit, necat. Tota oppida sic interdum periêre. Catana vix multi operis aggere se tuetur, urbs inter montem & mare opportunis sedibus, si hæc pericula absint. A Lycogenis militibus obsidebatur. Sed ut audis nunciari, Dii hos ignes ex Ætna, supplicia antea nostra, nunc beneficium suum fecêre.

Postquam desiit Meleander, ipsa res, conviviique alacritas, sermones provexit in diversa. Quicquid in Sicilia dignum quod nossent externi, memorabatur. Fabularum inde voluptas historiam abegit. Qui canes latratibus Scyllã ambirent: quæ Charybdi proluvies, quæve ora inexpleta naufragiis. Acis inde infœlix
amator

amator de calido vulnere provolvebat frigidissimam aquam. Fugiebat Galatea saxa Cyclopis, non sine aliquo metu narrantium. Ab Elide alter amator subibat maria incorruptus, & Arethusæ pernicitatem prosequebatur. Cadebat sub Hercule Eryx, & maledicebat cæstibus Venus. Religiosa etiam repetebant, facili in Deos inter convivia pietate; Qua Insulæ parte erupisset ad connubium Pluto; quæ horridi currus signa; qua dimotæ ad exeuntis impetum rupes: Vbi rapta Proserpina, ubi serta, ubi zona illi exciderit; in quem cespitem primum sese Cyane fluere sit mirata: Frustra usurpare Eleusinios aliena monumenta: nec prope Cephissum, sed à Sicilia fuisse Diti viam, qua dotalibus umbris sponsam inveheret. Terrores inde Cereris referebantur, & nocturna religio, quæ tædas planctusque secretos initiatis credit. Primam noctis vigiliam inter illos sermones cœna consumserat; quod, ex tuba ut constitit, imperavit Meleander ultimam mensam tolli. Sed de convivio consurrecturos, jamque libantes Mercurio, subito ferox clamor, unoque per castra tumultu terribilis, longe alio motu complevit.

LIBER III.

Cum in castra jam pro militibus laxa perturbatus Lycogenes intrasset, ferox mali insania, & mox necessitatis ingenio, ultimis consiliis aperire animum cœpit. Inclinatam rem, nisi statim erigeretur, sisti non posse; Noctem si suis ad cogitandum dedisset, forsitan tutiora sequuturos. Quid vero si nec simplici
defectio-

defectione contenti ex sui ducis captivitate præmia apud Meleandrum quærerêt? infœlicibus inimicos omnes esse. Sed nec nova auxilia jam sperari; nec aperta vi se Regibus parem fore. Belli furto igitur opus, dum restabant quibus adhuc imperaret, & recenti gaudio cuncta in Meleandri castris fervebant. Oppressurum forte incautos; & in partibus esse noctem, illatos tumultus geminaturam. Celere saltem exitium pro beneficio fore pejora metuenti. His secum exactis primores amicorum advocat; ostendit hostium castra. Et quid agere jam creditis, ait, immerito suo victores? Gaudio marcent; & inter suas infulas tanquam victimæ opprimi possunt. Age modo, & transfugarum nostrorum beneficio utamur. Laxaverunt suo adventu, tanquam bello jam confecto, quicquid nervorum erat in hostibus. Superveniemus ergo incautis; & quo plures sunt, eo magis confuso exitu se ipsi onerabunt. Nemo fuit cui non videretur solertissime dicere. Ad suos igitur quisque digressi, monent ut sufficere modo velint Diis vocantibus. Offerre victoriam contra fœlicitatis impotentes. In solutos, vinoque depositos, esse eundum. Iram deinde acuebant; Et vero ferendam ab iis omnem cladem quam non priores intulissent. Tenebræ, & dulcedo fallendi, ad alacritatem plurimum erant; multisque magnitudine criminum à spe veniæ exclusis, strenue aut mori aut vincere placebat.

Cum igitur provecta nox esset, bipertito agmine, quo latiori terrore hostem obruerent, iter ingressi sunt. Via erat per patentes facilis campos, & ad ipsa hostium ducebat prætoria. Per eam Lycogeni placuit ire. Angusta alia, sed propior, dumis plurimum tegebatur. Hanc iniit cum parte copiarum Menocritus, lentissime progredi jussus, nec aliquid ante movere quam prœliantem cum statione Lycogenem ex tumultu cognosceret: Tunc & ipsi multo clamore in vallum niterentur; quippe dilapsis in Lycogenem illarum stationum militibus, nudum latus subito occupaturi, vel aversuri saltem ab eo aliquam belli partem. Plus duodecim armatorum millibus hoc bivio in Meleandrum ibant, haud impar ad spem victoriæ exercitus; maxime in necessaria fortitudine ferocior. Et silentio quidem ivêre, donec in vigiles subito cursu irruerent. Tum vero quicquid ad horrorem valet impigre cumulaverunt. Tubas & tympana ex composito plura quam pro usu portaverant. Accessit inconditus clamor se mutuo ad victoriam invitātium.

Iamque pellebantur stationes; cum qui proximi in tabernaculis erant subito metu attoniti surgunt ad arma. Sed accenso per tentoria tumultu, maxime à somno aut vino venientes, se ipsi incondite premebant: Territi, semiermes, sine imperio aut consilio palantes: Quæ tam subita clades? Quis in castris grassaretur? An externa hæc pestis, an domesticum proditionis nefas? Multi arma, fugam plures meditabantur. Neque satis ad signa poterant convocari, misti tumultui, & inter tenebras licentius metuentes. Convivantibus Regibus, famam mali simul clamor, simul nuntii attulêre. Nec quid certi nunciabatur, nisi ad portas castrorum pugnari. Radirobanes à suis in tentorium raptus, cingitur armis. Eadem circa Meleandrum cura erat; cui ad secretum vocato Archombrotus toto ore interritus; Si pateris,

ris, ô Rex, ego hac nocte tuo periculo defungar. Quid juvat tenebris te committi, & pugnæ, quæ unde sit, aut ubi, adhuc nescimus? Subduc tuam senectutẽ, ex qua tot mortalium salus pendet, sive hoc prælium est, sive forsasse insidiæ. Si placet, auspicium tuum subibo, meaq; fortuna, si quid in tuum corpus paratur, excipiam. Arma tua, & chlamydem concede. Tu per portam quæ ab hoste aversa est, egressus, cum delectis aliquot militum, ad necessaria pericula te servabis. Placuit fraus illa Meleandro, fidemque miratus per propria discrimina capiti regio caventis, tradit juveni sua insignia. Ipse in ignotis armis ad portum cum paucissimis elabitur. Apice ergo & purpura insignis Archombrotus, cum iis qui conscii fraudis erant tabernaculo egressus ferebatur, qua pugnantium clamor vocabat. Præcipitatio, & quod intra cassidem vox inclusa suum genium non servat, vetuêre ne qui loquentem audiebant, intelligerent non esse Meleandrum. Vbi vero ruit in pugnam, omnes non tam in hostem quam pro Rege accensi ad subsidium properavêre. Lycogenes vallo reciso occupaverat turrem; neque paucos suorum in eam receptos ulterius effuderat. Iamque in primis viarum angustiis per castra pugnabatur, cum ferro Archombroti tres continuis ictibus ceciderunt. Qui circa illum erant; Regem senem in hoc robur valuisse credebant, & æmulis per lætitiam viribus pugnantem sequebantur. Eo impetu territus hostis pedem versus aggerem referre cœperat; Cum ex alia castrorum parte auditus est Menocritus, & ipse cum suis ingenti ululatu noctis & belli pavores ingeminans. Dubio & multiplici malo territus miles, regi

regi ægre jam poterat; cum Radirobanes strenue ad illam periculi partem conversus est. Occurrit ergo Menocrito, repellitque cum eo irruentes. Sed illi non periculis, non vulneribus tardati, sola morte sistebantur. Nunc in propugnantes erecti, nunc alternis tecti clypeis, & pertinaci testudine succedentes ad aggerem. Atrox facies rerum. Hinc Archombrotus jam receptum intra castra Lycogenem sustinebat; illinc Radirobanes arcebat Menocritũ. Vtrimque infesta nox, incertis per tenebras quid oppugnare potissimum oporteret, vel tueri; donec Lycogenes in proximum tabernaculum facem emisit, suis admonitis, ut passim castra incenderent. Hostem cum suis sarcinis conflagrantem, sibi ad victoriam lucem daturum. Contra regius miles confestim diruere vicina incendio tentoria, ne ulterius diffunderetur incendium. Adjuvitque solicitus imber, qui impetu fusus, malum compescuit. Sed & lubrica inde terra fallebat subinde militum pedes, neque certos ictus esse patiebatur. Nocte inter mutuas cædes exacta, tot corpora quæ jacebant, tantum sanguinis fusum, & omnia strage immania, calidos furentesque erexerunt in rabiem. Tanquam primum ad certamen coiissent, toto impetu implicabantur, videbaturque singulorum potius odiorum crudelitas, quam publicarum partium esse certamen.

Iamque non diutius sustinebat Meleander abesse à suorum discrimine. Ergo ultima ausurus, jussit Archombroto nunciari se esse in procinctu: At ille Eurymedi; Si Rex cum suis advenerit, inquit, laborabimus multitudine, ô Eurymedes. Castrorum angustiæ tot propugnatores non capiunt. Præstabit ex his ipsis quos

quos nobiscum habemus educere, qui improviso circuitu terga hostium cædant. Nam quid equitatus noster cessat? quid arcus inter tentoria ista compressi? Facile Eurymedes assentitur Archombroto; delatusque ad Regem, quidè re præsenti sit, monstrat; simul partem copiarum per aversa castra deducens, cum ipso ad includendum hostem convertitur.

Lycogenes intellecto periculo (jam enim ultimam suam aciem circumveniri audierat) tamen ab hostibus quos habebat à fronte, in Meleandrum averti non voluit, ne species fugæ esset; Sed ad Menocritum mandata dimisit, ut quam ocissime illuc suos inveheret. Cum ille pareret, Radirobanes recedentem insequutus, partem secum exercitus eduxit. Multa planicies, & explicandis militibus apta erat: Illic ergo Menocritus in Meleandri & Radirobanis medio deprehensus, & utrimque in arctum compulsus est; Balearicis sagittariis & Siculo equitatu in aperta demum pugna valentibus Hi cursu effuso, illi contentis arcubus, prope simul longeque turbabant. Tunc vero Lycogenes, gnarus, si cum copiis deleretur Menocritus, de partibus esse actum, frendens, & animi impos, eo vexilla omnia ad ferendam opem egit; obliquo tamen cursu, ut & latus infestaret Meleandri, neque terga insequuturo Archombroto præberet. Nec segnius Archombrotus laxata casside vultus exeruit. Et sum, inquit, sum Archombrotus, Commilitones. Dii bene quod Patroclo fœlicior sub majoribus armis fefelli. Regis jussu quos videtis cultus sumpsi, ne frustra nocturna discrimina subiret. Si salvum hunc vultis, bis vincendus est Lycogenes. Iam enim in Regem contendit, non tam quod

quod victoriam illic speret, quam quod hic victus est. Tamen à furentis & morituri impetu Regem eripite.

Post hæc dicta, qua direptum à Lycogene vallum erat, prorupit; & acies acclamationibus exultans, ducentem sequuta est. Nihil vero illo certamine crudelius. Alternis cohortes fugiebant, & sequebantur confusa late signa: non frons, non terga aciei, non latera aut cornua erant. Surgebant acervi cadaverum, & per ipsa mortuorum vulnera vivi pugnabant. Meleander supra ætatem fortis inter militarem audaciam ducis oblitus videbatur. Circa illum Eurymedes & Arsidas, eximia virtute simul intenti ad certamen, & Regi metuentes. At Radirobanes propria ferocia, præmioque quod sperabat accensus, omnia audebat. Nunc hostium turbabat ordines, nunc vulgaribus non contentus periculis, quacunque rem perplexam aspiceret, impavidus effundebatur. Sed non idcirco hostes cedebant. Rabies, & quid de Rege meriti essent nihil fallens conscientia, multum ipsis commendabat nobiliorem in acie mortem. Eminebat Lycogenes notissimis armis, & per suorum ordines ferebatur, collaudans milites increpansque prout cujusque exigebant facinora: strenueque, si qua lababant, hostium cæde restituens. Tandem Archombrotus, inter ipsum pugnæ ardorem, animum sumpsit ad facinus supra omnia quæ in acie edebantur eximium. Vrebant juvenem & Radirobanes æmulus, & hostis Lycogenes. Itaque vicino Timonidi curam dedit eorum quos ducebat; Ipse cum suorum aliquot avide ruit qua pugnabat Lycogenes. Et ille se quæri indignatus, ultro in venientes

nientes prorupit. Prior Archombrotus hastili in pectus impresso cum frustra illius clypeum tentavisset, haud mora grandi ab eo bipennis ictu sine successu excipitur. Vterque dexteræ suæ iratus, telisque absque vulnere redeuntibus, fatali quodam æstu efferbuit. Ac dum repetunt ictus, dum armorum aditus vestigant, Archombrotus moræ impatiens quam proxime equum admovet, subitoque amplexu Lycogenem ligans, simul ab ipso adstringitur. Inter hos nexus mutuo pondere ad terram ducuntur. Eoque in lapsu, virtute & industria Archombroti evenit ut Lycogeni incideret. Plurimi militum uno turbine luctantes oppresserimi; hi Archombrotum, alii Lycogenem sublevaturi. Versabat se in arena Lycogenes obligatus tibiarum & lacertorum hostilium articulis. Sed Archombrotus, quamquam multum inter turbam & ictus anhelabat, non passus attolli jacentem, brevi pugione repetiit vulnera qua lorica desinebat, donec eum constaret expiravisse.

Vbi vero extinctum Lycogenem utrique viderunt, longus clamor dissonusque exortus est, his de victoria exultantibus, illis horridum ejulatum in proximorum funerum confessionem tollentibus. Incumbit attonitis acrior cum suo milite Archombrotus, terroremque per illorum aciem late circumfert; utique postquam decisum Lycogenis caput arrepto capillitio alte concutiens, de clade dubitare non passus est. Sat deinde quassatum ad Meleandri pedes projiciens: En, inquit, jam tranquillum Lycogenem, & cui fidere, ô Rex, possis. Pari exitio cæteri hostes, quotquot clementiam tuam nolent, Deorum severitatem experientur.

tur. Meleander Lycogenis caput asservari præcipiens, in trepidos & dilabentes invectus est. Iam enim totis campis non certamen, sed strages videbatur. Nemo ferebat ora victoris, aut revocantem audiebat Menocritum. Quidam montes ad fugam petiêre; alii locorum periti in proxima antra; plerique qua metus & fortuna ferebat, improvidi errabant. Nonnulli cursu exanimes procumbebant in terram, mox fœde insequentium equorum ungulis protriti. Nullis in miseris casibus ruina pepercit; Radirobanes fugienti instans Menocrito, ex armis & galeæ apice cognitum capi præceperat. Nec ille, jam fuga prærepta, ignaviter certabat, donec capto, subitisque astricto vinculis, non modo non in hostem, sed nec in se sæviendi copia fuit. Vespera erat, priusquam se ad Meleandrum omnes ex persequendo hoste reciperent. Et Rex, quamquam peracto jam bello, in castris per tot mala corruptis pernoctavit. Sed prioris noctis furiæ inquieta gaudia suspenderunt, appositis undiquaque vigilibus, ne qua bellum resurgeret.

Nicopompus licet de prælio erat lassus, tamen nescio qua hilaritate compulsus ad carmen est: lætitiæ impetu ad eum furorem sponte vergente, qui rapta vatum ingenia Diis miscet. Ergo sive quo maturius gratularetur suo Regi, sive ut ex celeritate æstimaretur industria; forte etiam ut ineptos poëtas terreret, haud dubie nisi statim arcerentur verbose cruciaturos victoriam; paucis horis condidit istud carmen, tradiditque filio, adhuc scilicet prætextato, qui id Regi primo mane tanquam suos labores porrigeret.

Vicimus, ô magnis tandem exaudita piorum

M 2 *Vota*

Vota Deis. Nunc alma Salus, nunc sæcula curat
Iuppiter. Omnis iô Superûm domus, omnis honores
Ara ferat, nullæque vacent à fronte coronæ.
Viderat infidos late sævire maniplos
Armipotens, Siculasque rapi vertigine mentes.
Quamquam sævus amat ferrum, quamquam ardua multo
Sanguine tela madent; semperque ad fræna tumultus,
Et furor, & fractæ vastis in mortibus hastæ:
Has tamen invitus strages, hæc funera vidit;
Tunc primum iratus bellis, ex quo improba cœlum
Terra Gigantea tetigit formidine pugnæ,
Et Pallenæis Superi sudastis in arvis.
Ergo animis vultuque calens, & grandior ira,
Terribilem dextra pinum, lævaque frementes
Exhortatur equos. Vix Thracia liquerat arva
Phryxeosque sinus, & jam nostri alta Pachyni
Torvus in aspecto pulsabat littora curru.
Tempus erat, quo mistæ acies, infensaque signa
Certabant, Regisne forent, hominumque, Deûmque,
Iura soli, an nostris rebus regnaret in oris.
Iam partes, Meleandre, tuas, jam numine toto
Aucturus, volucri Mavors se nube tegebat;
Cum medio obstupuit cursu, librataque tela
Continuit; Rapidi vix audivêre jugales.
Imperium, & prono non sat stetit orbita cœlo.
Tunc sic ore loqui. Quænam hæc spectacula belli?
Invideam, læterne magis? Nil Marte faventi,
Nil opus est. Vincent, sed non heu munere nostro,
Quos vicisse velim. Virtus hæc fata peregit;
Indulsitque sui. Quænam hæc sub casside sancta
Cani-

Canicies? Tune his animis annisque verendus,
Tu pugnas, Meleandre? & nondum deficit hostis?
Talis syderea quondam Saturnus ab arce,
Assertor si stare sui, si bella subire
Nosset, adhucque recens dextra terrere periclum
Non Latio celandus erat, non aurea nostro
Sub Iove mutatis liverent secla metallis.
Quinam autem (ô animos! ô nostram æquantia sortem
Pectora! & emissæ plus quam mortalibus hastæ!)
Quinam illi mediis victores hostibus ardent,
Impelluntque acies? Parili quam fulgure cassis
Emicat, & geminos mors effera surgit in enses!
Nempe ambo externum Siculis genus; ambo triumphos
Adproperant Meleandre tibi. Sardoa veretur
Hunc dominum tellus, Libycis hic venit ab oris,
Macte animis gens ambo Deûm; Vos omnia fama
Secla manent, donec vestris servata lacertis
Insula spumantes circum teret altior undas.
Quid reliqui, quid deinde duces? quid sydera miles
Promeritus? Vade ô celeri Victoria gressu,
Sudantemque tua lauro deterge laborem;
Vade lubens, meritoque para subvecta triumpho
Te simul & magnos populis ostendere Reges.
Dixerat Armipotens: Et jam fuga devia cœtus
Fregerat hostiles: Diri ducis impia cervix
Iam summa Libyci stabat victoris in hasta;
Cum fragor humano major scidit æthera vastum,
Et plausu Superûm, & furiis ululantibus hosti.
Ista loquebatur Phœbus mihi, & iste tumultus
Eripuit, noster dixit quæ cætera Phœbus.

 Rex

Rex quamquam occupatus, dum mane induitur, totum carmen perlegit, cum Nicopompo jocatus, quod adhuc rudem filium substituebat in gloriam suam. Misit deinde ad Radirobanem, qui referrent an jam adiri posset: Nec multo post cum procerum cœtu ad illius tentorium contendit. Ille quamquam auxilii, quod Siciliæ præstiterat, editæque fortitudinis, plus justo erat memor, inter hunc tamen superbæ lætitiæ tumorem ægritudine macerabatur, quam ingerebat Archombroti de Lycogene victoria. Tanto invidiæ supplicio incubantem adivit Meleander, humanissime acceptum beneficium commendans, Sardisque imputans momentum armorum. Victoria nostra (inquit) ô hospes, tui operis est. Ego restitutis à te rebus cum utar, sæpius meminero hæc à te accepta quam cogitabis te dedisse. Fruere interim bonis auxilio tuo partis, & ex lætitia populi intelligas quantum nobis præstiteris. Radirobanes, quamquam nimium ratus vere hæc dici, publice vetat Regem ipsius verecundiam onerare. Causæ enim & fœlicitati Meleandri omnia deberi: Se quoque beneficium accepisse cui sanctissimis armis misceri licuerit.

Sic inter se loquentibus nuntiatur, Argenidem ad castra pervenisse: Illa pridie in Epeirctes mœnibus, unde pugna poterat prospici, non lachrymis magis pepercerat quam sanguini miles. Decolor, & nunquam fœlicius habens, quam cum timor sensus extinxerat; nunc concedebat doloribus, nunc redibat in spem ac vires, nunciis identidem missis qui statum pugnantium referrent. Nunquam tamen Poliarchus animo excidebat. Hunc intra se nunc dejecta, nunc cum jurgio alloquebatur. Malim ego, charissime, hos fletus, hæc incertæ mentis mala te scire, an, ut facis, ignorare? Perires mecastor ad dolorum meorum memoriam. Quod si audies captam, aut ex hostili ludibrio sua manu, suo vulnere ereptam Argenidem; ô facinus! ô amor infelix! nondum semel morte defuncta, jam nunc iterum tuo exitu conficior. Abes autem, Poliarche? Téne, an inimicum aliquem Deorum reum agam, quod tam lentus es? Quæ oblivia? quæ te in Africa lotos à reditu arcet? Non te genius tuus quid hic rerum gereretur admonuit? Aut plus apud te odium patris, quam nostræ familiaritatis jura possunt? & qui cessare non potes, an, proh scelus! gratiora pericula invenisti? Adesses, Poliarche: pugnares in hostem, certa essem victoriæ: Deberet Siciliam, & me ipsum, genitor tibi; quas nunc aut perire pateris, aut saltem alienam gloriam esse. Nam si velles, non elementa, non casus, non natura obstarent redeunti. Post illam objurgationem, tanquam sacrilegio confusa quod Poliarcho irasci esset ausa, in contraria animum rapiebat. Satis sibi dolorum & curæ quod in ea acie genitor versabatur. Si Poliarchus in idem periculum missus esset, non se suffecturam sollicitudini. Bene, inquit, fata, consuluistis, quod in tantarum rerum discrimine, saltem de Poliarcho non timeo. Donec vivet, donec erit incolumis, quid me calamitosam existimem? Aut quid tantopere formido? quasi ille in fidem, vel Dii in illum, ut æqui sunt, peccare unquam possint!

Hæc & talia inter lachrymas expendentem, quæ paulisper peplo summisso tegebantur, nuntiata hostium fuga, quam & ipsa utcunque

que cernebat, in solatio erexit. Tunc passa alloquentem Selenissam, & gratulationem cæterarum quæ proxime constiterant. Populus quoque in palatium sequutus redeuntem, suo more intemperanter lætabatur. Postera luce, cum maxima civium parte ad castra se contulit. Sed ne integra illi gaudia essent, crebra in populo fama effecerat, pactum ipsius cum Radirobane conjugium ita credente, ut etiam tanquam votis virgini gratis rem palam celebraret. Rex inter suavissimi amoris lachrymas venientem amplexus est; Et te, gnata mea, jam heredem Siciliæ teneo, inquit. Periêre qui gentium jure perverso ad se regnum trahebant. In Radirobanem deinde intuens; Hic est, mea Argenis, inter cœlestes Siciliæ tutelas numerandus. Deûm virtute, illiusque, ut hodie regnemus, effectum est. Archombrotum præterea eximie commendans, ad minores quoque duces, & præcipue exteros, laudatione aptissima descendit. Argenis convenientibus verbis unumquemque prosequuta, vicissim audiebat gratulantes; & à solius Radirobanis, quem timebat, blanditiis, ut licuit potuitque, aversa est.

Meleandro Epeirêten redituro solum obstabat, quod persolvenda cæsorum corporibus justa erant. Iam enim & sponte, & monitu vatum, dispersus ad opus exercitus postremæ in mortuos pietatis officia urgebat. Hi cædere arbores, advehere alii, thoros cæteri multo gramine apparare. Sedulitate tam varia extiterunt subito pyræ; & funera in quamlibet digesta jacuerunt, maximeque vulgaria. Nam præcipuorum cadaverum multa, quo preciosius cremarentur, pietas propinquorum lecticis

advexerat. Rogos ergo militari pompa subornant devictorum exuviis; ut inter omnis generis tela & arma, trophæorum instar esset. Qui privatas necessitudines invenerunt, purgatis lympha vulneribus, unctique, aut, ut cujusque opes erant, ornati, expectabant ignium munus. Omnium vero capitibus corona data ex apio, victoribus & mortuis quippe conveniens; Nam & tumulis eam herbam amabant inferre, & Græcia plerorumque certaminum victores coronabat hoc præmio. Fœminarum multitudo puerorumque convenerat; planctuque & jactura comarum, ultro incipiebat exequias celebrare: ut appareret non conductas lachrymas esse. Sive propinquos deflebant, sive mœstitia spectaculi, aut ejulantium tot exempla, non ingratum lugendi impetum vulgo admoverant.

Compositis cadaveribus, pullatus Meleander procedit ex castris. Sequebatur Regem exercitus, versis telis, & in terram negligenter pendentibus. In hunc modum funebrem campum aliquoties ambiêre; jussis per vices clamoribus, rursusque non minus atroci horridoque silentio. Rex denique ad maximam pyram venit, facemq; accensam manu sustinuit, donec socios jam arsuros miles conclamavisset. His tertio vocatis, vultu operto, aversusque, ignem subjecit. Idem Radirobanes ad alium rogum fecit; Archombrotus ad alium. Cæteros subito amicorum officio flamma corripuit. Sed atrocissimum fuit de captivis inter concitatos furentesq; supplicium. Et parcebatur quidem gentilibus: Sed qui externi sub Lycogene meruerant, producebantur vincti ad rogos, & multipliciter confossi fundebant.

bant sanguinem, quo ignis spargebatur. Invocabat miles victor ad tam dira solatia manes sodalium, donec Rex abominatus crudeles inferias, captivos qui supererant servari tanquam ad alia supplicia præcepit. Ad cadavera autem hostilia, ne per infesti aëris tractus in morte etiam nocerent, publici lictores cum uncis sunt dimissi, qui in proximos gurgites foveasque insepultos provolverent.

Mox tumultu intepescente, & pyrarum labentibus flammis, Meleander conscendit in suggestum. Illic breviter, ut Regem oportebat, eos laudavit quibus sepulturæ honorem habuerant; Victores appellabat; & in morte fœlices, qui inter ipsam virtutem defuncti, non periclitarentur suas laudes ullo facinore ullave fortuna corrumpere. Pulcherrima hos præmia brevis doloris ferre, Diis manibus charos, futurosque in terris fama superstites donec ulli Siticines canerent. Conversus deinde ad circumstantium præconia, navatæ operæ, fideique servatæ, gratias egit. Deos quidem, virtutemque, & consciam recti mentem, grataque posteritatis memoriam, viris fortibus mercedem summam esse; Sibi tamen præterea curæ fore, ut beneficium in memorem Regem bene collocatum cognoscerent. Luctu deposito se in urbem sequerentur lætioribus sacris operaturi. Aderant ex composito familiares qui ad hæc verba (nam & sacerdos aquam lustralem spargebat) detraherent ejus humeris funebrem vestem, palmatamque reponerent. Alii Pæanem exorsi sunt, ex fœlici omni gramine aut arbore decerpentes quod temporibus manuque gestarent.

Iamque omnibus præparatis, Rex cum suis Epeirćten

Epeirćten redire maturabat. Nec visum est triumphare, quia de civibus victoria erat. Proximus tamen triumpho reditus fuit. Nam & milites lauro, & qui pompam procurabant, olea caput incinxerant: Antecedebat cum signis exercitus, & vario cantu ad spectaculum invocabat lætitiæ Deos, Currum, omnibus majestatis & victoriæ insignibus spectabilem, Meleandro admoverant: Ad quem ille cum Radirobanem invitaret, longa fuit humanitatis contentio. Radirobanes hunc Argenidi locum asserebat convenire: Sederet cum parte princeps virgo. Ambo conspicui populo essent: ambo omina plaususque exciperent: Illis Deos, illis fortunam pugnavisse. Se sane, si ipsi paterentur, equum funalem incessurum; Si nollent, currum proxime sequuturum. Palam erat, à juvene ambitiosissimo hæc amori tribui, & spei nuptiarum; Cui cum non persuaderet Meleander in currum conscendere, aut expectare dum alius ornaretur; ipse quoque vehi non voluit. Denique non Principum modo consensu, sed & votis acclamantium militum, sola in eum Argenis collocatur. Currum Reges in equis, & ipsis laureatis, præcedebant. Ante illos Archombrotus in candido equo ibat, læva temperans frænum, dextera opimum spolium gestans, Lycogenis caput, in quod alacer populus intuebatur, gnarus illic summam esse victoriæ. Arborem armis Lycogenis indutam miles quidam præferebat. Archombroto charissimus. Neque procul Menocritus gravis catenis visebatur. Prætoriani autem, militumque præcipui, tam currui quo Argenis vehebatur quam Regibus circumfusi, in virginis quidem honorem, licentiam triumphalem,

phalem, salesque prætextatos omiserant; sed nuptiales passim Deos, Hymenæumque, & Iunonem, & Erycinam vocabant, nunc in Argenidem, nunc in Radirobanem intenti. Ortum à Sardis hunc ludum credidêre; & cum Siculi convenisse de nuptiis inter Reges arbitrarentur, lubentes futuri principis animum per hos jocos lacessisse. At non Argenis hæc patiens audiebat, indignata victoriæ si eo pretio emeretur, jamque prope Radirobani inimica.

Interim populus fores ornatas impedierat lucernis atque lauro. Quisquis majores ex cera in atriis habebat, apertis armariis simul genus ostentabat, & mortuorum imagines citabat ad gaudium. Civium quoque distincti ordines, obviam Meleandro processerunt. Primus erat puerorum, in pexa & candida veste, chorus, rudi pæane plusquam jubebantur clamantium. Mox quotquot in urbe, Musicam excolebant; hi voce, illi plectro ac fidibus Regi canentes. Succedebant artificum collegia; quos statim Magistratus sequebantur quisque cum infulis dignitatis. Hi Regem longissima gratulatione morati, locum ministris Deorum permisêre, qui ultimi in honorem veniebant. Signa quidam ex iis, & inculti operis veteres Deos, coronas alii, omnes ignem præferebant, tuto, nec sine prudentium risu, Deorum omina ingerentes, prænuntiatumque Lycogenis exitium ab avibus, fulminibusque, & extorum prodigiis. Inter hanc pompam Rex ad portam urbis pervenit, in cujus limine sublimem statuerant Pacis imaginé, cujus dexteræ Mars olivam inserebat, & adulatione immatura, quasi pacatæ res Siciliæ tota

ta

ta essent, subjecta imagini tabula Meleandrum affabatur his versibus.

Victor ades, tecumque redux (Pater optime gentis
Sicaniæ) facto Pax cingitur aurea cultu;
Et cœlo niveis Pietas demittitur alis.
Aspice quam facili redeunt tibi Numina cursu;
Aspice quam subitas mutat Concordia terras.
Alma quies, divesque labor, se numine misto
Indulgent late campis: Hic flore comanti,
Hic culmis stipatur ager: Se blandius ulmus
Porrigit, & lapsæ repetunt connubia vites.
Bella procul, scelerumque minæ, ferrique licentia
Nunquam tuta fides. Solio sublimis avito
Tu, Pater, & tantum lex tecum armata sedebit.

Rex à porta processit in editum Iovis fanum. Inde Menocritus in carcerem missus, & cum eo Anaximander, quem paulo ante Catanenses vinctum adduxerant. (sed ille ex vulneribus intra quatriduum, alter non multo post ægritudine animi decessit.) Fractæ quoque Lycogenis imagines; edictumque, ne servari privatim, aut in suorum deinde gentilium sive honoribus sive funeribus has aspici vel ferri liceret. Peractis inde sacris ad arcem Meleander digreditur. Fessus erat pridiano certamine, curisque, & mox ipsa lætitia. In cubiculum itaque secedit, sumptaque leviter inter domesticos cœna componitur ad quietem. Neque minus imitatione soporis, solitudinem quæsierunt in gravissimis curis, Radirobanes, Archombrotus, & Argenis. Singulos suus dolor urebat. Radirobanes quamquam plenus temeraria sui fiducia, graviter tamen acceperat virtu-

virtutem successumque Archombroti, & populi voces, & vultus in eum Meleandri. Sed ut imparem contemnebat: Nisi quod omnia magnus amor formidat. Versus igitur in contemplationem sui, quantum auxilio, quantum viribus præstitisset, suavi sopore & per fœlicis prælii imaginem ludente est obrutus. Altius ictus erat Archombrotus; expertus nihil esse crudelius quam quod homines appellant suavissimum, amorem. Nec tam sibi nocere fortunam arbitrabatur, quam silentium suum. Se enim haberi in privatis, dum genus atque opes patitur ignorari. Nihil esse consultius, quam ut suas fortunas atque vota apud Meleandrum profiteretur. Hæc ita decernenti, occurrebant parentis mandata, adhibitique jurejurando Dii, se in Sicilia sui generis indicium non esse facturum. An ergo scribere ad parentem, an ipsum illuc ire satius esset, jurisjurandi gratiam petiturum? Tardum utrumque videbatur. Minus tamen scribendi displicebat consilium. Nam ab Sicilia tamdiu abesse, hominis esse credebat non ex merito amantis Argenidem. In hac animi tempestate inquieto strato negligenter jactatus, mentis mala transire ad corpus non satis sentiebat.

At Argenis multiplici malo confusa ad solatium adhibuerat Selenissam. Simul ambæ de Poliarcho & Radirobane querebantur. Cur ille abesset, aut heu miseræ istum viderent? O gravem (mater) victoriam! inquit Argenis. Quid interest, Lycogenes an Radirobanis vicerit? nisi forte, quod ereptus à Lycogenis telo pater jam parricidio meo concidet. Nam si me Radirobani tradet, ego effugium in morte inveniam, & mei vulneris dolore conficiam patrem

patrem senem. Ergo vel in prædam nata sum; vel in spolium, mercedemque victoriæ? Ergo fatum mihi in exitium destinavit quæ præcipua dabat, regnum & formam; & ideo tantum perveni in Poliarchi notitiam, ut scirem me indignam quæ tantæ virtuti conjungerer? Quid hunc autem cessare existimas, Selenissa? An experimentum capturus constantiæ meæ, hæret alicubi dissimulatus, & in insula forsitan ista? An insidiis æmulorum petitus est vir fortis, ideoque non suspiciosus? Cui jam vero fidere possim? quem exploratorem suæ salutis, quem miseriarum mearum nuncium mittere? Sub hæc in lachrymas lapsa audiebat Selenissam, majora solatia, quam quæ ipsa capiebat, credebatve, ingerentem: Donec resumpto loquendi impetu; Non prima, inquit, sum, ô Selenissa, quæ infœliciter amaverit. Quid fortunæ manus damus? mors ultimum remedium erit, & quod nunquam effugiet. Possim cultu mutato ire ipsa, & investigare Poliarchum? hei! quod non sufficio illi audaciæ, rudis fraudum, nec fronte ad mendacium obducta; forte etiam (sed hoc levissimum esset) inter labores expiratura. Præterea neque me sequi posses, & in crimen substituereris, si Rege ignaro elaberer. Audi quid potissimum probem. Archombrotus est, ut intelligis, amicissimus Poliarcho. Causam absentis pridem egit apud Regem, author maxime ut revocaretur. Facile efficiam, ut Poliarchum quærat, reddatque Siciliæ. Nesciat tamen quæ me illius videndi causa sollicitet. Aliquid poterit fingi; nec carebit veri specie mendacium quod ad crudelitatem exegerimus ambæ.

Laudavit

Laudavit ingenium Selenissa; sive fraus illi placebat; sive, defessa, sibi & Argenidi quærebat ab eo luctu quietem in reliquas noctis horas; quibus ab insomni Argenide consumptis, Præfectum cubiculi vocat, & de Lycogene occiso pauca quædam locuta, palam jubet ab Archombroto sciscitari, satisne à vulneribus (nam levia, sed pleraque acceperat) ea nocte valuisset. Meditabatur enim blanditias, gravia demerito juveni imperatura. Archombrotus, tanquam in cœlum raptus, & prope non dubius se amari, Præfecto respondit, si Meleander & Argenis valerent, quoniam ab eorum salute pendebat, se satis esse incolumem. O mortalium mentes, plerumque timentium gaudia sua, & calamitates amantium! Lætus juvenis, ignarusque consilii quod Argenis iniverat, fatigabat supervacuis cogitationibus animum, & in limine virginis stabat, ut egredientem salutaret. Nec ingratus advenit; totoque itinere, dum ipsa ad Meleandrum procedit, cum eo colloquuta, nihil dum tamen de Poliarcho dixit; Nondum enim matura res erat; & sermonibus illis solitudo debebatur. Ecce autem novos errores. Radirobanes, ab amore non sanus, habebat pecunia emptos, qui de Argenide & Meleandro assidue referrent. Ergo adhuc in cubiculo hærenti nunciatur, Argenidem primo mane ad Archombrotum misisse. Illum statim adfuisse; & oppido quam familiariter virginem illi loquutam. Exarsit illico suspicio, &, ut in litigiosa fœlicitate, non secus animum ad amandum, quam antea ad bellum composuit. Frendens cum Virtigane secessit; qua arte quove prætextu Archombrotus tolli posset: aut quid indi-

indignius quam ab æmulatione ignoti privatiq; Regem tantum metuere? Mulcebat accensum Virtiganes, elevando Archombrotum; suadebatque eò die aperire Meleandro (cui ad prandium promiserat) ineundæ affinitatis consilium. In expedito rem fore: despectumque Archombrotum insaniæ pœnas ad satietatem daturum; cui si magis anxie aut publice vellet Radirobanes irasci, nimia supplicii solatia forent, tantum Regem æmulatione ussisse.

His curis amoris vacuus Meleander, majora procurabat. Belli enim non temnendæ reliquiæ erant, Syracusæ, Lilybæum, Agrigentum, & quæ cæteræ urbes à Lycogene steterant. Illis simul opprimendis an dividi præstaret exercitum, an in singulas totis viribus niti, consulebat Cleobulum. Is nihil dubitabat de deditione oppidorum; quia nemo factioni supererat quem ducem dignarentur: Satis est, inquit, ô Rex, si minari perseveres, ostentesque paulisper armatum exercitum: tantum ut timor pœnitentiam civitatum acceleret; à quibus propediem videbis hic legatos. Nam præter ingenium lymphatæ, amabunt redire in naturam, quam videbatur excussisse defectio. Ne time. Bello istò defunctus es: Sed nec illius vere causa in civitatibus fuit; &, si dehinc securitatem amas, longe alii sunt malorum fontes quos obstruas. Meleander tot recentium malorum cruda imagine sollicitus de futuro; Curandum est, inquit, ut diuturna sit hæc regni restituta valetudo. Nec unquam certius, quam cicatricibus adhuc novis, deprehendemus vim telorum, & formam, quibus paulo ante saucii, rursus peti possumus à fortuna. Quod si inter atrocitatem periculi

periculi objecisses, quæ antea à me peccata sunt, non tam monere quam exprobrare visus esses. Nunc autem in tuto, si quod sentis edisseres, in futurum cautio erit ne eadem peccemus, Cleobule. Ille veritus quamquam volentem Principem contumaci libertate irritare, amoliebatur omnem ab eo culpam. Temporum enim, hostiumque, & fatorum esse crimen. Et postquam ea modestia, consiliis quæ parabat obnoxium Meleandri animum fecit; Quamdiu, inquit, lenitas in virtutibus erit, non diceris ullo vitio impulisse labentem in clades Siciliam. Lenitate, inquam, tua malignitas fatorum in tuas & patriæ clades abusa est. Illa facilitas, illa indulgentia in Magnates, illa tua tuorumque Majorum incauta in eos profusio, prodidit præcipuas imperii vires, aperuitque injuriis despectam dignitatem. Iam quidem perculsi sunt; jam silebunt defessæ factiones. Ast ubi respirarint, expecta alios fluctus, nisi ventos plusquam Æolico utre tenueris. Pugnabunt erumpere; & quamdiu nimis poterunt illi, nunquam satis Reges poteritis. Nec in tyrannidem te adorno. Ipsis quoq; consules, ó Rex, si efficies ut timore, aut fastidio culpæ, paulatim inquietos mores dediscant. Tum Meleander; Scio, inquit, ex his nubibus fervere plerasque procellarum. Sed vires eorum hominum adultæ sunt, & ipso tempore ac patientia Regum jam prope legitimæ. Has itaque accidendo vel injuriam facere credar, quia natam ante me potentiam percellam; vel nimio in conatu regias vires jam sæpe delibatas, & quarum infirmitatem celari interest, inconsulto experiar. De successu (reponit Cleobulus) melius ominare; dum ordine & per

& per partes evellas eam segetem qua isti luxuriant. Sed nec crede iniquam fore causam, & quam Dii hominesque non probent, si pugnabis pro regis dignitate, & Siciliam à parricidio prohibebis quo ipsa se furiis mactat. Quinam illi sint, vide, unde processerint; quæ illos machinæ fastigio suo admoverint. Vtcunque se jactent; Majorum tuorum beneficio opes comparavêre; in præfecturas missi sunt, regiæque amicitiæ indulgentia hoc culmen condiderunt, ex quo hodie sive ipsi, sive eorum posteri certant in Reges. Tua sunt ergo tela quibus lacesseris: tua acies tot mucronum, cæca discordiæ manu infœlicitatem sui authoris voventium. Si merentur, si ferre fœlicitatem suam non possunt, ab iis duntaxat recipe quod à vobis acceperunt. Nudos medius fidius relinques, cogesque oblivisci spirituum quibus nunc intumescunt, vestras apud se mirati divitias, suæ vero sortis ignari. Ac quo maturius consulas sceptro, vide quam multum coalescat illorum in vos imperium; quam publice, quam periculoso consensu hæc veluti jura peccandi nunc afferant. Inter se æmuli, inimici; tamen vix libenter accipiunt à Rege ullum premi. Quisquis ergo rebellat, cæteri adsunt vel publice vel privatis affectibus. Nunc causæ se addunt; nunc tempore utuntur jam satis occupato, quo alio jurgandi prætextu distrahant Regem. Alii tuum latus, tua castra non deserunt. Sed lento & per ambages facto regiorum consiliorum aut militum usu, diu volunt rebellium contumaciam conferri viribus sceptri, ne videatur indignum Regibus aut impar esse periculum, assuescatque populus vereri hos motus & pati. Ita sibi ipsis & exem-

exemplum faciunt, & exitum ornant, si irasci in Regem contigerit. Hanc conjurationem nisi anteverteris consiliis, quantum aberis à Merganiæ fato? Regio erat sub uno formidanda; nunc segnicie, vel patientia imperantium, adeo in varios Principes lapsa, ut domino tota exciderit.

Quamquam recenti memoria tenes, Rex, quid hæ possint factiones; permittis hic tamen, earum cunabula & ingenium percenseri. Nam & accendi te volo, vel parari ad patientiam haud dubiæ cladis. Igitur, si quos amas, si quos attollis, præter veterum Optimatum libidinem, tanquam de eorum bonis sit quod largiris, excedunt ab Aula, queruntur se contemptos; in arces, in præsidia, quæ iis credidisti, confugiunt. Fortunas populi deflent; exanimati regni sanguine paucas hirudines repleri; non ferendam eorum superbiam qui fascinato Principi illudunt, veteresque & emeritas stirpes inexperto recentis potentiæ gaudio calcant. Frequens hæc quidem (ut nosti) dissidendi est ratio, proruendique ad civilia arma. Sed & aliæ præterea causæ illis ingeniis faciunt defectionis audaciam. Diu ipsis largitus, cesses utcunque: Magistratus, Præfecturas, jam plenis, nec dum tamen satiatis negaveris: iis arcana omnia non credas; habeas alios fideliores tibi: Non accesseris odiis quibus æmulos devovent; Illico indigni haberi se putant; frendentque, tanquam contumelia violati. Alii, ut reverentiam sibi concilient, & quid possint Regem admoneant; quærunt offensionis materiem, & gratis ineunt consilia in publicam pacem. Cæterum quæcunque illos occasio tollat in rixam, viribus quas vos Reges tribuistis suc-

succincti, mox clientes armatosque inveniunt, eo prolixius quod hæc secedendi facinora semper inulta sunt, & plerumque præmia habent. Sic erecti, sic veluti in suo regno collecti, opimiora ad conciliandam pacem à vobis Regibus extorquent, quam si ipsis obsequium & fides mansisset; Vestro interim auro, vestrisque stipendiis (quis ferat?) militant acies quas in vos educunt. Ærario vestro feroces, aut rationem imperii deposcunt à vobis, aut regnandi modum præscribunt. Vestri coloni sunt, vestri cives, qui plus quam externis tumultibus per hæc bella eruuntur. Quid deinde? Emitis pacem, (Reges:) His prodest peccavisse. Vos in regno nunquam bona fide pacato, expectatis soliciti ex quo cinere se flamma refundat, cui placeat gloria novæ litis, quæ fœderum tabulæ jam plenissimis libris addendæ sint. Minimum putem, quod hæc bella, hæ paces, exterarum gentium ludibriis, evilescunt; quodque minor quam pelago fides est, sive quietem agimus, sive tumescimus. Majora sunt vulnera, quibus viscera patriæ lancinant illi mores. Robur enim maximæ gentis, & cui, si hæc absint incommoda, nulla non cesserint, hic assiduus & pestilens ventus affligit. Pereunt urbanæ & rusticæ opes, quascunque provincias turbo afflaverit. Consumitur impetus animorum; & prudentum, quos multos habemus, solertia, digna Orbi imminere, his domi pacandis tota vix sufficit. Instituuntur præterea animi juventutis ad audaciam, & contemptum majestatis, infandamq; dulcedinem belli civilis, in quo furor & aviditas, subitas pugnas & præsentia præmia habet. Ita domestico facinore marcescit quicquid ad terrorem exterorum

ıam Dii Siciliæ nostræ tribuerant. Neque putes hæc esse rudimenta flagrantium animorum, qui castrensi disciplina eruditi, æstus inter se conceptos, mox in peregrinum hostem validius effundant. Vtinam hæc solatia saltem essent civilis insaniæ! Sed ne isthic tirocinium ad fortitudinem aut militiam credas; cogita quam sæpe plus vanitatis & minarum hi turbines habeant, quam justi laboris in castris. Conveniunt illæ cohortes in arcibus, urbibusque obnoxiis; facilem civem, aut imparatos agrestes diripiunt. Hæc plerumque fortitudinis summa. Acies raræ; nulla, aut subita discrimina; quia obnoxie placantur, & ante fortunam armorum ab facinore donatos dimittitis. Sed etiam ut bella hæc durent, ut sæviant mutuæ turbæ; at interim miles optimæ patriæ spoliis saginatur, & in bonis miserorum civium bello quam pace delicatior, latrociniis magis quam constantia, robore, arte, imbuitur; Vt ad disciplinam deinde veri & sobrii Martis, & in externis regionibus interdum infœcundi, frangatur enervi fastidio, doceatque diversissimos esse labores prædatoris & militis.

Temnimur interim, ô Rex; Et, si quid in vicinos minaris, robori minus suo quam malis nostris fisi, tuos conatus despiciunt. Largitione tantilla facile credunt excitare de Siculis, qui civili seditione te implicent. Sic tradunt te iis debellandum, per quos tuis auspiciis debuerunt everti. Nobilissimæ genti infamiam an perniciem hæc plus creent, ipse existima. Vis denique quod tui cives queri possunt hic audire? Componendis his fluctibus olim populus ad regiam potestatem respexit. Ne collideret

lideret Optimates ambitio, ne unam gentem factiones dividerent, essetque timendum à civibus, quod hostes solent minari; transtulère in Regem purpuram, solium, ferrum. Quod si adhuc in regno vexantur reipublicæ malis, quid precii illis erit traditi sui juris, exutique imperii? Aut illos in libertatem restitue, aut domesticam præsta quietem, propter quam libertatem reliquerunt.

Meleander ad hæc verba ingenti suspirio pectus concussit; & facilius argui morbum posse respondit, quam expelli medicina. Iam se Eristhenem & Oloodemum ferro ultum. Lycogenem occubuisse. Si ad illud exemplum quotidie severitatem res exigunt, sibi ipsi in odium venturam potestatem quæ sanguine Optimatum alenda sit. Summa in illis indoles, (inquit) animi vigor, multæ virtutes. Scilicet extinguam aut premam hæc sydera! Omnia autem? Sed illud inhumanum; & fortasse supra regias vires. Quænam igitur? Nempe suspecta. At vero & solæ suspicionis pœnas luere est indignum; & præterea sæpe nullum est ante tumultus suspicionis vestigium. Impetus in vividis mentibus præceps haud raro simul cogitat, simul excit hos motus. An omnes habebo mea rigiditate aversos? Vivamne feræ instar in solitudine; an potius novis hominibus regiam implebo? Acerbius mehercule ipso malo remedium. Deos & fata spero, postquam sumus emoliti acerrimam tempestatem, pro habena reverentiam nostri fore, expertis quid possimus. Saltem, Cleobule, quam mitissima consilia habes, exprome.

Tum Cleobulus. Faveo tibi, ô Rex: Id est, Proceres quantum licet tecum excuso. Læti in illis

illis & ingentes sunt animi; & hæc ipsa quæ arguimus magnæ indolis notæ sunt, &, si legum habenis teneretur, rebus publicis salutaris: Nunc quia illam passi estis lascivire, eorum quæ cogitat, quæque audet, inclino in vos Reges invidiam. Cæterum cum virtutes ac vitia non plus ex merito æstimentur, quam ex populari judicio; nihil mirum, si consuetudo & peccantium claritas, atque successus, nobilitaverit hanc culpam: Quam si premi & eripi cupis, revocanda est paulatim ad suorum natalium utilitatem. Hoc autem efficies, primum nominis vero dedecore; ut apud te perduellio, conjuratio, perfidia, nominetur: Non, ut solet, magnitudo animi, prudentia, societas, publici boni cura. Deinde ut qui à te secesserint, saltem efflagitatæ veniæ humilitate frangantur; Cum nunc (miro gentibus ritu) damnare te soleas, publicis professus codicillis hos esse innocentes. Nam si rei non fuerunt sumptis armis, certe tu reus in quem illa sumpserunt. Triste dictu. Si hæc postrema exceperis arma, in quibus simpliciter victor es; vide sub te & patre tuo turbas. Omnes ea cautione dimissæ sunt, ut terras populatas, conscriptos milites, cætera defectionis facinora, nimia simulatione, & prodente captivitatem imperii, imputaretis vobis. Iussu hæc vestro, aut vestri gratia, esse patrata, publicis chartis sustinuistis inscribere.

Sed durum est, premere illas stellas. Enim nec obrui illas, ac nec regi oportet inhumana ratione. Luceant, ô Rex: dum meminerint cui Soli lumen hoc debeant, nec caliginem faciant tuo orbi. Ferre necesse videbatur alicujus sanguine lui hoc crimen. Extorsit atrocitatem remedii à tua bonitate cum Oloodemo Eristhe-

Eristhenes; & infelix vindex Lycogenes cæterorum animos aliquandiu sui memoria tenebit. Quisquis autem temporum istorum oblitus, in hunc ludum primus descendet; ocyus hominem preme, non tardis, non incerta consultatione libratis conatibus. Ipse tibi expeditionem desume, ne tuorum ducum prævaricatio illam causam inutili mora conficiat. Si audebis, si non cunctaberis, multi majestatis reverentia capti tuum auspicium sequentur; qui dubitare incipient de suo officio, si & videberis deliberare an impune possis offendi. Tunc nitendum, ne timida remissione spirituum videaris istorum temporum oblitus, aut veniam petere extincti Eristhenis. Consentias cum impetu isto, ut tuus esse potius videatur quam fortunæ. Fœdera, leges, pacta, cum armato rebelli, nec audi. Vnum sit pœnitenti remedium, si supplicet, si supercilium ponat, si se & causam damnet. Lenitatis tuæ erit sic composito indulgere; nisi nimis perniciose erraverit, aut in necessitatem distulerit pœnitentiæ larvam. Sed ignosce ea lege, ut aliquid ipsi in mulctam decedat. Si provinciam à te habet, partem ex ea deliba quam alteri tradas; si arces aut suas, aut regias, unam ex iis futuræ fidei pignus cape. Timebunt alii spolia dare ad regiam gazam, qui nunc contrario voto æs, fasces, præsidia audent in precium pacis exigere. Cave autem dare hos reos precibus cognatorum, qui apud te in illos militarint. Nam vix ulla vulgarior fraus est, quam istorum Optimatum, non studio, non vero affectu, sed veluti sordibus, se in adversa dividentium castra. Fratres, affines, patrueles, hic pro te, ille cum factiosis stabit; ut victoria aut favore in utramlibet fortunam

fortunam

tunam securi sint. Hos te maxime suspectos habere æquum est, ô Rex; & si anxie pro cognatis suis orant, propemodum hostes.

De ducibus factionum hæc sentiam. Sed quid illi absque militum manu? Hi sunt sanguis, hi nervi tumultuum; Nec in eos impune severitatem omiseris. Quos igitur placidis rebus seu præsidiarios milites seu prætorianos conscripseris, si defectione oborta Præfectos forsitan suos in Regem sequentur, iis infamis sit missio. Cingulum ponant. Nullus pœnitentium clamor, nullæ procerum preces te moveant. Discant non tam Præfectos venerari quam te in illis. Quippe hos secum à te ali, à te pendere. Ita exercitus quos comparas, quos in pace educas, syncere erunt tui; nec te Magnates creditarũm fiducia copiarũ despicient. Si qui autem concitato tumultu, nullis stipendiis tibi devincti, ad factionem accesserint, his mitiora imperari non abnuam. Simplicis defectionis rei sunt. In eos, si lubet, mansuetudinis obtine famam: Modo veniam te dedisse, non se ingratiis usurpasse, intelligant.

Sed de suppliciis scilicet, mulctisque jam agimus: Atqui ante vincendi sunt; aut, quod est humanius, flectendi, ne aut vinci mereantur aut plecti. Duo sunt, ô Rex, quibus Proceres in te armantur, solicitanturque ad ambitum. Has tu vires si solerti ratione subduces, te, an illos, plus juveris; nondum intelligo. Sed nunc ea non licet memorare. Video enim ad te venire Sardiniæ Regem. Respexit Meleander: & Radirobanes jam aulam intraverat. Ergo, quamquam invitus, dilatis arcanorum sermonibus, processit ad hospitem, & hilariter colloquutus ad convivii locum deduxit. Amplissima

plissima

plissima Regiæ sedes erat, foribusque laxatis populum ad spectandum admitti placuerat. Illo jam ævo mos erat Siculis, accumbere in conviviis, vescique ex lectulis. Sed vetusti sæpe mores occulta veneratione afferunt rebus auspicium, quas Reges publice obeunt, aut Sacerdotes procurant. In illum itaque diem Meleander majorum mansuetudinem revocavit, ut convivæ sederent. Invitaverat Optimatum præcipuos. Ipsa Argenis aderat cum delectis matronarum; ingens æmulis procis ad odium & vesaniam incitamentum. Furebat in Radirobanem Archombrotus, impetu vix se premente. Nec integrior Radirobanes furtim intuebatur, si quid ille in Argenidem inspiceret, aut ab ea aliquo nutu dignatus exultaret. Vterque furioso timore plurima fingens, improvisos aspectus, aut gestus, in suam trahebat injuriam.

Peracto convivio Radirobanes amoris odiique impatiens, Meleandro significavit, si ocium esset, se secreto colloqui velle. Statim Rex cum eo secedit in porticum; & Radirobanes: Si apud alium agerem (inquit,) ejus animum meis votis pararem, Optime hospes, referendo me Sardiniæ & Corsicæ esse Regem; Baleares insulas meas esse; Occupari à meis plures portus hinc in Africa, inde in ora Liguriæ; Terras illas populo & opibus graves; Classem ingentem, & formidolosam mari, quodcunque se ab Oceano ad nos diffundit. Adderem seriem Regum, quorum antiquissimos ferunt à Diis generatos. Sed apud te alia oratio habenda est. Ego hospes cum hospite quæro arctiora fœdera inire. Liceat meam fortunam miscere cum tua; aut, ut simplicius loquar, nomen patris

& auspicium in me sume. Tua sint quæcunque possideo. Filiam tuam mihi desponde. Nec scio utrum has nuptias avidius expetam, ut te socerum, an ut uxorem hanc habeam. Sic loquutus nullam intulit de allato auxilio mentionem; quod maxime apud senem valiturum sperabat.

Meleander, præfatus à se omnia Radirobani deberi, Conditionem, inquit, affers, charissime hospes, non accipi modo, sed anxie quæri dignissimam. Nam quis Radirobanis, quis Sardiniæ affinitatem non optet? Et tu, fortissime juvenis, minore patrimonio, & Sicilia non tanto sub Rege, majora, quam quæ postulas, sperare potuisti. Sed scis conjugia plus animorum quam corporum fœdere esse suavia. Liberæ hominum mentes sunt, nec ullis legibus cogi possunt velle quod nolint. Maxime sors Regalis, in quam gnata mea est edita, eam captivitatem non fert. Ego habeo à majoribus sceptrum; illa à me expectat; liberum ipsi deinde esse debet in quem velit suæ fortunam Siciliæ transferre. Hæc non ita accipias, dulcissime hospes, tanquam, quæ tu vis omnia, & præsertim hoc ipsum, non velim. Sed mirari te nolo, si filiæ meæ suas vices relinquo. Quicquid possum, ego polliceor. Tu apud illam fac, digna sit à te amari. Nam nec tibi expedirent coacti hymenæi. Denique finge te filium meum esse; quantumcunque tu ames, quamlibet magnas dotes in ea tibi fingas, nollem mihi esse nurum, nisi te maritum exoptaret.

His verborum ambagibus quærebat Meleander & Radirobani placere, & habere paratas negocio tanto moras; quod filiæ mentem ab illis nuptiis sciret aversam. Quippe antea ejus sensum

sensum exploraverat, non dubius in hanc spem Radirobanem venisse. At ille rem urgere, senem ambire, dicere suam vitam in eo esse sitam ut gener appelletur. Tanto in æstu non verba, non mentem capiebat Meleandri, ita spem oblique ostendentis, ut prudenti, & quem amor non turbaret, sat negatum videretur. Iamque Eurymedes utrumq; monuerat ludorum tempus esse, quos subitos, & tantum ut populus in Regis victoria lætaretur, in Regiæ vestibulo instruxerant. Processere itaque ad orchestram, in qua multa ex Regiæ penetrali curatores ludorum conspicienda locaverant; antiquissima signa præsertim, & Heroum imagines; non modo quibus artifex pedes & manus indulserat; sed & plurimæ ante Dædalum factæ solo vertice de sui saxi impolitia exibant. Postquam Reges consederunt, statim cum Selenissa & ministrarum grege intravit Argenis, haud mediocre Radirobanis Archombrotique supplicium. Non igitur illi in personas satis inspicere, non in veteres Siculorum Regum opes. Ac ne virginem quidem multum intuebantur, alterno inter se conspectu agitati. Inter hæc Radirobani videbatur Argenis blandius sæpiusque in Archombrotum vultus advertere. Quod ut miserrime credidit, ita secum loquutus est. Furiosum esse amorem non proderit. Solertia opus est nobis. Nam si Archombrotum sustulero, pejus erepti memoria apud Argenidem me perdet. Num autem non & bellum est amor? Atqui in bello quas hostibus urbes munimenta eripiunt, proditio sæpe aperuit. Tentandi sunt muneribus quorum gratia apud Argenidem valet. Laudationes eorum assiduæ me chariorem ipsi efficient. Sumus omnes in-

cauti ac faciles ad ea imbuenda quæ sæpe, & veluti non ex arte, familiares insinuant. Iisdem machinis nihil me præteribit arcanorum quæ hic cum illa intercedent. Perpendenti deinde, quosnam ex familia Argenidis aggrederetur muneribus; nihil difficilius aut utilius visum est quam ad Selenissam hoc iter habere. Quippe oris constantiam illi matronæ esse, quæ ad perfidiam vocantes terreret; sed si in potestatem redigeretur, facilem de Argenide fore victoriam. Erat ingeniosus; præsertim cum impetus naturam acuerat. Audendum est, inquit; Facile erit apud anum ita loqui, ut, si integra est, meæ largitionis fraudem non capiat; sin vendere fidem potest, intelligat emptorem advenisse. Hæc gnaviter agitantem non arena, non scena (nam utriusque spectaculum dabatur) poterat delectare; quamvis hinc in certamen producti qui Erycis artem cęstu jactarent; inde autem Catanenses ex sui Andronis disciplina saltarent ad tibiam. Sed in auspicium traxit, quod largitioni intentus, non absimilem victoriam aspexit in theatro; in quod Argiam & Eriphylen Poëta produxerat; hanc divino monili mercantem crudele suffragium; illam munere victam, & conjugis fata prodentem. Inter cætera, istos versus, quibus Eriphyle accepto proditionis pretio exultabat, sic laudavit, ut confestim ad se præciperet afferri, & aliquoties tacito voto perlegeret.

Absiste tandem, cura. Sat sterili Vigil
Marcore cecidit vultus. O grates, Dei,
Favistis omnes. Teneon', armillam manu;
Meamque teneo? Vota, cecidistis bene.
Nunc tuta, nunc excelsa, nunc cœlo fruor.
His se decora sueverat gemmis Venus
Ornare Marti. Tyrius has stupuit gener
Ardere collo conjugis. Quis hic decor?
Quis radiat ipso non minor Phœbo dies?
Quo pergis, amens? Dî, fides, lares, amor,
In pretia deposcuntur. Heu nimio tibi
Armilla stabit. Poteris infœlix tuum
Damnare bello conjugem? Bellum vetant
Sagæ volucres, Delphicus pater vetat.
Et omne sacris exta quod præbet pecus.
Funesta mercer! Vidua si tantum potes?
Sic esse fœlix? melius ah pietas! malos
Omitte cultus. Trahitur in dubia vice
Instabile pectus: sic ut incertam ratem
Non unus atro ventus involvit freto.
Sic nempe simplex! forte nunc dubitas frui
Quam fata præbent? Quid times vanas aves?
Ne bella fiant, reddere armillam voles?
Hæc ipsa bellum faciat: hæc regnum est mihi,
Meliusque Thebis. Augur infœlix redit,
Invisa pietas, mensque non credit sibi.
Quid agimus? O sors dura, cum timet miser
Quod optat animus! Digna cœlesti tamen
Si vivis auro: sacra si tuos decet
Armilla vultus: vindica hoc ingens tibi
Munus Deorum. Conjugi si fors tuo
Es vilis, aude quod times; Sin te colit,
Opibusque summas optat exæques Deas,
Tibi ipse cupiat sanguine hoc emptum suo.

Lætus Radirobanes hujus exempli augurio, postquam finitis ludis in aulæ interiora recessum est, Argenidi in conclavi ipsu patris, eadem narravit quæ antea Regi. Orabat ut in munus placerent Sardiniæ opes: cæteraq; haud inconcinnus amator addebat, quæ utriusque fortunam decebant. Argenis non modestia tantum, sed occultissima ira erubuit; Non alia retulit.

retulit tamen, quam quæ Radirobanes hoc primo congressu expectabat: Nec eam scilicet Virgini curam esse debere, nec filiæ familias potestatem. Habere interim gratias quod ille tanti faceret amicitiam patris. Radirobanes aliquantum cum ea cunctatus, ad insidiarum suarum initia digreditur: Proceres, matronasque, huc illuc toto triclinio obibat simul majestate regia, & juvenili comitate. Tandem in Selenissam incidit, ut optabat; & vulgaria quædam effatus, laudare deinde ipsius filium cœpit, qui in aula vivebat: quærere deinde, pluresne genuisset, quid ex stirpe restaret; & quæcunque mulierculæ gratissima erant. Et hinc sponte ad se deflexus; Optimæ matris meæ multa, inquit, lineamenta in te agnosco: Iam sæpius dulci memoria illius amissæ, cum ad te respicerem, perculsus sum: Et hodie efficiam ut scias quam multum de vultu illius tibi fata communicaverint. Supervenit loquentibus Meleander. A quo Radirobanes sub noctem digressus. Selenissæ filium accersit; Demades nomen erat. Cui postquam multæ familiaritatis speciem imposuit; Vade, inquit, & hanc matris meæ imaginem ad Selenissam defer; si sceptrum & corona abfuerint, ab ore suo non disparem. Erat autem brevis imago, ætatis conditione à Selenissà non abhorrens. Anum enim Reginam, & rugis obsitam, referebat. Sed insigni artificio, gemmæ, olim talentis viginti Radirobani emptæ, faciebant imagini thecam, ex qua unio prægrandis pendebat.

Selenissa ubi cum munere Demadem vidit, tā precioso fulgure concussa, dubitavit an conscia esse Argenis hujus fœlicitatis deberet. Verebatur

rebatur in suspicionem venire fidei prostitutæ? Aut ne remittere donatori juberetur hoc plus quam simplicis liberalitatis pignus; si crudum nec præparatum puellæ animum illa novitate pulsasset. Hæc exigens secum, adhucque deliberans, filium rogat pluresne adfuissent cum Radirobanes id sibi perferendum tradiderat. Imo, inquit, sevocavit me ad secretum, ne quis arbiter esset. Et tu igitur, retulit Selenissa, apud te, fili, rem contine. Id agitur quod ignoras. Neque mihi, ut existimas, & apud te Radirobanes finxit, hoc mittitur. Sed commodius, & ubi fas erit, plura intelliges. Vnum jam memento, ut sileas. His dictis ad Argenidem redit; Adhuc quidem illi fida; sed jam desierat Radirobanem odisse. Tum versare animo cœpit, quanto suo & Argenidis periculo Poliarchus amaretur. Nam quoties reprehensam à cœpto moriendi Argenidem? aut quem spondere posse, non illam aliquando anteversuram furioso impetu vitæ consilia? Denique sibi quemque debere consulere. Nam quid de me (inquiebat) meritus Poliarchus? Radirobanē, post pauculos dies quam limina hæc attigit, utiliorem mihi sensi, quam illum, plus anno familiarem Argenidi. Quid si de se mentitus est ignotus ac externus? At istum prius auxilio Sicilia regem sensit, quam alto nuptiarum & regio voto. Si propitiam Argenidem illi effecero, quantum mihi sperandum est; cum jam præmia usurpem, quæ pene ad præstitam operam satis essent? Abest denique Poliarchus; Num vivat incertum est; num, si redeat, impetratura sit publice hunc à patre virum Argenis; an vero clam discessu dedecori me quoque frustratura. Radirobanem autem non dimittere

possumus, nisi iratum; Neque parem conditionem (si ista abiverit) neglecta fortuna mihi & Argenidi curabit reducere.

Inter hos dies (quod Cleobulus ante conjecerat) legationes passim ab urbibus veniebant ad Regem, sedebantque in Deorum liminibus, ramos supplici lana obductos cum gemitu aut silentio tenentes. Multa oppida, & ex insignioribus civium multi. Ibburrane & Dunalbio deprecatoribus usi sunt; quorum ea apud Regem gratia erat ut nihil negaretur petentibus. Igitur Meleander virilem in dejectos & obnoxios cives clementiam sequutus, solo majestatis conspectu ultus est pœnitentes; legatis inter armatos custodes intromissis in curiam; in qua ipse regio cultu ad formidinem supplicum sedebat. Cumque illi de sæculi genio quererentur, qui populi mentem avertisset in tumultus; Ipse paucis incusatos in mitiorem spem purpuratis relinquebat; jubebatque abscedens ab iis arbitrium suum audire. Levia autem imperabantur; paucæ in mulctam pensiones, & pervicacissimorum exilium. Nacti igitur expectatione mitiora, amore victoris suas urbes impleverunt. Hyperephanii seorsim legationem volebant ornare, suas gratulationes & vota novasque fidei sponsiones laturam. Sed intercessere consilio, qui id Regi ingratum fore cognoverant. Quippe Rex cum audisset hoc eos cogitare; Peto, inquit, an Hyperephanii plus minusve Siculos esse se sentiant quam cæteros cives. Nam quid ab reliquis vota secernunt? Cur non Provinciarum, non urbium, sed partium nomine me affantur? quas ô sciant semper invidiosas esse Principibus; sed nunc maxime, cũ videri & veluti prodire in pu-

blicum

blicum jactatione suarum virium volunt. Cum vero aliæ aliæq; provinciæ redirent ad reverentiam majestatis, legati Syracusarum intromissi in Senatum, dejectis diu luminibus, significaverunt esse quod promere non auderent nisi dicere juberentur. Sciscitanti Cleobulo quid afferrent, supplices libellos obtulêre, quibus continebantur civium vota. Addiderunt, sepe contingere, ut vexatus malorum hominum injuriis populus stulte in Regem aut patriam suos dolores vindicet. Velut quidam ex ægritudine insani, urgentibus morbi stimulis, in proximos furunt. Nec se priorem excusare amentiam; sed scire ex illis quæ Syracusii deprecabantur incommodis eam incitatam fuisse; & plurimum ad sanitatem mentium fore, si eadem in posterum arcerentur.

Cleobulus hos libellos se Regi traditurum recepit, jussitq; propediem legatos responsum opperiri; Tum soluto Optimatum senatu ivit ad Regem, tunc forte de ipsius Cleobuli prudentia multa secum volventem, qui redituras ad officium urbes haud vane conjecerat; memorque ejus monita nuper Radirobanis interventu suppressa, hunc ad illos sermones revocavit (Syracusiorum codicillis, quia longiori consultatione egebant, in aliud tempus dilatis:) Ajebas, si memini, esse duo, Cleobule, quæ insynceram in Sicilia pacem efficiant, & in Procerum manu ponant, in bello an ocio degamus. Sed dicentis orationem tunc Rex Sardiniæ intervertit, quam hic pacatius exequi potes. Quænam ergo illa duo sunt vincula aut verius fata, quæ Siciliam Proceribus obnoxiam permittant? Ea ipsa (retulit Cleobulus) quæ, sapientissime Rex, sæpe dequestus es. Pri-

mum,

mum, munitionum, arcium, præsidiorum, in Sicilia numerus ingens. Mos deinde constituendi Rectores Provinciarum in eam legem ut non ante magistratu quam vita decedant.

Tot equidem arces, si non incommodæ essent, sed duntaxat inutiles, tamen everti consulerem. Nunc cum ad earum custodiam & sumptus, & pericula, & plerumque pernicies accedat, quid ad nostra utique damna misere obstinati, illas diutius servamus, aut in quos denique hostes arbitramur valituras? In externos, an vero populares? Atqui externi iis satis excluduntur quas in finibus regni portubusq; substruximus. Harum utilitatem nihil solicito. Satis virium illic nobis, satis moræ externis est; Qui deinde, si qua per obices illos perrumpent, nostris exercitibus excipientur, oppidisque passim objectis, quæ crebra nec adeo invalida habemus ut primo hostium impetu diripi possint. In vim peregrinam illa suffecerint. Domi autem quos timemus? Num populum, & incolas civitatum? An non potius Magnatum ambitum, inquieto utique genio strictum semper ad audacis novitatis pericula? Raro populo tuo mens est in Reges consurgere. Vesania, qua nuper intumuit, prope sine exemplo est; sed nec illa, ut expertus es, tot arcium cautione, de quibus jam disceptamus, aut præverti potuit, aut saltem cohiberi; Vt inde has munitiones intelligas non tibi (Rex) asserere oppida in quorum stant cervicibus, sed ea Præsidiariorum Præfectis tradere in certissimam servitutem; qui sæpius cives invitos stare in Regem coëgerunt, quam rebelles aut dubios traxerunt ad Regem; adeo ut quoties sibi

sibi postulant arcem credi, videatur hæc eorum tacita esse oratio. Trade compedes, ô Rex, quibus obnoxium arci oppidum mihi devinciam. Captivos habeam cives. Quicquid repugnes, & quantumcunque hi nolint, serviant imperiis meis. Sub munitionibus illis tremat circum provincia. Isthic recipi, hinc effundi possint armati. Regnum denique minus in ampliori tuo mihi constitue.

Referes, te fidissimorum hominum delectu armaturum tantæ potestatis licentiam. Faceres quod nemo antehac Siciliæ Regum. Quod enim aut civile bellum fuit, aut ab externis illatum est, in quo non istarum arcium plurimi rectores à sceptro defecerint? Aut quis omnino in nostra gente motus, nisi his claustris erumpens, aut in illa receptus? Ne id quidem dissimulant, qui post factiones ad fœdera tecum descendunt. Arces in salutis pignus efflagitant: Nempe ut iis incolumes te invito esse possint, & recrudescente armorum libidine rursus in te secura contumacia armari. Vide quam sit iniqua conditio. In præteritæ defectionis veniam tua sponsione non contenti, arma, arces, milites sibi poscunt: Te porro in pœnitentiæ, quam sæpe simulant, pignus, eam fidem verbis suis cogunt habere, quam detrahunt tuis. At his munitionibus è regno sublatis, in tua suaque fide, ô Rex, statuent sibi præsidium, & in creditis urbibus obsequium duntaxat invenient quamdiu voles; nec invitabit ad peccandum tot aggeribus totque fossis sibi placens rebellandi securitas.

Sed utique non damnanda est, dices, majorum disciplina, à quibus aut hæ conditæ arces, aut condendarum exemplum est. Ne vero illa ætas.

ætas tantum sibi, Rex, placeat. Majores nostri res suas ad sæculi quale tunc erat genium curavêre; Nobis, pro diversitate temporum in quæ incidimus, interdum pro salute est, à mente eorum & consiliis abire; Vt & profanæ superbiæ putem ubique negligere avitam prudentiam; & absurdum reverentiæ genus esse quod nos perpetuo illorum institutis velit addicere. Et has igitur arces, quæ jam nobis molestæ sunt, ipsi rectis, ut arbitror, consiliis eduxêre; & nos non minori solertia dejiciemus. Olim enim aut nondum Sicilia in unum coierat, aut singulæ saltem Provinciæ Principes suos habebant, parvo duntaxat ære, vel tenui obsequii imagine, Regi obnoxios. Non mirum sibi tunc quemq. præsidia statuisse; quibus aut vicinos repellerent, aut, si à Rege vis fieret, non excuterentur à patria. Nunc omnia bello, hereditate, fœderibus, in te Dii retulerunt; ea fœlicitate, ut neminem videas, cui charius non sit commune Siciliæ nomen, quam angustum provinciæ in qua est natus. Quid igitur memoriam pristinorum discriminum limitumq; servamus in castellis, jam utilitate abolita? Ne parce locorum nominibus, seu illa conditor seu vetustas nobilitaverit. Ruat cum aggeribus suis ambitio. Paucissimas de tot arcibus serva, necessariis locis; unam præcipue Syracusis, non tam quæ regere tantum populum queat, quam interdum morari insanientem. Hæc sat erunt tutando imperio: Sed eo quidem omine ne Procerum summis credantur. Tale sit Præsidum genus, quod nec egenũ, nec opibus impotens, sperare à te plurima debeat, & nil possit extorquere. Relinque illis Regibus hunc crebrarum arcium morem, qui peregrino,

regrino, ideoque invidioso imperio, premunt dissitas gentes; quæ nec moribus coalescunt, nec fidem tuta amicitia observant; quæque ubi respexére in majorum suorum historiam, erubescunt, se alieno additicias sceptro esse, nec domino tantum absenti, sed & genti in qua dominus vivit, servire. Sed tua Sicilia gens una est; unus sanguis; eadem illi jura; gloriæ, Principis, famæ, syncera communio: Quamvis illam Majorum tuorum bonitas iterum in diversa studia tantum non sparserit, perpetuo singulis regionibus rectore attributo; sub quo possent meminisse, & olim apud se regnatum.

Id ipsum alterum erat, quo monebam infestari tuam pacem, & in te Proceres accingi; hic mos, inquam, in tam longum & stabile imperium permittendi Provincias, quæ ut à te Rectorem accipiunt, hunc illico venerantur, ei assuescunt, tam constanter hunc esse Præfectum, quam te Regem intelligunt. Imo & propius ille civibus incumbit, propius urget affectus; contumaces aut amantes propius damnat vel colit. Maxime nobilium stirpes adeo ejusmodi Provinciarum Rectoribus accedunt, spe, convictu, mansuetudine captæ, ut deinde vel in Regem promissam fidem exerceant. Hæc munera si paucorum annorum faceres, ô Rex: non illis coalesceret inveterata vis; nec cives brevissimo defuncturos imperio, præter fas amarent aut timerent. Diu est (inquit Rex) ex quo mecum hæc omnia exegi. Sed iis quibus veteri ritu Provincias olim attribui, quo nunc ore meum donum possim adimere? Quid egregie de me meriti duces? quid illi quibus hanc victoriam debeo? Auferam scilicet præmia à probatis, quæ adhuc dubiis aut inexpertis.

tis concessi? Facilis ratio, refert Cleobulus. Noli tanta novitate sollicitare pœnitentiam Optimatum. Sint illis tua munera in securo. Sed ut quisque decedet, novis legibus successorem constitue. Triennii ut plurimum potestas sit; nec prorogatione fascium spem illis facias plus nomina quam imperia esse mutata. Breviores magistratus non timebit Sicilia, & quantumvis angusti temporis honores cupide commendabit ambitio. Tu quoque in plures liberalitatem divides, vacuis sæpe Provinciis, in quas alios atque alios, pro meritis temporibusque, sufficies.

His artibus si eripies Purpuratis deficiendi consilia atque vires, tibi multum debebunt. Nam & defungentur periculis, quæ eos sub austero vel perfidioso Rege possunt obruere; & clarissimæ indolis torrens ab iis erroribus in justum alveum coactus, in consilia quidem non minus fortia, aut militaria rapietur, sed multo æquiora, & quæ in virtutum nullam pugnent. Respice ab adverso littore diffusam regionem, & æmulam sæpe Siciliæ. Illa quoque castellorum turriumque frequenti supercilio tumebat: Erant præterea Optimates tanti factione & viribus, ut, quod plerumque infœlix potentiæ genus est, Reges terrerent. Qui tunc in ea motus? quibus nunquam graviores concussere Siciliam. Dejecti nunc Reges, nunc Proceres; Donec arcibus præter unam eversis, Magnatum quoque robur multiplici regnantium arte suppressum est. Hi bello periere, hi carcere; hos lictores immolaverunt publicæ paci. Dii melius, quam nostrorum patriciorum sanguinem ita fatis vilem esse. Hoc tu avertes, si & quietos illos, & te serio Regem

esse

esse volueris. Sic enim ille conjurandi mos, atque à te deficiendi, paulatim excedet ab usu; & in pari omnium jugo nemini gravis erit justa modestia. Sed quam diu id cuiquam erit impune, in contumeliam cæteri trahent virtutis necessitatem: Vt vel omnes pari lege à tua majestate subigendos, vel neminem in officio futurum intelligas.

Quod si unquam redibunt ad tumultus, jam nunc consule quid illis facturus sis; In te, inquam, consilii summam constitue; Nec in amicis expecta libertatem ad fidem, qua modo extra periculum disputamus. Forsitan & ego molliora censuissem, nisi quod, venturi ignarus, nescio qui sint in quos nunc dixi. Scilicet illi prudentes, quorum consilio in rebus dubiis uteris, non sic auspicantur publicas curas, ut privatam suæ salutis solicitudinem deponant. Itaque ubi in factiosos & armatos Proceres consuluntur, eorum offensam veriti sæpe remissas sententias dicunt, & propemodum tuo sceptro indignas; Ne, si quid acrius statuerint, illi ipsi in quos dicunt, postquam (ut mos est) in aulam reconciliati florebunt apud te, in ultionem servent animos, ac denique ruina immerentum exsatient. Eo metu multis tuorum Senatorum libertas eripitur, fidis quidem, sed dum impune licet, & sibi ante quam tibi. Hæc ipsa nec coram Collegis dicerem; nec tibi omnino, nisi inter regias tuas dotes insigne esse scirem, & simillimum oblivioni silentium.

Dum his consiliis secretus Meleander imbuitur, interim Radirobanes machinas pergit in Argenidem adornare. Iamque munere dato, familiarior, avide quærebat cum Selenissa convenire; Et eo forte die sic casus consilium adjuvit.

juvit. Miserat ille qui nunciarent Argenidi, si commodum esset, eam velle se visere. Spatiabatur in horto Argenis, cum illa virginum paucæ. Sed Selenisla in illius triclinio hæserat, nescio quibus codicillis impedita; & hanc occasionem nacta colloquendi tam magnifico largitori (nam id ipsum anxie optabat) renunciari Radirobani jubet, vacare Argenidi; eamque, si ipse veniret, confestim ab horto adfuturam. Geminata mox fraude, ministrarum fidissimam cum hisce mandatis ad Argenidem ipsa mittit; adventare ad gynæceum Radirobanem; cujus colloquio si cuperet defungi, properaret descendere ab horti spatiis in subjecti saltus umbras, hospitemque incommodum sua illic cunctatione eluderet. Interim Radirobanem Argenidis limen intrantem ipsa excepit; excusans quod domina abesset, illico, ut fingebat, reditura. Cumque secretum fuit, iis qui sequuti Regem erant remotius in ejus honorem astantibus; Tunc anus, Gaudeo, inquit, ô Rex, locum hic esse objurgandi liberalitatem tuam. Nimio preciosius quam ipsa natura me ad vultus charissimæ tuæ matris admovisti. Et Rex, Parva hæc, inquit, existima, Selenissa; & pignora fortunæ majoris. Ne vero tuam sortem meamque dissimulem, accipere majora à te possum, quam tradere. Tu lux mihi, tu veræ matris loco, tu aliquid conciliare mihi potes vita fœlicius. Neque à te expeto opem, nisi quam tibi tuæque alumnæ utilissimam putabis. Nam quid illa Archombroti amicitia tenetur? Quam indignum Siciliæ rebus, ignotum, privatumque, in illas spes niti? Equidem veneficio factum puto; Et mehercules si Virginis frater essem, aut pater, tormentis verum

Exige-

exigerem; eoque vel cæso vel pulso, exonerarem puellam curis inanibus. Permitte te matrem appellem. Tu mater, & medere alumnæ in deteriora consilia vergenti, & assere me in cœlum; id est, fac ut patiatur se amari. Quid illi in genere meo, quid in fortunis displicuit? Quantum Sardiniæ, quantum Corsicæ vires possint, certe feci ne nesciret. Nec adeo inauspicatus vivo, ut in totum purpuram meam dedeceam. An Deos expectat, & in Archombroto fingit numen, quæ Reges sic fastidit? Cæterum in me simul, & illam, nolo te sine precio piam esse. Si receptus in optata fœdera ero, spondeo præfecturam Sardoi & Siculi maris (qui honos à Regibus secundus est) transituram in filium tuum. Si plura desiderabis, intelliges te mihi parentis loco esse.

Labentem jam accepto munere anum, tantæ spei quæ offerebatur moles afflixit. Excæcata, nec aliquid præter Radirobanem jam videns; Nollem, inquit, hæc à te audivisse. Lentiorem hinc habebis diligentiam meam. Nam quæ tibi & Argenidi properabam efficere, nunc timeo ne videar empto & vili studio moliri. Sed & altius quam suspicaris in Argenide vulnus. Quid tu mihi de Archombroto, Rex? Erras, Optime, erras. Hæc dicens, vultuque demisso oculos tollens, breviter risit. Ille avidus sciscitari, & jam prope mercenariam urgere. Sed negabat Selenissa tantillo colloquii momento rem posse expediri. Ac ne initia quidem, inquit, sine creberrima tui meique oris mutatione retulerim; Et hic tui Optimates in utriusque vultus intenti sunt. Præstabit descendere in hortum, tanquam obviam Argenidi eamus. Ego te per errores in spatia ducam à

quibus

quibus hanc abesse conjicio. Confusus expectatione Radirobanes tantæ rei quantam matrona videbatur afferre, illiusq; manum tenens, ad viridarium volentem invitavit; simulatione coram suis proceribus usus, velut ad Argenidem iret. Sed postquam in aviam horti partem, & vix notam Argenidi, deducti sunt; Fallor, ait Selenissa, aut hic dominam maturato habebimus: Redeunti plurimum placet hæc via. Illic igitur suos sisti Radirobanes imperans, ipse cum anu in consitam arboribus semitam se conjecit.

Tum vero Selenissa ægrius loqui, & veluti in repugnantis animi rixa quærere diu verba; seu revera exhorruit in exuendæ fidei articulo, seu simulatæ perturbationis magnitudine proditionis beneficium apud Radirobanem commendabat: eique miranti; Quidni, inquit, expalleam quæ primum hodie disco loqui quod nolit Argenis? Sed tanti est vel invitam sanari. Et tu unicus ad hunc morbum Æsculapius, ô Rex. Vide tamen ne exitio meo fiat, quod te, & illam, hac prolatione secreti demereor. Exiguum deinde spatium fuit, cum sic exorsa est. Dii tibi virilis sexus prolem dent; ne malis Sardinia infesta sit, quæ Siciliam exercuerunt. Nam quod Rex Meleander tantum fœminam genuit, ausus est Lycogenes tempestatem excire quam modo placavisti. Noli mirari quod tam altis principiis auspicor. Isthinc rei quam vis audire repetenda est series. Lycogenes sua nobilitate & Regis patientia elatus, sibi destinavit Argenidis nuptias; & aspernante Meleandro cum cive atq; impare fœdus, ille amicis & gentilibus clarus vim inferre cogitavit. Ea Regi nunciabantur. Sed is Siciliæ erat status,

tus, aut, ut verius dicam, tanta jam Regis in timida senectute cunctatio, ut subducere raptui virginem mallet, quam grassatorem opprimere. Arx est in exiguo colle viginti ab Syracusis millibus, antiquorum Regum sedes, insigni munimento. Præruptus est collis qua maria spectat, lævam partem assiduo fluctu pulsantia. Alabus fluvius supremo in cursu dexterum latus cingit. Omnia mœniorum & turrium altitudo firmaverat. Rex Argenidem suam cum virginibus matronisque omnino viginti illic includens, voluit religionis specie sui consilii rationem sanciri. Ajebat, frequentibus somniis se moneri, imminere piaculum, nisi conspectum hominum Argenis defugisset. Ita præterea astra, ita oracula urgere. Sed tam grandis superstitionis originem quis è vulgo ejusmodi temporibus nesciret? Mihi quidem, sub qua Argenis habuisset infantiam, adhuc Rex illam custodiam commendavit: Et lex publice omnibus dicta; Si quis vir pedem latum in arcem extra unum Regem penetravisset, sacrum hunc fore. Tum si qua de nostris mulieribus meo injussu ex arce discessisset, scaphę imposita sine commeatu vel gubernaculo, ageretur à littore: uni mihi cui præcipua fides, datum ut Idibus exirem. Erant enim peragenda familiæ meæ sacra. Circa arcem jussus miles tetendit. Tria ad præsidium millia erant; & per vices vigilabant.

Si mihi credis (Rex) non prorsus hæc erat injucunda solitudo; maxime inter initia, dum fatigatos urbano tumultu animos ocio illo componimus. Simplex ætas Argenidis in jocis versabatur, quos delectæ puellarum faciles admovebant; ut & sæpe solutæ mentis fœlicitatem

tem mirarer, & de temporum perversitate ingemerem, quod Siciliæ heres vix tantillum spatii tuto incoleret. Sed compendium apud te faciam. Ne facias, inquit ille, ô Mater. Nam etsi nondum intelligo ad me ista quid faciant, juvat tamen audire consilia Meleandri, moresque & fortunam Argenidis. Tum Selenissa; Ita horas diviseramus, ne quod tædium admoneret suæ captivitatis Argenidem. In computu non multa, lucem amabat quem amœnum in arce habebamus: Illic facili arcu lacertos fatigabat, provocata æmulatione suarum, quæ longius sagittis progrederetur, quæ certius metam feriret. Ingens plaudentium risus in molli exsonabat victoria. Cursus quoque præmia erant. Rursus mystæ omnes simul, omnes ad ambitum loquebantur. Amabam hæc in alumna, simul vires crescenti suffectura, simul animum prohibitum ab inutili dolore præsentium rerum. Hinc digressa majorum monimentis implicabatur; Neque avidiorem vidi quam prolatis historiarum auctoribus. Reliquum diem inter artificia degebat, tunc etiam referendis audiendisve fabulis incitata. Habes indolem tuæ Argenidis, ô Rex. His studiis exigebat adolescentiam priusquam innoxiam animi pacem curæ libassent.

Cæterum ex arce Syracusas digressa, in Iunonis templo eram. (Memini diem; adhuc videor aris astare, adhuc thura injicere; ita casus memoriam adduxit.) Eram, inquam, inter sacra, & Argenidis coram Diis miserebar, cum venustissimæ formæ puella testudinem templi intrat. Grandis erat nobilique incessu; sed vultus in tristioris fortunæ specimen dejectus. Ego potissimum mirabar, quod unus vir in comitatu

mitatu esset. Is operto capite sequebatur; ut in eum vix inspici liceret. Subitum mussantium murmur fuit, quæ esset, aut unde veniret; Nam ignota erat facies, nec vestis usitata Siciliæ. Gradiebatur ipsa, sed tanta majestate, tamque concinna, Rex, rursusque ea mœstitiæ specie, ut in illius contemplatione mihi omnia vota exciderint. Illa non multum Deam morata, nec speculum numini [illegible]uit, nec ornavit munere aram; sed astitit meo lateri, & mox repugnantis genibus illapsa, Plus tibi, inquit, hic dies, ô matrona, quam putas in promenda bonitate licere, vult. Si placet misereri, & Diis exemplum præire vis, quos tam anxie oras, arcanum mihi locum concede, quo votorum summam edam. Ego gementem sublevavi; & quia videbam non placere spectatores, templo matutius digressa; in sororis illam domum, quo & ego divertebam, eodem mecum vehiculo perduco. Nacta secretum, primum peto in Siciliam unde adveniat. Græce enim loquebatur, ut barbaram tamen scires. Oscam ego putassem, & magnæ Græciæ vicinia nostræ linguæ commercio imbutam: Sed nimium ab hac gente oris pulchritudo diverterat. At illa; Vt intelligas, inquit, nihil me de genere mentiri, neque opem incommodam ferenti optare; cerne, matrona, cerne patriæ fortunæ reliquias, si fata in patria sævire non desinunt, mihi ubique terrarum suffecturas. His dictis gemmarum vim ex pyxide eruit, reductaque simul palla aliquot ad interiorem vestem recessus ostendit, eadem opulentia tumentes. Privatæ mulieris divitiæ non erant. Igitur rursus frontem, & cæteras indolis notas, levi visu percurrens, altius contremui,

mui, & quæ esset dicere jussi. Misera, inquit, sum, & cui in auxilii maxima parte erit à multis ignorari. Ac ne vagam existimes, aut temere isthuc allatam, en literas mulieris tibi quidem ignotæ, magnæ tamen, & quæ opinione tuæ virtutis, cui fidit, maxime meruit à te juvari. Ea est mater mea. Litteras simul tradit, quas hic vides (Rex:) Has enim ex secretissima cistula heri depromsi, ut te coram perlegerem. Nunc, quid scriptum sit, audi. Alcæa salutem Selenissæ. Si quæris cur me ignores, & ego te noverim; scias hoc virtutis maximum præmium esse, quod latere suos non finit. Non esses à Siciliæ Rege ad formandos filiæ annos delecta, si præstantiorem invenisset. Ego inter obscuras fama gentes (nam & barbaros appellatis) famam nominis tui excipere potui, & tam meo quam patriæ vitio non merui à te cognosci. Sed tamen miserere. Vtcunque sim exteræ gentis, at infœlix, at mulier, &, si quid hoc valet, Græcæ quoque originis sum. Excipe hoc pignus charissimum, excipe unicam gnatam meam, si quid mihi credis, clarissimo sanguine ortam. Fati injurias, meique necessitatem consilii, tibi illa melius expromet; quæ fœliciter calamitosa fuerit, si non modo eam servabis, sed & tuis moribus imbuetur. Vale.

Perlectis codicillis, quæcunque virgini mandata à parente ad me essent, peto audire. At illa; Patria mihi, inquit, in Gallia qua Rhodanus flumen de ingenti lacu se explicat. Theocrine mihi est nomen. Pater fuit non modo inter suos insignis, sed, ut modica interdum regna sunt, agri etiam sui princeps. Treutacommilcondorus vocabatur. Is decedens me quidem jam adultam, filium autem vix cunas egressum

egressum reliquit, & jam fato vicinus fratrem suum (Icciobates appellatur) per superos quos relinquebat Deos, per inferos quos adibat, per fœdera deinde naturæ, & unius patris memoriam oravit, ut ageret nostri curam; neu pueritiam fratris mei desereret, neu imbecillitatem meam, aut viduam maxime matrem. Et illo inter fictas lachrymas jurante, pater meus extinctus est. Fœlices videbamur patrui fide. Ita patrimonium curabat; ita nos, ita matrem solabatur. Sed scelesta diligentiæ causa erat, ne quid illi de hereditate periret, in quam fratre meque sublatis haud dubie veniebat. Veneno itaque (ignotum Gallicis moribus nefas) utrumque adortus est; sed eventu neo digno, nec æquali. Me enim extingui satius erat, me objecta tabe peruri, quam te, frater dulcissime; quem ô Dii mea clade servassint ultorem futurum perfidiæ, & patrium nomen læta sobole reparaturum. Facinus inter extremas epulas corruptis bellariis mandatum est, quæ frater utique avidius, patruo admonente, atque urgente, sumpsit. Mihi subitus horror objectus est; sive genii mei cura hæc fuit; sive patrui solicitudinem suspiciebam ad hos cibos fratrem hortantis, à quibus illius ætatis nimiam cupiditatem abducimus. Redii deinde ad matrem: cumque frater sub noctem ægrotaret, timide quid suspicarer explicui. Hæc antea aliis suspicionibus tacta, quas heu nimis mali præsentis atrocitas afferebat, ferventibus lachrymis filium perfudit, subita morbi mole jam prope exanimem, & nunc una, nunc alia corporis parte captum, donec puer infelix inter medicos expiravit. Proh nefas! sustinuit adesse morienti ille veneficus, vultu quo-

quoque mœstitiam adumbrans. Et ne veneni indiciis membra liverent, inclamabat, præcipitandum funus, causamque fingebat, ne diutius in extincti pueri aspectu mea mater conficeretur. Neq; ipsa repugnavit, sceleris quidem haud dubia; sed volebat posse videri facinus ignorare, ne patruus in detecto parricidio inverecundior, quod in me restabat, exequeretur audacius. Iamque unctum cadaver erat in sagulo, foresque spectabat; jam ad planctum mulieres signum petebant, cum me mater in solum conclave ducit, comisque divulsis: Facis, ô misera, inquit, ut nesciam quid potissimum gemam; Illumne quem jam flammæ corripient filium meum, illam teneram ætatem, quæ domesticum prædonem non novit; An te magis, quem æquali, aut pejori forsitan feritate, idem latro à nostris complexibus rapiet? Frater tuus jam exivit mortalitatis sensus, tu restas in supplicia. Illum denique nullæ artes revocabunt; Tu, si solers fuero, poteris forte non perdi. Conjunge consilia, gnata mea, priusquam nos hostium crudelitas invadit.

Sic lugentibus nobis, supervenit vir fidissimus Praxetas, patruo quidem meo, non illo Icciobate, sed alio pridem defuncto genitus, at impari matre. Ille, metu turbulento, Differte lachrymas, inquit; &, dum licet, aliquod vobis invenite effugium. Imo, ô optime, retulit mater, tu potius consule, nimia clade stupentibus. Si permittitis (ait ille) loqui quæ sentio; non potes, Theocrine, nisi beneficio fugæ esse incolumis. Præsentarium erit exitium; nec fortasse in biduum vivis. Ne in vicinis quidem regionibus secura constiteris. Auro, veneno, insidiis, peraget vir callidissimus quicquid

quicquid exorsus est. Dum itaque fratris tui funus ardebit (nam ut scitis in hanc noctem apparatur;) tu veluti œstro mota inter tenebras discurre licentius; tandemque frequentiæ subducta, ad posticũ meæ domus te recipe. Adero sine lumine solus, & in latebris; interim dum maturius consilium inimus, te servabo. Tu vero, Alcæa, amissam filiam esse solerter assimula. Lachrymas satis dabunt filii tui interitus, illiusque periculum. Imperavit mihi mater ut parerem monenti. Neq; fraudem differebam; sed semel iterumque apud rogum fratris visa, elabor inter gementium turbam: & tenebris freta ad Praxetæ domum pervenio. Ille me condidit in secretissimam partem ædium; & mater (ut audio) ex arte scenam implevit, undique me filiam suam quærens, nisi qua esse cognoverat. Supplicavit etiam Icciobati ut exploratoribus late per viciniam dimissis sibi me redderet. Vereri ne ob fratris interitum violenta in meam vitam consilia inirem. Nec ille omisit quæstionem; Multum enim scire intererat an satis periissem.

Sed cum aliquot dies quæreret frustra, materq; vacuos rogos ut extinctæ posuisset; tandem cum Praxeta constituit amovere me à tyranni potestate, dum ipsa deligat ex vicina juventute, qui pervindicandæ hæreditati me uxorem accipiat. Neque securius mitti me posse, quam quo nulla antea nobis intercessisset familiaritas. Ita enim omnem patrui mei in quærendo solertiam posse eludi. Et tu supra cæteras meæ matri placuisti, ô matrona. Ita concupiit auspicari tecum hospitium, ut accipere unicam gnatam, si aliter non vis, at certe in servitutem tuam. His ita decretis, quo

tutior fallacia esset, mater ad Icciobatem digreditur, & super meo casu consuli Deos petit; nec alium certiora responsurum quam Delphorum præsidem Deum: Se enim avitam in eum pietatem obtinere; (Nam & Phocensium colonia sumus, olim Massilia in interiorem Galliam deducti.) Si Icciobati placeret, se Praxetam eo missurum. Prolixe Icciobates consilium probavit. Nam & ipse mei fati incertus, Deorum ministerio ubi essem aut quomodo occidissem intelligere cupiebat. Nec suspectus Praxetas illi erat. Dona etiam ferenda Deo tradit. Praxetamque multo auro solicitat, ut editum oraculum nulli priusquam sibi enuntiet. At ille promissam nobis fidem non mutans, tanquam Delphos profecturus, me pro sarcina imponit parvo navigio, quod secundo flumine ad mare ferebatur. Nactus inde ex Epidamno navem, quæ à Rhodani ostiis solvebat in patriam; cum vectores omnes ac nautas peregrinos esse sciret, fasciis in hospitio diductis me sororem appellavit, imposuitque navigio. Locavêre operam nautæ, ut nos applicarent Siciliæ. Quibus fidem servantibus, ecce me Selenissa, jam non memorem libertatis, & aliquid exigenti è patria Icciobati debituram, si me tuam famulam esse permittes. Praxetas ille mihi ex concubina patruelis, is est, qui ut altius fallat in servili veste me sequitur. Nostros errores, & quæ modo strictim exposui, potes ab eo, matrona, diligentiori narratione accipere.

Cum hæc diceret, tanta modestia sermonem commendabat, tam concinne leniterque mœrebat, ut in eosdem cum illa affectus sentirem me mutari. Et ego per Deum fidium (interpellat

terpellat Radirobanes) jamdudum expecto quid de illa statueris. Si in me incidisset, non contentus hanc timida pietate obtegere, revulsissem Icciobatem à præda, cui forte nunc incubat, vinctumque, & ultimis ceremoniis mactatum, virgini immolavissem. Subrisit Selenissa, & Radirobanis pietatem laudavit. Anxia, inquit, eram. Nam neque tanta supplex, & quæ oris habitu, precioque tot gemmarum, ambigere non sinebat, quin vera afferret, negligi poterat, rursusque Argenis obstabat officio, cui eram addicta, & ad quam nefas erat, præter assuetas, ullam admittere. Igitur, potuisses, inquam, Virgo, deflectere ad alias quæ utilioris in te pietatis fuissent: ad neminem autem cui tua calamitas plus doleat. Sed quod oras, præstare non possum. In secreta enim arce cum filia Regis ago. Succedet officio mea soror; quæ, spondeo, res tuas sic curabit, ac si ex ea nata esses. Confusa videbatur; & verecundia oculos in humum traxerat: Ac, Quam bene secreta ea domo tegerer, inquit, si in ea per te liceret stirpi Regiæ famulari. Concutiebat animum meum tam indigna calamitas. Iubeo itaque bene sperare; eamque cum suo Praxeta sorori meæ trado, interim dum ego ad Regem, qui tunc erat Syracusis, omnia refero. Rursus interpellat Radirobanes. Quis autem Meleandri sensus fuit? Advolavit ad solatia adhibenda; an potius suam aliis pietatem mandavit? Iamdudum excrucior quod tam lente miseram adjuvistis. Et quidem expectabam, ut viam ad exitum mearum curarum expedires; tu in alias solicitudines conjicis. Sed tanti est oblivisci parumper ægritudinis meæ, dum miserrimæ Theocrines casus decipio. Tu

modo omnia, nec præcipitanter, exequere. Tum Selenissa: Ne me vero existimes frustra in hos sermones delapsam; Scies tandem quam hæc ad te pertineant. Meleander non minori indignatione quam tu modo hanc hospitis calamitatem accepit. Et quid, ô Selenissa, si miseram viso? Ne feceris, inquam, Rex; Proderet supplicem tua humanitas. Quis enim Optimatum, aut saltem matronarum, salutare deinde advenam non volet? Et in tanta celebritate periret arcanum quod apud nos sic quærit. Si permittis in arcem ad Argenidem duci, commodius eas vises. Volo, inquit, mea Selenissa. Tibi curæ sit ut bene habeatur. Quod si à domesticis turbis quietem Dii dabunt, faxo patruus non in illam impune peccaverit. Nunc demum mihi places (exclamat Radirobanes) nunc dignus es, Meleander, qui Argenidem genueris. Ad quæ verba anus hilarior, Vide, inquit, ut hunc animum in Theocrinem serves. Eget enim hodieque beneficio tuo. Sed est multo facilius, extra periculum misericordem esse, quam cum, præter contemplationis pietatem, opera præsens exigitur. Nunc vero sine me cætera memorare.

Postquam hanc licuit adiungi Argenidi, læta regredior ad sororem, bonitatemque Meleandri, & omnia, quæ volebamus, impetrata renuncio. Et nunc, inquam, Theocrine, mihi in secundam curam es. Pari cum Argenide cultu te jussa sum observare. At illa magnopere orabat, ne quid de se decerneretur illustrius, quam de cæteris, quæ in Argenidis vivebant familia. In hoc enim ordine posse se extra famam latere. Longissimum mihi erat, quod non eam è vestigio ad arcem ducebam, haud

haud dubia amaturam Argenidem oblatum à Diis egregiæ adolescentis consortium. Sed instabat sacrificium meæ familiæ anniversarium, quod recte fieri me absente non poterat. Postridie vero quam per sacra licebat, Praxetam Delphos versus dimisimus. Nam ajebat aliqua rescire Icciobatem posse, si nuncupatis votis sy perfungi neglexisset. Sed Deo consulto se Syracusas rediturum ad sororem; ut inter nos fingere possemus quæ tyranno referret tanquam ab Apolline oracula.

Illo profecto, imposui meo carpento Theocrinem: nec satiabar colloquendi dulcedine, ut itinere inter varia consumpto, prius ad arcem pervenerim quam me scirem digressam Syracusis. Postquam virginem Argenis conspexit, aliquo stupore perculsa est, non semel per omnia ejus lineamenta mentem & oculos ducens. Ego coram cæteris de Theocrine modeste locuta sum; Virginem esse externam, quæ Africam petitura, ad nos naufragio pervenisset. Secreto deinde Argenidi rem committo; quæ omnibus præter me remotis, Si mihi, inquit, ô hospita, sororis suavissimum nomen concedis, si dignum eo nomine affectum indulges, me dehinc unicam patri meo non putabo. Vtinam velles, quid genere tuo dignum sit comites meas scire! Sed hinc scias apud nos te regnare, quod locum ac gradum tibi arbitrio tuo constitues, & quæ arcana esse volueris, ego & Selenissa silebimus. Non se tenebat Radirobanes; sed loquentem interfatus, O, inquit, fortunatam Theocrinem! Vltro ab Argenide amari, sic audire, sic reponere, absque æmulo vesci sic posse! Numero dicis hæc, reponit Selenissa, præquam si deinde conjun-

ctissimas mentes & studia nulla simultate interpolata aspiceres. Erras tamen quod æmulationem abfuisse existimas. Deperibam Theocrinem;& utra plus ab ea amaretur, mihi cum Argenide contentio erat. Accendebat nostrum amorem modestia sua; Neque ulla erat in arce quam non idoneo officio demereretur. Error etiam linguæ, divertentis à genio Græciæ, augebat dicentis gratiam nævorum venustate. Studia illi eadem quæ Argenidi esse videbat, ea autem prudentia ut sæpissime victa discederet; & ne quid calliditati lepidissimæ deesset, indignatione mox ficta incitabat vincentis lætitiam. Sed lanificii erat rudis; Non acum, non colum tractare assueta. Venationi in sua gente deditas ajebat quæ ex primis stirpibus erant ortæ. Facillime tamen indolem cum regione exuerat. Monstrari sibi volebat eas artes, non indiligenter observans quæcunque monebatur. Nihil tamen vehementius mirabar quam cultissimam amœnitatem ingenii. Semper insontes joci, aut festiva narratio; Vividi quoque versus, & masculi plus quam qui fidibus canerentur. Nam scribendi vitia, seu Græce seu Italice conaretur, non perinde ac loquendi illi erant.

In illis remissionibus eramus, cum interrupit ocium nostrum flagitiosa proditione Lycogenes. Impatiens artis qua Rex Argenidem servabat, utrique exitium destinat. Operosum, & fortasse invium facinus, si illud pietas imperavisset: Sed nihil est supra improbitatis ingenium. Igitur duorum conscientiam tentat, qui ad omnia promiserant ferrum, fidemque jam ad flagitia exhibuerant. His arcem ostendit; illic prædam, si modo viri essent, eximiam latere,

latere. Vbi Rex ad invisendam filiam secessisset, noctu evadendum in mœnia. Quippe non satellites, non amicos, non servulos intra ea limina admitti. Nudum, & senem, etiamque consopitum, quam facile opprimi posse? Sed & comprehendendam esse Argenidem. (Ea enim ad nuptias adacta, usurum se deinde cogitabat Regis vita, ut in tanto rerum motu fortuna monstravisset.) Ipsa sceleris insolentia excitabat latrones, ut se memorabili flagitio celebrarent. Sed quis, ajebant, nos in arcem recipiet? aut quis euntes non notabit? utique tam frequenti sedulaque vigilum statione, ut pene in numerato sint aves quæ armatos prætervolant. Cum diu disceptassent, tandem commodissima ea pars visa, quæ cingitur mari. Nam viribus naturæ fisum Regem eo latere omisisse custodiam; Posse appelli levem scapham, & undarum fremitu necessarios tumultus latere. Rursus tamen cogitabant illic collem per præcipitia desidere scalis omnibus altiora; sed sicariorum unus, cujus confessione postea de sceleris modo rescitum est; Permittite mihi negotium, inquit. Inveniam rationem quæ nos in arcem tollat. Socius tamen mihi unus non satis est. Quid enim si quærendus Rex in vasta domo erit? aut si ultimus terror vires illi sufficiet? Quid quod antevertenda Argenidis fuga erit, si intellecto periculo latebit, aut excubantem ad fores custodiam petet? Non pauciores octo suffecerint. Hos si deligere mavis, ocyus nobis conjunge. Sin in tanta re nobis fidis, notos habemus, qui omnia perfecta tibi reddant. Lycogenes se suamque fortunam tradere illis professus; Cras, inquit, se in laqueos dabit præda. Audio enim Meleandrum ad Ar-

 geni-

genidem iturum. Maturate, dum adhuc recens est impetus; nec sinite conscientiam eorum, quos secreto adhibebimus, nimia mora in proditionem deflectere. Ego in prædio meo ero, quod quinto ab arce milliari ad littus est. Vos illic communem prædam adducite.

Sic inter nefarios constitutam rem visa est fortuna promovere. Venit enim ad arcem Meleander; Noxque imbribus fœda, & exeunte mense illunis, interceperat quam oculorum tam aurium usum. Solebat Rex, cum ad filiam veniret, Proceres à limine arcis dimittere, ut ad proxima militum castra, aut vicinorum oppidorum cultiora diverterent. Nos autem necessaria omnia ei exhibebamus. Hoc remississimum tēpus erat optimo seni. Quasi relinqueret curas in foribus, ipsamque majestatem, inter nos verissima quiete solvebatur. Ea vespera quæ destinata erat insidiis, non modo ignarus periculi, sed & forte hilarior, cum omnes cœnavissemus, quærere cœpit quibus ludis hybernum & madidum diem puellæ transegissent; Et ego, Fabulis, inquam, Rex, quas impendio depereunt. Imo tu (ait) hoc studio iis concedere non debes, Selenissa, quæ esse jam anus & fabula incepisti. Sed referre singulas volo, quo symbolo juverint hunc senatum. Cum omnes rideremus, & ille imperiosius instaret, ausæ sunt quæ proxime stabant suas ineptias memorare. Inter illos sermones Rex paulatim insinuato sopore se dimisit, reclinisque in eundem quem cœnando presserat thorum stertere cœpit. Et quoniam expergefactus ægre soporem revocabat, compositis vestibus opertum, appositoque haud procul lumine, sine strepitu omnes relinquimus.

Iamque in cellas digressæ mulieres somnum petebant; adhuc tamen Argenidi & Theocrinæ colloquebar (lectuli enim mihi & Theocrinæ in Argenidis cubiculo erant;) Cum audimus præter morem, gravius murmur, vocesque atque vestigia sese cum festinatione prementia. Nec quid primo gravius suspicabar, quam esse puellarum tumultum licentius inter se ludentium. Sed viciniori mox clade, virilem sonum esse intelligo, atque auribus meis incognitum. Dum dubito, dum timore deprehensa non loquor, validissimis ictibus cubiculi fores afflictæ sunt. Ne mirere si ad illius noctis memoriam confundor: Adeo spectaculi atrocitas prope vitam submovit. Dirum facinus! Video armatos nudo ferro intra limen prorumpere; ac quod unum licuit, gravissime cum Argenide exclamo. At vero Theocrine (accipe rem, indignam quæ posteritati erepta inter nos sic pereat;) Theocrine, inquam, nostra se de thoro præcipitat, nec mitius quam si recepto Deo fureret, invecta est in latrones. Dumque illi ad virginis inexpectatam audaciam, incerti quid aut vellet ipsa vel posset, paulisper obstupescunt, Theocrine eum adorta qui primus intraverat, non modo armati sistit vestigia, aut occupat ictum, sed involat in ensem, subitoque extorquet. Eadem celeritate, ô Rex, (citius enim quam hæc loquor hostilibus armis potita est) clypeum à victo detractum suæ lævæ inseruit. Circumspiciebam ego, non periculi magis, quam auxilii novitate attonita; cum illa unius cervicem ita ferro præcīdit, ut ad me atque Argenidem cruor de efflante trunco pertingeret. Strenue deinde hunc clypeo pulsatum, hunc mucrone, hunc capulo turbat. Tum vero

ro grassatores, qui primum insolentia certaminis turbati gradum retulerant, tanquam in justo discrimine violentius insurgunt; ut neque jam puderet plures in unam, & puellam decernere. Exsonabant angusta in sede arma quassata; simulque miserabilis clamor mulierum (jam hæ enim ad nos concurrerant) speciem captæ urbis majori quam pro loco aut numero tumultu retulerat.

Hæc narrante Selenissa non se regebat Radirobanis animus, tam prodigiosi certaminis expectatione suspensus. Sed ecce colloquentibus modum imposuit tunc primum injucunda Radirobani Argenis. Forte redibat per illam horti semitam, cui antea minus consueverat. Eaque conspecta nihil Radirobani & Selenissæ inter se addere licuit, nisi ut postera die in idem horti spacium, paulo post Solem exortum, tanquam ambulantes, convenirent. Nec gavisa Argenis est, Radirobane viso: soli enim Selenissæ colloqui properabat, multo hilarior quam cum excesserat è cubiculo. Cum is tamen venienti obviam isset, non severe exceptus est; Virgine per alia gaudia minus illum tunc exosa; Quæ etiam ut animum tegeret seria lætitia perturbatum, deflexit ad levia, chartamque versibus plenam ostendit paulo ante à Poëta non ignobili oblatam. Iis ille fœlicitatem regii luci celebraverat, in quem Argenis sive levando æstu, sive ad primæ noctis pulchritudinem, solebat concedere. Ipsa quidem explicatam manu chartam tenebat, quam sic porrexit Selenissæ, ut Radirobanem quodammodo invitaret ad istorum carminum lectionem.

Fortunata nimis, solesque habitura serenos,
O quæcunque tuos diffuso vertice ramos

Pandis,

Pandis, & in spatiis nutas regalibus arbor!
Te neque Chaoniis vocalis sylva columbis,
Nysæumve nemus, summisque habitata Deorum
Ida, vel intonsi superent fastigia Pindi.
Quis parvi ingentes nemoris, quis carmine digno
Æquet opes, formamque loci, Nymphasque Deosque?
Populus hic, trepidisque Alnus prope candida ramis,
Fraxineumque decus, Platanique, Ornique minantes
Syderibus, sævoque illæsæ fulmine Quercus,
Et Fagi veteres, & amicior Vlmus Iaccho.
Fronde placent varia; Non est color omnibus unus;
Non parili se stirpe levant. Hic multa Cupressus
Tollitur in metas, gracilique umbone superbit.
Hic & Apollinea laurus, Piceæque liquentes,
Et Phrygia Pinus, & glauca dona Minervæ.
At lentæ subtus Coryli, fœcundaque puro
Fonte arbusta tepent. Tam floribus alma superbos
Vestit terra sinus; quales non blanda faventis
Aura creat Zephyri, Stygio nuptura marito
Quos legat Ennæis simplex Proserpina campis.
Nec diros hæc sylva lupos, nec sentit adunca
Spumea rostra Suis; vel formidabile murmur
Accipit, absentes si qua leo devovet agnas,
Raucaque vicinum terrent jejunia campum.
Insontes Capreas, placidoque examine Cervos,
Cerne magis pigras latus acclinare per umbras;
Vel parva trepidare fuga, si plausibus aura
Infremit, aut dubios venti movêre tumultus.
Vos quoque, præsaga cantuque alisque volucres,
Non isthic avido retinet circumlita visco.

Arbor;

Arbor; Ad humentes nec fraus sedet improba fontes,
Heu vestros prensura pedes. Iuvat athere toto
Nunc tranare polos, nunc tutis sidere terris.
Quam bene nocturno gentilia prælia cantu
Conserit, & Thracem narrat Philomela tyrannum!
Quam bene, cum roseos nox ultima pallet ad ignes,
Innumeras dat lucus aves, & picta salutat
Turba diem, tantisque sonant concentibus auræ!
Parva loquor. Totas Dryadum nemora ista catervas
Incoluisse juvat. Procul ô procul impia cedant
Lumina; nec sanctam lædant contagia sylvam.
Vnde tamen luco tantum decus, unde frequentes
Numinibus sedes, ipsæ vos dicite Divæ.
Scilicet huc castos magni quod filia Regis
Ferre gradus, parvoque ingens producere luco
Virgineos assueta choros; se læta beato
Indulsit Natura solo; Nymphæque decoras
Auctura comites, hos implevêre recessus.
O Virgo, ô Princeps, Siculorum ô cura Deorum,
I, cupidas specta nemora inter consita divas;
I, gratum digmare nemus. Vestigia campus
Signabit, raptis subitus qua floribus Auster
Impleat, & servent mettta in cortice Nymphæ.
Nec nemus hoc tantum; Siculi te sentiet omnis
Ora soli, faciesque Deos satis una faventes.
Tu si qua Libycis exæstuat annus arenis
Ire voles, aut qua emoriens Natura pruinis
Deficit, & gelida sitiunt statione Triones,
Mitescent steriles auræ, tum floribus omnis
Crescet ager, fatoque diem meliore novabis.

Radirobanes in cubiculum deductam Argenidem,

nidem, quia adventabat vespera, relinquit, & ad Meleandrum digreditur. Tum vero ad Selenissam Argenis; Iamdiu est, mater quod te habere solam quæro. Et te quoque multum existimem proci illius tædio nauseasse. Quid enim tamdiu tecum hæsit? Hic Selenissa mollius loqui, & præterquam Argenis expectabat. Se enim nescivisse tantæ humanitatis totque leporum hominem esse; Suavissime loquendo junxisse diem nocti, nisi quod identidem referebat se ex amore miserrimum. Non probavit sagax Argenis de inviso homine præconium. Sed diligentius quæsitura; Quid autem facturus est? ait: aut quando soluturus in patriam? Mitte has spes, inquit anus. Nisi bello devictus non abibit. Nam & afflictim te deperit; & is furor nisi magna ruina premi non potest. Vtinam saltem adesset Poliarchus; utinam illius fortitudine tegeremur. Ac mecastor ingratitudinis famam timeo, si pugnandum in hunc erit cujus auxilio sumus incolumes. Quid si levi spe indulgeremus insanienti? Dilatione frustratus potest in Sardiniam remitti, quasi rebus maturis revocandus. Hæc non illius, sed tua & Regis causa dico. Dolebis Hymenæi tui face Siciliam adhuc civilia excutientem incendia rursus ardere.

Argenidem sive indoles sua, sive industria amoris, facile Selenissam esse mutatam admonuit. Sed indignatione in aliud tempus submota, mollius hanc de Radirobanis amore mentionem rejecit, scilicet majus opus adorsa, illam anum, illam versutissimi ingenii larvam alia fraude pervertere. Igitur cum aliquandiu silentium tenuisset; Mihi quoque ægre est, Selenissa, bene meritum Regem in spes incubuisse,

ſe, quibus illi indulgeri non liceat. Sed de iſtis deinde viderimus. Læta matrona, tanquam juvantibus Diis fallere incepiſſet, virginem ſolam reliquit; quæ mox in feneſtram reclinis, lacertoque mentum excipiens, cœpit furioſe dolere, arcanorum omnium ſibi conſortem timeri meruiſſe. In quam enim jam curas partiretur? quis in dolorum, quis in gaudiorum arbitrium poſſet jam recipi? Tandem riſus imitatione perſtricta, cogitavit nunquam ſine mixtura aut propitios aut triſtes Deos eſſe. Satis autem eam lucem habuiſſe fortunæ. Ferendum ſi quid grave deinde accidiſſet. Hoc ipſum pro numinum munere habendum, quod non de more, quæ ſibi contigerant, quæque inſtabant, extemplo prodidiſſet Seleniſſæ. Ea autem ſic erant. Spatianti in luco nunciaverat Arſidas Poliarchum eſſe in Vrbe, & latere in Nicopompi domo; conveneratque inter eos, ut ſub noctem per poſticum duceretur ad Regiam. Ergo puella lætitiam, quam ſola non capiebat, properans in Seleniſſam effundere, maturius domum redierat. Sed ſub ipſa loquendi exordia, defeciſſe ad Radirobanem anum expavit, ſiluitque de adventu Poliarchi; quem impetus juvenilis ad nova latendi pericula rurſus adegerat.

Cum enim rediiſſet in Africam Gelanorus, nec ut convenerat Clupeæ habuiſſet Poliarchum, ad Regiam Hyaniſbes profectus, illic ex febre adhuc ægrum offenderat. Litteras ergo & mandata Argenidis ferens, afflictæ præterea Siciliæ ſtatum expoſuit, & quo in diſcrimine virgo eſſet ſub Lycogenis prope certa victoria. Nec quicquam dicere omiſit, niſi quod Argenis vetuerat, nempe iniquiorem animum

mum Meleandri. De Archombroto vero non ſiluit; Neſcio, inquit, quo ſe ſaltu Archombrotus ſuſtulerit; Nos jam illi viles ſumus. Nec quid gravius, aut acerbius, quam eum amicitiæ oblitum credebat Gelanorus. Sed nihil eſt ſuſpicioſo amore ſolertius. Statim Poliarcho ſuſpicio incidit, Archombrotum Argenidis forma captum, & à ſe tanquam æmulo diſſidere. Nam quid prohibet, inquit, eum aliqua exploraſſe, à me quoque amari Argenidem? Nihil agimus, Gelanore, niſi in Siciliam mature tranſmittimus. Scilicet Argenidem, dum hic ignavus ceſſo, mihi illic inter bella aliorum virtus ſervet? aut verius, ſinam alios eſſe quibus ipſa ſe debeat? Anxio animo Gelanorus hanc domini mentem accepit. Nam infeſtum Poliarcho Meleandrum metuebat, & prærepta ab Argenide erat libertas admonendi. Fidem denique utrique ſic ſervavit, ut de Meleandri everſione nil referens, ſubinde tamen oſtenderet, maxime intutum Poliarcho, provocatæ fortunæ caput objicere inter tot hoſtes, & in ipſa belli licentia. Præſtare in patriam navigare, collectiſque militibus, Siciliam, nihil jam diſſimulata majeſtate, repetere. Faciam, retulit Poliarchus; Sed ſcis pene per ipſa Siciliæ littora viam eſſe ad patriam. Ego autem ut inſalutata Argenide terram illam prætercam? Pigere me exhauſti periculi diceret ipſa, niſi in novum ſuccederem. Vbi littus attigero, mihi crede, commenti alicujus ratio me ad illam commode perducet. Atqui, ait Gelanorus Prius exequar mortem, quam te in hæc pericula reducem videam; niſi ſaltem hoc impetro, te, ubi in Siciliam perveneris, nulli ſalutem niſi Arſidæ commiſſurum, priuſquam colloquaris

Argenidi. Communi deinde quod capietis consilio te permitto.

Fidi hominis folicitudinem non aspernatus Poliarchus, conditionem accepit. Sed destituebat animi impetum corpus, acri quartana pertinaciter concussum; quam etiam novorum consiliorum magnitudo & anxietas ita auxit, ut, quæ nox sequuta est remissius quidem inhorrens, longiori quam antea æstu sævierit. Neque prorsus Gelanoro ingrata mali vis erat, certiora pericula differentis. At Poliarchus medicinæ impatiens, quæ viribus per jejunia subductis morbum jubebat domitari; eorumque exemplis ad memoriam revocatis quos audiverat à se febrim depulisse insolenti vini potu, idem genus remedii experiri constituit. Nihil mirum est, inquit, si, me ex præcepto medicorum exhausto & moriente, febris simul peribit. Adhuc dum vires sunt, malo cum ea decernere, & curari meo ductu. Ambiguum quidem in perniciem salutemve erit hoc facinus. Sed satis est, quod non lente repræsentabit quicquid de me fata decreverint. Nam hic status est rerum, ut sit acerbius ægrotare quam extingui. Ita obfirmatam mentem, non preces, non lachrymæ Gelanori hoc discrimen abominantis flexerunt; non invocata Argenis, non matris amicorumque memoria. Ipsa denique Regina Hyanisbe frustra oravit. Ergo consiliis suis relictus, cum post triduum febris ex constituto jam rediret, foco admotus tremorem membrorum frigentium excepit veterrimi vini haustu; quod multo violentius suum ignem fundebat in sobriis venis, & mero non assuetis. Negavère medici adesse se posse admoventi (ut ajebant) sibi mortem. At subridens

subridens Poliarchus, si illi abirent, saltem medicum Bacchum (uti eum sæpe vates Pythia appellat) adfuturum respondit. Simul in febris rigorem pugnare multo vino pergebat, donec sanguine calefacto, paulo alius quam qui ex morbo fervor est trementia membra composuit. Hinc cum diu consudasset, diligenter detersus est. Iamque sibi validior videbatur. Mirum dictu; Cum iterum hac se lucta in morbum comparavisset, juventus, atque fœlicitas; & quæ plurimum Medicorum incerta consilia fortuna nobilitat, exegere incommodam febrim. Hyanisbe, ut temeritatem remedii habuerat in doloris maximi causam, ita postquã conspexit incolumem, nullum lætitiæ modum adhibuit, donec alia ægritudine vis gaudendi suppressa est. Ferre enim non poterat discessum Poliarchi, præsertim cum in vultu adhuc restarent vixdum submoti morbi vestigia. Nam ille paucissimis diebus ad confirmandam valetudinem consumptis discessum pertinacissime ornavit. Et Regina (ut amoris in eum pene materni erat) lachrymis ominibusque ad limen prosequuta abeuntem, nihil amplius oravit, quam ut hospito littore uti promitteret, si quis in viciniam casus navigantem retulisset.

Sed posteaquam intravit conductam à Gelanoro navem, deductusque in altum est, solicitare remiges, ac urgere non cessavit, tempus quoque destinans, quo, si terram Siciliam monstrassent, merces eorum geminaretur. Lucelli spes segnitiem abegit, votoque damnatus Poliarchus illis monstrantibus insulam agnovit. Tunc porro diversissimarum rerum contemplatione inhorruit, Quæ mala, quæ gaudia, illa

illa tellus haberet? Illic sibi fœlicitatem esse vel exitium. Quo periculo inde evaserat? Quid si iterum eadem tempestas insurgeret? Mox discrimina omnia, speciesque fortunæ terribiles, ubi Argenidem cogitatio obtulerat, lætiori audacia diluebantur. Modicus portus erat, & præterquam piscatoriis casis incelebris, duodecim millibus ab Epeircte. Illic applicato navigio in arenam descendit; humilique diversorio, tanquam sali jactatione æger, celari instituit, donec misisset ad Arsidam. Cum vero stabularium ad quem diverterat, inter cætera rogasset ubinam ageret Meleander; Nondum, retulit ille, discessit ab Epeircte ex quo Lycogenes victus est. Tanquam augustiori ob victoriam loco, excipit civitatum Oratores, quæ certatim ad eum de pœnitentia sua mittunt. Victus ergo est Lycogenes? subjicit Poliarchus. Omnino, inquit caupo. Dedit pœnas meritissima morte; caputque ab summa aliquandiu arce ad spectaculum pependit. Sed jam fertur Rex Syracusas commigraturus, quo Sardiniæ Regem per præcipua Siciliæ ornamenta circumducat. Quærente Poliarcho unde in Siciliam advenisset Rex Sardiniæ; Nescis ergo, ait ille, Sardiniæ Regem cum exercitu suppetias tulisse Meleandro; & ejus fortitudine restitutam pacem Siciliæ? Obticuit Poliarchus, mutata Siciliæ sorte omnia sibi perplexa auguratus. Adventabat post discrimen; Alii, & peregrini, juverant Meleandrum; & quo incolumis esset Argenis, beneficium Sardiniæ erat.

Relicto igitur caupone, O Gelanore, inquit, fac ut sciam quis hic terrarum orbis sit: id est, an salus adhuc mea cum hac rerum mutatione conveniat. Adhuc habebat capillamenta,

ta, quibus olim dolo Timocleæ mutaverat vultum. Horum unum Gelanoro cum rustica veste tradit, jubetque sub noctem Epeircten intrare, & monere Arsidam se in pelagi ora fortunæ varietate lassatum in utramlibet sortem ultima expectare. Dum iret Gelanorus, quidam ex vicinis oppidis in via oblati sunt, qui & ipsi Epeircten petebant. Quamquam concinnam induerat larvam, tamen illorum consortium fugisset, ne quis fraudem deprehenderet; sed in angusta via divertere non licebat: & illi priores salutaverant. Ergo necessaria audacia, tanquam advena ignarusque Siciliæ, de proximo bello quærit, & victoriæ ratione. Ii omnia ambitu referebant, quo solemus in prosperis res nostras apud exteros commendare. Duos potissimum celebrabant, Radirobanem, & Archombrotum. Nam & Archombrotum in Lycogenis capite præcidisse quicquid in ægra Sicilia ex morbo tumebat; Radirobani autem hospitalis auxilii & fortitudinis præmium fore Argenidem. Ita enim rumor tulerat; quodque isti credebant, bona fide apud Galanorum profitebantur. Ille, ubi potuit, ab iis diversus, inter acerrimi doloris suspiria agitabat, an res esset domino referenda. Verebatur ne sub tali nuncio vita deficeret; Rursusque sperabat, nondum coalita mala, si mature nunciarentur, illius genio & fœlicitate posse rescindi. Sed ante omnia conveniendus Arsidas erat. Iamque Epeircten habebat in conspectu, cum puerum videt maculis oneratum, lorisque venaticos duos canes ducentem. Et agnovit de Arsidæ familia esse. Ac utinam Dii, inquit, hujus venationis beneficio Arsidam mihi darent. Quod si occurreret, tamen nec solus veniet,

veniet, nec temere erit coram aliis compellandus. Se itaque comparabat, ut si quid tale accideret, fortuna uteretur. Ecce autem commento vixdum commode instituto, aliæ plagæ, & alii canes, neque procul cum aliquot ex Sardiniæ Proceribus Arsidas venit. Gelanorus frontem omnium contemplatus, quia omnes ignotos sibi vidit, vicissimque speravit illos sui incuriosos fore, se audacius admovit Arsidæ. Et ad te commodum ibam, inquit. Ab Rhegio hospes sum; salutemque & quædam præterea affero quæ ad te socer commisit discedenti. Tum ad aurem se sponte demittentis obiter admotus: Sum, inquit, Gelanorus; Sed tantisper me nosse dissimula dum habeas solum. Turbatus Arsidas occursu insperato, Sardos placide præire hortatus est; Cupere se paulisper percunctari de necessitudinibus suis. Sub hac larva secreto, sed breviter, cum Gelanoro loquutus est. Colloquii summa fuit, se, ubi incaluisset venatio, procul omnibus aberraturum in nemore, & ad Poliarchum iturum. Neque mora, ad Sardos lente prægressos contendit, quos jubente Meleandro venatu oblectabat. Ipse autem Gelanorus, tanquam Epeircten pergeret, ubi potuit Arsidæ comitatum latere, flexit iter per notos pridem calles, & ad diversorium redit.

Eo vero adhuc cubiculum intrante, Poliarchus moræ impatiens; Quid, inquit, fers tandem Gelanore? Adventum Arsidæ, refert ille. Venationem ineunti secreto loquutus sum, & ut diei tempus est confestim adfuturum conjicio. Nihil ultra Gelanorus memorabat; Arsidam quippe, quam se, malebat tristia nunciare. Sed inquieto erat vultu, neque satis submovebat

vebat suspiria. Tandem sæpius urgenti Poliarcho, minisque jam aspero, quæ in via audierat refert; pactam Radirobani esse Argenidem. Non doluit Poliarchus, non succensuit, horruitque ad nuncium acerbissimæ rei. Major erat is motus affectibus quibus nomen invenimus. Dumque jam non amplius tristis, aut cui adhuc posset nocere fortuna, in æmulorum ruina decernit perire; Arsidas casam intrat, imponitque stabulario, quasi feram sequutus, & viarum imperitia illo delapsus. Postquam autem secreti fuere, rigentemque Poliarchum conspexit, nec exertis oculis imperantem; Heu quid adspicio, egregie juvenis: inquit; Aut quid tantum dolere incolumi Argenide potes? At Poliarchus; Valeo, Arsida; valeo, inquit; & me vivere Radirobanes vester cum sua nupta faxo intelligat. Sensit Arsidas errare Poliarchum; veriusque cunctā expediens, Meleandri & Argenidis vota longe esse alia monstravit, quam quæ optabat Radirobanes, populusve jactaverat. Ita paulatim factus Poliarcho finis erroris est, cœpitq; in spem restitutus placide audire de statu Siciliæ disserentem. Cæterum jubebat Arsidas Poliarchum simulatione omissa ad Regem accedere. Fractos hostes memorabat, legationem ad eum Timonidis, & præter benevolentiam Meleandri, curam quoque Argenidis, & tot in se studia veterum amicorum. Quid ille formidaret inter tanta præsidia? aut cur simulationi mallet, quam apertæ virtuti vir militaris confidere? sed obstabat Gelanorus; dominum subinde admonens fidei in Africa datæ, nulli se prius quam Arsidæ ac deinde Argenidi locuturum. Ipse quoque Poliarchus se posse negabat incolumi dignitate

te prodire in publicum. Navigandum prius in patriam ad recipiendum cultum in quo vellet à Meleandro cerni. Vnam esse Argenidem, quam juvante Arsida optaret convenire. At saltem, retulit Arsidas, conscientiam Nicopompi suspectam non habebis. Nam quid fidem illius hominis prædicem? In te ornando totus est, & fidissimo affectu exultat cum laudaris. Apud eum nunc hospitor, nec fidelius potes quam illius laribus tegi. Haud ægre Poliarchus, nec repugnante Gelanoro, assensus est; Igitur cum obiter quievissent; iter nocte concubia ingressi, sub auroram Epeircten perveniunt; admissique ad Nicopompum, compulerunt hospitem ad gratantium lachrymarum læticiam. Et Arsidas ubi provectior fuit dies ad Argenidem ivit; Sed occupatam cum parente, & deinde cum Cleobulo, habere secretam ante non potuit, quam illa Radirobanem fugiens ad lucum divertit.

Vbi autem advenisse Poliarchum referente Arsida scivit, oblita tot malorum, nec æstimato utriusque periculo, plusquam pro incerta & brevi fœlicitate exultavit. Sed utcunque festinanti expectanda vespera erat, ut is extra discrimen duci posset ad Regiam. Ero, inquit Argenis, in illa porticu mea unde ad hortum est aditus. Erit una Selenissa, quæ tibi & Poliarcho aperiat. Vade, mi Arsida, & tempori adsis. Hinc gaudio turgens ad Selenissam pergebat, tanquam compari secretorum largitura fœlicitatis partem. Sed labefactatam fidem agnovit, Radirobane ab ipsa commendato. Cum igitur hanc quoque elusisset, facta spe mitigati in Radirobanem animi; nixa fenestræ est quæ in hortum patebat. Tum vero duo gravissima occur-

occurrebant, adventus Poliarchi, & Selenissæ perfidia. Ita mens iracundia & gaudio variata nihil satis consulebat. Sed maturato opus erat, ne Selenissa Poliarchum deprehenderet ad constitutum venientem. Ea nocte ad ficta negotia anus ablegari non poterat: Nec consultius quicquam fuit, quam Arsidæ per servulum nunciare, se picturis inspectandis quas sub vesperam afferri præceperat, vacare non posse. Veniret ad Regiam Arsidas primo mane, sed non cum illo artifice. Facile Arsidas intellexit, intervenisse quæ morarentur virginis cum Poliarcho colloquium; idque palam non ausam nunciare, hoc de picturis deque artifice esse commentam.

Versus ergo ad solandum Poliarchum, quem hæc mora conficiebat, etiam Nicopompum adhibuit. Læta sermonum & mutabili serie mulcebant, nunc suas, nunc Argenidis virtutes non ægre audientem; aut si quid ludicrum Radirobani sinistrumve contigerat. Sed huic officio hærentes turbavit adventus amicorum. Quippe ea vespera præceperat Dunalbius sibi cœnam in Nicopompi ædibus coqui. Antenor suo è templo in urbem delatus, & Hieroleander, eum comitabantur: Quibus fores intrantibus, cum doleret Nicopompus à Poliarcho se avelli, ac ne Arsidam quidem cum tanto hospite perseverare posse (nam & illum Dunalbius ad cœnam quærebat;) Poliarchus utrumque solatus est: Irent sedulo, nec perfunctorie cœnarent, ne subolere Dunalbio posset aliquid esse arcani quod hilaritatem moraretur. Ipse ducente Nicopompo substitit in conclavi ad triclinii latus, unde convivarum sermones excipi possent. Cœnantibus varii sermones fuere,

sed plerumque vulgares, & quos à familia quæ convivis ad obsequia aderat notari non obesset. Vbi vero sublatis epulis soli fuerunt, Nicopompus mentionem Poliarchi ex composito injecit; ut ille in proximo latens de sua fama rectissime judicaret, cum isti de eo simpliciter dicerent quem abesse arbitrabantur. Non parcebat tantum juvenem laudare Dunalbius. Omnes ejus virtutes meminerat;&, Antenore atque Hieroleandro suas loquendi vices implentibus, nunc illius fortitudo, nunc comitas referebatur, tum in hilari ac juvenili animo vis matura ingenii & cætera bona propter quæ senectutem laudamus. Arsidas vero, quia comperérat æmulationem Poliarchi in Radirobanem, seriem colloquendi deduxit ad civile in Lycogenem bellum, cujus initia Poliarchus prosperrima Regi pugnãdo effecerat. Inde paulatim ad Sardos & Radirobanem venit, cœpitque familiariter de ejus ineptiis ridere. Nam & ille Rex superbissimæ erat inter suos consuetudinis, multaq; passim exciderant quibus deprehenderetur vanum ingenium fictæq; virtutes. Dumque Dunalbius, Antenor, Nicopompus, vel fastidio aversantur recordationem insulsæ superbiæ, vel indignari audent quod ejusmodi auxiliatori Sicilia gratias deberet, subridens Hieroleander, Quid si, inquit, hominem hoc mane vidissetis? Impia adulatione elatus, carmina quædam de se conscripta apud suos laudabat, quæ Poëta non condidisset, nisi aut aliquam Apollinis furore insanus, aut utique illum cui scribebat scivisset insanire. Finem poëmatis descripsi. Ex eo de toto conjicite.

Tu si terribiles in prælia sæva jugales
Exigis; Odrysios confuso pectore Mavors
Damnat equos, dextramque suam. Si terga subibis
Quadrupedis; cupiet spreto tua Cyllarus Astro
Imperia, & Sardis volitare superbior agris.
Et cum lentato volucres aptare sagittas
Institeris nervo, cedunt Phœbusque dolensque
Amphitryoniades. Quod in te velle putaret
Arte sua vinci, tibi cederet ipse Cupido.
At Maja genitus, cum tu rosea ora resolvis,
Astupet, atque omnes subicit jam frigidus alas.
Cedit & ingenio Pallas, formaque Lyæus,
Iura triumphatis cum sobria dividit Indis
Pulcher, & intonsos distinguunt serta capillos.
Quid domito quod fræna mari tu classibus unus
Imponis, sceptroque tuo Neptunia sceptra
Summisere apices? O nobis aurea rursus
Sæcula, si tantum pronus tibi fulmina credat
Iuppiter, & cunctis unum stet numen in aris.

Omnes de sacrilega Poëtæ solertia prædam his carminibus auspicantis riserunt. Quamquam Nicopompus, & ipse Poëta, hanc nonnihil invidiam levabat; Quippe ita esse poëseos genium, ut ad aurium voluptatem exerret extra verum, eo quidem licentius, quod, cum sciat sibi non credi, quicquid fingit, innocentis potius ludi, quam inverecundi mendacii res est. Præterea & sæculum ita ferre, ut immodicis apud Reges laudibus jam omnes Poëtæ sint. Nam nec solum Radirobanem esse cui hæc larva illuserit. Ipsum quoque (oculis nutuque absentem Meleandrum significans) quam sæpe his falli blanditiis? Denique omnes eo fato Principes viros nasci, ut aliquid saltem pennarum ad hunc viscum relinquant. At Dunalbius publicæ rei studio motus; Ita vero, impro-

vidi cives, inquit, dum utilitate laudandi unusquisque Regum vitia ad amicitiam solicitatis, vos simul & illos miserrimos fieri non sentitis. Quanto enim incommodo vestro imperantes sic fingitis, ne quid eos pudeat; sed licentissime assuescant seipsos amare & mirari; adutiq; postquam diu omnes eorum affectus adulatione & præconiis consecravistis? Illos autem, quantumcunque sibi fœlices sint, ego lachrymis dignissimos puto, nisi superessent his domesticorum insidiis, & ea colere ac probare solerter instituant, non quæ in ipsis alii laudét, sed quæ ipsi in aliis. Cæteros enim adeo sua purpura occæcavit, ut nesciant quod nemo prçter hos ignorat; qui mores, quæ studia, quisve modus, inter homines famam, aut veniam, vel denique odium ferat. Proh facinus! opulentissimæ venationis genus est explorare intimos Regum motus, quo eos natura, quo cupiditas vocet; mox in Diis, non hominibus, æstimatis, quicquid amant aut volunt, impense commendare; vel ut similitudine morum, atque sermonum, iis placeas; vel ut solvas eorum verecundiam, & gratias tibi debeant, quod molliveris viæ speciem, quam ad vitia ducentem, obstramq; infamia, pudor prohibebat experiri. Quid miremur Principes, violéta adulationis procella inclinatos quo sponte jam volunt, iis vocibus credere quas solas accipiunt? Præsertim nemine ruinam sustinente ad quam tanta vis impellit. Nam illi sapientes, quos negotiis adhibent, seu verentur frustra monere, seu medicaméntum, quamvis infundat salubritatem, tamen ingratum esse sciunt, his vulneribus non adhibent manum; Aut certe vitia distinguunt quibus seipsum Rex maculat, ab iis quibus

quibus perdit Rempublicam. Et contenti utcunq; mederi publicis, non restituunt Principi oculos, quibus ipse suam sortem & blandientium fallaciam damnet. Quis familiarium, sapienter Reges admonuit, si aviditate æris infames sunt, si nimio venationum studio amittunt reipublicæ curam; aut cum libidinis exemplis inficiunt sæculum, vel inconsultis amicitiis publicam invidiam concitant? Laboramus etiam virtutum nomina his cupiditatibus fœdare. Cura futuri, laborum assuetudo, comitas, liberalitas appellantur. Nec vitia illa tantum, sed etiam leviora, in his adolescunt mendaciis. Imo cum recte quid sapiunt, adeo fictos inveniunt & nimios plausus, ut sçpe (credite amici) pudore, qui cæteris aberat, onerati oculi multum mihi tremuerint. Videbam neque pudere istos effusissimæ fraudis, neq; Principes indignari quod sibi tam procaciter illuderetur. Quantum à comœdia distat hic ludus; cum utrobique in os laudes, quos apud te protervo contemptu, tanquam vanos aut pueriliter captos, derides? Quod nisi majorem Regibus genium quam qui populum informat, Dii dedissent, quotusquisque ex his plagis evaderet; quę vel ipsa consuetudine placent, quia nascentium curas circumdant, nec eas meminerunt sibi poni? Sed neque his periculis soli Reges infesti sunt. Plerique regiis malis in privata fortuna laboramus. Reges sumus supplicibus; rursusque Rex nobis, in cujus est manu quod petimus. Hunc tentamus blanditiis, hunc illa vanitate conficimus; ultro amantem tela quibus percelli Reges solent. Quod est autem ad Radirobanem, à cujus superba credulitate initium questibus istis fuit, cætera lenitate meruit

P 2 ne

ne qua in eo peccata excusemus. Et ô vos, Siculi, miseros, si illius conjugio Argenidem damnatis.

Adeo Poliarchum hæc oratio affecit, ut vix sibi temperaret. Optabat Dunalbium amplecti ob hoc de Radirobane augurium; destinabatque jam præmia quibus sæpe ab illo ejusmodi candoris præcepta eliceret. Omnes denique illos instituit commendare Argenidi, eorumque uti fide in iis quæ instabant. Dilapsis hospitibus, Nicopompus & Arsidas ad ipsum redeunt. Deductumq; ad thorum non ante destituunt, quam ille amicorum quieti consulens, & cum solis præterea curis melius loquuturus, domitum sopore se fingeret.

Noctem illam Selenissa & Argenis (quis mortalitatis ludibria satis æstimet?) in ejusdem calliditatis mutuo dolo ducebant; qua scilicet ratione, ubi dies rediisset, una alterius oculos fugere posset. Nam & Selenissa locum quærebat quo remota Argenide Radirobani loqueretur; & Argenis optabat amovere Selenissam, ne sciret advenisse Poliarchum. Prior Selenissa, nunquam se peccaturam tectius rata quam in umbra libertatis, ultro de Radirobane mentionem injecit; Ajebat enixe ab eo se oratam, ut in iisdem arborum spatiis postera die esset; Cupere illum quædam haud vulgaria cum ea communicare, & inde ad Argenidis colloquium deduci. Occupavit Argenis; Vade ubi commodum erit, mater. Sed mihi ad ea dirigenda spatium relinque, quæ, cum una colloquemur, & ut solet, orabit, reponam. Volo itaque ut mature cum illo sis, protractoque sermone hominem teneas, donec omnibus cogitatis ipsa in hortum descendam. Nihil posse reperiri

periri prudentius, iterabat Selenissa, tacita improbitate deridens, quod sui prodendi rationem ac tempus ipsa Argenis aptaverat. Sed & ignara erat se quoq; deludi, & amolitam à conspectu non tam mitti ad Radirobanem, quam averti à Poliarcho. Mane erat, & multi solis æstum ambulatione præcipiebant. Iamque illius voluptatis simulatione Radirobanes opperiebatur matronam in horto; vix tunc ob Argenidem magis quam Theocrinem solicitus. Nec segnior anus, cum maturius de thoro surrexisset; Pergo, inquit, ad Sardiniæ Regem. Si vera de amore suo retulit, diu est quod inambulat somni impatiens. At nos ævo defectæ (addebat subridens) pœnas illius ætatis luimus, quæ nec suos labores agnoscit, nec æstimat alienos. Hic iterum monere Argenis, ne ante discederet à Radirobane quam ad viridarium ipsa procederet. Malle se illic quam intra limina Radirobani loqui. Ea Selenissæ fuére lætissima, credenti Argenidem hoc brevissimum tempus petere ad receptum prioris amoris; quem ante omitti oportebat quam posset Radirobani placari.

Vix egressa limen erat, cum Argenis ad Arsidam mittit, jubetque confestim venire cum hospite. Nec distulit ille; & Poliarchum sub crine adoptitio latentem, cum exiguis aliquot picturis, mercatoris specie secum duxit. Tremebat Poliarchus; & illud animi robur, quod nulla discrimina, nulli hostes permoverant, destituebat cogitantem se ad Argenidem ire. Sanguinem etiam in illa expectatione virgo amiserat; notaveratque intercidi à se verba si cui loquebatur. Secreta erat porticus, in quam ad cogitationem, curarumque solitariam liberta-

bertatem solebat secedere. Illuc postquam cum Arsida Poliarchus admissus est, manumque protensam, tanquam numen veneraretur, ad os retulit, subiti utrinque singultus multo rubore vultus sparserunt. Mox direpta ille larva suos vultus reddidit sibi; & cum Arsida publicæ humanitatis verbis salutavit Argenidem. Sed Arsidas tanquam aliud agens sensim ad murum recessit; fecitque ambobus potestatem liberius colloquendi. Hic rursus erepta turbulentis affectibus verba distulêre attonitos, donec fusis lachrymis expedita Argenis, Video te, charissime? inquit: an expressere tuos vultus insomnia; & imitationem lætitiæ ad Argenidem tuam ferunt? Vides, retulit ille, domina, novo nunc sensu mala exacta sentientem, & tuo conspectu admonitum quã calamitosum fuerit tandiu abfuisse. Quod nisi grave est meminisse; quid sensus tibi fuit, quid virium, in meis periculis? Quam multum doluisti; quam sæpe accusavisti absentiam meam? At illa, Nimis heu potes ex tuis doloribus æstimare quam solicitos te absente dies exegerim. Eo quoque miserior, Poliarche, sum, quod non te sequi licet, quod scio te per pericula errare, denique quod sperare alii audent me posse mutari. Dic iterum; Tu is es Poliarchus: tu in Siciliam rediisti? Tu es incolumis? Præsentem te conspicor? Ah num & maciei quam in tuo vultu cerno ego causa sum, Poliarche? Sed an eadem querenda rursus erunt? an tibi iteranda exilia? & timide semper amabimus? Ille errores suos in compendium misit; Vt naufragus fuisset, ut de prædonibus victor, & in Numidiæ aula æger. At Argenis (quod potius in rem erat) paucis exposuit Radirobanis cupiditatem.

Et quidem timere se, ne bene meritum hominem Meleander generum velit accipere; Quod facinus, inquit, nisi tu illi obstas, antevertam mea cæde. Quam autem miserum putas, sub ictu quotidie mortis stare, quæ non longius abest quam fœdera illa quæ Sardi fortissime urgent? Accedit solitudo. Neminis solatium adest, cui curas committam. Timeo armatum Radirobanem; Patrem vereor; Ipsa (proh facinus!) Selenissa ad hostes defecit. Et jamdudum (subjicit Poliarchus) hanc oculis quærebam. Tibi enim hodie primum, illa absente, loquor. Ego, ait Argenis, si vivo, eam miserrimam habebo. Studet Regi Sardiniæ. Nec, cur aut quomodo mutata sit, scio. Sed, ne de flagitio dubites, cum secretæ essemus, Radirobanẽ laudavit. Parum id erat; nisi me ut saltem simulata amicitia facilis illi essem sustinuisset hortari; id est, ut, quasi reciprocanti æstu, sensim à te recederem. Nunc quoque ne adesse te sciret, passa sum ad illum hanc exire. Ambo in viridario de meis fatis agunt. Sed non impune peccaverit. Peribit si unquam felix ero. Indignatus juvenis, cum proditionis injuriam impatienter ferret; ad periculum quoque exhorruit, quod tam potens in Argenidis familia Radirobanes esset; & vel si cessaret Argenis, ultorem injuriæ se promisit.

Post hæc anxia deliberatione versantibus quid sibi capiendum consilii, ipsa incertitudine animi nihil quod occurreret placebat. Iret ad Meleandrum Poliarchus, se Regem prædicaret, numeraret beneficia, sibi uxorem optaret Argenidem: Ipsa quoque Argenis [illegible]onsam Poliarchi (quod res erat) apud patrem profiteretur. Iustum quidem, & præsentis, si suc-

cederet, utilitatis in ea mala remedium. Sed timebat Argenis iniquiorem Poliarcho Meleandrum; quo dissimulato, armatum Radirobanem monstrabat. Non æquam fore causam Poliarchi se in Regium culmen subito asserentis, & illius cujus cognitæ opes erant, & qui etiamnum exercitu implebat Siciliam. Timere se insidias & scelera, quæ amor & regni cupiditas atrocia inveniunt. Vera hæc esse sentiebat Poliarchus; Addebatque, metuendam Archombroti gratiam apud Regem; quem vereor, inquit, ne & in spem tuarum nuptiarum erectus sit. Cohorruit Argenis ad hanc vocem; Neque tarde per omnes Archombroti actus, perque omnia verba, redeunte memoria, in eandem suspicionem delapsa est. Igitur consilium adeundi tunc publice Regem tanquam præceps, & sævum periculis, omittunt.

Diutius hæsere in alio; Vt, quando fortuna Siciliam negabat, irent in patriam Poliarchi. Vltro redire in gratiam Meleander optaret: & elusus Radirobanes, si aliquid moveret, excipi posset armis. Nihil Selenissam, nihil Archombrotum nocituros. Quid mirum si virgo ad sponsi domum ibat? Pro flammeo velum fore quo celaretur discedens: faces autem multo plures quam quinque sub noctem ipsa astra abeunti præstitura. In hanc fugam consentiens Argenis reluctantem animum, & damnantem hunc impetum, non bene domabat. Vellebaturque media intentio inter abeundi & manendi consilia. Hinc causam, quę utiq; optima erat, respiciebat; hinc famam; quam non integro tantum, sed & sapienti pudore oportet habere propitiam. In ea seditione animi, tamen

tamen sequebatur Poliarchum; non tam quod illud optimum putaret, quam ne aliquid esset quod ei negare videretur. Sed ipse hoc furto non admodum lætus; quia sciebat pervulgatum hoc esse remedium; & nullam amantium fabulam pene constare, in qua virgo cum sponso non fugiat; Cum præterea vim notasset quam Argenis fugæ laudandæ sibi ipsa inferebat: Digni sumus, ô Domina, inquit, qui non latronum more tenebras, atque silentium, quæramus in vota. Quid si deprehensis non erit subirato patre defensio? Quid si abstrahemur nunquam reditura ad conspectum? Frustra præsidium ab æquitate expectamus, nisi ipsi æquitati paramus ante præsidium. Si placet, credisque inter mala jam familiaria tres adhuc menses durare nos posse; ego à patria revertar cum milite, ut non sine dignitatis insignibus te Regum Principumque spem ac stirpem accipiam. Quod si adhuc repugnabunt nostri hostes, extorquebo idoneis viribus à Sicilia meam simul & tuam fœlicitatem. Sponde modo tamdiu te victuram. Ego strenue adero, nisi mors interim obtinget; quæ si tam celeri fato imminet, at tanti saltem erit te à funebri absuisse spectaculo. Cum hæc verba suspirio finiret, obruerunt Argenidem largissimi fletus, Reputansque quam is igitur procul, quam subito abiret, non minus sub amore, quam antea sub verecundia, vapulavit. Sed consuetudine dolendi, tres facilius menses destinari ad miserias sinebat; modo intra id temporis rediret Poliarchus, vel inermis; quem tunc ipsa sequeretur, spe alia omni damnata.

Vbi in illam sententiam concessum est, uterq; plurima

plurima monere & hortari; Quærere etiam Poliarchus quid interim Radirobani, quid parenti, virgo diceret; Illa autem ne promisso tempore desitueret amantem, verbis & lachrymis,&,quod efficacius erat, mentione destinati si falleret interitus, monebat. Plurima, inquit, Poliarche, in te amavi; sed præcipue fidem, & plerisque virorum ignotam modestiam. Diu est,quod, non spreto quidem patris imperio, sed omisso, te sponsum appellavi. Nunc iterum opes meas,fortunam,amicitiam, qua licet tibi trado; & per utriusque fata obtestor, nulla vis ab hoc sacramento me absolvet. Nullius unquam, nisi Poliarchi erit Argenis. Si Dii sinent ut fœlicibus hymenæis jungamur,tum plenum beneficium fatis debebimus: Sin malignior fortuna conatus everterit nostros, ego tamen incorrupta in tumulum succedam, & saltem animorum inter nos matrimonium erit. Post hæc verba rubore suffusa est; pronusque in gratias Poliarchus, non minora de Argenidis in se victoria loquutus est.

Timebat uterque ne forte à Radirobane rediret Selenissa; cui postquam ambo maledixerunt, suasit tamen Poliarchus ne illam tot secretorum arbitram à se temere Argenis amitteret. Sin necessitatem divortii suo scelere faceret anus, tunc virgo meminisset Timocleæ, prudentissimæ matronæ, & illo loco dignæ à quo ista excideret. Satis erat commendata Argenidi Timoclea, servatrix Poliarchi; timuitque subito virgo peccasse; tenuibus adhuc donis parum in eam liberalis. Quippe Selenissa effecerat, ne in gynæceum reciperetur; nec de charitate quidem, sed de constitutis muneribus multa dehortando reciderat. Cum vero

vero narraret Poliarc[illegible] benevolentiam in se Dunalbii, adderetque [illegible] levius Antenorem & Hieroleandrum in se [illegible]ectos, sibi virgo gratulabatur, hos eximios viros esse, quorum tuta opera uti in arcanis liceret. Statuerunt igitur, beneficiis omnes excedere. Quamquam Dunalbius eo Sacerdotii processerat, ut vix quicquam posset addi fastigio, tamen ajebant, referendæ gratiæ locum nunquam Regibus deesse. Hieroleandro autem (inquit Argenis) magnus erat ad publicos honores aditus, si eum patris Epistolis ego præfecero. Sed Antenori quæ præmia erunt? Mittam sæpe Apollini & Sacerdoti donaria; Et, si tibi videtur,Poliarche, charissimam Timocleam, ubi res nostræ successerint, magna cum dote, quam uterque ei dicemus, uxorem accipiet.

Iam tempus urgebat; vicissimque expectabat missionem, neutro tam acerbum sermonem incipiente. Ergo silebant tristi aspectu; donec conatus Poliarchus bene precari,& abire, in vocis primordio defecit. Vt tamen necessaria fortitudine dolores finiret qui in discedendi confinio crescebant, demissis cervicibus veneratus Argenidem, inter silentium abscessit. At Virgo sæpe repressis lachrymis tandem victa,subito impetu semovit se à conspectu. Amens plangebat pectus immeritum, plus mala Poliarchi quam sua, aut sentiens, aut sentire se rata. Sic tunc confusa in secretum cubiculum irrupit; & ille haud certis vestigiis, oculisq; vix egressum à porticu videbat. Arsidas quoque perturbatione cognita, & frigidus ipse, nec dicere quicquam ausus, cum muto, nec satis sui conscio, redit ad Nicopompum, illincque sub vesperam ad mare cupientem deducit.

Interim

Interim motibus longe diversis Radirobanes agebatur, differente Selenissa de Theocrines discrimine. Nam ut anum in viridarium venientem est amplexus: Vt pugnat, ut vincit Theocrine? ô mater. Certe in ipsius imagine anxiam noctem duxi. Nam heri iniquo numero, si meministi, pugnantem reliquimus. Sed quod præcipue me solicitum habet, an Argenis nostra valet? & quid tractabilem fore existimas? Tum Selenissa: Diis litavisti, Rex; nisi me eloquentem faciam, imputemque meæ arti quod incepit agnoscere Argenis se tibi præter meritum duram esse. Quid enim amplius expectes? Illam ad pœnitentiam adegi meis verbis. Mitigato in te animo huc promisit se venturam. Sed dum cultui suo vacat, sine nos incepta evolvere. Magnopere enim expedit ne ignores Theocrinem. Pugnabat, ut retuli, spoliisque animosa hostilibus circumferebat simul clypeum, simul ferrum. Diceres hanc bellis assuetam, illos in gynæceo adolevisse. Duo de prædonibus jam strati, totidem reliqui erant. Nemo integer à vulneribus restabat. Nam & in fronte Theocrines, dum ipsa alterum petit, mucro alterius leviter sedit. Illico emicuit sanguis, & purpura per candidissimos vultus errante torvos oculos strinxit; caputque & arma quassando cum minaciter proclamasset, (Adhuc timeo, Rex) aliquid supra mortalem fuit. Vix sauciam videramus; jamque illam qua violata erat manum ferro dejecerat. Neque mora, aversos prædones, cum vulneribus multis invalidi fugerent, nihil noctem, nihil insidias verita, extra triclinium sequuta est.

Sed dum per tenebras & hi latent impunius, & irata

& irata exerrat Theocrine, novus clamor illius animum percussit. Nam altera pars latronum, cum aliquamdiu cubile Meleandri quæsiissent, tandem lumen sequuti quod haud procul regio thoro in custodiam vigilabat, fores effringunt, &, promissum Lycogeni donum, Regem vinculis adoriuntur. Excitatus tumultu Rex, ubi viros (haud assuetum illi domui facinus) aspexit, & quidem armatos; quamquam somno & rerum insolentia turbatus, tamen ensem qui ad pulvinum pendebat corripiens, simul vestigium ad pugnam festinavit componere. Sed priusquam excussum thoro corpus, justo gradu consisteret, ira & horrore titubantem latrones circumsistunt. Non sacra illa membra, non proximum Diis nomen reveriti, captivum reclinant in lectum; ferroque extorto quod tenebat, ausus unus est, simulans casum, (sed opinor sacrilegæ audaciæ famam & voluptatem captans) in illius vultũ capulo impingere. Iam manus institis tenebantur, &, quasi damnatum operto capite ducentes, superbi querebantur, nondum socios qui ad comprehendendam Argenidem diverterant, adesse cum præda; Cum Theocrine successu exultans, prælioque & vulnere accensa, ad Regem pervenit; captivumque intuita, furioso clamore grassatores increpuit; O quotquot sunt parricidarum deterrimi, subite calentem vestrorum sociorum sanguine ensem, heu mea manu non digni! Sed non omnes ita peribitis. Supererunt qui serviliter necentur. Nec levius quam pro atrocitate minarum, cœpit in eos desævire. In illo tumultu excidit vestis qua caput Meleandri prædones condiderant. Hac prolapsa videt auxilium suum, videt parem

parem tot grassatoribus Theocrinem, quę jam fato unius cæteros admonuerat illi sceleri abesse fortunam. Mireris, Theocrinem, tot obversantibus circa mucronibus, tot mortibus clypeo solo depulsis, Regis vincula non patienter aspexisse. Sed, O Rex sanctissime, inquit, quandiu captivum te videbo? Simul nodum institarum, qui non arcte coiverat, solvit, & arma viriliter quærentem objectu corporis tutatur, donec gladium inveniret.

Hic Radirobanes, ægre servatum silentium denique solvens, O, inquit, simillima fabulis monstra! Quid huic par antiquitas vidit? Vnde virgini ille sanguis? Vnde fati charitas tanta in Regem, ut paterentur imminere exitium, quo sanctius & fœlicitatis novæ exemplo esset incolumis? O Selenissa! Sed an vera hæc autumas? Parce per tot miracula confuso. Tum anus; Tu ita me (ô Rex) atque ita te juvet Argenis, ut hæc non minus vera sunt quam me vivere, quam tibi me loqui, quam denique te amare. Perge igitur, subjicit Radirobanes, implere me tam insignis noctis prodigiis. Et illa; Exolutus vinculis Meleander, non suam salutem, non Theocrines pericula destituit. Ita valide pugnando effectum est, ut ex tribus qui supererant, unus caderet, aliusque fugeret, & postremum Theocrine amplexu occuparet, cujus postquam lacertos in tergum reduxit, vinctum obnoxie committit Meleandro; &, Serva hunc, ait; dumque redeo, si salutem tuam, Rex, amas, intra hanc sedem te contine. Illum qui aufugit non oportet elabi. prætere a explorabo de insidiis quid supersit.

Sub hæc verba limen egressa, redit ad thalamum Argenidis, in quo nostræ mulieres timidissimo

dissimo cœtu convenerant. Collige animum tuum. Nam quæ à me, Rex, audies, nisi esses constantissimus, te repente per præcipites motus abriperent. Theocrine prælio calens, oculisque jam alia, & propemodum toto vultu nobis ignota, manu Argenidem prehendit, & preterea sequi me jubet. Postquam constitimus unde cæteræ loquentem non audirent; Diis gratias habeo, inquit, quod amoris mei industriam per non inutiles dolos in hanc vestem & domum coëgerunt. Tibi, Domina, Patrique, saluti hæc fraus fuit, quos propitiis fatis prædonibus eripui. Hoc eventu æquum est mihi ignosci. Nam quid amplius dissimulem, cum ista me prælia probaverint virum esse: Fefelli; Audacius quam voluissetis amavi; & quo minime licebat sub muliebris sexus favore admissus sum. Sed excusationis multum est, quod inter vos tamdiu versatus, mores & speciem puellæ sic retuli, ut nulla immodestia sexum arguerit: quantum autem in fœminas potuerim, si abfuisset verecundia, nunc demum in viros ostendi. Nec quæro has vires aut continentiam laudare. Satis erit si apud te (Virgo) me absolvent. Scias enim: Ego nec genere, nec fortuna regiis nuptiis impar, ab externo littore tuam famam sequutus sum; & quasi admonentibus Diis, ut te viderem, fruererque moribus tuis, fœminam simulavi. Crudelitatem patrui, miserias matris, omnia commentus sum. Abscedo nunc ægrior quam cum intravi. Nam quantillum tuarum virtutum est quod fama acceperam & me tamen rapuerant.

Radirobanes atrociter his verbis vulneratus; Perii, Selenissa, perii, inquit. Quis hic ergo sub palla degeneri Achilles? aut quæ Thetis fraudem

dem ornaverat? Nullus sum. An ille est quem nunc amat Argenis? Ille est, subjicit anus & ne putes vulgare hoc esse secretum, id adhuc ignorat Meleander. Cæterum morari se diutius posse negabat, ne Regi suspecta fortitudo sensim fraudem detegeret. Rediturum se brevi ad Regiam; sed cultu militari, mihiq; vel Syracusis, vel in Aula, præsto futurum quoties ab arce digrederer. Sibi nomen Poliarcho, neque vero diutius victurum, quam placeret Argenidi. Ex animo tuo perpende, Rex, quales ambæ fuerimus. Si te narratio virum movet, quid existimas in re præsenti fœminas obstupuisse? Pauca deinde in aurem Argenidi narravit. Credo, genus & patriam referebat; obtestatusque virginem ut secreta ea essent, fidem invenit. Vnum hoc enim arcanum est quod non auribus meis Argenis commiserit. Arcis claves apud me de more servabantur: quas ille corripiens; Ite ad Meleandrum, ait: Ego, ne majores subsint insidiæ, prætorianos & vigiles accersam. Spississimæ tunc nubes omnia astra eripuerant. Et dimotis ille claustris, cum facem teneret, ab ipso arcis limine exclamavit, perrupisse ad Regem grassatores; Properaret ad auxilium è stationibus miles; instare, adesse periculum; facinus prope peractum esse. Hæc cum vehementius aliquoties proclamasset, ipse quidem longe à via declinavit per tenebras; cæterum exarsere improviso tumultu qui arcem proxime observabant. Quo habitu quisque erant, procurrunt ad præstandam celeriter fidem; Nam & multi seminudi, ne componendis vestibus tardi essent, propemodum sola arma attulerunt. Iam occupaverant mœnia, jam fervebat vestibulum atriumq; confusis cohortibus. Cumque per

per varios ignes frustra hostis quæreretur, cœpere vereri, ne aut larvæ improvidos iussissent, aut aliquo dolo de stationibus essent exciti. Præcipui vero duces, & in illis Eurymedes, cum delectis militum ad cubiculum Regis pervadit, in quo ego cum Argenide eram. Nostra vociferatio, & in vultu Regis horror, maximeque duo cadavera quæ ante pedes jacebant, non contemnendæ rei indicia fuerunt. Circumstetère igitur Regem. Ac quod incolumem videbant, defunctumque periculo, manum amplexi, mistis vocibus multa ac varia volentes, ideo nihil exequebantur. Hi quærebant qui sicarii fuissent; alii qui eos refellisset in inermi & muliebri domo; plurimi accensis facibus scrutabantur ne qua hostis lateret. Etiam tumultuaria quæstio de captivo habebatur, his genas vellicantibus, aliis in pectus intentantibus ferrum. Meleander interesse arbitratus ne præcox vindicta de eo sumeretur, tradit servandum Eurymedi.

Iamque securus, & præsidio suorum medius ad Argenidis thalamum venit, quo & referentibus nobis audierat etiam domitos esse à Theocrine sicarios. Postquam & illic duo cadavera conspexêre, & plagas plusquam ad mortem opus erat adactas, enixius rogavêre Regis amici, quinam mortalium huic fortitudini sufficissent. Vbi vero retulimus, manu puellæ patratum hoc facinus, taciti (nam admiratio verba suppresserat) circumlatis oculis victricem requirebant. Rex quoque advocari illam jussit; &, quia monebamus duos ex latronibus fugisse, ipseque meminerat unum quoque cubiculo suo elapsum, tota domo distribui exploratores jussit, qui repertos adducerent. Sed sive per

per portam qua receptum præsidium erat effugerant; sive per muros erant delapsi; Regi tandem relatum est, neque illos neque Theocrinem comparere. Minor cura Meleandro de prædonibus fuit; sed Theocrinem abesse non ferebat: iterumque delectis qui omnia vestigarent, Theocrines nomine tota domus exonuit. Sciebamus, ego, atque Argenis, vocantibus respondere non posse, qui beneficio noctis usurus jam forsitan multum viæ processisset; Primumque indicium mihi fuit amare Argenidem, quod adeo dissimulabat quicquid utraque noveramus, ut prope me falleret.

In illis tumultibus reliquum noctis absumptum est. Prima luce Cleobulus, cæteriq; quorum consiliis Rex præcipue fidit, per cursores admoniti quid Regi contigisset, strenue adfuerunt. quibus ad quæstionem de captivo habendam dimissis, Rex ita circumstantes affatus est; Quamquam in me Deosque ingens piaculum admisere nefarii, detegique & vindicari sontes debent, ego tamen non me magis ultum cupio, quam illam videre cujus virtute servatus sum. Vbicunque Theocrine est, ego me fœlicem abnuo esse, quamdiu ignoro an illa sit in tranquillo. Dii boni! Ne in latronum insidias nimia virtute devenerit. Sic loquenti, querentique, iterum exploratores renunciant, nulla Theocrines vestigia nec in arce, nec in proximis campis extare. Si quid duri contigisset, aut sauciam, aut, nefas, interemptam potuisse reperiri. Hæsit aliquantum Rex, ut ex fronte conjiciebamus, in subitas cogitationes delapsus. Tandem versus ad signum maximi Iovis, quod non procul in domestica ara stabat; Summe Iupiter, inquit, si ut conjicio res est, firma tuo

tuo numine meam fidem. Cœlesti munere factum est quod ex telis impiorum elapsus sum. O Theocrine! si fas est adhuc eo nomine te censeri, quod tibi inter nos induisti. Non tu virgo mortalis, nec de numinum vulgo. Tu sanctissima Pallas, tu præses armorum, tu quæ soli Iovi debes quod nata es. Veneror te, Dearum fortissima, ne Siculos patiaris ignorare beneficium tuum. Me enim arctissima religione tibi devotum exemisti inimicis; seu patris imperium, seu pietatem tuam sequuta. O te fœlicem, mea Argenis, si tuas fortunas licuisset agnoscere, scivissesq; Palladem tibi loqui, tibi adesse: quæ quo solertius divinitatem celaret, tibi clientis specie voluit esse obnoxia! Quibus argumentis hoc credam, si postulas; Primum, memini vultus; & eodem numine, quo Deam vetabar deprehendere, nunc sero immortalia ora cognosco. Quis vigor? quod in oculis jubar? Omnia lineamenta in memoriam redeant; scies quod ut fingebat mortalem, ita nec Deam in totum suppresserat. Sed quis de accepto beneficio dubitet post certamen Pallade una dignum? Adeone ad divina opera caligemus, ut virgunculæ manu putemus tot homines fusos, & non potius lacertis cœlestibus gratias habeamus, qui hanc pugnam ediderunt? Nunc vero quæ præsens tegebatur, absentia sua se nobis aperuit. In cœlum abscessit, aut fortasse nostris oculis erepta, tamen inter nos versatur, expertura an simus ingrati.

Ita disserente Meleandro, fremitus ingens inter audientes exortus est. Scis, hominum animos, ac præsertim multitudinis, facile grandibus & insuetis rebus Deos authores facere; & superstitionem quodam impetu infundi. Gloriosum

riosum prætereà Siciliæ erat, Deos ipsos pugnasse pro Regibus. Itaq; orationem Regis excepit militum clamor, Minervam Tritonidem per omnia nomina invocantium, quæ illi artes suæ aut deditæ sedes fecerunt. Hi superstitione animi; alii quo Regi placerent; cæteri effuse gaudendi licentiam amantes. Vt putas inter hos errantium motus risu furtivo mecum Argenidem lusisse? Nec indelectata quidem hac fabula, mirabar quod Rex tam facile Deam fecisset. Sed non hactenus stetit ludibrium. Quidam miles sive adulatione, sive insania motus; Quæ autem illa species, inquit, quam in summa arce vidi, cum ex castris exciti primum sumus? Fulgebat per noctem candidissimus ignis, quem hærere tectis putabam, & nos cōpescendo incendio acciri. Mox in radios distingui cœpit fulgor; & hæc pompa longo ordine crevit in cœlum. Rei autem admirationem tunc quidem mihi excussit nunciatum, Rex, tuæ majestatis periculum, quam non sine venerationis sensu nunc repeto. Quid si ille Palladis splendor erat, sese post te assertum recipientis ad sydera? Vix miles finierat, cum plerique eadem vesania, quod is finxerat, somniove conceperat, vidisse se confirmant. Ita multis authoribus fabula invaluit: & certatim consecrationem Theocrines argumentis, veneratione, assensu juverunt. Cum vero gratularentur Argenidi quod tamdiu habuisset domesticum numen, illa abjectis modestiæ specie luminibus, antevertebat risum; donec, satis adorata Minerva, Rex ad consilium super atrocitate sceleris cum delectis secessit; & ego atque Argenis de Poliarcho loquuturæ in penetrale convenimus. Dicebat Argenis, non indolis ad tempus repressæ,

repressæ, sed verissimæ fuisse virtutis, quod is apud se toties modestiam tenuisset. Quid illius ingenio candidius, qui pene lenior inter mulieres fuisset, quam fortior inter viros? Iam beneficium memorabat quod Meleandro teste dignum erat magnitudine deorum, & Palladis manu. Iam etiam, sed illud verecunde, monstrabat quantum ille amasset, periculosissimo dolo ausus & sexum dissimulare, & se suppliciis, quæ deprehenso certa erant, objicere. Fateor, ó Rex; sublevabam virginis pudorem, ea ipsa commendando, quæ intelligebam illi esse gratissima; & quia nondum te noveram, nihil credebam præstabilius Poliarcho.

Interim exegerat à captivo Cleobulus sceleris authorem atque modum. Ille tormentis impar, cuncta de Lycogene confessus: Viam ajebat se ad arcem invenisse; qua mari alluitur; nescio qua harpagine in murum conjecta, quæ ilicet saxis hæsit, præligatumque funiculum, per quem in altum scandi posset, librato pondere immota sustinuit. Hic largiter à Rege esse peccatum, consultiores putant. Nam cum Lycogenem subito opprimi oporteret; maluit ad illius villam mitti qui hominem tantum accerserent. Seu jam eum ad arma comparatũ crediderat, ut nec capi facile posset; seu sperabat ad omnia audacem contempto judicii periculo venturum. At ille cum clientum fortissimis, quos pridie in rei eventum plerumque ignaros coegerat, venationis specie longius protectus, venit ad arcem quam in Leontino agro habebat eximiam. Hinc per litteras Regi significat, nec se tuto inter tot inimicos ad judicium ire posse, nec debere inauditum damnari. Non denique oportere subornatos in suam perniciem sicarios

ficarios fidem habere. Interim factione & viribus adoleverat; ut, quod nimiæ lenitatis consilium fuerat Regi, tunc necessarium esset, dissimulare facinus, & tanquam ad innocentem rescribere; Præcipue monente Cleobulo, ut, si injuriam fortiter exequi nollet, saltem non tam ignoscere videretur, quam fidem accusationi non habere. Ad hoc, consilium fuit, ut captivus ille index, morte in carcere oblata, tanquam casu occideret. Neque tamen Lycogenes quid meritus ipse, aut Meleander quid ille ausus esset, oblitus est. Alter ergo in alterius potestatem aut fidem redire cavebant; & suspicionibus odia fovebantur, bello quod deinde sequutum est propemodum deteriora.

Interim Meleander damnata arcis fide quæ Sicariorum furori patuerat, non consilio Syracusas Argenidem abducit; non tam iratus Lycogeni, quam Palladi gratus. Adventabant quinque dierum solemnia, quibus ferias illius Deæ nascentis solemus residere. His ergo expectatis, Rex ad templum progreditur, convocatoque ad concionem populo, in hunc sensum loquutus est; Scire jam eos quicquid ipse de Palladis in se meritis dicere posset: Repetere tamen Deam in mercedem auxilii, ut quam sæpissime amet de ea re loqui. Tunc in se atque Argenidem insidias commemorat; sceleris tamen authores premens: Neque in Lycogenem contumeliosa vox excidit. Palladem autem mortali specie, & Theocrines nomine tectam, adfuisse periclitanti. Ipsam ipsam genio manuque divinam, abstulisse successum euntibus in se telis; & prædones tanto numine oppressos periisse. Quid autem, ô cives, erga Deam pignus erit, nos præstiti auxilii memores esse, nisi, quod

quod preciosissimum mihi servavit, Argenidem inquam meam, ego ejus cultui mancipo? Hanc igitur consciis omnibus Diis, in publica Siculorum concione, tanquam Pontifex Sacerdotem capio; Hanc sacris Palladis jubeo operari, templisque præesse, donec Iunonis numine abducetur ad nuptias.

Postquam Rex dicere cessavit, Argenis ex composito ad patrem processit. Circa, Augures erant. Et Rex candidam vestem tenens, omnibus historiis distinctam quæ Palladis majestatem populo exhibent, procumbentis collo injecit. Quod si, inquit, Deæ esse non potes, nisi è patria potestate exiveris, ego te hactenus imperio meo solvo. Solæ nuptiæ à Palladis religione te eximent. Sacra omnibus nundinis peragentem nostri cives aspicient. Ad hæc Meleandri verba lachrymas, plausus, vota, popularis superstitio effudit. Redeuntes deinde in Regiam tota civitas comitata, mox per singulas domos temulento pervigilio novitatem sacrorum sancivit.

Accensus Radirobanes æmulatione sævissima, interfatur; Dic autem, Selenissa; eousque decipi patrem tulit Argenis? Non repugnavit infulas injicienti? Non exoneravit Regis animum absurda pietate? Tulit denique se Palladis nomine initiari Poliarcho? Tunc anus; Equidem indignabar eo processisse fortunæ ludibrium. Sed non impune studiis alumnæ repugnassem; quæ professo apud me affectu Poliarcho jam favebat. Ingratum præterea fuisset Meleandro, ab errore revocari. Quantum enim hoc erat, habuisse in auxilio Deam? Præterea gnatam sacerdotio destinabat, non pietatis tantum officio, sed ut populus virginem proximam

mam sceptro, videre assuesceret, & mirari. Ita volebat favore frequentiæ esse securam, quæ in solitudine prope perierat. Nec sordida sacra aut indigna sceptro erant, quibus manus admoliebatur. Vestis auro signisque conspicua; caput ornatum, ut potius Deæ quam antistitis crederes. Satis erat, innoxio ictu libare victimas, priusquam cæderentur; thura inde Palladi dare; moxque fluentem populum ad rami osculum, quem ipsa tenebat, in aurata sede excipere.

Inter hos dies Poliarchus, ut promiserat, militari ad Aulam cultu venit. Vnus ille cum ipso qui patruelem antea simulaverat. Tunc cum sorte & nomine mutato appellabat Gelanorum, habebatque pro liberto. Primum ad Eurymedem venit, statimque indole, & arcano inter præstantes viros genio, ei conciliatus est. Mox per illum admissus ad Regem, significavit, à remotissima regione se venire; inter suę felicitatis titulos numeraturum, si in tanti Principis aula liceret ad virtutem erudiri. Rex qui sæpe Theocrinem non viderat, jam sermone & vestibus alium, adeo ignoravit, ut tanquam incognito & tunc primum in Siciliam appulso loqueretur. Suspiciebat tamen vultus; & omnia in hospite spectabilia, viam ad futuræ familiaritatis magnitudinem faciebant.

Dies erat, quo, redeuntibus nundinis, oportebat Argenidem ire ad templum, cum ambæ scivimus Poliarchum esse in regia. Trepidabamus ergo: illa quidem lætitiæ immodico sensu; ego autem horrore dubia, ne quid ipsa moribus suis, & monitis meis, indignum patraret. Sed rem in melius utriusque amantis virtus explicuit. Ignosce (Rex) si coram te Poliarchum

chum breviter laudo. Certe enim nec Argenidem oporteret à te amari, si impari aut degeneri amori patuisset; Nec deberes mihi multum, nisi te præferrem illi viro quem præter te vincere nemo potest. Tunc quidem hoc accepto nuncio, solemnium oblita Argenis, non sacerdotii regium cultum quo cingebatur videbat, non salutantium cœtum, non matronas virginesque assuetas obsequio. Occupata in Poliarcho, nec commode loqui poterat, nec audire; donec ego in morbum despiciens, familiariter rogavi, ut se colligeret: Et illa, non antea merita sic moneri, verecunde erubuit. Processimus ergo ad templum: Iamque hostiæ tangebantur, cum in Argenidem intenta, rursus video eam diriguisse. Nec dubia fascinum esse, quo invicem miseri amatores pereunt, circumspexi unde hoc telum veniret. Haud procul Poliarchum aspicio. Sed vir erat, majorque videbatur, nec facile Theocrinem agnovi; ut non mirum, si Meleander falli potuerit. Adeo quicquid muliebre, quicquid timidum videram, cum veste posuerat. Supercilium gravius fuit, vultus erecti, lumenque modesta sed virili licentia vagum. Frontem quoque & tempora negligenti decore comis asperserat. Inter hæc Theocrinem animo repetebam. An illa est? inquiebam, ea est. Dii Deæque, tot lepores, tam habilis ad omnia animus: & hæ manus pensa trahebant? Ignovi itaque ad hoc spectaculum raptæ Argenidi: quam tamen revocatura ad præsentis sacri officium, (nam prope stupebat) simulavi fluere pręter modum virginis pallam; eamque dum colligere videor; Memineris, domina, inquam, nec Poliarchum probaturum ut tibi hic desis. Evigilasse diceres

 ad-

ad hanc vocem. Concepit ergo preces quas præibat Pontifex, & Poliarcho, qui Deæ nomine colebatur, libentissime habuit hos honores. At ille (ô quanto plus est suo quemque quam alieno judicio esse fœlicem!) quærebat supplicare facientibus sacra, inquieto animo in me subinde atque Argenidem respiciens.

Redimus ad regiam. Ne quære quid tunc ego & Argenis colloquutæ. Vnicus erat de Poliarcho sermo. Ad extremum; Quid, ô mater, peccabimus, ait Argenis, si meum, patrisque servatorem, sanctius chariusque habebimus, quam qui illum ignorant? O si saltem colloqui huic liceret; unaq; sacerdotii mei vanitatem ridere! Faciam inquam (Domina) ut liceat. Mea opera sistet hunc tibi. Et hoc quidem spondebam prolixius, ne illa (nam sanitatis vix spes erat) morbum suum periculosa modestia à sensu meo eriperet; neve, si nihil indulsissem, aliis artibus plura pararet. Cum ab Argenide exirem, video in vestibulo Poliarchum cum meo filio spatiantem. Quippe ad me aditum suspicione carentem quærebat. Ego tanquam ad filium irem, etiam hospitem salutavi; strictimque admonui ut in eundem locum sub noctem se referret. Quid moror? Secreto ad Argenidem adductus, ea gratia & modestia fuit, ut hunc crederem rursus esse Theocrinem. Nihil illis colloquii (nam sæpiuscule redibat) cui nō interessem. Nullum crimen; nulla in juvene & amante temeritas; nisi quod semel in hanc sententiam ausus est loqui; Se Regibus ortum, neque in statu privato futurum diutius quā suus in Argenidem amor jussisset; Ab ea recipi in sponsi charitatem & fœdera optare. Vt prius in Orcum recipiatur (inquit Radirobanes.) O vesa-

nam

nam semiviri temeritatem! Non credebam, ait anus, superfuturum virgini ad ista sermonem, & tanquam debitas mihi partes pro alumna parabam sufficere; cum ipsa, ne, ut in re improvisa, cunctata quidem multum, ausa sic loqui; Testes Dii, quos omnes, Poliarche, propitios tibi credo, si te fratrem habuissem, nullas in tædas consensuram me fuisse, ne quis esset quem supra te amandūm jura mihi ostenderent. Virtus tua, & libertas quam depulsis prædonibus dedisti, faciunt ne certiora fidei pignora possim exigere. Sint ergo conscii Dii; & tu quoque Selenissa, me hactenus ad hæc pacta descendere, ut spondeam, nulli me, nisi Poliarcho, nupturam. Nec parentis in me imperio in totum detraho. Illo jubenti nulli nubam; at alteri, nunquam. Expalluit Radirobanes; & fascinum profecto valuisse in virginem; veneficum Poliarchum fuisse: Addebat & alia, quæ recens indignatio infœlicem æmulum inveniebat. At Selenissa, Ego, ait, tunc confusa; ne tamen nihil profuturo jurgio me illis committerem, Dii, inquam, aspirent cogitationibus magnis. Audax tamen consilium, & celere initiis. Et, si quid rogare vos possum, quid interest, Poliarche, hæc potius agi secreto, quam professo ad Meleandrum voto? Si, ut ais, & arbitror, privatæ sortis non es; cum jam beneficium dederis, cum ab Argenide ameris, nihil causæ cur affinitas Regi non placeat. Tum ille; Si ignoscis, Matrona, quod juvenilis impetus me avidum videndi Argenidem à patria abstulit, sine comitatu, aut cæteris meæ fortunæ indiciis: cætera facile excusabo. Ignotus, & propemodum solus, vereor ut meam causam & opes Regi probem. Sufficere autem vita non

 posset

posset inter amoris mala, si in incerto votorum juberet à patria accire meæ sortis & dignitatis insignia. Itaq; me, ô virgo, ab interitu revocasti, quem destinatum habebam, si te duram præbuisses. Tu vero, matrona, desine hæc fœdera habere suspecta. Nam quæ modestia fuit amanti, durabit adhuc sponso. Satis est me amari, satis est spem esse securam. In hoc mihi votorum nunc summa est. Nec furtivæ nuptiæ mihi placent. Iam patientior omnis moræ, tẽpestivis consiliis ambiam Regẽ, donec in oculis Siciliæ mihi tua alumna ipso jubente nubat.

Ita tunc ille; & modestiam, quam sermone prætulerat, moribus æquavit; summo pudore, quem hospes attulerat, etiam post secretæ fidei pignora illibato. Vivebat in aula. Servos aliquot emit. Equi, quos amabat domitare, stabula impleverant: ut esse opulentum constaret. Genio præterea studiisque, & quoties licebat, experimento fortitudinis, plurimorum animos tenebat; Per has artes nihil minus Regi charus, quam nunc vides Archombrotum. Vnus tamen omnium conscius Gelanorus; Cæteri familiares, utique ex Siculis collecti, dominum ignorabant. Sæpe ergo ad Argenidis familiam nihil suspiciosa humanitate divertebat: sæpe incautis omnibus, nunquam tamen nisi me duce, cum Argenide erat. Dixisses sororem cum germano sub me matre lusitare. Præcipua mihi ejus imago est venientis ad sacra, quæ in suarum virtutum præmium immerita Pallas ferebat; Cum Antistita Argenis Palladem diceret, & Poliarchum cogitaret; & à numinis signo in eum tanquam temere obversa, deflecteret preces; ille autem fabulæ non ignarus aut fingeret majestatem, aut aliquo nutu oranti

oranti annueret. Hæc sæpissime inter nos conscium risum ciebant, neque satis castigabam improbitatem per hos jocos errantium. Non tenuit Radirobanes iram; sed, Si, inquit, justa Pallas fuisset, hanc mimicam Deam, hanc divinos honores usurpantem, multo pluribus laqueis suspendisset, quam se ipsam Arachne verberata.

Sic loquentes turbavit ab Argenide servus, qui dominæ verbis nunciavit Selenissæ ut rediret, secumque si videretur Radirobanem duceret. Vade, retulit illa, & dominæ nuncia nos confestim adfuturos. Cum servus abiisset; Expectaris ab Argenide, inquit, ô Rex. Nescio quid ejus consilium intervertit huc ad nos veniendi. Dum autem imus ad illam, patere breviter quæ supersunt edisseri. Strictim ergo exposuit, dum Poliarchus in ea felicitate esset, ortum in Sicilia bellum, Lycogene, postquam satisfactione invaluit, acriter in Meleandrum provecto; strenuum consilio manuque Poliarchum non minus ipso Rege exosum hostibus fuisse; quos etiam primo certamine ita ultus est ut victoriam Regi tribuerit. Addidit calamitatem illius, violatis Lycogenis legatis, qui de pace acturi veniebant. Et tunc quidem pulsum esse Sicilia; sed in dies ab Argenide expectari. Ille est, ô Rex, (ne immerito Archombrotum insimules) qui virginem hactenus difficilem tibi fecit. Tum Radirobanes; Putas vero, Matrona, illo incolumi me fore securum? quid si mutabitur Argenis? quid si repetet prioris amicitiæ sacramentum? Ipsum, quod jam (ut ais) me amat, deserto Poliarcho, documento est, me quoque, nisi aliquod mihi consilium præoccupo, deseri posse. Ne dubita,

 (refert

(refert anus) ubi semel matremfamilias Argenidem habueris, nihil eam à fide connubii deducet. Censeo itaque maturandos hymenæos. Si vero Poliarchum inter hæc redire contigerit, ego incautum, & omnia mihi credentem, qua jubebis in insidias deducam. Tollendus enim erit. Nec arduum facinus, inermem solumque opprimere.

Radirobanes obstupuit ad mulieris scelus. Probato tamen consilio, in Argenidis porticum pervenit, in qua ipsa dimisso Poliarcho ambulabat vultu severo: utique recenti dolore incitata. Obviam tamen Radirobani perrexit, jussitque considere; ipsa in sella alia acquievit. Is vero, spe quam anus fecerat tumens, sua vota, suum amorem virgini commendavit; omniaque addidit quæ verus effectusque amandi impetus eadem habet. Argenis præter expectationem rigida, nihil ad ejus mentem respondit. Idque ille eo acerbius tulit, quo propius spem venerat expugnatum virginis animum esse. Expalluit etiam Selenissa; cum suo promisso fraudatus Rex inspiceret in illam; verita quoque ne amor deceptus in apertæ indignationis verba mitteret insanientem.

Postquam ille porticu excessit, ausa est anus incusare Argenidem. Quid enim ejus animum in contraria rursus egisset? Aut cur fefellisset spem quam pridie ipsa fecerat? Cur non saltem ageret curam patriæ, cujus intererat Radirobanem non irasci? Sed puella, indignationis vix potens; Desine, inquit, in pejus ominari. Diis curæ Sicilia erit, quorum numine perduelles, ut vidisti, nuper extincti sunt. Dubiis verbis, nec satis certum an in se directis, anus verberata contremuit. Hæ primæ flagitii furiæ erant insidentes meritum pectus. Sed noverat solis sceleribus sua scelera posse defendi. Trepida ergo rerum suarum, anxie agitabat, quibus modis Radirobanem ad vim incenderet, traderetque ipsa Argenidem. Cui ne suspecta interim esset, paulatim simulavit à Radirobanis patrocinio abire: & interdum imitatione doloris querebatur abesse Poliarchum. At non dubia Argenis simulationem hanc esse, pejus frontem ab animo dissidentem exosa est.

At Radirobanes vitia utcunque hactenus pressa eo effrenatius solvere cœpit, quo diutius vires dissimulatione collegerant. Nullum præmium par esse auxilio quo Meleandrum juverat arbitratus, ita agebat, tanquam hospitalibus armis plus justo Siciliam & Argenidem emisset. Itaque immodestius Regem super gnatæ fœderibus adibat: gravisq; inceperat omnibus Siculis esse. Potentiorem præcipue offensam immodesta ambitione contraxerat. At Meleandrum perplexæ cogitationes subiêre, verentem ne is amor in jurgia desineret, fessusque & imparatus senex nova ad bella revocaretur. Filiam ergo vocat: petitque quid tantum in Radirobane ei displiceat. Privatorum est (inquit) eligere matrimonia ex amicitiæ affectu, vel morum concordia. Nobis illa suavitas exuenda. Regum enim fortuna est, ut nunc indignos & exosos per sanctissima fœdera sibi conjungant; nunc omnium nexuum jura, omnisque sanguinis charitatem, inhumana necessitas negligat. Charissimus esse solet, qui utilitate præcipua potentiam nostram alit; & affinitates pulcherrimæ censentur, quæcunque regnum stabiliunt. Si plures genuissem, posses

credere, non me hic tui habere rationem, sed mei. Scio enim, à Regibus sæpe filias, aut sorores, spargi in eos quos fallere amicitiæ specie volunt, vel ad tempus placere, nihilque deinde sui sanguinis pignoribus, nihil nominum quæ mutuo inierunt reverentia motos, pacem & bella ex temporum & fortunæ æstimare ingenio. At tu mihi sola es; in te unam affectum patris & Regis, natura & successio conjunxit. Aut ipsa tibi consule; aut me patiaris consulere. Hic Argenis; Est, Domine, quod rationem virgo reddat, si quem sibi optat in sponsum, non si cui dura esse instituit, sive ratio est, sive etiam pudor, cujus esset vel omnes aversari. Hunc autem Radirobanem forsitan possem non odisse, si me potius amaret quam crederet debitam sibi. Tam inconditam superbiam non fero. Tu ipse, optime pater, cætera cogita, quæ in homine non probas. His quoque adducta sum, ne hoc affine, te, & Siciliam, & me denique perditam velim. Ita obstinatam Rex dimisit, certus, ipsi, ut solebat, indulgere.

Radirobanes, quamquam iratus Selenissæ, quia promissa non processerant, eam tamen optabat audire. Nam & solertem sciebat, & post secreta alumnæ prodita suam esse. Cæterum uni ipsi Virtigani expugnatam illius conscientiam detexerat: levabatque furorem liberrimis apud eum questibus, multisque in Meleandrum, interdumque Argenidem, minis. Timeo, mi Virtiganes, inquit, suspicionem fraudis, si toties cum Selenissa ago. Tu in vices meas tuto successeris. Cum ibo ad Argenidem, facile ad anum pervenies, & hunc feres codicillum, quo queror, destitutam spem, quam habere me jusserat, in Argenidis recidisse

ludibrium. Scribo præterea ut omnia tibi credat, si quæ in rem tam arduam forsitan habet. Te enim mearum rerum arbitrum, te, ut in cæteris rebus, sic in ista, consilium præcipue mihi esse. Suscepto negotio, ut primum Radirobanes Argenidem invisit, Virtiganes clam Selenissæ in manus litteras dedit; quas nonnihil semota cum legisset, rediit ad Ligurem, haud ignara, nisi procederent hæ nuptiæ, se utrimque perituram; &, Nuncia, inquit, Regi, nihil eorum deesse quæ promiseram. Sed lentum amatorem ista tempora non quærunt. Rex est; armatus est, habet classem; & ex raptu Dii quoque sibi uxores invenerunt. Violenta consilia amor excusat, & mariti sanctum nomen delet injurias. Nec in alumnam crudelis sum. Cogi optat Argenis. Et hoc quidem ut fidem exolvat Poliarcho, cui promisit nunquam sponte consentire in alium. Servat igitur istam frontis verborumque constantiam, ne iratos Deos habeat, quorum numinibus vocatis, Poliarcho se addixit. Sed me deinde jurgio premit. Nam cur, inquit, Radirobanem amare sic memoras? Aut si amat, quamdiu cessat? Accessit imperium Meleandri hanc austeritatem præscribentis. Nam ille cum Radirobane affinitatem non vult: & invidiam repulsæ transfert in filiam. Ne erres. Tuo Regi non diu licebit esse forti. Clam enim milites accersuntur: Et ubi Meleandro suæ vires placebunt, cum supercilio istum negliget, cui nunc affinitatem timide negat.

Multum miratus Virtiganes tantæ audaciæ verba, ad dominum, qui de more iratior à virgine abibat, rem defert. Et ille novitatem consilii haud parum miratus, Faciamus igitur, inquit,

quit, ut nulla sua culpa Argenis ejuret Poliarchum, & ei liceat nos amare. Ego per Iovem, quacunque hæc fide Selenissa tibi mandaverit, omnia diligentissima ratione curabo; nec à Meleandro sperni me patiar. Sed ne anus nos deserat, accusetque conatus ad quos ipsa jam impellit; nesciat hanc mihi rationem placere: Ipsa quoque, si nostrarum est partium, se cum Argenide ex improviso capi lætabitur. Non audebat Virtiganes dissuadere; quamquam pericula videbat, & hospitii violati infamiam. Ita fraude & scelere Selenissæ, vis funesta Argenidi, &, quod miserius erat, tanquam optanti apparabatur. Conducebat huic fraudi, habere facilem nec suspiciosum Meleandrum. Rursus ergo cohibere Radirobanes animum cœpit; Illum sine satellitio ambivit, sine armis iniit apud illum convivia; ut neque is dubitaret se ejus fidei deinde concredere. Exercitum quoque in Sardiniam remisit, ne suspectus nimis viribus esset. Familia tamen, & Procerum quos habebat comitatus, corporisque custodia, plusquam sexcentorum hominum erant; præter triremium quinque (tot enim sibi servaverat) remiges atque nautas, quos ex omni classe delegerat.

Satis hoc virium ad fraudem raptumque existimans, diu secum exigit, quo securius modo prædam hanc ageret. Multa volventi talis potissimum dolus sedit. Prætorium ejus navigium, cum in Epeirctes portum succederet, pertinax gubernator obnoxie in ignoto saxo allisserat. Ita quassatum est latus, & quicquid sub prora, scopulo ictum dedit. Fluctibus tamen ereptum est, contis, atque remigio, funibusque ab antecedentibus scaphis, & proximo littoris aggere, perniciter actis. Ereptum periculo, in ipso terræ confinio fundatur anchoris, & deinde ingentium trabium, velut ponte, incurvam craticulam imitante, subnixum est. Sic utrimque effultum, in pristinum robur componebant artifices. Neque modo placebat sublapsa restitui; sed, quæ plurimarum ædium urbiumque fortuna est, præstantius volebant ex ruina resurgere. Namque Corinthii apud quos primæ triremes sunt conditæ, rei nauticæ eximium usum ad colonos pertulerant. Et hinc Corcyra statim, hinc validæ maritimis copiis Syracusæ. Pulcherrimum erat Meleandro navigium ad eam artem exactum; ex quo exemplum capere suos artifices Radirobanes jussit, & triremem reparare propemodum à carina. Nec Radirobanes tantum, sed & sæpe Meleander, opus visebat. Hunc ergo insidiis ordinem ille constituit. Absolutam triremem dicavit Argenidi, illius statua ad proram defixa, & in puppis ambitu per varios ornatus repetita imagine. Oportune instabat natalis Argenidis, quem & velle se prædicabat renascenti navigio esse natalem; In eam igitur diem invitavit ad littus cum gnata Meleandrum; quippe locato in arena tentorio prandium utriq; daturus; quo in multum diei protracto, triremis deinde nomini Argenidis sacra, inter tubas atque symphoniam, æquori permitteretur. Moxque tenebris excipientibus lucem, medicati ex sulphure ignes, & sub undis victuri (nova tunc erat voluptas, atque rara) ex eodem littore emicarent. Inter illud vero spectaculum, Siculis improvisis, & ut extra periculum plerumq; inermibus, statuerat vi correptam cum patre Argenidem in proximas naves deferre. At ut longa

longa hilaritate mentes omnium à cura & suspicione averteret; noctem quoque, quæ Argenidis natalem præcedebat, regio tripudio, & propemodum mimo, celebrare instituit. Vndecim ex primis suorum juvenum electi, qui secum larvati saltarent. Placebat ea scena referre trium Deorum fabulam, pulso patre Saturno, naturæ hereditatem sorte ducentium; cum sydera Iovi cesserunt, horruère maria sub Neptuno, & tristitia ferox Pluto ad populosiora regna demissus est.

Hos splendoris regii ludos à Radirobane parari Meleander lætus accepit, illum utique diem honore præcipuo culturus. Nam & quæ Syracusiorum cæterarumque urbium legati paulo ante petierant, inter hanc pompam, tanquam in honorem Argenidis, donare decreverat. Ea vero maxime erant; Ne redemptoribus portoriorum, aut vectigalium, liceret ab iis quicquam exigere, quos non vitio suo egenos, & colendæ terræ utiles esse, magistratus censuisset; Præterea ne quis ex proletariis, aut capite censis, imitari divitum ocium posset, cessando, fastidiendo artificia, & unum ferrum sic ad latus gestando, tanquam in pace militaret: Sed quos de suo non vivere posse constaret, vel sponte quod profiterentur eligerent, vel ad publica opera distribuerentur; Quippe illos, ignava tristique superbia in pace marcentes, privata scelera exequi; aut quo suam egestatem publicis malis pascant, operam ultro ad seditionem motusq; civiles commodare. Illud quoque petière; Ne imi quæstores exigendis à populo tributis præessent; & nec ipsi privatorum limina circumirent, nec missis lictoribus pignora caperent, divexarentque

rentque oppidanos. Ipsorum concivium esset hoc munus; qui ex suo corpore eligerent per quos ea pecunia cogeretur humanius; Hanc singula oppida ad Prætorem suum ferrent; Inde vel Præfecto Provinciæ numeraretur, vel, si Regi placeret, Syracusis inferretur ærario. Si quis enim privatus detrectet, aut moretur; per suos hunc cives, per assuetos magistratus, notosque lictores, præstare ad solutionem adigi, quam inhumano fastu quæstorum, qui, cum exactoribus suis, brevem moram egenis interdum crudeliter vendunt, meliusque prædati nunquam eum, quam cùm in vexatis laribus, & in quibus vix tantum est quod tributo sufficiat, sibi quoque spolia illato terrore inveniunt. Misertus suorum Rex, Cleobulo curam dedit ut leges conciperet, quæ hæc à populo incommoda arcerent. Difficilius fuit, quod iidem legati petierant, malis occurrere, quibus litium frequentia, Iudicum moræ, & advocatorum iniquitas agros urbesque populaverant. Ibburranes, & suapte magnitudine & commendatione Argenidis Regi charus, conversari frequentibus solebat in Regia. Hunc adierant Syracusii, recipique ambierant in tantæ gratiæ clientelam. Ferret ipse ad Regem justissima vota, precesque Siculorum; eumque jam sponte mitigatum, prolixius suo pondere ad populi commoda inclinaret. Præter cæteras virtutes, summa erat in Ibburrane facilitas, si quis opem, aut justam suffragii commendationem petebat, ut eum diceres beneficium accipere quoties dabat. Is igitur & sæpe Syracusanos commendaverat Regi; & tunc maxime super his fori & judiciorum malis, de quibus populus querebatur, ita locutus est. Ne putes

leviæ

levia hæc esse, Rex, quibus levari Sicilia optat: nescio an turbæ civiles quas modo sedavisti furiosius sævierint. Aut ne dubites quam ampla factione minentur hæc mala: non plures cum Lycogene coierant. Isti, inquam, Advocati, Patroni, scriptores, lictoresq;, (nam Iudices, quia eos constituis, vereor nominare) adeo numerum superant, ut pauciores sint agricolæ, pauciores qui in mercatura vertuntur, regnumve custodiunt. Vnde vero tanta illa gens vivit, nisi & injuria populi, ex clade & sanguine miserorum? Eo quidem majori reipublicæ detrimento; quod si inter pauciores, sed spectati candoris, advocationum munus esset, tot illa ingenia quæ noxia calliditate se corrumpunt, melioribus studiis ornarent patriam; disciplinas, & artes, aut proderent novas, aut inventas excolerent. Ita hæc pestis non modo malorum est rea quæ infert, sed bonorum præterea, quæ adimit. At excusabis multitudinem comitialium hominum (permitte sic vocari hos jurgiorum præceptores) ex litigantium numero, quibus omnia fora ægre sufficiunt. Per pauciores enim agi tot causas, tot explicari negotia non posse Imo vero, ex Iudicum & Patronorum numero, crescunt lites, aut subsident. Adde nova tribunalia; non deerunt quibus placeat recens equuleus: Quod si de veteribus adimes; ita cadet pars litium; ac de morbo decedat si de hodierna medicina subtraxeris. Forensis hujus æstus causa est; quia Iudices (ne infrequentia causarum, lucello sublato, etiam despectam dignitatem faciat) in summo jure semper inveniunt quos submittant fascibus suis: Nec tabulæ desunt, & his quoque deterius genus, homines quidam scientes formularum,

omnisque

omnisque ad litigandum articuli; qui vel alios inter se committant, vel ipsi reperta litigandi materia hujus ludi ignaros exerceant. Ex tuis provinciis una fuit expers eorum qui se in litibus doctos jactitant. Quietem oppida agebant; quicquid discordiæ inter cives exarserat, rudis, sed beata æquitas, compescebat per arbitros. Ignari salutis, passi deinde sunt ex illis hominibus apud se unum vivere. Illico ortæ causæ; contentiones validæ; & dissidia ætatem tulerunt. Adeo isti in foro exerciti sæpius lites excludunt, quam inveniunt aut placant.

Sed utcunq; numerosi, & aliqua contagione vicina omnia turbantes; saltem si brevi supplicio contenti mulctatos dimitterent. Nunc æterna sunt jurgia: ut si cum sumptibus sit molestiarum ratio, gravius putes sic vincere, quam confestim damnari. Illud est potissimum quod exigit tuam curam. Amputa has ambages; constitue spacium ultra quod nullis litibus fas sit senescere. Nam & modum & numerum prægressæ sunt artes ac nomina, quibus misertimos clientes Patroni & Iudices frustrantur. Articulatim & lente hos discerpunt qui semel perire potuerant. Sæpe itur ad Iudices, causa narratur, aliquot anni abeunt, necdum contestatio litis, ut vocant, audita est. Iudicibus hic non vacat; hic omisso quod litem facit negocio, hærent Patroni in causis minoribus quæ nunc sponte, nunc eorum studio nascuntur è prima. Hæc præludia adornant, his proclamant inauditis iter ad verum Iudicibus esse non posse. Sic dubia ex dubiis seruntur. Sic immani dilatione pereunt litigantes; magna, ô Rex, in insontes inopesque injuria. Nam qui in divitem inimicum pauper inciderit, tam longo

& sum-

& sumptuoso itinere conficitur; procumbitque denique lassus, nec recuperato jure inultus, æmulo minus suo quam hic prolixæ æquitati irascitur. Ne quære cur tandiu Iudicibus placeat, & Patronis, ad se delatos cruciari. Nempe ex mora & tempore sua opera æstimatur. Sic Patronis, inquam, crescit, sic Iudicibus merces. Multa scripsisse, multa audisse, (quamquam ea præstabat compendio fieri) acerrime venduntieo pejores quod quæ peccant, ipsi justitiæ imputant. Præterea consuetudine videndi miseros, & deinde faciendi, exuunt humanitatis sensum; aut potius miserum esse non credunt, litigare. Ita duri ad questus, parum supplicibus moventur; & ab iis tantum culti, saltem amant longiora in ipsos exercere imperia.

Cætera quæ quotidie peccant taceo. Nam hæc omnia questos esse oportuit qui emendandi fori tibi mentem dederunt. Præstat de remediis in eam cladem videre. Quę fortasse ab ejusmodi sanctione non incommode incipies; Vt sistantur Iudicibus illi ipsi qui inter se dissentiunt, ne ab sola advocatorum fide res pendeat. Ex eorum simplicitate, vel astu, sæpe integrius ad ingenium causæ disceptatores pervenient, quam callidæ eloquentiæ fuco. Vbi causam adhuc nudam inspexerint, duorum aut trium Iudicum arbitrium erit, an ad sententiam sat liqueat. Neque juris teneantur apicibus. Æqui bonique judicium esto. Aliter exordiri nefas sit, sive in minoribus judiciis, sive ad quæ provocatur. Sin impeditius jurgium venit, testesque, & inspectionem, & leges desiderat: tum ad quos patronos deferetur, ii Numini repetant sacramentum quo semel devincti sunt, nullam se causam, quoad sciant, iniquam oraturos.

turos.

turos. Quos si hanc fidem fefellisse constiterit, aut clientem prævaricatione læsisse, præter infamiam genus supplicii excipiat, cujus timor apud paria ausuros plusquam omnes Dii possint. Illud præterea utilissima lege cavendum est, ne quid à clientibus Patroni accipiant, priusquam lis finem sortita sit. Qui vincetur, aut nihil, aut non multo amplius, quod & lege definies, patrono debebit; Et jam inde ab litis principio accedet tantillæ solutionis fidejussor; ne operæ merces alia lite quærenda sit. Is vero cui successerit, advocationis diligentiam rependat tanto auro, quantum Iudices ipsi in laboris mercedem accipiunt. Sed sanctum sit, ne quis, dum adhuc litigatur, intempestivis muneribus peccet in legem. Causa, si quis cliens dederit, cadat: accipienti patrono imperetur à foro exilium. Delatori ea sint præmia quæ vel domesticorum fidem solicitent. Faxo patroni moras oderint; & contentiores ad metam, dum sibi sic studebunt, aliis prosint.

Parum est, nisi præterea edices (sed hoc graviter, nec, ut solemus, terroris mox evanescentis imagine) ne ulla lis ultra sex menses apud Iudices hæreat: Nisi si testes extra provinciam arcessendi sunt: Tunc enim vel tempus geminari non abnuam. Non ferent hanc vocem assueti lentissima propinare remedia, & indignatione plenissimi negabunt tot causarum acervos semestri jurisdictione digeri posse. Ab iis igitur quæram, an in annos cumulus litium crescat in foro: An vero de veteribus absolvant pene ad scaturientium numerum. Si crescunt: quid iis tandem fiet? quo satis otio evolvemus tot annorum incrementa? Abjiciendæ mehercule erunt, aut uno agmine non ex æquo finiendæ,

niendæ,

niendæ, sed sortibus. Sin pene ad nascentium numerum jam adultas emittunt; nihil magis exigimus: Convenimus de numero; Satis inquam ut quot annus feret lites, tot audiantur judicia. Sin objicient religiosam difficultatem veri quærendi, quæ aliquot interdum annis indigeat, nihilo erit excusatio illa fœlicior. Nam implicatæ scilicet causæ sunt! Vos ipsi, vos, Iudices, eas implicuistis. Respicite in majores. Celeriora quam præscribimus judicia erant: Et tamen æquissimos fuisse non abnuas, cum ab illis conditas leges ut plurimum colamus. Labentibus sæculis, specie æqui, in reorum auxilium inventa sunt ea quibus denique simplicitas legum occubuit, frustrationes, rescripta, & quæ semel constitui poterant, velut religioso ordine in varios dies dilata. Hæc vero quia Iudicibus & Patronis ad lucrum sunt, jam neglecto reorum cõmodo tam sancte observantur, quasi judiciis cives, non hæc illis inventa sint. Ex istis resecate, quod justi temporis mensuram excesserit. Nam & sex mensium studium ac diligentiam nulla causa effugiet; Et si exacto spatio adhuc deliberatis; at tanti est à tribunali discedere. Nec scrupulositas nimii juris cunctationem injiciat. Ex animi vestri sententia quod tunc liquebit decernite. Quandoquidem & sæpe post annos & lustra haud minus turbide vel inique statuitis. Adeo non tempore, sed diligentia, veritas constat.

Meleander dicentis manus corripuit; & hilari vultu; Quo te, inquit, hic æstus, magne Antistes, qui absentibus loquaris? Nisi me forte in Iudicum numerum refers: aut sub aliena invidia me mones. Audio enim & quibus res in Aula est, queri lenta illic esse consilia. Excusavit

savit Ibburranes dicendi fervorem, cura publici commodi concitatum. Sed fortasse Iudices (inquit) transferre in causarum Patronos invidiam volent. Siquidem illos esse, qui cunctantur, nunc directa, nunc ex obliquo mora; & animos Quæsitorum diversissima ambage impediunt. Quasi vero qui advocationis munere funguntur, ita peccare nisi ex consensu Iudicum possint! Hi rem postulant differri. Isti annuunt. Vtrorum majus est vitium? Equidem censeo esse illorum, qui, cum possint hæc mala prohibere non faciunt. Neque enim sic tergiversari, remque differre, & in superfluis morari auderet Patronus, qui nesciret ejusmodi artem quotidianam esse, & assensu Iudicum ratam. Neget Prætor inducias; omnes litis articulos intra sex mensium spatia includat; imparatos habeat pro convictis: jam causidici desinent ab hac fraude, neque jura clientium improba dilatione confici ferent.

Si hæc tamen omnia Iudicum animos non movebunt, si mihi reclamabunt, si fidem, & labores, & disciplinam suam jactantes, hac paucorum mensium brevitate se ultra fas premi querentur; te misericordem esse non veto. Iube quicquid negotii oneratis superfluet, dividant in peritos. Sunt in causarũ Patronis consultissimi multi; Ad hos litigantium quos placebit rejiciant. Seu per se, seu per alios judicent, è republica facturos; modo præter imperatum spatium clientes non pendeant. Videbis illico resectas illi vires. Non committent ut lucri & potestatis pars in alios emanet. Plura tunc negotia ingere: soli isti, modo tam delicate de laboribus fessi, sufficient; præsertim si, ut oportet, hanc legem grandi mulcta sanciveris.

Sed

Sed quid, inquies, veteribus causis fiet, quæ in tribunalibus multos annos jam perennant? Certe enim his simul, & cæteris quæ in dies deferuntur, hic annus non sufficit. In hanc rem illi qui judicia exercent etiam ingratiis collegas accipiant, quot purgando foro sat erunt. Non ultra sex menses potestas sit. Vacua deinde ab situ antiquo tribunalia non plus anno ultionem noxiorum differant, questumve læsorum.

Æqua sentire Ibburranes videbatur. Quia tamen, ægra corpora nimio medicamenti conatu percelli, exitiale interdum est; Rex tantæ salutis novitatem distulit, donec possent vocari magistratus, & tanquam consentientibus leges dici. Nam nec illis oportebat reverentiam ad populum perire; quod utique metuendum, si in tumultuaria sanctione magis pœnæ, & vindictæ, quam futuræ utilitatis species fuisset. Cætera igitur quæ populus petierat, repræsentari confluentibus ad natalem Argenidis jussit, solam judiciorum ordinationem promitti; Et cura concipiendi sanctiones data Cleobulo.

Iamque non ex civitatibus modo Oratores convenerant, sed adeo omnis generis mortales implebant Epeirčten, ut Radirobanes cogitati sceleris curis incubans, interdum vereretur ne inter tot Siculos rapi Argenis non posset; interdum in confuso & incondito vulgo cogitaret Meleandri comitatum ægrius ad opem coiturum. Non operæ interim, non pecuniæ parcebatur, quo institutam saltationem exornaret. Nam & sibi conciliare elegantiæ famam quærebat, & offensæ quam moliebatur atrocitatem ejusmodi apud populum favore

minuere. Pridie ergo natalis Argenidis destinata spectaculo aula fuit apud Meleandrum amplissima. Cœna mature exhibita, illuc ex Sardis Siculisque frequentes conveniunt. Non lictores, non armati, ad fores aditusque dispositi, satis submovebant immodicos; ut in pompæ regiæ parte esset ipse tumultus, læsorumque & repellentium clamor. Ipse Meleander ad fores processit, quando custodum & lictorum potestas non valebat; oravitque regio vultu, ne confusum spectaculum seque offensum vellent. Archombrotus lateri proximus erat; cui abscedens mandavit, ut admissis qui spectare commode possent, cæteros sui reverentia arceret. At ille Radirobani quaqua nocere pium existimans, turbare tripudii mimum aggressus est, quem is tantopere curabat; & tanquam populi impetum non ferens, prodidit fores, subita multitudine obrutas, ut stipatis corporibus nec ipsi se caperent: Cumque excandesceret Meleander, tamen à calentibus non audiebatur, donec populum ipsa libertate mitigatum sui puduit: maxime postquam indignatus Rex per portam solio proximam visus est sese proripere. At Eurymedes atrocia ingerebat paulatim stupentibus; Archombroto tacite sibi plaudente, quod ferretur Radirobanes eo tumultu adeo accensus, ut projectis ornamentis juberet diripi machinas, quæ pendebant choream demissuræ ab aëre.

Tandem Eurymedis opera liber à populo locus Meleandrum cum Argenide recepit; &, in exordium scenæ, quatuor Satyri aulæo digressi, cum breviter & incondite saltassent, ejusmodi Epigramma, tanquam argumentum specta-

spectaculi, ad Regem atque Argenidem delatum mox sparserunt in populo.

Quæ bene Saturno steterat Natura sub uno,
Spargitur in partes, exectaque robora luget
In plures heu lapsa Deos. Hinc Iuppiter instat;
Germanos hinc ira tenet. Quæ pugna? quis ardor?
Sic fratres certare decet? Sic regna petuntur?
Ah potius revocate senem, sceptrumque parenti
Reddite. Privatos melior concordia junget.
Sed pacem fortuna dabit; Venit illa, globoque
Fluctuat, alternans dubia vestigia mente.
Hæc in sydeream mittit te Iuppiter aulam,
Et tibi cærulea dat regna Tridentifer unda;
Plutoni tenebras, & opacum Manibus orbem.
Hæ leges placuêre Deis, hoc fœdere mundus
Gaudet. En ut fervent lætantum mista Deorum
Agmina, & incertam fidibus rexêre choream
Di Superi, Di cærulei qui pisce per undas
Pone natant, & quos nigris humus abdidit umbris.
Hos inter nullæ tantarum ad gaudia rerum
Huc venêre Deæ: Sive illæ lucida servant
Sydera, sive alios exercent litibus Orbes.
At vos Sicaniæ paulum succedite Nymphæ:
Atque exultantum choream miscete Deorum.
Præcipue Siculis tu Virgo debita sceptris,
Iunge Iovi dextram, pedibusque ad carmina pulsis
Fac sciat esse aliquid melius Iove. Præferat ille
Sicaniam cœlo, teque, ô regina, Sorori.

Interim præludentibus tubis, flamma imitatione fulguris per effictarum nubium volumina ibat. Tum cœli effigies, quam summo tabulato admoverant, cœpit moveri, sensimq; delapsa est; & tria claustra aperuit, in quibus crystal-

crystallinæ stellæ per suppositas faces micabant, aurumque & purpuram incendebant suo fulgore. In trium cellarum media sedebat Iupiter; aliæ Neptunum & Plutonem ferebant. Circa illos, tanquam ministrorum turba, multi Cupidines; quibus cincinni crines brevisque persona: pendebat ab humero arcus; & dextra vibrante, duo diversæ cuspidis & effectus tela gestabant. Hi cum dominis habili saltu in pavimentum tapetibus stratum delati, percurrerunt aream saltatione levissima. Iupiter interim ducente modulorum tenore ad fratres accedebat. Mox tanquam non conveniret disceptantibus, simul nutu saltuque idoneo ferebantur in diversa. Cum hoc iterum tertioque fecissent, subito dea Fortuna comparuit, globo insidens, quem etiam ad cantum movebat. Et regnorum insignia, de quibus Dii certabant, in succincta veste occulens, venire illos jussit. Illi fidibus pedes regentibus parebant. Manus ergo ad sortem demisere. Iupiter in eo Fortunæ sinu fulmen invenit trisulcum ex auro, tridentem Neptunus, Pluto ad cuspidem inferorum contabuit. Subita alia nubes, Iovi tanquam Regi Superorum, eminentissimos deorum cœlestium devexit, Martem, Apollinem, Mercurium. Neque mora, fervebat in medio disparibus fluctibus mare, quod de musco & conchis scopulum habebat; unde Proteus, Triton, & Glaucus, ad suum Neptunum desiluêre; cœtu interim musico ita tremulas & patulas voces adgubernante, ut ad murmur pelagi quadam imitatione descenderent. Vix Neptunus illos agnoverat; cum ab alia parte obscura amœnitas (nam referebat Elysios campos) Minoëm, Æacum, Rhada-

 manthum,

manthum, novæ luci attonitos dedit. Quorum admonitu opulentissimus Pluto non diutius sui imperii vires despexit. Vestis cœlestibus Diis ex purpura maritimis cærulea erat: & Inferos ferrugo venerabili horrore incinxerat. Suus præterea cuique ornatus. Radii circum Apollinem micabant: Mars in purpura intexuerat belli imagines, & ferrum habebat in manu. Pileus, & alæ in talis, designabant Mercurium; caduceusque, & soporis potens virga. At Triton buccinam tortilem lateri suspenderat; Proteo duplex & dissimilis vultus arguebat mutationis ingenium; Glaucusque talem barbam promiserat, in quali eum efficax gramen prope Anthedonem deprehendit. Minos in palla numerabat centum urbes. Vestem Aeaci quercus implebat, atq; formicæ; hæ jam vultibus humanis erectę; aliæ nondum crura posuerant. Rhadamanthus suæ Lyciæ Chimęram vivis coloribus gerebat expressam; utq; probaret se monstris & vitiis iratum, eam Bellerophon Pegaso à Minerva domito insidens debellabat.

In hoc quisque amictu convenientibus modis saltavit: Dii quidem cœlestes hilarius; Proceres maris paulo agrestius promovebantur, & descẽdentem ab inguine piscem interdum colligebant, rursusque jubebant in solo palpitare ad numeros. At Vmbrarum Numinibus vestigia erant non abhorrentia à frontium rugis. Inter indignantium & iratorum severas specie tamen saltabant. Tam dispar diversissimorum Deorum disciplina, eodem musices concentu regebatur. Nunc secernebant agmina; nunc mixtura, & illa variante, implicabantur; sæpe in orbem flexi, sæpe aream recto cursu secantes. Nunc choream manibus nexam

nexam aspiceres, nunc solos, nunc in paria distinctos, totius corporis festinante obsequio ad fidium præscriptum mutari. Tandem consumpto schemate omni, Radirobanes quem Iovis tegebat effigies, ad Argenidem venit. Illa sequuta invitantem venusta majestate se intulit in choream. Cum deinde præcipuæ matronarum virginumque saltavissent, duodecim Dii novo tripudio epilogum dedêre. Post hæc abscedunt in diversa. Ferebatur in cœlum Iuppiter, fluctibus Neptunus se abdidit; Pluto in campos retro non pervios, facibus viam monstrantibus, descendit. Simul his, tenuissimus imber tota aula conspergebat mirantes, odoratis undique succis per nubium quæ illic pendebant vellera sensim manantibus.

Laudavêre plerique ingenium regiæ & sumptuosæ voluptatis; attollebant alii Radirobanis opes, alii comitatem; At ille aviditate flagitii quod parabat quietis impatiens, male exacta nocte, sub auroram ad portum descendit, inspexitque triremem, cujus in altum provehendæ specie, Regem atque Argenidem trahebat ad littus. Inde in eam arenæ partem divertit, qua regium prandium ipso jubente parabatur: Ingentia tentoria junxerant, defossis stipitibus vinculisque firmata, & nexili stramento opertum sabulum latebat. Addiderant cultus agrestes, cæsis arborum ramis, & edera per coronas, nomenque Argenidis, & varia hominum ferarumq; simulachra, induente utrumque triclinii latus. Supraque lectulum ex quo pransura Virgo erat, laureata tabula istos versus ferebat.

O Dea, cui primæ cessisset sydere formæ
Et Venus, & conjux non indignata Tonantis;

Quæque sua ramis galeam vestivit oliua;
Has paulum dignare domos, hæc frondea mitis
Sylvarum simulachra subi. Sic Delia postquam
Egit inauratos fraterno lumine currus,
Mox nemorum secreta petit; Sic Marte peracto
Pallas, ubi emeritam castis vocat hostia mensis,
Dissimulat facilis numen Dea, seque precanti
Addit, & arcanis cumulat convivia donis.
Nympha veni, glaucosque tuis de littore ponti
Vre Deos. Placidis medium te tollet ab undis
Cæruleus genitor; Mox & suspiria læsus
Ducet, & ingentem poterit contemnere Tethym.

Meleander illo mane, posteaquam Diis fecit, delectos civitatum advocans, quantum iis indulsisset ostendit; figique in foro, & per oppida dimitti præcepit ea edicta, quæ Cleobulus descripserat; Curam quoque de litibus, quæ confestim castigari non poterant, sibi præcipuam fore asseruit. Quibus subito evulgatis populus & sua & diei lætitia fervens, euntes ad Radirobanis tentoria principes ingente acclamatione sequutus est. Radirobanes venientem Argenidem tanquam certissimam prædam aspiciens, aliaque quam credebatur lætitia exultans, longum prandii ordinem quæsitissima comitate explicuit. Quatuor ad noctem horæ restabant, cum remotis epulis surgunt ad navis spectaculum. Tubæ passim ac tympana exaudiebantur in littore; & in trium malorum verticibus ex versicolore carbaso tæniæ pendebant, omnibus ventis commoda levitate obnoxiæ. Tabulatum nautis & militibus plenum; ac si triumpho vel prælio subveheretur. Populum non capiebat arena, non scaphæ, diversissimo clamore frementem, quoties procedere opus tubæ monuerant.

Ex composito factum, ut tardissime navis portu emitteretur. Sed adhuc Radirobanes tenebat Meleandrum, expectatione ignium, quos non procul à littore promittebat tribus in scaphis, totaque circum unda. Recens inventum, quia nondum emanaverat ad multos, trahebat sui novitate audientes. In hanc ergo spem ipse reducit in tentorium suum Meleandrum atque Argenidem; &, quid visuri sint, pluribus docet; piscium in aquis species prompturas de faucibus flammam, quam demissa in aquam capita non obruerent. Obsessas hisce piscibus scaphas iri protectum ab igneis simulachris, quorum conti nunquam fervidius arderent quam sub unda. Hæc narrantem interdum vicini facinoris cura trahebat, relictoque Meleandro, Virtiganem & cæteros ex consciis monebat, ne aut segni aut præcipiti opera suam spem frustrarentur. Centum lampades erant, toto tentorio dispositæ ex quo Reges spectaturi consederant. Has simul signo dato extingui convenerat, (nam ex paucissimis pendebant funalibus) & Argenidem atque Regem corripi, deferrique in scapham. Proceres Sardi ac milites, quamquam plerunque ignari consilii, sensim acciti illic erant, & secreto jussi obire quicquid Virtiganes mandavisset. Ille quamquam invitus cum duobus consciis purpuratis creditum sibi scelus curabat.

Tam propinquo exitio pene fidem superat eripi potuisse Siciliam. Sed sæpe divinitatis opera hæc sunt, ut furias, in ipso jam successu securas, subita ultio excipiat: ne vel unquam improbis timor, vel spes absit calamitosæ virtuti. Forte Archombrotus, cum cæteri triremem

mem in undas euntem contemplarentur, hoc spectaculum non dignatus haud procul spatiabatur in arena. Erat Sardorum linguæ non expers; quamquam in eum diem dissimulaverat. Miles quidam ex satellitibus Radirobanis, à Virtigane recens digressus, obvium contubernalem cum vidisset sine armis vagari in littore: An tibi soli, commilito, inquit, licet sine lancea gladioque hodie conspici? Cumque ille negaret, se ullum de armis præceptum accepisse, ambo occurrentibus aliis misti nihil deinde loquuti sunt quod Archombrotus capere posset. Sed miratus, quid opus, hos Sardos in pace & inter convivia armari, tanquam obambulans speculatus est omnium habitum: nec quemquam in iis invenit exermem. Hi præter gladium hastam, illi jacula habebant, multi pilis Italicis onerabantur. Paucis tamen, & tanquam ex Regiæ custodiæ statione, aut galea erat, aut clypeus; ne nimio apparatu proderentur insidiæ. Suspecta hæc erant & formidoloso Archombroto, jam sponte à Sardis averso. Nec sine numine fuit quod gravius quam pro tantillo indicio expavit. Nam hæc arma apud incuriosum aliquem militaris consuetudo excusavisset. At ipse, seu quia amabat Argenidem, seu quod optabat Radirobanem peccasse; Hei mihi! inquit: An toties repudiatus amator vim parat? & Meleandrum avehere cogitant, scilicet Argenide non contenti? Nam cur tanto ambitu ad maris littus deducti sunt? Cur hic noctem rogantur expectare? Subito horrore concussus, aptiora conjurationis indicia capturum se non putavit, quam ex Virtiganis fratre. Morbo pene confectus dies jam complusculos jacebat. Nec verisimile erat, si quid

si quid Sardi moliebantur, hunc in oppido relictum, & in captivitatem proditum esse. Sudans ergo Epeircten conscendit; cumque obiret Palatii partem destinatam hospitibus commodum Radirobanis libertum aspexit, qui cubiculi regii custodiam habebat. Libachanes appellabatur. Hunc ergo discessurum, & clavibus ostium jungentem, subito consilio Archombrotus interpellat; Cupere se quiddam in illo cubiculo, si liberto vacaret, inspicere. Ille & Archombroti dignitatem reveritus, & quod de patroni scelere nihil sciebat, non dubitavit reserare cubiculum. Meminerat Archombrotus, cum bis Meleandrum ad Radirobanem comitaretur, vidisse se non longe à pulvino supra admotam mensam, pulcherrimi operis thecam, ex ebeno variatam & ebore; vermiculati quoq; argenti laminis in articulis & oris cælatam. Illic preciosissima gemmarum audierat recondi, & quicquid litterarum tutiori secreto indigebat. Ergo, tanquam aliud agens, contemplatur vacuam mensam, frustraque toto cubiculo oculis thecam vestigat. Quod ne facere videretur, facili commento libertum deludit. Gemina ad aulæum tabula pendebat, utraque Radirobani eximia. In una, Radirobanis patri aquila, tanquam de syderibus labens, coronam imponebat. Alia Apollinis erat liquescentem jam Marsyam ulciscentis. In iis, ac si venisset inspecturus, avide hæsit. Nam & relictæ illic erant; nec quicquã ex penu aut specie, præter thecam, cubiculum amiserat.

Igitur augurio animi, & suspicione crescente, Archombrotus Libachanem reliquit, & ad Virtiganem tendens, non habuit qui aperiret; ut satis ex solitudine constaret, ægrum

 ipsius

ipsius fratrem abesse. Et hunc quidem, tanquam consulentibus medicis petere ex sali jactatione remedium, primo mane ad naves lectica detulerant. Timuit Archombrotus, ne religiose omnia explorantem nox & insidiæ prævenirent. Duos itaque Centuriones vocat ex iis qui in præsidio arcis erant. (nam cæterorum sparsos milites quæ tam subito diligentia collegisset?) Simulansque à Meleandro missum; Ite, inquit, ad milites vestros: confestimque, nec tumultuarie tamen, eos ad littus educite. Manipulatim dimissi conveniant prope tentorium Radirobanis. Ensis iis, & hasta suffecerint, ne si gravius armati conspiciantur, sermonibus materiam præbeant: Prior adero in arena; & obiter, quicquid Rex jusserit, ad vos feram. Ite vero, & diligentem operam Regi præstate.

His ocius ad jussa digressis, redibat ad littus Archombrotus, cum non procul tentorio Radirobanis in Eurymedem incidit; vultuque turbato, Quam vereor, ait, ne in Lycogenem alium nos fortuna retulerit. Tum strictim enumerat conjurationis indicia, in quæ inciderat; preciosissima abvecta ex privato Radirobanis instrumento; Virtiganis fratrem, quamquam ægrum, abiisse; neminem Sardorum conspici sine armis. Neque Eurymedes eum omnia proloqui passus: gaudere se retulit, quod Archombrotus eadem secum sentiret. Iamdiu se illa suspicione prehensum, perculsumque ad conspectum Sardorum, qui per cuneos non sine consilio circa tentorium errabant. Post hæc vero quæ Archombrotus detulerat, nihil se dubitare de scelere. Quis iste Pirithous nobis? aut quis huic Theseus rapiendi nuptias fecit

fecit audaciam? Sed arte utendum est, ut se eripi patiatur Meleander ab hac peste. Adeo cavet Radirobanem offendere, ut vilis sit sibi. Vade prior, Archombrote. Cum illum moveris magnitudine periculi, adero strenue, indiciumque & terrores geminabo. Milites interim qui proxima nocte excubituri sunt, non hinc procul in procinctu constituam. Forte fuit ut, cum Archombrotus pervenit ad Reges, Argenidi loqueretur Radirobanes, vacaretque Meleander; Ad quem ille demisse: Vultum, inquit, fingo, Rex, disparem rebus quas affero: scilicet ne illi qui te circumstant parricidæ sentiant te moneri. Cæterum omnis hæc pompa tibi, tamquam victimæ, ornata est; quem una cum filia avehere, Radirobani constitutum intelligo. Eo consilio promissa spectacula trahit in serum, donec vespera se tumultui furtoque aptaverit. Cum referret in eam rem argumenta, supervenit Eurymedes: adeoque complevit formidine Regem, ut labantibus articulis incertus illos rogaret, ad tam subitum malum quid consilii haberent. Constabat nihil aliud superesse, quam aut statim fugere nondum maturas insidias, aut se illic subsidio armatorum tueri. Sed omnino potior fuga erat. Neque enim tot subito milites cogi sine professione suspicionis poterant; ut magis incipere injuriam timendo viderentur, quam repellere. Quid præterea in periculum mitteretur Meleander, quid Argenis? cum præsertim flagitii series atque motus adhuc lateret; & Sardi fortasse aliqua solertia nocturnum facinus ita ordinavissent, ut non posset tumultuario certamine refelli. Placide, inquit Rex, & tanquam obambulans tentorio digrediar: Sequi Radirobanem.

robanem hortabor, simulq; Argenidem; quam tu in via, Eurymedes, mone ut cum inter nostros fuerimus, acrem morbum subito fingat. Excusabilis erit discedentis occasio, & ægram tamquam solicitus comitabor. Sub hæc verba in Radirobanem & Argenidem inspexit, &, Optimam vesperam perdimus, ait. Ire satius ad liberum cœlum, & jam sole dimisso intepescentem. Sat deinde cum spectaculum mox edetur isthic cessabimus. Simul his, tentorii fores petebat; omnesque sequebantur. In hac turba Meleander Radirobani loqui cœpit, ut eo remoto facilius Eurymedes Virgini insinuaret quod ipse mandaverat. Et illa repentinis cogitationibus concussa, quamquam nemo aperuerat paterni consilii causam, (nam dicentem Eurymedem turbavit adveniens Virtiganes) tamen haud multum à vero timidissima cogitatione erravit.

Interim Archombrotus, in quemcunque familiarium Regis offenderat, hortabatur non destituere Domini latus. Iamq; & militum decuriæ ab ipso atque Eurymede accitæ, sparsim in campis erant; cum Argenis ex præscripto cadentem sponte vultum colligit manu, seque ad Seleniss am excipiens, voce demissa, Pessime mihi, inquit, est, mater. Sistitque illico gradum. Radirobanes subito casu conterritus, in remedia aquam, merum, odores, flagitatione non perfunctoria poposcit. Statim circa jacentem crevit immodice concurrentium globus. Et Meleander qui paulisper præcesserat, inter fictos terrores regressus est. At Argenis: Ecquis lecticarios provocat? ait. Nec de morbo rogata quicquam certi referebat, nisi, linquente corde, hebescere oculos, & caput errare. At

re. At Radirobanes nihil opus lectica proclamabat; celerius hemicyclo in vicinum posse tentorium referri. Sed causatus Meleander commodius oppidum esse, seu medicinæ seu quieti; simul urgebat qui ad lecticam decurrerent, simul gratias Radirobani agebat, tanquam humanitate nimia sese oneranti alienis doloribus. Isque jam non de Argenide tantum, sed de sui sceleris successu solicitus, negabat se passurum, ut mille totos passus (tot enim ad Epeircten aberant) jactaretur virgo invalida, & in hoc primo morbi impetu, nec fortasse duraturo, melius in proximo tentorio acquietura.

Hæc adhuc omnia veluti mutuæ necessitudinis charitate jactabantur, cum Virtiganes Radirodanem clam monuit, non sic in illum diem sitam esse consilii sui fortunam, ut redire non posset sperata fœlicitas. Pateretur abire Argenidem; & ipse cum ea peteret Epeircten; dilato promissorum ignium spectaculo, donec convaluisset ipsa, paterque iterata simplicitate rapiendam ad littus reduxisset. Cœperat persuadere; Cum Radirobanis medicus, quem aliqui accersitum procurrerant, venit. Is pollice virginis propemodum repugnantis tentato, notatis præterea oculis, spirandique mensura; mirari primum cœpit, moxque negare ullum sibi ægritudinis vestigium liquere. Ergo ad Meleandrum conversus, bona fide rogabat ut poneret metus: Levissimum esse quodcunque Argenidem turbaverat. Sed Radirobanes atroci percussus conjectura, tunc denique sensit invaletudinem simulari in fugæ prætextum. Miratus quis suas deprehendisset insidias, quis ad Meleandrum detulisset, sensim ferebatur in rabiem;

rabiem; & ad moliendam vim ferociter intentus, quærebat oculis suos, dextramque ferebat ad capulum: cum Sardos pauciores quam Siculos circa se videt; Vt neque si viribus esset agendum, satis posset victoriam sperare. Interim aderat & medicus Meleandri; qui ab Eurymede monitus, quid deberet simulare, longe alia quam quæ Radirobanis servus, de Argenidis valetudine dixit: gravem, & sonticum morbum esse: properarent deferre ad regiam: quicquid morarentur, nocere Argenidi. Ita loquentem prior medicus jurgio adortus est, non passus suam artem contemni: Ecquod enim mali indicium videret? quid vultus? quid labellorum color? num sudor in frigida fronte? num à se dissentiret arteria? Neque minus pervicaciter Siculus suas partes implebat: prorsus egregio de incertitudine medicinæ spectaculo, si tumultus, & rei quæ agebatur magnitudo, huic voluptati locum fecisset.

Dum hi collatis verbis certant, lecticarii sublimem Argenidem tollunt; & Radirobanes non redituram ultimo conatu prosequutus, non sibi temperavit. Injecit lecticæ manum; & manere Argenidem jam plusquam precabatur. Iurgium quoque inter Sardos Siculosque processerat; Ibatque Archombrotus, lecticam sub Radirobane laborantem vi explicaturus. Sed medium Meleander se obtulit. Licet Sicilia illius diei fortunæ. Quantum præclari sanguinis fusum ibat seditio! Capax labes absorbere Siciliam, & quamquam absentem consummare Poliarchum. Sed mitioribus fatis ministravit Meleandri prudentia. Adhuc sibi tanquam hospiti loquentem violare erubuit Sardorum Rex; & utcunque finito tumultu, digres-

digressaque Argenide, ipse quoque Meleander lectica sublimis & agmine suorum vallatus in oppidum se recepit.

LIBER IV.

NEMO interim Sardorum audebat Radirobani loqui. Furebat violentus, & discorde tumultu raptum animū spargebat in diversa. Nunc pudore, nunc infœlicitate cœptorum agitabatur. Quam bene processissent initia? Vt diu possessa cum Meleandro Argenis in tentorio hæsisset! Geniusne deinde, an mortalis prodidisset consilia? Subeundum ergo dedecus, nulla mercede, nullis sceleris præmiis lenitum. Post assertam Siciliam, polluta victoriæ laude non tantum ut hosti, sed prædoni abeundum. Sub hæc frendens, toto littore ferebatur, adeo inutili ad cætera sensu, ut nec ruere noctem sentiret. Ausus tandem Virtiganes accedere: Et quidem, quo ab insano audiretur pacatius, primum eosdem affectus simulavit. Cumque hac arte locum monendi sibi aperuisset; Iam nox est, inquit; & hic tamen (ô Rex) moraris fortitudine tua nimis securus. Circumstant te multi; Nec opus est omnes scire quo in statu sit animus tuus. Quo autem succedere nocte hac paras? Vocat in oppidum Meleander. Sed quis putet te secure cum illo reconciliare gratiam posse? Chariores tibi sumus, quam ut nos conficias tanti tui periculi metu. Classis tua te melius excipiet. Abominare hanc terram, tot curarum tibi causam. Vbi cum paucis secretus in prætoria navi eris, liberius irasceris, & quod in rem videbitur

debitur esse,constitues.Radirobanes,tanquam Virtiganem non audisset, vultu immoto, tamen ad præparatam scapham se contulit; sive magnitudine iræ, sive consilio vocem premens, donec in regiam triremem delatus est.

Ast ubi cum Procerum non amplius tribus in prætorio puppi proximo resedit, evolvitque caliginem multa simul & confusa animo ingerentem;primum Argenidis imaginem,quam gestabat gemmis inclusam, de collo diripuit: Nam odio & iracundiæ, cæteræ cupiditates jam cesserant. Deinde sublato ad Virtiganem vultu; Faciam, inquit, ut hic dies tristior Meleandro quam mihi illuxerit. Pejus ab sua Argenide quam à me divertet. Occupabo Furiarum officium: Seni quietem, & puellæ famam eripiam. Spectabo deinde ociosus hos ludos, fruarque hostium malis; aut, si in rem meam commodum erit, bello quoque cumulabo. Ocius ceram stylumque porrigite. Neque mora, litteras sua manu in hunc modum exorsus est. Radirobanes Meleandro. Nesciebam cum inimicos tuos sustuli, te amicis adeo esse indignum. Veniam ab Siculis exoro, quos abs tua secedentes tyrannide, armis meis domui, reddidique sævitiæ tuæ. Cæterum si molestum tibi erat, quotidie me videre cujus manu & opibus Rex es: at humanius dimitti poteram,quam sub insidiatoris invidia. Cui enim non constare voluisti, te graviter à me metuere, cum modo tua Argenis morbum finxit, teque ipse ex tentorio meo turbate proripuisti in oppidum? Ita offensionis specie delere speravisti quicquid mihi debebas. Sed nemini potes imponere.Cur te enim violari voluerim; qui ne violareris, vitam meam obtuli in discrimen?

At

At filiæ tuæ nuptias concupivi scilicet; & cum affinitatem non probares, hanc prædam statui occupare! Ne tibi amplius tantum placeas Argenide tua. Nescit regius Sardiniæ sanguis ullum thalami probrum pati. Quo oculo cernerem super limina castissimę domus attolli,non cæsto, non illa simplici vitta dignam, non cæteris virginitatis insignibus, denique nescio cujus Poliarchi contubernio assuetam? Quid te inexpectata vox ferit;& in pudendæ rei nuntio amittis spiritum? Ita est,Meleander. Nimis cautus in amicos, disce nunc quos timere debueris. Illa quam Palladem putasti Theocrine, tuæ domus contaminatrix fuit; Ac ut simplicius dicam,sub eo nomine Poliarchus tibi illusit. Argenide fraudem juvante, in gynæceum pro virgine,mox in templis pro Pallade est admissus. An integram existimes, quæ correpta amore adolescentis, celavit temeratorem arcis quam mulieribus sacraveras? quæ cum amatore diutius fuit? quæ denique patrem decepit? Omitte igitur suspicionem, mea sorte & animo indignam, quasi, his à me deprehensis, illius nuptias expetierim in qua nihil syncerum est. Mihi quidem,cum ad vos appuli, adhuc ex hac lascivia ignotam placuisse confiteor. Sed Dii Sardiniam juverunt: quod, cum posses hanc petenti pulchre conciliare,neglexeris. Vbi autem de secreta turpitudine rescivi, adhuc fastidium meum simulatione amandi sic texi, ut contentus mihi cavere, merentem non læderem. Habe tibi filiam tuam. Habe & regnum meo auxilio restitutum. Sed ne ingratitudini usquequaque sit præmium, aut facilitatem meam traducas: nolo Sardiniæ ærarium pœnas vestrorum furorum luere. Iam hoc nimis

quod

quod sanguinem multorum ex meis consumpsisti. Nam sileo meos labores; quos utique non vendo. At sumptuum partem redde; quibus totis te fungi oportebat. Eos enim, ut viveres, regnaresque, feci in classe, militumque stipendiis. Trecentis talentis rem patiar æstimari. Quanto plura pro te impenderim, ex publicis meorum Quæstorum rationibus facile scias. Sed tantillum hoc repone, nisi mavis extorqueri. Hospitium renunciare esset superfluum, cum prior id ipsum illatione injuriæ feceris. Ex his tamen quæ detuli, cognosces fidem meam. Te enim nisi coactus miserum esse non volui; & quam diutissime passus sum ut Argenidem amares.

Hæc ut scripsit, cogitati sceleris industria superbus, vocat suorum fidissimos, ostenditque epistolam, in alienæ ægritudinis spe propemodum suæ oblitus. Horruêre scilicet ad sceleris novitatem; Sed crudelissimo servitutis genere, quod intra se abominabantur, palam laudabant. Quærebatur deinde quis litteras ad Meleandrum ferret. Nam intuta videbatur & capitalis audacia. Sed Radirobanes in suos quoque sævus: Nesciat præco, inquit, periculum suum. Ibit intrepidus, & meo auspicio securus. Quod si illum Meleander mulctabit; at mihi tanti erit hanc novam querendi jurgandique materiam vili sanguine comparavisse. Igitur cum aliquandiu inter se contulissent, quidam miles, diu ante Virtigani invisus, ad hoc destinatur officium; ipso Virtigane hominem commendante. Et ille maligno inimici suffragio beatus, ut credebat, infulisque præconis ornatus, primo mane ad portum exigua lintre devectus est. Statim relatum est Meleandro

dro nuncium à Radirobane adesse. Ille animo æger, & de hospitis dissidio solicitus, tunc forte suorum charissimos acciverat. Præter mansuetudinem in illo pene ad vitium prolixam, beneficium à Radirobane acceptum effecerat, ut illi paulo magis quam sibi faveret. Incertum est (inquit) utrum nocere voluerit; certum autem nos ab illo tanquam insidiatore refugisse. Conciliandus utcumque est; Et si cætera abessent, timenda certe fama. Nunquam videbitur juste expulsus, quem necessariis temporibus tanquam Deorum munus susceperamus. Post hæc verba altum silentium fuit. Nam plerisque injucunda hæc erat Meleandri solicitudo. Inter cæteros Archombrotus, atque Eurymedes, perstringi se rati, quia Regi authores fuerant, ut à Radirobane caveret, haud obscure audebant indignari. Adeo ut impetus juvenilis in hæc verba Archombrotū abstulerit; Sentio, ô Rex, me simul & Radirobanem non posse excusari. Si te ad injustas inimicitias compuli, quid cunctaris noxæ me dedere? At si mea & Eurymedis sedulitate hodie es liber, noli incertitudine animi turbare fœlicissimum diem, & adhuc dubitare an malis Radirobanem esse offensum, an captivam Argenidem apud illum teneri. Hæc libertas Archombroti gratissima omnibus fuit, præsertimque Argenidi, quæ in lucro numerabat, sive jure sive injuria à Radirobane dissidere Siciliam. Ipse Rex suos metus excusavit Archombroto; Se tantum de populi voce sollicitum: Curandum ne imponere Radirobanes possit externis ignarisque negotii. Mittam ad illum, qui me dolere significent quod ad classem potius quam ad me secesserit; orare ut in portum redeat, nec Siciliæ

Siciliæ tam vicinus, incertos fluctus malit. Simul largos commeatus jubebo ad illud lembis pluribus promoveri, distribuamque munera in amicos. Nemini deinde credar ingratus in hospitem quem per officia illa coluerim.

Minus displicuerat illa sententia. Iamque Timonidem illic legatum Rex dixerat, cum Radirobanis præco adventare nunciatus, varia expectatione omnium animos suspendit. Rex intromitti eum jussit; cumque ille litteras traderet, ecquid hospes Radirobanes valeret aut faceret, blande, ut solebat, quæsivit: Præco, veluti erat jussus, omnia intellecturum Meleandrum ex codicillis quos attulerat, refert, simulque aliquantulum in latus secedit. Meleander nihil quietum suspicatus, ad proximum cubiculum pergit, ne præco legentis oculis motibusque curiose immineret. Sequitur patrem Argenis; & purpuratorum præcipui. At ille postquam ceram explicuit, in omnibus verbis hærens, & contumeliis excitatus, tandem ad eam partem descendit ubi Argenidis & Poliarchi fama proscribebatur. Arsere illico vultus: Iterumque pallore mutati, uno cum incertis manibus horrore tremuerunt. Refectis mox viribus, ira terribili, in quos tamen, adhuc incertus, erigitur. Argenidem, Radirobanem, Poliarchum, offerebat nova rabies, & sub primum impetum nulla prudentia consiliove tractabilis.

Nemo audebat interrogare tam acriter æstuantem. Sed ipse quantum licuit semotis perturbationis indiciis, ad proximum conclave se proripit, unaque venire jubet Argenidem; cui non aliud loquutus quam ut has litteras

teras legeret, consedit in lectulo; & illius vultibus intentus, suspiranti frementique medius hæsit. Argenis lectione conterrita, non quidem tanquam ad justam accusationem expavit; sed injuriæ impatiens, flagrantibus oculis totaque oris specie, proclamavit ad vindictam. Vrgebat tamen attonitam maximus dolor, suam cum Poliarcho familiaritatem innotuisse: Et, quod tamdiu eam amicitiam occultam habuisset, verebatur ne accusationi esset justior species, & patre difficiliori uteretur. Statimque perpendenti quomodo fides tam religioso secreto periisset, occurrit Selenissæ cum Sardiniæ Rege commercium. Sed diu deliberare aut tacere non licebat. Itaque provoluta ad genua patris, interclusamque anhelitu vocem non sine artificio laxans; Ne expectes, Domine, ut crimen objectum anxie diluam. Non enim dabo contumeliosissimo hosti hoc gaudium, ut credam pudicitiæ meæ aliam rationem esse reddendam, quam quod hactenus tibi optimo & solertissimo parenti placui. Vnum habeo excusandum; quod Poliarcho per salutem, quam tibi mihique attulerat, oranti ne scires quantum pro tua incolumitate præstitisset, fortasse fidelior quam voluisses fui. Nunc quoniam alieno indicio factum est ut hominem possim laudare; ille est, Domine, quem Theocrinem vocabamus. Mei videndi cupidus, hanc simulationem sexus iniit, quo in arcem reciperetur. Sed tantæ licentiæ consilium emendavit modestia. Nam sic potius mihi quam Radirobani credas, ut virum esse nescivimus, priusquam te atque me à nocturnis prædonibus vindicaret, ea fortitudine quæ apud te divinitatis fidem invenit. Tum vero

ex

ex arce abiturus, mihi atque Seleniſſæ, quis eſſet, ea lege aperuit ut illius audaciam & virtutem apud te taceremus. Regreſſus deinde ad regiam, quantum cæteris præſtiterit, tua in illum charitate probatum eſt. Quod ſi reprehendis ſilentium meum; cogita non potuiſſe mercedem breviorem concedi, quam ut paterer eum juſtis apud te honoribus carere. Sin autem ſubvereris altiora; quia virgo illius conſilia tegere ſuſtinui; provoco ad inimiciſſimum mihi caput. Seleniſſam intelligo; quæ ſola tanti arcani conſcia, rem omnem Radirobani palam fecit. Niſi ſceleſtiſſima eſſet, fureretque perfidiæ inſania, & odio mei, non polluiſſet ſilentii fidem; nec, quod te ipſum celabat, detuliſſet ad exteros: Teſtem hanc tamen non verebitur appellare innocentia mea. Si metui odium tuum, & propitiam famam arcana turpitudine feſelli, ego te & pudicitiam manu mea vindicabo, reddamque ſanguinem indignum qui à te provenerit.

Inter hæc patris genua amplexa, nunc dexteram oſculabatur, nunc ea arte in ſenem reſpiciebat, ut jam facillimi patris judicio innocens eſſet. Illum tamen plurima turbabant: Neceſſariæ in Radirobanem inimicitiæ, de accuſata Argenide vulgi ſuſpicio; & quod utcunque caſta eſſet, tamen credibile erat Poliarchũ feciſſe ne ipſi Radirobanes placeret. Vrgente deinde filia ut Seleniſſa accerſeretur, ipſe per miniſtrum, qui fores ſervabat, imperavit anum vocari: Nemo Procerum ſciebat quæ res tam ſecreta ageretur: niſi quod maximum eſſe credebant, quo filiam unam Rex communicaret. Varia itaque conjiciebant, expectabantque ſoliciti. Seleniſſa nihil minus quam quod aderat animo

animo fingens, intrat Regis cubiculum; in quo ipſa ſolitudo, vultus quoque Meleandri, & vis genii, mala plerunque inſtantia occulto horrore inſinuantis, nec cogitantem turbavit. Statimque ad illam, inſolita acie Argenis accenſa, ſeu permittente patre, ſeu moram non ferente iracundia: Per ego te Radirobanem, Mater, oro: (nam quid tibi magis dulce aut verendum objiciam?) ut hic coram tuo meoque Rege dicas, quid commercii virgine indigni mihi cum Poliarcho extiterit. Nec vices tuas cura, quod hactenus quicquid eſt tacuiſti: Ego ſalutem tuam pacta ſum, modo jam libere indicium profitearis. Cohorruit anus; tenebriſque lucem miſcentibus, tamen, ut ſolertiſſima erat, animum ſubito revocavit: ut hic motus potius videretur innocentiæ eſſe ſuſpiciones abominantis, quam deprehenſi ſceleris notæ. Et, Quem prius alloquar? inquit; cum apud utrunque perfidiæ inſimuler? aut quæ hæc tam confuſa accuſatio eſt? Nec Radirobanis mecum fœdera ſcio; Nec Poliarchi tecum, ô Domina. Quod autem ſacrilegium, ut putes ulla ſuſpicione poſſe virtutem tuam pulſari? Imo, refert Argenis, omitte hanc frontem. En Radirobanis ad Regem codicillos, quibus te arguit de Poliarcho in Theocrinem Pallademque mutato omnia effutiiſſe. Et ne neſcias; nihil eſt horum quod non patri confeſſa ſim. Sed & probris innocentiam meam aggreſſus eſt. Neſcio an te authore. Ad hoc unum vocata es. Dic libere, ita te Dii ament; dic priuſquam per tormenta verum quæratur, an maculavi familiæ meæ decus?

Non indelectatus Meleander hac ferocitate Argenidis, quæ utique in ſe dicturam non extimulaſ-

timulasset nisi innocentiæ fisa; Nolo, ait, turbate hæc exigi. Sed nec feram, Selenissa, nisi majori fide quæ de Poliarcho nosti exponas, quam antea siluisti. Victa anus conscientiæ labe, accidensque ad pedes Meleandri; Summa, inquit, eorum est quæ dicere possum, (Rex) nihil mea alumna sanctius & integrius esse, nihilque perfidiosius Rege Sardiniæ. Si pateris me ad cubiculum redire, facile te absolvam certissimis signis, & quibusdam maxime litteris, quarum fides efficiet ne amplius tuam mentem ejusmodi suspiciones solicitent. Nec deinde miraberis cur ante te Radirobanes ista resciverit. Brevis est mora: Dum hîc inutiliter jurgamur, redire jam potui. Tanta pollicitatione suspensus Rex, propere ergo imperat ire; nec se in eo negocio ludificari: omnia tamen sic agere, ne hæ lites ad ullum Procerum emanent. Neque prohibebat Argenis, verita ne moram injicere videretur aliqua in se certius prolaturæ.

Sed anus ubi primum ex utriusque oculis evasit, inassuetæ celeritatis vestigiis ad conclave se recepit; Adductoque ostiolo; Nunc iterum mei juris sum, inquit, nunc in me decernere ipsa possum, nec ab aliis expectare quod merui. O infœlicissima mulier! Ergo tamdiu vixi, ne innocens morerer! Quod autem mihi fatum mentem eripuit, ut non cogitarem proditionis mercedem nunquam esse securam? ut à moribus meis abirem? ut levissimo juveni fiderem, & per plurima vitia mihi suspecto? Hujus promissis, hujus donis, ego tot annis, tot rebus exercita, manus dedi, fidemque, & charissimæ alumnæ benevolentiam? Sero hæc reputas, Selenissa. Virtus fuisset, animum à scelere

lere cohibere; Nunc quia fœliciter non peccasti, latronum est pœnitentia ista qua ejulas. Ergo me perdere Radirobanes invidiosissima delatione sustinuit: qui in me quo offenderetur non habuit; nisi quod ut cæterarum rerum, ita nimiæ benevolentiæ fastidium est! Proh nefas! quem audebo contueri? ad quem confugere? aut quis me denique feret de proditione querentem, cujus exemplum feci: Nec propero me a lucis conspectu liberare? Nec saltem primis virtutibus dignum exitum quærens medium scelus excuto? Quid expectem ulterius? Odit me Argenis: perfidiam excusare non possum; forsitan & Rex prætextu alio explebit animum, merito meo, & filiæ questibus acrem. Necdum, ut intelligere potui, palam est quod maxime deliqui; Radirobanes meis consiliis ad raptum incitatus. Hoc ubi emanaverit, (quid jam enim existimem fore secretum?) quæ mora, quive Dii, ex dominorum meorum mentibus exturbent tantæ culpæ memoriam? Vt hos mitissimos faciam, at jubebunt abire à conspectu. Recedam invisa omnibus, iratam Principem timens; nec sola, nec publice tuta. Vigilabo in atrox supplicium, ex meo scelere singulorum cogitationes de me æstimans. Adhuc pejori infamia digna es, Selenissa, nisi illam morte antevenis.

Rapit ad hæc verba tabellas, in quibus non satis constantibus litteris hæc exarat. Meleandro & Argenidi optimis Principibus. Si esset aliquid ultra mortem, id mihi in supplicium poposcissem. Nunc accipite sanguinem, non adeo suo crimine maculatum, ut non possit Diis libari: Neque ex supplicii atrocitate quod in me constituo, facinus meum potius quam pœniten-

pœnitentiam æstimate. Hanc illo majorem credetis vos ipsi quos læsi. Sive enim urgentibus fatis, sive veneficio aliquo attonitam, temeravisse me fateor secretum hoc ingens, de fraude & virtute Poliarchi. In tuam autem famam (charissima alumna) si addidi quidquam, aut addere potui, opto ego Deos manes mihi tam sævos quam infida vobis fui. Credite morienti; & vitæ diutissime probatæ unam hanc noxiam, aut, si nimis est, huic ferro, quod vos ulciscitur, date. Præligatam deinde epistolam uni servorum tradens, Vade, inquit, & atriensi intimas Regis fores servanti meo nomine impera ut hos statim codicillos ferat ad Dominum: Iussit Rex, eos ad se properanter transmitterem.

Dimisso nuncio, jam furiosius morti intenta, simul properabat, & hærebat, nunc insanos fremitus ausa, nunc mollioribus suspiriis lacessens constantiam suam. Excipiebat forte omnia verba quædam ancilla, à proxima cella cui ab eo cubiculo aditus erat. Hanc neque viderat Selenissa, & verecundia quod secretis dominæ intervenisset, non sinebat vel loqui vel abire. Nam neque credebat desperationis plenissimas voces furiosum exitum habituras; expectabatque donec domina exeunte & ipsa se secreto proriperet. At Selenissa, haud dubia omnem destinatæ mortis laudem in præcipitatione esse, & affore statim à Rege qui conantem tenerent, aperit cistulam in qua brevis gladius jacebat, quem olim filio primum pueritiam ingresso dederat pater; & ipsa deinde servaverat, die filii nuptiali Iunoni Lucinæ cum crepundiis sacrandum. Ita tulerat fatum, ut paucos ante dies, detergendæ rubigini esset in

in acumen renovatus. Nec aliud ferrum in muliebri cubiculo erat pectori aperiendo commodius. Illum vero ut sustulit, simul conjugis quem amiserat, filiique quem ignarum destituebat memor, tot res tamque diversas uno mentis obtutu aspiciens, funebri capulo osculum dedit, illique loquuta aliquandiu opperientem mortem frustrata est; Donec ancilla, quæ timere cœperat ne hæc vera tragœdia esset, extorquendo ferro erupit, simulque exsonuére accurrentium ex Regis præcepto vestigia. Tunc anus prohibentium fervore incitata, & manibus adhuc liberis usa, mucronem tam alte visceribus impressit, ut labantes subito vires solverent dexteram, & pectore in humum porrecto ipse capulus non multum emineret ex vulnere. Exclamavit ancilla, & amplexa morientem sævissimo ululatu perterruit jam sponte confusos. Quippe dejectis foribus intraverant Archombrotus, & Eurymedes, multique eos sequuti; urgente Meleandro, ubi primum ferales litteras accepit, ut properarent ad miseram, cogerentque non perire. Eurymedes utcunque dimota ancilla amplexus jam rigentibus luminibus torvam; Quod hoc nefas, ô Matrona? Cur te tuosque perditum vadis? Nihil illa, nisi quod flexa cervice supremos oculos versans, sanguinem & animam efflavit.

Omnibus silentium ingens, fremitus rursus; & dimanante mox fama, atrocitas rei multos Procerum ad spectaculum coëgit. Mox de obscura facinoris causa variæ & interdum periculosæ conjecturæ. Rex quidem cæde audita vehementer exhorruit. At Argenidem nulla signa vel misericordiæ vel odii mutaverunt.

runt. Seu credidit de Selenissa satis supplicii nondum habere, seu potius excandescens animus mirabatur magnitudine pœnitentiæ se placari, & in confinio utriusque affectus stupebat. Rursus tamen intuebatur quicquid sibi in morte Selenissa nocuerat. Quid Sicilia? quid cum suis Radirobanes loqueretur? Illam anum tam insigni de se vindicta multo magis quam ipso proditionis crimine evulgasse hoc de Theocrine secretum. Præterea quando eo loci res erat, Regem ab Selenissa auditurum speraverat pactum cum Poliarcho conjugium: quod quidem arcanum nec ipsa sustinebat dicere patri, & strenue cogitabat defendere. Cæterum prohiberi multitudinem Rex jussit. Sepultumque deinde cadaver est nulla pompa; & postquam cædis causa publice est comperta, nescio quis Poëta hoc illi epitaphium fecit.

Busta vides, sævique, hospes, monumenta dolorum.
Bis moritur, quæ se est judice digna mori.
Non effare tamen seu verba gravantia manes,
Seu placida faciunt quæ leve pondus humo.
Huic tumulo pacemque nefas stimulosque precari.
Dic tantum; Vt merita es, sit, precor, umbra, tibi.
Nempe Selenissa est. Dubium, furiosa magisne
Læserit, an læsam sit magis ulta fidem.

Meleander tot recentibus obrutus curis; &, quid Radirobane, quid præcone, quid litteris faciendum, adhuc incertus, vocat suorum præcipuos: His ostendit res suas in anxio sitas esse. Quippe suam dignitatem à Radirobane incitari contumeliis; qui præterea talenta trecenta in præstiti auxilii stipendium non tam petat quam

suam imperet. Armis se exequi debere injurias; nisi & suas vires domesticis furiis Siciliæ exhausisset, & benefactis Radirobanis donari deberet saltem locus ad pœnitentiam. Furere enim sui immemorem, & hesternas suspiciones imprudenti ira firmare. Hæc cum fuse exponeret, sedulo tamen cavebat indicare lacessitam ab hoste famam Argenidis. Non quod omnia nesciret emanatura: Sed & pudorem præsentis filiæ reverebatur, & silentio suo omnes monebat, ne quis deinde tam invisæ accusationis mentione illum vexaret. Ne tamen ignorarent super quanta re consulerentur, ajebat Selenissam improba fide ausam quædam arcana ad Regem pertinentia Radirobani credere; quæ per se innoxia, ille flagitiosissima interpretatione corruperat. Allatis ab eo codicillis se ultimis probris differri; Selenissam, si ad Radirobanem spectes, fuisse innocentem; quæ tamen sola morte quod peccaverat expiari posse crediderit. Omnes certatim censuere, ut pro publico Siciliæ hoste Radirobanem haberet. Quicquid auxilio juverat, non benevolentia aliqua factum, sed tanquam ad insidias consedisse prædonem in insula: & voluisse Lycogenem tolli, ut quæcunque ille cogitaverat ipse efficeret. De præcone perplexior quæstio fuit; his cruci suffigendum decernentibus; aliis per diversa supplicia truncum ad Radirobanem remittendum. Vicit tamen Cleobuli sententia, declinandam violati præconis invidiam, quem fortasse interfici magno emeret hostis. Superbissimum Regem plus despectu quam ejusmodi ultione iri offensum. Quod postquam Rex probavit, Eurymedes vocatum ad se præconem (nam eum ad Meleandri con-

spectum reduci non placuit) ita ex præscripto affatus est. Si ab Rege sui compote venisses tam protervæ epistolæ lator, totum hunc diem homo non esses. Nunc ignoscimus amentiæ Radirobanis; cui Regis verbis dices, furioso responderi non posse. E re quoque sua facturum, si Regibus scribere expectet donec insanire desierit.

Postquam præco discessit, statim præsidium militum ingens Arsidæ datum est, quod ad portum consideret. Timonides classiarios coëgit in naves; ut, si Radirobanes ultra verba furere vellet, justa acie exciperetur. Nec in Regia tantum, sed passim in oppido, tanquam redintegrato bello, quies excussa est. Iamque Radirobanes timere inceperat, non modo ne inverecundiam suarum litterarum præco capite luisset, sed ne in suam quoque classem armaretur Sicilia; Intepuerat ira: occurrebantque belli incommoda, quæ nimius antea ardor suppresserat. Totius Siciliæ viribus impar sibi exercitus. Littus tenebatur præsidiis. Deerant in mari commeatus. Si tamen lacessebatur, erat indecora cunctatio, maxime cum prior provocavisset. Dum hæc agitat, respicitque ad littus, videt scapham à portu recedere. Ea erat quæ præconem revehebat. Is adhuc plenus metu, quæ ab Eurymede acceperat refert; multum quoque exaggerata violentia loquentis, & tumultu regiæ, cujus causam nesciebat. Cum enim occubuisset Selenissa, murmurque & strepitus ingens esset, Cleobulus præconi custodes apposuit, ne qua rescire hunc casum & interrogare obvios posset. Radirobanes tot rerum sollicitudine gravis, prius abire constituit quam decernere cogeretur aut fugere. Nam quid

quid immaturis conatibus in se verius quam in hostem sæviret? Iam plus justo indultum præcipiti iracundiæ. Reducendum potius ad Calaris littus exercitum; (ea civitas jam tum Sardiniæ princeps erat) viribusque refectis, mox subita classe repetendam Siciliam. Sed neque confestim visum abscedere. Nam & maritimas copias sciebat, quas in portu habebat Meleander, modicas esse; & tempore opus priusquam Lilybæo & Panormo major in eum classis posset acciri. Reliquum ergo diem in statione perseverat. Sub vesperam, cum se benignius ventus intenderet, anchoras tolli jubet, prorasque in Sardiniam suam verti. Ac ne timida videretur aut furtiva discessio, præcepit justos nautarum clamores geminari, sive eruendis gemerent anchoris, sive mutuæ exhortationis officio cætera armamenta componerent. Militum quoque voces, patriam appellantium adhuc absentem, aut pelagi Deos orantium, ferebantur ad littora. Meleander pugnam instare existimans, jussit accingi classiarios suos, portumque & proxima littora propugnatoribus compleri. Nam provehi ad certamen suas naves extra portum vetuerat; ut illæ terrestribus copiis, quibus abundabat, tegerentur; & gemino exercitu Sardi perirent. Noctis tamen vicinia perturbationem metumque adauxerat. Sed hostes propitiis ventis in altum ablati, primum audiri, & deinde videri desierunt. Nam & nebulæ primam noctem densaverant. Ne tamen is discessus fingeretur, mox redituris in incautos remigibus; pleriq; non militum modo, sed procerum, circa portum excubavêre. In iis Nicopompus, cum nocte concubia rarior fremitus esset, silentio vigilla-

vigiliaque usus est, & juvantibus tenebris liberos animi motus ad carmen, ita Sardos tempestatibus devovit.

Ite truces, cuncti rapiant cava lintea venti,
Ite rates. Sic aura fidem, sic æquora præstent,
Vt vestri meruêre duces. Simul ibit Enyo,
Stridebitque comis; facibusque in concita missis
Nubila, tartareum deducet in æquora fulmen.
Ite rates. Mediis ultor Deus assidet undis,
Vix æquus mitisque bonis. Sunt undique venti,
Sunt cautes; rapidis fervent nostra æquora monstris.
Inde repercussas terret latratibus undas
Scylla minax; hinc torva riget, fremituque Charybdis
Gaudet inexhaustas aptare in pabula fauces.
O illuc vos turba vehat: vel dira revulsam
Tempestas medio vobis ferat æquore rupem!
Qualis erat dubiis nondum Latonia Delos
Fluctibus, aut quales nigri super ostia ponti
Cyaneas arcto nautæ timuêre profundo.
O sceptris indigne tuis, & sydere lævo
Edite, Sardois infœlix rector habenis;
Cerne agedum quã parva tuam discrimina vitã
Acupidis prohibent undis. Non arma ferocem,
Non vis ulla juvat. Timidos fortesque severa
Torquet hyems; Totus fati, totusque Deorum es.
Mox ubi disparibus pendebit puppis in undis
Alternas subitura vices, & hiantia late
Æquora terrifico pandent sua viscera fundo,
Quam posces miserandus opem? quæ Numina primum
Mens insueta petet; tunc vani prodiga voti?
Non falles Superos; nec te timor ille probabit.
Obruet unda preces sonitu, vindexque per auras
Ventus aget. Nota tangunt pia sydera voces.

Nondum plane respirabat Meleander, veritus adhuc ne Radirobanes classem infestam alicubi incustoditis littoribus insinuaret. Sed exacto vix biduo, demissi speculatores retulerunt, omnino peti Sardiniam. Tunc vero non tanquam exacto, sed dilato saltem periculo, ad consilia mentem applicuit, quibus tueri Siciliam, & hostem haud dubie rediturum posset ulcisci. Diu erat quod Eurymedes, utpote strenuæ fortitudinis vir, amansque militiæ, monuerat Regem, securi imperii non aliud certius esse pignus, quam paratum & semper in castris exercitum: & tunc quasi sui consilii utilitatem promovente fortuna, cum Meleander ipsi & Dunalbio medius spatiaretur, ageretque de præsidiis per opportuna littora in Sardos dividendis, ita locutus est. Si fecisses quod initio motuum in Lycogenem censueram, nunc aut iste Radirobanes non te lacesseret, aut haberes quod illi confestim objiceres. Sin etiam nunc cessas, illo depulso alios fortuna inveniet, qui te nec suspiciones diu ponere nec arma patiantur. Collige, inquam, exercitum quem hostes formident, qui sit pace belloque assiduus. Continebit hic terror cives in fide; amicitias & hospitia externorum tam vetera firmabit, quam nova inveniet. Civiles enim motus, aut ambitu & conjuratione paucorum Optimatum inserpunt; aut, quod est rarius, uno consensu furentis vulgi constant. Nihil vero in utrumque hunc Reipub. morbum salubrius aut efficacius est ejusmodi armis. Sunt enim nobilium factiones in initiis, ac veluti cunis, timidæ debilesque; ut, si in promptu & sub pellibus miles sit, opprimi cum dignitate possit malum, & mehercule ita impetu tanquam si-

tienti fulgure hi fontes exhauriri, qui, si pateris, mox nescient ripas. Sin vero populari tumultu præcipitata insania (quod quia interdum ævo majorum contigit, prudentibus semper timendum est) innumeras manus armabit in Regem; nihil in hoc incendium remedii, nisi firmas legiones, & assuetas disciplinæ, monstro illi objicias; Plebs enim impetu solo valens, quantumcunque multiplicatis cohortibus impleat campos, par illis nunquam erit qui sciunt furentes eludere, servare ordines, obsequi duci, locum castris & pugnæ eligere. Ita in omnem partem tutandæ regioni, & vel antevertendis vel premendis furoribus, utilissimus miles est, qui non quærendus, non formandus, sed hostem inter stipendia expectat. Illæ copiæ & quocunque perrexeris securum te præstabunt; &, si populi motu, vel defectione nobilium, ex munitis civitatibus arcibusve ulla à te secesserit, inde recentem & adhuc dubiam proditionem confestim excutient.

Gentibus autem externis quanta adversus te reverentiæ causa hæ succinctæ & ad nutum legiones? Suam pacem ex te pendere intelligent; non inultum lædi posse, non despici; Sedere te veluti fortunæ cæterorum Regum arbitrum, in quorum custodiam paria arma non fulgeant. Gentem nostram fama celebrari compertum est, tanquam indole sua pronam simul & utilem bello. Quanto magis, si ad naturam institutio accedet, scientque tui hostes, non tironum apud te, sed veteranorum esse delectum? Neque hoc tantum ad famam est. Ipso successu experientur qui te lacessent, longe aliud esse conscriptum nuper militem in aciem statuere, aliud egregios viros, & qui annos

annos non plus ex fastis quam stipendiis suis numerent.

Num denique ea fide, eo ardore, recens adacti ad sacramentum pugnabunt, quo illi qui inveterato affectu, non plus militum quam familiarium instar, tuentur Principem, assuetum alimenta & veluti spiritum dare, & cui non hoc tantum illos bellum, sed vitæ totius fortuna conjunxerit? Haud omiserim, ut corpora omnia, ita militiam ex suorum veluti artuum vigore & officiis constare; & solo experimento deprehendi num quis ad hanc disciplinam natus sit. Nonnullos valetudo, alios animus deficit; quæ vitia habitus corporis, & species frontis sic obtegit, ne præter experientiam quicquam sit quo argui possint. Igitur in perpetuæ militiæ tirocinio, utque sic dicam, in pace castrensi, mature, nec periculoso tempore, se hæ labes aperiunt, statimque de corpore exercitus eluuntur, vel correctis disciplina vitiis, vel missione denique mulctatis. At in repentinis armis, cum implendæ cohortes sunt, cum inexpertis & obviis cingulum datur, sæpe nescias virum an statuam adornes. Ut novum exercitum id ab explorato differre existimem, quod navem quæ probatis trabibus est compacta, ab ea quam intempestive excisæ arbores & omnia non pensatis vitiis ligna componunt.

At sumptuum ratio est habenda: grave, tot Centuriones, tot milites ex alienis laboribus vivere. Scilicet egregia cura timemus, ne non hostis, cum sæviet, plenas domos & opulentas inveniat. Repetamus memoria vastitates, peculatus, exitia, quibus civiles discordiæ afferunt. Quot annorum stipendia, quæ aluissent

obstiturum his malis exercitum, paucorum mensium furor consumpsit? Adde, vim corporibus factam; subjectos tectis ignes, & cætera quæ in ejusmodi turbis impune fiunt. Vili medius fidius has injurias populus redimit, si perennium legionum præsidio se tuetur.

Dunalbius civilium rerum scientissimus erat, natura & institutione factus ad gerendam rempublicam. Is igitur, ita disserente Eurymede, sæpe frontem & oculos mutabat, nunc quodam assensu, nunc modestis repugnantis animi signis; gaudebatque Meleander sibi ex diversa sapientia licere quod utrinque optimum esset colligere. Cum vix ergo finisset Eurymedes, ita Dunalbius Rege admonente exorsus est: Nisi Eurymedes ex sua fide cæteros æstimaret, nunquam tantum tribuisset militibus, ut non modo in usu eorum, sed in ipsa castrorum veluti umbra, Principibus patriæque incolumitatem statueret. Ego quamquam insulis atque aris à militiæ muneribus exclusus; quia tamen hic agitur, non quid nocere arma mortalibus, sed ecquod ipsi paci præsidium possint afferre, non verebor dare quid sentiam. Tibi vero non tam repugnabo, Eurymedes, quam de iis quæ ignoro vel dubito interrogabo prudentiam tuam. Nunquam mihi placuerũt, qui in futuros morbos firmo corpori medicamenta infundunt, solicitantque sopitas ægritudinis causas, nec tempore ullo pejus quam inter ejusmodi luctam succensas. Quot mala, quot funera vidimus hominum, per ejusmodi medicamina incitantium resides & veluti oblitos nocere humores? Atqui illis pene similes puto qui placidis rebus quærunt in futuras tempestates formidolosa remedia, quæque ambiguo exitu possunt rectam Reipublicæ valetudinem tam perdere quam servare. In dubiis autem illis plerisque periculi remediis, maxime armatorum frequentiam pono. Nam si armis milites concrepabunt, si superbia, vel furor, obsequium excutiet; longe illis pacis consilia, longe mens ducum qui eos tumultibus arcendis coegerant.

Turmæ, cohortes, sub Centurionibus atque Tribunis, scis quam validum corpus efficiunt: Vix tamen aut possunt suas vires agnoscere, aut in superbiam quam illa contemplatio insinuat labi, dum hostis submovet ocium, habentque quos lacessant aut timeant. At ubi suis viribus pacem fecerunt, nemoque novo discrimine interpellat victoriæ memoriam; tunc, ceu Regi aut patriæ exprobrent operam suam, secum expendunt quantum pugnando effecerint: Vnos se suis civibus salutares; In se translatum rerum arbitrium, patriæ quoque & Principis fata. Hæ non statim & uno agmine cogitationes obveniunt: sed paulatim, tempore, contubernio, usu; Quasi aliam à cæteris rempublicam faciant, in sese coguntur: ocio deinde lasciviunt; quod quantum fortitudini adimit, tantum addit proterviæ; Mox si justis præmiis non putant se excoli, si continuo obsequiis non placantur; fervent animis, intumescunt, indignantur sua arma non timeri. Quid cum à suis ducibus, cum à factiosis solicitantur; cum cupidis mentibus ingeruntur majora stipendia, præda, tumultus, peccandi licentia! Dii hostibus tam enorme exitium! Nam non putem, quod dicebas, Eurymedes, ideo Regem iis esse charissimum, quia ab ejus ærario stipendia habeant.

bent. Multo illis potiores Præfecti: tum quod ab illis ad militiam delecti sunt; (tanquam ideo stipendium non Regis, sed eorum sit gratia:) tum quod illos de suo corpore duces, & militaris potentiæ vindices amant: sed maxime quia plerumque sub illis licentior militia quam sub Rege proponitur. Sed & omnibus copiis in media pace semper armatis, an præficies vicarium unum, an per partes jure æquali legatos miles accipiet? Si plurium munus hoc facies; non sibi constabit disciplina, contendent inter se æmuli duces, & per jurgia ducum infestus laborabit exercitus. Sin potestatem uni credes; quis ille cui tantum jus in te concedes? In ejus manu erit ut regnes, ut pereas. Ille vim imperii, ille nervos potestatis cum tenere se cernet, an par stimulis erit solicitantibus integritatem suam, & quid possit superbe monentibus? Vtinam saltem huic tuo Eurymedi similes semper sint quibus Reges suas fortunas tradent! Quamquam nec illum velle existimem tantæ invidiæ potestatem subire. Scis quibus olim Regibus haud absimilis consuetudo sceptrum abstulerit; qui dum Præfectis palatii castra committunt, sensim omni in cives & milites jure exuti sunt. Iis qui prudenter condere regna aut stabilire student, hæc duo videntur præcipua; primum ne populus in Principem facile possit insurgere; deinde ne, si obsequii vincula emolietur, habeat duces idoneos, qui vagam & inconditam insaniam certiori auspicio & militiæ vinculis firment. Vtramque cautionem intervertimus hoc statæ perennisque militiæ consilio. Quantum enim distabunt à populo tot illæ cohortes, tot omnis fortunæ homines, quibus tela ultro conce-

concedimus? Quicunque in populum cadere possunt motus, valebunt in istos; sed eo proclivius, quod irati nihil prius videbunt quam datura fiduciam arma. Iam vero præsentiorem inquietis studiis ducem nulla fortuna obtulerit, quam hunc ipsum cui jusseris imperium esse in castris. Cui enim, tot ad defectionem urgentibus rebus, animus ad fidem supererit? Mens potentiæ conscia, & regii fastigii dulcedinem delibans, adulantium vota, cinctum fortibus viris latus, multa obtegendæ culpę occasio; &, si secus vota ceciderint, at excusabilis in multitudinis peccato audacia, nec ruina partium expectata, prope ex æquo conditionis cum Rege, adhuc de victoria dubitante. Fac tamen Præfectum hunc summum, seu natura seu virtute abominari motus, fortemque in vitia, nunquam à sui statione recedere: Quid tot sub illo duces? Nullus ex iis tumidus, præceps, vanus? nemo fortitudinis fama, & audaciæ ingenio militibus charus? Mitte inanes spes. Nunquam illis cladibus deerit qui signum attollat.

Sed hæc scilicet quæ præsagio incommoda, demum timenda sunt, si in iisdem habitet castris omnis exercitus. Tu vero occurres tempestati, spargesque in varias sedes vastum hoc corpus; ut nec sub uno aspectu positi se ipsos mirentur, nec furoris contagione deſæviant. Quo igitur divisos dimittes? Nempe in arces aut oppida distribuentur. Vide porro utrobique quam commode. Arces quidem ut justo præsidio obtineri consultum est; ita illæ multitudinem armatorum sæpe non capiunt: desinuntque præterea esse securæ, postquam tot oculorum tantæque frequentiæ commercio sunt

sunt vulgatæ. Num enim tanquam in carcere tot illic milites conditos habebis? Num ad illos amici non ibunt? Quid conjuges? quid necessitudines? quid lixæ & calones? At in oppida potius tanquam ad perpetua hyberna copias tuas mittes. Nescis quippe quam male militibus cæteroque populo conveniat. Quod est ex inermibus civibus, & ad sua opera intentis, in bello ægerrimum, id in pace continuo fastidio ingeres, ut alienos, ut armatos suæ domi aspiciant, ut militaribus motibus templa & fora strepant, ipsi denique lares placidos mores mutent. Querentur omnes de onere; mentes à te dissentient: & cum volent deficere, quantillum sibi ad incommoda putabunt accessurum jam molestissima ferentibus tributum atque præsidium? Sed nec ita revulso divisoque exercitu constabit utilitas quam monstrabat Eurymedes. Nam intra oppida nec servari poterit castrensis disciplina, nec tirones eo in ocio probari, & ad Martem institui. Ipsi quoque veterani languore & desidia confecti in urbibus jacebunt, & præter militare officium mollientur in curis & consuetudine familiæ suæ: Assueti deinde extra laborem ferre stipendium, multo ægrius à sua quiete avellentur ad pericula, quam si recentes conscribas, & qui sciant de Regis ærario se nisi in opere & militia non victuros.

Cum his Dunalbii argumentis respondisset Eurymedes; & ille vicissim pro se pugnasset; Meleander sic commissos conciliavit, ea probando quæ uterque in adversa laudabat sententia: Immodicos exercitus noxios esse. Vltra præsidia tamen quæ in necessariis excubant arcibus, curandam esse classem; & viginti triremibus

remibus obtinendam Siciliæ oram; quarum aliquæ sint in mari, aliæ in præcipuis portubus expectent imperium Adhæc plures deligi Prætorianos oportere; partim ex egregia juventute, partim ex illis qui diu sub signis fuerunt. Hoc posse ad octo millia conscribi. Dimidiatæ copiæ semper Regem comitentur, ut miles sex mensibus domi, reliquum annum degat in castris. Ita enim, nec disjunctis ad validam seditionem vires fore; nec longa & supervacua in penatibus mora abituros à milite. Ipsi qui aderunt Regi, non confusis castris habitent. Milleni seorsim vel castra, vel oppidi regiones sortiantur, in quo Rex erit. Nam civibus illis qui commodis ab regia apud se familia & comitatu superfluent, ægre esse non debere si veluti in contubernium Prætorianos excipient. Larga illis & nunquam dilata stipendia; rigidior quoque parendi lex. Proterviam, furta, lasciviam, graviter luant. Et ne in ocio deteriores sint, militari labore incitentur; Nunc coram ducibus ad præmium, hastam aut jaculum mittendo; Nunc cum armis iter ingredi jussi; ne expeditionem in hostes tanquam laboriosiora imperaturam formident. Nemo in illis Centurio, nemo Tribunus, nemo qui ordines ducat, nisi quem Rex ipse delegerit. Bis mille sint equites; Cæteris jacula, pila, sarissæ, dividantur ex militiæ usu. Hac manu & subitos motus opprimi posse dicebat; &, si majores copias res desideraret, tirones erudiri. Neque Eurymedes se plura censuisse asseruit; aut pauciora Dunalbius; Nisi quod sub imminente à Sardinia bello, addi aliquid militum numero omnibus visum.

Meleander hac parte curarum in Eurymedem

dem translata, ad alia animum adjicit. Supra omnia de Argenide sollicitus erat. Hæc insons, & in qua, præter invidiosas dotes, nihil nimium esset, tamen causam tot fluctibus dederat. Vt uxorem illam haberet, ausus Lycogenes omnem perfidiam, non statim, neque incruento bello, perierat. Radirobanes successerat furoribus, adhuc incerto exitu. Nec deinde defuturos putabat, quos virgo eximia & dotale sceptrum accenderet; nisi in unum collata fœlicitas componeret cæterorum cupiditatem. Neque parum extincta Selenissa, & Theocrine tamdiu latens, occupabant anxiam mentem. Tandem penitus sedit animo, filiam in matrimonium collocare. Pacandis tot motibus id restare remedium. Iamque non generum modo, sed & nepotes cogitans, ipsa oblectatione incitabatur ad dulcissimum votum. Sed quem illi fortunæ deligeret? Nemo in vicinis gentibus regii gradus erat, cujus ætas nuptiis conveniret. An autem opus est, inquit, invenire ad hæc fœdera solium & purpuram; Tanquam regna, non homines, copulentur hymenæis, aut filiæ meæ sceptrum aliud quæram, non virum? Imo nostri majores sapientissime lege caverunt, ne qui quæve Siciliæ imperabit, sibi nuptiis regnum adjungat quod Siculo sceptro sit fortius atque splendidius: ne relicta à Regibus patria in illius potentioris provinciam mutetur. Satis est sibi Sicilia, ut Principes suos alat; & filiæ meæ consuluero, si illam in ejusmodi matrimonium dem, in quod ei conjux suus fœlicitatem debeat. Thracum est uxores emere. Nobilitas, indoles, virtus, sponso insint; satis opum in mea Argenide erit.

Hæc pronius sibi persuadebat, diu jam in hoc

hoc consilium imminente affectu, ut charissimum Archombrotum eo matrimonio sibi heredem aspiceret. Nec credebat obstituram Argenidem: sed si tamen fastidiret, patrio jure ad obsequium redigeretur. Reliquum erat de illius stirpe rescire; Nam utcunque insigni virtutibus, tamen novo homini filiam non erat daturus. Satis omnibus agitatis, conclave Argenidis petit; mediusque inter Patrem & Regem, quo facilius quæ volebat impetraret; Scio, gnata, non minus de nostrorum consiliorum mora Siciliam, quam nos de illius motibus queri. Aviditas enim regnandi, & tuarum nuptiarum spes, Lycogenem & Radirobanem ad has quas sensimus furias adegit. Quæ omnia prævertere potuimus tibi mature virum legendo. Quid cessamus tot malorum fontem obstruere? Mihi quidem decretum est, tibi salutem, & meæ senectuti columen parare. Nec dubito quod jure meo possum, quin & tua voluntate facturus sim. Nonne parenti tuo permittis tibi sponsum eligere, Argenis? Privato & publico jure mihi hoc licet: nec repugnare, modestiæ tuæ esset. Cum anxia virgo se deliberaturam referret: Deliberabis autem, inquit Rex, an factura sis officium tuum? Satis morarum fuit. Iterum quæro, gnata, an in potestate futura sis. Ita pro imperio loquentem Argenis reverita, se vero futuram ficto ore professa est. Laudavit pietatem Meleander, & osculo dato, Scis, ait, te mihi charissimam. Vitam colere amplius non amo, quam ut consulam tibi. Bene facis, quæ & patri credis & seni.

Postero die, ut forte in horto spatiabatur, sevocat Archombrotum; &, O juvenis, ait, si te hostis, aut ignotus, rogarem quo sanguine ortus

ortus sis; curiosam quæstionem habere posses suspectam. Sed amicus cum tulerim diu tuum genus ignorare, & scire nunc expetam; quidni me putes id non mea magis causa quam tua præstare? Magna sunt, &, opinor, non tibi injucunda, de quibus tecum agerem; nisi exquirenda hæc prius natalium ratio esset. Tibi externo quantam fidem habuerim intelligis. Secreta imperii penes te fuerunt. Nec ætas, nec peregrinitas obstitit, quin omnia tibi concrederem. Et hæc quidem merito tuo. Nam ut cætera omittam; meum caput aquis ereptum, quas pro me propemodum subiisti, & occisum Lycogenem non possum oblivisci. Post mutua beneficia, quid gravaris me ad tui generis notitiam admittere? quod etiam, ita me amet Diespiter, tui honoris & utilitatis causa nunc quæro. Perculére juvenis mentem hæ preces Meleandri: Quæ causa, ut enixe postularet id scire, quod tamdiu celari haud ægre habuerat; aut quod beneficii genus quod sibi ignoto conferri minus posset. Argenidis nuptiæ, quia ea cogitatione plenus erat, statim mentis oculis oberraverunt, egregiæ fœlicitatis imagine. Rursus illam spem, tanquam vanam & improbam, conatus excutere, verbisque plusquam animo compositus; Hactenus, inquit, geminasti beneficia tua, Rex, passus ab eo te coli cujus genus nescires; Nec jam scio quid conferat tuis rebus me impium fieri, id est, à parentis imperio recedere, quo mihi super stirpe silentium indictum est. Ne me tamen pervicacis animi accuses, quà fas erit, cuncta, suppressis regionis parentumque nominibus, evolvam Regium mihi genus est, resque pacatæ. Neque vi aut ingratus isthuc veni, sed ex parentis

parentis jussu, tuos in mores tuasque virtutes jubentis inspicere.

Ita loquentem Rex novo gaudio commotus amplectitur: Et quid tibi hactenus, inquit, visa Sicilia? quid regia mea? aut, ut animum, qualis tuus est, verius tangam, quid tibi senectus mea placuit, aut filiæ mores? Cum ille, jam propiori spe, hæc omnia se diceret adorare: Atqui (inquit Rex) non leviori pretio te mihi emptum volo. Omitto occisum Lycogenem, meque servatum. Adhuc aliquid validius fuit quo animum meum caperes; Facti mores ad virtutem, consuetudo lenissima, & potissimum quod me amasti. Non patiar à te unquam sejungi. Si, ut memoras, & auguror, Regum sanguis es, tibi Argenidem tanto multorum ambitu quæsitam ultro despondeo. Quantumcunque magnis parentibus natus sis, non pudenda nurus erit. Superest, ut tuas mihi fortunas familiarius jam prodas, spondeasque te nunquam meos canos destiturum. Tremebat nimio ictus gaudio Archombrotus, & quæ toto sanguine quæsisset sponte oblata suspiciens, incertum an Deos an Regem veneraretur, ad Meleandri pedes se abjecit, tenuitque reluctantis vestigium. Cumque gratiis finem non faceret, hilarior Meleander, & illius quoque lætitiam gaudens, in subjecti collum incubuit. Mirum omnibus erat qui in conspectu stabant, quæ hæc mutua esset gratulantium charitas. Archombroto autem præcipit Rex, ne eo die rem vulgaret; rediensque ad comites, & solito diffusior, vario colloquio tempus modicum absumpsit. Inde regressus in regiam, Archombroto jam sibi propius hærenti: Quamdiu, inquit, te sines ignorari, & gaudia differes nostra?

nostra? De hac ipsa re, subjicit ille, te, Domine, cogitabam compellare. Duorum mensium spatium peto, intra quos fœlicitatis meæ nuncius parenti esse possim, illincque digno cultu, & professo genere, huc reverti. Meleandrum nomen ipsum discessus offenderat; &, Non patiar, inquit, te à nobis avelli, Archombrote: nisi forte fœdera nostra despicis, aut viles sumus tibi, quia priores amavimus. Si conditiones placent, scribe in patriam. Nam te ipsum non nunc mari fatisque crediderim. Archombrotus tanta benevolentia senis admonitus quid facere deberet, & quantum amare, regiam manum osculo stringens, quicquid ille juberet, nihil se à præscripto recessurum asseruit.

Nondum Rex Argenidem monuerat quem illi conjugem destinaret. Cum ergo discessisset Archombrotus, eam ad se accivit, repetitisque quæ de necessitate matrimonii prius edixerat, addidit, se generum elegisse, quo non posset præstantior optari; Regio ortu, paribusque virtutibus, denique eum esse Archombrotum, cui in omen tantorum fœderum, servati Regis laudem, curru in fluctibus errante, & de Lycogenis capite victoriam, fata tribuerant. Hæc non sine supercilio Meleander, propiusque vim, & imperium, quam consilium, oratio erat. Comparaverat se ad simulationem Argenis; & quamquam indignata se ignoto, se ingratiis promitti, tamen veluti consilio patris accederet; Nihil, inquit, verendum hîc magis, quam ne subitæ nuptiæ, nemini que tuorum prævisę aut creditæ, in maledicentiam pateant; dicaturque Radirobanes per injuriam depulsus, quo faveres Archombroto. Tempore aliquo est opus, quo tanta novitas mitigetur, priusque

priusque Archombrotus audiatur procus esse, quam sponsus. Non temnenda Meleandro videbatur hæc ratio; Veritus tamen ne turbando nuptiarum consilio istas moras virgo injiceret, ita in experimentum loquutus est. Neque nihil spatii concedendum est famæ; neque fortunæ nimis. Ex tui animi sententia, Argenis, quid temporis arbitraris convenire? Recusabat illa loqui, non hoc suum sed Regis arbitrium esse causata: Cumque pater sæpius instaret; tandem ægrius, & quasi spatium suæ vitæ definiens; Ut rem video esse, ait, duo forsitan menses suffecerint. Tum Rex pene non dubius quin filia omne id tempus sibi potius quam famæ postularet; tamen ne per omnia esset durus; Atqui promittis, inquit, sublapso hoc tempore nihil te nuptiarum omini repugnaturam? Facio, refert illa: Neque, si Dii adjuvant, te quicquam in verbis aut mea vita offenderit. Et id prolixius pollicebatur: quia interim adfuturum Poliarchum sperabat, qui utriusque vitam assereret; Quod si ille non veniret, finito vivendi consilio respiciebat ad mortis libertatem. At lætiora Rex cogitans, illius verba acceperat, veluti sub paterno imperio domantis affectus, qui antea solutam mentem incesserant. Blande itaque compellatam, tanquam victor & securus, dimisit.

Sed illa tot malis incitata, nunquam se infœliciorem cogitabat quam in publica fœlicitate. Nam Lycogene victo Radirobanem nuptias suas, id est mortem, optavisse: Vix decessisse eam curam, & respirante Sicilia sibi jam præsentiores instare ab Archombroto metus; qui adeo fœlici ad nocendum successu provectus sit, ut vel Radirobanis desiderium faciat. Ergo,

Ergo, inquit, semper meam, aut patriæ vicem dolebo? Ergo non molliori conditione cum Siciliæ miseriis transigunt fata, quam ut omnium cladem meo capite redimam? Hæc pompa, hi cultus, hæc frontis decora, mactationes erunt, quibus patriæ diris voveor? An Macaria Herculis, an Agamemnonis Iphigenia ero; & tranquillitas innocenti sanguine emenda est? Sed non diu me fortuna ludibrio habebit. Decumanus hic fluctus, aut tempestatem consummabit, aut victam navem deducet. Testes Dii quam libentèr nunc mortem usurpem; nisi & te vererer, Poliarche, & Selenissa suo exitu docuisset id etiam in scelera esse remedium. Pensare deinde solicite cœpit an opperiretur adventum Poliarchi, an eum litteris maturaret. Plus uno mense erat, ex quo ille abierat, in tertii mensis finem reditu destinato. & cogitabat esse amantis (qualem Poliarchum sciebat) prævertere potius diem, quam totum expectare. Constituit tamen scribere, & recenti impetu verba se ultro ingerentia ita explicuit. Quamquam absum, Poliarche, forte plus tamen ipso te scio quid valeas. Nam ut sis illic incolumis, certe perire hic incipis fato meo: quod mihi de vita quantillum reliquerit, ex litteris istis intelliges. Radirobanes, præter regium decus, & fas hospitii, turpissimum facinus ausus, quia ei placari non poteram, mei rapiendi consilium iniit. Nescio quæ spectacula commentus quæ ad littus præberentur, me illuc cum parente pertraxerat. Tantum non avehebamur, cum patefacto flagitio nos in oppidum refugimus, ille in suam classem secessit. Versus inde ad furias, ausus est meam famam scriptis ad patrem literis violare; quasi te liberius quam decet amave-

amaverim. Quippe nostram familiaritatem Selenissa prodiderat; & hinc impio juveni fuit ad contumelias argumentum. Sed pater pro me ac vero stetit. Et Selenissa quidem sponte ferro expiavit perfidiam. Ille autem malo omine, si Dii quidem boni sunt, in Sardiniam abiit. Eo discessu fœlix eram, cum me pater (timeo loqui, ne eum odisse incipias. Fata sunt quæ nos urgent: his potius indignare, Poliarche.) Pater, inquam, me jubet amare Archombrotum. Regibus ortum dixit. mores, indolem, speciem placere; sibi hunc denique generum fore. Ego intempestiva pertinacia timui accendere obstinatum. Satis fuit, prætextu alio spatium impetrare quo tu venire posses; vel si cessas, arbitrio meo liceat mori. Duo menses probandis nuptiis dati sunt. Intra illos armatus si advenis, accedam ad partes; sin inermis, omne furtum tentabimus. Quod si me destituis, tunc cum nuptiæ ornabuntur, omnes cultus mihi patiar adhiberi; & ubi dexteram pater poscet quam tradat Archombroto, dicam Diis manibus sacram esse; simulque brevi sica, quæ sub veste abdita erit, miserrimum pectus solvam. Hæc si ita contingent, audi jam nunc Poliarche ultima vota: cogita tibi hæc dici ab Argenide in suo sanguine volutata. Parenti meo ignosce. Satis supplicii fuerit, quod illicito meæ mortis spectaculo vultus illius funestos efficiam. De Archombroto quod placebit constituas. At Radirobanem inultum vivere si sines, redibo ab inferis te admonitura officii. Exige à perfido turpissimi flagitii ultionem, luat pœnas prædator, quoad potuit, famæ meæ; & ex iracundia una intelligat quantum deliquerit. Hanc vindictam, hunc laborem

borem anxie mando; huic te testamento meo damno. Vltione perfunctus, jube in patrio tuo sepulchro incidi meum nomen, & casus utriusque referri marmoribus, in quibus nostram fidem posteri probent, damnentque fortunam. Hujus autem Insulæ conspectum, mi Poliarche, defugias; nisi meos cineres amabis, & sponsæ tuę urnam admovere pectori voles, aut etiam (quod Dii faxint) cum Manibus majorum tuorum recondere. Ista mala, si potes, anteverte reditu tuo; nam discrimen cunctationem non recipit. Si non potes, cura mandatum morientis, &, ut me ames, vive.

Obsignatis litteris, diu secum expendit cujus fidei legationem hanc crederet. Neminem habebat cujus consilio uteretur: quippe Timocleam biduo ante in locum Selenissæ suffectam, in tantæ rei secretum admitti non maturum videbatur. Arsidam autem unum toties adhiberi his furtis non probabat, ne ille tot periculis lassatus, Meleandrum timere inciperet: Illius prætereo discessus ab insula ignorari non poterat. Nemo tamen commodior suppetebat; maxime quia omnium fœderum erat conscius, quibus sibi Poliarchum ipse devinxerat. Ergo ad se vocatum ita alloquitur. Si timerem ne me quoque desereres, Arsida, ingererem tuæ menti Selenissæ memoriam; quam proditionis stimulos ipsa morte graviores duxisse ideo arbitror, quia eam in remedium poposcit. Scias enim, (quod utcunque ego & pater celamus) illam anum mea cum Poliarcho secreta ad Radirobanem detulisse; moxque conscientiæ terrore afflictam, suo judicio manuque periisse, ut vidisti. Sed tibi fidissimo viro, si vivemus, plus à nobis præmii erit, quam huic

huic à proditione supplicii. Spectat ad finem negocium. Expecta majora à nobis quam quæ tua modestia possit concipere. Cæterum literas habeo summa fide & diligentia tradendas Poliarcho. Tu fidum hominem delige cui illas committamus. Sed da, si potes, ejusmodi, cujus tibi in arduis fides perspecta sit. Haud cunctatus est Arsidas; &, Fideliorem, inquit, me ipso, Domina, neminem novi. Quid tam cito das mihi missionem, nondum justam, ac nec, puto, ignominiosam, promerito? Exequar quicquid mandaveris; Neque Poliarchus, quacunque Orbis parte nunc degat, diligentiam meam fallet.

Bene læta hac pollicitatione Argenis, rogabat ecquid ficturus esset causæ navigandi ab insula. Pars est Italiæ, subjicit Arsidas, quam Latium appellant. In eo littore Antium prominet, oppidum templo Fortunæ celebre, quod illic multæ religionis est. Fingam votum ad Deam; Carebit suspicione hæc pietas. Vbi autem Sicilia excessero; quam multa longioris viæ commenta sunt? negotia, curiosus animus, alia denique vota. Iube tantum; &, si potes, quo iter instituendum sit mone. Si tibi certum est (inquit Argenis) hanc habere gratiam; moneo, mi Arsida, ut pro reliqua tua sedulitate quantum potest appropers. Poliarchum habebis vel in patria sua, vel huc ad nos venientem. Plus hodie audies ex me quam tot annis Selenissa. In Gallia amnis est, quem Ararim dicunt; Is alteri, cui Rhodanus nomen, committitur. Vtriusque fluminis tractus qua à fontibus ad mare pertingunt, paternum Poliarchi imperium est; Hoc parentes jam habent, hoc ipse deinde unicus gnatus expectat.

Vide quanto homini benefacias. Si igitur, ut conjicio, in patria est, ne metue errorem; Muti quoque te muri ducent ad Principem Tu modo, quod his litteris facio, hortare ut quamprimum promisso se exolvat; redeatque non privata modo virtute, sed viribus regni tutus. Antianam vero Fortunam (nam per hoc littus via est) meo nomine saluta; & de tuo itinere, meaque expectatione, consule Deam. Cæterum gemmam hanc accipias, quam quoties in tuo digito videbis, meam & Gallici Principis salutem ex celeritate tua pendere memineris. Sub hæc verba ingentis precii annulum tradit, simulque ad Poliarchum codicillos. Ille audita Poliarchi dignitate hilarior, mirari tamen cœpit, quod per tot ambages, tanquam impares nuptiæ procurarentur; donec, admonente Argenide, lex Siciliæ in memoriam rediit, quæ vetabat potentiori sceptro Siculos Reges nuptiis conjungi. Sat vero constabat, Meleandrum non modo ad patriarum legum reverentiam obstinatum, sed solitum hanc ipsam sanctionem inter cæteras mire attollere. Tunc vero & Virginis sapientiam Arsidas probavit, quæ hactenus nec Patri, nec Siculis aperuisset interdicta consilia; & necessarium à Gallia exercitum esse cognovit, qui veluti in Archombrotum comparatus, hanc legem antiquaret.

Igitur & suapte virtute, & Selenissæ defectione, ad fidem incitatus, postera die iter, quod Dii bene verterent, exorsus est. Placidi venti tutum in Italiam pelagus præstitere. Illic mutata navi, ne Siculis notisque remigibus in secreto uteretur negocio, magnæ Græciæ littora celeriter obivit; Oscisque superatis Antium venit. Vetustissimæ religionis templum in littore erat, quod Fortunæ Majores sacraverant. Id ubi monstrantibus accolis Arsidas conspexit, tacitis plenus votis jam tum numen salutavit, procubuitq; in arenam. Procedenti deinde ad limina ædis præsto Sacerdos fuit in candida veste, cui limbus erat ex purpura. Multam caniciem sparserat humeris, redimito laurea vertice; manuque baculum coronatum tenebat. Ille Arsidam, adhuc ut de via præcinctum, ubi vidit intra fanum pergentem, ita comiter affatus est. Sive exoraturus aliquid venis, hospes, sive ab iis quæ timebas jam te nostra Dea explicuit, affersque animum nova beneficia promeriturum, subi humanissimi numinis vultus, illosque vel licito sanguine, vel si mavis thure propitia. Tum Arsidas: Quia iste cultus, Pater, te Antistitem ostendit: priusquam Deam ut mihi favens sit veneror, ne quid in religione peccem, mone, quo ritu me ablui, & quam hostiam dare sacra hæc velint; an præterea in peregrino hoc habitu Fortuna supplices agnoscat. Nam & Deæ facere volo; & longam cunctationem navigatio opportuna non patitur. Sacerdos illico fontem monstravit qui in vestibulo manabat. Eo ter oculos manusq; ablueret; togam se & coronam illi interea prompturum. Victimas in Deæ atrio puras esse, quæ emptores expectarent, seu quis majoribus facere seu minoribus vellet. Vade, inquit Arsidas, ô Pater, & ipse ex hostiis delige quas scis Fortunæ gratissimas; Simul dexteram porrigentis nummis aureis implevit. Dumque ille utilem sibi pietatem officiosissime exequitur, Arsidas, haustis de fonte aquis, cum omnibus suis ablutus est. Valvas deinde templi, & vi-

 liora

liora donaria quæ passim pendebant, breviter contemplatus, hæsit in prisco marmore quod non longe à limine hos versus subeuntibus templum monstrabat.

Este procul sontes, sacroque absistite templo,
Queis fixum stat corde nefas, aut vulnere diro
Livor edax varios ducit per viscera morsus.
Aut quibus exhausti non exsaturabile pectus
Crudescit vulgi spoliis; queis longa senectus
Visa patrum; thalamive quies pulsata pudici.
Non juvat, heu cæci, non limina verrere vultu,
Non votiva tholo, non aris ponere vittas;
Ni primum eluitur mens fletibus. Ite profanæ,
Ite preces, & dona suus quæ polluit author.
Non fibris pecudum, vel parvi sanguinis haustu
Numen eget. Solo finxit Deus omnia nutu,
Aptaque cæruleis sinuavit corpora venis,
Quæ mistas pascant animas. Hæc extulit alis,
Hæc finxit graviore solo quæ rura domosque
Et vastas colerent sylvas; Aurisque carentem
Ipse etiam vitam sub cæcis condidit undis.
Quin & Idumæo sudant quæ balsama cœlo,
Cinnamaque, & sylvis spirantia thura Sabæis,
Idem author rerum variis adolescere succis
Iussit, & æthereos ramis infudit odores.
Quid tua, ceu largus Superis, nunc munera jactes,
Sive boves aris, calamos seu sternis Eoos:
Aut plena fers ara manu? Sua thura suasque
Ah vesanus opes tanti ne vendere summo
Quære Iovi, & parvo culpas obtendere fumo.

Iamque cum victimis Sacerdos processerat, & Arsidas corona redimitus, in candida veste ante Deæ signum procumbens, inferebat sua vota, quæque præterea Argenis mandaverat. Lactens vitula, agnique gemelli, in victimas

Sacerdoti placuerant; Hæc non operosa securi procubuit; illos, ne capita convivio perirent, leviori fato culter confecit. Exta optima esse exclamavit Sacerdos; datisque mox sortibus, Fortunam quæcunque Arsidas postulavisset cuncta annuere. Sibi deinde quæ Numini immolaverant coxerunt; secundisque sub mensis, dum cæteri acrius biberent, cœpit Arsidas cum Sacerdote disputare de fatis, & sortibus, Fortunæque in Orbem imperio; quia esse Philosophum de vario sermone cognoverat. Et ille ubi Arsidam sapere vidit, dignumque altiori religionum commercio; ita dicere orsus est. Quid sit quod Fortunæ nomine colimus, (hospes) adeo vulgus ignorat, ut mysterii sanctitatem propemodum contraria interpretatione corruperit. Fortunam appellant quicquid incertum est; Volunt autem esse incertum quicquid habet eventus humanis mentibus incognitos. Ideo lævam Deam, ideo cæcam fingunt, & plus vitii numini quod colunt imputant, quam ferrent in homine; ut nec certum sit, sæpius ista Dea ab insanis probra ferat an sacra. Si quid peccant, si quid expectationem fefellit, continuo Fortuna vapulat. Exprobrant quod malos evexerit, quod difficilis bonis, cavere videatur ne probe quid judicet. Nec miseri vident, ejusmodi Fortunam non divinum aliquid esse, sed superstitiosi animi ludibrium, qui sua ipse commenta per superfluas curas timet aut placat. Nam illud quod sibi fingunt numen, omnia, quæ mortalibus accidunt, & fortuita appellamus, regere, & ex orantium votis disponere, aut potest, aut non potest. Si non potest; quid igitur facit? aut quo hæc inutilis Dea cui in suo regno nullum im-

perium? An præsidere humanis casibus illam dicas, quæ non eos præcipitare possit, non tenere, aut mutare? Nisi forte non satis fluere possent rerum hæ vices, & veluti naturæ temeritas, absque ociosa hac Dea, cui præter nomen atque invidiam nihil relinquunt. Cur denique aras illi statuimus? sortesq; in hoc templo consulimus, prius nobis multo victimarum sumptu devinctas? Infelix superstitio est, si illic consumitur unde nihil metuas aut expectes. Sin putas ab ea ordinari casus humanos, qui alioquin errarent, & ex supplicum pietate distribui; jam Fortuna certe non est; modo hoc nomine cum vulgo intelligas numen, quod res humanas non consilio sed imprudentia sinat evolvi. Vt te paucis absolvam; Venisti Fortunam exoraturus; illi fecisti; denique litavisti. An res tuas existimas commodius esse casuras, quam si Deam neglexisses? Si existimas; ergo Fortuna temeraria non est; quæ novit quibus indulgeri oporteat; nec inconsulte, sed ex merito sævit aut favet; Id est, non est illa Fortuna quam populus facit. Sin inutilia credis hæc sacra, cur supervacuo labore nihil profuturam pietatem his templis impendimus? At (inquies) non venimus eam sortem mutaturi quæ nostris rebus decreta est; sed tantum quæ sit ea sors accepturi oraculo. Si sic censes; certe fateris, jam Fortunam ergo scire quid te Dii mulctaturi sint, quid etiam adjuturi. Cui consequitur, nihil in Orbe temere, Diisque improvisum aut neglectum, contingere; Quod nec convenit cum populari illa Fortuna.

Vides ut Fortunam sustuli, hospes; non illam quidem quam colo, sed quam imperiti constituunt, & quæ cum summa illa mente convenire

venire non potest, quæ omnia suo arbitrio constituit, quæ naturam condidit, quæ rebus causas dedit, easque perpetuo abditissima ratione propagat. Neque enim, si ignorant in tempestate media nautæ, quis finis fluctibus, quis exitus vento, ideo Iovi certum non est, solvi ratem an servari statuerit. Ac nec dicas, frustra nos igitur supplicare Cœlitibus; &, si jam olim Numini certa sunt omnia quæ nobis eveniant, vanam fore, id quod futurum est, deprecantis orationem. Absit hæc in Deos contumelia, quos irrito aut ingrato labore nemo sibi conciliat. Quippe Iupiter, cum Orbi initium, & Naturæ leges daret, cum seriem rerum, causasque, & eventus inter se connecteret, haud nescivit quid esses aliquando tua in eum pietate meriturus. Non sunt illi novæ hæ preces, quas hodie fundis, sed jam tum cognitæ, cum de Orbe, de humano genere, de te ipso statueret. Tua igitur pietate, tuisque virtutibus, mitescunt decreta; quæ tunc in te scripsisset, absque his votis foret quorum in animo tuo religionem prævidit; Eadem ratione nec secura credat impietas nihil se sævitiæ extorquere è Diis iratis. Nam hæc tela quæ facinorosis imminent, non pararet ultor Deus, nisi, quod nunc scelus patratur, jam tum futura turpitudine coëgisset ad has iras illius æquitatem.

Ea vis autem & scientia Iovis, quæ ventura omnia, & quicquid ignoramus, in conspectu liquida habet, est hoc quod Fortunæ nomine philosophi colimus; quia res illæ videntur nostræ cæcitati fortuitæ; licet Deo in numerato sint, sua nostraque voluntate præcognita. Vt igitur sapientiam Iovis Palladem dicimus; ut serenus aut pluvius varia nomina habet; Ita

rerum illarum administrationem, quæ nobis arcanæ sunt, & suspensos animos tenent, Fortunam appellamus. Huic templum, huic signum statuimus, ut nos futura edoceat, molliatque rerum eventus, & in salutem nostram vota admittat; quæ si rite à nobis funduntur, jam olim valuêre, nosque juverunt, cum Natura rerum omnium causarumque semina atque legem acciperet. Hanc te (hospes) Fortunam venerari, huic gratias habere æquissimum; Maximo, inquam, Iovi, qui consiliorum exitus tibi hactenus incertos, extorum & sortium signis, promisit pulcherrimos. Nam si qua mihi fides est, litasti egregie. Vade securus; Vade Fortuna nostra, id est, Deorum summo, fretus.

Prolixam philosophiam bis nauta interpellaverat, Arsidam monens intempestive cessare remigia. Is itaque Sacerdoti & operæ & sapientiæ gratias agens, adhuc nummos prodegit, quibus victima alia emeretur, crastino sacrificio se suosque Fortunæ commendatura: & deducente ad littus Antistite, intravit triremem. Commodis igitur ventis Latium superat; mox Etruscum stringit mare, cœnosis & insalubribus vadis ad littora effusum. Ligures inde erant, quorum sinus sulcabatur; cum haud pauca navigia, adhuc tanquam nubeculæ aut extantia procul saxa in conspectum venerunt. Postquam propius accessêre, monuit gubernator militarem speciem sibi videri; nisi forte piratica classis erat illam oram populatura. Nihil tutius quam ad terram, quamvis ignotam, navigare. Sed prærupti in littore montes obstabant; ad quos inter brevia non posset ratis accedere, neque, si accessisset, viam, qua

qua eniterceris, per prærupta offenderes. Dum ergo dubitant nautæ, hærentque in utriusque contemplatione periculi, jam eos emissæ triremes incluserant. Non deerat Arsidæ animus se ipsum vindicandi; Sed navigantium legem huic subinde timidi nautæ monstrabant; Imminere in defensione exitium. At dimissis antemnis si dederent navem, mitioris exitus spem offerri. Quippe si à legitimi exercitus militibus capiebantur, parum damni deditos manere; sin prædones illi erant, spoliis certe & facilitate esse placandos. Hæc nautæ remigesque Arsidæ memorabant. Qui cum tardius deditionem annueret; ipsi suo auspicio antemnas deducunt, sublatis quoq; remis opperientes venientium arbitrium. Vbi autem adversæ triremes obnoxiam ratem sibi harpagine junxerunt, placide cœperunt explorare, qui homines aut unde navigarent. Omnia nautæ simpliciter retulerunt, se ex magna Græcia navigare Massiliam, ab externo homine conductos: Arsidamque monstrabant. At ille interrogatus cum perplexius responderet, scilicet quibus loqueretur ignarus, suspicionem hostilis animi fecit. Captus ergo, & in aliam navim delatus est, jussique, qui eum vexerant, cum navigio suo sequi. Nihil tamen ultra nocebant, id ipsum humaniter excusantes, quod eum veherent ad sui Præfecti colloquium. Haud procul prætoria navis extra remigum operam velis tumentibus veniebat; in quam producto Arsidæ Dux militum occurrit; dataque dextra, Græcis verbis vetuit, ne quid durum expectaret: Sed ita est, inquit, ratio belli: Excutienda sunt omnia: Neque occupandi tantum hostes, sed plerunq; etiam ex amicis ignotisve informamus consilia.

T 5 Quod

Quod si ipse ad tuam navem ivissem, illic habita quæstione, nulla per me fuisset, si quo properas, mora. Arsidas in tantæ humanitatis sermone confidentiam cum sumpsisset, qua licuit cuncta professus est: se Siculum esse; & in Galliam ad amicum ire dixit: Sperabatque se confestim dimittendum. Sed præfectus audito Siciliæ nomine hæsit intentius; sciscitatusq; quid illi in Gallia commercii esset: Nolim, inquit, tibi durum videri, si hodie tibi cœnam, hospes, exhibeo. In Prætorio meo dormies, quanto omnes poterimus officio cultus. Magni Regis minister sum, qui cum exercitus robore haud procul insequitur. Huic ego cras te sistam. Nam amabit videre ex Sicilia venientem. Et forsitan erunt quæ ex te cognoscat. Humanissimum autem Principem vidisse, etiam in Fortunæ beneficiis numerabis. Noverat Arsidas non conducere negocio suo, ut frustra repugnaret. Hinc enim & suspectior esse poterat, & duriorem habere custodiam. Ergo lubenti simillimus, omne jus sui penes Præfectũ esse respondit. Captum hominem, & maxime innocentem, nullius conspectum oportere defugere.

Post hæc utrimque verba, per varios sermones in hilaritatis speciem vultus & animos coëgerunt: hic, ne Arsidas timeret; ille, ne videretur aversari ejusmodi captivitatem. Multa igitur audiebant invicem, rogabantque: & benevolentia quæ simulationis fuerat, paulatim syncerius vera colloquendi voluptate utrumque perstrinxit: sic natura mortalium instituta ut liberalibus ingeniis sit facilis conciliatio. Et Arsidas quidem, licet captus, atque à suo cursu tardatus, tamen quod in alio fecisset in se factum haud ægre ignoscebat: præsertim in custodia

stodia

humanissima non amplius unam noctem morari propemodum rogatus; Ipse vero Præfectus homini innocenti indulgebat, ut deinde amicus posset dimitti. Cum igitur ambo sederent in puppi & aliqua de mari, ventisque, & triremium generibus essent loquuti, tandem Gobryas (ita Præfectus appellabatur) blande de Siciliæ rebus & soli genio Arsidam percunctatur. Ille civilia strictim bella recensuit, armatum occisumque Lycogenem, senectutem Meleandri, & quæcunque absque Poliarchi mentione poterant dici. Nam solerter abstinebat hoc nomine, ne de eo cogeretur apud ignotum loqui. Delectatus Gobryas non ignobili narratione, & æquissimo exitu belli; cum deinde Arsidas rogaret nomen Regis, cujus conspectui servabatur, etiam cui regioni imperaret, & quid sibi vellet classis armata: paulum in se cogitatione seductus est; Nam & rependere hospiti vicem, & suæ etiam gentis casus referre gestiebat. Itaque, licet rara sunt, inquit, inter nos commercia, quæ nempe soli mercatores faciunt; de civilibus tamen malis quæ Siciliam vexavêre, pleraque audiveramus. Sed mercium nulla celerius quam veritas navigatione corrumpitur. Multa incerta, multa illis contraria quæ nunc à te accepi, nobis fama attulerat. Neque vicissim dubito quin & ad vos nostræ gentis discrimina, & veluti fata, aliquo rumore pervenerint; sed vel audacia narrantium vel ignoratione libata. Quod nisi te vererer longiori sermone conficere; non hæc modo quæ rogas exequerer; sed repetitis altius rebus, mei Regis cunabula, dignam historiis materiam, exponerem. Sollicitavit Arsidam insignis narrationis materia: &, si Gobryæ vacaret,

caret

caret, hæc se avidissime accepturum respondit. Et Gobryas: Audies ergo rem dignam vestrorum Græcorum ingeniis. Multa enim inter nos fortium hominum facta sunt, haud illis imparia quibus nobilitantur gentes, quę litteris ipsæ se celebrant. Sed sola sunt Druidum carmina, quibus rerum fortuna nostrarum perennęt: Neque illa seu lignis seu ceris impressa sunt; Memoriæ juventutis commendantur; & ex cantantium ore virtutes majorum agnoscimus. Sed ne questibus onerem nostros mores; præstat (hospes) quando sic jubes, promissam narrationem nunc aggredi.

Regnabat apud nos Britomandes, adhuc gratum gentibus nostris nomen; bello optimus, & artibus pacis. Interfatus Arsidas loquentem; Mihi Regem memoras prius, inquit, quam cui regioni imperaverit. Quamquam ex tuorum sermonibus vos Gallos esse conjicio. Recte mones, subjicit Gobryas. Maximam Gallici littoris oram, quæ inter Alpes Pyrenæosque montes mari alluitur, tenemus, Mediterranea versus porrecti in longum: Qua Rhodanus, & supra hunc Araris, nobiles amnes, pinguissimos campos intersecant, pars est Galliarum eximia. Lætus frugibus ager, & validissimo populo gravis. Obstupuit Arsidas ad Araris & Rhodani nomina, quæ gentilia Poliarcho flumina esse, Argenide docente cognoverat. Sed ut illum Gobryas vidit suspenso supercilio hærentem; Forsitan, inquit, jam quid parem intelligis, & hæc frustra apud scienten narravero. Dic enim; Ecquid in Sicilia auditum de regiæ nostræ rebus? Tum Arsidas: Imo, inquit, & plures in Galliis Reges esse accepimus; &, si quid de iis affertur, instar auræ vel nubeculæ

est,

est, quæ non ægre ignaros præterlabitur. Quippe antea pauci ultro citroq; mercatores commeabant; & hos ipsos nostrarum seditionum atrocitas exegit. Segnitia autem nostra est, quotquot Græcis ingeniis vivimus, ne diligentes vulgo simus in gentium factis quæ ad Septentrionem vergunt, nisi quando cum exercitu finibus vestris vos egredi fama est, & timetur publicæ libertati. Ne dubita igitur hoc quicquid est ignaro & cupido memorare. Et hæc ille dicebat; non omnino Gallicarum inscius rerum; sed ne Gobryas, quid is sciret nesciretve interogando, à narrandi tenore deflecteret. Iam enim auditis Rhodani Ararisque nominibus, illam Galliarum historiam avidius, & tanquam rem suam agens, quærebat excipere.

Tanto igitur populo (inquit Gobryas) jure paterno Britomãdes imperabat. Cui filius erat & ipse Britomandes appellatus; sed postquam evasit in virum, tot morbis conflictatus, ut animi vires continuus dolor absumeret. Duxit tamen uxorem ex cognatis fœminis unam, cui satis haud dixerim plus ornamenti pudor muliebris dederit, an pietas, an digna fortiori sexu prudentia. Timandra appellatur. Britomande patre elato, tanquam iisdem fatis nostra fœlicitas occubuisset, omnia in pejus sublapsa sunt. Novo in Rege nihil paternum agnoscebamus, pręter pietatem & nomen. Erat inter Proceres potentissimus Commindorix, nobilitate & opibus supra privatum; denique qualem modo narrabas fuisse Lycogenem. Is sub sene Britomande utcunque tanti Regis terrore coërcitus fuerat. Apud filium vero prudentiæ & fortitudinis opinione adeo omnia potuit, ut illius nomine ipse regnaret; multum

Timandra

Timandra indignante; quæ ad patrios avitosque animos virum non cessabat impellere. Sed ille imbecilla lenitate ingenii, omnia uxoris consilia mox subdole exploranti Commindorigi credebat. Nos à prospera sorte dejecti cui senior Britomandes regionem assuefecerat, ad bustum illius, tanquam Herois, conveniebamus frequentes; specie pietatis; re autem, de gentis nostræ more, illic capraturi oracula; si qua sors, si qui Dii viam monstrarent ad Commindorigis perniciem. Hunc enim odisse in pietatis parte plurimis erat; Maxime postquam regnandi cupiditate ardens natum ex Timandra puerum (proh facinus!) nutricis opera dictus est confecisse. Cur non eodem exitu rapta Regina sit, haud facile scias: An venenum, atque insidias, suspiciosa diligentia ipsa vitaverit, an ille infra curam habuerit mulieris vitam. Supra omnia Deûm cura id factum existimo; qui tyrannos sæpissime excæcant, ut anxia & superstitiosa sævitia securitatem quærentes, vera & certa pericula non cognoscant, aut timeant.

Cum secundo Timandra ventrem ferret, miseræ proli timens, destinatæ prius ad mortem quam ingressa vitam esset, obstetricem, & matronarum sibi familiarium duas, (quarum alteram haud pridem, eadem Regina conciliante, habebam uxorem) mature ambire instituit. Ab his Regina flagitabat, ut si marem peperisset, alieno fœtu supposito, legitimum furto subducerent. Illæ quandam ex agris matremfamilias, meæ uxori notissimam, in consilium allegant, quæ puerum alere posset; Sicambre appellatur. Ea cum viro (nam & ipsius opera necessaria erat), Diis omnibus devinctarem habere secretam, à mea uxore, dum Regina pareret, in Aulam deducta est. Nullæ nisi ex consciis in cubiculum admissæ. Et Dii favent. Timandra marem enixa est; puellamque regiis cunis fraus muliercularum imposuit. Quem Reginæ tunc fuisse sensum existimas? Pariendi angustiæ erant; fœtum quem tot doloribus matres emunt pro munere ducebat eripi sibi: & sæpe audivi ab ipsa, nihil formidolosius animum tetigisse, quam ne infantium vagitu, aut timiditate mulierum, proderentur consilia. Quamquam tamen & curis & morbo ægerrima erat, Sicambrem, cui infantis inter tumultum asportandi provincia erat, submissa voce affata est. Per patrios Deos sine te exorari ut mihi fidelis sis; ne dum alios fallere studeo, ipsa intervertar prole mea. Nam quemcunque volueris, hunc me pro meo oportebit agnoscere. Ad hæc mulier; Dii, Regina, quos invocas, effecêre, ne in cujusquam potestate sit, tibi hac fraude quam times illudere. Adeo corpus infantis haud vulgari aut mutabili nota insigne est. Simul obtulit nudum; ostenditque paulo infra cervicis exitum tanquam spicæ figurã ardenti purpura expressam. Eadem species in crure dextero rubebat. Et causam fœlicium macularum dederat ipsa mater: forte cum pedes in agro spatiaretur, subito timore perterrita ad turbinis sonum, qui ingentis campi messem cedentibus spicis percurrerat. Timandra suavissimo pignori postquam osculum tulit; Fuge, inquit, mi pupe, regiæ paternæ periculum. Fuge, mi Astioristes. (ita enim de atavi nomine appellari te volo.) Dii faxint vos maturus ulciscaris, qui nõ sinunt tuam infantiam inter mea ubera esse securam. Iterum repetita

repetito osculo flevit; Statimque receptum infantem Sicambre obvolvit fasciis: &, postico ad id ante præparato, se ab Aula proripuit. Tum vero in humum collocata est illa, quam in regii sanguinis fortunam adoptabant, puellula: & vocatus ad sobolem agnoscendam Britomandes, cum Commindorige intravit, sustulitque alienam prolem in sinum, affectu decepto; quam ubi commendavit nutricibus, solatusque puerperam est, Diis gratias habiturus ad templum discessit, illis quidem majori beneficio quam credebat obnoxius.

Sicambre, cui gnati fortunam Regina crediderat, mediocris sortis mulier erat; quare neque apud illustres satis infans latuisset, neque tenerrimo corpori in egena familia satis potuisset sperari subsidii. Illa conscium maritum adduxerat, (Corovistus nomen est,) cui haud procul regia tradidit sanctissimum pignus, & portare molliter rogavit. Huic misericordia, & spei magnitudo, satis alumnum commendabant. Igitur diversus ab uxore, ne quid familia suspicaretur, ad prædium suum ivit. Agrum enim satis amplum colebat ad Rhodani ripas, nulli oppido contiguum; & sanctitatem familiæ rustica simplicitate servaverat. Vbi domum pervenit, mentitus abjectum se infantem in sylvæ vicinia sustulisse; redeunti haud multo post uxori occurrit, coramque suis rogat, ut miserrimis labellis velit ubera admovere, nondum scilicet à filio ablactato arentia. At mulier, tanquam ignara fabulæ, cuncta anxie rogabat, qui parentes infanti, quod misero fatum, aut cur projectus esset vultu tam lepido, nihilque in eo à ratione humani corporis errante natura. Is nihil se præterea scire finxit, quam

quam

quam quod in bivio sylvæ, solis pastoribus aut venatorum studiis cognito, jacuerat vel inhumana vel misera positus manu. Suscepit inter hæc Sicambre vagientem; questusve & lachrymas dato lacte composuit.

Ita cunas regius fœtus, pro claritudine quidem generis exiguas, sed ut tempora erant, fœliciter nactus, ubi ingredi potuit atque fari, cœpit in aliam speciem crescere, quam quæ solet in ejusmodi patrumfamilias domibus videri. Vivax indoles erat, nec venustissimo corpori impar; Præcipue Cerovistus, & Sicambre, conscientiæ & charitatis stimulis cuncta in eo mirabantur, impositoque à Regina nomine, quod multorum Principum fuerat, appellabant Astioristen. Sed Reginæ vix hæc tuto poterant nunciari; quam ut plurimum semel in mense Sicambre ad conjugem meam veniens furtivi colloquii lætitia reficiebat. Nam homines ruri assueti sæpius in Regia cerni timebant; à consciis quoque matronis identidem admoniti, ut quam maxime suspiciones vitarent.

Vertebatur septimus annus, cum Regina tenendi filii desiderio victa, me, quem suæ domui Præfectum fecerat, his verbis compellavit; Non meruisti, Gobrya, ut tuam fidem muliebri leviorem existimem. Conjugem tuam diu est quod summi arcani arbitram habeo: & silentio quod præstitit meis rebus primum hanc gratiam referam, quod conscientiæ etiam tuæ deponam meas curas, aperiamque pulcherrimum facinus, in quo tegendo mea & Galliarum salus stat. Scisne, Gobrya, quid te jam velim? Nihilne te uxor rerum nostrarum edocuit? Ego præterquam quod rei expectatione eram tactus, adhuc simplicius vultum fingebam, ut

integram

integram accepti secreti gratiam sibi Regina habere me crederet, & præterea ut fidem uxoris commendarem; quæ utique neque rem ad me detulerat, neque tamen in totum fefellerat conjicientem aliquid magnum agi. Tunc vero Regina non liberius modo sed & suavius rem totam effata est; Qua audita, nihil tam grande suspicatus contremui; &, paulatim per narrationis seriem redeunte animo, laudavi maternam pietatem, astumque utilem regno, cui tyrannus imminebat. At illa; Nunc tenes quo loco sit fœlicitas mea. Tot opibus, tot honoribus culta, solatium quod privatæ matres habent adhuc nescio. Servemus Diis volentibus, Gobrya, hoc senectuti nostræ præsidium, hanc parricidæ Commindorigi perniciem. Tantum Superi velint, ut crescat avo quam patri similior. Intelligo nihil auspicatius ejus moribus esse. Vultum quidem aliquoties vidi; dum eum sua alumna in templis ex composito producit. Quam autem miserum credis, vix conspectum unicæ prolis tuto posse usurpare; & penitus colloquia esse sublata? Tu sodes ad domum in qua alitur proficiscere. Nam facile aliquid in viæ causam effinxeris. Voluptatem mihi debitam tibi credo; eam ad me pro parte pervenisse arbitratura, si te mandata suavitate expleveris. Mihi deinde bona fide referes de indole pueri quod licebit conjicere. Forte etiam cum Sicambre aliquid comminisceris, quo eum sine suspicione possim perfunctorie saltem amplecti.

His à Regina dictis, gratias, ut oportebat, egi, quod in tantis arcanis mea præcipue opera uti vellet. Sponte eram à Commindorige aversus; & hac tantæ factionis dulcedine facile pericula

pericula contempsi, quæ illa spes, & conscientia, afferebat. Igitur postero mane egredior in agros, monstratamque à rusticis viam tenens, ad villam pervenio; Cujus ambitum postquam intravi; in area, qua rustica armamenta cum aratris jacebant, video puerorum aliquot chorum, inter se simplici temeritate ludentium. Propius ego accessi: si illo forte cætu itineris mei causam offenderem. O hospes! Non authore, non indice illic opus. Tot heroum scilicet stirpem satis efficax natura monstravit. Alii rustico vel puerili metu diffugiunt, aut timide, pectore toto aversi, me reflexis intuentur cervicibus. Restitit ille, nihil territus inassueti hominis vultu. Arcum habebat ætati & viribus parem; cui in terram statuto innixus, me opperiebatur. Firmus, & liberalis, totius corporis gestus. Sufflava cæsaries, & ipsa negligentiæ opinione melior. Sparsa enim non cervicibus tantum, sed per incensam ludendi impetu frontem jacebat. Oculus inter jubentis mulcentisque aciem; os, supercilium, genæ, qualia in Cupidinis signis aspicimus. Ego subita veneratione exhorrui, & breviter Deos precatus, ut donis faverent, timui tanquam puero privatæ sortis loqui. Sed ne scenam turbarem, ex equo tantum desilui, rogavique quid parentes agerent, aut ipse valeret. Ille patrem cum familia ruri opus facere respondit, matrem vero domi esse; eamque se, si juberem, provocaturum. Facies vero, inquam, suavissime puer, &, nisi molestum est, ego te quoque ad fores comitabor. Ducere ergo cœpit: rogatusque per jocum in quas feras suo arcu uteretur, prorsus innocenti ingenio; Nondum, inquit, mihi lupos insectari cum nostro sticho & ambirino,

ambirino, pater concessit: In annum adhuc unum distulit operam meam; & multum tibi debebo, quisquis es hospes, si numerum dierum mihi referas, qui annum constituunt. Iam enim aliquoties sensi, me, quia puer sum, nec spatia temporum novi, ejusmodi promissis esse frustratum. Risu ego plenissimus; Frustra, inquam, hoc rogas. Nam nec memoria tibi sufficiet tanto tempori observando quantum à me destinari efflagitas. Imo (refert) mihi dari calculos vellem numero dierum pares. Reponam in abdito; eximamque quotidie singulos, ut cum anno finiantur. Amplectebar animo puerilem solertiam. Vestigia autem ex composito premebam; ut diutius lepidissima contemplatione perfruerer. Sed Sicambre, nescio unde admonita, esse aliquem qui suo filio colloqueretur, foras exiluit; &, ut tanto deposito timebat, vultu solicitudine vario ad nos delata est.

Vt vero me agnovit; dubia adhuc an scirem cujus stirpis puero loquerer, aut quæ omnino fortuna mihi ad se viam præiisset, me recepit sub tecta, perplexe de causa itineris rogando, & quid mea conjux valeret. Sed postquam consedimus, risu inter dubia verba pendente: Multum est, inquam, quod de uxore mea querar, nisi in te recipis crimen, faterisque te magistra eam didicisse quam alta taciturnitate simulatio obeunda sit. Neutri quidem, quod jam pupum istum novi, habeo gratiam; quæ pervicaciter siluistis; sed ipsi Reginæ: cujus jussu vos inviso; tecum quoque exacturus, qua commodissime ratione ipsa implere avidum pectus eodem solatio possit. Nam quod aliquando in templis eum videt, parum est ad desiderium matris.

matris. Vult amplecti, vult loqui, mentem denique saltem semel satiare propiori dulcedine. Sicambræ facile fuit excusare silentium. Gratulata deinde est, quod Regina profitente ad hoc secretum pervenissem. Denique haud unicam viam monstrabat, qua Astioristes ad matrem duceretur: Sed omnia suspiciosa erant, nec placebant ipsi authori. Diu cunctati, nihil tutius habuimus, quam ut Sicambre, utpote sæpe apud conjugem meam visa, in agrum qui sub urbe mihi est, veniret cum puero; & Regina, in campis spatiata, umbram quæ in prædio meo læta est optare se diceret; moxque in secreto conclavi non turbatos, non suspicionibus obnoxios amplexus daret Astioristæ suo.

Tempore igitur cum Sicambre constituto quo ad prædium meum veniret, rursus cum puero jocatus sum, varium specimen futuræ mentis eliciens: Vlnis denique implicui meis tam gravi imperio (modo Dei æquo faverent) debitum Regem. Secundum hæc, à villa in proximum oppidum discessi. Illic exacta nocte redeo ad regiam. Timandræ cum singula referrem, solum hoc grave erat, bidui adhuc moram promissæ fœlicitati intercessuram esse. Quo elapso, cum omnia processissent, venissetque Sicambre cum alumno, adfuit & Regina tam exiguo quam fas erat comitatu; & paulisper in hortis spatiata, velle se in conclavi acquiescere uxori meæ dixit. Ducitur ergo in thalamum secreto quod agebatur aptissimum, unde loquentis vox non excipi posset. Tum omnibus præter conscios, tanquam Regina somnum peteret, dilapsis; intromittitur ex vicino cubiculo fidissima Sicambre, applicitumque Reginæ genibus filium tradit. Concesserat Regina

Regina ut adessem. Sed quæ vidi, quæque audivi, nullis verbis, nulla diligentia, digne retulerim. Adeo lætitia, pietas, dolor, flendique & amandi suavitas, omnem modum in Regina excesserat. Longo singultu vocem, & cæterorum affectuum impetum premens, tandem in puerum invadit: & pene ad utriusque pectoris livorem ligat amplexibus. Nec in uno habitu durans, nunc illum paulisper submovebat, quo vultum, oculosque, & totius corporis statum liberiori obtutu suspiceret; nunc subita vi amoris repetebat brachiorum vincula, & tot bonis quæ in puero mirabatur osculum dabat. Quasi sua essent hæc ipsa quæ cernebat in prole, jam tumidior videbatur; jam, opinor, ultorem hunc destinans, incipiebat Commindorigem præcipiti voto despicere. Rursus amor, ipso furto incitatus, festinanter sua felicitate fruebatur: simulque cogitatio recessuri mox gaudii insanientem cogebat in lamenta. Quid multis? Nemo nostrûm tam altæ & miserandæ pietatis spectaculo non lachrymas dedit. Sed intererat nescire puerum quantus esset. Nam nec silentii fidem promittebat hæc ætas: & si illa immature emersissent, certa erat à tyranno pernicies. Itaque inter blanditias quas gnato Timandra ingerebat, nulla verba adhibuit, quibus is sciret, vel Reginam eam esse, vel matrem. Sed perculsus specie exultantis gementisque mulieris, inassuetis præterea osculis fatigatus, cum denique illachrymari omnes videret, aliquantulum flevit, & nescius cujus indeeret, aliquantulum flevit, & nescius cujus in

tusque Reginæ, quales ante non viderat, cœpit puerili contemplatione lustrare. Lectuli præterea, & stragula, cum quicquid ornatus in cubiculo erat, omnia oculis illis nova, per singula euntem morabantur; Vt nos quoque tam innocenti ludo in amorem & pietatem rapti, illius oculos atque gestus dulcissima imitatione sequeremur.

Dum his rebus abripimur, interim hora effluxerat, neque oportebat Reginæ comitatum aliquid nostra mora suspicari. At illa non avelli sustinebat à filio donec spe reditura lætitiæ sibi imposuit, & ingenti suspirio concussa avertit se à puero, eumque abduci imperavit. Spes autem ea erat. Volebat me cum comitibus aliquot, mei tamen consilii ignaris, ad domum Sicambres pervenire, seu venationis specie, seu quid aliud videretur commodius, ilicque Astioristæ indolem atque formam impense laudare; eum denique à parentibus palam petere, quem domi alerem inter urbanas disciplinas. Non enim eum agris videri aut solitudini natum. Oportebat deinde reluctatam aliquandiu cum viro Sicambrem consentire. Post hæc puer adducendus in urbem tradendusque conjugi meæ erat, tanquam ad ministeria illam ætatem decentia. Sic illius moribus eramus præfuturi: & ille non tumultuario aut brevi conspectu Reginam expleturus.

Sed illa, mi hospes, consilia, atrocior fortuna pervertit. Vix enim ab eo colloquio triduum erat, cum Cerovistus ille Sicambres vir intravit nostrum limen vestibus scissis, omnibusque summi doloris indiciis funestus: Vtque me vidit, nihil dissimulato planctu verberans utraque manu pectus, Dii, inquit, nos perditos,

ditos, ô Gobrya, voluêre. Astioristes nocturnis grassatoribus præda, an, aut ubi vivat, incertum est. Abvexit hunc proxima nocte armatorum violentia, qui spoliatis penatibus meis subjecêre denique ignem. Neque nostra tantum tecta hæc pestis consumsit. Acta est præda ex vicino omni agro; Et ego illi turbini superstes, non potui vestigia servare impiorum: quia celeriter trans Rhodanum aliquot scaphis delati sunt. Quid vero me facere, quove conferre, nunc author es?

Hæc narrante Gobrya, penitus Arsidas, tanquam in cladis & jacturæ parte esset, expalluit; indignum fuisse facinus proclamans, subindeque interrogans, an sic puer periisset. Quippe majora de eo expectabat, nec à negotiis quæ tunc curabat aliena. At Gobryas; Multo, inquit, frigidior ad nuncium illud fui, quam te nunc, hospes, video esse. Segnem tamen esse non sivit tumultuarii mali præcipitanda curatio. Itaque homini imperavi, ut inutilem gemitum paulisper supprimeret, mihi quicquid contigerat prolixius memoraturus. Auditis omnibus, varia animo versabam: unde prædones essent; consultone incidissent in puerum; qua celeritate, qua manu persequendi; denique an deferri ad Reginam hæc clades deberet. Sed hæc postea commodius narravero. Video enim ad cœnam tempus esse, quam corrumpi jam aliquoties ministri monuerunt. Atqui, refert Arsidas, hilarem convivam non habebis, nisi me ab hac solicitudine absolvis, quo successu dolueris, quodve Reginæ supplicium de prædonibus datum. Paruit Gobryas flagitanti: raptimque edocuit, nihil se aut Reginam ad luctum aut diligentiam reliquisse; quamvis

quamvis & secreto gemebant, & prætextu alio quærebant in latrones. Cæterum rapto puero nihil in iis fuisse auxilii. Nam neque repertos qui eum abvexerant; neque superfuisse vestigia quibus ipse ulterius quæreretur. Ergo Reginam hoc quoque tunc facinus ascripsisse Commindorigi; ita meritis qui per scelera vivunt, ut non suorum modo facinorum, sed & interdum alienorum infamia laborent. Postea liquidius esse rescitum, prædones in Allobrogum montibus, quo minore invidia in alieno solo quam in patria peccarent, facta manu Rhodanum transivisse; spoliis deinde onustos, postquam in suam ripam relati sunt, divisis manubiis agmen solvisse, ne multitudine proderentur. Ita periit scitissimus puer, inquit, & propemodum in amissi desiderio mater.

Adhuc confusior Arsidas; Videor, inquit, magni ædificii apparatum somnio conspexisse: quod postquam artificum manibus crevit, marmoribus & picturis insigne, uno hominum me à somno excitantium plausu perierit. Sic posteaquam puerum servavisti, postquam perduxisti ad annos quibus promitteret se non frustra servatum, subito eximis nobis. Sub hæc verba, asperius intra se indignatus, ridebat tacite imprudentiam Gobryæ, qui tot verbis tantam scenam apparasset, in qua nihil deinde ageretur. Nec Gobryam latuit hominem esse commotum. Itaque ut hospiti vultum restitueret; Si hilariter, inquit, cœnas, reducam deinde puerum, matrique sistam incolumem. Mutatus ad hæc verba est Arsidas, qui altiori spe, quam Gobryas credebat, rei exitum fœlicem optaverat. Cum vero se ad mensam componerent, excusavit hospiti Gobrias, quod in

medio lectulo accumbere juberet ex Druidis unum. Ita Gallorum religionem ferre, ut hoc hominum genus sive in scenis sive in conviviis honoratissima occupet. Supra hunc vatem Arsidas; infimo Gobryas loco accubuit. Cœnantibus multus sermo de Druidis fuit: dubitante Gobrya, utrum plus Arsidas scire, an narrare vates vellet. Qui ubi se non in Gallicis modo sacris regnare, sed disceptatores litium esse, totamque ab suis præceptis juventutem pendere memoravit; magnam quoque apud se poëseos, tanquam divinissimæ artis curam esse, lentis & grandibus verbis monstravit: in eo sermone diutius hærens, ut aliquid rogaretur recitare. Quod ut Arsidas sensit, coëgitque volentem, retulit ille versus, à se non pridem, ut ajebat, constructos; quibus Deorum æquitas celebrabatur, qui diu lædi se passi, tandem ex dignitate desæviunt.

O sontes animæ, quarum vesana lacessunt
Facta diu Superos; lentum ne spernite Numen,
Ne, miseræ, tardoque graves examine pœnas.
Sera licet sint tela Iovi, nec protinus omne
Ad scelus armato turbet sua sydera nimbo:
At vigili stat mente memor; pœnasq; merentum
Annumerat Nemesi justa Themis ardua cura.
Hinc lethi innumeræ facies, & funere pejor
Mens ægra, atque alta divulso in pectore diræ.
Hinc nullæ fluviis ripæ; & victricibus undis
Spumeus in medias Triton venit altior urbes.
Quid memorem versis exutos messibus agros,
Ventorum seu vulsit hyems, sive agmine fœdo
Densus aper strictis effodit pabula rostris?
Quid cum sæva lues circum tabentibus auris
Inspirat celeres per membra furentia mortes?
Aut pater Armipotens mediis incendia fundit

Gentibus;

Gentibus, & saturas restinguit sanguine flam̃as?
His Superũ vindicta modis (ne tarda queramur
Supplicia, & faciles violari crimine Divos)
Immeritas sævit gentes, & sæcula cunctis
Exhaurit fatis. At nos miserabile vulgus,
Ignari quæ tela sonent, cur turbidus æther
Æstuet, unde anni fragiles, & rara senectus,
Naturam, & cassi damnamus corporis artus,
Fortunæque vices. Nihil heu Natura, nec artes
Peccavêre Deûm. Sed nos cunctantia fata
Vrsimus, & cæcas peccando accendimus iras.

Cœna, ut bellum & maria ferebant, eleganter exhibita; Tempus est, ait Arsidas, scrutari omnia trans Rhodanum; & ex latebris Principem vestrum eximere. Tum Gobryas; Strenue factum à nobis; & tunc omnia frustra cesserunt. Quatuor totos annos amissum deflevimus. Quinto anno necessarium in Allobrogas bellum fuit; quod de finibus disceptarent, imminerentque fœlici viciniæ. Parum interest illius belli casus te scire; præsertim quæ tumultuariis & obscuris manibus gessimus. Vna fuit acies justa, qua profligati Allobroges castris quoque exuti sunt. Noster exercitus dives præda, vix captivos capiebat, vix spolia; torquibus armillisque ex auro (ut mos Gallorum est) in illa strage innumeris. Tres fuerant Allobrogum Reges prælio illo fusi: Inter quos fama & dignitate præcipuus Aneroestus appellabatur: Cujus tentorium dum victores despoliant, quidam miles in illius vestibulo adolescentulum egregiæ venustatis conspicatus, cætera præda neglecta, eum habere concupiit. Is majoribus quam pro ætate spiritibus gæsa quassabat, abnuebatq; se vivum capi posse. Nec violare tenerum corpus miles sustinuit; sed so-

 dale

dale advocato circuivit pugnacis pueri terga. Ita vix demum lacertis occupatis, à frendentis manibus tela excussa sunt. Videbantur indignæ vinculis manus, & fraus ab liberali indole timeri vix poterat. Si itaque promitteret non fugere, pollicentur, nulli servitutis notis astrictum, comiti quam captivo similiorem, secum ituruni. Is vultu tanta clade non dejecto, haud se Diis repugnaturum dixit, quibus sua captivitas placuisset; nec secius fidem quam antea libertatem culturum.

Non sine numine Deûm fuit, quod tantopere militibus puer placuit. Abvexêre jam volentem: & invidiam timentes, non à multis eum conspici passi, jam non procul urbe regia aberant, cum in me inciderunt. Si qua fides, stupui in adolescentuli vultu; illosque avidissime percunctatus (nam nec mihi erant ignoti) unde hæc præda, & an venalis esset; Retulêre, hunc se inter captivos eximium, Commindorigi donum servare. Credo veritos ne illum mihi deposcerem, objecisse Commindorigis nomen. Scis Gallorum sagula totum corpus non tegere. Itaque dum intentius in ejus contemplatione hæreo, & Dii nescio quid animo meo grande magis magisque subjiciunt, forte flexit ille cervicem, meque momento temporis nimio gaudio imparem propemodum confecit. Nam quid loquar fœlicitate illa dignum? Prodidit, mi hospes, regii sanguinis notas, illam, inquam, naturalis purpuræ spicam, quam in Reginæ filio, ut antea monui, fata expresserant. Loqui non poteram in impetu exundantis lætitiæ. Sudor quoque, & subita vestigiorum infirmitas, adhuc dubia & anxia vota pulsabat. Tum præsides gentis Deos tacite veneratus,

tus, ut adessent spei tantæ; Egregium mehercule munus, inquam, Commindorigi invenistis. Sed videte, Commilitones, num Reginæ non aptius tradi possit. Adhuc ætas est non turpis gynæceo; memorque aliquando per quos Dominæ fuerit traditus, fortasse deinde vos provehet. Nam & Commindorigi hunc si datis, tamen ad Reginam perveniet; Commindorige hanc muneris gratiam apud illam occupante; quæ jam vestra, si sapitis, erit. Milites pauca inter se colloquuti, agunt gratias quod eos consilio juvissem: cupere quoque se mea opera intromitti ad Reginam. At ego non id tantum in me recipio, sed charissimæ prædæ timens, avidus quoque certiora cognoscendi ex puero, eos ad cœnam voco.

Postquam domum pervenimus, leniter adolescentulum cœpi affari, & rogare quod ei nomen esset. At ille, se Scordanem in prima captivitate appellatum, in ista secunda adhuc nescire, quod sibi domini nomen imponerent. Tu igitur, inquam, jam antea semel captus? Certe, subjicit ille. Vnde autem, mi puer? & quod tibi primum nomen? Ex ædibus patris (ait) obscure memini me, adhuc imbecillem, armatorum violentia fuisse direptum. Nec quid ultra memini, nisi nos ruri habitavisse, & me Astioristem à matre nuncupatum. Sed Rex Aneroestus dono eorum qui me rapuerant deinde habuit: inter cujus liberos, pene haud dispari cultu vel gratia, pulcherrime aliquot annos egi. Voluit quoque in rudimentum militiæ, ut bellum hoc viderem; in quo, heu! & quid illo actum sit nescio; & ego jam alia fata, ac ut opinor viliora, exorsus sum. Sub hæc verba dolore animi turbatus est. Sed ego jam certus

tus

tus negotii, adoratis numinibus, in quæ potius quam fortunam, referebam rerum seriem: Nihil, inquam, ô puer, in te Dii peccavêre: neque fatis ingratus sis, quæ te in Reginæ familiam asserere tot casibus laboraverunt. Magnæ fœlicitati servatus es, puer.

Impotens lætitiæ eram; & nocte inter maximæ spei omniumque bonorum inquietas imagines ducta, militibus significo me ad Reginam ire, illis aditum impetraturum. Cultum solito nitidiorem assumpseram, coronamque habebam, tamquam sacra Diis facturus; vultus præterea erat inter gaudii sensum porrectior; quæ omnia recentis victoriæ excusabat hilaritas. Inde hoc habitu cum Reginam salutassem, paululum fallere constitui, nec à principio lætitiam totam dare. Igitur, Ne mirere, Domina, inquam, hanc animi insolentem lætitiam. Dii arcana vi somnii ita me impulêre. Forsitan superstitiosum appellabis. Sed adeo certa fuit quæ dormientem egit imago, ut nec somniis illam annumerem. Ne amplius dissimulem, vices tuas jam gaudeo. Ita tibi fœlicem hunc diem portendi monstravit Mercurius credo, aut si quis est alius Deorum nuncius qui venturarum specie rerum summos mortalium erudiat. Tum Regina; Quinam autem, Gobrya, hi gaudii montes? aut verius quid insanis? Videbam (subjicio) sub auroram, cum purioribus somniis tempus est, honestissimæ puerum frontis, his me verbis compellantem; Vade ad Reginam, Gobrya. Nunciabis me ad illam adventare. Tamdiu expetitum hodie securissima ratione conspiciet. Quis tu autem es? inquam. Nam neque vultu isto ac genio, inter te & ullam Deorum prolem disconvenit.

At

At ille iratior; Adeone Astioristem ignoras, ut nomenclatore opus sit? Non novisti Timandræ filium, Principem tuum? Illico loquentem agnovi; cumque vano conatu niterer ad amplexus, excitavit animi impetus membra, & per ingratissimam vigiliam puerum amisi. Divinum fuisse præsagium, Domina, illinc intelliges, quod tanquam cogentibus Superis, de eventu nec ambigo. Tenebis hodie Astioristem tuum. Regina his auditis demisit in pectus anxium vultum, rursusque se erigens, adeo nihil lætum ostendit, ut jam pœniteret me fabulæ. Quid tu me, inquit, rapis in dolorum memoriam? Aut hæc fortuiti soporis delira species fuit; aut si quid simplicius Dii significant, vita hodie defungar, amplectarque inter manes filii umbram. Imo, Domina, inquam, nisi mea promissa processerint, vel multato exilio, vel, quod omnium ultimum, odisse me velis. Ibo ad templum, agamque cum Superis ut promissa repræsentent.

Tanta alacritate coëgi ut speraret; protinusque digressus, pro templo ac Diis meam domum habui, unde fœlicitatem expromerem. Milites ergo cum munere suo in vestibulo regio constituo; per Præfectum regiæ custodiæ, familiarem quidem meum, cæterum rei quæ agebatur ignarum, paulo post introducendos ad Reginam. Ad quam interim redeo; teneoque silentium; si quid forte ipsa prior inciperet. Constabat esse commotam. Nam interdum ambulabat præter solitam vestigiorum mensuram; interdum residentem acerrimæ cogitationes figebant; in me denique sæpissime intuebatur; Cum ecce Prætorianorum dux, ut rogatus à me erat, intravit, monuitque, ado-

 lescen-

lescentulum de præda venustissimum adesse, quem duo milites munus Reginæ adduxerant. Perturbatus Timandræ animus, nondum fata, quamquam sese jam explicantia, capiebat. Nec quid majus suspicata, milites jussit admitti. At vero ubi cum munere fuerunt in conspectu, suavissime hospes; stupore & affectu crescente per gradus, ut correpta, ut possessa diriguit! Spes quam feceram vix passa est ut audiret suum munus commendantes: sed ultro, periculoso & temerario impetu, inspexit in pueri cervicem, agnitoque natalium signo, ut confusam mentem tegeret, aliquamdiu pallam in vultum duxit; quasi oculis male esset. Obfirmata deinde, os retexit. Tandemque militibus post promissa & gratias dimissis, mihi secreto his verbis blandita est: O præstigiator! vigilans scilicet somniaveras! & quæ vera sciebas, quo differres gaudia mea, referebas in soporis vanitatem! Scis quo modo te ulciscar? Tardiora præmia erunt; quæ, fateor, debeo tibi summa. Referes postea, qua ratione in puerũ incideris. Nunc illum accipe; & tanquam ad nostra obsequia instituendum ale. Disciplinis tenerum imbuemus, quæ summam sorté decent. Sine suspicione interim illius aspectu & colloquiis fruar.

Post arcana hæc verba, mihi publice puerum tradit, quem Scordanem appellabamus. Ipsa, quo solutius lætaretur, in secretum secedit. Militibus autem præmia cum fide persolvimus: regia quidem, sed non tamen invidiosa, aut paria dono. Ecce autem in illo sereno non temnendam vim subitæ tempestatis. Rex Aneroestus, missis ad nos præconibus, nunciabat; Si quis suavissimum puerum, sibique inter filios numeratum, reddere vellet, tantilli capitis pretium

tium talenta centum fore. Pertimuimus ad illius importunam benignitatem. Nam qua invidia aut suspicione hunc Regina servaret, quem tam cari suus patronus licitabatur? Saltem barbaræ crudelitatis videretur, & hoc gaudium seni, & tot bona puero invidere. An cessaturus denique esset ipse Scordanes, si ad vires fugiendi adolevisset; aut aliis centum talenta quæsituris non se quoque ad furtum præbiturus? Dum hæc timemus, & nec placet cum Aneroesto pacisci, nec honeste retineri puer potest; fortuna Aneroesto infesta illico nobis favit. In eum siquidem sui cives insurgunt. Subitum bellum fuit; exituque cruento in acie ceciderunt filii Aneroesti, quos duos spei eximiæ habebat. Ipsum (quanquam non repertum cadaver est) illa strage occubuisse crediderim. Et tum quidẽ qui eum dejecerant, regnum illius tyrannico ambitu ad se traxêre. Vix tantam Aneroesti cladem Scordanes vivus tulit. Tanta illi pietatis, suæque jacturæ, supra ætatem cognitio erat. Tamen mora, & (quis puerum crederet?) argumentis, demulsimus. Ita redditus sibi, nobisque servatus, expectatione celerius, omnem sui admiratione ordinem, omnem ætatem, in regia complevit. Seu equitandum, seu tela mittenda, seu ductus in pariete orbis sagittas expectabat, statim æqualibus major, tantus denique erat cui possent magistri invidere. Nec superba, aut pervicax naturæ fœlicitas. Amabant omnes vinci, quia prius neminem ulla arte quam humanitate & obsequio superabat. Nihil in colloquendo urbanius. Cunctis cedere, ambire universos, fœcundissimus salibus, quos, ne læderentur cæteri, in se primum experiebatur. Adolescebant præterea

vires; quas durabat lucta & palo; cursu quoque & venatu, domandisque jugalibus; multa prætereа insomnia; parco victu; & tempestatibus anni totius, ipso usu, valetudini suæ conciliatis. Avi denique sui (quod ego & Regina præcipue apud nos gaudebamus) exhibebat non indolem tantum, sed vocem & gestus.

Haud multo plus sedecim annis vixerat cum animum illi ac vires maturavisse visa sunt fata, ne omnes periremus. Quippe Commindorigem ex nimia copia fastidium ceperat nostri obsequii. Vltra bonorum patientiam sæviebat, scelere diuturno audacior, expertusque quam inulte Britomandes despici posset. Ad extremum nomen regium haud obscure optabat, clientum suorum vocibus in hac ambitione frequentibus; ut dicerent, languescens sub Britomande imperium à strenuo homine excitandum. Plus regnum Commindorigi debiturum, quam Commindorigem regno, si id ei placeret auspicari. Parum interesse Britomandis ad regia munia inepti, ac præterea virili prole carentis, quo nomine appelletur. Commindorigem non solum ex prima nobilitate, sed præterea virum esse. Iamque haud procul ab exitu erant furiosa consilia. Dicebatur tyrannus agitare, quo tutissime munimento Rex cum sua Timandra teneretur; quæ ad eorum victum vectigalia relinquenda, quis utrique comitatus, quæve custodia. Adeo denique despexerat jacentem Britomandem, ut perplexe auderet sciscitari, an relinquere ultro posset tam grave & molestum negotiis regium nomen. Quippe ratus, multum sibi decessurum invidiæ, si id à volente impetravisset. Lacessitus indignissima voce Rex, tunc quidem tenuit

tenuit iram; sed deflere deinde apud Timandram fortunas suas cœpit. Illa nihil cunctandum existimans, &, si fata obstabant, saltem fortiter pereundum; Habeo, inquit, quo te ab impio hoste vindicem, charissime conjux. Sed timeo ne me facilitate tua destituas, detectisque apud inimicos machinis, mecum quoque te obruas. At Rex Diis superis Manibusque invocatis confirmat, se non tantum silentio, sed etiam auctoritate accessurum Timandræ consiliis. Agnoscere miseram mentem quantum ante peccaverit; sed vi injuriæ cladisque quæ instabat, jam fortiorem esse.

Timandra his verbis lætissima; Si fidem servas, ait, die crastina vel victores dignitatem asseremus, vel reges moriemur. Cæterum nemini ipsa in illam noctem communicavit consilium; nisi quod fidissimos aliquot admonuit, ut ad se sub auroram convenirent. Mihi autem non tantum adesse, sed alumnum adducere præcepit, vultu adeo extra ægritudinem ficto, ut nihil insolens aut turbulentum conjicerem. Tunc Commindorix venationi operam dabat, tertio ab urbe milliari; ante biduum profectus in regiam domum, ubi saltus & feræ solis Principibus servatæ sunt. Prima igitur luce coimus ad regiam, ut erat imperatum. Sedecim non amplius eramus; quos ipsa ante Regem constituit, omnes ex numero Optimatum, & Commindorigi vel publice, vel privatim inimicos. Cumq; alumnum meum propius jussisset accedere, ita ad Regem loquuta est. Adhuc incerta sum, Domine, an tuo judicio crimen sit, quod tanquam egregium facinus professura advenio. Celavi te enim fœlicitatem tuam, ut ea securior tibi esset. Nam hostes crescentem

ſcentem ſuſtuliſſent, quæ matura nunc eoſdem pervertet. Ignoſce igitur quod tamdiu ſilentio meo factum eſt ut neſcires quantum Diis debeamus. Et, ut rem paucis aperiam, deſine, iſto adoleſcente vivo, te liberis orbum credere qui patrio ritu in ſceptrum ſuccedant. Nam per Deos Deaſque quotquot appellari fas à me eſt; hic eſt filius tuus; hunc ignaro tibi peperi, mentita puellam ex me natam, quam paucis menſibus quibus vixit de meo nomine Timandram appellaviſti. Simulandi cauſa fuit, ne in illum Commindorigis impietas aliqua arte ſæviret. Cæterum quamquam grave eſt præſentem laudare; dicam tamen quod non poteſt ſileri, aſſurrexiſſe eum in indolem dignam majoribus, & Deos ſua cura prolixius, quam optare auſa eſſem, meum conſilium aſſeruiſſe. Quippe naſcenti penates, ruſtici quidem, ſed fidi, contigerunt. Ita infans deliteſcere atque ali commodiſſime potuit. Creſcentem ſeu prædonum vis, ſeu potius benigniorum mens Cœlitum, deduxit ad externi Principis aulam, in qua ſine ſuſpicione aſſuevit elementis negocioſæ & exercitæ vitæ. Hinc à Diis ſpecie prædæ nobis redditus, ita conſummavit pueritiam, ita viriles annos exorſus eſt, ut utilis eſſe poſſe incipiat nunc cum tolerabilis Commindorix deſiit eſſe; qui premendus eſt, ô Rex, aut accipiendus in dominum. Quantum enim à captivitate abes? Quid aliud expectamus quam vincula? Age potius, chariſſime Conjux, ulciſcere una hora tot annorum audaciam. Quod ſi te patientiæ conſuetudine deſpicis, at regnum avitum huic ſoboli tuæ ſerva: Procerum etiam miſerere, quos hic vides. Nemo enim illorum eſt, qui, quoniam pro majeſtate tua ſtetit, non debeat aut mortem,

mortem, aut ea contumeliam graviorem, expectare à tyranno. Noli tuam dignitatem, conjugem, prolem, & tot fidiſſimorum ſalutem nunc prodere. Nec de mea fide dubites; quaſi novandis rebus hunc falſo ſanguini regio aſcribam. En collo, en cruri extremo certiſſimas notas, tanquam fatorum ſigilla, quibus vario diſcrimine amiſſus repertuſque, me & illos qui conſcii mecum erant non fefellit. Sed præterea ejuſmodi ſunt tempora, ut, etiamſi hęc commenta à me eſſent, debeas commoda fraude uti. Interverte tuum hoſtem, nullis facilius artibus quam hac novitate domabilem. Parta pace de hujus natalibus maturius habebis quæſtionem. Nunc ſi quod eſt eſſe non credis; at tua intereſt ut credere fingas. Verſa deinde ad filium; O mi Aſtioriſtes, inquit, (ita enim naſcentem appellavimus;) liceat nunc te tandem bona fide amplecti. Mi gnate, tot mihi lachrymarum, tot votorum materia. Da frontem, da ora ad oſculum. Nunc primum & te naſci, & me matrem eſſe exiſtimo.

Sic loquente Regina, omnes præter me obſtupuerant. Solus enim ſciebam vera eſſe quæ illa referebat. Sed nec in totum ab admiratione aberam, quod adeo improviſo mihi conſilio rem ad Regem detuliſſet. Cæterum ex omnium ore conſtabat quam hoc novum mentibus eſſet. Rapta voce, vultuumque conſtantia, in ſe mutuo intuebantur. Deinde hi Deos vocabant, alii mittebant lachrymas, aut ſublatis in altum manibus taciti mirabantur fortunæ ingenium. Ita enim Regina vixerat, ne quis fraudem ab ea metueret. Nemo altius tamen ipſo Rege, & Aſtjoriſte, mutatus eſt. Rex gaudio cæteriſque affectibus amens, non loqui,

qui, non moveri. Inspiciebat nunc in conjugem, cui longæ fidei experientia credebat; nunc in filium, & ipsum non minima perturbatione attonitum: cum enim in illius collum Regina invaderet, non ausus negare amplexus, non offerre, incertus contremuit. Sed Regina lachrymis in conjugis vultu visis audacior; Patiaris, charissime conjux, inquit, hunc recipi ad genua tua, aut si jam te patrem sentis, prior quoque porrige manum. At Rex; Non me adeo, fidissima conjux, inimici Dii agunt, ut hanc stirpem repudiem, virtutibus mehercule atque famà quantumcunque regio generi ingens decus allaturam. Equidem sanctitate & prudentia tua fretus, non dubito quin ex me sit genitus. Quod si tamen ipsa deciperis, si quod non est esse existimas; nihil minus hunc filium mihi volo; ut, si non vincula naturæ intercedunt, saltem adoptione me faciat patrem. Simul in procumbentem toto pectore se dimisit. Clarissimus juvenis, & omni virtutis experimento notabilis, pridem omnium corda sibi devinxerat. Igitur eorum qui aderant favorem nulla tantæ fœlicitatis invidia corrupit. Iam tanquam dominum intuebantur. Iam osculum manui vestique ferebant; etiam seniores revocabant ad avum Britomandem memoriam; & tum vere, tum illudente oculos pietate, plurima ex vultu illius Naturam in nepotem transtulisse monstrabant. Rex denique ab uxore quærere cœpit omnem Deorum rationem qua servatus filius sibi esset. Sed Timandra; Minus occupatæ lætitiæ (inquit) erit illa narratio. Nunc à jugulis nostris depellamus perniciem. Quamdiu Commindorix vivet, nec Reges esse nos, nec propemodum homines credam.

credam. Quo animo putas superbissimum hominem accepturum hoc tuæ familiæ incrementum? Sed frustra, si me audis, sævierit. Populi & militum animos subita nec difficili arte occupa. O si te sineret valetudo ad illos procedere; si coram facere tantis rebus auspicium! At ille; Possum ire, domina, possum: Et nisi aliud consulitis, placet populum in regiæ vestibulum ad concionem vocari. Hoc erat, inquit Regina, quod optabam. Præcipitanda sunt omnia, priusquam aliquid admonitus Commindorix turbet.

Præcones igitur tota urbe celeriter dimittit, qui populum ad concionem urgerent quam Rex esset habiturus. Omnibus illi videbantur insanire. Nam quis crederet Regem qui tot annis publico abstinuerat, repente prodire ad populum, ac etiam orare? Quid insolens, quid subitum contigisset? Monstra hæc singulis erant; mutuoque ignari, ut in incertis fit, rogabant docebantque. Sustinuêre aliqui dicere, abdicaturum in ipsa concione majestatem. hoc ultimum munus regiæ potestatis usurpare. Erecta omnium studia erant, fervebantque coëuntium turbæ. Prætoriani milites, & ipsi acciti, per centurias & signa constiterant. Sublimem inter hæc locum, instar scenæ, diligentissime excitamus. Ad quem postquam Britomandes Proceribus medius est progressus, & resedit cum Timandra in suggestu, sibique proximum statuit Astioristem; variæ in populo voces fuerunt. Hi ad Regis conspectum lachrymabantur: quærebant alii quid subitæ dignitatis apud Regem externo juveni accessisset. Sæpe denique imperato silentio Britomandes dicere exorsus est: Diis gratias haberi tam à se quam

quam populo æquum esse, quod sibi filium, regnoque hæredem reddidissent. Hunc juvenem, quem prope se collocatum cernerent, Reginæ partum esse. Sed hostium metu cum natus est esse celatum, eductumque ut privatæ sortis infantem: deinde diversitate fatorum amissum ac receptum. Se illo primum die agnovisse eam stirpem, nec quicquam distulisse quin gaudium populo daret quod esse publicum oportebat. Ac ut gemina omnibus lætitia esset, se militibus quidem donativum promittere; oppida vero & portus triente tributorum & vectigalium levare. Fidem modo exhiberent viris dignam, adessentque Cœlitum cœptis, qui tam eximie Galliæ faverant. Astioristes deinde, Rege jubente, populo militibusque loquutus est. Gratus antea omnibus fuerat; & tunc auspicatissimæ formæ sublimius aliquid accessisse videbatur. Is iterum donativo in crastinum promisso milites suos fecit; Populo quem vectigalium minuendorum pollicitatio jam mulcebat (ea enim atrociter Commindorix & sub invidia Regis intenderat) adhuc congiarium & epulum promisit.

Tam novis & arduis rebus, ad trahendas vulgi mentes magno momento fuêre Optimates; qui cum Rege & Astioriste constiterant; hi firmiorum provinciarum rectores, alii Præfecti militiæ; propemodum autem clarissimis stirpibus nati. Itaque multitudo cœlum acclamationibus implevit; miles armis concrepuit; facilique & subito impetu, ut vulgi sunt studia, universa concio consensit huic fortunæ. Soli Commindorigis clientes, tanquam in patroni exitio, marcebant; aut, illius freti potentia, tacite minabantur hæc omnia eo ab-

eo absente audentibus. Sed multitudine impares erant; quæ tunc quidem extra periculum fortis, mox subito terrore dejecta est. Quippe Commindorix sub hos motus urbem intravit, aliquid insolens agi per suorum quosdam admonitus, qui ad eum decurrerunt, ubi primum vulgatum est concionem à Rege provocari. Is ut in venatico habitu erat, præcipitatione & iracundia calens, postquam vidit populum coisse, & eminere in solio Britomandem, nondum gnarus quid ageretur, sed tanquam supercilio satis omnia compressurus, conscendit ad Regem. Nemo eunti obstabat, diuturna tyrannide non in odium magis, quam reverentiam & metum crescente. Ergo per cuneos populi, jam muti timentisque peccasse, ultro exceptus est. Manu venabulum tenebat, ferrum erat ad latus. Pauci ex domesticis, ut festinatio fuerat, comitabantur, nostris sparis maxime armati. Iamque ad sublimem contabulationem pervenerat, in qua Regem pauci Proceres circumstabant: Illiusque gradibus tumultuarie superatis; Quæ, inquit, hæc insolentia rerum est? aut quis Regi & reipublicæ, me absente, per seditiosos conventus illusit? Expalluerant omnes ipsa parendi timendique consuetudine. Et parum videbatur in Rege opis esse. Solus Astioristes intrepidus stetit, processitque mox obviam, & leviter manu repulsum, ponere tela jussit, & ad Regem quem in solio conspiciebat ire modestius. Commindorix, aliquem id contra se ausum, acerrima indignatione permotus est; celerique consilio, ne impune hoc esset, contorsit in Astioristæ ora venabulum; quod ipsius declinatione vitatum, delatumque ad prætorianorum phalangem,

langem, peccavit in milite. Ensem deinde ex vagina uterque diripuit.

Memorabilius forte spectaculum, hospes, nostra ætas non edidit; quod ut te nunc etiam oblectet, finge animo rerum speciem qualis hæc erat. Quicquid spatii circa regiam fuit, milites populusque (& ipse de Gallicorum conventuum more armatus) late stipaverat. Scenam illam quæ Regis solium ferebat, accersiti à Timandra Optimates conscenderant. Rex altior cum conjuge sedebat in suggestu. Nemo tamen, ubi Astioristæ & Commindorigis enses fulserunt, aut accendere pugnam aut prohibere sustinuit. Tanquam aliquo fatali torpore omnes inhorruissent, undique silentium fuit, oculis mentibusque in hoc unum certamen compositis. Ex illius enim eventu suam quisque fortunam expectabat; & ceu suus funderetur illis ensibus sanguis, sic quisque dolebant, aut vovebant. Deos etiam arbitros pugnæ plerique adesse cogitabant. Iudicarent illi de lite, id est, de Astioristæ natalibus. Si non fabulosæ vanitatis mendacio asserebatur in sceptrum, non commissuros Cœlites, ut per tanta servatus prodigia in debitæ fœlicitatis limine caderet. Ipsa quoque pugnantium species intimos effectus ciebat, & multorum animos trahebat in partes. Nam Commindorix mensuram mortalium prope excesserat: validissimi erant artus, & proceritati non impares; trux vultus, integra adhuc ætas; virium, animorum, militarisque & athleticæ artis ingens opinio. Contra in Astioriste vivida quidem, sed tenera adhuc ætas, non altius quam hostis sui humeros staturam promoverat: Vultus, quamquam tunc minis asper, qui virginis esse

esse posset; liberale vestigium; nec quicquam in eo timeri dignius quam amari. Et hinc misericordia apud bonos; quod cum experto & toties victore progrederetur. Cæterum paria arma erant, ensis utrique. Nec dubitaverat Commindorix ipso impetu juvenem proteri posse. Itaque spernenti vicinior tanquam ad facilem ruebat victoriam. Sed postquam adverso mucrone depulsus est ictus quem alte paraverat, & Astioristæ gladium ægre à jugulo removit; tunc vero diligentius in illum cœpit inspicere, & ut in justo discrimine se tueri. Iamque ensis utriusque vanos in ictus bis terque ceciderat, cum tandem Astioristes prior vulnus accepit in capite, qua in supremam frontem capillitium excurrit. Tum vero sudore ac cruore formosior impatienter excanduit. Circuire, accedere, relinquere hostem, artisque & ingenii mutatione lassare. Vrgebat nobilissimam mentem victoriæ decus & præmium; gnarus, illius mercedem certaminis Gallicum esse imperium. Sed omnium maxime pietas instabat; ut repertos parentes in dignitatem assereret. Ita hostem obsidenti tandem dedit se fortuna. Vt apud nos, de veteri more, cæsim pugnatur, destinaverat forte ictum in caput inimici, quem cervicis deflexio non in totum frustrata est. Incidit enim ensis in aurem, quam cum modica genæ parte dejecit in terram. Movit tyrannus cæsariem; horridusque indignatione & minis infremuit. Furum pœnam ac dedecus ille casus inflixerat. Manabat & plurimus sanguis; adauxitque hoc ipsum insaniam, quod Astioristes (tanquam hoste contempto satis jocis vacaret) dati vulneris dolorem cumulavit ludibrio. Recruduit itaque pugna;

pugna; donec visus est Astioristes indignari tanto tempore constare victoriam. Fœlix ictus, & Galliæ salutaris, qui Commindorigi lacertum eripuit; Quo prolapso institit victor, reclusitque adhuc mori dubitantis vitalia.

Exultavit Arsidas intellecta victoria; quasi cadentem in arena gladiatorem suo plausu sequeretur. Neque mora; Videor, inquit, in Astioristem vestrum inspicere, Gobrya; qualis hoste confecto, labore periculoque jam grandior, se parenti atque vobis exhibuit; ut lætitia, ut successu, magnifice intumuit: quamdiu nudum ferrum, asperumque hostili cruore, prætulit manu. Iuvat, ô Gobrya, in tam dulci cogitatione hærere. Sed quid mentis militibus populoque Commindorige cæso fuit? Talem populum Astioristes habuit (subjicit Gobryas) qualem optaret. Voce, plausu, omni gratulatione efferbuit. Miles extemplo, de jussu Britomandis, novo se juramento Principi obstrinxit. Nocte deinde festos ignes cives coronati choreis cinxêre. Nihil aliud audiebatur in compitis, quam contumeliæ in tyrannum, aut Astioristæ præconia: quorum pars vulgaria erant, moxque casura; alia quæ constabant numeris, quoniam canebantur, diuturniora habuimus. Noster hic inter cæteros vates (simulque Druidam oculis designat) non abstinuit carminibus in communi argumento: quæ, ut adhuc tanquam recenti victoria lætemur, si, hospes, jubebis, ut est humanissimus, recitabit. His auditis, Arsidas, magisne Druidæ ingenium temnere videretur, quam quod amaret narrationem ejusmodi interpolari carminibus, apertissimo vultu inspexit in Poëtam. Nec multum abnuentem exoravit,

exoravit, ut, addito pene cantu, hos paucos versus daret.

Nam quem de Superis colemus omnes?
Cui plus floribus intumescet ara?
Hic honos Superis sit magis omnibus.
Non uno potuit Gallia numine
Exui vinclis, meritoque fœlix
Plaudere Regi.

Divorum cecidit manu tyrannus.
Hunc Tirynthius, hunc Diana telis,
Pallas monstrifica perculit ægide;
Hastis Bellipotens, fulmine Iuppiter.
Hunc & infestis petiit sagittis
Certus Apollo.

Illi scilicet adfuêre Divi,
Et suas tibi credidêre vires,
O Heros, miseræ flebile vinculum
Dum rumpis patriæ. Gallica Perseum
Terra te sensit. Tibi liberata
Nupserit uni.

O lux, ô bona, nec premenda nocte!
Sævum pene puer Giganta spernis.
Despexitque tuas ille ferox genas;
Qualis tela diu tergore reppulit,
Ausus imberbem maculosus hostem
Spernere Python.

Te te delicias, ocellulumque
Natura juvenem! Ah pios nepotes!
Ah dono cupidis chare parentibus,
Tithonus thalamo seu tibi cesserit,
Seu vehet curru, facietque latum
Cynthia patrem.

Laudatis carminibus Arsidas vultum Gobryæ repetit. At ille; Non te superflua narratione conficiam, quæ Druidum, quæ Equitum decreta in Principes; quot dierum supplicatio-

quæ

quæ ad omnia fana populi turba, ut denique omnes in pacem (quæ in tanta Commindorigis factione sperari vix poterat) sponte aut metu consenserint. Quia nox provecta est, hospes, & te dicendo fatigavimus; paucis ad hæc tempora nostrum Astioristem perducam, qui experimentum potentiæ suæ cepit, non voluptatibus aut insuetæ dignitatis superbia, sed liberalissima pietate. Cerovistum & Sicambrem sub quibus vixerat infans, accivit in regiam; ipsique Cerovisto, negotiis scilicet assueto quæ patresfamilias decent, suæ domus præfecturam attribuit. Sicambrem tradidit matri; mox æquatam matronarum præcipuis. Cum eorum filio, qui & Cerovistus appellatur, puer assueverat lusitare, & tunc renovato commercio habuit inter familiares eximium. Adhuc illustrioris fuit in Regis Aneroesti memoriam pietatis. Hujus in se amorem meminerat; Centum illa talenta pro puero & captivo promissa movebant gratissimum pectus; gaudebatque Timandra Regis illius casibus palam filium ingemiscere; conscia ex meritis suis ipsa quanto magis amaretur. Itaque & honorarium tumulum excitavimus Aneroesto, bellumque tyrannis qui ejus regnum tenebant indiximus. Vtilis regno hæc Astioristæ in alumnum devotio fuit. Nam domitis hostibus, terræ nobis & gentes cesserunt olim Aneroesto regnatæ. Ipse Astioristes bellum hoc gessit; intraque sex menses validissimas arces in Alpibus, & quicquid in illis gentibus roboris fuit, sic quæsiit suo patri, ut nulla fidelior deinceps provincia nobis extiterit. Vbi tyrannos Aneroesti spoliis incubantes partim in acie, partim suppliciis cecidit, ad parentes insigni triumpho revectus est.

In

In ea fœlicitate triennium à Commindorigis morte regnavit sub paternis auspiciis. Ratum esse volebat Britomandes quicquid ille jussisset. Hinc magistratus, hinc milites edicta accipere; ab eo provehi Optimates; aut, si merebantur, premi. In eo acquiescebat Timandra: sibique domi & foris videbatur fortunata. Ter illa omnino pepererat. Primum natu Commindorix per nutrices sustulerat. Astioristes secundo editus partu, effecerat ut sospes esset familia. Tertius labor, filia fuit, sexennio Astioriste minor. Hanc Dii volunt incolumem; specie ac moribus inclyta vivit. Cyrthæam appellamus. His se duobus liberis Timandra oblectabat: omnesque jam ceperat elapsæ calamitatis oblivio. Cum mutandis ipse rebus magno, ut existimo, fato Astioristes incubuit cupiditati sciendi quæ tellus quive homines extra Galliam essent; sine cultu, sine comitibus navigare instituit. Herculem Theseumque, referebat, & ex ultimo Oriente tot Heroas, quæsiisse sibi laudem ejusmodi periculis atque vita. Addebat, in tanta potestate, qua Aulam regebat, se iniquis videri non tam asseruisse parentem in regnum, quam alia servitute pressisse. Sed alia, ut opinor, & secretiora suberant, quæ hanc illi peregrinationem commendarent.

Convocatis ergo Proceribus, consiliique novitatem mirantibus: his se parentes dixit regnumque tuendum paulisper relinquere. Nuncupasse olim vota remotissimis à Gallia Diis, quæ in eorum templis exolvere deberet. Ne vero hanc ipsius mentem tristes acciperent, aut luctibus abeunti omen facerent. Reditum enim incolumem & patriorum Deorum numine,

numine, & religione eorum quos petebat. Cum vero acriter repugnaremus; & ad preces gemitus quoque & lachrymæ passim accederent; ille, ut, spe data mollioris sententiæ, non adeo timide aut enixe rogaremus, sponte quidem visus est flecti; Sed eadem subito nocte se ab Aula proripuit. Tam arcano & periculoso itineri unus omnino placuit comes, filius ille Cerovisti & Sicambres, quem ludorum seriorumque consortem diu habuerat. Quo profecti, ubi vixerint, quid illis periculi, quidve virtutis, quamquam nuper redierint, adhuc fere incognitum. Adeo suos errores egregia fide tegunt. Tunc vero, ut timore, ut dolore stupuimus! Qui populi, qui Procerum vultus, postquam Astioristem abiisse compertum est! Lymphati homines ibant, viasque scrutabantur & flumina; si qua possent habere, & morari discedentem. Sola denique nos Timandra à desperatione prohibuit, post aliquot dies litteras ab incolumi filio habere professa. Neque tunc modo, sed deinceps se frequentes accipere referebat, seu vere, seu necessario solatio ægras mentes refectura.

Haud multo plus anno Astioristes abfuerat, cum Britomandes morbo solutus est. Omnes de juvene querebantur, qui obscura peregrinatione destituisset regnum; Vt, cum Britomandes efferretur, pene regio funere lugubrius esset voces audire eum ad patriæ salutem vocantium. Sed interim capessenda negotia erant, & Timandra, vivere filium ac valere, asserebat, sibique, dum ille rediret, reipublicæ summam esse tradendam. Soli illi obstabant, quorum intererat Astioristem non vivere. Ab his vulgo mortuus jactabatur: Reginamque ajebant

bant non ferendam, quæ virile aucuparetur imperium. Sic in partes facile itum est. Plurimi cum Regina sentiebant. Alios ducebat Commindorigis patruelis. Incaluerant factiones, adeo ut jam terra marique præsidia essent. Classis præcipue curabatur; Quia à Massilia Timandram excutere pro victoria hostes ducebant; & illa in portus urbisque tutelam nautas triremesque contraxerat; Cum ecce in tempore Astioristes redit. Avidi statim, nostraque minores lætitia, vix Diis, vix fortunæ, vix oculis credebamus. Iuvabat contrectare venientem, aspectumque repetere. Omnis ætas, atque ordo, sese domibus oppidisque effuderat; non ingentis belli victorem veriora gaudia excepissent. Neque mora, ex seditionis manibus tela excussa sunt. Rex ab omnibus salutatur. Et ne cruenta essent regnandi auspicia, se omnibus quicquid in eum diem deliquissent remittere edixit; eo quoque lætissimus, quod contractæ in armis copiæ essent. Hoc non temere factum ajebat, aut maligno fato in Galliam; sed auspices Deos hunc illi exercitum ad ea quæ destinaverat comparavisse. Corona igitur patrio more sumpta Timandram tantisper dum ipse bellum gerit præficit rebus. Sibi enim in Græcia hostes esse: His se confestim persequendis operam dare. Tum fortissimos militum imponit navibus, interimque dum à littore solvit, præcedere me jubet cum exigua parte classis, & scrutari maria, præcipue quæ intercedunt Liguriæ atque Sardiniæ. Functus officio, omnibusque exploratis, jam lentius ago remigia, certus ipsum venientem opperiri. Ex illius conspectu atque colloquio scies, hospes, me parce tantum Regem laudavisse. Sed quando à Græ

cis pleraque Siciliæ incoluntur, & ille maxime Græcas urbes obivit; dic vero num ipse de vultu aut fama Astioristem novisti?

Iam magis suæ spei Arsidas credens, obtutuque in terram defixus, postquam diu secum omnia exegit; Astioristem, ait, neminem novi; forte de alio nomine, si præterea aliquod habet, agnoscerem. Subito Gobryas; Et vero aliud, ut ab ipso audivi, sibi fecit, ut securior esset humilioris quam fingebat fortunæ simulatio. Poliarchum ajebat se illic vocitari. Comitem quoque qui nobis de nomine patris Cerovistus est, si memini, appellavit Gelanorum. Exciderunt ad hæc nomina Arsidæ vires. Quem ut Gobryas attonitum, hilarique affectu divulsum vidit; cœpit quoque expectatione lætitiæ confundi; Donec ille; Quis Deus tam propitiæ captivitatis author tibi me tradidit? Errassem mehercule per littora vestra, dum Rex interim navigat; & inutili voto apud ignaros pro Astioriste Poliarchum flagitavissem. Poliarchus est ille quem quæro; ea nunciaturus, quæ sospes non potest ignorare. Et ô vos tanto Rege fortunatos! ô candidos Galliæ dies! Quos non afflabit nominis vestri terror? quanti ambitus Regibus exteris ac gentibus erit, in amicis aut hospitibus vestris censeri? Id ipsum me beat, quod video vos cum exercitu navigare. Quamquam scio, non pugnam, non aciem, sed triumphi speciem fore. Nam videre, non experiri hæc arma æmuli vestri volunt. Sed propere Rege convento mihi opus est, cujus privatim etiam hospes sum. Gobryas his auditis profusius Arsidam veneratus, haud ambigue percunctabatur quid afferret aut à quo veniret. Sed Arsidas post incautum subiti gau-

dii

dii impetum prudentius sermonem tenens, magnopere dolebat, quod, Gobrya solerter reticente in Siciliam vehi exercitum, ipse se totius negotii gnarum esse temere prodidisset. Elusis igitur quæstionibus, quibus eum Gobryas deinde urgebat, cœpit multum flagitare, ut celeri navigio ad Poliarchum mitteretur. Et Gobryas, Inhibebimus, inquit, nostrarum navium cursum, hospes, non deductis tantum velis, sed anchorarum jactu, si hæc maria ferunt. Ita haud dubie regia classis, quam scio non segniter navigare, ista nocte ad nos perveniet. Quod si prima lux nobis illum non conjungit, triremem statim dabo, & robustissimos remigum, qui te vehant. Interim acquiesce in hac puppi, nec secius quam inter familiares tuos impera. Post hæc verba strato admotum reliquit, prociditque in vicino ipse lecto: quamquam vix somnum lætitia capiebat. Et Arsidas inter cætera mirabatur, cur non monuisset Argenis, Poliarcho verum nomen Astioristem esse; quod à se oblivione omissum quoties & ipsa virgo meminerat, ut acris cupiditas facillime turbatur, etiam erraturum Arsidam, vano metu audebat ominari.

Iamque non duces tantum aut milites, sed & remigum multi quiete levabantur. Vnus erat navis prætoriæ gubernator, cui suspectum erat cœlum, montiumque natura quos à latere attollit Liguria; expertus, solitos esse, qua se demittunt rursusque eriguntur, per angusta divisorum cacuminum spatia procellas subitis flatibus in mare præcipitare. Nautas itaque vigilare hortabatur, & ad omnes solicitus auras, jam certius expectabat tristiora. Nox media vertebatur, cum à montibus ventus exortus

 est;

est; qui inter navium funes erectos ad malum, primum quidem sibilo ludens, mox suspensum mare extulit; adductisque nubibus abstulit cœlum. Turbabantur subita festinatione nautarum officia, simul inter se clamore sublato, simul undis fracto strepitu nondum vacuas aures repetentibus. Excitatus Gobryas erat, & ex gubernatoris vultu admonebatur non vulgare esse periculum. Quisque ergo monere audebat, quisque præcipere; ut pene tumultus ignarorum nauticæ artis non minore periculo cresceret quam tempestatis fervor. Atri fluctus, aut eruto liventes sabulo, inter noctis horrorem cerni non poterant; nisi cum ingenti fragore allisi velut accensam mutuo verbere aquam instar scintillarum mittebant in altum, rursusque sorbebant. Solus ille spumæ attritus micabat in tenebris, qui sæpe ominoso impetu superans objecta latera, in medio fulgebat navigio. Inutita anchorarum mora erat; quia spatium navibus negabant quo aliquid indulgerent incumbentibus ventis. Alius deinde timor urgebat, ne, si vincula deessent, inter se implicatæ triremes frangerentur. Tandem omne nautarum consilium tempestas pervertit. Nam nec corrigi cursus poterat, nec sisti navigia. Ferri cœperunt qua ventus jubebat; aliquid scilicet veli relinquentes ad antemnam, quo naves per dispares fluctus librantibus ventis starent.

Nocte exacta nibilo lætior dies fuit, tristis imbre, & circumstantis mortis imagine. Noctem quoque secundam vis eadem venti obtinuit. Orta deinde luce, ardor quidem tempestatis intepuit, sed non plagam agnoscebant, non maria, numeratisque navibus paulo minus media parte abesse aut periisse querebantur. Vbi

Vbi vero cura salutis, jam propemodum assertæ, passa est ad alias solicitudines descendere, loqui cœpere de periculo Poliarchi. Quando enim illum haberent, aut quo quærerent, forsitan in adversa aut ignota littora expulsum? Vbi denique ipsi essent, quosve portus intrarent, affectis navibus, sylvaque & pice & littore tuto egentibus? Arsidas omnium immanissime fortunæ maledicebat, quod dejectus à tanta spe, nesciret undis an terra essent errores repetendi. Non amplius Galliam, non Rhodanum destinari; sed vago, & quas maxime terras vellet ignaro, pererrandos omnes sinus, quoscunque tempestas potuit aperire Poliarcho. Vnde illi Phæacia esset navis, quæ sine gubernatoris opera in destinatos cursus ultro se flecteret? Numerare Argenidem dies; ad quam si vacuus rediret, quantum abesset à parricida? Quamquam enim monuerat Gobryas in Siciliam Poliarcho esse iter; metuebat ne de tempestate lassus consideret in portu, aut segnius navigaret, dum interim effluit tempus quo se ab Argenide expectari voluerat.

Hæc volventi, &, qui mos infelicium, pene cum Gobrya jurganti, quod se in cursu ad Poliarchum tenuisset, nunciant nautæ, instar nubeculæ aut caliginis procul videri; id se terram opinari. Quæcunque illa esset, eo tendere Gobryas jubet. Cum summa vi remigassent, medio pene die quidam in exiguis lembis excepti sunt, qui finita tempestate maria legebant, exploraturi si quid ad eos naufragia tulissent. Per hos est cognitum illam Africæ plagam esse; cæterum arenis infidam, quas brevia huc & illuc tegebant. Non procul abesse Numidiam. Desertus haud longe erat portus, nec certum

 an satis

an satis hospitalis. Sed necessitas subigebat, omnia ventis & pelago arbitrari tutiora. Ad terram igitur duces ipsi fuêre qui de regione indicaverant; Relictique pauci cum lembo, qui socios, si qui in proximo errabant, colligerent, magno Deûm favore, omne quod à Gobryæ classe aberat, intra noctem receperunt. Ita, ut in malis rebus, optime erat; omnes incolumes, nulla funditus navis perierat. Incolæ præterea siccis piscibus, cæterisque quibus paupertatem sustentabant alimentis, exhibebant insolitæ humanitatis officia.

Sed nec classi quam ducebat Poliarchus tempestas pepercerat. De Sicilia, de vindicta, de nuptiis cogitantem, haud injuste impleverat sui fiducia. Quando in regio habitu erat, tot opibus, tanto exercitu sublimis, cur generum aspernaretur Meleander? Radirobanem, Archombrotum, & si qui præterea æmuli erant, seu privatis seu publicis armis decernere vellent, audebat despicere. Ad extremum legem Siciliæ, quæ potentiora matrimonia abnuebat, vel se ferro recisurum credebat, vel interpretatione remoturum; Ne Sicilia nempe Gallico sceptro diceretur accedere: sed legibus antiquis viveret; &, si plures peperisset Argenis, esset secundæ prolis hereditas. Inter hæc studia videbatur navigium non satis ferri ventis, aut agi remigibus. Ibat ergo per transtra; tonsasque lassabat; cum illa tempestas incubuit, & à cursu quem instituerant submovit. Ipse quamquam intrepido animo erat, tamen cum assilientes pertinaciter undas vidit, & veluti suum caput voventes, matri & sponsæ dedit, ut mori timeret. Torpentes itaque magnitudine mali admonuit ne artem projicerent, neve ultima timerent;

timerent; nobiliora sibi fata deberi, quam ut ea ætate undis obrueretur. Ea spe quamquam habuit ad officia strenuos; parum tamen potuère in acerrimos fluctus, donec, classe compulsa ad externæ & ignotæ regionis prospectum, sponte mare detumuit. Tunc vero nec remigibus vires ad novum laborem supererant; nec debilia navium latera, & pondere tot undarum, quæ in illas arietaverant, laxa, diutius navigationem ferebant. Ægerrimũ id erat Poliarcho, omnes dies qui ipsi extra Siciliam lucebant, sibi & Argenidi capitales credenti. Vicit tamen nautarum consensus, timorque naufragii. Nam & sibi propter Argenidem charus esse inceperat. Petere igitur proximũ littus jubet, si quam navibus stationem reperiebant.

Adhuc incerti erant qui homines aut quæ tellus; sed amœnam plagam esse multæ arbores monstrabant, modiciq; colles ad mare. Varia quoq; navigia, ad piscationem, aut merces, passim stabant in anchoris. Præmiserant igitur nautas in expedito lembo, sciscitaturos quæ pars terrarum esset; quibus mox ad Poliarchum referentibus, Mauritaniam esse, ipse locorum speciem à summo contemplatus tabulato; O Gelanore, inquit, nosti fluvium? nosti oppidum Lixam? nosti procul in hoc colle Dominæ villam? Hæc illa est Mauritania nobis amica; illud optimæ Reginæ Hyanisbes imperium. Non nos fata in totum aversantur, quæ fractos ac nescios impulerunt ad fœderatum littus. Sed ne subito classis adventu terreamus imprudentes; vade prior ad Reginam: qui me casus egerint, mone; ora placidum navibus meis portum. Interim adverso remigio naves circa hos fluctus sistemus. Statim rumor

mor inter classiarios nautasq; vulgatus est, hospitalem suo Regi esse terram quam cernerent; nihil secius quam in patriæ sinu tam vectoribus fore quam ratibus. Haud tarde, quod vehemétissime optabant, alacres crediderunt, lætoq; celeusmate rates impulsas, ubi deinde imperatum est, pariter à cursu obliquis sustinuerunt remigiis. Nam ad portum, priusquam indulsisset Regina, accedere non placebat.

At vero Gelanoro, ubi primum in expedita rate subiit flumen, inopini tumultûs atrocitas illam prolixam securitatem eripuit. Quippe undæ concitatis fervebant navigiis, multoque terrore totas ripas tela compleverant. Causa subiti motus fuerat visus procul in mari cum exercitu Poliarchus. Nam hostilem classem audiverant (nec fama fallebat) in eos navigare. Illam esse tunc rati, formidolose decurrerant ad arma. Pauci adhuc milites lecti; vix aliquæ naves armatæ; (Nam haud pridem denunciatum erat venturi belli periculum.) Civium ut plurimum iste concursus fuit, qui tumultu insani circumstetêre densis scaphis venientem Gelanorum; Quia præconem ab hoste jam vicino, & sub eo nomine exploratorem credebant. Ille quamquam perturbatus, tamen identidem repetebat, se amicum & fœderibus tutum, non meruisse aut timeri, aut diripi; Denique à Poliarcho ad Reginam nuncium advenire. Forte adfuit qui hospitem agnosceret, ex eodem littore paucissimos ante menses cum domino Poliarcho summo favore Hyanisbes digressum. Mutatis igitur vulgi affectibus, cœperunt de classe rogare quam cernebant. Ille non exercitum Africæ inimicum, sed Poliarchum adesse cum suis copiis confirmavit.

mavit. Sic in terram egressus, perductusque est ad Reginam; quam belli præsentis opinione attonitam, ita refecit, ut non tam cum militibus Poliarchum, quam præsides Africæ Deos advenisse arbitraretur. Protinus ex purpuratis missi, qui Poliarchum invitarent ad terram. Ipsa pluribus interrogare Gelanorum, quas imperio gentes obtineret Poliarchus, in quos arma destinavisset, quove consilio sub veste privata antea suppressisset majestatem. Gelanorus quæ premenda aut referenda essent haud nescius, Reginæ animum dulcissimis allevabat sermonibus; ut vix eum ad dominum redire pateretur de hospitii humanitate nunciaturum.

Quintus jam dies erat, ex quo cibum ipsa Regina vix sumpserat, occultis & publicis curis gravis. Namque ut Radirobanes, inverecundo in Argenidem scelere fœdus, Calarim rediit: pensato cœptorum dedecore, timuit ne leviorem suorum reverentiam deinde experiretur; haud dubius, ita vulgi, ita militum animos esse, ut Principes ex successibus æstiment. Dari enim virtuti fœlicibus, quod fortunę est; & frustratos impetus contemptu vindicari. Ne itaque ocio sermones sererentur, utque præterea implacidam mentem novorum motuum gustu reficeret, in belli consilia rursus incubuit: sed in Siciliam confestim redire non placebat. Quia, se illic expectari non dubius, omnia fervere paratibus augurabatur. Inveniendos potius esse in quos interim verteret impetum; dum & novi milites ad arma durarentur; & deinde, ex mora remittentibus Siculis curam, improvisus in Meleandrum invaderet. Nec defuit cupienti novi belli occasio. Diu erat, quod Mauritaniam invadere meditabatur. Et hæc causa

X 5 fuerat

fuerat classis ornandæ, quam deinde Argenidis & Siciliæ potiundæ injecta spes ad justiora in Lycogenem bella provexerat. Tunc vero & antiquæ movendi in Mauritaniam causæ redibant in animum; & ad illas præterea visæ sunt recentes accedere. Forte enim Mauri piratæ, non magis externis quam popularibus graves, ex aliquot mercatoribus Sardis prædam egerant; & ipse ex Sicilia rediens spoliatorum questus lætus accepit. Neque mora, tanquam publico Maurorum consilio illata hæc fuisset injuria, ad Hyanisbem misit, non modo qui res repeterent, sed juberent de noxiis dari sibi supplicium. Illa, neque res suo raptas auspicio, neque sontes in sua potestate esse, respondit, aut illos se pro civibus habere. Vindicarent se Sardi ubicunque noxios deprehenderent: Se quoque ultioni qua posset accessuram. Radirobanes responso Reginæ in deterius apud Sardos de industria vulgato, finxit acrius iram, Sardiniam à Mauris sperni, & ideo neglectos esse questus quia minæ abfuerant.

Itaque tanquam satis violatis fœderibus, non modo ulcisci mercatores, sed & repetere majorum suorum jurgia cum Mauritaniæ Regina constituit. Nam veteres Sardiniæ Reges sibi deberi Mauritaniæ sceptrum contenderant frequentibus bellis. Postea sæpe has lites aut induciæ, aut nomen pacis suppresserat; quæ mox (ubi alterutri Regi placebat) veluti à somno receptæ, specie æquitatis libidinem armorum tegebant. Tunc vero Radirobani visum sic exercitu uti, quem à Sicilia ferocem reduxerat. Et quod mulier in Mauritania imperabat, facilior promittebatur victoria. Ut hæc tamen armorum & violentiæ libido ad imaginem juris accederet; adornavêre illico Fecialem, qui auspicaretur bellum, dum subitis in Sardinia delectibus reparantur legiones. Et ille ubi Lixam pervenit, ad Hyanisbem intromissus, eam, nisi sceptro decederet, nisi Mauritaniam Radirobani traderet, strenue adfuturos cum exercitu Sardos qui jus suum persequerentur, audacter pro sui muneris inviolabili sanctitate admonuit. Regina improviso territa malo non tamen cunctanter respondit; Vile esse Radirobanis cœptum, quo mulierem cogitabat pervertere, forte robur non ausus in viros experiri. Annorum plurium pacem, nihil læsum, nullo in populis motu, corrumpere; in perfidiæ vicinia esse. Non posse falli Deos; Sed nec abesse humana præsidia; Neque unam esse Tomyrim, quæ sanguinem sitientibus sciret dare. Ab ea digressus Fecialis, ubi stetit in littore, dextera hastam tenens, Quod, inquit, rem Sardorum publicam Mauri violant, nec moniti emendant contumaciam; quodque Rex & Populus Sardorum Reginæ & Populo Mauro bellum jussit; ob eam rem ego Rexque & Populus Sardiniæ, Reginæ & Populo Mauritaniæ bellum dico facioque. His solemniter dictis, telum emisit in hostico, & receptus in navem viam ad Radirobanem relegit.

Audebant Hyanisbem proximi amicorum incusare, quod abesse filium esset passa, in quem debuerant belli curæ recumbere. Se enim ideo ad contumeliam faciliores Radirobani visos; Venire quasi ad vacuum regnum hostem; illamque aciem despicere in qua virilis purpura non fulgeret. At illa fortunam plus quam se peccasse referebat; quæ rerum placidissimum cursum inopina tempestate turbasset. Sed & filium

filium non procul abesse; & impigre rediturum, acceptis literis quas ad eum cogitabat. Interim milites legerentur, nec quicquam sedulitati deesset, quam illa tempora quærebant. Vix biduum inde processerat cum de rebus, quę instabant, inter proceres agitanti nunciatur alterum ex filii servis (duos enim omnino abvexerat) pervenisse ad Regiam. Stupuére scilicet omnes, videbaturque non impar fabularum vanitati fœlicitas: in ipso temporis articulo advenisse, qui certo de Principis valetudine referret; moneretque unde esset arcessendus. Servuli autem ad Reginam mittendi causa hæc fuerat. Archombrotus postquam ad nuptias Argenidis nihil deesse sibi vidit præter authoritatem matris; ne sibi moræ esset in lætissimis rebus, ad eam famulum dimisit, cum ejusmodi litteris, quas juvenis, & amator, & inter illos impetus tamen maternæ potestatis haud oblitus, scribere poterat. Porro mater, erat ipsa Hyanisbe. Is vero inter suos Hyempsal dicebatur; Sed ex matris imperio ad Gręcos navigans, genusque dissimulans, conveniens illi genti nomen assumpserat. In iis literis magnopere suæ in matrem reverentiæ imputabat, quod ex jussu ipsius generis sui fortunam fideliter tacuisset: Cæterum fœlicitatem offerri quæ superaret omnia vota; Affinitatem cum opulentissimo Rege, possessionem Siciliæ; Virginemque in qua animi dotes tantæ hæreditati præstarent. Orabat, ut Regi, cui tantopere placuisset, suorum natalium decus ligneotus placuisset, suorum natalium decus liceret aperire. Etiam ipsa ad filii hymenæos Optimatum præcipuos dimitteret, pecuniamque, & opes, quæ Mauritaniam commendarent Siculis in illius auspicium transituris.

Reginæ

Reginæ non tantum non jucunda epistola fuit, sed ad illius lectionem conterrita sic expavit, ut qui aderant, nihil lætum de Principis valetudine suspicati, percunctarentur à servo quid dignum attulisset eo Reginæ vultu quem cernerent. At ille Hyempsalem non modo valere, sed & apud exteros egregie florere confirmabat. Hyanisbe quoque non dubia, ex sua consternatione alios timuisse, vultum collegit; Deûmque auxilio incolumem filium dixit brevi rediturum in patriam. Sed ubi secreta fuit cum famulo qui litteras attulerat; Puto, inquit, satis tibi à filio imperatum, ne hic ulli enuncies apud quam gentem versetur. Tu sodes diligenter fidem serva. Neminem enim meorum scire hoc volo. Oportet præterea ut strenue redeas. Primo mane abibis hinc ad illum. Fides tua effecit, ne te præmiorum admoneam, quæ utrimque te expectant. Hæc effata secessit in gynæcei penetrale, non magis de Radirobanis injuriis quam de filii voto solicita. Tantamne vim negotiorum mihi subito esse objectam? Hinc Siciliæ affinitatem timeam, illinc arma Sardiniæ? Tune, charissime, ut Meleandri gener fias? Vt te imprudens in eam regionem miserim, quæ te & nobilissimam virginem una ruina perdat? Avertant Cœlites quod meo errore merui. Quid? heu semel, & Radirobanes mihi regnum, & Argenis filium tollit? Sic plena terroris sumpsit ceram, in qua ejusmodi verba posuit. Quantum cogitationes tuæ à rerum nostrarum fortuna abhorreant, mi gnate, hinc scias; quod vix ab oculis meis abscesserat Fecialis Sardiniæ, nobis à Radirobane denunciator belli, cum literas tuas accepi; quæ te intempestivo hymenæo instare docuerunt,

cuerunt. Fortunæ gratulor, & virtutibus tuis, per quas effectum est, ut adhuc de genere & opibus ignotum Meleander sua affinitate dignum existimet. Sed maculabis tuam famam, si amori indulgens, matrem & patriam sines turbulentissimi Radirobanis prædam esse. Noli Siciliam utcunque dotalem, maternæ Africæ præferre; quam incolumem vix habebis, nisi confestim huc properas. Scis, quanto facilius res servari, quam perditæ possint recipi. Post matrem assertam, post triumphos, & fortissimę pietatis decora, ibis major ad fœdera, & dignior peti. Sed neque in Radirobanem solum, aut bellum, moras retuleris quas nuptiis illis jure materno injicio. Periisti, mi gnate, nisi prius loqueris mihi quam ducas Argenidem: Redi confestim ad charissimam matrem. Gaudebis ædepol; & grandem pietatis mercedem esse intelliges hoc ipsum quod mihi parueris. Nam ut meam mentem scias, adeo interest ante conjugii sacra à me ipsa te moneri de rebus arcanis, quæ non literis, non nunciis credi possunt; ut, si postvertas officio, me tibi matrem negem. Accedam ad Radirobanis partes, ne hereditate & veluti spoliis meis exultes, quã mœrore confeceris. Iam hoc satis imperatum tibi puto. Indolem novi; quam non potes ulla fortuna aut peregrinatione exuisse. Cæterum, ne me tuis pervicaciter votis putes aversam, nihil abnuo quin Siciliæ Regi indices te filium meum esse. Qui si te generum optat, si tibi cum filia Siciliam vovet; tecum idoneam mittam manum qua irruentibus Sardis obstes. Faxo in Siciliam illico redeas, postquam te hic filium sensero, & Radirobanes hostem. Vale. Conscriptam in hunc sensum epistolam servo cum

cum traderet, adjecit, ut filium hortaretur, nullibi moras ducere, priusquam pervenisset in Africam; & hæc pie curare quæ ipsa his litteris mandabat. Servus omnia pollicitus ut decebat, tamen biduo ob tempestatis vim mari exclusus, vix denique à portu solverat, cum adesse Poliarchum Gelanorus nunciavit.

Tunc vero Hyanisbe non sine Deûm numine advenisse vires amicas præfata, Poliarchum in arena cultu regio curat excipi. Ipsa cum Aulam intraret obvia fuit. Et exacti memoria beneficii, & præsentis operæ quam ab eo sperabat necessitas, humanitatis officia geminabat. Tanquam cum filio loquuta est; nisi quod reverentia accedebat blanditiis. Nec deerat ille laudibus suis, tam submissius in Reginam, tam concinna modestia se inferens, ut plerique succlamantes tanquam matrem & filium uno ad Deos voto conjungerent. Dispositi in littore erant qui duces illius militesq; exciperent. Publice omnibus hospitium præbebatur. Maurorum una vox erat, gentem externam nullo Mauritaniæ junctam commercio, nulla stipendia quærentem, adesse, quæ suo sanguine periclitantes tutaretur. Ergo amplecti venientes, & pro se quisque bene hospitibus præcari; in liminibus quoque vina coronasque statuere; Vt mirum esset Gallis adhuc ignaris quod Afri beneficium petebant, alicubi terrarum melius peregrinis quam in Gallia sua esse. At Regina non morata diutius, quam dum à vestibulo Poliarchum ad Aulam deduceret, ita loquuta est; Ecce te Regem, vir fortissime, non nunc primum cognoscimus. Nuper sub privato habitu cum hic esses, suspeximus tuas dotes, quas diligenter explorantibus nulla minoris sortis simulatio

simulatio eripuit. Tunc quidem me mihi reddidisti, cum animam prope meam latrones abstulissent in cistula. Iam vero ut asseras tuum munus, sive tuo sive cœlitum consilio huc cum armis appulisti. Quippe improvidam, & pace nimia deceptam, Rex Sardiniæ Radirobanes bello aggreditur. Expectamus quotidie classem nostris litoribus infestam. Nec contrahi vires tantillo momento potuerunt. Mulier sum. Filius abest. Tu patrocinium suscipe; & gloriæ tuæ tribue, ne Reginam, & injuriis petitam, videaris despexisse. Equidem summam tibi rerum permitto. Tantum aliquos dies, ad præsidium morare; ut nemo de Radirobanis furore sine mentione tuæ virtutis loqui possit. Quantumcunque, & quocunque festines, legitima erit hæc mora.

Hæc dicentem non modo majestas, sed & mœstitia, ac pene lachrymæ commendabant; Pudebatque Poliarchum extremam oranti opem tarde annuere. Sed rursus amoris sacramentum, & quod supplex etiam ac misera erat Argenis, submovebat stimulos præsentis pietatis; donec vehementer miratus Radirobanem ab Afris timeri, quem credebat in Sicilia esse, percunctatus est, ubi ergo terrarum is degeret. Quem postquam intellexit à Sicilia abscessisse, & vel esse in Sardinia, vel adversus Africam navigare, acerrimo metu cohorruit, ne rapta aut tradita Argenide recessisset in patriam: Nec distulit quæstionem; Ecquid audistis, ait, illum Siculi Regis generum esse? Hyanisbe quæ in Archombroti litteris certa erat innuptam esse Argenidem, (breviter quidem mirata, quid hoc ad Poliarchum) negavit ejusmodi quicquam factum. At ille ignarus, quis hanc

hanc sibi operam dedisset; qua depulsus ratione Radirobanes quove authore esset; cogitavit, nihil tunc igitur causæ esse, ut tam præceps Siciliam cum exercitu peteret. Nam quid præter Radirobaně urgeret Argenidem? At vero apud omnes pro flagitii infamia fore, si desereret Hyanisbem, & veluti traderet hosti. Mittědum ex fidis hominibus aliquem qui interim Argenidem solaretur, & negotii admoneret, quod necessarium fortuna objecerat. Quod si non impetu hoc bellum veniret, sed tempore traheretur; tunc se pace Reginæ, relicto in Mauritania præsidio, cum copiarum parte discessurum ex Africa. Neque parvum manendi incitamentum erat Radirobanes, velut fatalis hostis ubique objectus: Vlturum enim se, specie vindicandi Hyanisbem, dolores quibus ille Argenidem cruciaverat. His paulisper pensatis, Reginæ in hunc modum respondit. Quod silentio meo suspensam te habui; ne crede, Regina, me ambigua consultatione versasse an esses relinquenda; id est, an paulo nequior ipso Radirobane esse possem. Sed me prædonis, non nunc primum apud me damnati, scelus monuit; rursusque meæ sortis fœlicitas, quæ meos errores propitia huc advertit. Nam seu te, Regina, seu causam, seu benevolentiam in me respicio, tanta verecundia tibi devinctus sum, ut negare nil liceat. Quando igitur ita res tuæ sunt, omnia mihi posthabeo: Vtere regni mei viribus: sciasq; in te colenda nihil me tuo filio cessurum; neq; impune, me vivo, futurum Radirobani, quod tuam veluti orbitatem provocavit.

Adeo hæc læta vox Hyanisbæ & Proceribus fuit, ut in Cœlestis suæ ædem plerique decurrerent; omni suffitu gratias habituri de adventu Poliarchi.

Poliarchi. Nec religionem popularem aversata Hyanisbe, etiam Poliarchum provocavit ad templum. Concitata juveni erat ex maritimo periculo pietas: ut nec invitus ad numinis Afri limen accederet. Vidit ergo, & amoris sui vota illi Cœlesti commendavit; quam, seu Venerem, seu Iunonem existimes, virginis specie factam leo vehebat, oculis in altum erectis, pectore quoque & primis pedibus in sublime ita versis, ut in cœlum eniti videretur. Cœlestem Venerem, Parcarum natu maximam, primi Assyrii coluêre. Hinc non longe ad Tyrios potuit commeare religio, & ab iis inter Carthaginis auspicia Africæ tradi. Tunc quidem in honore præcipuo Mauris erat: & sub signo istos versus marmore inciderant, quibus non modo illa Dea, sed & Africa celebrabatur.

Ne cœlum, ne Diva tuo subvecta Leone
Irrupisse velis. Magis hic tua limina serva,
Limina, quæ votis meritoque implevimus auro.
Tu si Diva faves, Libycis non finibus illa
Præstet humus, cui Sidonii de littore Ponti
Virgo tulit nomen falso subvecta juvenco:
Aut molles Asiæ tractus, qua Martia multum
Frangitur & blando lascivit sydere Virtus.
Aspice quam latis jactat sese Africa fatis.
Illam ingens curvis Nereus amplectitur ulnis,
Ceu custos: totamque videt. Ni faucibus obstet
Vna Pharos, geminumque solo discriminet æquor.
Ridet cultus ager: facili sata credita surgunt
Fœnore; Magnanimi celebrant deserta Leones;
Et dites strident ebora inter candida sylvæ.
Hesperidũ hæc fulvos genuit terra aurea ramos;
Hesperidumque Atlanta patrem, qui vertice magno

Arduus in miseras cœlum descendere gentes
Non sinit, aut tactu sordescere sydera terræ.
Hic tepidus lavit nascentem Pallada Triton.
Hic & fatidicus mediis in Syrtibus Ammon
Haud sitit, & multa velat sua cornua sylva.
Nos pater Armipotens, nos & Iunonia servant
Numina, nec montes spernit Deus ales avitos.
Tu quoque, Cœlestis, Genitrix tu maxima rerum,
O adsis; Libycas & qui jam dicere dotes
Certabunt, seu Musa chelym, seu sumet Apollo,
Te, Dea, te primam, & tecum tua munera narrent.

Nuncupatis apud Cœlestem votis, reliquum diem belli cura absumpsit. Quinquaginta varii generis navigia erant Poliarchum comitata. In iis ultra duodecim armatorum millia ferebantur. Pars classis tempestate debilis in arenam subducta; alia, pelagi fluminisque observatura confinium, cum Mauritaniæ triremibus in stationes divisa est. Trabes, remos, & cum funibus vela, omnia denique armamenta, ingens festinatio conferebat. Inter mare & urbem delectus castris locus; & additi Gallis Mauri vexilla in eodem fixêre principio; induti more gentis ferarum ingentium pelles, & elephantorum terga curvantes in usum clypeorum: Paucos tamen hos esse Poliarchus dolebat. Nam vix ad tria millia scripti milites erant; Cives autem, castris inepta multitudo, intra Lixam cum armis ad mœnia aggeresque servandos continebantur. Neque ille dubitabat quin tum Gallicis quas advexerat copiis posset debellare Radirobanem. Sed si bello, non prælio opus erat; quid faceret in Siciliam iturus? Solusne proficisceretur? an suos milites se-

tes secum abveheret, quos Hyanisbe propemodum solos habebat? Huic curæ intentus, constituit hortari Hyanisbem, ut gentilem aciem ampliori delectu adornaret; Non quasi Radirobanis metu, suive discessus mentione injecta; sed veluti transferendo in Sardiniam bello, si forte timidioribus mutatus consiliis hostis cessaret.

Igitur postera luce, de belli ratione cum ageret, suasit, ut tributum in belli apparatus Mauris omnibus imperaretur, quo Regina, pluribus cohortibus, atque turmis, gereret bellum; Numidas quoque qui in vicino erant, mercede conduceret. Vtilissimum consilium (retulit Hyanisbe) & quod meæ etiam menti succurrerat. Sed quis locus convocando nunc ex tota gente concilio, cujus necessaria est tributis indicendis authoritas? Stupuit Poliarchus, liberis regnis assuetus: Non ergo jus regium, non regionis discrimina, satis populum cogere ad tributa; nisi ipse per homines à se legatos consentiat? Scilicet nervos imperii, id est, ærarium, in potestate populi esse! Hunc arbitrum rerum, & suorum Regum Regem, uno hoc jure publice omnibus cœptis, consiliis, viribus moderari? Certe non regnandi veras leges hoc pati; non cum summi imperii nomine convenire. Cœpit deinde hortari Hyanisbem ut excutere anniteretur pessimi moris jugum, quo sceptrorum libertatem Mauri adstrinxerant. Et tentandi an id populus pati posset, tunc commodissimum tempus esse, cum externo pavidi bello, crederent, pensione quam Regina imperasset, se salutem redimere; Videberis, inquit, non novandis quidem rebus intendere vim regiam; sed sub discriminis articulo extraordinaria

ria quidem, sed necessaria ratione id æris impetrare à civibus. Quod si successerit; præjudicio utique erit, ut & in cæteris periculis, nihil rogato populo, idem necessitatis terror ad tributa sufficiat. Et, ut quamvis aversæ aut fastiditæ rerum species ipso usu nobis conciliantur, paulatim assueti patientur ex uno Regis suffragio rem pendere: magno quidem ipsius populi cõmodo, cui sæpe libertatis umbra illusit.

Scio, retulit Hyanisbe, multum mihi prolique accessurum, si hanc nobis potestatem pararem. Sed nec unquàm absque discrimine ea novitas proferetur in populum, & nunc omnium minime, cum in hostem concitandi sunt animi; jamque satis externi est mali, absq; civili discordia. Ædepol efficacius Radirobani pugnarem, quam ille omni exercitu quem parat. Nam & Maurorum contra me studia accenderem, & illi placarem. Dii præterea obstant ne hunc morem violare aggrediar, quem omnino existimo sanctissimæ æquitatis plenissimum. Quem autem? subjicit Poliarchus. Ne, inquit Hyanisbe, inconsulto populo aut invito ulla tributa Rex imperet. Placetne Reginæ personam nunc exuam; quæque sæpe in hanc rem audivi aut ipsa cogitavi, recenseam; vel ut mecum sentias, vel ut errore me liberes? Placet, inquit Poliarchus. Patrocinare illis, qui nec perdi nisi propriæ potestatis licentia possunt; nec servari nisi ad obsequii reverentiam adacti. Simul se ad audiendum composuit, juvenili animo indignatus id quod tantopere sentiebat oppugnari; Neque ratus Hyanisbem tam ex animi sententia loqui, quam subductæ potestatis pudorem specie æquitatis tegere velle; quasi sublevaturam suas angustias, si ad sortem,

sortem, ad quam ipsa adigebatur, alios Reges damnaret.

At illa; Principatus conditos scimus, ut, vi sublata quæ omnia ad potentiores trahebat, ex naturæ & rationis imperio agantur res humanæ. Quid autem ad naturam magis putes accedere, quam ut quisque opibus industria sua partis fruatur; aut rationi civili commodius, quam, ut intelligamus quid nostrum quidve alienum apud nos sit? Atqui de medio utrumque tollimus, si quæ cives sua diligentia pepe rêre, vindicamus ut lubet ærario; facimusque ne sciant quantum ex domesticis opibus Regi, quantum sibi jura attribuant. Qui enim id sciant; cum non hoc suum, ac ne legis quidem arbitrium sit, sed Principis duntaxat unius; cumque tributo semel exacto, adhuc ipsi simpliciter suis bonis non gaudeant, quæ aliis scilicet Regis edictis possunt rursus delibari? Mistæ hæreditatis, atque confusæ, quot mala sint si ignoras, respice ferventia litibus fora. Hanc communionem, hoc chaos, non amici, non fratres diu ferunt. Ipsæ deniq; uxores scire volunt, suis ex bonis quid in maritum transferunt, quidque sibi recipiant. Quis igitur diuturnam & publicam pacem speret, si quæ Rex adimit civibus facit sua; quæ relinquit, adhuc habet cum illis communia?

At vero ubi tollendi tradendique fines sunt, ea æquitas à natura præscripta, cuique familiæ limites suos, jura, officia, designat. Spes deinde placendi, & aliquid utrimque impetrandi, mutuam necessitudinem insinuat inter Regem ac populum. Quippe populus, ne Princeps commissum sibi ferrum summo jure stringere amet, ne temere ineat vel bella vel paces, ne imperitis aut levibus publica munia dividat, sponte regiam gazam de suo implebit. Erunt hæc præmia, quibus Principis virtutes donabit; simulque præteritis beneficiis gratiam referet, & futura merebitur. Rexque vicissim non committit ut cives sævis aut externis moribus lædat, nihil quoque, si durius cum illis agetur, de suo concessuros. Hæ sanctissimæ sunt habenæ, quæ Regem populumque jungentes, utrimque ab injuriis & superbia arcent luxuriaturam potestatem.

Sed opus est scilicet ære ad quotidianos Regiæ sumptus; & ex magnificentia Regum de viribus & opulentia regionis externi judicant. Quid præsidia? (inquies) quid classis? vix ullum profundius mare quod ingestas opes absorbeat. Equidem vera hæc esse, experimento quoque comperimus. Sed nec ullis Regibus tam anguste à populo legem dictam existimo, quibus ad hæc regni munera atque insignia non opes sufficiant. Ingentia illis patrimonia, &, si probe curentur, satis dignitatem assertura. Portoria quoque non pauca, licitatoribus magno redempta; His pleraque præterea jura & in aliis gentibus aliisque diversa sunt. Hæc gaza, hæ opes, Regi ad splendorem sufficient, si regnare solus volet, nec prodigis animis quos insane aut serviliter amat pene in purpuræ communionem asciscere. Ast ubi tam perdendi quam rapiendi aviditas illum invasit; ut nec assuetæ & legitimæ opes, ita nec ulla tributorum acerbitas tantam voraginem explebit. Subeat imperia populus, suam operam suosque labores in ærarium conferat; at is Princeps (ut de Erisichthonis fame pueris narramus) semper vacuus, & erectis in futurum votis, egebit.

Eo

Eo quoque profusior quo facilius credet rediturum sanguinem confecto ærario. An ergo miraris abstinere populum nihil profuturo obsequio, & negare proceribus paucis qui Regem circumsident, opes sibi & liberis paratas; quas tamen & Regi donabunt, ubi illas jam non ex prodigæ mentis morbo, sed efflagitantibus patriæ rebus exposcet?

Audio quoque, in gentibus quæ patientissimæ tributorum sunt, minus illo obsequio Regibus agi quam creditur: quia patrios fundos, & quicquid Regibus in domestica hereditate est, paulatim hæc facilior popularis pecuniæ ratio atque fiducia evertit. Negligi enim patrimonia illa Regum, tanquam angusta, aut laboriosa, aut denique ad privatorum sortem accedentia, incipiunt; mox in gratiosos homines dividi, pignori dari, veraque aut simulata emptione excidere. Ita Reges innocentissimum vivendi genus omittunt, de suo vectigali; aliudque instituunt, proximum prædæ; nec tam auctis quam mutatis opibus, tamen veluti victores ferociunt.

An denique legitima regna à sævitia tyrannorum distinxeris, si utrobique res suas precario cives possident? miserorumque hominum tota interdum cum suis laribus supellex, de exhaustis domibus rapta, sub hasta & præconibus prostat? Nec invidiam facio vani spectaculi mentione, si vera retulêre qui in regionibus fuerunt in eam sortem Regi obnoxiis. Quod enim viritim imperatur, ut leve sit opulentis, at rusticos, at colonorum tenuiores, sæpe sic premit, ut non penum, aut stratum relinquat in quo saltem perculsi conquiescant. Quid hoste victore expectarent acerbius?

Tetigit Poliarchum de agricolis invidiosa narratio. Itaque non passus plura dicere Hyanisbem, ita orsus est. Nollem isti (Regina) per quos hæc crudelium, ut memoras, tributorum fama ad te allapsa est, maligno compendio tradidissent rem obscuram: sed aperta rei serie essent usi; quæ tam Reges, quam ipsum vectigalium morem absolveret. Numquam enim Regibus est animus hæc edi crudelitatis exempla, quæ memoras. Si vero Quæstores ac Iudices forte interdum atrocius quæ jussa sunt extorquent; aut qui viritim indicunt, quid de tributo exolvere quemque oporteat, iniqui in nonnullos extiterint; An ideo Regibus tributisque tam sæviter irascendum? etiamque solvendi in totum publicæ rei nervi, qui ex ejusmodi vectigalibus constant? Esto enim. Pone eos errare qui dividendis in singulos oneribus sunt delecti; Adde in capiendis pignoribus præter modum sævire lictores; Facias quoque, si placet, in crimine esse Reges sub quibus hi mores rigebunt: At nihilo iniquior erit ipsa potestas Regum, jus, inquam, de quo agimus, indicendi vectigalis. Nisi forte justæ res non sunt, aut leges, aut jura, nisi cum iis juste utimur; exuuntque naturam ad virtutem eorum, aut vitium, quibus commissa sunt. Quid si populus jusserit tributum tibi conferri? Nihil magis legitimum, inquies. Sed in eo colligendo, si, ut sæpe fit, injustius duriusve cum civium aliquot agetur; an post hanc injuriam legitimum esse desinet, quod consensu populi ratum fuit? Nemo verorum Regum est, cui inconsulto populo belli indicendi pacisve firmandæ non summa potestas sit. At si temere eo jure utentur, hostemque intempestive facient, aut lacessent;

quanto id populo damnosius erit, quam ulla tributorum aviditas? Neque tamen, ô Regina, hanc ideo armorum potestatem negabis esse justissimam, quod eam, ut constat, possumus iniquissime usurpare: Vt inde intelligas, ex ingenio aut scelere hominum non æstimandam esse rectitudinem legum ipsarum.

Ajebas, daturos operam Principes modestiæ, cæterisque officiis, ut in suarum virtutum præmium ferant sponte à civibus tributa. Nescis enim quibus maxime Regibus apud populum sit veneratio. Quam sæpe rectas artes despiciat; falsisque virtutibus aut splendidis vitiis decipi amet; ut denique ejus studia à salute publica divertant. Imo adulandum plebeculæ erit, & ex illius libidine capessenda negotia, ut deserti officii mercedem Principibus constituat. Frænum pretio removebit; pretio lasciviet, & peribit. Male agitur cum rebus humanis, si non bonis sed plurimis placere Reges volent.

Salubriores fieri aquas putant, ubi ex puteis assidue hauris; quæ, si cessas, aliquo veterno emoriuntur. Haud disparis fati vires & animi vulgi sunt. Ipsa laboris assiduitate cruantur, & ignaviam odêre. Ocio corrumpuntur. Num igitur utilissimos neges stimulos esse, qui ad diligentiam omnium virtutum fœcundissimam eos adigunt, & ad negligentiæ torporem non sinunt connivere? Atqui nulli ad eam rem acriores quam hæ Regibus pensitandæ pecuniæ. Quippe si socordiæ amore, vivere parce, & negligere corporis cultum maluerint, quam labore opulentiam parare; non ideo in remissionem solvi licebit: sed à sui cura abeuntibus, præsto erit hic Regibus, aut verius patriæ,

patriæ, debitus labor, quo pensionem parent haut dubie à lentis etiam aut invitis exigendam. Ita dum coguntur ad alienæ utilitatis operam, pro se quoque assuescunt laborare. Mox illos plus quam pro se aut pro Rege tenebit ipsa laboris & industriæ consuetudo. Hinc artificiis cultus, hinc corporibus & animis vigor; & in pari omnium assiduitate, regionibus opulentia non mollis atque luxurians, sed virilis & robusta. Eadem opera rudis plebs atque incondita, sparsique in agris ad pascua aut aratra homines, domiti, labore sensuque sortis suæ monentur, se obsequio, non imperio genitos esse; Qui, ubi non in usu aut potestate Regum sunt illa tributa solertiam solicitatura, sæpe feroces, nec magistratibus tractabiles, stolide aut periculose superbiunt. Nempe ingenia quæ virtutibus non impleveris, vitiis vacant; veluti cessante cultu ager, quem messibus onerare timueris, se inutilibus herbis sponte exhauriet.

Finge tamen esse leges, quæ negligentiæ & ocio mulctam dicant, suoque satis ingenio vulgus acui ad laborem. Demus præterea, populum judicio non carere, & Principe justam utique opem petente suas impigre opes collaturum in publicum. Quid vero si occurrunt quæ & subito peragi debent, & nisi publicis sumptibus non possunt expediri? Dum monetur populus, dum delecti vocantur, aliquot mensium labor est, & religiosum hunc ordinem non expectant negotia; effluitque inter moras rei gerendæ occasio; aut ingruit malum, quod præsentibus repulisses stipendiis. Quid dubitas, Regina, vel ex statu præsenti agnoscere quam juste de moribus illis querar? Instat hostis,

hostis externus: Bella non auro minus, quam ferro geri solent. Quia tamen citius aderit hostis, quam populus conveniat, deerunt tibi publicæ opes, quibus alas exercitum, & ex vicinis gentibus auxilia contrahas.

At nec subita modo Regibus occurrunt; sed sæpe secreta, quæ & interest non vulgari, & inter hanc tamen quærendæ pecuniæ rationem tegi vix possunt. Voles invadere in hostem imparatum, aut, quæ olim tua rapuit, inopinato recipere: Interestne, ille aut omnino vicinia concilium intelligat? In hanc rem igitur dum necessarias opes quæris à populo, indicisque concilium, an proferes in publicum tuæ mentis arcana? At simul tuorum conatuum velut animam in ventum effuderis. Sin vero (ut oportet) habebis hanc molitionem tibi secretam: quid causæ ad populum afferes rogandi tributi? quid, si lentus est, impellendi? An præterea æmulas circum gentes, aut illos omnino, quorum interest te esse quietum, incuriosos fore vel segnes existimas? Quos utcunque fefellisses consueta, nec strepitu publicisque rumoribus notata, potestate exigendi tributi; hos ipsa conventus celebritas, quem ex omnibus provinciis cogis, quique ignorari non potest, ad suspiciones, & sui curam, erexerit.

Si vero (quod sæpe fit) non civibus cum Rege conveniet; si contemptu vel odio eum lædere amabunt, illiusque consilia quamquam recta despicient: quid rebus tandem fiet? Vt si qui imperiti, dum hostem ferire statuunt, se ipsos obverso telo transverberent. Ita populus suo & patriæ jugulo imprimet vulnera Regi inviso destinata; negatis stipendiis, quæ reipublicæ tempus efflagitat.

Quid denique regiam potestatem, quam omnium potissimam vel ipsi fatentur qui nolunt experiri, ea debiliorem statuimus qua alicubi Optimates potiuntur? Certe enim in gentibus in quibus Senatui summa potestas est, non consuli, non rogari populus solet, velitne ac jubeat rempublicam suo ære esse adjutam. Decernunt ipsi Patres, sanciunt, imperant; & populum nolunt ad tantæ potestatis gustum attolli; quæ, si recte sentimus, prope summa in civilium rerum momentis est. Cur autem id illis juris sit, & ad Reges non pertingat? Si, inquam, legum condendarum Regibus jus est, non minus quam in ejusmodi republica Optimatum concilio; si non in cives angustius mortis ac vitæ arbitrium; si par denunciandi belli, aut fœderum iciendorum authoritas, (quæ apud homines gravissima censentur:) cur tantum una hæc impar indicendi tributi potestas sit? Quæ leges? quis populus ita jussit? unde origo discriminis? aut cur Reges agnoscant populi fasces, quos Optimates premunt?

Poterunt tamen avidi aut negligentes æris Principes peccare in populum. Certe enim, & in cæteris etiam rebus, quas non ideo juri eorum detrahimus. Vbi candidus ille, ubi innocens ensis, quem in immeritum vulnus non possit gestantis temeritas urgere? At regionem exhaurient contracto undique auro. Rara hæc (si continget) & brevis injuria; Cum sub Regibus solis sint qui in ærario extruere inutiles cumulos amant; adeoque à Principum genio id vitium dissentiat, ut vix duos serie junctos adhuc infecerit. Sub his vero qui sunt in exigendo largiendoq; immodici, quamquam iniquissima libidine plurimos lædunt, hoc saltem

publicarum injuriarum lenimen est, quod, ut Oceanus exceptas fluminum aquas, nebulis imbribusque reddit terræ; ita illi per Proceres quibus indulgent, subinde remittunt in vulgus quicquid exsuxerant. Quamquam porro ad publicam pacem est, ne civium in se fidem Princeps immodicis vectigalibus lacessat; tamen, si calculum ponis, rarius gentes seditionibus arsisse reperies, quibus ad tributa ferenda satis est Regum nutus, quam quæ se ipsas ad illam patientiam non comparaverunt. Adeo sæpius in publicam peccat pacem vulgi sagina: & quædam imago nimiæ libertatis, quam vel duriorum Principum læva severitas.

Pudebat Hyanisbem fateri se tam subito esse mutatam. Quippe haud ægre persuaserat Poliarchus jura illa Regibus deberi. Ergo molliori sermone & perfunctorie quæ audiverat refutando, paulatim in eandem sententiam concessit, & hortante Poliarcho statim occultam iniit viam parandæ potestatis. Præcipuos suæ Lixæ Magistratus jussit acciri, breviterque memorato bellorum quæ instabant discrimine, petiit ut sibi confestim talenta centum magna ex civium ære conficerent. Illico paruêre; satis periculi imagine ad omne obsequium compulsi; & fœlicissimæ celeritatis fuit, quod intra biduum comportata pecunia tanto exemplo reliqua oppida impulit ad ejusdem officii curam. Liberalitatis etiam & munerum causa ob natalem Hyanisbes geminabatur, qui opportune tunc incidit. Is dies, quamquam tanto in motu, omni remissione cultus fuit qua pacis ocia celebramus. Comessabundi in urbe & castris seque & pocula coronaverant; adeo ut sub noctem Gelanorus, cui credita erant castra,

stra, Poliarcho nunciaret, eam licentiam sisti non posse. Ille ad vallum properavit, haud ignarus in bellis nullum fortunæ tempus dandum, quo ipsa subitis casibus utique gaudens, possit improvidos merentesque percellere. Sed plerisque jam domitis mero somnus irrepserat. Iacebant inter vina; aut accipiendo inepti imperio cantabant; Nec Mauri quidem tantum, sed & Gallorum vulgus. Poliarchus Gelanoro, cæterisque qui compotes sui erant, castra atque vigilias, & ebriorum hanc turbam, impense commendavit; Vtque erat festivissimi ingenii, cum in urbem rediisset, libens versus aspexit, quibus unus suorum Druidarum in temulentos sic lusit.

Venit iò numen! festo Deus ecce tumultu,
Ecce Deus. Læti Bacchum advexêre furores
Pampineo insignem curru, quem tigride multa
Axis agit, cœli spoliis armatus Eoi.
Æra sonent campis, omnique à fronte corymbus
Nutet, & attonitam rumpant cava tympana noctem.
Venit iò numen. Nimius quatit omnia Bacchus.
Hic trepidi postes pulsataque tecta recedunt;
Hic hedera, hic picto saliunt monstra ebria cælo,
Et quicquid timidis Mincidas induit alis.
Non magis Odrysias cum mox Trieterica matres
Impulit, aut Tyriam stimularunt Orgia Dircem,
Arva fremunt, spumat multo cratere vocatum
Numen, & imbelles ardent concurrere thyrsi.
Non tamen hic cadet, fata aut Penthea, Bacchus

Attollit, errantis truncum vel falce Lycurgum;
Sed trepidos gressus, blandoque papavera somno.
Forsitan & timidas ignota audacia mentes
Implet, & expulsa mirantur cedere curæ.
Ecce jacent nullo perfusa sanguine turbæ,
Victoremque suum perflant; secura malorum
Fortunaque cohors. O captis numen amicum
Gentibus, & tanto fœlix insania lucro,
Ni brevis, & primos expiratura sub ortus!

Sed nec remiges, militesque, tota classe minor lætitia, ac deinde sopor, invaserat; adeo ut ægre deinde proprio periculo, & pene vulneribus, ponerent somnum. Ipsa enim illa nocte adventans Radirobanes, ferociter à mari in capacem fluvium egit navigia, strenueque oppressis qui pauci ad custodiam vigilabant, totum littus ripamque obtinuit. Præsidiarii relictis navibus ad castra confugiunt, aut, amentes terrore, ad portas civitatis tam tunc sibi quam hostibus clausas. Alii triremes in altum impulêre, qua hostem abesse silentium monstrabat. Radirobanes suorum plurimis confestim expositis, imparem quoque dato terrori civitatem fore existimans, milites distribuit, qui in littore consisterent, quique scalis niterentur per mœnia. At non Gallis, & Afris, qui in terra consederant, formido eadem, aut fortuna, quæ classiariis fuit. Gelanorus audito tumultu in littore, jubet passim excitari dormientes. Multis somnus mentem reddiderat, aliisque periculum. Ipse dispositis per vallum custodiis & Micipsæ commendatis, (dux ille Maurorum militum erat,) cum parte suorum, hostem jam veluti victoria securum aggressus est. Radirobanes posteaquam intellexit adhuc esse qui sua defenderent, haud nescius locorum iniqui-

iniquitatem ignaris & advenis intempesta nocte timendam, revocari suos jussit; satis egisse visus quod æquore victor statuere primo impetu posset in arenam tentoria. Facilem quoque in crastinum victoriam augurabatur, ignarus cum Poliarcho decernendum, & Gallicis turmis. Contentus etiam Gelanorus, à castris & urbe prohibuisse hostem, non perrupit ad eorum stationes: prælioque nocturno, præsentim absente & inconsulto Rege, abstinuit.

Prima deinde luce Poliarchus, qui apud se non erat ex cladis nocturnæ dedecore, suos, ac Mauros, ad concionem vocat. Ibi questus militare flagitium esse admissum ab iis qui servaverant maria, adesse exermes jussit quotquot ex Gallis à classe aufugerant, eosque in fortuitam seriem digestos decimi cujusque expiari supplicio. Eadem Reginæ severitas in suos Mauros erat. Sed cum jam numerari dicerentur ad pœnam, illa pro Gallis, ipse pro Mauris, oravit. Ita leviori infamia, & in delictis militum assueta, (nam inultum facinus non esse intererat) quibusdam aliquid sanguinis de lacerto missum est: fossam alii seminudi ducere jussi: alii pari cultu stare in foro, sui spectaculum civibus præbituri. Et quamquam id tempus egebat militibus, relicti sunt tamen eo die ad dedecus, ut cæteros animadversionis timor acueret.

Iamque ipse Poliarchus coccinea insignis chlamyde eminebat in Numida equo, nudumque verticem huc illuc ostentans, sui reverentia & spe vincendi omnes ordines implebat. Relictis deinde qui regiam, qui mœnia, qui claustra portarum tuerentur; ad castra cum cæteris processit; militibus ex imperio Gelanori jam

in ordines passim euntibus. Quippe & leviter armati justæ pugnæ initia utrimque libaverant, & Radirobanes totam aciem instruebat; longe animo vultuque commotior, ex quo à captivis audiverat illic unum ex Gallicis Regibus esse, & Poliarchum appellari. (Nam eo nomine ille censeri volebat quo apud exteros se celebraverat in tenuiori fortuna.) Statim Radirobani occurrit, ita juvenem vocari cujus amore capta Argenis sua fœdera despexerat. Sed an is ipse esset, haut immerito ambigebat, quia & multis idem nomen poterat convenire; nec de eo Selenissa ut de Rege meminerat. Ac ut maxime Rex esset; unde tunc ille in Africa? quis Deus hoc æmulorum par composuisset ad certamen? aut quod rixarum ingenium, ut idem occupato Argenidis animo intervertisset suas spes in Sicilia, & nunc veluti ex compacto adversaturus consiliis suis in Mauritaniam venisset?

Sed imminens prælium dilatam tot cogitationum seriem vertit in iram. Planicies modica erat à loco quem castris Radirobanes insederat, ad vallum Poliarchi. Hæc ad pugnam destinata, armis undique & signis fulgebat. Vterque Rex dexterum cornu suorum tuebatur. Lævum Sardorum regebat Virtiganes; & honori Maurorum Poliarchus dederat, ut in lævo senex Micipsa, magni in illa gente nominis, imperaret; Huic tamen additus Gelanorus; ut vigore ætatis sufficeret ad ea quæ ætas in Micipsa detraxerat. Annotatum est ad victoriæ ingentem fiduciam, Gallorum Maurorumque paucissimos in procinctu nuncupasse testamentum. Adeo non vincere modo, sed & frui victoria sperabant. Vbi signa cecinère, ini-

tium pugnæ à sagittariis fuit. Sed fervidius quam ex Imperatorum præceptis campo decurso, totæ acies ad pugnam coïerunt. Sic ademptum spacium sagittis fundisque est. Vix locus ad hastas phalangibus; vix satis vertebantur equi in turmis. Ita omnibus primo ardore côncitatis, nemo tamen aut vires Poliarchi aut animum æquabat; quamvis & Radirobanes æmulatione terribilis memorabilem pugnam ederet, & multi suis ducibus digni laudarentur vel sua vel hostium morte. Luebant plerique insontes paucorum insaniam, &, quod tristissimum bellorum nefas est, non ex offensa, vel odio, sed partitione fortunæ habebant quibus vitam eriperent.

Iam sanguinis multum erat, cum fatis adhuc plurium necem properantibus visi sunt Dii intercedere. Quippe ea nubium caligo condidit diem, ut veluti ad intempestivam noctem plerique horrescerent. Fulminum deinde strepitus, & decurrentium fulgurum minæ, ad religionem metumque furorem in alternis cædibus bacchantium convertit. Sed adhuc implicitos, dubitantesque Diis parere, acti in vesaniam elephanti diviserunt; quos Hyanisbe jusserat cum frontalibus cristisque & turribus promoveri in aciem. Plerique eorum nuper in venatione capti, & adhuc propemodum rudes, nondum libertatis & ferociæ erant obliti. Adhuc vero Europæ incognitæ erant hæ species. Immensum & informe animal; pene omnibus membris una mole confusis. Mersum caput inter humeros, nec à globo multum dispar, nisi qua proboscis in terram descendit, fœde promissa à naribus, & si color absit instar longi & tumidi anguis, nervorum circulis

ita articulatim nexa, ut contrahi, laxarique, flecti etiam possit, & esse pro manu. Patulæ aures utrumque tempus tegunt. Oculi exiguo orbe sub tumida fronte reconditi. Ebur, quo pretiosissimi sunt, longe ex ore eminet, pene instar lituorum, nisi quod debiliori parte inflectitur.

Ad hanc formam non obstupuerant modo Sardi in quos bestiæ agebantur; sed & Galli sua illa auxilia haud intrepidi videbant. Postquam vero subitis tenebris cœlum inhorruit, elephanti tam pavere faciles quam irasci, tumultuque insolito qui edebatur in nubibus attoniti, jam cœperant difficiliores esse regentibus; cum ingens, & pene in oculos, fulgur impactum adeo eorum valentissimum turbavit, ut repente verteretur in rabiem, immemorque disciplinæ, sese in cursum qua impetus erat effunderet. Prorumpunt & cæteri disjectis rectoribus, eumque sequuntur. Mox acrius concepta amentia, omissoque gubernatorum imperio, jam non alteri modo parti, sed omnibus hostes esse videbantur; decurrebantque per aciem inter arma & tumultum ferventes rabie; & quia exitum per tot cuneos non videbant, tanquam maculis induti quærebant libertatem. Plerique Gallorum ordines laxavêre: Neque Sardis militia constantior fuit, utique postquam obvii furentium bestiarum oppressi vestigiis jacuêre; quidam etiam proboscidum nexu ligati, projectique sublimes in aërem. Moles illarum, & novitas, & horribile virium experimentum turbatis militibus mentem eripuit. Advenisse Deûm iram, vel facta tunc primum ad dirimendam aciem monstra, audebant conjicere. Multis vidisse furentes belluas satis erat ad fugam.

gam. Longius remotos terror sociorum in vesaniam abstulit. Equi maxime consternati, nec ferentes odoris insolentiam, dominos plerumque indignantes per loca præcipitiis intuta aut hostibus egerunt.

Tantam aciem à tredecim belluis (nam omnino tot erant) fusam esse, fortunæ ludibrium fuit: quo probatum est, non plus corporum vires in prœliis valere, quam affectus animorum; nec multitudinem magis ferro quam timore esse domabilem. Timebat Poliarchus insidias; suosque palantes, si qua ingruisset nova vis, tarde coituros videbat. Idem Sardi timuêre. Ergo ducum tribunorumque admonitu passim secerni cœperunt quos è diversa acie unus terror miscuerat. Multos enim in adversa agmina tam alte sive sua, sive equorum fuga provexerat, ut redeuntibus periculum esset, ne deprehensi cæderentur ab hostibus. Sed ut plebeiorum memoria fatorum periérit; in paucis Radirobanis fortuna memorabilis fuit. Equo ille vehebatur, cætera quidem ad bellum aptissimo, sed indocili ad conceptos pavores, quos ut raros ita habebat furori simillimos. Tunc vero cum elephanti debellatas timore copias fuderunt, totius agminis equis uno metu frementibus, exarsit in amentiæ speciem; nec qua jubebat dominus, sed tenax, lupatisque quibus regebatur frænis potentior, sese alte penetravit in hostium turmas. Interim recedebant versus urbem alæ equitum, admonente Poliarcho, ut illuc potissimum iter intenderent. Elapsi inter tumultum à Radirobane erant, quotquot ex suis circa ipsum pugnaverant, credebantque in ea mentium caligine cum una rediisse. Solus igitur & longe à Sardis divis-

divisus, ferociam animi consternatione acerrima mutavit. An fugere incassum conaretur tot telis circumseptus? an potius captivitate redimeret vitam? aut quia capto luitionis spes vix erat, spiritum temeraria & impari pugna projiceret? Respiciebat ad suorum vexilla; procul illa recesserant. Retro viam paulatim capesseret? at obstabant à tergo conferti. Dum dubitat, dum furiosis votis fortunæ maledicit, interim periculum creverat, jamque ad portas civitatis erat agmen in quo latebat; & solum restabat ad salutem, ut se unum simularet de Poliarchi militibus esse. Multum ad fraudem juvit, quod initio prælii, ut impunius ducem & militem agere posset, omiserat regia insignia, purpureum sagulum, cassidemque vittatam, & ea cuidam Megalostheni tradiderat. Ita cum trecentis Poliarchi equitibus intravit inimicæ civitatis munimenta, hactenus quidem fraudi idonea. Sed quo deinde succederet? Militibus omnibus hospitia aut tentoria sua erant. Si alicui manipulo se adderet, non lateret in paucis, qui plures, & armis occultus, fefellerat. Sin omnium consortia fugiebat, quid erat aliud quam solitudine suspiciosa se prodere?

Quamdiu igitur paucæ hæ turmæ circa forum steterunt, (illuc enim convenerant, accepturæ ducum imperia) haut ægre multitudinis beneficio tutus fuit. Sed non multo post à Poliarcho nuncius venit qui juberet illa equitum agmina quæ urbem intraverant, ad hospitia sua divertere, & Reginæ intra urbem ea nocte præsidio esse. Hanc vocem Radirobanes pene exanimis accepit. Sparsim enim equites turmas laxabant, quisque occupabat notas domos. Hospites, calonesque, expediebant officia. Ipse,

Ipse, tanquam domum quæreret, unus circuibat omnes vicos, nescius quos potissimum fugeret, nisi quod obvii quique formidolosissimi erant. Omnibus invisus, &, si caperetur, solo redemptionis suæ pretio forte servandus, magis magisque auctam cum ira formidinem vix tenebat: aliquoties impetu sumpto, ut hostem confessus, & aut moriturus strenue, aut salutem in præmium audaciæ laturus, prorumperet per portæ custodiam. Vna quippe tantum erat in illo tumultu, quæ curribus & equis pateret, magnis quoque copiis observata. Nemo in via accedebat propius frænum, aut intuebatur in euntem, quem non tanquam in se intentum novo horrore refugeret.

Cum pererrata urbe non modicum tempus consumpsisset in illo timendi supplicio, nec differri amplius posset aliquod consilium; occurrerunt agasones cum equis dominorum, quos ad aquam ducebant. Eos Radirobanes sequi instituit, si qua eorum ductu posset ad flumen pervenire. Vrbis autem situs hic erat. Altero à munimentis stadio fluebat amnis, ea parte qua itur ad mare; qua & hostes castra locaverant. At quo latere urbs erat Sardis maxime aversa, ad ipsa mœnia pertingebat lacus ingens, sex ut minimum stadia latus; duodecim in longum protensus. Nec erat præter hunc lacum quo equi lavarentur aut biberent. Illic autem nullum ab hoste periculum; civitate per tot aquas, nisi navigiis, non pervia. Exiguam ergo portam, quæ ad crepidinem lacus patebat, aliquot militum statione firmaverant; aperiebantque bis de die, animalibus adaquandis, & ad cæteros civium usus. Ad illam tunc calones processere; Quibus Radirobanes mistus

mistus postquam spatia undarum vidit tam ingenti campo porrecta, vix spem enatandi esse ratus, tamen veluti ultimo horrore vires collegit; & sic per vota (ut deinde suis narravit) Neptunum affatus est. O potentissime illorum Deorum qui eadem cum hominibus elementa incolunt, cujus dona sunt fluvii, fontes, lacusque; has undas quas salutis incertus nunc ineo mitiga, ô bone. Ferant me; & in destinatas ripas placide agant. Illi præterea equo (nam & illi generi praees, equumque excussisti à verberata humo) isti inquam qui mihi destituto pro cymba & vectore est, suffice vires, ut quem impetu suo hostibus tradidit, eodem eripiat. Tum ego de Afrorum manubiis expressam in ære tui beneficii meique periculi memoriam in Calaritano littore constituam; qua tibi fanum & nemus mei Patres sacraverunt. His votis tacite obligatus, primum libavit aquas, in vadi commoditatem leniter desidentes; Equum deinde potu refectum paulo egit ulterius, frustra admonentibus qui cum eo erant in lacu vastam in proximo altitudinem latere. Ille autem contemplatus ad quam brevissime ripam sinus undarum ferrent, utrimque calcaribus impulit equum; qui juba ferociter concussa dedit se protinus in undas, soloque eminens vertice incumbentem Dominum ferre cœpit qua jussus est. Exclamant ex crepidine & primis undis Mauri, errorem aut casum arbitrati, & monent qua commodius parte habenas reflectat. Sed paulatim procedebat in altum, omnibus qui id videbant, ut in miro & subito casu, diversa de eo jactantibus, nec dubitantibus quin periret. Iamque illum non vivere, sed cadaver deferri fluctibus credebant; utique

utique postquam longe recesserat, & tantum ex colore adhuc aliquid supra aquam eminere noscitabatur.

At Radirobani, ut timorem late circumstans periculum, ita spem dabat validissimus equus; quem voce motisque interdum habenis revocabat ad virium memoriam. Præstabant & facilem cursum aquæ in neutram partem obnoxiæ; Nam nec aliquo fluebant, & tunc solito placidiores erant, cessantibus ventis. Cæpit tamen ægrius equus emoliri aquas spiritu, videbaturque deficere; cum in mediis fluctibus arena sublimis, neque cedens vestigio, natandi necessitatem opportune intermisit. Stetit ergo difflandis fessus aquis; totoque pectore altior, tanquam laborem miraretur, se anhelitu levabat. Sed Rex veritus ne exerciti nimio motu nervi post quietem rigerent; breves inducias ad respirandum fecit, adhucque calidas suffragines motis calcaribus egit in lacum. Sufficit animoso equo concitum corpus, undisque & intentione natandi differentibus mortẽ, ad supremam ripam vixit. Tunc liquente spiritu vix moratus dum Dominus sine lapsu descenderet, se in arena explicuit. At Radirobanes ad exhausti magnitudinem periculi horrens; quod in civitatẽ hostium intrasset, quod per immensum inde lacum, & pene graviora ipsa morte pericula, effugisset captivitatem; novo metu excitabatur; timebatq; aut terra aut lacu venturos, qui vincula, vel, si recusaret, mortem darent. Longe enim ab ea lacus ripa suorum castra erant. Sed solatio fuit quod prima nox ingruebat semper ad latebras fugamque securior.

Interim Poliarchus, divisis militibus qui in urbe pernoctarent, aut essent intra vallum, ipse

ipse breviter Hyanisbæ colloquutus, non mansit in Regia; sed in castris sibi prætorium jussit statui, ad omnes fortunæ articulos intentus, si qui commode in hostem se præberent. Nec cessasset inter tenebras, nisi illum Sardorum consternatio Regem quærentium retraxisset ad cavendi ambigendique consilia; quia incertum erat, quæ causa tot in illorum castris voces attolleret, tot faces immensis circum campis accenderet. Namque Sardorum duces ad Regis tentorium collecti, cum mutuo interrogassent, num rediisset, num divertisset in castrorum aliam partem, quis denique pugnanti adfuisset; quis texisset recedentem ab acie; postquam quisque diversa dicebat, omnes uno impetu ad tristiora conversi sunt. Cæsum captumve crediderunt. Nec aberant à rixa: Quos cum Rege fuisse, quos servasse, quos saltem vera de eo posse renunciare oporteret; Sed maxime militum vulgus, sive cura & amissi Principis desiderio, sive insania correpti, non expectato ducum imperio, quorum reverentia ex Rege pendebat, solverunt disciplinam. Hi avios petivère campos, si Princeps errasset, compellatum reducturi; Plures accensis facibus cruentum prælio campum scrutabantur, in cadaverum ora proni, illicque timentes, quod quærebant, invenire. Ita Sardorum vocibus, igne, procursu, undique arva fervebant. Speculabatur omnia de castrorum aggere Poliarchus; &, seu nocturna hæc bacchantium militum religio esset, seu ullius alterius Dei furor, aut ars denique militaris in se parata; in omnia solertiam, excubias, vota composuit.

Cæterum in illo officio atque tumultu occupatis subito nuntiatur, Radirobanem in tentorium

torium rediisse. Quippe ille ad ultimam lacus ripam expositus, antequam noctis caligo usum oculorum eripuisset, strenue speculatus est quo itinere pervenire posset ad suos. Tum palustrem ripam sequutus est, ut si qui instarent fugienti, inter arundines lateret. Ita lacum circumivit; & deinde extra viarum frequentiam, per fossas, aut mœnitos sepibus campos, ad suum vallum contendit. Hoc ipsum formidolosum ei fuit, quod sparsi cum lampadibus milites clamoribus cœlum impleverant; nesciusque se diligentia illa quæri, omnium anxie faces & vultus fugiebat. Tandem in tentorium pervenit; Monitæque cohortes omittere ominosam jamque superfluam de ipso quæstionem, pari licentia in lætitiam effusæ, omnes ad Regis fores venerunt; Quo viso cum diu plausissent, ad stationes, aut contubernia, ægre recessum est. Interim Virtiganes, Sardorumque præcipui, ad Radirobanis genua accidentes, cum fletu rogabant, quæ fortuna, quodve consilium, eum à suis tam diu avertisset. Ille prolixe discrimen memorabat, stupentibus cunctis, timoremque ambitiose promentibus. Dumque certatim omnes aut gratias Diis agunt, aut Regi tanquam fortunæ fatorumque victori adulantur, quidam Poëta, Virtigani familiaris, extemplo in eum casum versibus sic lusit, ut diceret Radirobanem suis Sardis esse pro Sole; qui eo absente emarcuissent, & ex restituti spiritu vultuque penderent.

Ergo ausa fœdare diem, nostrumque tenebris
Sic nubes miscere polum? Quæsivimus omni
Æthere pallentis nutantia lumina Solis:
Ille aberat: proh fata Deûm! seu texit opaco
Hunc Soror occursu, cœli seu colle latenti

Fatidicas

Fatidicas pronus Cyrrha descendit ad umbras.
Tunc vero quantis arserunt pectora curis?
Excidimus miseri nobis. Ah credite gentes
Parrhasiis natæ fœta inter robora sylvis.
Scilicet exangui fugientem horrore sequuti
Titanem, Occiduas propius pulsavimus oras
Planctibus, æterna ceu gens damnata tenebris.
Ni redis, ô hominum præses, jam fræna remittat
Iustus honos legum, peccentque impune tenebræ.
Quid sine te gens tota hominum? quo funere damnas
Discessu nos Phœbe tuo? Resolubilis aër
Obruet informem spissatis nubibus orbem:
Et sese in gelidas solvet natura pruinas.
Parcite, mortales, lachrymis, nec perdite planctus.
Purpureum redit ecce jubar, capitisque corusci
Fulget apex. Cernis radios, assuetaque sceptro
Brachia, & igniferas pharetra lucente sagittas?
Salve cura Deûm, & nostros ne desere cœtus.
Nec facies. Sint noctivagæ nemora alta Sororis;
At tu urbes hominesque habeas. Tibi cura benignum
Ferre diem, & cunctas solio componere terras.

Postera luce invicem adversariorum vires expertis lentiora fuêre consilia, uno Poliarcho adhuc prælium cogitante; Hinc enim arma placebant, Radirobanis odio, & desiderio petendæ Siciliæ. Sed Reginæ precibus dedit, ne eo die quietum hostem lacesseret. Mirum fuit de exitu belli tam acriter Hyanisbem cœpisse diffidere: & ipsam Radirobanis temeritatem solicitudine fuisse mutatam. Quippe animus utriusque ex immanitate sacrorum ad quæ confugerunt emicuit. Nam Regina deligi ingenuum puerum jussit, qui Saturno immolaretur. Piaculi consuetudo à Tyriis erat orta; qui crudelitatem moris infandi in Africa Carthaginensibus suis colonis tradiderant. Externamque & barbaram devotionem in Deos territa Hyanisbe usurpabat; quia miseri aut anxii mortales terribilia & incognita remedia arcanam vim habere existimant. Apparabatur funesti sacri ratio, infulatque victima accipiebat: Nec Sacerdos deerat sceleratæ pietati. Cum hoc vero Poliarcho nunciatum est, statim turbatus exiliit: & ad Hyanisbem properans: Si hoc, inquit, fœdæ sævitiæ auxilium, Regina, in hostes tibi placet, patiaris me abire. Nunquam enim vires meas illi superstitioni miscebo; nec committam ut mei milites numinis fortitudinem videantur induisse, quodcunque est quod tam turpiter placari amat. Nolo, inquam, extorquere à Diis pudendo pretio victoriam, qui non de illis sunt quos debemus colere, vel aversantur hanc deceptæ mortalitatis infamiam. Proinde aut hunc ex vinculis puerum, aut me ex finibus tuis mitte. Quamquam Hyanisbe verebatur Saturnum, erat tamen præsentior Poliarchus. Ademptæ sunt puero vittæ; juvitq; hoc ipsum populi mentes, quod Poliarchus nō solicitabat extrema remedia. Num enim tantus dux belli incerta ignoraret; aut, nisi in proclivi sentiret esse victoriam, hanc unius pueri sanguine dedignaretur à fatis comparare?

Eodem tempore, quasi superstitionibus convenisset utraque castra corrumpere, quidam senex inter Sardos illustris, (Sitalces appellabatur) olim strenuus manu, tunc consilio spectabilis, venit ad Radirobanem, qui forte cum suorum

suorum delectis varia super bello agitabat; obtulitque suum caput, quo à Diis manibus pacisceretur victoriam. Nec interest, inquit, quod privatus sum. Satis erit si me Rex meus devovebit, ut salutem publicam sustineam, procuremque. Postquam ero legitimo ritu morti sacratus; lacessam hodie cum modica turma bellum, in quo terrorem ac diras mecum in hostem ferens, cædar à nescientibus me in exitium suum perire. Nonnihil cunctatus Radirobanes ad lætitiam oblatæ, ut sperabat, victoriæ; gnarusque hanc sui capitis devovendi vim ab Italicis vatibus efficacem censeri, effuse Sitalcem laudavit; Et, Quoniam, ait, nobis tuo interitu victoriam trades, nec poteris sentire præmia quæ mereris, at scias tuæ stirpi apud me immotam gratiam manere; ut nemo Sardorum vivere malit, quam familiam suam ad gloriam evehere quam in tua mirabitur. Age strenue; & brevissimi fati cursu redime famam, quam nulla mors extinguat. Vocavêre ergo Pontificem, qui devotionis sacramentum more Hetrusco perageret; Subitoque Sitalces prætexta indutus, velato capite, super abjectum constitit telum, tangensque subjecta manu mentum, sequutus est omnia verba Pontificis, quibus adversas Gallorum Maurorumque legiones secum Diis Manibus & Telluri devoveret. His paratis, Tempus est, inquit, adhuc recenti religione, ut terrorem, fugam, interitum, in hostes devolvam. Date levis armaturæ aliquos, qui excursionis specie mecum tendant ad hostium vallum. Exciemus ad prælium vel eos saltem qui pro custodia castrorum stabunt; nostrisque per fraudem refugientibus, ego pertinacia extorquebo mortem ab

hostibus.

hostibus. Et meo sanguine damnabuntur funeribus; poterisque execratos cum lubebit ad satietatem debellare.

Plerisque Sardorum quam mira tam certa videbatur Sitalcis oratio. Statim sagittariorum aliquot turmæ homini datæ, per quos hostem provocaret ad certamen. Sed Sitalci servus erat, diu liberaliter habitus, & charitate domini plus quam patriæ flagrans. Is herum insanire in tam properæ mortis voto existimans, postquam dissuadere non potuit, clam ad Poliarchi castra conversus est; deductusque ad illum; Venio, inquit, patriæ meæ proditor; & ab illa salutem, à te autem tuisque perniciem aversurus. Nec grandius præmium efflagito, quam ut illius vitam servetis cujus mors vobis in exitium destinata est. Raptim deinde exposuit furiale Sitalcis consilium. Quo audito Poliarchus non tam exhorruit ad religionis infernæ vim (neque enim credebat ex unius desperati, aut furentis, voluntaria morte totas acies profligari) quam terrorem præverti concupiit in suis facile illapsurum superstitionis ingenio. Itaque indicem, si vera afferret, sperare præmia imperavit; & indutum Gallicis armis, vinculisque tamen cohibitum, sagittariis addidit, qui in procinctu intra castra constiterunt, ut si, quod servus monuerat, levis armatura à Sardorum vallo procederet, ingruentes refellerent. Iis autem præceptum est, ut terrore minisque plus quam vulneribus certarent, ne in Sitalcem, quem inviolatum præstari volebat, temere peccaretur. Servo autem sua & domini libertas decreta est, si mature pugnantem commonstraret. Vix ea Poliarchus edixerat, cum velitatio à Sardis coorta est Sitalcem

ducen-

ducentibus, illico erupêre à Poliarcho præparati; & ex adverso Sardi haud multum cunctati missilibus, simulatione fugæ deserunt Sitalcem, avidum perire, & mortis spe majora humanis viribus audentem. Sed servus inclamabat illum esse quem servari Poliarchus præceperat. Ergo in medium turmæ furentem excipiunt; & armis contecti perferunt ictus, exarmantque circumventum. Inde abnuentem se dedere, & solicitantem contumeliis iram hostium, tamen trahunt ad castra: quo conspecto, Poliarchus, Melius, inquit, apud nos quam apud Deos manes cœnaveris. Nec ingere maledicta; quasi crudeles simus qui coëgimus te vivere. Vbi enim de hujus belli exitu disceptaverint fata, in nobis mora non erit si tunc quoque persequi mortem volueris. Sed nolo apud Vmbras glorieris, quasi in tui mercedem nostra omnium fata Dii prodegerint.

Vno deinde captivorum accito, ea lege illum ad suos dimisit, ut Radirobani nunciaret, bene habere in Gallicis castris Sitalcem: Igitur curam de amici valetudine omitteret; Victurum hunc saltem ad exitum belli. Nam & Tellurem, & inferos Deos, recusasse victoriæ precium quam dare non poterant. His à captivo nunciatis, accendit Radirobanem cœpti infœlicitas, simulque insultatio exprobrantis superstitionem Poliarchi. Necdum certus an Poliarchus ille esset quem amabat Argenis, animi tamen odiique augurio suspicionem fovente, verũ exprimere statuit perplexa epistola; quam Poliarchus ut vanam obscuramque negligeret, si forte cum Argenide nulla fœdera inivérat; sin autem erat ille quem Selenissa prodiderat, statim historiam agnosceret, daturus haud

dubia iracundiæ & æmulationis indicia. Neque mora, & uni vicissim ex Gallis, quos habebat captivos, litteras ad Poliarchum tradit; quas detulit ille ignarus conviciorum quibus contumeliosissima cera legentis oculos implevit. Non enim Argenidi, non Hyanisbæ Radirobanes pepercerat. ajebatque, se mirari, quod Theocrine post contubernium juvenculę Principis hæreret Hyanisbæ. Vt puellam fefellisset, sic ab anu justo Cupidinis telo esse deceptum. Sed se vindicem adesse Siciliæ, cui recisam simulatæ Palladis cervicem vovebat. Ita turgidus Poliarchus, nec jam magis Hyanisbæ quam sibi gesturus hoc in Radirobanem bellum, codicillos quidem pressit, cæterum tam commoto ea vespera vultu fuit, ut constaret nihil parvum agitari. Præter conviciorum fœditatem adhuc animus turbabatur ad nomina Theocrines & Palladis: quærebatque apud se, quis hæc Radirobani secreta retexisset; donec, memor Argenidem ultimo quod inter eos fuerat colloquio esse questam de perfidia Selenissæ, ipse rem omnem inde emanasse conjiciens, cœpit frendens, unaque iracundia Radirobanem atque anum conplexus, sibi in utroque supplicium destinare.

Vt vero illuxit, ferro, non verbis refutaturus injurias, exercitum in ordines jussit ire; præmonita Hyanisbe ne cui inter pugnam portæ urbis paterent. Nec se quidem de victoria dubitare; sed, si qui suorum fugissent ex acie, nolle se intra munimenta hos recipi. Nunquam alacrior militibus visus; convenientibus verbis unumquemque affatus est. Gallis adjutæ Hyanisbes quæ ipsos decora manerent referebat; Mauros tyranni odio sacra patria eversuri age-

bat in iram. Vtrisque spolia ostendebat, & in vicino esse Sardiniam. Quam, inquit, si in isto quem videtis cāpo vicerimus, obnoxiam nobis eo modo habebimus quo Radirobanes Africam vellet. Omnes quidem illa verba, sed plus vultus dicentis, permoverant. Nec segnior acuendis militibus Radirobanes, multos sibi in eam victoriam triumphos fingebat. Nam Poliarchum Argenidis sponsum esse inde crediderat, quod tam subitò imminebat certamine, quasi pridianas literas vindicaturus. Si hunc ergo occideret, illo ipso vulnere cogitabat & se summum de Argenide supplicium esse sumpturum, & à regno dejecturum Hyanisbem; qua subacta ipse Mauritaniæ sceptro auctus trajiceret in Siciliam, non habiturus ex hostibus qui victoris ora ferre, aut ipsius in posterum imperiis intercedere auderet.

Hac immani spe ferox, instructos ordines admovit venienti Poliarcho. Nemo erat, qui non de fortuna partium decreturum illum diem conjiceret. Intentior itaque cura spem civium variis terroribus miscebat. Prohiberi à muris civitatis non senes poterant, non flebilior turba oneratæ liberis matres, quos innoxios passim Diis ostendebant, veneratæ ne teneris corporibus hostis illuderet.

Balearici, qui in Radirobanis acie erant, Numidas inchoandæ pugnæ præmissos suis fundis turbavere. Sed Poliarchus equites Gallos procurrere jussit, spatiumque funditoribus adimere quo saxa librabant. Numidas autem monuit, ut relicta prælii fronte leviter obirent hostium latera, & quamplurimos à pugnæ recto ordine in se distraherent. Contra Radirobanes satis agebat: aliquot turmis equitum circuire hostium

hostium cornua imperans, & à tergo incautos adoriri; Simul Gallicæ Africanæque linguæ peritos miserat, qui tanquam Poliarcho jubente proclamarent, inclinare ad Sardos victoriam, profugerent Galli Maurique. Lixam ad receptum patere. Ea vox non paucos initio perculit; risu deinde excepta est; & pari vociferatione à multis relatum est, ut fugerent Sardi. Nihil medii inter utramque aciem erat: obstabant corporibus corpora; telum telo frangebatur. In tam arctis ordinibus, aut cadere aut vincere unicuique supererat. Hortantium quoque clamor, questibus sauciorum & fragore armorum permixtus, terribili sono in urbem ferebatur. Galli præstabant equitibus. Sardi, & Ligures, phalange non cedebant. Sed Ducum præcipuum opus fuit. Hinc Poliarchus, præter ingenium sævus, non planctus, non vota audiebat deprecantium mortem; sive aures belli ardor occluserat, sive in Radirobanem ira: qui ex alia parte perruptos vi ordines solus sæpissime intrabat tanquam oblitus erroris quo inter hostes provectus ingratiis Lixam pervenerat. Ita Sardi sub Poliarcho laborabant, cedebantque circa Radirobanem Galli ac Numidæ. Sed grandior ira Poliarchum torquebat, nec vulgari sanguine restinguenda. Vnum erat Radirobanis pectus quod maledicti in Argenidem & Hyanisbem conscium suo vulnere expleret sævientem. Per suos igitur hostiumque manipulos quærere hostem cœpit dignitati & iræ suæ parem, multum quoque inclamitans, ut, si auderet, si vir esset, proprio discrimine totius belli fortunam provocatus exciperet. Vicit acrem & confusum præliantium cadentiumq; tumultum vox sæpe repetita aliisq; mādata:

data; & ad Radirobanem haud quietiora cogitantem allapsa est; quem hoc unum puduit, quod prior non vocasset. Ocius cætera reliquit certamina, omnibusque submotis properavit in æmulum. Non leones Africa illa, non serpentes tanto furore incitatos aspexerat. Brevi tamen colloquio sustinuerunt avidas manus; Priorque Poliarchus, Ades, inquit, ô latro; da pœnas turpissimæ noxæ. Non mihi hodie elaberis, non si plenius quam Achillem inviolabili Styge tua mater te intinxit. Tibi, Domina, sacrum hoc fero, si tam turpem hostiam forte accipies. Et Radirobanes; Prodis tandem de gynæceo, mollissime amator? Sed præteritæ vitæ probra mors inter arma celaverit. Ne dubita, tanquam vir esses, jugulum dare.

Neuter vacavit alternis contumeliis prolixius respondere. Ira, quæ addere vires solet, jam nimia, impotensque, pene debilitaverat manus. Coierunt tamen pectoribus, equis, telis; non mollius quam si allisas rupibus rupes turbo conferret. Sed ictibus fortuna tunc abfuit; & equi, quamquam illo concursu læsi, ad cæteram pugnam non fuerunt inutiles. Circumactis ergo habenis, uterque jaculum alte amento quassatum vibravit; quod invicem parma excussum est. Supererat unicuique missile alterum: Id ne frustra periret, diu armorum aditus oculis manibusque metiti sunt. Tandem Radirobani nihil certius visum quam equum hostilem confodere; quod ne impune esset, equum illius vicissim Poliarchus ferit in capite: mox ambo veriti lapsum, aut bestiarum jam in morte insanientium fugam, velut pari consensu in terram desiliunt; raptisque bipennibus, quæ pendebant ex equis, ad certamen præcipitant.

Sed suorum pietate divisi sunt. Quippe media Gallorum agmina atque Sardorum, intervenêre furentibus. Hæc vero auxilia cum uterque aversaretur, ægre tandem, nec antea quam sæpius jussus, recessit è medio miles, Regibusque arenam restituit; qui adhuc integri, omissis bipennibus, læva clypeum tenuêre, dextera hastam; quam ab hoste venientem Poliarchus eludens, certiori ictu Radirobanem tetigit, vulnusque haud modicum fecit in latere. Strinxêre inde ferrum; sæpe ita conserti, ut solo capulo ora aut pectora liceret verberare. Nulla pars corporis, nulli armorum nexus intentati supererant. Horror omnes, & deinde misericordia permovit, tantorum spirituum Principes incolumi exercitu perire. Rursus igitur agmina coierunt, diviseruntque pugnaces; quod uterque in dedecus suum accipiens, proximos cum ira & imperio rogavit, ecquid victum se crederent, quem sic tegere, sic à pugna properarent eripere?

Sic militibus ducibusque discussis, redeunt ambo ad postremum discrimen; animis quidem invictis; sed multi sanguinis jactura vires abstulerat; anhelisque corporibus jam nec certi nec validi erant ictus. Plus animi tamen & sanguinis Poliarcho restabat. Memor deinde causæ quæ odium fecerat, nec dubius nisi vinceret perituram dolore Argenidem, altius sustulit ferrum, eoque in Radirobanis jugulum oblique intravit inter galeæ loricæque commissuram. Ille se mori intelligens, festinansque ad vindictam, cursum in Poliarchum præcipitat, affligitque sui corporis mole incautum, sic ut in terram ambo deciderent. Statim militum ululatu cœlum inhorruit, his unum, his alium

alium occidisse, plerisque utrumque expirasse credentibus. Et quia sub premente Radirobane Poliarchus ceciderat, pejori omine mens Gallorum Maurorumq; vertebatur; ut nec defuerint qui ad Hyanisbem decurrerent tristia de eo nunciaturi. Inundavêre in campum confertissima turba Gallorum atque Sardorum. Nulla Præfectis reverentia; nihil vexilla ordinesque tunc poterant. Suum cuique videbatur ad Reges decurrere, eosque seu occidissent, seu viverent, ab arena eripere. Adeo ut tumultuosa auxilia Poliarchum pene obruerint. Sed jam ille paulatim se expedierat ab hostis complexibus, & ultimo singultu explicitum ferro adhuc tentabat. Hunc vero ut vivere, & erigi, Galli simul Maurique conspiciunt, ingenti feroces gaudio provehuntur in Sardorum promptiores, Radirobanis cadaver tegentium, ipsumque Poliarchum infestantium telis. Sed discrimen brevissimum fuit. Nam & victoriæ lætitia Poliarchum refecerat, & Galli impigram opem ferebant. Sensim igitur Sardi cesserunt, aliquid quoque suæ virtuti imputantes quod tanta in clade à fuga temperabant. Illis igitur late submotis, hostili potitus corpore, spoliisque opimis, Poliarchus syncere victor fuit.

LIBER V.

EO modo intra paucissimos dies profligatum est bellum, longiori mole attriturum mutuas opes, nisi in cupidos Principes incidisset, & qui privati sui fati rem omnium publicam fecerunt. Cedentibus Sardis minus infestus in castra reditus fuit, quod nec effuse fugerunt, & conscius vulnerum Poliarchus properavit in urbem redire. Interim tamé, dum medici subito remedio sanguinem sistunt, de proxima arbore exscindi ramum jubet, quem aptatum tropheo, armisque Radirobanis indutum, reclinavit in humerum suum. Sic ornatus conscendit in currum, quem equi candidi trahebant: pulcherrimoq; spectaculo, circumfusus militibus, opima spolia gestans, ad Martis delubrum provectus est. Nulla enim in Africa erat Feretrii Iovis religio. Populus omnes vias impleverat, ut per subitam pompam licuit ornatus, frondibusque quascunque sors obtulerat nunc onerans manus, nunc vias qua triumphus pergeret sternens. Tunc in victorem laudes, tunc mutua de Africæ salute gratatio. Hyanisbe in vestibulo templi opperiebatur Poliarchum: cui de curru descendenti in hunc modum locuta est; Priusquam hæc spolia propitio Marti sistis, Magne Rex, sine me ea tibi dicere quæ tu mox Diis. Tua virtute sospites sumus. Reddidisti liberos cœli haustus; unicuique de populo suos agros, necessitudines, lares; Mihi vero purpuram, mihi absentem filium asseruisti. Exige à nobis quicquid voles, beneficio tuo minus erit. O fata! Quid quod video vulneratum; & audio non sine discrimine vicisse? Victima ipse fuisti, cujus sanguis mihi propitiaret victoriam? En igitur Radirobanem modo formidolosum Africæ, jam ingestum humeris tuis armorum suorum specie; &, quo propius discrimen fuimus, nunc gratiori horrore nostros oculos perfundentem. Veni ad Deorum templa, Heros, quos olim augebis: Et, sive his spoliis ad nostros tholos affixis tuam virtutem luminibus Afrorum consecras; sive tantum moni-

monumentum Diis Gallicis in patriam transmittis; scias nihil obstare quo minus aras tibi statuam, diemque, & flaminem, nisi quod te inter mortales agere quam diutissime exopto. Hæc oratio ingenti populi plausu excepta est; inter quem Poliarchus, cum quæ suam modestiam decebant Reginæ respondisset, ad Gradivi fores venit. Adhuc cruentum de prælio religio erat ad aram accedere, Deove libare. Satis fuit sacerdoti trophæum tradidisse, numenque compellare à limine, acciperet libens, & paria sæpe munera sibi dari annueret. Dum sic orat, sensim vulneribus cœpit vinci. Iam pleraque enim frigebant & dilata curatione tumuerant. Adhuc tamen, ne Reginam & milites terreret, in dissimulatione duravit: nihil aliud profatus, quam aliquantulum quietis fessa labore membra reposcere.

Ibat ergo ad Regiam, comitante Hyanisbe, & militum multis in eo adhuc quo pugnaverant habitu latus utriusque stipantibus. Sed nondum vestibulum subibant, cum à Sardis adesse legatos nunciatum est. Quippe Sardi, nec vivum à se Regem esse protectum, nec mortuo saltem habitum honorem, ut in majorum tumulis condi posset, impatienter dolebant. Timor inde inter illos vulgatus est, ne captivo cadaveri hostis illuderet. Igitur in ipso tumultu quatuor Optimates, magis suo quam communi consilio, re tamen cum præcipuorum aliquot breviter pensata, sumpsere legationis infulas, & omnium Sardorum nomine Lixam venerunt. Hos vero, Regina annuente, Poliarchus venire & dicere statim jussit in ipso regiæ vestibulo; quasi contemnendam legationem non serio, aut per ocium, in cultu di-

gnitatis, sed tumultuarie in via auditurus. Vnus erat legatorum cui cæteri communem orationem mandaverant. Is convenientissimo sermone Poliarchum monebat, ut clementer fortuna uteretur; neu contemneret tanquam victor Sardiniæ Deos: aut etiam suos duriori in hostem occisum lege offenderet. Venisse se repetituros Regis corpus. Ignobilia etiam esse odia quæ ultra mortem procedunt, nec disparis laudis fore & vitam extorsisse pugnanti, & jam victo indulgere. Meminisset Radirobanem Regii ordinis reverentia saltem à tumulo non arcendum. Si Theseum imitaretur, ne insepultos hostis manes pateretur errare: Sin esset Achilles, contra auro vile non fore genti Sardorum Principis sui corpus. Ad extremum addidit preces, & inter viriles gemitus peroravit. Poliarchus contemptim ad eorum monita respondit, se eundem genium Deosque eosdem in consilio habiturum ad regendam victoriam, quos ad comparandam habuisset. Cæterum iis qui mori scelere meruissent, ne quietam quidem mortem esse debere. Nisi forte & Dii, quos illi toties appellabant, defunctorum umbris parcunt. Horrere omnium memoriam ad Radirobanis flagitium, qui captato tempore sanctissima cum Hyanisbe fœdera violavisset. Denique (inquit) scitote mei juris non esse quod petitis. Reginæ arbitrium est, sævire an misereri malit. Huic enim pugnavimus; hujus cum cætera victoria Radirobanes vester est. His auditis, legati, jam cœpto diffidentes, vertebantur ad Reginam. At illa abnuebat usurpare licentiam quam Poliarchus suo sanguine fecerat. Diu ergo altercati uter ferret sententiam, se ipsos & legatos suspenderunt.

Sed in Poliarcho vulnerum dolor moram non ferebat: sciebatq; præterea, præsentibus maxime nec diu libratis beneficiis candidæ liberalitatis genium inesse. Itaque urgenti Reginæ, ut ipse aut absolveret legatos, aut in alium diem differret; Intelligo, inquit, ô Domina, quid sensus tibi sit. Nam si pro acceptis injuriis ulcisci cadaver velles, ipsa palam imputares hanc severitatem tibi. Nunc præterquam quod es misericors, vis liberalitatis authorem me videri quam promis in Sardos. Tollant sane, si sic jubes, inutile cadaver impii Regis, flammisque non sensurum imponant, quæ viventem melius excepissent. Certe, inquit Hyanisbe; & intelligant, nullas hic esse Thebas; & Poliarchum vicisse, non Creontem: Cum autem sepulto epigramma facient, meminerint inter illius victorias, hanc civitatem bis ab ipso intratam.

Hæc modico risu locuta à legatis avertitur; quibus ex Poliarchi imperio redditum corpus est, ut erat, armatura spoliatum. Ipse tandem perfunctus publicis curis, nec amplius ingredi valens, inter suorum manus pervenit in thalamum: vixq; moratus dum lorica laxaretur in stratum se conjecit. Quamquam medicos secum advexerat, memor tamen in Hyanisbæ aula celebres esse, sibique, cum à peiratis læsus illic ægrotavisset, perspectos, voluit eos quoque advocari. Admoti igitur duo Galli, totidemque ex Mauris, expectatione profundius læsum, mutuo inter se errore mussabant. Præcipui periculi vulnus erat in latus desidens: & explorantibus, dubium an receptum in vitalia esset; sub hæc percunctanti Reginæ quid sentirent, clam referunt, esse in incerto Regis salutem. Illa prudenti dissimulatione rem regi manda-

mandavit, ne qui motus in suis aut hostium castris existerent. Tum amplissima pollicitatione medicos adhortata, ne quid fidei aut artis omitterent, ipsa, dum nudantur, dum explorantur vulnera, adesse ac videre sustinuit. Multum cruoris effluxerat; (nam & statim ac in thorum procubuit, ex omnibus vulneribus proruperat vis sanguinis) lentoque nec æquali venarum pulsu, manus sæpe tentata peritos terrebat. Medicis itaque operam certatim promentibus, unus illorum, Afer, Themison nomine, oris propemodum temnendi, staturæque brevissimæ, cæterum arte sua & eventu consiliorum conspicuus: Nihil agimus, inquit. Aliam mortem Regi timeo, quam quæ istis vulnerum meatibus sese insinuet. Neque enim putemus, quicquid sanguinis ferro tactum est, & loco dimotum, ab corpore effluxisse. Sed & omnis cruor in venis nimio motu extra temperiem cum sua fæce efferbuit: Coibit igitur adhuc calidus, turbatusque, in opacam saniem, & occupatis costis spirandi libertatem, & mox vitam, ni cavemus, eripiet. Quid, inquies, remedii? Non aliud quam ut regiam in lacerto venam solvamus. Ita laxato sanguini turbatio adimetur quæ in tabem se cogeret. Omnes ad hanc vocem horrebant. Nam qua manu, quave audacia, exhausto corpori, vitæque vix in tantillo sanguine hærenti, adhuc aliquid eriperent? Vicit tamen medici asseveratio, eum non aliter vivere posse. Delibavêre itaque venam, tristissima expectatione multorum. Singula deinde vulnera propriis remediis foverunt; quietique relictum vetuêre ullo tumultu ullove negocio in eam noctem solicitari. Neque tamen Hyanisbæ persuasum est ne

ut abiret. Haud procul à thoro in hemicyclo acquiescens, accedebat identidem ad jacentem, nunc verita ne is defecisset, & anxie legens anhelitum, nunc servorum sedulitatem prævertens, & omnia officia exhibens vix scienti à quo tam prolixe juvaretur.

Vix demum Hyanisbe, urgentibus suis, & deficiente jam nocte, secessit in thalamum suum. Necdum multum somni ceperat, cum Principum consursu excitatur, simul gestantium gratulari, simul quid in re nova fieri ipsa vellet quærentium. Quippe cum in Sardorum castris tota nocte aliquid tumultus auditum esset, primo mane nec eorum visebantur in flumine naves, nec quicquam circa vallum aut custodiæ erat, aut omnino frequentiæ. Missi deinde à Micipsa qui solitudinem explorarent, retulerunt Sardos abiisse; & preciosiora contentos avehere, nó pauca reliquisse victoribus. Liquidiori simul luce extrema profugientium classis conspecta est. Amisso enim Rege, expers consilii cum cæteris purpuratis Virtiganes, non desperaverat modo victoriam, (nam cui vincerent, vel cujus auspicio; nihil unum aut velle aut timere jam adacti?) sed & ferociam hostium illo aggere sisti posse diffiderat. Præterea civilibus malis exercenda Sardinia armatos revocabat. Duo enim post Radirobanem erant qui sceptrum deposcerent, ex duobus Radirobanis patruis geniti: quorum unus Harsicora, ex juniori natus, sed senior, suæ ætatis rationem volebat haberi: alter Cornius dicebatur, nec suum nascendi ordinem, sed parentis referebat. Tot malorum præsagio, cum præterea militem spes & alacritas defecisset, ducibus persuaserunt, ut sine classico spargi per castra

castra imperium juberent colligendi subito vasa, & Afris insciis solvendi ex littore.

Hanc fœlicitatem nunciaturi Reginæ, plurimi Optimatum convenerant. Qua audita; Vtinam, inquit, hac lætitia frui possit qui eam nobis peperit! Vtinam, Poliarche, non sim de te impensius dolitura, quam de hostium clade nunc gaudeo. Simul intra Poliarchi limen processit, paucissimis matronarum & procerum comitata. Languebat ille, vigiliæ & sopori medius, inter omnes ægritudinis summæ notas. Gemitum tamen, questuumve solatium, nulli dolores expresserant. Eadem majestatis constantia quæ valenti adfuerat, pene pereuntem comitabatur. Vox quidem debilior erat; nec quæ accipi, nisi à proximis, posset: cumque Reginam vidit; Numquid, Domina, ab hoste turbatum est? Sive sospitem Dii me facient, brevi ulciscar contumaces; sive umbra tantum ero, adhuc terrorem injiciam. Interim permitte rem tuo Micipsæ, &, si placet, Gelanoro. Hæc verba, quamquam tenuissimo sono exilia, eo affectu urgebat, ut in vultu videretur vividioris coloris aliquid arsisse. At Hyanisbe; Nihil opus, inquit, ô Rex, aliis armis. Nam quis tuæ victoriæ succedere dignus sit? Tu rem heri consummasti, omnium viribus in uno Radirobane excisis. Aufugerunt perduelles turpi noctis auxilio, sociis insepultis, castrorum integro aggere, & præda, quam avehere celeritas vetuit, diripientibus relicta. Poliarchus ad has voces erectior videbatur, percurrẽte totum corpus sensu successus. Ergo lætitiam vulgi inhiberi non voluit, ad templa, ad littora, ad convivia properantis; quamquam adhuc de ipso timeretur, juberetque Hyanisbe differri publicam

publicam læticiam, donec illam sua valetudine auxisset. Totam Lixam vana ambitio exhausit castra hostilia intrandi, & de summo littore despoliandi... de hostilibus cadaveribus ... devovendi abeuntes. De spoliis deinde rixari; ut vix Diis Regibusque servarentur primitiæ.

Cum vero attrectanda fuerunt vulnera Poliarchi, novandaque remedia, Principes amicorum, circumstetêre lectum, à medicorum vultu miserrime pendentes. Aderat medicus qui pridie sanguinem mitti jusserat. Is fasciam quæ circa gravissimum vulnerum erat resolvit. Nondum enim medicina trifariam erat secta: sed iidem de morbo sententiam dicebant, diluebantque remedia, & manus ægris membris aut sauciis admovebant. Tunc vero visum instar prodigii, jam saniem in pus ematuruisse. O Deorum munus! exclamat Themison: Reddite quicquid debetis Cœlo, si qui pro salute Regis vovistis. Nunquam ego ad hunc diem tam certa ac subita salutis indicia vidi. Abest febris: non modo vulnera non ardent, sed tanquam in mitigatis tempore plagis pars syncera quicquid emortuum est segregat resolvitque. Omnes, tanquam ex adyto oraculum esset, illas voces acceperunt. Amentes gaudio hi lachrymas mittebant, hi proximos amplectebantur. Deciderunt & in pavimentum multi, Apollini, & Æsculapio, & Hygiæ commendantes inceptum beneficium. Nemo tamen Reginæ animum æquabat. Cœlesti Punicæ hecatombem vovit, & ludos; cœpitque bona fide tunc primum percipere victoriæ voluptatem. Publice quoq; tridui vacationem hilarior pietas fecit. Poëma Nicopompi quod Soteria dixit, quamquam multo post conditum (quippe rem sero in Sicilia absens rescivit) tamen ope-

ræ precium hic referri, quia, tanquam adfuisset, subitam celebrat præsentemque læticiam.

Vivet io. Quid se, velut acceptura merentem,
Augusto vacui stipant jam limite cœli
Astra: vel Elysii sperant hæc gaudia manes?
Vivet, & humanas multum dignabitur oras
Sceptrigerûm egregius Regum, qui cæde tyranni
Gallica Sardois celebravit robora fastis.

Qua Stygiis limes niveus discriminat arvis
Insontes animas, nullique adeunda virescunt
Supplicio nemorum latè convexa piorum,
Belligeri errabant manes, quos inclyta virtus
Exemit pœnis, & tuta ad flumina Lethes
Rixarum oblitos sero concordia junxit.
Dumque per adversi regnum illætabile Ditis
Pœnarum infundas species, ignesque, rotasque,
Securi aspiciunt, motoque è vertice Diras
Impia terrifico quatientes sibila nutu:
Ecce recens Stygias turba adventabat ad oras
Sanguineo informis cultu, nondumque remissis
Ensibus, & sævæ crudelis imagine pugnæ.
Mirantur summo Elysia de margine sylvæ
Magnanimi Heroes numerumque habitumque virorum,
Telaque, & ereptis immania vulnera membris;
Qualia non rubris Simois lavat horridus undis,
Dum Phrygias acies, adversaq; signa Pelasgum
Hinc ferus Æacides, majorque hinc submovet Hector,
Tunc ita mussantes: Quid vasta in vulnera ferrum?
Quæ tantæ valuère manus? Non sæcula nostra
Has tulerant vires. Sic ô mortalia crescant
Robora: nec summo timeat Deus omnis Olympo!
Talibus intentos dictis mox grandior umbra
In sese advertit, Stygiis quam cymba laborans
Vix

Vix dederat ripis : Necdum caligine torvos
Mutarat vultus functi novus incola mundi.
Quin etiam amißi superant insignia regni,
Murice picta chlamys : nec adhuc direpta comarum
Vincula : Et erepto fulgebat dextera ferro.
Sed multo informes squalent in sanguine vultus,
Pectoraque & scissæ fallunt spiramina fauces.
Haud mora, correptum , qua stat fera judicis urna,
Nil veritus traxit lictor. Cessère reorum
Vulgares animæ : vertitque huc ardua Minos
Lumina. Terrificos sequitur reverentia vultus,
Et quanquam assuetas movit formidine sedes.
Ille autem jussus (nec detrectare potestas)
Pandere quæ vitæ series , quo funere raptus,
Quid meritos portet suprema ad Tartara manes,
Incepit nondum dejectus, & improba movit
Ora, memor regni. Tristes siluère cavernæ,
Atque audituras volvit Styx mollius undas.
Si qua Radirobanis nomē fortuna sub umbras
Attulerat ; (certe hostiles huc sæpe catervas
Egi, & rumpentes lassavi stamina Parcas)
Ille ego Sardoá modo formidabilis Aulá
Advento. Me gens certis Balearica fundis,
Me Ligures timuere. Sed ó quid inutile jactem
Robur , & armatis insignia castra maniplis ,
Si nulla extincto superest reverentia sceptro,
Et virtus hic sola valet ? Quid me urget Enyo?
Horrentes differ stimulos. En sponte profabor.
Heu nimium fisus regnis , meque inter amicæ
Fortunæ obsequia , & primævi sanguinis annos,
Mortalem oblitus , non fas aut jura colebam,
Non superos. Deus ipse mihi , frangique voluntas
Nescia. Tū merita nusquam mens conscia famæ:
Nec fidi comites , vilisque ad singula plausus.

Quid

Quid memorem Siculo meditatos littore raptus,
Quid Libycas acies? & nullo in limite vota?
Cum subito mihi sæva dies, inimicaque fata,
Ultoresque Dei! Simul his suspiria duxit:
Et siluit. Sed plura ferox tunc poscere Minos;
Quæ sævæ fortuna necis (proh triste superbis
Supplicium) & quantis victor se tollat in armis.
Ille, inquit, quo se jactavit Gallia Rege;
Cui non fama prior, cui non certaverit ætas
Ulla Patrum : non me ille tamen , non mortis inulta
Dejecit fatis. Sensit quoque mutua ferro
Vulnera, & hic raptum tarde amisere lacerti.
Nunc jacet exanguis victor , lucemque supremo
(Sic reor) obtutu quærit. Proh numen! & ista
Num prior antra subit? Dixit liventia circum
Ora ferens, casi manes ceu quæreret hostis.
Finis erat : justisque rata sortitibus urna
Tantaleum ad laticē & refugi mala pabula rami
Damnatum anguicomæ raptim abvexère Sorores.
Spargitur Elysiis velox tunc rumor in arvis:
Te Poliarche mori. Torvus sic dixerat hostis!
Sic metuunt , sperantque pii , comitemque ducemque
Te cupiunt, spondentque solo meliora relicto.
Quis prior alloquio ; quis inanem tangere dextram ;
Quis monstrare vias , lucosque , animasque potentum
Heroum , cupidas versat gravis ambitus Umbras?
Hæc dabit herba thoros : ista sua tempora lauro
Cinget, & his fessos melius fons abluet artus.
Sic fremit (Hyblæis si Regem abvexerit error
Vallibus, & reducem præmissis nunciet alis
Turba minor) lætum per limina cerea vulgus,

Angu-

Angustantque fores; parvasque citantia vires
Agmina stridenti properant se credere cœlo.
Ecce autem cæci rediens per nubila mundi
Castor adest. Tunc forte poli statione relicta
Mutabat cum fratre vices. Et lucidus astro
Se fundebat apex, & habebant tempora flammas:
Purpuraque ex humeris, & vultu Martis imago.
Haud mora, decepti sic te descendere Manes,
Sic Poliarche putant; longe simul obvia pandunt
Agmina: Ledæi propior cum Numinis arsit
Vultus, & errantes se collegêre catervæ.
Mirantem cinxêre tamen, mistisque rogarunt
Vocibus: (interea pressis suspensus habenis
Constitit, atque omnes respexit Cyllarus umbras:)
Dic age (nam superis vidisti hæc prælia campis)
Quo Regis stant fata loco, quem Gallia nobis
Mœsta dabit, nostrosque subit quo limite campos?
Substitit incertus primum: mox sydere toto
Risit, ut irato si pelleret æquore Castor
Nubila, & in latas descenderet igne carinas.
Audite, ô Manes, vestrisque haud debita lucis
Gaudia frustrato faciles nunc ponite voto.
Ponite. Nec dispar Superos spes nempe fefellit.
Vidi ego pugnantis vultusque, animosque piumque
Robur, & extremo nutantem in sanguine vitam.
Vidi ego quærentes Superos, qua parte juberet
Ætheris hanc puris animã concrescere flammis
Iuppiter: Eoo mallet calove cadenti
Credere, perpetua nitidam vel jungeret Vrsa.
Cum Pater omnipotens; Non hoc sub tempore, dixit,
Hunc nostro egregium juvenem dare munus Olympo
Decretum est. Restant terris quæ maxima victor
Bella gerat. Nondũ hũc omnis locus, omnis Enyo,
Omnia lustrandi sensere piacula mundi.

Aspice

Aspice quæ species membris: ut Martia fortis
Bella decet, placidæque tamen non asper olivæ est.
O decus! O proles nulli aspernanda Deorum:
Atque utinam concessa mihi! Placata dedisses
Tu mihi tu veniam conjux, huicque ubera parva
Candida nec sparso micuisset semita lacte.
Non hæc non uni debentur gaudia sæclo:
Ille diu florens, juvenisque, diuque senescet.
Longius indulgent Parcæ: Dabit ille nepotes,
Æternam terris sobolem, quæ limite fœlix
Insurgat patrio, seniumque his exuat astris.
I, gnate, accelera; læto cui germina succo,
Pæoniæque artes, morbique & vulnera parent.
I, precor: Arcanos plagis infunde liquores,
Qui superant mortẽ, qui saucia numina curant;
Sive meus Mavors, Phrygio seu pulvere læsa
It Venus, & strictum Tydeida exhorret ad ensem.
Quin & Pergameo paullum se tollat ab angue
Filius, ac Mauros tecum illustrare penates
Approperet solers. Timeat nec fulmina rursus,
Invidiamque meam: Nunc ô nunc annuo vinci
Fata libens, tanto quocunque immitia Regi.
Sic fatus genitor, Regisque ante ora jacentis
Iam stabat medico circum præcinctus amictu
Phœbus, & occulta purgarat vulnera lympha.
Nunc parcente manu plagarum angustat hiatus,
Nunc sociat gnato plantasque, artusque, manusque,
Et multum ambrosiæ venis cessantibus addit.
Protinus exhausto redeunt in pectore vires.
Pallor abit. Sensit Superos nova vita faventes.
Quare agite, ô sancti Manes, celebrate Camœnis,
Absentem Elysiis. Teneat seu sydera virtus,
Sive habeat terras, seu vestris incolat umbris,
Semper chara piis, plaususque & vota meretur.
Finierat Castor. Læto fremuêre tumultu.

Secura

Securæ Umbrarum sedes; unoque favore
Et maria, & tellus, & ovans respōdit Olympus.

In hunc modum processerunt aliquot dies, nullius tempestatis novitate notabiles, (nam & Poliarchus expectatione celerius vires recipiebat) donec literæ quas Arsidæ commiserat Argenis, rursus turbulentæ fortunæ ludos instauraverant.

Nam, ut Gobryas, Arsidasque, exegêre in inopi littore noctem, quo post tempestatem successerant, cœperunt collatis sententiis pensare, quo ire, aut quid facere, præstaret. Classem militesq; habebant: hanc quassatam, egentemque auxilii; integros illos, & desiderio sui Regis flagrantes. Materies illis locis deerat, vasto solo, nec arborum patienti. Utcunque tamen refectis ratibus, aquam ex fonte, qui, rarum in Africa decus, haud inde procul fluebat, comportant. Sparti quoque copia erat sterilibus in terris, magno ad armamenta auxilio. Iamque adversi venti ceciderant. Sed quas terras aut quæ maria peterent, ignari quo tempestas egisset Poliarchum? Incertos animos explicuit tandem Arsidas; qui Gobryam his verbis secreto compellavit. Nimia silentii fides nunc criminis instar esset, ô Gobrya; si aut tu Regis tui consilia sic apud me taceres, aut ego legationis meæ summam à te averterem, ut communi consilio non possemus nobis ipsis dominisque consulere. Quid autem interest, quod jam invicem scimus superstitioso inanique silentio dissimulare? Age, Gobrya, nonne in Siciliam navigat ista classis? Tum Gobryas illa libertate erectus; Tu vero, Arsida, inquit, nonne ab Argenide ad Poliarchum venis? Utroque fatente, arctoque complexu sanciente novam fidem, simplicius

plicius inter se ad reliquæ consultationis ordinem secesserunt. Monebat Gobryas, paucissimos ex ducibus esse quibus Poliarchus hoc petendæ Siciliæ prodidisset consilium; cæteros falli longioris expeditionis specie. Cæterum sibi maxime uni omnia Regem familiarissime monstravisse: Promissas Argenidis nuptias hoc exercitu vindicandas, tam adversus nescio quas Siciliæ leges Gallicam affinitatem prohibentes, quam in Regem Sardiniæ intempestivum & gravem Virgini procum. Tunc Arsidas, discessisse ex Sicilia quidem Sardos, sed atrociori fluctu inundari salutem Poliarchi atque Argenidis. Esse enim nescio quem Archombrotum, cui filiam Meleander despondisset. Solis Gallorum armis posse hoc nefas præverti. Properet in Siciliam Gobryas cum copiis illis. Id solatium Argenidi fore, ut securior majora expectet auxilia; aut si necessitas non patietur moram, cum eadem classe profugiat. Sed & Poliarchum anticipata diligentia aut illic jam esse, aut statim adfuturum. Quod si, inquit, aderis prior, finges cursum destinatum in Græciam; missoque præcone, flagitabis à Meleandro, ut in anchoris liceat stare, donec socios quos tempestas divulsit in unam classem exceperis. Dabo autem ad Argenidem literas; sed quas ipse scilicet reddas. Colloquendi rationem res, locusque, & tua industria aperiet. Huic si obsequeris, scis quanto apud Regem tibi honori futurum sit. Hic Gobryas; Amplector tuam fidem, solertiamque, mi Arsida. Sed cur nobis in patriam te comitem non præbes? Posses utcunque meum adventum conciliare Meleandro; & hercule me ad Argenidem duceres. Imo, inquit Arsidas, si tibi videbitur, mihi triremem

triremem relinques. Hac ego pererrabo Africæ littora, ut si qua Rex vester tempestate ejectus est, litteræ mihi commissæ non pereant; & ipse præterea me referente intelligat quo loco in Sicilia res ejus reliquerim.

Postquam ita convenit, Arsidas accepta triremi, quæ velox & maris oras legentibus commoda erat, destinatam navigationem exorsus est. Gobryas autem cum navigiis quindecim, in quibus præter nautas classiarii bis mille & ducenti merebant, in Siciliam cursum instituit. Nec distulerunt operam venti; non quidem à puppe propitii, sed ita dispensati ab Occidente, ut & ab Africa Siciliam, & ab Sicilia Africam petentium obliqua vela impellerent. Quippe eodem tempore Archombrotum fata vehere properabant in Africam, cum egregia hominum manu, navibusque omni ad bellum commeatu, quantum sivit festinatio, instructis. Is enim literas matris per servum mature acceperat, quibus illa monebat in exitium Africæ Radirobanem armari; nuptiasque jure materno differebat, donec in Africam transmisisset, consociassetque cum ipsa consilia. Quamquam gemino motu pene mens Archombroto submota est, indignatione in Sardos, & dilatarum nuptiarum dolore; tamen tota Africa amori cedebat, ardentiusque agitabat cur matri placeret tamdiu se torqueri, quam quibus auxiliis hostem à patria arceret. Quid Meleander deinde cogitaret, quidve Argenis? quoties ingrata mora res perdidit, & indignata est non statim admitti fœlicitas? Sic turgens, duramq; sæpius matrem tacitis intra se questibus accusans, breve mitigando animo tempus sumpsit. Inde prima dolendi furendique nube consumpta,

sumpta,

sumpta, conatus in Radirobanem vertere quicquid ira suggesserat, ad Meleandrum ivit, illique his verbis locutus est. Vtinam meum genus (Rex) professus ante essem, cum me Siciliæ gravem & incommodum esse aliena injuria non cogebat. Nunc simul & indicium generis mei facio, & asserendæ dignitati efflagito vestra auxilia. Hyanisbe Mauritaniæ Regina mater mea est. Ea litteris significavit imminere formidolosum sibi & Mauritaniæ hostem. Quamquam in regni discrimine moveri debeo, plus tamen abominor ipsum matris periculum. Irã præterea geminat mali author. Ille scilicet Radirobanes, ille latro, quem in tuum & Argenidis caput grassantem hinc fata depulerunt, rursus muliebrem prædam petit. Nec ab eo timerem Mauritaniæ meæ, nisi quod imparatam aggreditur. Ibo igitur; &, si in generum placeo, succinctus tuis viribus; Addamque Radirobanem Lycogenis fatis. Et Sardinia Mauritaniæ serviet, Mauritania vero Siciliæ. Nam cur ante hoc bellum nuptias faciamus, in quibus instantia arma, & incerti eventus, syncera gaudia esse non siverint? Si vincemus, pulcher erit hymenæus pompa triumphi: Sin aliter fata statuunt, nolo paucorum dierum maritum Argenidi esse.

His auditis, non pauciora quam quæ Archombrotum agitaverant moverunt Meleandrum: Simul audire quod Archombrotus erat Hyanisbes filius, simul in Radirobanem peti auxilium; simul nuptiis filiæ, quas tantopere urgebat, injici moram. Tot cogitationum velut agmine plenus, in gaudium mœroremque anceps erat. Archombrotum tamen inprimis amplexus est, audito Mauritaniæ nomine chariorem.

riorem.

riorem. Dives regio, & olim hospita Meleandro, commendabat tantarum opum juvenem, jam antea indolis virtute charissimum. Deinde in insignem pietatem referebat, quod ille afferendæ parenti nuptias posthaberet; ignarus hanc in fervido juvene, & adacto matris imperiis, non spontaneam esse virtutem. Radirobanem vero acerrimum sibi hostem sciebat; & in lucro ducebat cum eo potius apud Mauros quam in Sicilia sua decernere. Regni quoq; periculum quod Archombrotum spectabat, & ipsius Archombroti gratia ejusmodi beneficio occupanda, facile impulerunt animum ad armorum consilia. Ergo in bellum societate promissa, jam illum, ut Reginæ filium magnificentius cultum, nihil amplius dissimulabat se generum optare. Gratulatus quoque filiæ est, quod nuptura clarissimo Principi esset. Quæ omnia sic Argenis accipiebat ut fati sibi exitium maturantis præsagia; uno tamen hoc læta quod inducias ei dabat expeditio Archombroti in Africam. O turbida mortalium consilia! Iam occulte Radirobani Argenis favebat: illi placebat hoc in Africam bello: hujus impetum commendabat Numinibus: non tam ut vinceret, quam aut ne vinceretur, aut in mutua clade occumberet.

Vbi vero vulgatum est, Argenidis cum Archombroto nuptias solo bello differri quod in Mauritania instabat, haud mora omnium Ordinum primos ad ejus limina ambitio adegit. Arma certatim, equos, navigia ornabant. Nemo erat in patricia juventute qui non offerret operam, sumptuque ad bellum, & maturandæ profectionis acri hortatu, novo Principi se probaret. Ea Argenidi tristissima erant: ad quam

quam multi præterea veniebant gratulatum quod Mauritaniam suo sceptro conjungeret; etiam laudibus efferentes Archombrotum, eique propitios Deos, & brevem in Siciliam reditum, incommodissima humanitate optantes. Nec Poëtæ defuerunt tam publico argumento. Quorum unus opera Timocleæ, jam olim sibi familiaris, ad Argenidem pervenit, & muneris sui ignarus porrexit hos versus indignanti.

Instat Hymen, totisque parat connubia votis;
Instat Hymen: Sed tu cupidum succendere castas
Nunc prohibes Gradive faces. O dure, tuisque
Sævior Odrysiis, sic nostra in gaudia pugnas;
Et sancto gemitum ferus internectis amori?
Quid queror invidiam Superûm? Sunt ista faventis
Signa Deæ, Paphias fumant cui thura per aras.
Illa coronatis genialem auctura triumphis
Lætitiam, differt avidas paulum improba flammas,
Extimulatque mora: Ceu parva aspergine lympha
Grandior exurgit læsusque irascitur ignis.
Nunc age Threicios molire per ardua currus,
Armipotens, Libycaq; petens discrimina pugnæ;
Hunc Regem, ceu tu Superos fortissimus inter,
Sic hominum primum, magnæ tege numine dextræ.
Vos quoque (Sicania thalamos dum mater in Aula
Apparat, & similes miratur Cypria vultus)
Ite leves pueri: bellum vocat: ite per auras;
Et vos arma ducent, nec frustra tenditis arcum:
Ite Cupidinei cœtus. Sed parcite telis,
Inque feros vester potius stet vitricus hostes.

Victores Libyca postquam remeabitis ora,
Gratior hic vestras vacuabit pugna pharetras.

Et Archombrotum quidem ab amandi dolendique anxiis curis nonnihil revocabat hæc præsens armorum intentio. Nunc ille laudare, nunc acuere suorum studia: videre in armis præludentes vero discrimini: instituere qui commeatibus, qui telis, qui navigiis providerent. Auxilii enim non vis modo, sed gratia, celeritate constabat: ut sentiret Hyanisbe, & intelligeret Argenis, quam strenuus esset. Intra paucissimos dies parata in anchoris stetit classis triginta triremium. Minora navigia viginti, ad armamenta, & varios usus, comitabantur.

Meleander fidum hominem, & negociorum usu exercitum, addere Archombroto haud imperite cogitavit, tanquam ad Hyanisben legatum. Ita enim rescire se posse, quicquid non hostis modo, sed ipsa cum filio Hyanisbe moliretur. Vices rerum, & experientia regnandi, multam solertiam capaci animo impresserant. Nullam tamen suorum negociorum partem cautius exigebat quam delectum eorum quibus ad exteros Reges aut populos legationem concrederet, reputans illos venarum instar esse, quæ pro suo habitu occultam salutis aut morbi vim ex diverso tractu terrarum inspirarent in patriam. Erat expertus, cum illi se prius quam dominum fidemque respiciunt, rem patriæ, dignitatem, consilia, aut silendo, aut annuendo prodi. Cum autem turbulenti impetu animi, aut imperitia superba laborant, hinc quidem asperius obloquendo, illinc vero renunciando, deteriora sæpe turbas concitare, quæ superfluæ initio, ex mutua contentione, & subinde crescentibus causis, in necessarios motus

tus exæstuent. Pone denique (ajebat) eos esse æquabiles; At nisi ingenii vigor accedit, & conscius fraudum quæ in illos parabuntur; non modo non consilia gentium deprehendent ad quas legati sunt; sed simulatione & quodam obsequio capti, dominos quoque suos, nihil verum aut exactum referentes, pessima simplicitate decipient. Præter hæc curabat Meleander, ut genio Regis aut populi quem adiri oportebat, commodissimus esset orator; haut ignarus consortia morum ad familiaritatis suavitatem plurimum procedere, & ægre mortales cavere ab iis quos amant. Inter has artes magis anxie pensabat, quos sic dimitteret ad Reges explorarum, quam quibus præcipuas imperii vires in sua Sicilia traderet. Nec aut amicitias, aut familiarium commendationem sequutus, etiam solebat irasci, si quis auderet sic dubio pendentique necessarios suos aut affines objicere.

Tunc vero impensius deliberabat, ecquem sibi quam Archombroto futuro Principi fideliorem eligeret. Biduum tacita consultatio extraxit; & denique sedit rem mandare Timonidi: cui ad se vocato ita loquutus est. Si esses edocendus quam curam, quamque fidem legati nomen velit, non ego te impari onere opprimerem. Volo te in Africam cum Archombroto proficisci, & meo nomine salutare Hyanisbem: apud eam deinde hærere, donec à me successorem accipies. Quæ illi Reginæ de bello, de filio, de affinitate nuncies, te hodie Cleobulus docebit. Vnum ipse admoneo, ne cujusquam gratiam meæ anteferas. Quid illic agatur; quid velint, aut possint; ne peperceris referre. Nec time ne hæc fides tibi periculosa sit, si quid scribas quod hi nolint quos lædere nolles. Diu est

enim quod silere perdidici. Timonides non lætior fuit accepta dignitate, quam de scopulis qui in eo cursu latebant solicitus: Sciebat (nam Arsidæ & Nicopompo erat familiarissimus) Archombrotum Argenidi non placere. An hanc autem obiret provinciam gratus utrique? Quod si alterutri in odium veniret, credebat mansuram offensæ memoriam multo altius in læso, quam gratiæ in illo quem juvisset. Sic igitur Regi: Nec dubito de silentii tui fide, Rex: nec arbitror commissuram Hyanisbem, aut Mauros, ut quidquam nunciem quod tegi oporteat. Sed fortuna varia est, sed tempus, sed homines: denique estis Reges. Si quid tale occurret, non tantum in tua, sed & Cleobuli manu, fata utique mea erunt: ad quem (utpote Præfectum secretorum) legatos destinare litteras suas jubes. Et de tanti hominis fide anxius non sum: Sed quid si alteri hanc litterarum præfecturam mandabis? quid si vicariis suis ipse? Vt non hæc fiant (at hoc ipsum nimis supplicii mihi erit, posse contingere. Tum Rex; Non injusti (inquit) hi metus: Verum si qua ejusmodi erunt, scriptis mihi ipsi literis omnia secure commiseris. At Timonides; Scilicet insolentiam ad te scribendi omnes suspectam non habebunt! Aut non invidiosum mihi apud Cleobulum, si, tanquam damnata ejus fide, suo muneri & integritati sic detraho!

Perplexus ad hæc verba Meleander cœpit solus spatiari, ratus quæ Timonides tanquam pro se attulerat, ad Regum ipsorum salutem pertinere. Tunc vero potestatem Præfecti secretorum animo volvens, non sine horrore cogitabat quantum ille acceptis legatorum litteris posset. Tanquam arbitrum rerum, nihil hunc

hunc magis, quam quod placet, Principi referre. In hac vero libertate, quas cum cæteris amicitias, si velit, non obruat; aut injurias atque fraudes præcorruptus non mulceat? Quod si perfidiam, quæ argui possit, prudenti scelere vitabit; at ipsa negotia narrando torquere, verbisque premere, aut elevare omnia poterit; tanquam hoc quoque orator mandavisset. Ita simul & eadem & diversissima erunt, quæ illi Præfecto legatus, & Regi ille tradet. Parvo momento deflecti aut intendi negocia possunt: & ex supercilio aut remissione dicentis, subitam efformamus, & maxime efficacem, in mentibus imaginem rerum quas primum audimus. Tantæ quoque potentiæ viros clam vicini Principes solent vel muneribus aggredi, vel, quod valentissimum ambiendi genus est, arcana familiaritate, penè tanquam æquales, sic colere, ut vix intelligant se solicitari ad turpissimam servitutem. Si igitur his machinis aut omnino concesserint, aut debilitatam saltem fidem non opponent illius Principis consiliis quem illicito fœdere sic amabunt, idque apud exteros legatus persentiscet; quæ Regis commonendi sit ratio? Huic scilicet quem accusat litteras mittet! hunc jubebit sua crimina ferre ad Regem! hunc se ipsum acerrima accusatione proscribere! Nempe hoc infrequens, dices: Nec deesse alios Optimates; per quos scilicet tunc legatus ferat ad Regem proditionis indicium. Imo vero ardua erit tantæ accusationis provincia (in qua scilicet aut actorem aut reum perire necesse est,) si illam hominibus credideris, qui, ut sint secretissimi ac pene ut taceant, adhuc nimis loquuntur; ac non potius codicillis insontibus, mutis, sui expertibus, quos Rex unus

unus & legat & premat. Quid si præterea tectiora aut minora scelera erunt, aut de quibus ipse legatus addubitet? An invidiosissima delatione violanda tunc fama Præfecti secretorum, delectis hominibus qui hunc apud Regem insimulent? Nulla pax rebus, nulla dignitati securitas. Et sæpe legatus tantis inimicitiis posthabebit officium. Sed ut ejusmodi Præfecto fides & probitas insit; at saltem, quod sæpe fit, si in gerendis rebus dissentiet legatus ab illius sententia, & quid ipse censeat referre Regi volet, qui hoc fiet, si per hunc solum sensus suos Regi ostendit? Non enim in se pugnabit iste Præfectus: non se deseret, non fovebit adversa, legatum odisse pronior, quam sensus illius Principi commendare.

Meleander, cum hæc omnia ejus animo nec cogitans subjecisset Timonides, agitare simul cœpit de remediis in illa discrimina. Erat quidem tanta virtus Cleobuli, ut in eo non hæreret suspicio; Sed ordinare non tantum in præsens, verum ipsis nepotibus rempublicam Reges debent; & ineptissimi in unius hominis virtutem cultus & admirationis est, publicum munus si quo ille fungitur multiplici liberaque potestate attollere: quasi fatale sit ut ea semper dignitas cadat in probos; cum potius armatura sit viribus suis temeritatem eorum qui ambitu vel errore in eam succedent. Secum ergo constituit anxie legatis præcipere, ut, quoties isti Præfecto scribent, ad Regem etiam destinent codicillos, non prolixos illos quidem, nec graves negotiis; nisi occurrant quæ non interposita alterius fide nunciare præstiterit. Hac arte, nec laboraturum Regem brevium litterarum, & plerunque non seriarum, lectione, ignarumque

que Præfectum quid illic scriptum sit, bona utique fide quæ ipsi legatus mandaverit, quæque senserit, relaturum. Sed & hunc quoque præter legati invidiam accusari improvidum posse, non suspecta illius ad Regem litterarum frequentia. Ea autem sic demum processura, si Rex tanquam salutis aliquod pignus, acceptas epistolas continuo leget, & cæterorum omnium oculis sancte subducat. Ita enim & legatis in securo futuram libertatem; & neminem resciturum seria an quotidiana perscripserint; quo Regi magis in integro dissimulandi consulendique potestas sit.

Sed instituenda hæc sensim, & propemodum non sentiente Cleobulo; & auspicandi pulcherrimam rationem offerri hoc discessu Archombroti; quasi daret suo in eum amori, ut de ipsius valetudine juberet Timonidem destinatis ad se litteris nunciare. Clam igitur Timonidi imperat, ut, si quæ essent soli Regi perferenda, uni sibi concrederet; &, ne suspiciosæ litteræ essent, si rarius & veluti extra ordinem mitterentur, scriberet non Cleobulo quam sibi frequentius. His præceptis ornatum dimisit; cumque paulo post adesset Cleobulus, rursus juveni imperavit, quam sæpissime scribere, nec Cleobulo modo sed sibi, de valetudine successuque Archombroti; Paria facturus ut quisque ab eo legatus mitteretur ad exteros; donec mos ipso legatorum ambitu convaluisset, amantium hoc per litteras majoris dignitatis cum Rege consortium.

Omnibus ad navigationem maturis, cum Archombrotus salutaret Argenidem, discessumque excusaret; illud quoque miserrimam virginem torsit, quod is necdum sentiret se despici;

ſpici; & ipſa ſui amoris opinione inimicum auxiſſet tot opibus, tot ſtudiis Siculorum. Faſtidioſe ergo reſpondit, probare ſe quod ad matrem rediret. Nemini enim melius quam domi ſuæ eſſe. Tetigit Archombrotum non perplexa verborum acerbitas; quam dicentis ſpecies & auſteritas augebat. Sed nec queſtus, nec jurgia, tempus aut locus ferebant. Potius, veluti non ſenſiſſet ſe ad exilium invitari, reſpondit, ſanctiorem patriam, & cui plus deberet, illam videri, quæ Dominæ, quam quæ ſibi, primam lucem infuderat. Dum hæc loquitur, intervenit Meleander. Quo conſpecto remiſit Argenis de rigore verborum, refecitq; invita Archombrotum. Qui poſtquam litavit in arena, cum omni exercitu ſubiit mare. Satis loquutus Proceribus qui in eadem triremi vehebantur, ſeceſſit tanquam acquieturus, & animum laceſſentibus curis aperuit. Nam Argenidis ſermo turbulentiſſime in mentem redierat. Quid vero excitaſſet hanc in virgine crudelitatem? Pene ridicule admonuiſſe quietis domeſticæ, an erat improperantis quod omnino abibat, an ſimpliciter ſua fœdera aſpernantis? Sub hæc reputans quicquid antea ab Argenide aut mite aut ſeverum acceperat, vix regebat moleſtiſſimam metuendi ſperandique diſcordiam. Quod præterea Aruſpex in littore ſignificaverat, numina navigationi annuere; ô dolor, an ſic intelligendum, ut Dii interdicerent reditum, proſperis ſed veluti fatalibus ventis diſceſſum urgentes? Hæc & ſimilia dolendi argumenta congerentem, urebat maxime Poliarchi memoria; de quo, præter antiquas ſuſpiciones quæ jam æmulationi ſuffecerant, quicquid erat à Seleniſſa retectum fama gliſcente cognoverat.

Inter ejuſmodi cogitationes acerbitate pleniſſimas ſuſpenſo juveni, ſuiſque doloribus nimia contemplatione indulgenti, dabat utique fiduciam Meleander, amore in ipſum præcipuus, & nuptiarum conciliator. Sed quid ſuarum rerum diſplicebat Argenidi? aut potius qui puellæ tantopere alius placebat? Ille nempe Poliarchus; Quem, ô inquit, ſi mihi fata obvium dabunt, quanto lubentius quam ipſum Radirobanem, hac manu, hoc ferro, de amore atque vita dejiciam! Et vere meretur odio meo oppetere, tot malorum mihi author ac virgini; quam niſi carminibus teneret; ego tam claro ſanguine, tam opulento regno, tot amoris indiciis, ac etiam (fas ſit tacite cogitare) non ignobili fortitudinis exemplo, flexiſſem. Sed illum ſua obſcuritate tutum unde quæram, aut quo perſequar? Niſi eſſet hac ſpe minor quam improbe concipit, non tamdiu abeſſet, aut ubique ſecretus fugeret conſcientiam Meleandri. Hei mihi! ſed & ſi occurret patebitque iræ meæ; & ea forſitan quam meditor ultione jam dubiam virginis mentem pejus à me averterim? Imo certus ſum vitam illius mihi obſtare; An item ſit obſtitura mors, viderint Dii. Certe nec de mortuo quicquam ſperare ipſa poterit; & ſciet utique fortiſſimum fuiſſe qui vicerit.

Sic apud ſe digerebat Archombrotus male ſana conſilia, interdumque dolebat, quod Poliarcho olim amico ſic iraſci cogeretur. Nondum vero ab illius oculis Siciliam venti removerant, cum Gobryas haut procul Syracuſis anchoras jecit; miſſoque ad terram præcone ubi Rex degeret quæſivit: Cumque audiſſet, imminentem pelago arcem, quæ Epeircte dicebatur,

tur, ab illo tunc incoli, ipse unica triremi Syracusas concessit, tanquam commeatuum causa. Misit inde delectos, qui Regi significarent, Gallorum magnam classem, in Græciam indeque in Asiam navigantium, tempestatibus sparsam per æquor fuisse. Hujus partem in Siculo mari expectare socios, si forte ab errore illuc quoque agerentur. Petere ipsum ducem, ut liceat colloqui Regi. Nam Principis tanti conspectum pro maximo tempestatis precio sibi fore, quæ hæc littora dedisset. Meleander, ut humanitate præcipuus erat, quamvis ambigeret quid Gallorum tanta classis in Græciam vellet, tamen ad colloquium invitatus non renuit. Venit igitur Gobryas cum amicis servulisque omnino viginti; Cui Epeircten intranti obviam missus Eurymedes, ad se hospitem deduxit; &, humanissimum expertus, haud perfunctorie commendavit Meleandro. Postera die deductus ille ad regiam, sui expectationem, quantam Eurymedes fecerat, facile implevit: Nisi quod sentiebat Meleander, cum quæreret cui cœpto hanc Galliа classem ornasset, non syncere aut simpliciter responderi. Itaque exploratorem veritus esse, honorarios custodes clam tribuit; qui incautum, nec ratum se timeri, solerter observarent.

Sed Gobryam altior cura versabat, qua arte, quove ductore, secreto colloqueretur Argenidi. Memor tandem purpuram, quæ nullibi preciosius fulgorem quam in Gallia admittit, in navibus suis esse, ei à Poliarcho præparatam, hanc afferri ad se jubet, tanquam in hospitii gratiam regiæ virgini donum. At illa jamdudum non minoribus curis concussa, secum vehementer quærebat, an sperare auderet has naves

ves à Poliarcho præmissas majorem comparante exercitum? Sed parumper huic solatio innixa, rursus consuetudine lugendi ad deteriora revoluta est; ut & ludibrio sibi esset hac tantilla jucunditate spei quam hauserat. Sed quid Arsidas morabatur? cur non procedebant promissa Poliarchi? In ipso, an fortuna, tarditatis causa erat? Exierant destinati menses ad reditum. Ipsa vivebat non illius auxilio, sed infœlicitate Archombroti, quem in Africam bella vocaverant. Heu in meos luctus fortis, & sapiens, & dignus amari, Poliarche! cur ego te vidi; cur etiam una placui quam multiplici morte conficeres? Ego si te nesciissem, hoc quidem ipso vixissem misera; sed saltem non sensissem. Non deerant toto orbe quas amares fœlicius. Do virtutum tuarum immeritas pœnas, quarum unaquæque me divisam, nec fortasse contemptam, ad interitum adigit. Heu mihi! quid si & ipse non leviora jam quereris? quid si dolore quem sentis, & illo quem in me suspicaris, obrutus jaces? timesque præcipue ne tibi potius irata quam fortunæ, in culpam fatorum te transcribam? Sponsi fœlices quibus vel celeriter successit; vel qui Deorum contumaciam & dolos exuerunt subita morte!

Sic forte querenti cum jam aliquot dies in aula Gobryas traxisset, nunciavit Eurymedes, hospitem Gallum ei donum afferre purpuram in Gallia tinctam. Non recusavit virgo munus aspicere; hoc ipsum ad commoditatem colloquii à Gobrya subornatum, & majora, quam quæ credebat Eurymedes afferri, pene jam sentiens. Cum ergo intrasset Gobryas, explicuissetque invidiosam vel Tyriis muricibus mercem, non Argenis satis quæ monstrabantur cernere,

cernere, non aut loqui composite, aut loquentibus se præbere. Adeo omnes sensus rapuerat trepida expectatio aliquid de Poliarcho audiendi. Parum aberat quin prior interrogaret ignotum. Sed Gobryas illi admotus, cum muneri inspectando intentissimos omnes vidit; voce submissa; Vt, inquit, hoc donum author preciosius faciat; misit ille ad quem Arsidam legavisti. Exciderant ad hoc verbum Argenidi vires; ut ex trepido silentio intelligeret Gobryas altissime tactam esse. Itaque alia quædam publice loquuta, velut muneris gratias haberet, secreto Gobryæ dixit; Quæso te, hospes, hac vespera domi sies. Arcessam te, ubi sublapsa frequentia solitudinem faciet. Sub hæc Gobryas discessit. & ipsa laudare impense inter mulieres cœpit oblati velleris nitorem; precium deinde augere, & sic loqui Timocleæ; Hoc donum simplicis liberalitatis credi vix potest. Facile hospitem censeam Regi aliqua de causa supplicaturum, & hoc munere sibi suffragium meum parare voluisse. Nam & oravit, ut se, ubi ocium esset, liberiori colloquio dignarer. Volo hodie hac cura defungi: Vt si quid impetrabile in votis est, operam promittam; Sin latent graviora, ne supplicem vana spe extraham; & non imparia suæ purpuræ dona remittam discessuro. Haud multo post in hortum secessit; qui forte Meleandro ad venationem profecto infrequens erat. Itaque ipso viridarii secreto admonita, Timocleæ imperavit, unum ex corporis custodibus mittere ad Gobryam, qui eum ad hortum produceret. Ille Argenidi sibique non defuit. Cui vulgaria aliqua percunctanti cum publice respondisset, paulatim veluti lapso ad varia sermone, magisque intenso, secerni

secerni à reliquis cœperunt, solique ambulare. Tum Gobryas: O domina, inquit, non Sicilia tantum & Gallia tua, sed quantumcunque in orbe regnorum est, digna: Ignosce Regi meo quod me priorem vides. Causam moræ ingratissima tempestas facit, quæ cum classe venientem depulit à cursu. Nos quoque ejecti in Africam fuimus: Ego, inquam, & Arsidas, qui pridie tempestatis in me inciderat. Et is quidem per Libyæ oras tuum Poliarchum vestigat, legationem obiturus quam mandasti: Isthuc vero navigavi, sive Rex jam adesset, accessurus exercitui quem maximum ducit, sive adhuc expectaretur, tibi interim traditurus tantillam hanc classem. Etenim tuum nutum simpliciter manemus. Vtere nostro sanguine qua placebit. Scio te solam esse, in qua verissime Rex meus aut despici possit aut coli.

Sic loquutus, litteras Arsidæ porrigit; in quibus fere eadem quæ ipse memoraverat continebantur. Quibus lectis, ut amor nunquam quietus est; Quid ergo credemus (inquit Argenis) Regi vestro esse factum? Si pepercisset illi tempestas, an credis diligentiorem alium futurum, ex quo de ejus adventu cognoscerem? Hic Gobryas, quamquam & ipse non intactus eo metu, tamen multa congessit quibus naufragii suspicionem averteret. Nam nec, inquit, cum una aut altera navi maria sulcat. Naves longæ, & triremes ultra quinquaginta sunt quæ illum comitantur. Etiamsi prætoriam navim (quod Dii non siverint) tempestas solvisset, an tot nautæ, tot milites, non manus & humeros præberent, quibus charissimus Rex proximo navigio imponeretur? Sed nec credendum est, aut totam Regis classem obrutam undis;

undis; aut qui cladi superfuissent non jam nobis funebria nunciaturos. Nimio citius quæ obsunt, quam quæ optamus, amat fama ignobili gaudio nobis ingerere. Ne injusto denique metu crudeles nobis simus; respice has triremes quas duco. Iisdem cum Rege fluctibus jactatæ sunt. Nullam tamen ex iis tempestas expugnavit. Vel itaque Regem in remotiores delatum oras existimo; vel corruptis vi ventorum armamentis jacturam reparare. Neque enim soli navigationi, sed & bello exercitum adornat. Intra paucos hos dies videbis, Regina, ferventem Siciliæ oram fortissimis viris; qui omni studio exprobrabunt hostibus tuis, si quos hic habes, quod virtutem apud se genitam indiligentius coluerunt quam nos externi. Erecta consolatione tam magnifica virgo, adhuc tamen de Poliarcho anxia erat. Ardebat præterea Gobryam prolixius percunctari tam de illis quæ sciebat, quam de ignotis. Dum enim de Poliarcho loqueretur, seria ac levia virtute amoris delectabant. Sed nec tempus sinebat, jam vespera obscurum, nec familiarium curiositas inter se quærentium, quid tantum cum Gallo loqueretur. Rursus igitur suam opem promittenti: Ego, inquit, quid ex re vestri Regis sit, maturius expendam. Tu cum Eurymede sis frequens; cui ipsa commendabo amicitiam tuam. Finge autem idoneas causas non recedendi à littore; hisque ego favebo apud patrem. Facile quoque inibo rationem, qua sæpius ad colloquium meum & sine suspicione pervenias.

Hoc dimisso, cum quæreret Timoclea, ecquid ille voluisset; Nihil magnum, inquit Argenis: nisi forte nondum explicuit animum

suum,

suum, & primo congressu noluit gravis esse. Laudavit benignitatem hospitii, oravitque ut suarum navium una, cui supellectilis pretiosissima insunt, in hunc portum recipiatur, non isthic plus biduo hæsura: intra quod tempus quædam tempestate corrupta refici possint. Ad hoc se operam meam apud Regem expetere. Sub hæc verba in cubiculum virgo regreditur: accersitumque ad se Eurymedem jubet agere hospitis curam: quoque solertius falleret; Est, inquit, ut illi xenia paremus, saltem iis quæ obtulit nec pretio nec venustate cedentia. Hæc dum quærimus, vide ne ad discessum se comparet. Satis erit brevem ad moram vel dilata venatio, vel promissum spectaculum. Iterum moneo, cave, Eurymedes, ne improvisus hinc abeat. Ita institutum ubi dimisit, & quietis specie nox dedit ad curas libertatem, tunc reputare exitus omnes cœpit; tunc ex re consilium capere, fortiusque quam antea & Reginæ more dolere. Poliarchum, si vivebat, esse venturum, jam ipsa Gobryæ classis, jam Arsidæ literæ certissima ratione monstrabant. Quærenda igitur remedia, quibus illi vivam quoque se servaret. Sin ille perierat, se demum non victuram. Sed qua ratione, quove prætextu, Gobryæ classis assideret Siculo littori? necessarium tamen hoc erat ad eà quæ cogitabat subsidium. Sic enim decreverat; Si prius rediret Archombrotus, quam de Poliarcho quicquam certi esset allatum, clam fugere ad has naves; & vel inde petere Galliam, vel coacta Siculorum factione, abstinere à nuptiis ad quas pater adigeret. Haud incommode tandem ita rem commenta est. Primo mane ad Meleandrum ivit; & Siciliæ solitudinem questa, vereri se dixit, ne

Radiro-

Radirobanes, ubi Archombrotum audisset cum præcipuis Insulæ viribus illè in Africam, rursum raptui imminens aut ipse veniret, aut militum in se partem ad improvisum bellum emitteret. Nihil ergo securius, quam Gallos aliquo propitio numine ad se advectos mercede conducere, qui littorum custodiam agerent; ut, si bellum ingrueret, peregrini jactura sanguinis Sicilia defungeretur periculo. Negocium unius mensis fore; intra quem possint de Archombroto & Radirobane referri certiora. Et Gallos nondum (ut audiverat) ex tempestate ad navigationem instructos, non ægre tantilli temporis moram addito precio audituros: qui præterea nec tam pauci sunt (inquit) ut juvare non possint; nec eo numero, ut metui à Siculis debeant, si auxilium in perfidiam mutent. Cum patrem his verbis permovisset, secreto deinde Cleobulum & postea Eurymedem vocat. Vrget suos de Radirobane metus. Gallorum præsidia ostendit, quorum opera haud magno precio emi posset. Cumque illi in contrarium disputarent: nam nec ignotis bene credi, nec viros Insulæ deesse: liberius Argenis; Si hoc, inquit, Siciliæ non tribuitur, at meo timori tribui volo. Regem in meam sententiam jam perpuli. Mihi non probabitur, qui eum in aliam partem consiliis suis flectet. Hæc imperiosius urgentem, neuter ausus est importuna irritare prudentia. Regi quoque ambitiose authores fuerunt, præsertim cum Argenis adesset, ut Gobryas ad littoris custodiam invitaretur. Et ille; Quandoquidem ita censetis, inquit, tu homini colloqueris, Eurymedes. Sciscitare an hic moram pati possit. De mercede deinde viderimus. Eurymedes mandato

dato defunctus, Gobryam non difficilem habuit, haut ignarum id commentum ab Argenide esse. Operam igitur suæ classis in mensem promittit, sola mercedis mentione offensus. Nam quo magis probaretur, liberale præsidium & in amicitiæ tesseram offerebat.

In hoc statu res Siciliæ erant, dum Arsidas omnibus Africæ partibus triremem applicat, & quacunque se brevia terris insinuant, scapha provectus interrogat agrestes, si qua de illis littoribus visa esset classis externa, aut ullos omnino mortales ad eos tempestas rejecisset. Iamque irrito labore defessus languebat, æstum præcipue non ferens, quem Auster inspirabat ab arenis mediterraneis allapsus; cum opportunissime factum ut Mauritaniæ fines contingeret, succederetque ad littus, in quo non grandis portus, & inde stadiis octo modicum oppidum incolebatur. Forte fuit, ut tunc in portu spatiaretur illius regionis Præfectus, inter paucos fortitudine & prudentia insignis. Ille Arsidam videns, quem vultus habitusque peregrinum hominem esse monstrabat, blandissime accessit; &, tam magistratus sui quam humanitatis officio, de patria & negociis rogavit. Cumque Arsidas, quo multa & varia memorandi necessitatem effugeret, quia Gallica triremi vehebatur, se simpliciter Gallum esse dixisset, statim Maurus insiluit in amplexum: &, Satis est, hospes, audivisse Galliæ nomen, inquit. Omnia vobis debemus. Procede sodes in urbem hanc: & quacunque te navigatio vocabit, primum apud nos à jactatione sali refectus, novis commeatibus triremem onera. Stupebat Arsidas ad insperatæ benignitatis prodigium in externa gente atque incognita. Subire

Subire igitur terram comites jubet: Præfectoque dexterior, & ab omnibus cultus, proximi oppidi viam exorsus est. Veritus deinde ne procedentibus colloquiis proderetur non à Gallia venire; videreturque humanitatis officia aliis debita, aut parata, quæsisse mendacio; paucis recensuit, esse quidem se Siculum; sed quia Gallicis remigibus utebatur, quærebatque præterea Galliæ Regem, se Gallis, cum de gente rogaretur, annumerasse. Nempe, subjicit Præfectus, illum quæris, absque quo in servitutem externam omnes Mauri concessissemus? Monstra hæc Arsidæ erant, omnium quæ illic Poliarchus gesserat ignaro. Ergo, ne aut ipse diutius, aut Præfectus erraret, haud perplexe rogavit quid novi accidisset; quodve beneficium à Gallia processisset ad Mauros. Se enim vi ventorum in ultima Africa propulsum, & diu jam errantem, hæc nescire. Tum Præfectus aggerere omnia cupide cœpit; qua insolentia Radirobanes bellum movisset; & ut veluti ad condictum, Diis ferentibus, cum exercitu advenisset Rex Galliæ. Quæ deinde belli fortuna, quam varii sub brevissimo tempore casus. Sed ambitiose morabatur in Radirobane occiso; ut pugna acris fuisset; ut anceps aliquandiu fortuna; & victor haud perfunctorie vulneratus. Ast ubi narrandi serie Radirobanem Gallici Regis manu percussum in terram deduxit; non tenuit diutius lætitiam Arsidas; sed vultu sic diffuso ut constaret lætitiam non fingi; Cæsus ergo est Radirobanes? ille Sardiniæ Rex? ille nuper à Sicilia reversus? & quidem à Gallico Rege? cui, ne frustra exultem, quod nomen, mi hospes, est? Tum Maurus; Geminum illi nomen est, inquit: quo errore & diu lapsus sum,

sum, & vidi alios errare. Modo enim Poliarchus, modo Astioristes à suis appellatur. Assertus est hoc sermone Arsidas in certissimi gaudii sensum; adeo ut Mauros & qui eum deducebant pene in eandem affectuum suavitatem adigeret. Non curarum meminerat, non laboris. Tantum, quasi Diis loqueretur, rogabat, quæ fata, quæ sortes, inimicissimos Reges compulissent in Africam; aut quod numen sic ordinavisset, ut sanguis Siculis odiis debitus tanquam Africanæ utilitati penderetur. Ad se deinde ex hac contemplatione regressus, quærebat quo se ab illa victoria Poliarchus recepisset. At Iuba (ita Maurus vocabatur) retulit; adhuc vi vulnerum ægrum, jacere in Mauritaniæ regia urbe. Illinc omnino expedito equiti quatuor dierum viam esse.

Inter hos sermones in urbem pervenerant; & Arsidæ peritos viarum exposcenti, quibus duceretur ad Regiam, (nam recruduerant venti, & timebat ne repetita injuria tempestas pene repertum Poliarchum eriperet) Iuba negavit itineris copiam se facturum, priusquam exta Hospitali Iovi sacrata simul prosecuissent. Æstus erat; & in horti umbraculis deductus Arsidas super appositos thoros epulas expectabat; gratissimis Iubæ sermonibus, de bello, & Poliarchi victoria, moram subinde fallentibus; cum tandem opulento convivio mensæ convivas ad se convertunt. Et subitum luxum miratus Arsidas, nihil tamen altiori intentione spectabat, quam inter promulsidaria esse varii generis pôma, ita glacie circumvenienti inserta, ut aliorum pars emineret extra hoc frigus, alia prorsus condita tamen sub lucentis aquæ crusta nativo colore cernerentur.

Quid

Quid potissimum crederet ambigebat, novitate illa concussus. Certe enim hæc poma recentia erant: rursusque sub illorum mensium sy deribus aqua frigore non coibat. Tum, ne ficta imagine luderetur, primum manum glaciei admovet, quæ ut justo rigore digitos ussit, ut non posset dubitari quin aqua hęc esset, & verissimo quidem gelu concreta; mox & poma dentibus tentat. & hæc quoque nativo sapore mitia erant; nisi quod ad nimium algorem obstupescebat gustus. Delectatus admiratione hospitis Iuba, invitabat ad cibos admiratione nimia cunctantem. Sed Arsidas cum risu quæsivit, qua ille ex Scythia cum Africæ arboribus mista hanc gustationem prompsisset. Tum Iuba; Vt magis mireris, inquit, cum in hortum intrasti, hæc poma adhuc ex arboribus pendebant, &, quæ modo est glacies, ex fontibus unda manabat. Geminato stupore Arsidas hæsit, exquisiitque ab Iuba, quo carmine, quove in antro, tam subito natura se mutaret. Et ille, Nova est, inquit, apud nos hæc ratio revocandi arte hyemem sub medio sole; quam exequar postquam mulsum gustaveris. Aderat puer Ægyptius cum mulso, quod in calice præferebat & ipso ex glacie facto: quo exhausto cum in terram à puero collideretur, doleretque Arsidas fragile quidem, sed in æstatem pretiosum vas perire; Noli indignari (inquit Iuba.) In singulas potiones usus ejusmodi scyphorum est. Iterato eundem in mensa conspici vile esset. Nihil amplius gustabat Arsidas, avidus cognoscendi qua arte ad naturæ veritatem sic perveniretur: cum allata sunt variarum formarum ex ære prototypa. Orbium, poculorum, paropsidum, omnis denique convivalis instrumenti species erant. Tum

Tum Iuba; Hæc sunt claustra, quæ aquis infusis glaciem concipiunt. Quippe unumquodque operculo suo sic tegitur, ut oræ invicem cohæreant, excepta foraminis angustia, per quam aqua liquitur in interiora; quo modo ex stanno vel plumbo fusilis supellex conflatur. Alveolo deinde ligneo illa deponimus, cujus fundum sale primum nigro illo, parumque contuso, & mox nive contegitur; quæ nobis semper ad manum est, fulta straminibus, & in umbra antrorum toto anno inviolata. Supra ipsa deinde prototypa, in alveolum sic demissa, pari modo nix quoque aliquoties cumulatur, sale toties interjecto. Ita hæc aqua illo in ære ad glaciem præparata, accipit undique circumjectæ nivis frigus, quam sal acri mistura vetat liquescere; in locis præcipue umbrosis, qualia vini aut olei apothecis effodimus. Trium circiter horarum spatio coit aqua, &, si quæ poma inseruimus, qualia nunc miraris, hærent septa in glacie. Æstu deinde languentibus grata est hæc vis nimii frigoris; quam & ipsa novitas commendat. Nuper enim nescio cujus non inepta luxuries hoc solatium invenit.

Oblectatus narratione Arsidas, licentius marcenti stomacho ingerebat hæc poma, quibus corrupta frigore aqua rigorem insinuaverat; simul avide novis semper ex glacie calicibus bibebat, summo frigore sitim, ut solet, acuente. Quamquam interdum Iuba monebat, periculosam intemperiem esse, nisi parce utentibus. Sed cum de prandio surrexissent, & Arsidas calidæ usum multo joco traduceret, paulatim omnes nervos receptæ hyemis malignitate ita laxari sensit, ut egestas hinc inde epulas pene

pene anima sequeretur. Iuba non misericordia tantum motus; sed & metu, ne huic sponte mortem crederetur propinasse, nulli sedulitati parcebat: Solari Arsidam, medicosque urgere; & nunc suos, nunc illius ministros verbis convenientibus affari. Vt vero in deterius fama attollitur, Arsidam fato propinquum haud tarde vulgatum est. Dum trepidant comites, servulique; quidam illius mercenarius ex Euboeorum colonia, qui in Oscis Neapolim condiderant, tempus locumque furto nactus, haud modicam prædam egit. Sacculus erat ex carbaso quem sub veste reconditum idonea cura Arsidas servabat. Illic pretiosum aliquid inesse Græculus diu ante conjecerat. Dumque vestes laxantur ægrotanti, & sui ignaro, ipse familiaris officii simulatione accessit, detraxitque non sentienti sarcinam, &, cæteris pietate & metu occupatis, sese domo proripuit.

Vbi autem primo impetu mali sedato Arsidas loqui potuit, à Medicis quæsivit, quid de periculo suo, quid de itinere sentirent. Medici prospera esse signa ad valetudinem respondent: Sed ventriculum & cæteros nervos, qui, intemperie frigoris afflicti, febrim toti sanguini aspercerant, aliqua quiete recomponendos esse. Optime actum iri si non ultra quatriduum morbus profectionem differret. Ille cum Diis questus tali in tempore moram offerri, ad Iubam convertitur: &, Litteras, inquit, quas ad Regem Poliarchum habeo, nefas esset hîc sisti meo casu. Si dabis qui viæ duces sint, has statim per nuncium ex meis transmittam ad Regiam. Hîc deinde acquiescam patientius, donec ire per morbum licebit. Laudavit Iuba consilium; addiditque, præsto esse qui, quemcumque

cumque Arsidas destinasset, ad Regiam comitarentur. Tum Arsidas fasciculum quærere, cui erant litteræ Argenidis commissæ. Prorsus is erat qui domestica mercenarii fraude perierat; quem ut à veste divulsum obstupuit, & vidisse omnes negarunt, statim vires furiosa indignatio suffecit. Prohibentibus medicis exiliit de lecto, interminatusque est domesticis suis morte, ni propere redderetur charissimum pignus. Vrgebat insanus quæstionem, Deosque appellabat & homines; nec sine suspicione circumspiciebat in Mauros, qui primum ægrotanti adfuerant. Spoliatam deinde intuens vestem, & nunc illam, nunc ora dilanians, quærebat quis familiarium propius ægrotantem accessisset. Sed omnes adfuerant, & tali in statu in pietate potuerant tangere collabentem. Tum demum eadem doloris acerbitas, quæ languentis robur intenderat, consumptis viribus, pejus invalidum dejecit. Ægre suffitu, & violentis odoribus reddita vox est: qua ut primum uti licuit; Si me, inquit, fortuna destituit, morbo & furum audacia violatum; at non ego me deseram, non Principes meos. Date ceram & stylum. Hodie ad Regem scribam. Intra biduum, etiam vitæ periculo, utcumque lectica viam exordiar. Protinus Phorbantem vocate; hunc volo cum meis hodie litteris proficisci. O fortuna! Is ipse Phorbas erat, qui cum furto aufugerat. Ergo & in navi & per urbem missi qui quærerent, tandem renunciant, frustra operam à se consumptam. Statim Arsidæ suspicio sceleris incidit: quam tamen dissimulans, ad forum, ad portum, redire præcipit, qui non profutura diligentia absentem vestigarent. Nec segnius advocat Iubam; submotisque

motisque cæteris; Fallor, inquit, aut perfidia mercenarii mei hanc ægritudinem mihi facit. Cur enim lateret; præsertim me ægro, & vitæ ambiguo; nisi prædam scelere nactus, non me tantum sed & Africam fugeret? Si amatis Poliarchum, vindicate injuriam quam latro huic intulit. Dimitte ad proximos portus qui nuncient ne ullus temere peregrinus in navibus recipiatur. Sed quam occultissime potest procuranda hæc quæstio; ne, si rescifcat exploratores in littore esse, alia fraude nostram solertiam eludat. Ego apud meos hodie dissimulabo me quicquam durius de eo suspicari; ut fallamus flagitii consortes, si quos forte apud nos reliquit. Iuba rem curæ sibi fore asseruit; statimque per homines fidos vicinorum portuum magistratibus quæ videbantur scripsit.

Sed hæc Phorbas ante conjecerat, meriti sui conscientia acuente metuendi solertiam. Is perpetrato scelere adhuc ignarus quid esset in furto, latebras ad recognoscendam prædam quæsivit; scilicet si nihil inveniret perfidia & periculo dignum, omnia ad Arsidam relaturus; quasi hæc ægro, nec sentienti, ad tutiorem detraxisset custodiam. Ecce autem exsolutus fasciculus catenulam primum dedit ex gemmis, quæ nexili auro ligatæ, per æqualia spatia tumebant; Tres deinde annulos cum grandibus gemmis, modico lino divisos, ne attritu venustas artificii periret. Pauci in fundo resederant nummi ex auro. Quæ omnia Arsidas, ad incerta fortunę, corpori suo applicita servabat. Præter hæc, tabellæ inerant, longe Arsidæ pretiosiores reliquo censu; illæ quæ itineri dederant causam, ab Argenide ad Poliarchũ. Phorbas omnibus diligenter inspectis, suæ quidem audaciæ

audaciæ gratulabatur gemmas & aurum. Sed hæ eum litteræ turbabant Ad Poliarchum videbat esse missas. Vnde tamen, aut à quo, non noverat; & verebatur, ne plus illæ turbarum, plus in eum exploratorum cierent, quam aurum aut gemmæ. Ire ad portus non placebat, vix dubius hos in se obsideri. Interiora Africæ, nec fidem in hominibus promittebant, nec exitum, quod quærebat, habebant in Europam. Tandem sceleris & necessitatis ingenium ad novi facinoris pericula incertum coëgit: Iret ultro ad regiam; Poliarcho eas litteras daret; & in ipso scelere præmia summæ fidei ambiret. Postquam igitur fallendi rationem, omnemque mendacii contextum polivit, in proximum oppidum profectus, illicq; percunctatus quæ via ad regiam duceret, celerrima sibi & illi quem viæ ducem assumpserat jumenta conquisiit. Tertio die urbem ex montis cacumine inspexit: Tum equo & ductore dimisso, ipse solus pervenit ad custodes; vultuque pallenti, (quippe quem ex composito exterminaverat cursu) se ad Regem Poliarchum festinare, ambitiose iteravit. Illico deductus ad arcem est. Et tunc quidem minus vacabat Poliarcho, post longam forte insomniam acquiescenti. Sed Phorbas ad Gelanorum deductus, cum supercilio monstrabat, se magna, & quorum procuratio celeritate constabat, nunciaturum advenisse. Quis esset, dicere jussus; Regi, inquit, melius dixero. A Sicilia ad eum advenio Litteras fero; & heu vereor ne hac ipsa mora quam facitis, corrumpatur negocium, cui delectus, pene in cursu spiritum amisi.

Siciliæ nomen audisse, illinc quoque afferri litteras, & nuncium aliquid ingens trepidatione

ne præferre, visæ sunt Gelanoro causæ idoneæ dormientem Poliarchum compellandi. Sedatior tamen accessit ad stragula; ne terrorem, à somno excitatis, & adhuc sui incertis, periculosum, primæ Regis vigiliæ infunderet. Tussi igitur & modico vestigiorum strepitu pulsatum ita affatus est. Adsunt, Rex, à Sicilia litteræ, & nuncius nescio quid festinat. Nihil cunctatus Poliarchus resedit in lectulo, & nuncium adduci præcepit. Intrat ergo immani fiducia cubiculum Phorbas, quod secundum Deos potissimum timere debuerat; ornatamque fabulam, non plus verbis quam gestu & fronte, in hunc modum exorsus est. Ego, inquit, ex Arsidæ amicis sum, ô Rex. Is ad te Sicilia proficiscens, inde secum me advexit. Cum te diu quæsiisset, tandem ad victoriæ tuæ famam cursum huc tenuit. Nec jam procul eramus littoribus, cum nostrum navigium peiratæ tribus lembis circumsistunt. Arma pauci habebamus; placuitque compluribus ante pugnam deditio. Ita proditus Arsidas cum familia & sarcinis in eorum potestatem concessit. Sed cum, direptis omnibus, novæ prædæ studio flagitarent, princeps eorum strictam in Arsidæ ora sicam intentans; Video, inquit, ex cultu & supellectili te hominem magnarum opum esse. Itaque nisi præter hæc quæ cepimus tria talenta præsentia numeras; ego ex his catenis (nam illi catenas jam dederant) jugulo soluto in mare te provolvam. Et Arsidas; Vnde mihi præsentia hæc talenta, cui nec libertatem reliquistis? Imo, subjicit prædo, cum de tua navigatione percunctarer, te ad Mauritaniæ Regiam ire professus es. Certe non te oportet illic esse ignotum. Quemcunque tuorum volueris, ea lege vinculis

lis eximam, ut, nisi intra hoc triduum sit in isto littore cum pensione quam poscimus, certissime pereas. Nec fraudem mediteris: aut in nos vindices provoca. In statione sumus unde liber prospectus est. Non mari, non terra, insidias locus capit. Si is quem miseris præter se ullum adduxerit, capite lues. Quin si interim naves in nos fortuna propulerit, fortunæ pœnas dabis. Cum sic impia & barbara voce dixisset, dejectus Arsidas, semel atq; iterum nos omnes intuitus, tandem me propius jussit accedere; &, Vide, inquit, mi Phorba, quantum fidei tuæ credam. Ex diligentia tua nunc pendeo. Vade ad Regem Poliarchum: quo loco sint meæ fortunæ significa. Non ille talentis tribus parcet in re mea capitali. Et ne ambigere possit, quin vera pericula nuncies, has litteras accipe. (simulque de intimo sinu extraxit.) Scriptæ ad illum sunt. Quis scripserit, tua scire non interest. Ferendas tibi trado, non tantum ut pignus sint fidei tuæ; sed magis ne pereant, si me isti peiratæ immerentem conficient. Ita dimissus, ad te, Rex, altero ad meridiem die pervenio: tantundem ad reditum superest, si vis Arsidam vivum aspicere.

Inter hæc dicta, litteras Argenidis Poliarcho tradiderat, quasi missas ab Arsida; quas integro lino sinceras ut tentavit, simulque solitum Argenidis ad se signum conspexit in cera, læto horrore infremuit. Simul tamen in periculo Arsidæ commotus, dum solvit epistolam; O quicunque mortalis es, inquit, cui Arsidæ fata commissa sunt; si strenuus eris, & eum mihi reddes, crede non te talenta prædonibus tria, sed tibi ipsi ingentes divitias portare. Adeo memorem beneficii me dices. Tu, Gelanore,

 propera

propera huic aurum quantum satis est dare. Iam promptum esse oportuit. Vade, ne difficiliores ex mora prædones sint. Sed ô, an incolumi Arsida in hos posse iri existimas; & nefarios de suis lembis ad cruces deferri? Abominatus Phorbas meritum crucis omen, manum utramque vehementer intendit, strictisq; oculis, Cave, inquit, cave ô Rex, in hanc mentem te dederis. Lembi prædonibus veloces sunt. Insederunt plagam apertam. Truncum mehercule Arsidam vobis dispergerent, sugaque inulta despicerent infœlices insidias.

Iam Poliarchus solutas tabellas legebat. Vera erat Argenidis manus. Sed omnino lamentabilis oratio. Facinus vindictamque videbat Selenissæ; simulque Radirobanis impiam mentem, qui nefas non habuerat pudicissimæ virgini probra ingerere. Sed hunc quoq jam non vivere, & quidem à se victum, solatio erat. At quid in Archombrotum remedii, urgente hymenæum Meleandro, & bimestri salute vix donata Argenidi? Cum deinde in ultimam ceram oculos flexit, ubi solet dies exaratæ epistolæ ascribi; jam tempus quo aut ipsum redire, aut mori Argenidem oportuerat, effluxisse intellexit. Nunc igitur se damnare; nunc irasci tempestati; nunc Africam devovere, in qua servanda putabat se perisse. Sed omnia in Archombrotum vota, omnia odia recidebant. Ego me, inquit, ego ad tuam perniciem me servabo, atrocissime æmulorum. Sequar fatum Argenidis, sed perfunctus tuæ mortis solatio. Defuncti quoque pugnabimus. Pacem nec experiar nec concedam. Dum ejusmodi æstu pectus concutitur, cœpit invitus dubitare, an Argenidi fides ad promissæ mortis constantiam durasset.

Quam enim naturale, ut vitam amemus? quam grata vis quæ sicam in nostra viscera euntem moratur? Denique, Poliarche, (cogitabat,) finge oblatas nuptias, finge durum illi patrem, & destinatam illuxisse miseriis tuis diem; an velles hanc perisse?

Tanto turbine multo ægrius quam vulneribus afflictis, acciri Phorbantem jubet: cui aurum interim numerabatur; increpatque navigationem lentissimam, quod secundum post mensem demum Arsidas adesset. At ille errores cum fide memoravit; ut Cumis necessaria mora fuisset, ut in Gobryam incidissent, ut ab Italia venti impegissent classem in Africam. Lætus, qua esse tunc licebat, Poliarchus de Gobrya audivit: & quid illo factum esset percunctatus est: Nescio, inquit Phorbas; nisi quod subaudiebam illum in Siciliam navigare. Aliquid spei miserrimo amatori subjecerunt hæc verba. Sed Phorbas; Perdimus Arsidam, ô Rex, tam lenta cunctatione. Patiaris grassatoribus hunc eripi, multo tibi certiora quam quæ possim memoraturum. Pietatem mercenarii collaudavit Poliarchus; quartumq; addi talentum præcepit; Forsitan quippe fore ex usu, absolutis latronibus non inanem Arsidam esse. Equum præterea notissimæ celeritatis attribuit; in quem Phorbas inscendens Mauritaniam prætergredi festinavit, & se remotis littoribus cum præda subducere.

At vero Poliarchus, quamquam ex vulneribus vixdum ingredi valens, non differendum in Siciliam iter esse constituit. Acquiescere enim in navi se posse; & necessaria ad curationem accipere. Id quidem Gelanoro non placebat: sed nec frustra repugnare sustinuit. Erat tamen

Arsidas expectandus, quem in tertium diem Phorbas promiserat. Ergo præcipiti domino, & parari discessum jubenti, diligenter parebat Gelanorus. Rectores triremium, classiarios atque nautas ad officia vocabant. Commeatus portabantur, solumque profectioni satis instructæ signum jam deerat. Nec poterat inhibere Hyanisbe festinationem hospitis adhuc cruda vulnera missuri in discrimen; quæ tam subita consilia essent, aut quid illi contigisset turbulenta profectione dignum, nec apud se conjiciens, & verita nimis anxia & indecenti cura exquirere. Is per ægritudinem animi excussa quiete, nunc Argenidi timens, nunc in Archombrotum odio æstuans, ea nocte adhuc imbecillem valetudinem turbavit. Supprimere tamen morbum tentabat valentibus verbis, ne suorum consensu vetaretur per immaturæ navigationis pericula vitæ suæ illudere.

Cæterum vix biduum à Phorbantis discessu processerat, cum Gelanoro regium cubiculum forte egresso Arsidas occurrit, adhuc quidem ex morbo, sed multo plus indignatione & mœsticia mutatus. Scilicet celerius quam expectaverant medici receptis viribus, postridie quam in eum Phorbas peccavit ausus est se in lecticam conjicere. Reliquis diebus non dubitavit equo vehi, amissarum litterarum dolore, non se, non iter, laboremve respiciens. Quo prædonem persequeretur? quibus verbis se excusaret Poliarcho? aut qua fronte rediret ad dominam? Ita anxius regiam intravit; & qua Poliarchus habitabat deductus est. Gelanorus insperato conspectum lætissimo vultu excipiens; Nolo, inquit, alius Regi nunciet te venisse. Ibo, & illum hoc gaudio implebo. Sed Arsidas Gelanoro

lanoro fortunam excusaturus; Mane, ait, Gelanore. Est quod prius meæ cladis acerbitatem intelligas. Ille ratus de captivitate, prædonumque avaritia, qualem Phorbas narraverat, cum queri: Scimus hæc omnia, inquit, & præterea mox commodius dixeris Regi. Inter hæc verba Arsidæ elapsus est, præcipitatione gaudii nihil moratus revocantem. Obstupuit Poliarchus, Phorbantis diligentiam æstimans, qui tam strenue Arsidam exemisset prædonibus; jussumque accedere, & sibi tunc primum ut Regi loquuturum amplexu occupans, non est passus venerabundum procumbere. Sed hic diu uterque erravit, dum Poliarchus quæ Phorbas de latronibus finxerat, pergit loqui; & ille de ipso Phorbantis facinore Poliarchum dicere putat; miratus quæ tam propera fama hanc jacturam literarum ad eum detulisset. Dii bene, ô Arsida, (inquit Rex) quod te post tempestates, post latrociniorum mala, habemus incolumem. Tua clades, ex quo accepi, mihi plus doluit quam forsitan tibi. Tum Arsidas; Et hoc in ea maxime acerbum mihi, Rex, fuit, quod te scirem gravissime illam laturum. Sed ignosce tuo Arsidæ. Infelicitate mea, non scelere læsus es. Nec subirem tuos vultus, aut auderem experiri quid de me tua ira decretura sit, nisi scirem, quam sapienter intelligas, non in cujusque potestate domesticorum mentes esse aut fortunæ injurias. Tum Poliarchus: Quæ autem irarum hæc in te causa, mi Arsida? An quod maris pericula me propter subiisti? quod te peiratæ, quod tempestas diripuit? Vbi vero noster Phorbas? in quo ornando testari me decet quam sis mihi eximius. Illud se à Poliarcho Arsidas credens: Vtinam vero adesset ille

ille Phorbas! Innocentiam meam sua pœna assereret. Sed unde tibi (ô Rex) Phorbantis hoc nomen? Quia, inquit Poliarchus, oblivisci non possum hominis tanta fide tuas res measque accurantis. Vtinam hunc vidisses, Arsida, nullas moras apud me ferentem, ne noxiæ tibi essent. Dum respirat, dum aurum numeratur, dum mihi flagitanti tuos casus in compendium confert; inquietudine animi suspensus, jam viam ad te omni voto gestuque videbatur præcipere. Quonam autem evasere peiratæ? Credis si in eos naves dimittam, posse eorum cursum intercipi? Quos vero mihi peiratas, subjicit Arsidas, aut quam Phorbantis fidem memoras? Quem si ego, quem si tu! O Numina! ut libenter in diem non differrem quod debeo! Illum Phorbanten dico, inquit Rex, per quem nuperrime istas Dominæ meæ literas captivus misisti. Quid autem nunc videris fidissimum amicorum ignorare? Arsidas iis literis visis, turbatissimo affectu, necdum ad læticiam apto, expalluit; diuque hoc solum repetiit; Literas habes? & à Phorbante habes? Quæ hæc monstra, quæve insomnia, ô Rex? Tum recepto spiritu; Prope inquit, illi ignosco, qui in totum noluit me perire. Sed ubi is est? Hominem non vidi, retulit Poliarchus, ex quo quatuor à me talenta prædonibus ferenda accepit, qui te tenebant. Tum Arsidas: Imo nemo captivum me habuit. O solertissimum caput! ô Autolyci parem! Ergo perfidiæ laudem & præmia invenit: & post me expilatum, non te etiam frustra tentavit? Ordine deinde cuncta recensuit; Vt ipse apud Iubam ægrotasset, ut spoliatus à Phorbante veniret excusatum quod literæ Argenidis periissent. Huic

contra retulit Poliarchus, non sine mutuo risu, tragœdiæ ordinem quam Phorbas intulerat: cui saltem, inquit, ignosco, quod hanc epistolam tot talentis permutavit.

Sed negotii moles, quod tunc maxime vertebatur, non est passa sermonem utriusque in Phorbantis facinore diutius versari. Itaque semotum Arsidam cum de Argenidis valetudine Poliarchus rogasset: An tu existimas, inquit, adhuc vivere miserrimam virginem, & quam invitus miseram facio? Quid auxilii, quid consilii habes? quo satis interitu Archombrotus peribit? Solverem ab Africa vel hodie, Arsida. Sed hac nocte recruduerunt vulnera; ut non possim maritimam jactationem ferre. Interim dum vires recipio, validissimam meorum militum partem tibi & Gelanoro tradam. Consuletis Dominæ vestræ; si modo fortuna expectavit auxilium. Strenue ego adero; & vel morte vel victoria quietem inveniam. Referebat Arsidas tam quæ Argenis abeunti mandaverat: quam quæ omnino à discessu Poliarchi contigerant: Maxime loquebatur de institutis à Radirobane ludis, quorum fraude captivitas parabatur Argenidi. Neque parvam in his sermonibus partem habebat Selenissa; ut peccasset, utq; in se statuisset ultimas pœnas: Tum Archombroti gratia apud Regem, & in virgine ambienda blanditiæ. Tertius colloquendo aderat Gelanorus. Nam hunc omnis arbitrum vitæ nihil suarum rerum Poliarchus sinebat ignorare.

Dum igitur illi sua & Siciliæ fata disponunt, præcipuumque omnium Archombroti exitium habent; Micipsa ab Hyanisbe missus ad Poliarchum venit: nunciatque Reginæ fi-

lium patrio tandem littori classem applicuisse. Huic, ubi in Reginam ascenderit, nihil prævorsurum officio ad Poliarchum veniendi. Simul exultantium tumultus cœpêre in regia audiri. Populus pars vestibulum implebat, pars ad portum ferebatur. Coibant Optimates ad Reginam, ambiebantq; mitti ad Principem. Etenim Archombrotus, lembo præmisso qui eum adventare significaret, mox strenue sequutus jam erat in littore. Naves eum comitatæ, hæ ad portû, qui ostio fluminis dexter erat, statutæ sunt, hæ per adversum flumen ventis ac remis agebantur; militibus, qui se ad bellum venire crediderant, interdum querentibus quod nemo obstaret. Ipse Archombrotus, ut primum in arenam exiluit, Deos patrios, telluremque, & auras quas nascens traxerat, veneratus, circum deinde oculos tulit in populum, plausuque & acclamatione fervētibus prolixe respondit vultu hilari, & facilitate oris nihil destruente majestatem. Ad præcipuos inde conversus, excipiebat oscula dextræ data, recognoscebatque antiquas necessitudines; & verba, utique tempore & serie ambientium passim arctata, ut plurimum eadem dispensabat in varios. Diu in eodem vestigio hæsit, numero salutantium urgente. Toto deinde itinere proximos de Regina, de patriæ rebus, & Radirobanis injuriis rogabat. Strictim omnia referebantur, sed à variis, nec quid unum narrantibus. Hoc unum ingerebatur, defunctam periculo Africam: Gallos fuisse præsidio; Radirobanem occubuisse.

At vero Hyanisbe, alios prius se filio frui impatiens, quamquam & mater & Regina, omisit majestatem, excessitque cubiculo, & prætextu videndi quam alacer circum filium populus esset, quamque ipse insignes (ita enim referebatur) milites ducesque haberet, ad atrium processit, indeque qua se primæ palatii fores demittebant in oppidum. Et hanc procul conspicatus Archombrotus, descendit ex equo, majoribusque vestigiis & alacritatis genio citatis, medium iter confecit. At ut primum pervenit ad matrem, stolamque extremam osculis strinxit, flens illa gaudio non distulit coram populo blanditias quæ secreto debebantur. Tum illius dexteram tenens; Laudo pietatem, ô fili, quod tanto apparatu ad tuendam parentem venisti. Sed ne solus sis cui maternum affectum debeam, Rex Galliæ effecit; cujus victoria sumus incolumes. Ille à Mauritania tua exitium depulit; ille matrem tibi servavit, quæ nunc in Sardinia serviret: Ipse tyrannus male tentatam Africam sanguine perfudit. Omitto, illi Regi adhuc aliquid amplius nos debere; quod & ipse, & præter me omnes ignorant. Veni, fili, neque ante Diis patriis lustrari propera, quam illum salutaveris adhuc ex vulneribus jacentem quæ hoc sceptrum tibi asseruerunt. Archombrotus tot beneficiorum magnitudine perculsus, subita Gallici Regis charitate flagrabat; sæpe tamen excusans quod externis Principibus lentior fuisset in parentis patriæque discrimine.

Iamque ad Poliarchum præmissi, nunciaverant, si ipsi vacaret, Reginam cum filio adfuturam. Is, nisi morbo prohiberetur, se occupaturum officium respondet. Simul ex Optimatum suorum præcipuis duos ad Reginam & filium legat. Avidissime expectabat Principem videre quem Maurorum vocibus, & ipsius

ipsius Hyanisbes confessione, in rarissimis esse acceperat. Sed Hyempsalem appellabant; vero scilicet nomine, passimque usitato. Clam enim Archombroti nomen assumpserat, dissimulando generi, cum secretus cultuque privato in Siciliam iret. Circa Poliarchum Proceres Galli quam maximo cultu erant. Proximus Arsidas colloquebatur. Sed posteaquam Regina intravit, Archombrotum manu tenens, subito veluti monstro perculsa est. Nam ut primum Poliarchus Archombrotum aspexit, vicissimque ab illo est cognitus, (ô fatum!) quæ procella, quodve fulmen, celerius destinatos cursus exequitur? quam tunc rabies, & indignatio, & avidus sanguinis furor, mutatis utriusque animis, vultus quoque corrupit? Ceu Medusam aspexissent steterunt immoti; mox trucibus oculis, necdum tamen omnia impetui indulgentibus, à fronte ad vestigia contemplationem deduxêre. Stupebant fremebantque attoniti. Quæ hæc enim Deorum ludibria? Vt se mutuo colerent coivisse acerbissimos hostes, nec ingratiis in alterno vulnere immorituros? Repeteretne Poliarchus ab Archombroto Argenidem suam, quam vel nuptam vel extinctam credebat? Quicquid sanguinis pro Hyanisbe pugnans non fuderat, an tunc in illius calamitatem misceret sanguini Archombroti, & indignam utroque orbaret solatio? Sed multo acrius fortunæ Diisque omnibus irascebatur Archombrotus; indignatus illi hosti se patriam atque matrem debere. Erubescebat ad pietatis & odii coëuntes affectus. Nam nec poterat nisi hominum ingratissimus, urgere fatale cum Poliarcho dissidium, nec illo fœlice vivere. Sensim in utroque exuperabat insania; nec aliud præter reverentiam Hyanisbes obstabat quin polluerent sanctitatem hospitii, & vel nudis manibus nimis lenta arma præverterent. Nec minus Arsidas viso Archombroto vires amiserat; trepidansque; Perimus, Gelanore: Nisi se medium aliquis genius immittat, sine scelere & sanguine non abibit hic dies. Is ergo Hyanisbes filius erat? nemo scivit? nemo nefastos occursus prævertit? O fœlix Sicilia, quæ furores quos fecit saltem non aspiciet!

Hyanisbe inexpectato filii hospitisque horrore perterrita, & ignara quid potissimum suspicaretur; priusquam intractabili vesania furor erumperet, dividere male coactum par instituit; de morbo deinde atque remediis quæsitura. Ergo primum Poliarcho; Ignosce, charissime hospes, quod te intempestive de quiete exegimus. Cura valetudinem, sine qua nec olim salvi esse potuimus, & modo non volumus. Imus ad Deos oratum, ut hic dies tibi nobisque fœlix illuxerit. Conversa deinde ad filium adhuc in Poliarchi vultu cunctantem, voce submissa, de cubiculo exire secum præcepit. Sequebatur ille imperium: Nec aliud Poliarchus adjecit quam se Deos quos adibat Regina ei propitios optare. At non ad templa Hyanisbe processit. Major tumultus animum agebat quam qui durare posset in votorum solemnibus. Cæterum hæc Principum inexpectata aversio, ingenti consternatione regiam primum, mox & urbem, & milites, implevit. Pavidi quæ hæc odia essent quærebant, aut fingebant. Optimates, qui Poliarcho astiterant, sequuti violentiam Regis offensi, quamquam ignari cur Archombrotus hostis esse meruisset, jam

jam arma inter se, pugnamque & cædes, loquebantur. Vbique in oppido factionibus laborabant paulo ante conjunctissimæ mentes, Galli, Maurique, & qui Siculi cum Archombroto advenerant. In tanto tumultu diffidere facilius plurimis erat, quam deliberare cui se parti addicerent. Etenim præter Gallos, qui omnes pro suo Rege steterunt, vix aliquis fuit qui non diu ambigeret. Nam Mauris in Poliarchum stare, quem salutis suæ authorem paulo ante cecinerant, videbatur inhumanum. Siculorum quoque multi eundem eximie amabant. Tamen in tanto favore juxta seditionem ubique motus increverat.

Regina in tot curas una distracta, nunc tumultum exarmare, nunc filium, nunc Poliarchum mulcere est adorta. Et filio quidem primum, ubi soli fuerunt, ita loquuta est. Mi Hyempsal; expectabam reditu tuo tanquam inter duos filios triumphare. Sed utrumque intempestivus furor in meam perniciem, &, ni cavemus, in Galliæ & Mauritaniæ stragem, concitat. Qui hi motus fuere? qui oculi quibus aspexisti Poliarchum? Me miseram! quam pene nefas vidi? Sed non quæro odii causas; non uter æquius inimicitijs arserit. Te nunc tantum per patrios Deos, &, si tibi viles sunt, quia hos nobis Poliarchus servavit, per Siculos illos quos cum abires ab Insula veneratus es; perque Argenidem tuam oro, des spatium iracundiæ tuæ, donec matrem audiveris. Non peto nunc odia poni, sed differri, mi fili: Ego de reconciliandis animis vestris videro. Tu, si hoc abnuis, at consule saltem, qua ratione possis fama incolumi obruere beneficiorum memoriam quæ huic debemus.

Hæc

Hæc confuso cum majestate metu, simul imperans & trepida, loquebatur; cum illi relatum est, Poliarchum parare discessum ab Regia. Is enim postquam æmuli conspectu saucius cœpit odisse illam domum, ne suspicione quidem vacavit, noxæ fore si in hostis potestate perseveraret, si ipsi, si illius matri se crederet. Accendebant jam sponte turbatum Procerum voces, urgentium metus, & sedulitate monendi fingentium pietatem. Protinus ergo jubet Tribunis militum edici, ut ad regiæ fores militum partem sistant, sibi discedenti præsidium; confestim alii ex urbe educantur, & castris locum eligant non longe à navibus: In iis se inter suos pernoctaturum. Ne tamen aut nimia præcipitatione peccaret, aut Reginam læderet adhuc immeritam, cubiculi Præfectum cum ejusmodi mandatis ad eam destinat: Habere se hospitii gratias, charitatisque in suorum vulnerum discrimine perspectæ. Recentibus filii amplexibus occupatam nolle ad salutationem provocare. Necessariis rebus suis se ab Regia quidem discedere: Sed priusquam solvat à littore, beneficiorum gratiam præsenti habiturum, si illa patietur. Hyanisbe his auditis gravissime concussa est. Exibat à laribus suis optime meritus hospes, sibique præterea virtutum commendatione charissimus; & exibat quidem, ô facinus! aut hostis, aut tanquam ab hostibus. Quid faciat? quem prius alloquatur? utrum, si necesse sit, æmulorum possit prius non amare? Sed tamen filius poterat credi seu viribus seu pudore sibi facilior. Ad eum igitur versa; Spondes, inquit, ô fili, dum mox redeo, quietem hic agere? Sponde; per jura materna te obtestor; quæ si respuis,

nec

nec hereditatem meam debebis agnoscere. Cum ille promisisset: ipsa propere ad Poliarchum ivit, jam limen cubiculi egressum, & equi quo veheretur frænum capientem in manum. Quamquam enim invalidus, tamen vehi lectica noluerat, ne Archombroto speciem daret simulatione valetudinis certamen detrectantis. Hunc vultu Hyanisbe aspiciens qualem habere solet calamitosa innocentia, pænulam quoque descedentis corripuit; &, Per, inquit, tua in nos beneficia rogo, ut, priusquam fidem meam discessu tuo damnes, in secretum admittas tibi pauca prolocuturam. Puduit Poliarchum tantæ supplici id negare; rediitque in arcanam cubiculi partem. Quæ postquam arbitris vacavit, Regina lachrymas præmittens; Dii sunt testes, ait, me nec fraude, nec consilio malo objecisse oculis tuis illum propter quem me miseram aversaris. Vtinam eum adhuc ignorares, utinam abesset, mihi forte plus mali suo adventu allaturus, quam Radirobanes unquam molitus est. Si in mea potestate illius animus esset, frangerem eum tibi, Rex, tam alte quam tibi subjectam me aspicis. Inter hæc verba, immemor majestatis, se demiserat ad repugnantis pedes, crebroque suspirio nutans verba perdiderat. Poliarchus haud secus quam matrem veneratus illam sustulit ab humo: questus non minorem sibi injuriam fieri à Regina supplicatione tam abjecta, quam ea erat, qua ejus filius ipsi illuserat. Tum Regina; Quæ ergo contumelia est qua te ille lacessivit; aut quibus in terris in hæc malorum semina vos antea fata junxerunt? Possum hoc à te audire, hospes? Is enim dicere negat. An tu quoque obstinato silentio me perdes: & nesciam

nesciam quo me fulmine Iupiter subvertit? Ne absiste, ne, obtestor, meis penatibus, donec constiterit illud malum carere remediis. Pleraque tempore mulcentur; & odia, quæ silentio fovemus, professa sæpissime expirant. Quod si te & filium meum una domus non capit, ille recedet. An times vitam tuam mihi committere? Imple Gallico præsidio regiam. Præter tuos nefas erit armatum hic conspici. Nam si perstas, si miseram relinquis, ejiciam domo mecestor & filium. Cur, te ad naves aut castra sedente, regiam occuper periculo tuo emptam? Ergo pugnam deposcitis? & tu quidem non jam viribus corporis nixus quæ pro mea salute exhaustæ sunt; sed odio, & forsitan jubentibus fatis; quæ si in alterum vestrûm peccabunt, sequar ego morientem, & superstiti furias meæ mortis relinquam.

Adjecit deinde novos fletus, & familiariter pænulam, quam ille discessurus gestabat, de collo diripuit, tum cunctationem dubitantis pro assensu callide usurpans, gratias beneficii egit quod nondum acceperat. Vicit igitur Poliarchum tam vehemens & pertinax flentis oratio. Ego, inquit, ô Regina, discessum, quem tantopore abominaris, imputabam humanitati. Scis non semper in potestate inimicorum esse impetus quibus odia fervent, quique potissimum mutuo aspectu concitantur. Cogitavi itaque hanc arcem relinquere, ne aut ego aut filius tuus faceremus quod dolere tibi posset: Si tamen ita censes, bidui moram hic patiar, ut deinde me potius negotia adduxisse videantur, quam inimicitiarum atrocitas: ea lege ne interim ille me, aut hunc ego conspiciam. Cultum autem, quem hactenus tibi habui, cave, Regina,

na, putes his jurgiis esse libatum. Neque enim vel tu efficies ut eum amem, vel ille ut averser genium tuum. Atqui, refert Hyanisbe, Deos spero, intra id biduum, compositis animis, exituram malignitatem sortis, quæcunque vos in dissidia cæcavit. Sub hæc, Gallorum proximos ipsa advocat; subridensque, Plus, inquit, mihi Rex vester curæ, quam omnibus vobis (Proceres) fuit. Affecta valetudine, nec dũ cicatricibus ductis, non prohibebatis itineris laborem experiri. Ego autẽ evici ne sic perire velit. Extemplo mutata militibus imperia sunt; & urbem tam inquietis modo rumoribus laborantem nova hilaritas composuit. Quippe omnia in majus fama tollente, jam plena reconciliatio rediisse Principibus, jam ira desiisse in certiora amoris pignora vulgabatur. Ita facile Gallis Maurisque convenit, qui inviti dissenserant; Memorque promissi Hyanisbe, edixit, ne quis in aulam cum armis præter Gallos intraret.

In hunc modum prima acie mali elusa; Regina ad maturiora remedia se convertit. Sed ea reperire aut aptare non poterat, quamdiu ignorabat quæ illos causæ inter se committerent. Dumque dubitat unde certius hæc haberet, dedit se opportune occasio. Timonides Meleandri ad eam legatus, quo sui Regis dignitatem tueretur, Archombroto in urbem procedente hæserat apud naves; per se deinde, non misso comitatu secundusve alteri, Reginam aditurus. Sed illi mature de hoc tumultu relatum est. Nam & quidam ex Siculis comitati Archombrotum, huic properaverant nunciare, Poliarchum, quem diu in Sicilia viderant, Gallorum Regem esse: hunc apud Hyanisbem ægrotare ex vulneribus; & ad conspectum Archombroti mutuo odio fuisse succensum. Adjecerunt, Arsidam adesse Poliarcho. Mira hæc omnia visa Timonidi. Erat Poliarcho in primis amicus: & olim ad eum à Meleandro legatus cum armilla quam Eristhenes veneno corruperat. Hunc ergo adesse, & purpura quidem insignem, lætissimus audivit. Sed unde Arsidas advenisset, haud immerito mirabatur. Facilius de Archombroti dissidio rem conjecit: ab Argenidis amore esse hanc iram. Sensim enim in Sicilia tanti arcani fama eruperat: Vt nec cuiquam jam dubium esset quid Radirobanes peccasset in Argenidem, aut cur Selenissa periisset. De se ipso deinde solicitus, cogitabat utri parti præstaret accedere. Nam si specie officii sui in medio perseveraret, omnibus fore ingratum, nec inultæ, quicunque illorum vicisset, solertiæ. Ad Poliarchum trahebat amicitia vetus, & Argenidis in eum animus: Revocabat ad Archombrotum Meleandri memoria, & habita sibi fides quam nefas ducebat violare. Adhuc sui incertus præmisit qui Reginæ nunciarent se venire. Saltem enim explorare confestim rem debebat, & exactam Meleandro præscribere. Fluctuanti Reginæ spes subito facta est, per hunc legatum posse causam resciri tam periculosi odii. Et propere illi loquuta, postquam de Meleandro quæ decebat rogavit: deflere Poliarchi & filii dissidium cœpit; illudque potissimum, quod nesciret tanti odii initia, ideoque nec medendi rationem. Nihil causæ videbatur Timonidi, cur tegeret non secretam aut pudendam discordiam. Paucis ergo monstravit, Poliarchum tenuioris fortunæ specie diu in Sicilia fuisse; & amore captum Argenidis, sperasse nuptias quæ deinde paratæ sunt Archom-

Archombroto. Nihil itaque mirum si æmuli, & imminentes tanto utrique voto, acerbe & pro materia rixabantur. Rediit Hyanisbæ animus ad hæc verba; ut vix coram Timonide lætitiam teneret. Cumque ille dubitaret an incolumi Archombroti gratia posset salutare Poliarchum, ipsa ultro ut iret admonuit; In se enim recipere id, & gratum filio suo fore.

Postquam Timonides discessit, parumper Regina cogitavit quo ordine rem maximam exequeretur; certa, ex se pendere tantæ litis fortunam & exitum. Magnifice intumuerat, audebatque fortunam despicere. In memoriam quoque redierat, Poliarchum, ab ipsa invitatum ut in Sardos ferret Africæ opem, vultu commoto rogavisse, an Argenis Radirobani nupsisset. Hinc & amare Poliarchum credebat, & vera Timonidem retulisse. Cæterum sic apud se constituit: Si tractabiles juvenum animi essent, hos in Siciliam dilato morbi remedio mittendos; Maxime quod in Meleandri consensu pars sanitatis esset. Sin hæc odia sine clade durare non poterant, confestim certissima pace exarmandum sævientium furorem. Redit ergo ad filium jam paulo imperiosior, &, quasi docente Poliarcho de inimicitiis comperisset, Non mihi placet, inquit, silentium tuum: maxime cum nec pudenda aut te indigna sint quæ retices, & hæc eadem ab æmulo tuo rescire potuerim. Amatis Argenidem; Magnum vulnus juvenibus, & odii ambitiosa materies. Virgo ut audio, quam in Diis non est qui aliqua dote non auxerit. Sicilia est in hereditate: Et, quod acribus animis præcipuum est, neuter à certamine excidere sustinet.

sustinet. Ignosco nobilibus stimulis; Diisque simul gratias habeo quod non est supra medicinam iste morbus. Ego, quod creditis neminem Deorum posse efficere, utique hoc negocium sic peragam, ut simul odia ponatis, ametisque Argenidem, & sit ipsa utrique propria. Scis, mi fili, sustinuisse me Argenidis nuptias, quibus instabas, donec ad me rediisses. Obsequutus es imperio. Intelliges non me frustra hæc jussisse. Sed sunt quædam de quibus te percuncter, si sperare modo possum ex amatore & æmulo vera audire. Quid moræ est votis tuis Poliarchus? Siquidem nunciabas, modo annuerem, omnia ad hæc nuptiarum fœdera tibi procedere. Dic, gnate mi; Nam & tua interest, ut hoc intelligam. Perplexus Archombrotus quæstionem hanc audivit; quia pudebat confiteri, Poliarchum placere Argenidi. Nihil igitur officere nuptiis suis Poliarchum respondit. Sed se irasci æmulationi illius, qui quoad poterat simplicem Argenidis animum molestis & inutilibus fabulis impleret. Tum subdole Regina; Quid si autem his artibus mentem virginis avertet? an ne sic quidem obstabit hymenæo? At concitatior juvenis; Cogeretur mehercule puella à parente; cui non minus quam mihi probantur hæ nuptiæ. Exilium deinde Poliarchi à Sicilia memorat, bellumque in Lycogenem & victoriam suam. Sed quamquam toto narrationis contextu sibi favebat, non latuit Hyanisbem, illum quidem Meleandro, sed Poliarchum Argenidi esse præcipuum.

Multo igitur quam ante hilarior, cum filio cænavit. Satis enim in eam noctem quæsitum videbatur. Postera die ad Poliarchum redit,

redit, non instructa verbis modo, sed & consilii serie, quam nox & mora suggesserant. Postquam blandius compellavit, jussitque extra sermonum suorum arbitrium qui astabant consistere; Mirabar, ô hospes, quid tu ac filius meus essetis irati; Sed audio id amoris utique magni & excusabilis ingenium esse, unamque Argenidem facere vestram litem. Si ita est, ego me vobis salutarem profiteor. Sola sum cui ad utriusque morbum medela sufficiat. Quid in re placida tot questibus, tot jurgiis opus? Adhuc res in integro est; fœdera imperfecta, innupta Argenis. Ego te lætum, & sine pugnæ discrimine victorem; ego te filio pacatum (quid horres, abnuisque?) efficiam. Nec mirere qui procedere possit pollicitatio tam immanis. Prædem hanc manum accipe, nihil m: præter id quod futurum est dixisse. Confusus tot ambagibus Poliarchus, & prope se deludi existimans, omittere Reginam aut orationem obscuram, aut hos omnino de A genide sermones rogavit. At illa; Adhuc majori monstro te suspendam, suavissime hospes; Volo enim mihi Argenidem debeas, neque hanc tamen filio meo eripiam. Sed ita fatum est, ut subito apertoque remedio curari non possitis. Simul vocis in Siciliam eundum est; & literæ quas vobis committam reddendæ Meleandro. Illico finientur dissidia, & uterque de amore desinet queri. Insanire Hyanisbem Poliarchus credebat, cum suos illa Penates arulamque deinde afferri imperavit. Quæ postquam mensæ imposita prunis concrepuit, nebulaque suffituum obtexit breves Deos, his diris Regina se obstrinxit. Audite, præsentes genii, Præstitum vigiles formæ; qui apud nos nati, hanc domum & patriam serva-

servatis; Si quicquam Regi Poliarcho mentita sum, aut nisi ei consilio meo incolumitatem, quietem, gaudium fero; Destituite hanc domum præsidio; vel ea integra, mihi & filio malum & perniciem date. Poliarchus ad religionem cõstupuit; Reginæque respondit, se Diis iisdem, quos ipsa appellaverat, innocentiæ testibus uti posse. Nam priusquam Archombrotus pedem in Siciliam penetraret, sibi Argenidis affinitatem fuisse promissam. Res illum bene compositas intempestivis desideriis turbasse; &, quia virgo mutari fastidiebat, solicitasse ad tyrannidem Meleandrum; ut liberam & Principem virginem durus pater mittere vellet in coacti matrimonii servitutem. His & similibus verbis paulatim repetentem animos, qui qualicunque pace decesserant, continuit Regina: Neque enim se venisse ut iræ tumorem subjiceret, sed ut reconciliatione, quam certam afferebat, cum ipsis frueretur. Quantulum autem est quod peto, amicissime hospes? nimirum ne ante ad capitalem rixam descendas, quam videris perfunctum Meleandrum lectione epistolæ, quam ego perscribam. Pollicere mihi modo hanc à jurgio armisque continentiam, ô Rex. Ego tantundem de filii mei patientia & fide recipio, & assero tibi. Vobis deinde per me licet, armis & odiis cuncta miscere.

His auditis, illum diem ad deliberandum Poliarchus poposcit: moxque Regina iisdem pollicitationibus filium adorta est; cui & ipsi ea esse deliramenta videbantur. Sed petere & promittere perseverantem, durissimum erat pertinaci iracundia repellere. Et visum utrique est, nihil eam nimium flagitare. Moræ siquidem pretium erat, si illius ad Meleandrum literis

teris sine armis & sanguine exitum inveniret contentio. Sin in vanum promissa reciderent; adeo ejus venia pugnare licebat, ut nec jure ei posset irasci qui per alterius cædem vicisset. Itaque assentientibus illis in hunc modum fœdera perscripsit, ut neuter præteritas exequeretur injurias, neuter suos concitaret ad pugnam, donec simul vidissent Meleandrum. Irent in Siciliam, quamprimum vulnera Poliarchi navigandi potestatem facerent; neuterque dolo malo in induciarum leges peccaret. His ita compositis, deinde Hyanisbæ difficillimum fuit, à juvenibus impetrare ut sibi colloqui sustinerent; Quod, inquit, potissimum urgeo, ut civium militumque jurgia tollantur, quæ fortasse vel vobis invitis paulatim exardescent, nisi publico pignore temporariam hanc pacem firmetis. Quid deinde gravamini vos fidecem firmetis? Quid deinde gravamini vos fideliter, quibus adeo certa sum intercessurum fidissimæ charitatis sacramentum, ut, si eo me voto fata fraudaverint, non repugnem vel hoc odio quod nunc inter vos est vindicari meorum promissorum vanitatem? Nec contenta authoritate & gratia sua Poliarchum filiumque tentare; Gelanorum & Arsidam, quos apud Poliarchum potentissimos esse videbat, precibus & donis aggressa est: item eorum præcipuos, quibus familiarius utebatur Archombrotus. Impetrato inter eos colloquio; quid ambo loquerentur, quive inciperet, vana & anxia pensitatione libratum est: & coram Hyanisbe (nam Poliarcho filium adduxit) se intra præscriptas formulas tenuerunt. Nec sæpius coire ferebant; Quamquam amicitiæ genius qui eos in Timocleæ domo primum afflaverat, jam hostilibus animis se rursus quærebat insinuare; satisque

satisque mutuo ipsi irascebantur, quæ hanc odiorum necessitatem fecissent. Sed in mitiora lapsos consilia, revocabat identidem imago assidua Argenidis, pudorque ne priores viderentur reconciliationem optavisse.

Per eosdem forte dies incommodum accidit, quod unum ex vulneribus Poliarchi inter majora & periculosiora neglectum, adeo magnis doloribus incensum est, ut adhuc imbecillibus membris febrim refunderet. Nec ipsi quam Archombroto ægrius erat navigationem differri. Nam in induciis erat ne altero absente alius in Siciliam iter præciperet. Ergo impatientes moræ, & saltem scribere cupientes; ne literæ insidiis occuparentur, ex fidissimis aliquos eo legare constituunt. Et Archombrotus quidem Meleandro atque Argenidi scripsit, nulla in Poliarchum contumelia: sed tantū excusans quod tardius rediret, tum ex matris imperio, tum ne fœdo timore invaletudinem æmuli Regis videretur in occasionem habuisse rei gerendæ. Ferendis epistolis quidam Bocchus notæ in Archombrotum fidei delectus est. At vero Poliarchus diu secum exegit, an & scriberet Meleandro. Sed obsequutus est suadenti Arsidæ, scripsitque; ne saltem Argenidis patrem videretur negligere. Magis quæsitum est an Arsidas cum his literis in Siciliam rediret. Verebatur suspiciones Regis, & in tanto favore Archombroti cæca & ex transverso pericula. Sed si redibat, hactenus tempestas excusabat hunc cū Poliarcho congressum: sin cum eo perseverabat, poterat deprehendi furtiva legatio. Ergo eum placuit proficisci: Et huic quoque Timonides, amicitia & factione junctissimus, literas suas ad Regem & Cleobulum credidit:

 didit:

didit; sic publicæ rei memor ut & sua m prudentissime curaret.

Interim ex Sardinia afferebatur, flagrare omnia civili incendio, Harsicora, & Cornio, Radirobanis nepotibus regnum quod ambiebant atroci bello perdentibus. Statim Archombroto spes facta est, gentem factionibus divisam, & adhuc arma Africæ horrentibus, si celerem hostem haberet, opprimi posse. Ne ergo collectæ ex Sicilia vires perirent, secundusve Poliarchi triumphis apud suos Mauros esset, (quandoquidem tunc vacabat, morbusque Poliarchi differebat Siciliam) exercitum quem in Africam vexerat, adjunctis Maurorum auxiliis, illuc egit. Matri tamen & Poliarcho pollicitus, sive vinceret, sive adversis uteretur numinibus, non uno plus mense abfuturum sponte ab Africa. Dimissum his legibus excipit præsentissimus Deûm favor, pene supra quam voluisset. Adeo enim fuit victoria in proclivi, ut præter audendi invadendique consilia, & unius pugnę laborem, vix fortitudinis experimentum fortuna reliquerit. Primum vacuos portus nactus, præsidio illic relicto explicuit milites; mox & insedit verticem montis unde illa insalubris sed segetibus fœcunda Sardinia prospici posset; probavitque nomina quæ veteres à soleæ aut vestigii forma indiderant, Sandaliotin aut Ichnusam appellantes. Iam duobus prœliis Sardi inter se super regno vires contulerât; & cruenta certamina absumpserant fortissimos Optimatum ac militum. Sic miseri patriam exhaurientes Archombroto pugnavêre. Cujus copiis in monte conspectis, miserunt qui de hostium genere ac numero referrent. Nam nec longe in subjecta planicie, bina illa patruelium castra consti-

constiterant. Cumque audissent Mauros adesse ac Siculos, mare quoque classe eximia possessum, omisere consilium quod ad salutem unum supererat, civilia odia ponendi, conjunctisque viribus eundi in hostem externum, & adhuc ignarum regionis. Alter quoque eorum Harsicora, jam proxima fractus acie, desperansque victoriam, ut regnum æmulo saltem eriperet, deditionem suorum fecit Archombroto. Adeo Penatum & patriæ charitas civilibus odiis concedit; ut patriam everti, sibique alienum jugum accedere sæpe homines malint, quam alicui populari concedere: tanquam parendi vilitas augescat, si te notis submiseris, & sublevetur peregrinitate dominorum. At Cornius nobiliori impetu virtutem ultimam collegit; suosque eduxit ad prœlium; & provectus in æmulum qui ad Archombrotum defecerat, illi vitam quidem eripuit: sed nec ipse supervixit, numero Maurorum obrutus; qui patruelium sanguinem funesto ambitionis exitu miscuêre. Præcipua quoque hoc prælio Archombroti fortitudo Sardos perterruit; quibus tandem aut oppressis, aut fuga dilapsis, ipse usus fortunæ impetu, ad præcipuas arces admovit exercitum. Vix aliquot velitationibus intercessere victi. Præcipuus labor fuit ad Calarim, effuso inconditè populo ad certamen: Sed intra mœnia compulsi, mutatis postero die animis de deditione legatos miserunt. Virtiganem mors opportuna subduxerat, ne tot mala intueretur. Pauci externos dominos non ferentes, se ad Cunicularias insulas recepêre, angusto in freto quod à Sardinia Corsicâ dirimit. Inde transmiserunt in Corsicâ; qua etiam sequente victoriâ, adversæ Liguriæ montibus latuerunt.

Cc 2 Cæte-

Cæterum haud obscura inter Sardos fama erat, contigisse ira Deûm hanc Regibus & patriæ cladem; ob violatam à Radirobane religionem templi, quod sanctissimum habebant, decem à Calari millibus, Iovi cœlesti nuncupatum. Multa fuerant ex auro argentoque ad aram donaria: & ipsius numinis breve signum solido auro prisci Reges sacraverant. Quæ omnia Radirobanes in Africam trajecturus inani mutui nomine in sumptum belli diripiens, ipsos quoque sacerdotes contumeliose repulerat; jam tum quidem multorum tristi presagio, quod mox omni in Sardos calamitate assertum est. Nihil enim illo templo ducebant divinius; & Sacerdotes inclytæ famæ pro præsentibus pene numinibus populo erant. Is rumor de sacrilegio Radirobanis, & templi sanctitate, ut à multis jactabatur, ad Archombrotum pervenit; qui seu tactus cura numinum, seu Sardorum animos prona in suos Deos veneratione capturus, templum invisit. Ipse situs, & locorum sacer horror, suavissimi terroris pietatem subjecit incogitanti. Asperæ erant rupes in radicibus collis, quas angustus limes secabat. His superatis, brevia late virgulta placebant, alto silentio, & inculta simplicitate. Mox ingens porticus visebatur, ita lumen superne accipiens, ut nec tota caligo absceederet. Subeunti porticum Archombroto, obvii hi versus fuerunt, quos ligneæ tabulæ impositos sic intrantibus Sacerdotes objecerant, ut vix omitti possent.

Non isthic aurata domus, luxuque fluentes
Sunt epulæ, spondave sopor pretiosus eburna,
Aut in carbaseo Tyrius velamine murex.
Non gemma vibrante nitor, non persona cantu
Limina, non prono famulantum examina collo,
Atque avidas quicquid trahit in certamina gentes.
Sed nemora, & nuda rupes, neglectaque squalent
Confraga: Sunt epulæ viles, jussaque quietis
Hora brevis: Duro velantur corpora texto:
Et labor in pretio, & vitam mors longa fatigat.
At neque crudeles Diræ, viliique flagello
Sævit cura ferox; falso non abditus ore
Ipse sua insanus furit in præcordia livor.
Alma quies parvisque habitat concordia tectis,
Et semper niveo veri de pectore risus.
Ipsa suæ meminit stirpis, seseque Deisque
Mens fruitur fœlix, & novit in astra reverti.

His perlectis Archombrotus porticum intravit, ad cujus latera pauperes duæ aræ habebant lignea signa. illud quidem Prudentiæ, quæ serpentes gestabat cauda reducta vitantes magici carminis imperium: aliud Fortitudinis, manu utraque prægrandem gestantis columnam. Iam ex templi mystis duo, admoniti Archombrotum adventare, ad eum decurrerant. Ex quibus percunctatus de his aris, audivit Fortitudinis quidem atque Prudentiæ simulachra posita esse, ut, qui in eorum familiam volunt asciscì, intelligant, inconsultos impetus non placere numinibus, sed animos sic ad robustam prudentiam exactos, ut sententiam non temere capessant aut ponant. Signa autem esse ex ligno, ut egestatem (qua spontanea amant perfrui) humilitas non preciosiorum deorum portendat. Archombrotus in eos intuitus, quia vilis corporum cultus non degenerabat à tam grandi Philosophia, notavit macie quoque confectos vultus esse, & tanquam assuetos cœlestibus motibus oculos non

bene durare in pompæ regiæ conspectu. Hos ergo religiosius veneratus, postquam porticum emensi sunt, rogavit, quis ipsis deorum aut hominum præscripsisset hanc vitam: unusque subridens: Fœlicitatis, inquit, cupiditas; quam vos quoque sed diversissimo vestigatis itinere. Vos opes quærendo, nos fugiendo, experimur quæ sint securiores divitiæ; Mentes quoque & corpora labore multiplici lassamus: vos quidem ut ad summa humanarum rerum fastigia perveniatis; nos vero ne quid tale cupiamus. Ita Dii nobis humilitatem, vobis curas, utrisque laborem dederunt.

Hæc lenissimi Sacerdotis libertas ita placuit Archombroto, ut illius genium domus jam intentiori affectu suspiceret. Interim & cæteri mystæ coiverant, à quibus deductus ad templum est, statutusque ad concipienda vota; haud longe à cœlestis Iovis ara; quam solam iis vatibus licebat auro sericoque excolere. Sed & illa ornamenta Radirobanes detraxerat. Quod ut à proximis Archombrotus intellexit; Curabo vero, inquit, ut injuria quam sacrilegio proximam hæc ara accepit deleatur ab oculis vestris, & summi Iovis memoria. Simulachrum ex auro majoris ponderis quam antea fuit faciendum locabo. Cætera quæ ad numinis cultum sunt, eadem indulgentia jubebo cumulari. At illi, Deos gratiam habituros, retulerunt; Se quidem nihil auro vel divitiis moveri; nisi quo vulgus ad aræ majestatem suspensum summa omnia de Diis conjiciat. In cæteris, præoptare intra suæ domus septa facillimæ egestatis securitatem. Scire se quoque, ex ejusmodi divitiis quæ à templis diripi possunt sæpissime concitari aviditatem impiorum. Nec Radiro-

banem

banem peccaturum fuisse, nisi incauta majorum in Deos liberalitas, avaritiæ suæ irritandæ veluti insidias struxisset. Præstare his rebus fana ornari, quæ aut ægre de suo loco detrahas, aut inutilia violando effeceris, quam pondere invidiosi metalli, quod multos suo precio invitat ad opulenti facinoris audaciam. Hinc iisdem ducentibus, hortos primum, mox & cellas eorum, nec ambitiosa triclinia aspexit. Angusta supellex, vilia strata erant. Omnia tamen sic ad mundiciem facta, ut scires fortes animos aspernari luxuriem, non marcida vilique rerum suarum incuria jacere.

Contemplatus omnia Archombrotus, gaudensque difficillimæ virtutis non laborioso aut ingrato conspectu, unum ex illis, magnę senem majestatis, omnem ejusmodi vitæ ordinem, omnes leges, atque modum, jubet expromere. At ille, Quid lucri sit nobis ex eorum abdicatione quæ mortales preciosissima habent, parco nunc dicere, ô Rex. Nam & magis quærere videris, quid agamus in isto secessu, quam cur in eum convenerimus; & præterea non verbis humanis solet ostendi hujus aspe ritatis utilitas. Dii sunt soli qui arcano sermone iis quibus visum est hanc novam oculisque & sensibus cæterorum ereptam fœlicitatem commendant. Dicam tamen, nostrorum studiorum esse finem, ea mereri quæ suis amicis numina indulgent. Huic cœpto commodissimum putamus, in vitia, & immodicas cupiditates, assidua pugna decernere. Itaque quanto ambitu cæteri ad imperandum nituntur, nos refugimus à fastu, & facilitati parendi animos aptamus. Vni ex nostris facimus annuum in nos imperium, non emptis aut turbulentis suf-

 fragiis.

fragiis. Grave munus est illi quem ab ocio communi sevocat ejusmodi præfectura: & sola spe redeundi anno emenso in ordinem, succedit ad exigui navigii clavum. Tanta autem religione obsequimur, ut hunc putes despexisse in animos nostros, nobisque imperasse quod sponte malebamus. Precipua tamen est cautio, (ut homines sumus) si aut durius imperitet, aut nos segni vel rebelli consilio abeamus à reverentia; ne foris hæc jurgia prodeant. Actum erit de pace quam quærimus, si ad externos arbitros aut judices deficiemus. Secundum hoc parendi institutum, præcipua nobis est in socios comparesque amoris integritas. Invicem excusamus, ac patimur, si quid animorum habitus forte pugnant, geniique diversitas fastidit. Nobisque irascimur, cum quid in socio laudare aut ferre non possumus. Vestitus, ut intueris, vilis; mensa frugalis, quietis tempora interstincta vigiliis. Ita domito corpori imperamus; nec (quæ maxima hominibus cura) metuimus vices periclitantis dignitatis, aut voluptatum fugitivos & mutabiles vultus, quarum commoda sponte nescimus. Sed quamquam minimo contenti, tamen quæsito labore fatigamur, compertis ocii malis, quo vires non frustra humano datæ generi solvuntur, & fit sensim desiderium vitiorum. Itaque quicquid temporis à Numinis cultu est vacuum, destinatis quisque officiis colimus. Qui plus ingenio & animi luce valent, in contemplationes sublimium rerum distribuuntur, quas deinde subjiciant oculis, & veluti ex alto deducant, ad usum mortalium: Cæteri, quam quisque natura artem admovet, sequuntur; ut & sufficiamus nobis, & alios juvemus. Neque extollendis hæc nobis, sed purgandis

gandis apud te recensui, ne te offendat nostræ vitæ insolentia. Scio enim, & quosdam nova omnia ad rerumpublicarum securitatem nimis universa sententia damnare: & paucos annos esse, ex quo labentem in Deos pietatem hoc crudo vitæ robore sustinere tentavimus.

Iam Archombrotum longior sermo, & juvenilis impatientia ad alia adverterat. Itaque veluti cætera auditurus, eundem mystam jubet postridie Calarim ad se venire. Ipse ad remissiora inter suos convertitur; qui ex illius vultu pendebant, laudari an traduci præstaret hos rigidæ virtutis conditores. Vbi tamen ad publicas curas nocturnum ocium fuit, summæ utilitatis res illi visa, ejusmodi exemplis imbui populum, & vocari ad Deorum reverentiam. Cum igitur illi mystæ postero mane ex imperio ad se venerunt; quatuor ex ipsorum familia sibi dari præcepit, qui Africam illis sacris initiarent. Confestim ex senioribus duo, totidem de juvenibus dati. Ac ne Afri contemptu aut odio Sardorum, qui hostes modo fuerant, eam fastidiosius disciplinam reciperent, delecti sunt omnes externi: Ligures duo, totidemque ex Gallis. Nam ex variis gentibus in eam domum multi concesserant.

Omnibus ad reditum comparatis, Archombrotus, cum commodioribus locis imposuisset præsidia, per præconem in concione proclamat, se matri Hyanisbæ quæsisse Sardiniam. Id Deos annuisse; ne utrique amplius genti discordia Regum in perniciem esset. Iure quoque majorum debitam suæ stirpi Sardiniam tandem fata reddidisse. Inde Sardis Proceribus secum assumptis, iisque precipue qui Reges sanguine contingebant, tam opportunis usus est

ventis, ut tricesimo ex quo abierat, die novi regni insulas fronti matris circumdaret. At vero Poliarchus & id fatum incubuisse Sardiniæ gaudebat; & hoc ductu Archombroti contigisse cruciabatur; adhuc ignarus quantum sibi illa victoria esset effectum. Forte inter milites Gallos qui spectaturi reditum Archombroti se cum vulgo stipaverunt in arena, quidam avidius hæsit in amictu oculis suis insueto, quem severi illi mystæ à templo Sardiniæ in Africam traducti induerant. Propius ergo accessit, socioque Gallicis libere verbis in eas vestes jocatus est. Converterunt illico vultum ad patria verba mystæ iidem, utpote Galli, in quos joci destinabantur: & hoc etiam mirati, in tam longinqua parte terrarum statim repertos esse homines qui Gallice scirent. Alter eorum præcipue, jam provectæ ætatis vir, cum de veste (ea circa totum caput fluebat) ora prompsisset, militemque in se ludentem aliquoties tanquam intelligens esset intuitus, facile astantibus Gallis suspicioné fecit haud alienæ aut remotæ à Gallia regionis. Nam & color conveniebat, & oculorum decens vigor; nec corporis sese venuste inferentis gentilem habitum pietatis simplicitas in totum deleverat. Et hunc quidem magna præter cæteros cura observare miles cœpit: qui temere ludibundus accesserat; quia statim ictæ memoriæ, visa est illius viri species, tanquam olim nota, recurrere. Hunc igitur postquam in urbem est sequutus, ut conjecturam suam assereret, jam in hospitium intrantem Gallice salutavit. Nec alter humanitatis & linguæ commercium abnuens, eum salvere quoque jussit.

Sic tunc quidem discessum est. Sed inquieta deinde solicitudo tota nocte militem habuit, interdum

interdum objurgantem curam superfluam; sæpisque mirantem quid scilicet sua tantum interesset vatem hunc nosse. Die vix orto repetit Mystarum hospitium; & colloqui iis petit. Sed jam illi simulatione solitariæ pietatis impetraverant ab urbe secessum in proximum fanum, quod arcano luco devium erat; revera Gallorum conspectum vitaturi, quos in Africa improvisos habuerant. Accendit militem hæc ipsa absentia, præcipitatoque itinere eos ante deprehendit quam ad templum pervenirent. Tum vero cum eos salutasset; quasi hoc iter aliorum negociorum causa esset exorsus; Multum, inquit, debeo fortunæ, ô Iovis Sacerdotes, quæ mihi sic vicinum ad nemus procedenti vos obtulit: amplius quoque debebo, si, quod ominor, speroque, populares mei estis. Pœnitebat senem mystam quod subito & improviso errore se pridie Gallico sermone prodiderat. At ne infitiando faceret altioris rei suspicionem, irritaciando faceret curiosam militis mentem, & brevi colloquio fortasse explebilem; se quidem Gallum esse respondit, sed apud exteros à prima adolescentia vixisse.

Ita initiato sermone, cum ultro citroque perplexæ quæstiones fuissent, magis magisque fixus in dicentis ore miles exhorrebat ad pristinos notos vultus, & à quibus sæpissime justissima veneratione pependerat. Præter oris argumentum, tenor vocis certam ad fidem cogebat ultro credere cupientem. Postquam vero & notissima cicatrix læva in manu apparuit, (hanc enim conspecturus, quasi in amicitiæ tesseram, mysta repugnante amplexus est,) victus ingenti suspirio exclamat; Vbi vero tamdiu latuisti, optime Regum? Non omnes tui cives

cives peccaveramus, quos heu miseros destituisti. Quis vero iste amictus? quæ à comitibus solitudo? quam omnia fastigio tuo indigna? Simul repugnantis genua tenens, flere ubertim cœpit. Ille insanire militem clamitans, risusque & indignationis specie mutatus, ad socios suos fastidiose convertitur. Sed & illos iste militis sermo turbaverat, in sententia perseverantis; Hunc Regem suum esse, hunc Aneroestum appellari: non se abscessurum à latere; Deorumque beneficio usurum, qui tot annis frustra optatum sic denique reddidissent. Tum senex inter jurgia, fictumque stuporem, se paulatim ad aurem militis admovit; &, O miles, si tempore, inquit, memoria tua vel oculi labascunt, aut aliqua oris similitudine captus erras, modestiæ erit hos pacatius ludos movere. Sin Rex tuus sum; hoc primum civis officium exigo à te, ut sileas; & si lubet me sequaris donec soli colloquamur. Tarda erat hæc cautio. Etenim quamvis miles parebat; quidam tamen ex Gallis, & Afris, qui in comitatu erant, novitate erecti, amantesque rem tantam primi dare in populum, illico in urbem dilabuntur. Cohortes duæ erant in Poliarchi castris ex illarum Alpium gente, cui Rex Aneroestus imperitaverat. Illi sparsam subito famam amplexi, sub æstum novitatis nunc stupore, nunc temeritate reciprocante, tota protinus castra, mox & urbem, eo rumore implent.

Poliarchus cum Hyanisbe erat, refectis scilicet viribus certum diem navigationi in Siciliam constituens. Hac consultatione occupatum Gelanorus dubio inter credentem & aspernantem vultu adortus; Nescio, inquit, quid de Rege Aneroesto inaudio; Hunc adve-

ctum à Sardinia cum cætera præda; & quamquam in veste abhorrenti à cultu regio, tamen à populari milite agnitum esse. Excitatus Poliarchus repentino impetu animi in spe nimia caligantis, respondit, si vera res esset, hos se pro parentibus habiturum qui Aneroestum reddidissent, oppido vita ipsius charius munus; iisque se debiturum, qui vicissent Sardiniam, non modo quod amici, sed propemodum Dii merentur. Hæc verba Regina avidissime excepit, pro maximo Deorum munere ducens, si tot nominibus devinctus Poliarcho suus Archombrotus, vicissim ducente fortuna fecisset quod juvaret Poliarchum. Porrectiori igitur vultu, & quasi sponte gaudentem stimulatura, quid accidisset rogat; aut quis ille vir per tot vota seu quæri seu reperiri dignus. Omnia Poliarchus compendio amplexus; In prima pueritia se à prædonibus captum docet, ductumque ad Regiam Aneroesti, qui multos Alpium sinus tenebat. Illic ita eductum, optimi Regis cura, quid in ea fortuna & ætate senserit sorte regia indignum. Hinc se adhuc parentibus ignotum, belli casu & fœlicissima captivitate esse receptum. Prius vero quam assereretur in suæ stirpis decus, & à patre agnitus esset, Aneroestum seditione populari cum duobus quos habebat liberis, ut ferebatur, cecidisse in prœlio. Sed liberorum quidem corpora inter cæsorũ cumulos esse reperta, Aneroestum nusquam inventum; quem si stragi clementior fortuna subductum in illum diem servasset, sibi tunc demum propitios Deos, vitamque sine exceptione fœlicem contigisse. Sed temere tantillis indiciis summa hæc gaudia præcipi; Militem decipi posse; aut Deorum hunc

vatem forſitan ambitioſam fabulam ſimilitudini vultus, ſi qua illi cum Aneroeſto extitit, aptaviſſe. Omnia impigre excutienda. Pluſimos ſecum eſſe ex illius Regis domeſticis; inter eos, quemdam Creſtora, amicorum Aneroeſti præcipuum. Se ipſum, quando valetudo hæc erat, tanquam ſalutandi numinis cauſa iturum ad fanum in quod ille ſacerdos receſſerat.

Hyaniſbe ſpei favens quam ratam optabat, bene de Diis ac fortuna Poliarchum credere imperat; comitemque ad templum ſe promittit. Haud mora, accerſitus eſt Creſtor, olim Aneroeſti familiariſſimus, juſſuſque præcedere, & ſenſim omnia explorare, dum Poliarchus cum Regina ad viam ſe comparat. Major erat ſpes, quam ut Creſtor eam caperet. Sic propior contemnenti, revocatuſque ad lugubrem memoriam chariſſimi Regis, tanquam inutilem provinciam exorſus, cum pauciſſimis comitibus lucum intrat: nec longe à templi veſtibulo myſtas illos adhuc cum Gallo milite, qui rem prior deprehenderat, loquentes conſpexit. Tunc veluti militis affatum peteret, ſparſos per omnia oculos injecit in Aneroeſtum; Percurrit illico tota præcordia (ut in magnis & ſubitis ſolet) exultantis ſanguinis acerrima tempeſtas; Mox vero de geſtu, ac voce, & cicatricibus, poſtquam Regem haud dubie agnovit, exſolutis gaudio nervis, ſe ad proximam arborem excepit; cum nec loqui jam poſſet, nec moveri. Sed neq; Aneroeſtus ad illius adventum minus contremuit. Veteris amici conſpectus blandiſſimo dolore incautum percuſſit. Simul timor eum invaſit, ne à ſuis agnitus ſuaviſſimæ ſolitudini eximeretur.

Aderat

Aderat interim Poliarchus, præmiſſum ſcilicet Creſtorem impatienter ſequutus, templumque ſubibat cum Regina; cum oblitus ſui Creſtor, relictis ſtatim myſtis ad eum decurrit: Iamque ſatis quid afferret perplexo anheloque gaudio oſtendens; Habemus, inquit, Aneroeſtum, habemus Regem veterem meum, tuum alumnum. Ipſe eſt, ipſe, ne dubita. Pergiſne ad illum, Rex? an protinus tibi hunc ſiſto? Nihil moratus Poliarchus, qua Creſtor monſtrabat ſe contulit. Sed Aneroeſtus ſe interim arctam in ſemitam, qua devius maxime lucus erat, conjicere moliebatur; eum diem latere ſi poſſet, per deſerta, & gentes ignoras, alia templa deoſque alios petiturus; Invitabatque militem, ut, ſi ſibi tanquam Regi morigerus eſſet, aut comitaretur fugientem, aut hoc furtum ſuo ſilentio ſanctum haberet. Miles quidem repugnabat; adhucque in ea rixa erant, cum acceſſit Poliarchus, nihil pene jam dubitans, quin vere Aneroeſtus eſſet. Vt tamen ad illum pervenit, quia ingens multitudo coiverat, & turbatiſſimus ſenex non ferebat hunc tumultum, aliam veniendi cauſam commentus eſt. Lætor, inquit, Gallicam pietatem exteris quoque gentibus eſſe illuſtrem. Ego Deos, Antiſtes, tua opera exoratos mihi volo, ut ad ea quæ animus deſtinat propitii adſint. Veni ſodes ad templum hoc, quæ vota vel ſacra magis è re mea exiſtimes commodius monſtraturus. Exanguis illico Aneroeſtus ſequebatur trahentem. Nam Poliarchus ejus lævam corripuerat. Anguſtum erat fanum, armatique ad fores cohibebant avidiſſimum vulgus. Hyaniſbe cum ſuorum præcipuis jam ſtabat in teſtudine; quo poſtquam & Poliarchus cum Aneroeſto

neroeſto

neroesto receptus est, eosque sequuti ad quadraginta circiter viri, statim de imperio Poliarchi clausum est limen. Eo acrior vulgi militumque expectatio increvit. Populus ab urbe decurrerat, vix in castris servabantur stationes. Sic ambitum omnem templi confertissima corona circumdedit. Sive tamen reverentia Regum, qui intus consederant, sive perplexæ rei subita magnitudo, adeo circumstantium voces licentiamque continuit, ut ad ea quæ intus agebantur, satis quies & libertas superesset Principibus.

Iamque rem ordiri Poliarchus altiori sermone parabat, cum Micipsa ab Archombroto ad Hyanisbem venit. Is quippe hominum tumultu excitus, nec jam procul à luco, optabat tantæ quæstioni adesse, si Poliarchus pateretur. Mora in Poliarcho non fuit. Nam & ipse quicquid erat hoc gaudii ex illius habebat victoria. Dilata igitur quæstione opperuêre adventum Archombroti. Quo inter septa admisso, ita ad Aneroestum Poliarchus; Quod nomen tibi esse, vir optime, parentes voluerunt? aut quæ causa à Galliis in Sardiniam commigrandi? Ita effusiori principio utentem, sponte Aneroestus ad destinatam quæstionem coëgit. Nam & constantiam motu primo excussam receperat; & non Crestore tantum, aut milite, sed aliis illic multis videbat argui suos vultus, si silere aut negare obstinavisset. Qui sis, inquit, haud dum scio, nisi quod ex purpura intelligo Regem esse: & lingua est qualis in Gallia genitis solet. Amicum te esse existimem quod videam te amicis quondam meis hic uti. Nam & Crestora, & Simplidam agnosco, familiares utique meos. Igitur, ut amicum, liceat per Deos

Deos exorare, ut abire me sinas quo destino. Sed si forte me odisti; quid vis ultra supplicii? Regnum amisi, nec repeto: sponte exul, ne vel inimicis officiam. Placet egere, &, num velim ignorari, ipsi sciunt per quos hodie repertus sum. En me pristinæ sortis oblitum; adhuc ingere graviora; præter Deûm iram nihil est quod recusem. Sin præterea non putas, aut non tibi expedit, esse me Aneroestum: ne time. Sinas modo ad solitudines abire. Vbi nemo ad verum coëgerit, Aneroestus non ero.

Hæc modesto sed grandi supercilio dicentem, nemo immotus audierat; maxime ubi Crestor, manu illius sublata prodidit cicatricem, quam ex vulnere superfuisse Regi Aneroesto populares meminerant. Ipse quoque Poliarchus repetebat oculis vultus sibi puero toties visos. Etiam aures, quamquam diu desuetæ, redibant ad familiarem olim sonum, & pietatis tenerrimo sensu trepidum pectus lababat. Nondum tamen se confessus, exegit ab Aneroesto, cur patria excessisset, cur latere, cur squallere sic vellet. Tum ille; Nimis heu sciunt mei, quorum & aliquot isthic aspicio, quo me turbine fortuna everterit. Furore malorum civium ad arma excitus sum. Ausi illi aciem in me educere; & filii mei (nam duos habebam, tunc primum florem adolescentiæ ingressos) dum incautius pugnant, ambo pro patre & in oculis patris occubuêre. Perire & ego tunc poteram, si fatum fuisset. Sed opinor mens Deûm in fugam me compulit. In proximo saltu delitui. Hinc conversus ad externa auxilia perpetuo montium dorso ad Ligures sum delapsus. illic enim validissimę gentes mihi omnis fortunæ societatem promiserant. Per has regnum

gnum repetere animus fuit. Cum descendissem ad proximum mare, petiturus illam eximiam à Iano conditam urbem, ignotus in obvium intravi navigium. Sed nos venti in Sardiniam rapuêre; dumque nautę in anchoris morantur, templi fama unde nuper advectus sum me ad exorandum Iovem traxit. Illic vero & locorum speciem admiratus, & sacerdotum vitam; deponere omnes curas constitui, jactatusque humanis tot cladibus, tandem Deos experiri. Nam cur patriam amarem tot meorum sanguine perfusam; rursusque non hostium magis quam sociorum cruore mihi parandam? Cui sceptrum deinde relinquerem? quid dulce in vacua domo? Duos omnino genueram; tertium olim fortuna tradiderat, non infra liberorum charitatem acceptum; quem de avi nomine Scordanem vocaveram. Mi pupe, si saltem superesses, ego te ad sanguinis jura adoptione promotum Regem facerem. Tu aleam belli, tu casus, tu labores lenires. Sed ille diu ante & omen & initium tot malorum, dum Gallos qui Rhodanum incolunt bello lacessimus, præda hostibus fuit, & amissi memoria non deinde mihi diem molestiarum exortem reliquit.

Sic dolenter hos casus referenti, non amplius poterat Poliarchus solatia differre: sed collectis diu lachrymis subito madens, se in illius collum projecit; paulumque cunctatus ne vox suspiriis enervis abiret à majestate; O optime pater, inquit, seu te mavis dominum vocem, si tibi Scordanem habere tanti est, en illum tibi reddo; tu eo fruere, tu redi ad vitam. Ego Scordanes sum. In hanc vocem fixis uterque sed inutilibus oculis dulcissimo errore elanguit. Par cæterorum admiratio erat, alto silentio marcentium; ut nil loqui aut quærere vacaret. Hærebant omnium animi, paratos, ac veluti exertos affectus, quacunque Poliarchi & Aneroesti colloquia jussissent, impensuri. Denique Aneroestus: Vt Scordanes sis? ô Rex! Vt Scordanes, inquam, meus? Vt vivas, ut imperes, ut teneas Aneroestum? Dii boni! sed quo pignore affirmatis vestrum hoc munus? At Poliarchus: Vides præterea, inquit, tuum Deorumque illorum ultorem, quos in te pellendo improbi cives violaverunt. Oppetiêre nefarii, aut acie, aut lictorum securibus. Illis ego prædam eripui; tuoque regno potitus sum: quod nunc tibi incolumi, pater, restituo. Quibus viribus, quæris, tantum in hostes potuerim? Britomandis filius bellum hoc gessi. Nunc & paternum imperium (Dii enim meum nuper parentem sibi sociaverunt) tibi trado. Tibi ego, tibi, Pater, secundus sim. Tibi obsequi gloriosius erit, quam cæteris imperare.

Novo ille gaudio refectus, sæpiusque ad Deos votis & luminibus rediens, amplexus est Poliarchum. Iamque & Hyanisbe accesserat, & Archombrotus Aneroesto reperto Deos faventes, suamque victoriam, gratulabatur: Nec abnuebat Poliarchus tantum sibi hoc casu præstitisse Archombrotum, quantum is ipsi Radirobanis morte. Crestor ac Simplidas, cæterique, ut licuit, Aneroesto admoti, non osculis, non alloquio explebantur. Supra omnia jam stante suam operam milite, gaudioque & spe præmii feroce, qui Regem prior agnoverat. Sic divisus in multos vix tandem ad Poliarchum Aneroestus redit. Ambo mediam Hyanisbem excipiunt. Archombrotus, proximus matri, præibat. Ita templo digressi, per militum & populi

puli cuneos viam ægre moliti sunt. Adeo dum officio omnes certant, dum cernere aspicique concupiunt, nulla viarum libertas satis explicat ab urbe castrisque proruentes. Nam & illi in quorum rem nihil erat seu Aneroestus, seu Gallia, tamen sive adulaturi lætissimis principibus, sive sponte in immodicam hilaritatem proni, à salutatione plausuque non cessabant.

Vbi in regiam venerunt; affuêre ex Poliarchi imperio, qui regio indumento Aneroesti paupertatem mutarent. Sed ille nunc tenere suam vestem, nunc purpuram manu repellere; Mirantique & multum obtestanti Poliarcho, ut mœstitiæ insignia poneret, negavit ita de se meritos esse Deos, ut ab illorum familia abiret. Bene cessisse, quod is regno suo potiebatur, quem omnibus votis heredem optasset. De cætero, rursus nolle impacatis negociorum fluctibus exerceri. Ne sibi pretiosissimam paupertatem eriperent; aut crederent rebus suorum inutilem esse; qui familiarius ad accessus Deorum promotus, eos amicis conciliaret. Multa hæc & seria optimi senis ad vitam obscuram pertinacia confestim variis sermonibus præbuit causam; dum illi constantiam laudant; hi vero mirantur quid ad Deorum cultus faciat tantus rigor in moribus. Nam nec deerat argumentis Poliarchus, quibus Aneroesti hæc austera incusaret consilia, revocaretque cunctantem ad assuetas Regibus curas. Aneroestus omnium voces (plures enim eadem suadebant) excipiebat patientissimo silentio; adeo ut crederent multi hæc ad animum pervenire gaudentem expugnari. Ita diu cunctatus, sive ut omnia quæ ingerebantur una oratione everteret, sive ut interim dato spatio ornaret defensionem, mere-

mereretúrque audiri pari omnium pace; vultu tandem modeste sublato in hunc modum exorsus est.

Summam aliquam esse mentem, quæ omnia condiderit, ipsa lex Solis nunquam errantis ab orbita, tum Lunæ & cæterorum syderum ordo, totiusque naturæ ingenium, satis hominibus persuadet, quos nec sapientiæ suæ superba opinio, nec brutis animantibus pejor negligentia cæcavit. Putes autem, sanctum hoc Numen, à quo tot sunt eximia, Deum, inquam, qui, omnium origo virtutum, fas rectumque mortalium animis ingenerata ratione præscripsit, iis vitiis delectari quibus passim naturam corrupimus? Non potest hanc quam cernimus legem naturæ dedisse nisi justissimus author; Iustus autem ille non erit, si feret abire impune tot scelera. Vbi igitur amor recti, & ambitus ineundæ cum Diis amicitiæ, simulque cœlestis iræ timor, tetigit animum; nihil illi antiquius esse debet, quam recedere à vitiorum periculis jam tot mortalium exitio infamibus. Ea vero pericula partim nobis insita habemus, partim ab aliis in nos incurrunt: Et in hæc omnia efficaci remedio istam solitariæ severitatis religionem invenimus. Primum enim cupiditates immodicæ, quibus ipsi nobis sumus infesti, sic in hoc genere vitæ fracto impetu exarmantur, ac si feris mansuescere edoctis dentes quoque & unguium aciem subtraxeris; ut neque deinde, si in naturam redierint, facile possint habere quo sæviant. Nam desiderium voluptatum contrario severitatis usu suam pertinaciam apud nos dedisc it; &, si veluti ex cinere illa flamma resurget, nihil tamen in egena ac veluti agresti domo effecerit, in qua desunt super-

superfluæ instrumenta luxuriæ. Aviditatem quoque frustratur simplicissima paupertas, & ad superbiæ stimulos erubescit squalida vita, & se ipsam despiciens. Sic illa, sic cætera mentium mala, ut est ira, invidia, timor, audacia, in hoc sancto rigidoque secreto, tanquam destituta alimentis incendia, expirant; Præsertim ubi mens vitiorum jugo excusso sibi ipsa se reddidit; timidæque cupiditates, & assuetæ parere, priusquam aliquid velle ausint aut nolle, consulunt rationem. Eo modo, qui nobis acerbissimi sumus hostes, reciso aut correcto effrænis naturæ impetu, ad sanam utilemque virtutem adigimur.

Venio ad hæc tela quæ in nos ex aliorum hominum contagione comparantur; sæva illa, & nimium certa; siquidem plures existimem exemplo quam ingenio peccare. Quia morum consortio placere amicis cupimus; rarumque est diu vivere cum improbis, nec de vitiis primum mollius sentire, mox illis & infici. Superbiam, aliorum ambitus accendit; contentionem ad opes, cæterorum aviditas. Fraudibus appetitus, animum antea forte insontem, ne inultus sis, ad fraudes applicabis; & ex hostium in te odio disces odisse. Cum præterea multi in virilis gloriæ titulis ponant ipsam peccandi audaciam, timidosque, & gerendis rebus ineptos, eos existiment qui Diis obsequuntur; illius opinionis metu haud pauci assuescunt peccare: magis scilicet ut illis probentur quibus virtus est vilis, quam quod sint vitia apud ipsos in pretio. Hæc autem omnia à domesticis suis submovet familiæ nostræ integritas, in qua, ut paucis absolvam, contagionem improborum vitamus, & præter suspicionem ignaviæ, timere Deos licet.

Sed ut pressius ad me accedam; quoties ipsa fortunæ negociorumque malignitas Reges ac Principes viros summis illecebris præmiisque invitat ad peccandum? maxime cum ea occurrunt, in quibus illud quod æquum est videtur discrepare ab eorum gloria, aut securitate regnandi? tunc quidem simulare, ac fallere, & dissentire à suis utique verbis, egregium in Regibus putatur; quasi Dii, quam ipsis imposuere mortalium regendorum provinciam, sine subsidiaria vitiorum scelerumque cohorte administrari non posse voluerint. Nunc vicinis & immeritis gentibus subjicere dissidia amant; ut, occupatis & infœlicibus aliis, ipsi certius vacent: Nunc sociorum Regum amicos largitione ad secretorum proditionem solicitant. Quid mulctare interdum in cautionem innoxios, quasi crimen sit posse peccare? quid vulgi negligere injurias, si bello utiles viri eas intulerint? Ea omnia qui sagacius fecerit, adeo famæ plus comparat, ut vel ex istis qui adsunt multos mirari existimem, quod hæc tanquam injusta, Diisque invisa, perstrinxerim. Atqui illa mihi grave regnum fecerunt; non tunc quidem cum ipse regnarem, eademque peccarem, aut paria; sed ex quo, caligine utilitatis & consuetudinis excussa, jam veluti sequester nubem miratus sum unde evasi. Ignosce, Regina, tuque mi fili. Vestram sortem non damno. Fortium est, vestrique similium, sancto virtutis fræno regere nimiæ fortunæ & exerrare conantis libidinem. Sed ego debilior timeo illis turbinibus impar esse. Neque vero purpura sola iis periculis infesta est. Omni ordini, omni pene ætati vitia insidiantur; Ingensque in cuncta remedium est à nostra disciplina,

plina, quæ jubet ea pro vilibus habere propter quæ alii peccant.

Poliarchus tam insuetam rigidamque sapientiam nondum probans, interpellat dicentem. At si te, inquit, optime pater, omnes audimus, deerunt oppidis cives. Non arva exercebit agricola; Non nauta, non vector singularum commoda regionum mutatis mercibus pervulgabit in cæteras. Deerit artibus cultus, quascunque non necessarias hominibus esse vestra severitas putabit. Sola erit in vestris desertis frequentia; ac, quoniam connubia respuitis, unius seculi genus humanum. Assentiebatur Poliarcho Hyanisbe, multique, tanquam publicam causam agenti, vultu & oculis favebant. Sed Aneroestus, quasi in se deductus, mox frontem hilarius porrexit; ut eum scires parum Poliarchi argumentis moveri. Si quem vero ex istis qui nos audiunt (ait) animus subit experiundæ suavitatis quam habet nostra austeritas, ne illum, ô fili, argumenta tua deterreant, neve suo cœlibatu credat solitudinem quam times orbi inducere. Vltro nobis accedat. Adhuc populis proletarii supererunt, adhuc artificia vigebunt; restabuntque non modo quot sat erunt urbibus terrisque colendis; sed etiam quos exuberante hominum genere fata gregatim aut vehementi Sirio, aut terra movente, aut denique bellis exhauriant. Desine, inquam, vereri, ne toti hominum generi desiderium veniat se in disciplinam nostræ Philosophiæ dedendi. Dii enim hoc beneficium magis habent eximium, quam ut illud tanto populo indulgeant; Nemini autem absq; eorum impulsu venire hæc rite mens potest; nemoque in ea, nisi iisdem juvantibus, durare; Quia defecti animi suavitate humana

mana (quam nos scilicet omnem abjicimus) tanquã ab exosa cruce discederent, absque arcano pastu essent divinæ voluptatis. Vt vero non aliis quam in legitimam lectis militiam numerat Imperator stipendia: Ita Superi iis solis quos ad hoc vitæ genus ipsi accersivêre, hanc gustationem promunt solidæ suavitatis, & ad constantiam valituræ. Si quis igitur non tam sibi propitius quam fortunæ iratus (quia forte non spes illi, aut ambitus, successit) nostrum portum turbulento petit ingenio, in quo ei impune liceat indignari querique de fatis; hunc ego, nisi certa Deûm ope exuat hos affectus, nec fore constantem in disciplina auguror, & plus mali invecturum nostros in mores, quam boni in suos. Præterea, qui levi impetu, (qualis sæpe adolescentum est) ex quadam inconsulta teneraque imagine quam de virtutis præmiis concepêre, ad labores nostros accedunt, illi, ut librata fundis saxa, primum quidem in his studiis immodice fervent, mox cessante machina mirantur se languere. Præter stimulos pietatis, metumque Deorum, rationis, fortitudinis, patientiæ res est; quæ omnia cadunt in paucos. Non veste quam gerimus, non nomine, non domo, constat nostra disciplina; addo nec laboribus corporis; quos haut raro graviores avaritia vel ambitus imperat, aut in damnatis exigunt metalla vel remi. Sola est animi simplex ac hilaris in Deos propensio, quæ hæc omnia consecrat, inutilia alioquin, aut sæpe profana. Quippe abjicere divitias, à dignitatibus recedere, prohibere ab animo inquietas humanarum rerum curas, magnæ demum virtutis est, si hæc fiant conciliandorum sibi numinum causa. At si quis ab honoribus aut divitiis abit,

ut ea jactetur reliquisse, vel ut ad majora perveniat; si quis negocia effugit ut torpescat in ocio; aut de paupertate se jactat, quam minantem ideo sponte prævenit ne necessaria videretur, illũ quidẽ fraude nihil profutura vel hominibus vel etiam Diis imponere velle existimo.

Non igitur omnes (fili) ad hanc philosophiam compello. Nam, pro ingenti mortalium numero, pauci omnino volent sectari vitæ nostræ reconditam fœlicitatem; & ex his ipsis adhuc quosdam, suo, non Deorum, consilio nixos, aut frustra aut cum pernicie illam viam instituturos denuncio. At omnibus saltẽ bonis precari me dices hanc mentem, ut à rerum civilium tumultu ad nos secedant. Ne id quidem mihi in votis est. Quis enim pia bella improbis inferet? quis Rempublicam geret? aut unde impotentibus vitiis frænum; si omnis se virtus ita in solitudinem ac paupertatem det, ut fracta & absens non viribus aut pudore sceleribus impiorũ possit obstare? Magna est provincia, quam Dii illis destinant, quos forte nascendi, vel secretis stimulis, jubent, non fuga sed bello in vitia certare; neque cupiditates enecare, sed regere. Tales viros & esse, & honoricare, sed regere. Tales viros & esse, & honoribus frui, publice interest; tum sacris præsidere, tum fieri patresfamilias; impiisque in hoc terrarum orbe mistos, temperare illorum audaciam in Deos, numinumque in mortales sæva consilia. Vt cæteros hic omittam; quid sapienti Rege fortique præstantius? Si exemplo, si legibus emendabit sæculum, si ad Deorum cultum suo exemplo cives adiget, quanto fæcundior virtus hæc erit, quam si in solitaria sanctitate senesceret? Cur igitur majorem hanc palmam ipse à Diis non expetam, quæris? Quia arcano sensu

sensu admonuêre me consilii sui, ut senectutem meam oblectem sua pace, nec de regno jam curem, quod non præter eorum arbitrium amisi. Sed hodie maxime visi sunt hanc mihi quam amplector solitudinem imperare, postquam, ô fili, in te relatam intellexi mei regni domusque fortunam. Tanti heredis quem Dii sponte tribuerunt auspicium facit, ut quod regnum in hunc libens deponerem non sustineam ab eo recipere.

Scio quid præterea dicturus sis, optime fili: Si à negotiis abhorreo, si templa nunc tantum, & victimæ & cæteri Deorum cultus placent; at in tanta tua fortuna servorum greges fore, qui maneant meos nutus; qui lectulos sternant, qui convivia parent, & euntem stipent ad templa. Illas autem divitias nihil periculi aut turbidi habituras, quia dum soluto animo Diis vacabo, tu in solicitudinem succedes, illique præterea quos prætpones familiæ meæ. Ne sic quidem mihi persuadebis abjicere inopiæ libertatem. Nam ut absit hæc cura parandi aut servandi divitias; certe alia mala ab opulentia abesse vix poterunt; deliciarum consuetudo, corporis blandiens cura, pietatis quasi superfluæ oblivio; tum illi affectus, qui serie juncti divitiis hærent; sibi esse in precio, alios tanquam ex solio despicere; nullam ferre injuriæ imaginem, & assensu eorum corrumpi qui adulationis præmia quærunt. Nec facilius putem admissis opibus cæteras cupiditates excludere, quam in concitato mari se rapidissimo alicui fluctui permittere, sed in alios nolle devolvi. Cum igitur quod reliquum est vitæ, donare Deorum cultui sit animus, liceat infestam huic consilio opulentiam fugere, ne suo utique

 gustu,

gustu, eorumque affectuum quos perpetuo comites habet, captæ & impari menti vitia reponat, gravesque cogitationes & frustra in sydera conantes deducat in terram. Quid miraris me ad paupertatem respicere, non quidem in qua egeam, sed parvo contentus sim? quæ neglecto corpori inducat sui contemptum? quæ vacuo animo libertatem faciat cœlestis commercii? ac ne me tuæ gloriæ salutisque incuriosum existimes, quæ tibi, tuisque exercitibus, fili, propitios Deos paret?

Tam severam orationem adeo miti & composito vultu habuit, ut constaret, non hanc fingi constantiam, à qua cuperet cogentibus amicis discedere. Omnibusque non adumbratam virtutem verius, ut solet, colentibus; Saltem, inquit Poliarchus, nostrum in Siciliam iter ne desere, ô Pater. Te Dii verebuntur. Seu mari, seu terra, fœlix auspicium facies. Vbi in Galliam redierimus, spondeo quo placebit instituto te victurum. Et id quoque patriæ debes, ut hanc potissimum tuo exemplo facias meliorem. Parum moratus Aneroestus, id saltem flagitanti non negavit. Ad convivium deinde ab omnibus itum. Iam enim patientior Archombroti Poliarchus, cum eo apud Hyanisbem cœnavit; satisque viribus instauratis, diem cum Regina ad profectionem destinavit, qui post eum secundus luceseeret. Scripsit igitur Hyanisbe promissas ad Meleandrum litteras, filioque commisit, cum arcula quam à peiratis eripuerat Poliarchus; identidem admonens, ut hanc instar fatalis sarcinæ cum cura servaret, offerretque Meleandro. Puta autem (inquiebat) Erichthonium tibi tradi à Pallade. Si vincula resignas, si quid feras intueris; fortasse te perdes, & operam meam. Sin trades Meleandro arcam intactam, videbisque ex ea depromi fœlicitatem tuam, æquum erit te Regi Poliarcho habere gratias, qui latronum scelere amissam restituit. Agitatum deinde est, an una triremi vehi uterque posset. Sed majestas, & æmulatio, securiora flagitabant consilia. Tutius visum, distincta quoque classe ire utrumque: sed qui prior appulisset, alium in portu expectaret. Inde ambo sustinerent conjuncto comitatu proficisci ad regiam.

Interim nomina atque officia familiis Regum assueta Archombroti domesticis imponebantur. Ipse majestatis insignibus cultus est, appellatusque à matre Sardiniæ Rex, ne dignitate inferior æmulo esset. Memor quoque Hyanisbe se Gallorum fortitudine esse servatam, discessuris Poliarchi militibus numeravit viritim donativum. Edicto deinde discessu nulli ordines aut homines cessabant. Maurorum Procerum multi, Principem comitaturi, impleverant rates. Siculi qui cum Archombroto venerant, laborabant inter se factione. Multis enim pristinus in Poliarchum favor redierat. Inclyta virtus, paulatimque vulgatum sub Theocrines nomine robur, & facti ad gratiam mores, valebant tunc maxime cum eum Regem aspicerent. Rursus quod & ipse Archombrotus virtutibus famaque erat clarissimus, quodque ejus auspiciis à Sicilia venerant, pudore onerabant transituros ad æmulum. Nam affinitas cum Argenide, quæ potentius quam cætera traxisset obnoxios, in incerto sic erat, ut passim moderarentur affectibus; essentque in adversam factionem clementes, ne, si ea vinceret, excusationi & gratiæ locus deesset.

 Erat

Erat vetus in littore ara; incertus qui Regum posuisset; pollebatque religione, quam tot secula auxerant. Illic Neptuno, ventisque, aut thura pauperes nautæ, aut victimam solvebant, sive in mare irent, sive terra recepisset incolumes. Ad eam Poliarchum & filium, jam classem petituros, coëgit Hyanisbe: Nec dubito, inquit, utrique ad ea quæ mihi promisit integram fidem fore. Sed de præteritis tantum jurgiis hactenus cavi: Scio vero quam facile cupidis belli principibus ea eveniant quibus soluta esse induciarum pacta aut jactent aut credant. Præterea vestrorum amicorum aut militum culpa oriri possunt novæ injuriæ, neque istis comprehensæ induciis. Si quid erit hujusmodi, ego vos per sanctissimam aram Dei, cujus regna jam subitis, devinctos hic cupio, ut illa nova annumeretis veteribus quorum ambo vindictam mei causa distulistis; neu quis turbo fœlicitatem præcipiat in quam ego vos mitto. Agite, charissimi juvenes, & mulieri vestra causa anxię hanc veniam date. Interim paribus votis utrumque commendabo numinibus. Nam si rationem possum inire, cui plus timeam, Deos veneror, ut mandata mea neuter accuret, aut sospitem deinde aspiciat. Victi sunt tam ingenuo amore; quodque illa iubebat, ad aram sanciverunt. Tunc utrumque illa amplecti, & nunc uni nunc alteri per littoris spatia se jungere, plurima & sæpe eadem monens: nec satiata abeuntium vultu, salutatos jussosque valere, iterum revocato sermone morabatur. Neque illi ad tot suspiria immoti restiterant. Aneroestum quoq; cum Poliarcho navigaturum Regina anxia monebat, ut in eam firmandorum fœderum curam succederet.

deret. Nihil illi Poliarchum, nihil negaturum Archombrotum. Tanquam patrem, Deorumq; interpretem, eum utrimque valiturum. Quam sæpe mortales, & maxime juvenes, ad salutem compellandos. Denique cogitaret, maximum sibi Europæ Africæque depositum creditum esse. Aneroestus, sollicitudine Reginæ laudata, se illius quidem, & juvenum, sed Deorum maxime causa hanc provinciam curaturũ promisit.

Tandem hospitali officio datum, ut prior Poliarchus ad naves deduceretur, etiam comitante ad undarum confinia Archombroto. Cæsæ de more tunc victimæ, quarum exta, post rogatam Neptuni Deorumq; qui maris potentes sunt pacem, ambo duces primos in fluctus projecerunt. Tunc & ipse Archombrotus in prætoriam suam scapha delatus est. Strepebant longe littora voce nautarum, rudentumque gemitibus & pelagus eruentibus remis. Addebat & classicum miles, per opportuna navigiorum loca in pompam divisus. Dubitabat Timonides, lætari deberet an dolere, quod legationis onus tunc reditum sibi prohibebat in patriam. Certe enim futura illic omnia sciebat summo in motu, quali tempore in fortuna est an præstet abesse an misceri tempestati. More tamen humani ingenii, cum utrumque esset intutum, maxime redire placuisset, non alia magis causa, quam quia non licebat. Cæterum induciis, rite servandis, inter Reges convenerat, ut, si qui Gallorum in fœdera peccarent, Archombroti arbitrium esset; Ex illius etiam comitatu noxam eandem quicunque meruisset, de eo Gallorum esset judicium. Ne confusa denique classe irent, partiti sunt maria; pauloq; interior Archombrotus navigavit;

 Poliarcho

Poliarcho cursus apertos, &, ne obstaret Archombroto, nimium æquoris permittente triremibus. Erat ex Sicilia Poëta, qui discessuris Principibus breve hoc carmen cum tradere vellet, à Timonide est prohibitus; quia illis versibus de eorum inimicitiis meminerat; quarum memoriam sic objici inconsultum videbatur.

Cærulei fluctus, assuetaque flamina curvis
Horrendum irasci ratibus; nunc parcite rancis
Nunc animis: Tantum, liquido qua tramite fines
Quæruntur Siculi, placidus Notus ingruat alis.
Non, cum Thessalicæ primum de margine ripæ
Semideos Argo vexit trans cærula Reges,
Tantus honos puppi, tot credita fata procellis,
Europæ Libyæque Deos cerno æquore toto
Omnia solicitas partiri in munera mentes.
Hi puppes, querulos alii torquere rudentes
Adproperant; alii rostris venientibus æquos
Subjiciunt fluctus, aurasque ad carbasa ducunt.
Præcipue niveo late subnixa volatu
Pax Iovis imperio verba inter talia pontum
Mulcet, & alternis classes amplectitur alis:
Este Deûm jussu mites vectoribus undæ;
Tuque ferox sanctas Discordia spargere bello
Non ausis sperare rates. Satis arma cruorque
Hactenus, & dubiis pulsata timoribus Aula.
Nunc mihi debentur mentes, quas fœdere longo
Componam. Nec quod sunt Martia pectora Regum,
Desperanda quies. Eadem quæ fervere bello
Corde jubet, jubet emeritos mitescere virtus.

Dies jam plures erant ex quo in Siciliam applicuerat Arsidas, Poliarchi atque Timonidis ad Meleandrum & Argenidem litteras ferens; Nec tardior multo Bocchus advenerat, Hyanisbes & Archombroti legatus. Sed utroque celerior

celerior fama, mox certis firmata authoribus, jam in Siciliam pertulerat, Poliarchum ex Galliæ Regibus maximum, in Mauritania cum Radirobane pugna congressum, vitam hosti eripuisse. Id mercatores nunciabant, qui Radirobane profligato, prius tamen quam cum Sicula classe Archombrotus pervenisset ad matrem, discesserant ab Africa. Motus rei novitate Meleander præcipuum mercatorum jubet ad se acciri; Tum ab eo diligenter percunctatur, ipsene audita referret, an adfuisset discrimini. Mercator, se tunc vero in Mauritania fuisse respondit, cum primo in auxilium Hyanisbes Rex Poliarchus exercitum exposuit, & mox summis viribus Sardi venerunt. Bis deinde pugnatum referebat; tum Radirobanem à Poliarcho interfectum; quamquam incondite Sardi ab Africa cessissent. Vis fidem faciebat Meleandro; qui Radirobanis casum animo volvens, & fœlicitatem Hyanisbes, maxime tamen hærebat in nomine Poliarchi; illene esset sui servator, ille Lycogenis hostis, ille privato sub habitu sibi olim charissimus; sed & denique expulsus injuria.

Neque minus Argenis (nam eadem omnia ab accersito mercatore acceperat) stupebat ad omnia, lætis quidem, sed suspiciosis pluribus rebus tacta. Præcipue mirabatur, quid Poliarcho tantum commercii esset cum Archombroti matre, ut despecta Sicilia ejus præsidio vacaret. Ergo absenti æmulo, & ignaro, conficiebat hæc bella, fidei & reditus immemor, dum fœdam lachrymis sponsam omnis dies, omnis solitudinis locus exercet! Oderat ipsa amantem Archombrotum, non alia magis causa quam quod se Poliarcho ereptam volebat

lebat: Et ille eundem æmulum, oblitus amoris & odii, sic juvabat, ut deinde florentior procus in Siciliam rediret. Sed turbatum his cogitationibus virginis animum, placabat Radirobanes cæsus; proclivique in Poliarchum animo, Forsitan ille, dicebat, non Hyanisbæ, sed mihi pugnavit; nec juvari Archombrotum, sed Radirobanem everti sic voluit. Nihil gratius accidere posse putabam, quam si Radirobanes periret. Cumulaverunt beneficium Dii, ut Poliarchi maxime ferro pœnas dederit. Inter hæc oblectabat animum suum victoriæ magnitudine qua Poliarchus celebrabatur, sperabatque confestim aliquid litterarum ab ipso accipere. Nam & commodum acciderat, quod ille mercator vel non audiverat in Mauritania quanto ille periculo vulneratus jaceret; vel, cætera, Meleandro & Argenidi referens, idipsum negligenter omiserat.

At vero cum Arsidas venisset ab Africa, ut certior, ita acrior motus Principum mentes egit. Nam ille, Poliarchi & Timonidis litteris Regi porrectis, eadem quæ in iis nunciabantur longiori oratione exposuit; maxime in Poliarchi laudibus hærens, quam late diceretur imperare; qualibus viris, quanta opulentia classem instructam adveheret; Vt bene pugnasset in Sardos; jamque ex vulneribus convalescentem adventus Archombroti atque conspectus, ira, odio, æmulatione turbasset. Nec fuisse certamen dilaturos, nisi intercessisset Hyanisbe furoribus, cujus precibus ambo dederunt, ut vel Meleandro conciliatore redirent in gratiam, vel in Sicilia potissimum odia exequerentur. Ne inimicitiarum quidem causam multum Arsidas dissimulabat; quas sciebat & à Timonide esse perscriptas, & à Boccho, ubi mox advenisset, efferendas in publicum. Cum vero adiisset Argenidem, & omnia narrando extulisset, (ut solent qui se credunt libenter audiri referuntque absentia) facile excussæ suspiciones sunt, quæ virginem urebant. Omnis læticiæ Gobryas consors, captatis temporibus, nunc clam nunc publice conveniebat cum Argenide aut Arsida. Iisdemque diebus Bocchus adveniens, quæ Arsidas attulerat confirmavit.

At Meleander, quicquid spei aut consilii post expulsum Radirobanem sumpserat omittens, pene certam expectabat perniciem. Frustra non esse quod cum suis Gallis Gobryas in Siciliam venerat. Parva Lycogenem vel Sardos potuisse. Nunc Galliam, nunc Mauritaniam, quibus armis aut copiis Sicilia sustineat? Sic dubius, & fatis iratus, jubet Gobryam vocari. Et ille tunc forte cum Argenide erat. Quæ nihil dubitavit, quin pater de Poliarcho interrogaturus illum accerseret. Nam super ea rerum novitate sciebat acerrime esse commotum. Monet ergo discedentem, ne timide agat, aut de suo Rege dissimulet. Eo loci rem esse, ut paulatim exui larvam oporteat. Forte qui vocando Gobryæ missus erat, retulit Regi, eum loqui Argenidi, & confestim adfuturum. Hoc quoque Meleandrum cœptæ suspicionis pondere altius pressit. Tamen venientem Gobryam hilariter intuitus; Quid tu, inquit, bone vir, tot diebus dissimulasti Principis tui nomen? cui mehercule tantum debeo, ut me in ingratitudinis discrimen perduxeris, non hactenus passus ejus gratia te melius haberi. Excusavit silentium Gobryas. Neminem quippe ipso Meleandro melius scire, non esse sui juris qui

qui ad Principum amicitiam vocati sunt. Timuisse effundere, quod nesciebat an celatum suus Rex mallet. Addidit subito Meleander, habere se à Poliarcho ex Africa litteras, quibus significabat se propediem adfuturum. Sed hoc ipsum diu est, ait, quod resciebas, (Gobrya;) ideoq; cum classe illum isthic oppertus es. Imo, inquit Gobryas, nihil de tempestate (Rex) mentitus sum, quæ me à cætera classe divulsit. Nec deinde aut meum Regem aut comites vidi. Hanc autem Insulam petii, quia, licet incertus quo Rex tendat, aut quid paret, ab eo tamen audivi, navigationis suæ ordinem præter Siciliæ oram dirigi oportere.

Nihil amplius à Gobrya Meleander elicuit; eoque relicto solus in secreto conclavi diu animum variis cogitationibus vexavit. Cur scilicet Gobryam præmisisset Poliarchus, cur cum tanta ipse classe discessisset à Gallia, nisi vindicaturus bello Argenidem, & fortasse volentem? Num ea spe hactenus illa despexisset Archombrotum? Num ipsa hos motus excivisset è Gallia? Literæ Radirobanis, Selenissæ mors, & Theocrine, & Pallas, ingerebantur trepido animo, & in calamitatis fastigium filiam denique timenti. Repetebat etiam animo virtutes Poliarchi, sibique præstitam tanquam à virgine opem, & omnia genero digna. Pudore deinde quod eum ejecisset, quod non sine periculo abire passus esset, illum amare verebatur. Nam & illi justum sui odium aut despectum inesse credebat. Denique si affinem eum vellet, præter famam levitatis nunc respiciebat ad patrias leges, hæc cum Gallicis Regibus vetantes connubia; nunc ad Archombroti potentiam, Mauritaniæ viribus & Siculorum favore

eximii

eximii. Nec cum filia jurgari distulisset: Sed adhuc ignarus quid molirentur Dii, ne eum qui sibi è duobus gener debebatur offenderet, tenuit iram; Nisi quod semel indignanti excidit; Expectas, mea filia, Poliarchum, quem oppido parum amas, cum nisi suo aut Archombroti sanguine fœdatum nolis aspicere. Illa præparato silentio atque vultu, ea verba sic tulit tanquam non intelligentem præterlapsa. Cleobulus vero, atque Eurymedes, & cæteri Optimatum, haud parum de consiliorum sagacitate remiserant; si quid noxium struxissent Archombroto, Regem reveriti; nec dubii se in Poliarcho violare Argenidem. Timebat Gobryas, ne tanto in motu abire juberetur à Regia. Anticipata igitur necessitate exilii, tanquam suas triremes curaturus, ad eas evectus est; habuitque, ut cum Argenide convenerat, in statione dispositas.

Inter hæc Poliarchus propitiis ventis ferebatur ad insulam. Prima Lilybæi cacumina se venientibus aperuêre; & mox, remis inter hilares militum tonsarumque clamores crebrius actis, certius terra innotuit. Denique circa Ægusam insulam sistitur classis, incerto Poliarcho, an Syracusis, an versus Epeircten esset quærendus Meleander. Sed missi Lilybæum, qui certa referrent, Panormi esse Meleandrum renunciant. Drepanum igitur versus aguntur triremes; superatoque Agathyrso, prope Paconiam insulam Gobryas cum suis navibus exceptus est. Has enim ad omnes Regis motus circumagebat; si quid Argenis imperaret, præsto futurus. Opportunissime repertum non aspectu Poliarchus, non amplexibus satiabat. Nunc ille amplecti genua, nunc manum venerari,

Regem

Regem incolumem atq; victorem tenere adeo lætus, ut non militia, non ætas, aut sexus lachrymas cohiberet. Cœperat quoque gratulari victoriam amicorum præcipuis; cum diversum revocans Poliarchus, rogavit ecquid illic egisset; num in Siciliam intrasset pace Regis; num vidisset, num adiisset Argenidem; quid tunc denique in insula aut consilii esset, aut virium. Ille à principio rem totam exorsus, varia voluptate perfudit Regis animum: nunc extollendo fidem Argenidis, & charitatis constantiam, nunc belli Africi famam, quæ illic inclytum apud omnes victorem fecisset. Sed addebat, Meleandrum, quamquam ad benevolentiæ speciem se cogebat, non tamen simpliciter amicum videri; seque consilio Argenidis rediisse ad classem, & ea littora observare. His monitis instructus Poliarchus, & maxime de Argenide lætus, evestigio anchoras jecit, illic certus Archombrotum ex fœdere opperiri. Nam is sensim classe divisa lato in mari etiam à conspectu abiverat.

Qui primi de navibus Poliarchi ad Meleandrum nuncii fuêre, fidem ægre fecerunt, tot naves, tantum belli apparatum cum eo advenisse. Et sub tantæ tempestatis discrimine parum literis Hyanisbes credebat, pollicentis innoxium fore exercitum. Magis mulieri irascebatur, quæ ab oculis suis avertisset hoc bellum, mandassetque Siciliæ. Accersit deinde Argenidem, nec jam invidiose, sed anxie rogat; bellumne in Siciliam illis armis instructum sit. Se enim satis scire, nihil ea invita vel inscia Poliarchum moliri. Illa, nec se adeo Poliarchi consiliis mistam respondit, nec, quod sciret, Poliarchum Siciliæ esse infestum. Cæterû quamquam ad

dissimulandi prudentiam sexu & negotiis facta, exundantem tamen læticiam non satis capiebat; hoc uno macerata, quod cessabant vicina auxilia, nec cum exercitu Poliarchus veniebat ad Regiam. Nihil enim jam aut breve aut celere erat impatientia moræ confectæ.

At vero Archombrotus, tanquam Regem conventurus Syracusis, jam pene ad Pachynum processerat, cum intellecto errore, vela retro ad Lilybæum egit. Hujus quoq; mox viribus ad Meleandrum perlatis, eum novus ac propior metus incessit. Hinc furere amantem Poliarchum; hinc Archombrotum Mauritaniç viribus auctum redire ad nuptias. Sat constare nihil ad mitiganda jurgia profuisse, quod Poliarchus pro Hyanisbe in Radirobanem pugnaverat. Nam si ideo reconciliatione junxissent æmulas mentes, non utique cursu diviso ab una Mauritania in Siciliam navigaturos. Ergo tristi discrimine lacerandam sub insania utriusque Siciliam, vel saltem imbuendum mutuo sanguine mare, Argenidemque parandam alterutrius naufragio? Quæ Scylla, quæ Charybdis, tot unquam funera hausisset? Feralem post tot odia, & omnibus gentibus ominosam tantorum cruore Principum fore Siciliam. Num denique aut ipse Poliarchum, sanguine Archombroti perfusum posset aspicere, aut Argenis amare Archombrotum Poliarchi spoliis gravem? Iura deinde gentium invocabat quod de filiæ nuptiis statuendi sibi libertas eriperetur; quod affinitas, quod amicitia peteretur vi, armis, ingratiis. Tantis in malis, tamen regni habenas in totum non reliquit. Statim ad se prælio idoneos cum armis præcepit coire. Naves præterea objecit portui, ut defensionis saltem

tem species esset. Sed præcipuum fiduciæ in se ipso & Argenide erat. Nam & omnia se ab Archombroto impetraturum credebat, nec vero obstiturum Argenidi Poliarchum.

Inter hos motus relatum est Regi, naves Archombroti admotas Poliarcho ea pace stetisse, tanquam si una hæc classis fuisset. Vix credenti nunciatur esse in portu legatos, qui ab Regibus Poliarcho & Archombroto venire se dicerent. Namque ubi ad Paconiæ oram Archombrotus Poliarcho suas copias conjunxit; Siculi qui simul navigaverant, festinantes in patriam, flagitaverunt quidem illico agi ad portum; sed uno consilio uterque Rex vetuit, ne qua navis à classe discederet: Ipsi in lembo Gelanorum & Micipsam ad Meleandrum miserunt. Obstupuit ille ab his simul principibus legatos venisse. Ea res quoque turbavit Argenidem. Igitur æmulis convenisse? Tanta lite cessisse alterutrum? Vter suam gratiam in liberanda bello Sicilia facere voluisset? quo fœdere, quave lege hæc dirempta odia essent? Regem quoque vocari Archombrotum, adhuc insolens auribus erat; timuitque Meleander ne fatis cessisset Hyanisbe. Et is quidem lætior erat, spe pacis injecta. At non Argenidi constabat quid doleret gauderetve; nisi quod metuebat hæc pacta, cœperatque vereri, ne de suis nuptiis illi arbitria fecissent. Quid autem, cogitabat, si ut vile aut facile pignus me sortibus permiserunt? quid si ad Archombrotum rejecta sum?

Vbi vero cum Micipsa Gelanorus ad Regem pervenit tunc filiæ colloquentem, omnium oculos avidissima in eum expectatio convertit. Et Rex utrumque amplexus est; Statimque Gelanorus; (nam honori Galliæ datum, ut ante

ante Micipsam loqueretur) Poliarchus Galliæ Rex, inquit, & Archombrotus Sardiniæ, tuo in mari cum classibus, ô Rex, ad Paconiam insulam hærent; miseruntque nos oratum, ut tanquam amicis subire portus liceat, & in tuum conspectum una venire. Adjecit deinde Micipsa, non expectaturum fuisse Archombrotum ulla fidei pignora, aut legationem præmissurum; nisi quod ita res erat, ut neque rite Siciliam tangere, neque Regem posset adire, nisi comite Poliarcho. Respondit Meleander, patere amicis Siciliam. Succederent portubus quos ex insula tota mallent; se in extremo littore excepturum venientes, aut obviam quoque navigantibus iturum. Retulere ilicet ambo legati; suis Regibus fore gratissimum, si occursu omisso eos ipse maneret in Regia. Tum Meleander; Renunciabitis ergo Regibus vestris, hoc me illis etiam dare, ut officium potius meum quam eorum mandata negligam. Debebam vel ad Paconiam occurrere; At quando sic jubent, huc illos opperiar. Tum Gelanorus; Est præterea, inquit, quod nomine mei Regis efflagitem. Eum aliquot Siculorũ inimicitiis esse infestum, ipse, Rex, nosti. Nunc ut tuto huc commeet, petit exercitum suum in Siciliam admitti. Nihilque milites nocituros, regia fide spondet. Exhorruit Meleander renovata utcunq; injuriarum memoria; Simul vires in regnum accipere, incertum an sat amicas, eo gravius formidabat, quod armato Poliarcho quicquid strueret, quicquid optaret, nihil negari nisi cædibus & discrimine poterat. Sed & pejora instare videbantur, si ipse ad bellum vix paratus, & de Argenidis fide jam dubitans, inficiaretur hanc veniam instructissimo

simo Regi & forsitan ita belli causam quærenti. Ergo metum alte recondidit, & quo prolixior humanitas esset: De commeatu etiam, inquit, providebimus, Gelanore. Neque me sine militibus putabo, quamdiu Regis amici exercitus in Sicilia erit. Quæsiit postea cur Archombrotus Rex Sardiniæ appellaretur; & an valeret Hyanisbe. Multa quoque Gelanorum de victoria & vulneribus Poliarchi percunctatus est; verbis maxime humanitati & lætitiæ accommodatis. Argenidi, præter quædam vulgaria, nihil publice Gelanorus dicere debuit; nec privatim ad eam aditus fuit; quamquam anxia, & salutis incerta, sæpissime in respicientem intuebatur. Tempore denique constituto, ut inde quarto die, si venti paterentur, Poliarchus & Archombrotus venirent, legati repetunt lembum, cumque omnibus remis in Paconiam concitant.

Perplexa interim Meleandro omnia erant; & Argenidi nihil magis addebat animos, quam quod Poliarchus cum exercitus robore admitti petierat. At Rex nihil ærario, nihil commeatibus parcendum arbitrabatur, sive amicus veniebat Poliarchus, digna pompa culturus tantum Regem; sive suberat aliquod nefas, saltem magnifice periturus. Itaque omnis generis cibos, & præterea à mari venientibus solatia, convehi jussit. Quæ autem in suppellectili preciosissima erant, Regiam ornavére; aureis & eburneis lectis, tapetumque coloribus, & egregiis ex ære vel argento simulachris. Populum, qui ad eventum atque spectaculum Panormium confluxit, anguste mœnia capiebant; Et, cum regiam publice ornari aspicerent, hominum ingeniis ad lasciviam pronis, ignari quid

quid gauderent, curve timere desiissent, repente in lætitiam effusi sunt. Quæ cuique divitiæ, ferebant templis sacra. Alii extis pleni, quibus opulentiores litaverant, per ludos & chorea Diis gratias agere se credebant. Nec aversatus est Meleander hos temere exultantium ludos; utique omnia captans, compulsusque in tanto tumultu ad læta aut tristia, ex superstitionis arbitrio.

Quarta dies illuxerat, & procul antemnæ visebantur venientium Regum. Eurymedes, & Arsidas, à Meleandro cum navibus ad utrumque dimissi, auxerant classem. Littus Procerique & populo plenum, tanquam Deos ea pompa adveheret. Sed non prætoriæ naves ad portum primæ appulsæ sunt. Tunc portus viginti stadiis distabat ab oppido. In eum Gallici exercitus partem Gobryas tribus vix horis explicuit. Sex armatorum millia fuêre. Mauros quoque ad duo millia Micipsa adduxerat. Stabant per cohortes, & vexilla, tanquam in aciem armis instructi, nisi quod galeis ut plurimum capita nudaverant. Tandem regia navis Poliarchum Siciliæ dedit; qua tacta veluti genio terræ graviores affectus inspirante, jam propiori spe metuque, pene ad oris mutationem exhorruit. Cæterum in summa arena expectavit Archombrotum; qui non integra hora serior in idem littus descendit. Aderant à Meleandro equi, in quos ambo ascenderunt regio cultu eximii. Poliarchus gentile sagulum multo colore variatum, braccasque gestabat propemodum sub gemmis latentes. Aureus torquis, cervicem lævumq; humerum cingens; eburneam gladii vaginam fibulis gemmeis tenebat. Lacertos aliqua parte nudos colebant armillæ

armillæ recocto auro fulgentes. Verticem, propexa & rutila cæsarie vel sine alio cultu placiturum, insuper regia fascia ex murice auroque revinxerat. Super hæc eminebat oris decor, & amœnæ gratiæ genius, cujus virtute omnes ipsius motus, omnes nutus placebant. Ergo populus in illum intueri, plaudere multi, & qui eum in privato habitu vidisse meminerant, seipsos accusare quod jam tum non deprehendissent indolem illam nisi Regibus à Diis non tribui. Cum vero & ipse Archombrotus evasit in equum, vix forma deterior, aut fortunam minori spiritu implens, amictuque insignis quem Mauri regium habebant; incerta ac prope divisa aliquandiu studia fuêre; moxque votis meliori præsagio confusis, utrique mirabili consensu applausum est.

Ibant ergo, tanquam rixarum immemores, suis & Siculis Proceribus medii, longa militum, longiorique populi turba, viam præeunte atque claudente. Quicquid à portu ad urbem itineris erat, intuentium & comitantium series uno examine obtexit. In urbe matronæ virginesque fenestras impleverant, mistis pueris, quibus ad spectaculi tanti memoriam animos aut subito metu aut lætitia pulsabant. Humanissimi Reges, memoresque qui eos sic colerent haud esse suos cives, non deerant salutando, non oculos atque manus ferendo ad populum; donec in regio vestibulo Meleander apparuit. Hunc ad se pedibus properantem ubi simul conspexêre, de equis desilierunt. Excusantem deinde quod non præsto ad portum fuisset; neque vero id se dedisse superbiæ, sed eorum legatis qui quo progrederetur præscripserant; ambo lenissima oratione vetant in juvenes, & jam

jam olim hospites, superfluo cultu esse. Gratulatus deinde Poliarcho victoriam & Archombroto Sardiniam, perplexe querebatur, quod olim passus esset tantæ Galliæ Rex privatæ se sortis in Sicilia haberi.

Iam ad aulam pervenerant; invitabatque hospites Meleander ad solia, quibus excepti colloquerentur. Sed illi tunc rati advenisse gerendæ rei tempus, sustinere ambo gradum; porrigensque Meleandro Archombrotus literas matris, postulavit ut eas extemplo perlegeret. Prius enim acquiescere se non posse. Idem & Poliarchus rogavit. Rex miratus quid hæ literæ haberent tam celeriter procurandum, gemmam solvit, & prolixas exorsus est. Neque mora, Poliarchi & Archombroti anxios vultus haud parvæ perturbationis notæ percurrere cœperunt. Quippe illos codicillos uterque tanquam propria fata spectabat. Si secius quam promiserat Hyanisbe res cessisset; si aut nulla fœdera aut ingrata offerrentur, jam comparabant se ad jurgium; jam arma, jam furorem animis præcipiebant. Arculam quoque (ita mater jusserat) Archombrotus Meleandro simul cum literis obtulerat, quam olim Poliarchus vindicaverat à peiratis. Neque multum ex epistola Meleander legerat, cum attoniti instar nunc se ipsum cœpit affari, nunc in Archombrotum mittere oculos, repetere deinde epistolam, morarique in omnibus. Pusilla erat clavis inclusa literis; ea scilicet qua reserari arculam oportebat. Eam Rex avide manu tenens perseverabat in lectione epistolæ. Nihil amplius Poliarchus vel Archombrotus dubitabant quin aliquid magni efficacissimæ literæ afferrent. Tandem ad mensam vicino parieti applicitam Melean-

Meleander accedit, solusque curiose in aperta epistula recognoscit quid lateret. Aliquot epistolæ inerant; quas ille perlectas cum suspiriis & fletu osculabatur. Annulus quoque, & arcanæ rei pignora quædam ipsi notissima, fidem seni faciebant, vera scripsisse Hyanisbem.

Ergo victus magnitudine improvisi affectus; simul à Poliarcho petit, ut excuset necessaria quædam arcana breviter exequentem; simul mirantem Archombrotum rapit familiarius ad eandem illam mensam, & oculis litteras Hyanisbes objicit. quas ille dum legit, Meleander in ejus collum effunditur; moxque juvenis objectus ad genua, confusione oris, alioque quam solebat venerationis genere, omnium qui astabant mentes permovit. Præcipue Poliarchum scena illa turbabat. Videretne, æmulum suum ad amplexus & omnia intimæ charitatis indicia acciri? Staret ipse interim neglectus Meleandro, relictusque scilicet qui colloqueretur Eurymedi? Is enim officii causa paulatim ad illius latus accesserat, dum Archombroto Meleander loquitur; ne indecenter in media aula solus ille Rex esset. Hæc tumide agitanti ingens ad sævissimam indignationem pondus accessit. Nam admonita Argenis à patre se vocari, intrat cœnaculum; cumque Rex aliqua venientem docuisset quæ percipi à remotis non poterant, sponte ipsa cervicem Archombroti petentis osculum utraque manu junxit. Miscuêre deinde lachrymas, quas gaudio esse expressas ex reliquo vultu scires; dextramque, tanquam in fidissimi amoris sacramentum, in cupientis Archombroti manum inseruit.

Iam vicerat furor Poliarchi patientiam, eratque

eratque impetus hæc invisa sibi gaudia turbandi. Ignarus quos pejus devoveret, Hyanisbem, Meleandrum, Archombrotum; adhuc aliquid amplius irascebatur, eminente rabie in Argenidem, quam ulcisci saltem illata sibi morte decreverat. Et ut omni sermone celerior est cogitatio, præsertim irata, multa ille atque atrocia brevissimo tempore animo suo complexus est. Hanc igitur mihi gratiam retulit Hyanisbe, per mea meorumque vulnera incolumis? Patebam incautus venenis; Ejus medicos adhibebam ægritudini meæ; Sed noluit me perire, nisi ante contemptus, & coram violatus, non abjudicatam modo, sed fascinatam Argenidem in sui filii collo adspicerem. Misisti me ad istius mortis atrocitatem, venefica? Hæ sunt litteræ, hæc promissa, hæc concepta in penatum Deorum auribus sacramenta? Stolidiorem me, qui fidem expectabam in Africa! Sed non inulta fefelleris. Contraham tecum certamina, contraham hercule ad internecionem tuæ gentis. Quid cogito amens; & longorum solatiorum spem, tanquam victurus, solicito? Nonne vides quos perire illico, sed tecum, oporteat? Ibo; & carnifici illi adimam spiritum, qui per meam victoriam Sardiniæ regno potitus, etiam hymenæum occupare non dubitat; & inverecundæ Argenidi saltem ejus sanguine ruborem faciam. Tunc malignum hunc senem, hanc larvam, hanc fabulam, obtruncabo, priusquam ad auxilium ulli procurrant. Simul ipsi Argenidi, Argenidi, inquam. (Hæsit miser in cogitatione decreti crudelis.) Sed quid attinet virgini amenti sanguinem mittere? Melius flagitii sui memoria, & meo vulnere, morietur. Aperiam meum pectus,

ctus, &, ubi cruore exundabit, injiciam me totum in furiarum omen trepidanti. Nam nisi mori sic vellem, possem excire meos milites, possem hæc tecta incolumis in hostium capita effundere. Sed vivere nolo, ne reconciliari possim Argenidi.

Hæc & similia furoris consilia agitandi spatium fuit, dum primæ amoris blanditiæ, Meleandrum, Archombrotum, atque Argenidem, per cæterarum rerum oblivia trahunt. Præcepsque, & obfirmata ad facinus mente, jam tangebat capulũ; cum numina tam fœde errare insontem non tulerunt. In ipso igitur articulo, ignarus harum furiarum Meleander ad illum accedens, Ignosce, inquit, hospes, quod nos ab officio tui colendi paulisper insperata avertit lætitia, quam non minus forte gaudebis, quam me modo & Argenidem vidisti. Veni mortalium charissime, fœlicitatis nostræ compar, & intellige quid hic dies de tę meruerit. Mutatus hoc sermone Poliarchus, & in tanta varietate affectuum nescius quid expectaret sentiretve, non repugnavit ducenti Meleandro. Vbi vero propter Archombrotum & Argenidem constitêre, tum Meleander jam non adeo pressa voce, ut circumstantium proximi non audirent; O fœcundum, ait, hunc diem! ô meæ senectuti propitium, quam antea in una filia acquiescentem duobus & talibus liberis auxit! Absit Cœlitum invidia. Quis me mortalium fortunatior; aut cui preciosius debeat esse id pauxillum vitæ quod superest? Ergo per tot ambages, per tot minarum tormenta erumpens industria fatorum, hæc mihi pręsidia, hæc decora familia parabat? Desine Archombroto irasci, ô hospes, ô maxime Regum, &, quod utroque præ-

præstantius nomen est, Poliarche. Diu est quod sensi odia vestra. Vterque amabatis Argenidem; utriusque erit Argenis. Huic enim quem genui, in sororem affectus durabit. Tibi autem, nisi aliter sentis, eam uxorem despondeo. Nam quod à Siciliæ hereditate excidit, agnito fratre, nihil minus, ut te novi, aut tu amabis, aut Regina hæc erit. Quippe Sardinia, & quicquid Radirobanis fuit, (quod deinde & passus es Archombroti esse) hanc in dotem sequetur. Ita mecum filius meus constituit. Tu Archombrote prior omnem inimicitiam ejura; & Regi Poliarcho sororem tuam trade.

Putasset hoc quisquam? Archombroto conciliatore, dextramque puellæ admovente, invitabatur ad Argenidis nuptias Poliarchus, qui in tali fortunæ ludo cunctabatur credere se esse fœlicem. Erubescebatque quoque Argenis; & modo, dum obstabant votis bella vel pater, tam viriliter audax, tam prope contumax in parentem, & sequutura Poliarchum quocunque juberet; nunc, facilibus rebus, se virginem esse meminerat. Poliarchus simul virgini manum dare, simul gratias agere Meleandro; etiamque mirari qua ratione Archombrotus tam subito evasisset Argenidis frater. Tum, ut fit in magnis & repentinis rebus, omnes sine ordine, simulque, loquebantur. Redibat juvenibus mutua inter se gratia, quam olim auspicati apud Timocleam fuerant. Senex cum virgine receperat spiritum; & Principum alacritas in se intuentes diffundebat. Stabant nunc Proceres silentio defixi, nunc confusius inter se vocibus aulam implebant. Plures quoque ad famam intraverunt. Nec ingrata Meleandro frequentia fuit. Nam tantas res, tamque publicas, ab

omnibus sciri interesat. Itaque clara voce, quamque in sene impetus gaudii fortius pulsabat; Optimi cives, inquit, & hospites, quos hic dies in multiplicis fœderis sanctitatem coëgit; Agete omnes, gratamini Regibus vestris, &, quod superest lucis, inter sacra impendite. Venire in crastinum universos jubeo ad aulæ vestibulum. Illic & populus præterea, & milites implebunt concionem, ne quis Deorum consilia ignoret, qui nescio an aliis unquam verius quam nobis indulserint. Vos tamen & censeo æquum jam nunc compendio tanta gaudia præcipere. Comperi Archombrotum ex me genitum esse. Hunc mihi uxor inscio peperit. Regi autem Poliarcho filia mea nubet. Ite læti, & omnium pulcherrimum diem, si lubet, pervigilio vacate. Ego interim cum genero & filio quæ in rem sunt constituam.

Sic dimissis Proceribus, Poliarchum in interiorem regiæ partem duxit, ea vespera inter charissimorum consortia exultaturus. Quæ tum vota singulorum, qui sensus fuêre? Castissimæ Argenidi aderat fructus constantiæ; perviceratque tot malis, ne qua videretur optima sorte dignior esse. Poliarcho, jam æmulationis, jam ægritudinis, oblito, jucundissimum erat traduci soceri risu, quod osculis invidisset quæ Argenis Archombroto sororia charitate posuerat. Vtrumque præterea Meleander ridebat, nunc generum Archombrotum, nunc Poliarchum Theocrinem vocando. Et ab Argenide quærebat Archombrotus, quid se agnito lætata potissimum esset, an quod fratrem se haberet, an quod sponsum non esset habitura? Inter hos jocos, vix quicquam negociis permittebat hilaritas. Ipse Aneroestus super-

supercilium posuerat, audebatque lætari, &, quamquam in subhorrida veste, Regis in modum à Meleandro & Argenide colebatur. Pauci erant ex secretiori cohorte amicorum tantæ remissionis conscii. Tamen Aneroestus, Ibburranes, Dunalbius, cum Regibus cœnaverunt. Gelanorus, Arsidas, Gobryasque intererant. Maurusque Micipsa, & cum Cleobulo Eurymedes. Nicopompus bis à Rege vocatus paulo serius venit. Nam condendo epithalamio secesserat. Vna porro ex Matronis Timoclea Argenidem comitabatur. Hi propemodum soli Regibus ad eam cœnam ministri fuêre. Et omnibus quidem præcipuus de Poliarcho erat sermo, ut amasset, ut tanquam suæ sortis oblitus adiisset pericula, ignotus, prodigus sui, nec à fortuna nec ab hostibus tutus. Vnde is ardor, quæve initia ad tantæ constantiæ amorem fuissent? Ille vero avidissime audientibus referebat, se de Argenidis forma atq; virtutibus multa inaudisse in Gallia; hinc subjectos juvenili animo stimulos, quos tantæ indolis admiratio, aut verius ipsa fata sensim auxerunt. Ac cum sciret spem connubii Siculis legibus intercisam, quæ Gallicas damnabant nuptias, hoc velut obice irritatam cupiditatem acrius exarsisse; Et se quidem simulata pietate in Deos externos, quasi eorum templa peteret, solum cum Gelanoro (qui quanquam ingenuus sponte liberti personam induerat) navigasse in Siciliam; eo consilio ut præsens agnosceret essetne par famæ Argenis, & eo bello digna quod ipse in Siculas leges meditabatur; si illa, ut aliquando fore sperabat, obsequiis suis demerita, eæ solæ morarentur fœlicitatem suam. Cum vero Siciliam intravit, ne usurpare

 quidem

quidem oculis virginem licuisse, quam scilicet munimentis arcis inclusam nefas erat à viris tunc conspici. Hinc fœlicissimæ temeritatis consilium se sumpsisse, ut muliebri stola virginem simularet, ut Selenissæ imponeret, appellareturque Theocrine. Cætera narratuium adjuvit Meleander, inter risum stuporemque repetens memoria, quam ille omnia similis puellæ venisset; quam lachrimabili fabula elicuisset misericordiam suam, aditumque invenisset ad Argenidem; qua denique virtute, quo robore, domuisset sicarios qui in arcem intraverant, & de Theocrine facta Pallas fuisset.

A Poliarcho deinde ad Archombrotum sermone traducto, plurima quoque in eo mirabantur. Ergo ille debebatur Siciliæ Princeps, insciusque quem coleret Meleandrum amaverat! Vt diu Hyanisbe habuisset rem secretam! ut tempori retexisset! quam similem repertis ad aurium voluptatem commentis Dii hunc contextum rerum dedissent? Eos interim docebat Meleander suum in Africa conjugium; &, inquantum fas erat per præsentem lætitiam, ingemiscebat uxori defunctæ; Sæpiusque & per partes cuncta narrando, ea ipsa digerebat quæ postridie in concione dissereret.

Multum noctis processerat, cum à cœna recessum est. Vbi prope ortum sol fuit, quotquot Panormi erant, impediti frondibus caput, confluxerunt ad regiam. Augusta multitudini atria erant. Hi in muros evasere, aut subitaria theatra impleverunt. Alii applicuerant scalas; quibus plus justo oneratis, haud paucæ defluxerunt in subjectos. Ad ipsas palatii fores, exiguæ scenæ species pene ad altitudinem hominis attollebatur. Illic Regum suggestus eminebant;

bant; Duo quidem fronte æquali, quibus Poliarchus & Meleander sederunt; Totidem paulo interius ad latus recesserant, Archombroto Argenidique ornati. Postquam Reges præbuere se populo, & præco plausum compescuit; nonnihil moratus Meleander; Si quid ominosum, inquit, afferrem, (optimi hospites atque cives) arte aliqua esset opus, & veluti condimento, quo istud apud vestra mitigarem ingenia. Nunc quid opus est anxia eloquentia commendare Deorum munera, quæ ipsi tantopere ornarunt? Affero vobis lætitiam, Regibus gentibusque pacem ac fœdera, hostibus nostri nominis pavorem, tumultus, exitium. Nec vos credo hæc ipsa ad quæ audienda convenistis ignorare. Aliquis Deus, & ipsa si quod numen habet fama, haud dubie sparsit in vobis, celebrari hunc diem filiæ meæ nuptiis cum Rege Poliarcho, & veluti altero natali filii mei. (flexaque cervice in assurgentem Archombrotum respexit) Quem cur tamdiu ignorarim, cur nunc demum agnoverim, operæ precium erit (cives) & vos quoque cognoscere. Accipe Reginæ Mauritaniæ literas, Præco, & quantum voce vales publice recita.

Tum præco traditam epistolam in hunc modum exorsus est. Regina Hyanisbe Regi Meleandro salutem. Tua virtute an vitio dicam factum, ut ante hunc diem non conferem gaudium tibi dandum, quo nunc mirantem impertiar? Nam & vitio duco, quod cum Anna mea sorore nuptias me celatam voluisti; nec deinde ea extincta quæsiisti, an inde tibi aliquid superesset. Virtutem porro tuam sic colui, ut tradere tibi stirpem noluerim, nisi experimento prius capto, an te digna adolesceret. Nunc

 cum

cum omnia generi consentiant, aperiendum est quod tot annis apud me continui. Cum sororem meam Annam tibi occultis nuptam auspiciis apud nos reliquisses in tuam Siciliam iturus, effluxissentque menses quibus ipsa crescentem uterum varia arte celavit, tandem cœpit acriter ægrotare. Nos alium morbum ratæ inutilia ferebamus remedia. Sed illa mortis omen concipiens, ita me solam affata est. Ignosce, mea soror, non aliam deprecanti quam silentii culpam. Meleandri Siciliæ Regis uxor sum. In partu jam laboro; nec incolumis, nisi dolores fallunt; enitar. Si quid ex me natum vivet, tuum arbitrium esto, soror, vel alere, vel patri transmittere. Mallem tamen secretum asservari, ne me populus matrem prius quam nuptam intelligat. Cæterum supprimendi fœderis nostri causæ variæ fuerunt; tum quod Numidam Cyrthum, importunum mihi procum, & vi forte usurum, metuebamus; tum quod Meleander regia pompa, quam ornaturus discessit, sibi me jungi concupiit; denique miseram me pudor tenebat; quem heu timeo etiamnum & loquendo ne violem. En, soror, ad pulvinum conjugii leges ipsius Meleandri manu scriptæ; quibus & ego meo nomine apposito addidi fidem. (simulque tabellas tradidit.) In ista autem pyxide sunt arcanorum nostrorum consciæ notæ, aliquot literæ annulique, & ex utriusque crine armilla. Cum hæc ostendes, sciet me tibi omnem rem credidisse. In ipso sermone vocem amisit. Ego refectam solata, paucas fidissimarum matronarum advocavi; & sedulo quæ necessaria erant curavimus. Sed vincebat artem dolor. Peperit tamen filium; quem oculis viventis admovimus.

Petii

Petii deinde, an cogere vires posset ad brevissimam scriptionem, nescio quo numine ad res quas hodie agimus jam tum meam curam instituente. Fecit illa; & in tabellis exaravit se mori, se filium tuum mihi relinquere. Agnosces manum illius (ô Rex) quamvis litteras male ductas morbi tremor confuderit. Nec multo post inter meos complexus extincta est. Quatuor omnino matronæ mecum erant. Ego cuidam Sophonemæ, cui apud me potissimum fides erat, infantem permitto; ageret ejus curam; nutricem inveniret ignaram quem aleret. Verita quoque ne quid ex tot consciis ulla effunderet, per eandem deinde Sophonemem cæteros fallo, ut crederent infantem obiisse. Inter eosdem dies frater Iuba decedens reliquit mihi regnum; & vir Syphax, fatis quodam agmine in nos ruentibus, vita functus est. Ego tot luctibus plena, non tui, Meleander, non sororis oblita sum. Prægnantem me fingo; deinde posthumum edere mentior; adjuvante eadem Sophoneme. Supponi tunc mihi tuus non potuit. Nam non convenisset tot mensium infans puerperæ. Sed commodum fœtum Sophoneme cunis inseruit; quem deinde meo jussu alendum abvexit; Ego simulans fascini metum, vetui ne quis ultra nutrices, unamque Sophonemem, filium meum inspiceret. Ita biennio circumacto facile fuit Hyempsalem tuum (ita moriens mater adpellavit de nomine avi) tanquam ex me natum ostendere. Huic me deinceps, huic & regnum servavi. Nullæ me impulêre ad nuptias vicinorum Regum preces. Postquam annorum viginti trium fuit, apud illum commendavi virtutes tuas: hortata sum, ut in rudimentũ regnandi ad te profectus, animum

 suum

suum formaret ex tuo. Et hæc facilius effecturum si omitteret suæ fortunæ insignia, nec pro matre me jactaret; Ne indulgentia tua, & cæterorum adulatio, crudam illam veramque virtutem auferret, quæ sæpe, Principibus viris negata, privatorum discrimina & fortunam nobilitat. Obsequens dicto ivit; & mirum est adeo placuisse, ut magnus Rex filiam novissimo conjugio susceptam, & in qua liberorum summam credebas, ei velles despondere. Cum id mihi nunciasset, quamquam illius virtute & genio tuo læta, qui fecerat, ut adhuc ignotum filium amares; tamen ad incestarum nuptiarum omen expavi, ne frater sorori jungeretur. Adhuc me alia pericula terrebant; Radirobane in Africæ perniciem cum exercitu veniente. Igitur nostro Hyempsali, quem Archombrotum appellatis, ita scripsi, ut nuptias jam apud vos, ut audio, constitutas differrem, & ipse ad auxilium meum accitus cum classe veniret. Sera tamen fuissent auxilia, nec invenisset, quam juvaret, ni Regem Poliarchum cum Gallorum suorum exercitu nobis tempestas dedisset. Hujus virtute, opima Radirobanis in Martis nostri templo sunt. Sed pene tristiora fuére apud nos pace quam bello discrimina, Poliarcho atque Hyempsale sævissima æmulatione ardentibus. Causa odii, tua Argenis, cujus nuptias uterque supra humanæ cupiditatis morem ambit. Intellecto filii tui errore, ab iis impetravi, ne prius furiosa lis ad ferrum perveniret, quam tibi tradidissent has literas. illico utrumque voti compotem fore. Quod ita demum erit, si tuum filium agnosces, & Poliarcho Regi, quo propior factis Deorum, & virtutibus, hodie nemo vivit, filiam tuam dabis uxorem. Dotem ex tuis

tuis vel meis rebus ei dicas permitto. Sicilia, Mauritania, recensque incrementum Sardinia, satis erunt, ut & filius opulentissime regnet, & gnata pro genere & sorte collocetur. Mitto in arcula quicquid arcani mihi soror moriens reliquit: inter cætera ultimas ad te literas, quibus se, superstite filio, extingui significat. Quæ omnia ipso hoc anno tantum non perierunt. Arculam, proh nefas! rapuerant peiratæ. Sed Rex Poliarchus cæsis latronibus mihi inviolatam restituit. Ita pro parte huic etiam filium tuum debes; debeo ego regnum, jamdiu tuo Hyempsali destinatum. Præter Argenidem nihil ad hæc opera mercedis est. Vale; & fœlicitate quam Dii faciunt senium tuum oblecta.

Longissimas literas raucus præco vix absolvit, lectionem confusæ in populo voces sequutæ sunt. Plerique audierant, alii quærendo rogandoque peritos turbabant. Multis quoque literæ erant obscuræ; quod futurum haud dubius Meleander, cœpit has ipsas alia oratione exponere. Historiam suæ juventutis repetiit; ut patre jubente uxorem olim duxisset Brutiorum Principis filiam; quæ sexennio nupta ac sterilis, decesserat ex vulnere quod de equo inter venandum lapsa in stipite accepit. Tunc se tricesimum quintum ætatis annum egisse, patre adhuc superstite. Eadem tempestate regnasse in Mauritania Iubam Siciliæ amicum; ad quem cum paucis comitibus profectum esse, avertendi luctus causa, quem mors uxoris faciebat. Deinde memorabat, duas sorores Iubæ fuisse: Seniorem, Hyanisbem, Syphaci, potenti illic viro, collocatam; Annam juniori nomen fuisse, eamque habuisse ex Numidia procum, qui Cyrthus dicebatur, tantarum vi-

rium hominum, ut hunc Iuba, quamvis sibi non probatum, timeret offendere. Se interim Annæ amore correptum, virginique illum Numidam exosæ placuisse. Secretis ergo fœderibus consensisse utrumque in nuptias; eaque admonente contrahendas in Sicilia vires priusquam huic Numidæ palam obstaret, se navigasse in patriam; Et illic, ne promisso tempore in Africam rediret, patris funere fuisse tardatum. Inter has moras de Annæ interitu audivisse, & omissa Mauritania amavisse Siculam virginem, patruo suo genitam; ex qua nata erat Argenis. Cætera ex Hyanisbes epistola habetis, optimi cives, ut ipsa fratri Iubæ in regnum successerit, ut hunc mihi filium Anna pepererit. Veri pignora in obsignata arcula misit: mihi quidem maximo præteritarum rerum sensu recognita.

Tum in Poliarchum intuitus; Te vero, maxime Regum, inquit, quo nomine compellem; cujus munus est quod vivimus, quodque regnamus. Tu me vinculis, tu Argenidem exemisti, cum in gynæceo Lycogenis mancipia furerent. Tu in acie meis militibus præivisti ad victoriam iter; denique unus hostes fudisti. Inde meo heu malo, &, quicquid excuses, dedecore, excessisti Sicilia. Nec contumeliæ nostræ tuam bonitatem vicerunt. Læsus quoque amavisti Argenidem. Quid dicam, te indicia, per quæ ego ad filii notitiam, ille ad patrem perveniret, invenisse Diis ducentibus apud peiratas, & virtute servavisse? In Africa autem non triumphare Radirobanem quantæ molis res fuerit, nondum toto sanguine reparato, in tuo vultu pallor ostendit. Vtinam nomen amares quod me tibi submitteret. Socerum dici mavis.

Fœlicem

Fœlicem Argenidem in tanta fœdera ituram! Tu quidem tua virtute damnasti nimis formidolosam majorum nostrorum solertiam, qui ad Gallicam magnitudinem adeo expavêre, ut Siculis principibus interdicerent conjugia vestra; quasi tanta affinitas servitutis instar esset. Meruisti ut consensu publico antiquemus omnes hanc legem. Sed & Dii fecerunt, ne opus sit ab ejusmodi sanctione recedere. Filium enim ad quem Sicilia perveniat, mihi restituerunt. Meam autem Argenidem fortuna non inferior, Sardinia cum Liguribus, manet; quæ regna, nihil vetantibus legibus nostris, tuæ Galliæ adjunget. Hic Archombrotus, uti convenerat, pacem patris petiit ad dicendum. Mox ita Poliarcho. Sardiniæ possessio, quam habeo, inquit, quid est aliud quam victoriæ tuæ fructus? Eam debellasti in Africa. Veni ego ad triumphum. Tu ergo, charissima soror, tu quam à me fuisse amatam vel ipse Poliarchus ignoscit, sume regium insigne, & pro spe Siciliæ, in quam me natalium jura inseruêre, terrarum omnium, quæ sub Radirobane fuerunt, esto Regina. Feres ad virum, quod ipse victoriæ jure ferre potuerat. Simul diadema Sorori imposuit; flente quidem præ lætitiæ copia Meleandro populo autem tantis acclamationibus rem probante, ut diutissime auribus usus abfuerit. Poliarchus, ut eloquentia pollebat, ita cœpit beneficiorum suorum memoriam elevare, ut solerter augeret; reverentissimus Meleandri; Archombroto, Argenidi, populo blandus; ut dubium esset arma an pacem magis deceret.

Iamque omnibus ad templum processuris, filius Nicopompi, vix decennium egressus, patre ducente se admovit Argenidi; blandeque

epitha-

epithalamium à patre conditum tradens, illius authorem non inepta aut timida jocositate asseruit. Cumque eum Meleander vocasset, sibi & Poliarcho jussit ejusdem carminis exemplaria donari, quæ puer præparata manu tenebat; rogandoque cujus opus hoc esset, sæpius adegit ridentem mentiri. Pauci versus, ut ad Principes, & occupatos, erant, ideoque & plures à quibus legerentur habuêre.

Lapsus ab astrifero festa ad connubia cœlo
Phœbus adest. Vos, ô Superi, vos cernere coram
Possumus Aonii Vates. En panditur æther,
Et longo in nostras ascenditis ordine terras.
Dumque faces accendit Hymen, dum Numine pompam
Exornat Regina Deûm, parvusque Cupido
Lene facit vulnus, nulloque exerrat in ictu:
Ecce coronata plectrum testudine ducens,
Sic pulcher roseo Latonius inchoat ore.
Iungite concordes mansura in fœdera dextras,
Quæ non ulla dies, quæ non fata impia rumpant.
Iungite iô Reges. Blandis lux aurea surgit
Auspiciis; Hymenæus adest; Date laurea serta
Postibus, & quinos fax pronuba surgat in ignes.
Gallica Trinacrios jungunt sibi numina divos.
O socer! ô sponsi! sperataque turba nepotum!
Aspice nunc fœlix promissæ virginis ora.
Palladis hæc forma genis; has alma nitentes
Fert Cytherea comas; tali Saturnia regnat
Lumine, vulnificos vel cum Latonia cinctus
Exuit, eque suis magnum petit æthera sylvis.
Talis sponsa venit: Tu divum, hæc munera, Princeps,
Cuncta vide, mentisque bonis tamen acrius omne
Fige animi lumen; mortalia corda puellæ

Esse neges, sortesque tuas æquabis Olympo.
Illa etiam vultusque tuos, auroque nitentem
Cæsariem, & castis vibrantia lumina flammis,
Cernere gaudet amans; & tunc te mente sub alta
Effingit, qualis sævis quatere ardua bellis
Arma soles: nunc quantus eris, patris agmina quando
Occurrent reduci; parilique invecta triumpho
Ipsa per effusas tecum spectabitur urbes.
Iamque timet, ne vana ferant hæc gaudia venti
Quæ cernit, redeatque novis insomnia curis.
At ne, Virgo, time: Non hæc efficta sopore
Lætitia est, cupidæve errant ludibria mentis.
Certa vides. Adsunt genialia numina mecum.
Stat cunctis mens una Deis, vox omnibus una:
Iungite concordes mansura in fœdera dextras,
Iungite iô dextras, tu formosissima virgo,
Tuque viros inter qualis sub nocte serena
Purpureus socios extinguit Lucifer ignes.
At tu sancta veni, tandemque merentibus adsis,
Exorata Quies. Satis exhausere pericli,
Sat pigras perpessa moras insignia Regum
Pectora; nunc votis expectatoque fruantur
Connubio. Sic & Tirynthius astra subire
Non nisi bisseni potuit mercede laboris.
Iungite concordes mansura in fœdera dextras,
Iungite iô dextras. Quo tandem nubila rerum
Et fœdi cessere dies? En lenius aura
Ridet, & ingenti cumulant sua dona favore
Cælicolæ. O nunquam tranquilla exordia fatis
Heroum eximiis, nec denique naufraga virtus!

Paratæ ad Iunonis Lucinæ delubrum victimæ erant; Auguresque & Pontificum ordo, nuptiis omen facturi. Populus viam hymenæo aut pæane celebrabat: Et quia Argenidi mater non

non erat, quæ facem nubenti filiæ luceret, is Timocleæ honos, Poliarchi & Archombroti commendatione, collatus est. Invocatis genialibus Diis tutelisque, præcipue ignium qui velatæ Argenidi præferebantur, cum jam in victimas caderet ferrum, Poliarchus sacrorum ministros jubet subsistere; dieique lætitia augustior ita Archombroto loquutus est. Si fas est mihi apud te fidem esse, ô frater, doleo me marito adhuc matronam te quærere. Mihi soror est vultu & indole quæ vel ignobilem commendaret; annorum plus minus viginti. Si solida fœdera inter nos placent, hanc tibi jure fraterno despondebo. Et quoniam ritu gentili nulla pars regni in eam cadere potest, dos erit talenta sexcenta præsentia. Meleander sermonis erat arbiter; qui Archombrotum, non tam cunctantem assentiri (nam placebat affinitas) quam jus patri facientem ut de nuru statueret, interrogavit an eam sibi his legibus pactam vellet. Argenidem quoque, quamquam inter verecunda tunc sacra silentium tenentem, monuerat Poliarchus, ut fratrem in mutua fœdera solicitaret. Ille se conditionem accipere apertissimo vultu respondit: amplexusque Poliarchum; Præcepisti mea vota, fortissime Regum. Quis te Deus in mei animi secreta perduxit? Ergo hæc etiam sacra mihi absentem conjungant. Tu fidem, charissime, utrimque præstabis. Admoniti sacerdotes ut geminarent auspicia, sedulitate eximia circa templum omnia turbabant; Cumque res emanasset in populum, novo gratulantium clamore plenus aër prætervolantes aliquot aves intercepto alarum officio exanimavit. Omnes plaudebant. Omnes erant bacchantium lætitiæ proximi; Cœtuque

Cœtuque confuso, nulla discrimina ordinum tanta gaudia meminerant.

Diis interim prosecta dabantur: & cum hostiæ, quarum una vittati jecoris fuit, placuissent Haruspici; thure accenso Sponsi in fœdera nuptiarum ad aram subiêre. Perpetratis denique sacris, jam pompa vertebatur ad regiam, cum in templi vestibulo Aneroestus occurrit discessurus, pallido vultu, & divinandi stimulis pleno. Nam meritum pectus numina insederant. Igitur quassans emotum Deorum furoribus caput, Salvete, inquit, ô Reges, ô numinum cura, exerciti hactenus fatis, nunc eorundem clementia experturi nihil virtute jucundius. Fœlicissime senum, ah ne Diis exprobra, Meleander, istos annos inter bella scelusque tuorum civium consumptos. Vivida ætas, annisque adhuc plurimis suffectura, nihil publice, nihil domi timebit. Nunc in Africa videbis Hyanisbem, nunc in Sicilia illam excipies. Procul mala factionum, procul insidiatorum atrocitas. Vestrum senium, juventusque Archombroti, reverentia & terrore subiget omnes; Hunc triumphantem felix pater de proximis Brutiis, Lucanisque, & Epeiri littore aspicies; hujus pignora in vestris adolescent amplexibus, longam Principum seriem datura Siciliæ; Nec charior tibi gnata nunc Galliæ destinata, quam quæ inde nurus adveniet. At vos sæculi gemmæ, tu Poliarche, tuque Argenis, ne hic fidei, hic virtutum præmia, quæ certa vos manent, expectetis audire. Multa ignoro; multa silenda sunt. Fata ipsa fœlicitatis partem, in quam producti estis, Deos celant, ne illi vobis invideant. Pauca tamen de multis accipite. Qui vos amor hodie jungit, ad senium inviolatos deducet

deducet. Non enim jurgia, non fastidia, non ægrarum suspicionum cura libabit. Proferetis imperii fines. Hinc vos Rhenus, hinc Oceanus victores aspiciet. Timandræ inter nepotum cuneos exultantis imagines sæpe pro Cybele bonus posteritatis error accipiet. Gloriam vestram, fortitudinem, nutus, suspicient vicinæ late gentes; Non abnuent vinci, non regi. Si quo ibitis, ipsa vos Salus feret. Quicquid optabitis, Dii vota prævenient. Ac ne fœlicitas mortem destituat; nox una fessos senio exolvet, plura mox astra exhibitura mortalibus. Nec de fama dubitate. Hanc præstabit æternam historiæ genius, quam, in gentibus olim sparsam, nulla vis, nulla ætas extinguet.

FINIS.

DIS-

DISCURSUS IN IO. BARCLAII ARGENIDEM:

Ad faciliorem nonnullorum, quæ inibi narrantur, intellectum.

TEmere affirmare de altero periculosum est, propter occultas hominum voluntates; in quorum animis multas esse latebras, multos recessus, facile agnoscimus: sunt tamen, qui, cum nihil æque sibi cordi esse videri velint, quam ut incogniti atque ex abdito fama sui perfruantur, noscitari nihilominus, atque in lucem protrahi, quam maxime concupiscant. Notatum id ab antiquis in Epicuro aliisq;. Meo quidem judicio homines istiusmodi omnibus noscendos proponere si quis aggrediatur, vitio id ei verti aut esse fraudi neutiquā potest: omnino, si præter præsumtam (ut loqui amamus) voluntatem, boni quippiam ex tali facto aut jucundi, aut in publicum utile quod sit, speretur proventurum. Hæc, ut in aliis multis se habere compertum est, ita & in hoc opere viri nunquam satis laudandi Iohannis Barclaii, locum quin habeant, nullus dubito. Monent me cum alia multa,. tum illud præcipue scribendi genus, quod auctori præ cæteris placuisse fere, quæ scripsit omnia cumulate testātur. Liber adeoq; hic ipse, nihil multis aperti habere visus, quam præfixum frontispicio Barclaii nomen, magno id quod dicimus auctoramento probat; ea cum primis quæ ad potentissimum Galliarum regem libro præfixa est auctoris epistola. Fidem utraq; fecerint, ad indagandam curate Barclaii mentem, non tam opus esse Delio natatore,

quam

quam eorum, quæ sub involucru fabularum proferuntur, applicatione, quo illa, quæ ad exacta historiæ fidem cogi nequeunt, applicentur iis quæ verisimiliter adumbrare voluisse videri possit. Nec est quod objiciat quispiam, huic ipsi auctori scribendi apologetici necessitatem impositam à quibusdam, ausu nimium temerario locos Euphormionis nonnullos, quos similibus sub integumentis velari crediderant, enodare atque recludere aggressis. nihil id omnino aut nostro, de quo agimus instituto, aut ipsius Barclaii proposito, consentaneum habet. Fines atq; argumenta utriusq; libri vide. Satyrici scopus est totum orbem insontis violentia (verba sunt auctoris) accusare, plus in spem propriæ laudis, quam ignominiæ aliorum. ast hunc librum quaquaversum regii spiritus implent. nihil humile, nihil abjectum; præclara sunt omnia, summoque fastigio digna. Est ergo in Satyrico omnis generis rerum personarumque multiplex mistura; in Argenide vero unicum ac semper idem sibiq; constans occurrit, regni regisque non præceptis quam exemplis efficacior institutio. In abdita Satyrici penetraturo nomina peræque atque actiones eorum, quos auctor subinde operi suo argumentum esse voluit, perspecta esse decet; eas autem actiones, quas omnibus latere Barclaium voluisse manifesto constat, digito velut commonstrare, nonne Theonini dentis rabiem longe superet? At in hoc libro nihil tale: non hic anxia scrupulosave opus est investigatione; applicationi duntaxat suus est locus. Ea autem ipsa, cum ex annalibus, aut ex iis quæ privato lucubro viri magni sibi compararunt, deque suis ac regni rebus ad posteros emanare passi sunt, petenda veniat, nulli, quod quidem ego videre possum, invidiæ subjacere aut malitiæ merito suspecta esse potest. Sunt ergo quæ hoc opere continentur omnia trium generum. nempe quædam

quædam certa omnino atque indubia: eaque talia ut authoru mentem planam faciant, atque ad eorum, quæ porro dicuntur, cognitionem penitius inspecturo viam sternant: quædam etiam talia, ut qualiquali descriptione aut circumlocutione res alioquin notas, quibusque in exemplum uti amat, leviter tegant: quædam talia ut ex compositione nominum Græca aut Græcobarbara deprehendantur. sunt quædā ex adverso prorsus incerta. quædā deniq; inter utrumque media. quæ, si cum similibus nostri sæculi rebus casibusve comparentur, nec omnino incerta judicari valeant, neq; pro certis tamen, ob multijugam istam rerum, personarum, locorum, circumstantiarumq; varietatem, venditari. Certa atque indubia vel in transcursu designasse suffecerit. Incerta pro desperatis habenda. Quæ medii sint generis, complura sunt: ex his nobiliora quædam atq; à vero minus abhorrentia strictim selegisse non pigebit. Inter certa agmen ducat, propositam esse auctori institutionem regis ac regni, sed Gallici potissimum. Huc præcepta spectant, huc exempla atque ipse consiliorum præceptorumque modus & ordo, in ea directus vitia, quibus speciatim præque cæteris obnoxius est regni Gallici status. Adde quod de facili id ipsum quoq; evincant epistola ad regem dedicatoria, & quæ sub Nicopompi persona auctor de suo instituto evulgat. Siciliæ nomine Galliæ regnū designari, monstrant illa quæ de regione ab adverso littore diffusa ac sæpe Siciliæ æmula libro tertio dicuntur: Angliam denotat: fidem facit id, quod dicitur de arcibus omnibus, præter unam, eversis: Londinensis ea est, quæ & totius Britanniæ armamentarium. Regio sub uno formidanda quondam, nunc segnitie vel patientia imperantium adeo in varios principes lapsa, ut domini tota exciderit, (de qua libro tertio,) Germania est, auctori Mergania. Aquilium, Cæsarem esse; Hippophi-

pophilum, Hispaniarum regem; Vsinulcam, Calvinum; Hyperephanios, Calvini asseclas, (*Gallis* Hugenots;) *quæque cætera ejus sunt generis, notius est quam ut dici debeat aut moneri. Derefici nomine Comes Palatinus venit: est inversio in literis, Dereficus, Federicus: tum & fidem fecerit illud in oratione Dunalbii, quod pro dapibus, quas in Aquilii mensam ferre oportuit, pane sustulit & penum & mensam. sunt autem Palatini comites imperii Dapiferi. Peranhylæum, ex compositione nominis, Transylvaniæ Principem Bethlehemum Gaborem denotare, constat ex* πέρα *&* πέραν, ultra, trans, *&* ὕλη, silva. *quod & firmat id quod inibi dicitur, quod alterum ex Aquilii regnis ambierit. Sed infinitum sit, omnes, qui ex notatione nominis agnosci possint, percensere: ea per se patent: aut, quatenus lectorem fugiunt, eo quod non usquequaque in hac Græcorum nominum compositione felix fuisse Barclaius deprehenditur, satius est omitti. Lydii conjuges, Conchinum Conchini Marchionem Anchoritanum cum uxore Eleonora Galligaia denotant. erant patria Thusci; hinc Lydii dicuntur, à Thereno regis Lydi filio, qui primus in illas oras coloniam deduxit. Alterum par conjugum ex Phrygia, Sommersetum comitem uxoremque ipsius notat, ob veneficii crimen carceri mancipatos. est ea nostri temporis historia satis nota. Ibburranes, cardinalis est Barberinus, hæc auctor dum scriberet, Avenionensi in urbe legatus Pontificius: ipse nunc Pontifex Romanus, Vrbanus octavus dictus. argumento est id quod libro primo, ubi de Ibburrane sermo est, dicitur, non sine præsagio majores suæ stirpis symbolum apes fecisse. [Lugduni Gallorum inscriptio portæ Aulæ Archiepiscopalis habet insignia Vrbani VIII Papæ & hos versus:*

Sugite nectareo madidantia lilia rore,

Delicias

Delicias pacis sugite paces aves.
Sidite pacificis volucres in floribus: Orbem
Nam condire suo lilia melle queunt.]

ex quibus pro merito ac temporibus nec aculeos nec suavitatem desideres. quo & alludentes quidam, eum rebus Gallicis plus æquo addictum fore suspicati, hoc in vulgus sparsere distichon:

Mella dabit Francis, Hispanis spicula figet,
Spicula sed fingens & vita & melle carebit.

Sed quid multis hæc operose deduco? inversis literis Ibburranes, Barberinus est. quod qui in Derefici & Ibburranis nomine videbit concurrere, sciet, & in aliis illud observandum; multaq; quæ antea obscura forsitan sunt visa, eo modo explicari atq; enodari posse considerabit. Per procerum primum in aula Hippophili post exhaustum immensæ potentiæ cursum ad purpuratum sacerdotium confugientem tanquam ad aram, intelligit Franciscum Gomezium Sanctivallem Lermæ ducem. Is ex mercatore subito à rege inter magnates (Hispanis Grandes d'Espana) *habitus, ad id fastigii se subvectum vidit, ut non nisi cadendo posset descendere. exinde Roderici Calderonis supplicio, quid capiti suo impenderet, edoctus, devexa in senium ætate, quo se imminenti pœnæ subduceret, aula relicta, Romam migravit: à Pontifice mox in Cardinalium adlectus ordinem. Per Cleobulum designari Villaregium, clare satis ex toto sermonis inter Timonidem & Meleandrum contextu (extat in libro quinto) perspicere est. Quandoquidem vero multotiens utramque in hoc libro Cleobulus paginam facit, plura curatius nosse si quis desiderat, sciat, illa tam ex iis quæ de vita ac moribus Villaregii edidit Petrus Mattheus Historiographus Gallus, quam ex ipsius Villaregii commentariis, peti posse: quæ singula examussim perquirere aut recensere, nec vacat, nec instituti est nostri.*

nostri. Atq; hac de iis, quæ certa sunt atq; indubia, dicta sufficiant. Plura his ipsis attexere facile poterit quicunq; auctorem nostrum pensiculatius legere instituerit. De incertis, quid primum, quid ultimum dicam? imo quid omnino? nisi hoc unum, esse ea longe plurima. quin & hoc addam, in tanto lætorum tristiumque intercursu nec aliter fieri potuisse. Videmus, ea passim, ac fere nusquam non, admirabili artificio misceri. Et sane, cum id auctori propositum fuisse satis appareat, ut suspensus nec unquam solido subsistens lectoris animus quam suavissime falleretur: qui perpetua serie cœptæ narrationis filum decurrit; necesse fuit, ex impossibili multa illum trahere, quam tamen fieri possit maxima possibilium veroq; similium cum his ipsis conjunctione, quo ne tenue mendacium & ad primum obtutum pellucens fastidium legenti oggerat, & nauseam, vel ab ipso statim initio. His ergo omissis partim, partim reservatis, superat, ut videamus, quænam sint illa quæ generis medii esse diximus, in confinio veri ac falsi, certi ac minus certi, constituta. Iterato dictum est, propositum Barclaio fuisse, hoc libello adornare regis regnique institutionem, exemplis præceptisque nobilem. Præcepta dictum est ad Gallici regni statum collimare; de exemplis dispiciendum. Si præfixam libro epistolam, si, cujus jam ante facta mentio, Nicopompi consilium inspicimus, evidens est, & exempla maximam partem, ne dicam omnia, ex ipso potissimum Galliæ regno deprompta. Si & orationem Cleobuli ad Meleandrum, ubi de premendis rebellibus ait, attendimus, facile quivis deprehendat, propositum auctori fuisse, exemplis uti recentibus. Sed penitius inspicienti scrupulum moveat, quod cum præcepta regem ipsum partim spectent, commonstratura scilicet ecquis firmandæ auctoritati regiæ modus sit optimus, partim circa re-

gni

gni ipsius conservationem versentur; cumque exempla principem maxime præceptorum partem respiciant, ea autem pars potissimum ob oculos ponat, quid Principum segnities peccarit, quid audacia; scrupulum, inquam, moveat, quænam illa sint exempla tam recentia & à turbis sub te (Meleandro nempe) & patre tuo (verba sunt Cleobuli dicto loco) petita. Si ea quæ sub regibus, Francisco secundo, Carolo nono, Henrico tertio, præcipue stante sacro fœdere, (Gallis la saincte Ligue,) *in Gallia accidere, cum in componere instituamus; multa non diffiteor inter se convenientissima invenerimus, sed nec pauciora quæ discrepent. Quid verbis opus? Ipse fatetur auctor, tam erraturum qui omnia, quam qui nihil ad historiæ veritatem sit exacturus hanc narrationem. Exemplis res fiet clarior. Age, videamus, qui Meleander, Argenis, Poliarchus, Archombrotus, Radirobanes, Hyanisbe, Timandra, Britomandes, Aneroestus, totidem reges, reginæ, regum liberi. Quæ præcipuorum hujus libri nominum circumfertur explicatio, Meleandri nomen Henrico tertio assignat; idq;, quantum quidem multa fidem faciunt, non omnino male; sed cui tamen dissonum sit illud, quod dicitur, sub initio imperii Meleandro cuncta fuisse pacata; cum ex adverso tota Neustria, ager Delphinas, & Vivariensis, seu Velaunus, aliiq; Galliæ tractus, bello flagrarent intestino; pax sequestra in Pictonibus ægre coalesceret, mox ipsa acriori bello mutata; quin & regem sub primum è Sarmatia in Galliam adventum in subditos suos bellum constat decrevisse. Britomandæ nulla hactenus, quod vidi, persona adsignatur; cujus tamen indolem, ac regni sub ipso rege fortunam, descriptam qui videt, omnino eandem illam esse, quæ Meleandri, facile agnoscet. Quod me movet, ut credam, tam Meleandri quam Britomandæ nomine Regem pro-*

poni,

poni, arduis regni negotiis imparem, nec tam faciendo quam tolerando injurias obnoxium, atque omnium consensu, nisi imperasset, imperii capacem. Sed nec abs re futurum est, ubi ad exemplorum applicationem erit deventum, in Meleandro Henrici tertii nomen servasse. In Argenide regni Gallici statum adumbrari quidam putant. sed nec hoc usquequaque processerit, ut ex historiæ istorum temporum lectione satis apparet. Utique regnum Galliæ à statu regni Gallici discindere atque separare nihil attinet. Tum quoque si Poliarchi nomine Henricus quartus Franciæ rex veniat, si sub Archombroti nomine designetur idem ille Henricus, qua quorundam est opinio, Bearnani etiamnum princeps; unde illi corrivales, & eandem Argenidem depereuntes: quam nec possidere simul & ab ea amari, nec ambire simul eiq; exosum esse promtum non est uni eidemque homini. Satius videtur, si deficientem in Meleandro Valesiorum stirpem Argenis notet: aut etiam alterum ab rege locum. eodem tempore à tribus æmulis, Navarro, Alenssonio, & Guisio, callide petitum, singulisq; eorum, quà à rege, quà à regina, promissum, quo tamē nemo ex illis potitus: unde larga inter illos odiorum enata seges. quam posteriorem conjecturam non leviter Annalium fides corroborare mihi semper visa est. Poliarcho & Archombroto si ea, quā diximus, attribuenda sit persona, tot absurda, ἀσύςατα, & prorsus nihil ad rem pertinentia, se oggerent passim toto hoc libro, ut nec finem nec modum eorum reperire in proclivi sit. quale est illud, ut alia omittam omnia, quod in ipso limine libri de vocato à Timoclea in auxilium Poliarchi Archombroto dicitur, deque arcta illa animorum conjunctione, quæ ex illorum colloquio mutuoque aspectu enata proponitur. Existimem, in Poliarcho acrem, strenuum, cordatumque regem exhiberi, grata virtutum regiarum heroicarumque Henrici quarti recordatione; quæ & ipsa, quantisper ille regi Franciæ subditus fuit, quam spem facerent, quantumque enitescerent, in Archombroto describitur, quem nascendi sorte ad regalem purpuram subvectum voluntas animique motus Meleandro ad tempus subjecisse proponitur. Radirobanem esse Hispaniæ regem volunt; idne per omnia ejus personæ conveniat ambigo. sed, cum non detur cuncta in hoc scripto ad historicam fidem cogere, haud gravatim crediderim in animo fuisse auctori per Radirobanem Hispaniarum regem denotare. In qua pulchre quamplurima conspirare video. Qualia sunt auxilia Meleandro lata. quo mihi illæ designari videntur literæ, quas anno CIↃ IↃ LIX ad Franciscum Galliarum regem Philippus Hispaniarum rex dedit; quibus, sororii sui res sibi perinde ac suas commendatas esse, ejusque regni tutelam propenso animo suscipere, & adversus eos, qui regi parere detrectarent, opes, arma, ac potentiam omnem expedire, paratum se testatur: ita ut se acerrimum regiæ majestatis vindicem, & severum temeritatis ac audaciæ illorum castigatorem sint experturi. Prodita Radirobani Argenis in Selenissa, quid aliud quam Reginæ matris Philippi nomine atque autoritate suam communire volentis noxia nec ferenda Gallicæ genti consilia notat? Certe, Meleandri cum Radirobane inimicitiæ manifesto ea tangunt, quæ turbando inque partes scindendo invadendoque Galliæ regno per administros suos Philippum, stante sacro fœdere, cujus pars potior, imo spiritus prope vitalis erat, fecisse constat. Debellatus Radirobanes in Africa, Hyanisbes regnum invadere cum vellet, notabilem stragem stupendæ portentosæq; Hispanicæ classis denotat, qua dissipata perditaq; nihil postmodum atrox aut magnum nec adversum Gal-

los Anglosve designare sustinuit, sed infractus viribus recolligere sese & ad pacem totus converti cœpit, insuper habitis tot auri myriadibus quas ad committendos inter se Gallos in eum diem frustra profuderat. Ex iis quoque videre est, per Hyanisben non reginam Margaridem, Henrici tertii sororem, uxorem Henrici quarti & ab eo repudiatam, intelligi, sed Elisabetham Angliæ reginam. quod & satis evincit pronus ille Hyanisbes in Poliarchum favor, aliaque multa quæ latius in lectione hujus libri occurrunt. Timandram siquis Ianam Albretiam Henrici quarti matrem dixerit, forsitan non erraverit. Fidem facit quod Britomandæ filio nupta dicitur, cui nomen & ipsi Britomandes, pater nempe Henrici quarti Antonius Borbonius, idem quoque Antonii filius. Similiter fidem facit, quod non in aula materna sed apud agrestes atq; in agris educatus fertur. Ut & illud Timandræ votum, ut crescat, avo quam patri similior, nempe avo materno Henrico Albretio, qui mollitiem filiæ generoque in educando filio exprobrans, eum in aspero ac confragoso Bearnani agri tractu duriter parceq; educavit, capite ac pedibus nudis per medias nives incedere, famem sitimque, æstatem atque hiemem juxta ferre à teneris edocuit; inde corpus illi vegetum duratumq;, & nullis laboribus edomabile contigit, Deo, ut videtur, jam tunc hunc Principem sibi astruente, immanibus periculis superandis immensisq; exantlandis laboribus parem; imo superiorem semper. Ea quæ porro de raptu Astioristæ, veneficio Commindorigis, aliisque id genus, narrantur, ficta credibile est esse, ei quem dixi, fini, nempe implendo vanis terroribus lectoris animo, quem noster auctor, dux ire per extensum funem posse videtur, modo Thebis miserum, modo ponit Athenis. Nisi forsitan, quæ de Astioristæ raptu dicuntur, ea respiciant, quæ mense Se-

ptembri

ptembri anno CIↃ IↃ LVIII literis ad regem Bergeraco datis conquesta est Navarræ regina, Cardinali Lotharingo propositum fuisse filium suum maternis è complexibus abripere. Aut quod paulo ante, Navarrenæ reginæ discessu detectum fuisse narratur Nemorosii ducis consilium, ducem Aurelianensem in Lotharingiam abducendi; qua quidem de causa Nemorosius fuga saluti suæ consuluisse, nec ante reversus fertur, quam accensis undecunque ac flagrantibus civilibus bellis. In quibus cum laborare Annalium fides videatur, aut potius silentio rem totam involvere velle; neque nobis certi quippiam compertum esse potest. In Aneroesto rege, ejusque historia, crediderim, per varias ambages adumbrari, ut Henricus ab avita paternaque religione primitus ad Romanam secesserit, utque sui exinde juris factus ad reformatam postliminio sit reversus, utq; denique reformata religione ejurata catholicæ se totum emanciparit, potitus nimirum amplissimo Galliæ regno; quo facto, ab excommunicatione, cujus fulmen in caput ipsius juxta ac Condæi Principis Sixtus Quintus anno CIↃ IↃ LXXXV vibraverat, liberari, in gremium ecclesiæ recipi, Christianissimi nomine ac primi ecclesiæ filii decorari, & benedictionem apostolicam à Clemente Octavo (qui fortean in hac scena Aneroestus) accipere promeruit. Hæc sunt quæ circa regales personas certa incertaque videntur. De cæteris idem est judicium, sive principes illi fuerint, sive principum asseclæ aut ministri. Et quidem primo Lycogenem quod attinet, non unam in hac orchestra personam videtur sustinere. Fateor, quod lib. 1. Lycogenes describitur priscis regibus, suæ gentis authoribus, ferox satis; aperte tangere ducem Guisiæ, vel regnante Henrico secundo indignari ausum, à Capeto ereptum posteris Caroli magni Franciæ Regnum, à quibus stirpem

 suam

suam ipse ducat. Sed tam varia tamque multiplicia occurrunt, quæ manifesto evincant, ea, quæ de Lycogene prædicantur, in solum Guisiæ ducem cadere non posse: ut vero similius fiat, in Lycogene totam Lotharingicam familiam ejusq; molimina denotari; cum & tota illa gens Caroli Magni (quo jure, monstratum sæpius) posteros stirpis suæ auctores jactitet: cumq; utut suam quisq; privatim in consilio fortunam adhibuerit, in eo omnes convenerint, ut, deficiente Valesiorum stirpe, Borbonia gente à regni successione exclusa, auctoritatem suam, ac nominis imperiiq; magnitudinē, non sartam modo tectamque tueri, sed & in futurum stabilire firmareque, & de die in diem ulterius promovere possent; ac verbo ut absolvam, eo rem deducere, ut neq; parem propter se, neq; superiorem supra se quempiam agnoscere cogerentur, enixissime cupiebāt. Ergo quæ passim occurrunt Menocriti, Eristhenis, Oloodemi, Acegoræ, Anaximandri, cæterorumq; nomina; Lotharingiæ ducē, Guisium, Vaudimontii comitem, Retii Mareschallum, Mainium Chaligneci comitem, Elbovii ducem, Ginuillæ principem, ac Pontanum marchionē, designaverint. In singulos ex iis quæ dicta sint directaq;, ubi ad examinandas discutiendasq; factorum circumstantias perventum fuerit, erit fortasse dispiciendi locus. Commindorigem, Allobrogum ducem referre, quædam faciunt ut credam, quædam in diversum trahunt. Vtut est, accessit ipse trophæis magni Henrici, quando pedibus Centauri calcatum diadema regium OPORTUNE vana indignaq; Gallico nomini jactatione præ se tulerat. Eundem ille Centaurum OPORTUNIUS sub Herculea clava ingemuisse & vidit & indoluit. Altumque suppresso luctu, multum victori sese debere, profiteri coactus est: quòd, sua contentus recuperare, nihil præter injuriæ licentiam victo debellatoque & tantum non perdito eripuisset. Cætera quæ supersunt nomina, Gelanori, Arsidæ, Eurymedis, Gobryæ, Praxetæ, Antenorii, Timonidis, aliorumque; Turennii marchionem, exinde ducem Bullionium, Bironii Mareschallum, Harlæum Sanciaci, domum Albigniacam, aliosque, quos in utraque fortuna, maximeque quo tempore bello debitum sibi regnum asserere vindicareque cogebatur, Henricus magnus fidissimos expertus est, demonstrare putem. quam in rem multa suppetunt argumenta, quæ percensere operosum nimis fuerit; ea tamen nosse sicui libido est, passim tam in Albigniaci historia quam Villaregii commentariis, inveniat. Atque hæc quoque de personarum nominibus obiter monstrasse sufficiat. Superest ut & ea breviter inspiciamus, quæ ex factis rerumque circumstantiis sunt nobiliora, & ad regni Gallici statum resque in isto regno gestas respicere, & ad illas applicari posse videntur. Monui aliquoties, authorem non sub historiæ religione narrationem hanc instituisse, de qua tantum ipse prædicat, tam erraturum qui omnia in hac scriptione quam qui nihil ad gestarum rerum veritatem sit exacturus. Indubium ergo esto, etiam in una eademque persona non unam neque ejusdem temporis historiam multotiens occurrere; idque propter nec statim pro male applicito haberi posse, simul atque quippiam oblatum fuerit diversi, & ab eo de quo narratur alieni, modo tamen major meliorque pars non omnino male cohæreat. Potissima eorum, quæ ad historiæ veritatem instituta sint, ea esse existimem, quæ de Meleandro & Lycogene, de Poliarcho, Radirobane, & Archombroto narrantur. In Meleandro (cujus sub nomine Henricum tertium designari supra à me dictum est) inter cætera id notandum est, eam indolem, quam Meleandro attribuit Barclaius, & ab omnibus historicis, qui de rebus Gallicis scripsere,

psere, Henrico tertio attribui: Vt & ea quæ de Lycogene prædicantur, pulchre & examussim omnia in Guisium quadrare, ægreque admodum quid ab eo diversi in annalium monumentis reperiri. Inter res ab utroque gestas, ad eas potissimum collimare auctorem, facile videre est, quæ ab excessu Caroli noni evenère, iis omissis aut leviter commonstratis quæ ad Francisci Carolique tempora referri possent; ita uti nec ea tangat, quæ ab Henrico tertio gesta sunt, cum, Andis ducis aut regii fratris noscendus agnomine, fraternis sub auspiciis bellum gereret. Quæ de remissione animi ac mollitie regis Meleandri dicuntur, gemina sunt. nempe quibus ipse in voluptates profusus, plus æquo masculam sibimet ipsi virtutem, quam Iarnacensi Bassaceno & Montconturiano præliis testatam fecerat, expectoravit. simulque & hoc, (in quo peccatum largius,) quod nullas consilio fere sortitus amicitias, impetu eas excoluerit & immodicis largitionibus: quod quin in ipsum insurgendi principem causam dederit, vix est dubium. Erat ea Espernonii, aliorumque, quos arctiore rex complexus videbatur favore, animi impotentia fastusque, ut omnibus graves essent invisique. hinc surdæ primum voces querelæque populi enatæ. Accessere graviores aliæ, nec ultra tacitæ, virorum principum ac magnatium; qui de suo decedere, quod tum cumulate novis istis hominibus accederet, satis habebant perspectum. Ex querelis mox aversus à Rege animus: inde odium ac contemptus denique illius, quem aliorum lubidinibus obnoxium, ac regi proinde quam regere aptiorem animadverterent, & inulte despici posse indies addiscerent, ortum duxere. Ipse igitur, dum misere ærarium exhaurit, pecuniasque publicis usibus destinatas in nescio quæ ludicra nullo delectu profundit, non suo modo, suorumque infimis, sed & exteris, despicatui esse cœpit. Helvetii

Helvetii (gens rudis, & ficum ficum, scapham scapham appellare solita) debita sibi stipendia annumerari cum postularent, atque à quæstore regio nihil aliud referrent quam exhaustum esse ærarium, nec pecuniam ad manum suppetere, regessisse dicuntur, difficile ad fidem esse, regi, tam immensas opes in luxum & nocturnas choreas indies impendenti, pecuniam deesse unde ad regni regisque tutelam conscripti milites justa consequerentur stipendia. Ob hæc atque his similia factum, ut Espernonius, cum suis, animadverso communi omnium odio, serio ad animum revocare instituerit, quam non sit firma potentia non sua vi nixa. Præfecturas igitur ipse, arceisque, communiendi sese munimenta, à rege exambire: Rex contra nihil negare iis; adeoque, quos à consiliis habebat, nimios in Espernonium favores ipsi ob oculos ponentibus regerere, stare sibi sententiam, ad id fastigii Espernonium subvehere, ut, si vel ipse postmodum quam maxime vellet ita subvectum deprimere, magnitudinemve illius quovis modo accidere, ne id quidem ipse posset. Tam pertinax ille regis in novos homines favor, genti Lotharingicæ nova moliendi, inque spes, quas jam tum ab accessu Francisci primi male conceptas vario exinde successu foverant, assurgendi denuo occasionem præbuit. Franciscus secundus decimo & sexto ætatis anno, Carolus nonus undecimo, regni Gallici sceptris fuerant admoti. hinc illis despecta in pueris regibus ætas primum ad sese extollendos incitamentum. Caroli exinde regnum plurimum exosum; Alençonii ea animi impotentia, ut nec insigniter bene maleve designare posset quippiam; reginæ matris vecordia & effrænis ambitio; Principum (quos sanguinis vocant) inter se dissidia in causa religionis, quorum & ipsi minorennes quamplurimi, nemo omnium satis firmis enixus statuminibus, latum aperuère campum.

pum, ægre diu multumq; pressa consilia in publicum promendi exequendique. Sed nihil adeo illorum cœpta promovit quam fatalis illa atque insuperabilis animi mollities regis Henrici; cujus nomine Meleandrum suum Barclaius inculpat. Illum ergo certatim Guisii eorumque asseclæ Sardanapalum appellare, revocata Chilperici ob ignaviam regno pulsi populo memoria. Eum ob segnitiem, animiq; vel infra sexum fœmineum depressi torporem, gravis ac tot negotiis molesti regii nominis mensuram implere non posse. Vel Carolum regem, ipso cum mortalitatem poneret momento, hoc quoque nomine gavisum, quod nulla relicta prole decederet: virum requirere regnum Galliæ tot motibus jam concussum, atque à strenuo homine excitandum. Hinc famosi libelli passim in vulgus sparsi, atroces in regem, cujus nomini insignibusque propalam illusum; in tantum, ut, cum Henricus pro insignibus, quo Gallico sceptro & Poloniæ regnum accessisse indicaret, duabus uteretur coronis, cum hac epigraphe, MANET ALTERA COELO, *male feriati homines pro* COELO CLAVSTRO *reposuerint. Ipsa adeoque Aumaliæ ducissa, Guisii soror, eo vecordiæ prolapsa est, ut, esse sibi novaculam radendæ concinnandæq; in monachalem coronam regis cæsariei, esse manus isti operi non inidoneas, multis inaudientibus, dicere non erubuerit. Evilue rat apud omnes auctoritas regis, ex asse in Guisios domumque Lotharingicam translata. quod & ipsum facilitati regiæ imputandum erat. Guisiis quippe, dum facunde regni fortunam apud populum miserantur, & sperni sese præteririq; conqueruntur, leniendæ invidiæ, &, ne omnia novis, quos, ut dixi, propiore benevolentia prosequebatur, hominibus elargiri videretur, rex multo maxima jam contulerat. Guisius magni Franciæ magistri dignitatem obibat, & Cathalaunico tractui à rege*

præfectus erat: Mercurius Armorico, Maynius Narbonensi, Elbovius Pictonibus; omnes denique ex illa gente aut toti provinciæ, aut urbibus aliquot insignioribus, erant præpositi. Quin nec inter hos limites restricta conclusaque mansit regia in ipsos liberalitas. Guisio nempe in exercitus omnes primum à rege imperium, suppressi Comitis stabuli nomine ac titulo, cujus tamen in ipsum potestas auctoritasque tota, concesserat. Maynio exercitus datus, in Galloliguriam ac Narbonensem agrum deducendus; additis insuper promissis, secretis illis, ac manu regia firmatis, neminē ad ullam omnino dignitatem functionemque iis in locis, quorum præfectura Maynio demandata erat, ab rege promotum iri, qui Maynio displiceret, quemq; non adeo ipse Maynius speciatim regi commendasset. Nemorosio Galliæ Lugdunensis obtigit præfectura. Tinaco Lugdunensium archiepiscopo, purpurei galeri Romæ petitus honos, ac regni sigillorum oblata custodia. Unde apparet, quam vere à Barclaio Olodemius, Menocritus, aliique provinciarum dicantur rectores; ut & hoc, quod Eristheni summam ærarii Meleandrum contulisse dicit. Certum est, bellis sub Carolo civilibus, & Guisiis, exprobratum ab adversa parte, XL *jam annos integros summam penes eos fuisse ærarii, nec ullam unquam administrationis ab ipsis redditam rationem. Sed nec minus certum, Guisios, splendore ducentis ad se cuncta pecuniæ illectos, in ea retinenda admodum semper fuisse studiosos; nec alios unquam, quam ex illa gente homines, aut ab illa gente qui dependerent, ærario admotos. Simul etiam apparet, quam cordata neque minus vera sit illa Cleobuli de vitiis regis regnique, deque reformando regni statu ad Meleandrum oratio: & ex his, quæ dixi, eorumq; similibus, facile videre est, quo spectet pars illa prior, quam ulteriori propositam esse monuimus; demon-*

strandi nempe, quid regum peccaverit indulgentia. Reliquum est, ut & de audacia nonnulla videamus; quandoquidem & illa non exiguum est hujus narrationis argumentum. Quibus artibus suppressa dicitur à Lycogene Meleandri auctoritas; ea commode, si non omnia, saltem complurima, ad Guisios gentemque Lotharingicam, eaque quæ in Henricum tertium designare ausi sunt, facile quivis referet. Operæ pretium erit nonnulla ex his attigisse. Duo potissimum sunt in Guisio partibusque Guisianis, quas sub nomine Lycogenis adumbratas diximus, consideranda. Nimirum, ea quæ à majoribus derivata & tanquam de manu in manum tradita habebat; simulque alia illa, quæ ex semet ipso (quandoquidē & summis rarisque virtutibus insignis fuisse dicitur) nec aliunde petenda, in omnes occasiones probe excolere atque exornare noverat, summus simulandi & oggerentes sese occasiones arripiendi artifex. Proponit Lycogenem Barclaius priscis ferocem regibus suæ gentis auctoribus, atque ex eo nunquam secundi gradus satis patientem. Iam & ante commonstratum, gentem Lotharingicam pro Caroli magni posteris haberi velle. Hoc ergo ipsis fundamentum maximum, quo subnixi, rebus jam antea artificiose turbatis, & ad mutationem spectantibus, ad Papam sacrumque consistorium scribere instituerunt, Valesiorum gentem, quæ per Hugonis Capeti scelera regno adrepserit, jamjā deficere; eam ipsam non alios fere principes, quam aut hebetes socordesque, aut hæreticos eorumque fautores, orbi Christiano dedisse. Posteros vero Caroli magni debito non modo sceptro excidisse, sed contemni præ reliquis ac viles haberi; cum tamen illi nec ad tuendam majorum religionem zelo, quem omnibus modis vel præsentaneo vitæ fortunarumque periculo probare parati sint, nec in patriam fide nulli mortalium sint secundi: eaque

propter

propter sperare sese atq; enixe petere, ut, quæ servanda, stabilienda, propagandaque majorum religionis causa paraturi sint, prono favore Pontifex & sacer ordo prosequantur. Hoc modo pertracto in partes suas Pontifice ac rege Hispaniarum, insuper id unice agente ne quietus rerum in Gallia status bellum in regna sibi subjecta derivaret; commodū Guisiis accidit, quod, alienatis omnium à rege studiis, iis, qui habentur catholici, injectum viderent conscientiæ vinculum, vel per se ad ea quæ moliantur felici eventu terminanda suffecturum. nihil enim prius Catholicis fore quam adversum hæreticos & avitæ religionis perturbatores arma expedientes sequi tutarique. Vnum obstabat, quod Rex ipse non hæreticos modo cane pejus & angue oderat, sed & ipse vel ad superstitionem esset religiosus. Scena ergo mutanda fuit, & quæ directe in regem intendi machina non poterat, oblique dirigenda. Petitur ergo per Poliarchi latus Meleander, pejora quam quæ vel timeri poterant in hoc aspellendi experturus. Rex ipse religiosissimus cum esset, danda erat opera, ut nequid ab ejus excessu majorum religio detrimenti caperet. Arcendus ergo à regni Gallici sceptro erat rex Navarræ, eique communi Ordinum regni decreto sufficiendus alter, qui à Catholicorum staret partibus. Talem Borbonii nullum habebant, præter unum Cardinalem Borbonium, jam capularem & ætate confectum. Hunc ipsum regi ætate vegeto nec desperata reginæ fæcunditate successorem designare, omnibus merito ridiculum videbatur: diu tamen multumq; Guisiorum id fœderatorumque parti obtentui sumtum, ne speciosi religionis prætextui usquam deessent. Eo vita functo, nullus extincta Valesiorum stirpe potior videri poterat, quam domus Lotharingica. Carolovigniis per masculos idque linea recta descendentes innexa. Illud ipsum nisi piaculare erat, rege

vivo

strandi nempe, quid regum peccaverit indulgentia. Reliquum est, ut & de audacia nonnulla videamus; quandoquidem & illa non exiguum est hujus narrationis argumentum. Quibus artibus suppressa dicitur à Lycogene Meleandri auctoritas; ea commode, si non omnia, saltem complurima, ad Guisios gentemque Lotharingicam, eaque quæ in Henricum tertium designare ausi sunt, facile quivis referet. Operæ pretium erit nonnulla ex his attigisse. Duo potissimum sunt in Guisio partibusque Guisianis, quæ sub nomine Lycogenis adumbratas diximus, consideranda. Nimirum, ea quæ à majoribus derivata & tanquam de manu in manum tradita habebat; simulque alia illa, quæ ex semet ipso (quandoquidē & summis rarisque virtutibus insignis fuisse dicitur) nec aliunde petenda, in omnes occasiones probe excolere atque exornare noverat, summus simulandi & oggerentes sese occasiones arripiendi artifex. Proponit Lycogenem Barclaius priscis ferocem regibus suæ gentis auctoribus, atque ex eo nunquam secundi gradus satis patientem. Iam & ante commonstratum, gentem Lotharingicam pro Caroli magni posteris haberi velle. Hoc ergo ipsis fundamentum maximum, quo subnixi, rebus jam antea artificiose turbatis, & ad mutationem spectantibus, ad Papam sacrumque consistorium scribere instituerunt, Valesiorum gentem, quæ per Hugonis Capeti scelera regno adrepserit, jamjā deficere; eam ipsam non alios fere principes, quam aut hebetes socordesque, aut hæreticos eorumque fautores, orbi Christiano dedisse. Posteros vero Caroli magni debito non modo sceptro excidisse, sed contemni præ reliquis ac viles haberi; cum tamen illi nec ad tuendam majorum religionem zelo, quem omnibus modis vel præsentaneo vitæ fortunarumque periculo probare parati sint, nec in patriam fide nulli mortalium sint secundi: eaque

propter

propter sperare sese atq; enixe petere, ut, quæ servandæ, stabiliendæ, propagandæque majorum religionis causa paraturi sint, prono favore Pontifex & sacer ordo prosequantur. Hoc modo pertracto in partes suas Pontifice ac rege Hispaniarum, insuper id unice agente ne quietus rerum in Gallia status bellum in regna sibi subjecta derivaret; commodūs Guisiis accidit, quod, alienatis omnium à rege studiis, iis, qui habentur catholici, injectum viderent conscientiæ vinculum, vel per se ad ea quæ moliantur felici eventu terminanda suffecturum. nihil enim prius Catholicis fore quam adversum hæreticos & avitæ religionis perturbatores arma expedientes sequi tutarique. Unum obstabat, quod Rex ipse non hæreticos modo cane pejus & angue oderat, sed & ipse vel ad superstitionem esset religiosus. Scena ergo mutanda fuit, & quæ directe in regem intendi machina non poterat, oblique dirigenda. Petitur ergo per Poliarchi latus Meleander, pejora quam quæ vel timeri poterant in hoc aspellendi expertus. Rex ipse religiosissimus cum esset, danda erat opera, ut nequid ab ejus excessu majorum religio detrimenti caperet. Arcendus ergo à regni Gallici sceptro erat rex Navarræ, eique communi Ordinum regni decreto sufficiendus alter, qui à Catholicorum staret partibus. Talem Borbonii nullum habebant, præter unum Cardinalem Borbonium, jam capularem & ætate confectum. Hunc ipsum regi ætate vegeto nec desperata reginæ fæcunditate successorem designare, omnibus merito ridiculum videbatur: diu tamen multumq; Guisiorum id fœderatorumque parti obtentui sumtum, ne specioso religionis prætextui usquam deessent. Eo vita functo, nullus extincta Valesiorum stirpe potior videri poterat, quam domus Lotharingica, Carolovigniis per masculos idque linea recta descendentes innexa. Illud ipsum etsi piaculare erat, rege

vivo

vivo ac vidente de successore consilia capere, &, si vetera recentiaque historiarum monumenta respicimus, nulli unquam impune cœptum: præclarus tamē ille religionis obtextus ex nefasto sceleratoque pium justumque reddidit. Accessit armorum pro defensanda religione (si diis placet) sumendorum imposita necessitas. Sed cumprimis illa Henrici regis animi demissio ac mollities. Sustinuit nimirum ille, quo furiosæ infrunitæque fœderatorum lubidini faceret satis. Passus est, non modo successorem sibi designari, sed & illum, quem nascendi sors regnique leges ad imperium vocabant, excludi; ipsumque ut hæreticum relapsum excommunicatumque damnari, & à successione in regnum excludi, Aquitaniæ præfectura spoliari, ac breviter ad ulla omnino obeunda munia dignitatesque incapacem atque indoneum declarari. Id communi ecclesiastici ordinis ita sancitum firmatumque decreto, Eburodunensis, ac Vocatensis, Episcopi, cum Abbate Citaristensi, ad deputatos nobilium, ac tertiæ, ut vocant, partis, retulêre. Tria itaque hic videre est Guisiorum consilia; aut Regni, Valesiis emortuis, ad Caroli magni posteros, id est, ad gentem Lotharingicam, postliminio deducendi; aut per ignaviam regis se suosque firmandi, ut bellorum pacisque ac totius adeo regni moderatores & arbitri, quas à nemine leges accipere velint, omnino præscribant; aut denique secluso ejectoque Navarræ rege, si totum regnum occupare sibique servare nequeant, partem quam possint maximam sibi asserendi. Postremi specimen instituti in Lugdunensi provincia Nemorosius edidit, irrito licet conatu: in Armorico Mercurius; Maynius in Pheris (Galliæ Belgicæ id oppidum:) Hispano juxta ac Allobrogi tentata Massilia, aliaque urbes, quæ tractatu Verbinensi postliminio ad regem regnumque Francicum accessere. Vim, insidias, cuniculos

in Meleandrum non uno in loco nec uno modo auctor noster explicat; ut quæ creverint indies & ab ipsis sceleribus vires animosque desumserint docet quoad usque Meleander alienis vitiis ad suas virtutes coactus fuit. Eo ventum erat, ut Guisii, cum tamen ipsis nihil præter unam obsequii gloriam superaret, nullis principis sui auspiciis, nullo jussu prævio, cum peregrinis exterisque sociare consilia, fœdera in caput regis inire, pacem publicis edictis sancitam auctoritate propria infringere, aliaque id genus infanda, nec ulli omnino, ne dicam regi Gallorum, toleranda, moliri ausi sint. cumque ad omnia perpetua oblivione abolenda paratum sese fore demonstrasset rex clementissimus, perrexêre nihilominus ipsi in damnato proposito, nec à male feriatis cœptibus remisere quippiam; quoad usque disruptis altæ nimium nimisque diuturnæ patientiæ retinaculis, Henricus tertius ultore ferro spes eorum improbas nimiumque se protollentes vel sub ipso Ordinum regni aspectu intercidit evertitque. Huc spectant illa, quæ de extremo Oloodemi & Eristhenis supplicio auctor narrat. Poliarchus, læsæ majestatis reus, rex Navarræ fuerit: id ex odio Guisianorum in Navarræ regem, eque iis quæ de Lycogene ejusque assecl is memorantur, satis liquido proponitur. Illud memorabile est quod libro secundo narratur de litteris à Lycogene ad Poliarchū scriptis, quibus ipse Poliarchū summi beneficii sibi debitorē facere nititur; nēpe servata vita à veneficiis Meleandri, quibus armillam intinxisse, munerique ad Poliarchum destinasse auctor noster ait. Quodsi applicare voluerimus, nihil aliud esse potest, quam quod ipse Guisiæ dux, licet omnia sursum ac deorsum versaret, quo regem Navarræ à regni successione arceret, eo non obstante, secretis consiliis amicitiam regis appetere compertus sit, oblato in vadimonium filio suo; præ-

misso insuper, si regi ita videatur, sese comitatum septendecim ex sua gente Principibus viris, vel ad Ligeris ripam ei obviam venire paratum, quo ipsum in urbem regiam atque regale solium deducat. Poliarchi personam, non regem modo Navarræ, sed & Espernonii ducem designare, verisimile fuerit illorum temporum historiam legenti. Nempe in hunc unum maxime, post Navarræ Regem, Guisianorum, atque omnium quotquot sacro fœderi nomen dederant, rabies desæviit. Fuère inter cætera Ducis Guisii ac fœderatorum postulata, ut Espernonio ejusque fratri Valettæ regno Galliæ interdiceretur, damnata rerum ab ipsis gestarum memoria. quæ postulata non Guisii modo fœderatorumque fuère, sed & eorum quos sibi amicos propitiosque rex habebat. Atque hoc est quod innuit ille Poliarchi in legatos Lycogenis incursus, ipsa legatorum querelæ, quas & multi qui à partibus Meleandri starēt acerbissimo questu impleverunt. Illud scimus, Regis ad illa postulata responsum, quo æquum se bonumque Principem profitebatur, eumque sese demonstraturum asserebat, ut in Espernonio animadvertere possent, sibi publicam regni utilitatem privatis commodis ac rebus quibuslibet denique priorem esse; non modo fœderatis suisque non placuisse, sed & acerrimum cœptæ rebellionis & à rege defectionis incentivum fuisse. Accessit, quod in tractu Aquitano, cum Navarro, jussu regis, Espernonius consilia & sermones sociasse diceretur. quod ipsum tanquā grāde nefas vel reginæ dux Maynius exprobrare ausus fuit. Atque huc spectant illa, quæ de querelis Lycogenis in Meleandrum libro secundo statim ab initio habentur. Legatos Lycogenis, ut ignavos imbellesque à militibus derisos, eorumque non obscurum in Poliarchum favorem, hoc velle putem; quod per fratrem suum adversus Navarræ regem

gem Guisius in Aquitania bellum gerendum curaverat: ubi magnarum rerum nihil ab ipso gestum, quam quod gloriosius atque illustrius regis Navarræ nomen reddiderit, non sine maxima nominis sui diminutione & infamia. quam velaturus, Matignonii Mareschallum, regis in Aquitania legatum, sibique in gerendo bello socium, proditionis reū peragere conatus est: tam quidem id subdole, ut non modo communicata ab ipso consilia cum hæreticis quereretur, sed & argentum persolvendis stipendiis, victum alendis militibus, instrumenta bellica, aliaque necessaria, tam parce suppeditata, ut omnes bene gerendarum rerum occasiones è manibus exciderint. Quo forsan spectent illa Meleandri libro 1, ita legatos fidem ipsius appellasse, ut pene criminarentur. neque enim tacite Maynius coram multis præ se tulerat, Hugenotas non alium unquam sibi amiciorem ipso rege expertos. Consilium illud Optimatum, victo in Gelois campis Lycogene inclamantium, fœderibus opus esse, & validā populi partem Lycogeni consensisse, atque occupandum esse tempus monentium, quo rex acie victor pacem civium suum facere possit beneficium: inter quas voces plus se timuisse quam inter signa Lycogenis Meleander dicit: illud putem monstrare, consiliarios regis non regi magis quam sibi timentes, nunquam cordati alicujus consilii autores, in contraria ac noxia consilia usque dum deflexisse. qualia certe erant illa, quod regi persuasum enixe cupiebant, divisum esse in duas partes Galliæ regnum, Catholicorum nempe, & eorum qui se pro reformatis haberi velint: si neutri partium ex asse dominaretur, fore ut duabus quod ajunt sellis sit sessurus: infirmiores esse reformatorum partes, quam ut iis se rex addicere debeat: amplectendas ergo serio esse fœderatorum partes; quo facto quicquid autoritatis Guisii apud

apud quos magnis impendiis summisque laboribus quaesierint, totum illud è vestigio in regem derivatum iri: unde quin occasus ruinaque gentis Lotharingicae enascatur, dubium non sit: quaque caetera sunt ejus farinae. Quae quibus incommodis damnisque regem totumque adeo regnum afflixerint consilia, res ipsa plus satis docuit. Tabulae Meleandro exhibitae, quibus Lycogenes maris & agri Syracusani praefecturam petit, utque Erbessum & Heracleam cum praesidiis habeat in fidei pignus: designant illa, quae foederati anno CIↃ IↃ LXXXV, *post firmatam pacem edicto mensis Iulii, sibi depacisci ausi sunt, securitati suae, utque dictum est, in fidei pignus; Caballinum scilicet in Burgundia; Leucos, Verodunum, sanctique Desiderii fanum in Mediomatricibus; Durocortorum in Cathalaunis; Augustam Suessionum, arcem civitatemque Bibractensem, arcem item Divionensem, & nonnullas insuper in Armorico Gallobelgicoque tractibus urbes; Guisio speciatim sibi Aurelianensium urbem stipulante, quam à foederatis avellere rex secretis cum Entragio, qui eam urbem foederatis servabat, consiliis conabatur. petitum simul, ut militibus in foederatorum auxilia cōscriptis, rex de suo ducenta scutatorum aureorum millia persolveret; centum insuper scutatorum millia ipsis ad exaedificandam Veroduni arcem largiretur; centum etiam & sex scutatorum millia condonaret, quae ex regis reditibus in usus suos converterant; satellites singulis & sclopetarios cataphractos ad corporis custodiam concederet. quae omnia miser ille rex adimplere sustinuit, idque nec gravate in speciem; vel majora si petiissent largiturus. Haec & his similia qui viderit, nullus mirabitur, quod Barclaius à sene dictum vult, crudelem istam ipsi regi humanitatem fuisse. nec obscura quoque hinc prudentiorum judicia, Regem, quod*

injuria

injuria abs se extortum esset, alia injuria repetiturum. Quod coacto ad necessitatem foederum Meleandro, Lycogenes paucissimis familiarium comitatus, iisque quo fiduciam simularet exermibus, non conscientia sua, sed regis ingenio & suorum studiis superbe securus: illud denotare putem, quod Guisius non pluribus octo è suis comitatus, Lutetiam ingressus regem adierit. qui, perspectis in Guisium civium studiis, sese servatos ipsius adventu acclamātium, & , non ultra morandum, sed Dominum (Guisius is erat) Rhemos deducendum, quo in regem Galliae inauguraretur, identidem ingeminantium; & ipse supplicem matrem suam ad Guisium mittere, (quam superbe contemtimque & ille habuit,) cumque nihil proficeret, clanculum ex urbe regia profugere, quo se instantis ruinae mortique, quā omnia intentabant, subduceret, fuit coactus. Oratio Anaximandri, libros Boucherii, Bruti Hottomanni Francogalliam, aliosque similes tangit. at posterius illud Lycogenis, quo successionem electioni postponere nititur, libros speciatim, &, quod miramur, privilegio regis munitos, hac de re editos, quaeque plura scripta sunt de justo Lotharingicae gentis ad habendum Galliae regnum titulo. Infinitum fuerit, percensere omnia & singula, quae in Lycogenis & Meleandri historia consona sunt iis, quae in regno Galliae, stante sacro foedere, Henrico Regi, non tertio minus quam quarto, sunt oblata; quae ipsa cum ex Annalium lectione peti possint, omnibus patent ex aequo. Conjecturis locum ullum si relinquimus, & Phorbantis, Harsicorae, Cornio, & cuivis denique, sua persona assignari possit. sed fuerint ista supervacua, cum contrariis conjecturis, pro immensa illa, quae undequaque se offert, circumstantiarum varietate, nulla non conjectura de facili elidatur. Majorem de hoc ipso libro discursum instituere foret opus, si,

quicquid

quicquid dicendum occurrit, chartis illinere velimus. Satius ergo, manum de tabula tollere, ne, quod olim in urbem perexiguam, cujus amplissimæ essent portæ, dictum fuit, Darent operam cives, ne tota per illas urbs effugeret; in hunc discursum, si majorem in modum excrescat, quadrare videatur.

TABULA NOMINUM FICTORUM IN ARGENIDE.

Acegoras. *Gihuillæ Princeps.*
Anaximander. *Pontanus Marchio.*
Aneroestus. *Clemens VIII. Pontifex.*
Antenorius. *Querengus.*
Aquilius. *Imperator Rom.*
Archombrotus. *Princeps regi Franciæ subditus, virtutibus heroicis, summam facientibus spem, ornatus.*
Argenis. *Deficiens in Henrico III. Valesiorum stirps. vel etiam alter ab rege locus, eodem tempore à tribus æmulis, Navarro, Alensonio, & Guisio, callide petitus.*
Arsidas. *Dux Bullionius.*
Arx non eversa. *Londinensis arx.*
Auxilia Meleandro lata. *Literæ, quas anno* MDLIX *ad Franciscum Galliarum regem Philippus Hispaniarum rex dedit.*
Britomandes pater. *Anton us Borbonius pater.*
Britomandes filius. *Antonius Borbonius filius, Henrici IV. pater.*
Cleobulus. *Villaregius.*
Commindorix. *Allobrogum Dux.*
Dereficus. *Federicus, Comes Palat.*
Dunalbius. *Vbaldinus.*
Eristhenes. *Mainius Calignaci Comes.*

Eury-

Eurymedes. *Bironii Marescallus.*
Gelanorus. *Turennii Marchio.*
Gens rudis, & ficum ficum, scapham scapham appellare solita. *Helvetii.*
Gobryas. *Harlæus Sanciaci.*
Hiero-Leander. *Hieronymus Aleander.*
Hippophilus. *Hispaniarum Rex.*
Horti Reginæ Mauritaniæ. *Vigna di Madama in Roma.*
Hyanisbe. *Elisabetha Angliæ Regina.*
Hyperephanii. *Hugenottæ.*
Ibburranes. *Barberinus, Vrbanus VIII. Papa.*
Liphippus. *Rex Hispaniarum.*
Lycogenes. *Dux Guisius.*
Lydii conjuges. *Ancræus cum uxore, in Gallia.*
Meleander. *Henricus III.*
Menocritus. *Retii Marescallus.*
Mergania. *Germania.*
Nicopompus. *Barclaius.*
Oloodemus. *Elbovii Dux.*
Peranhylæus. *Bethlem Gabor.*
Poliarchus. *Persona eorum, in quos Guisianorum ac Ligæ sacræ rabies desævit: quales Henricus IV. Rex Navarræ, & Esparnonii Dux.*
Praxetas. *Domus Albigniaca.*
Procerum primus in aula Hippophili. *Franciscus Gomezius Sanctæ vallis, Lermæ Dux.*
Phryges conjuges. *Comes Somerseti cum uxore, in Angl.*
Purpurati Sacerdotes. *Cardinales, Lerma & Cleselius.*
Radirobanes. *Hispaniarum Rex.*
Regio, ab adverso litore, Siciliæ æmula. *Anglia.*
Selenissa. *Regina mater.*
Sicilia. *Galliæ regnum.*
Timandra. *Iana Albretia, Henrici IV. mater.*
Timonides. *Domus Albigniaca.*
Vsinulca. *Calvinus.*

INDEX

INDEX
IN
BARCLAII
ARGENIDEM.

ACegoras ad Meleandrum Regem primus tranſivit. 50
Aceto ſua vulnera lavat Poliarchus. 33
Advocatorũ cēſura. 376
Ætna tres rivos evomit. 255.257
Æquitas Deorum defenſa. 458
Alcæa Seleniſſæ ſcribit. 312
Aldinæ catellæ epitaphium. 200
Anaximander Monarchiæ male affectum ſe prodit. 107
Aneroeſtus Rex Allobrogum dono habuit Poliarchum. 451. proclamatur occiſus. 465. poſtea ſacerdos Iovis Cœleſtis ſalutatur. 611 615. Nuptias Argenidis & Poliarchi vaticinio fortunat. 663
Angari, ignes nocturni. 41
Antenorius ſacerdos Apollinis. 198
Anna, ſoror Hyaniſbes, mater Archõbroti. 653
Annulus datus Poliarcho ab Hyaniſbe Mauritaniæ Regina. 196
Anulus Radirobanis. 238
Apes ſymbolum Ibburranis familiæ. 89. Reges non habent. 108
Apio mortui victores coronantur. 273
Aquilius regnis duobus excidit. 118
Archombrotus ex Africa oriundus. 33. A ruſticis pro Poliarcho accipitur. 91. Regem Meleandrũ eripit undis. 143. 144. Oloodemi & Eriſthenis fugam remoratur. 170. Meleandrum Poliarcho male affectũ reddit. 233. 234. Meleandri inſignia regia induit. 262. Radirobanis inſidias deprehendit. 389. 390. Hyempſal inter ſuos vocatur. 492. Meleandri filius eſſe dignoſcitur. 645. 646
Argenis cur Palladis ſacris præficiatur? 35. 36. Quo animo Poliarchi

liarchi necẽ excipiat? 62. 63. Mortem ſibi conſcire molitur. 64. in furorem verſa canit. 134. Triumphali curru vehitur ſola. 275. Morbum ſimulat. 394. Poliarcho deſponſatur. 649
Armilla Poliarcho oblata. 162. 176. 185. 186
Arſidas in Poliarchi ſpeluncam concedit. 75. ab Argenide miſſus. 432. in Mauritaniam venit. 579. intemperie glaciei exhauſtæ agrotat. 583. 584.
Aſtioriſtes, Timandræ filius, nuncupatur Poliarchus. 447. 461
BAcchus à Pythia vate Medicus appellatur. 331
Balearium in vibrandis fundis peritia. 247
Barbæ aſciticiæ latronis. 78
Bellum in Lycogenem ratum. 148. geſtum. 215
Bocchus ferendis epiſtolis delectus. 601. deſert. 632. 635.
Britomandes Poliarchi pater. 444
CAninus catulus Marti Enyalio immolatur. 249
Cereris ſignum. 139
Ceroviſtus Sicãbres maritus. 448
Chorea qua Saturni filiis mundus ſorte obtingebat. 383. 384
Cicuta confecti Eriſthenes & Oloodemus. 212
Cleobulus Meleandro bellum conſulit. 146.
Clupea urbs Maurit. 194
Commindorix tyrannus occiſus ab Aſtioriſte. 475. 476.
Cornius nepos Radirobanis. 540. 607. 603
Creſtor Aneroeſti familiaris. 614
Cupiditatum immodicarum fræna. 621
DEmades Seleniſſæ filius. 296
Deum exiſtere, Aneroeſtus diſſerit. 621
Dianæ hymnus. 190
Diræ in inſidiantes Regibus. 42. 43. in fœdifragos. 136
Druidum carmina. 444
Dunalbius uni familiæ regiam poteſtatem addicendam eſſe probat. 114. Arſidam cum Nicopompo cœna excipit. 337

Epeirctæ

EPeirctę propugnaculum Siciliæ. 138
Epithalamium Argenidis & Poliarchi. 660
Eristhenis in Meleandrũ conjuratio. 165.166.
Eurymedes Poliarchũ sibi ignotum verberat. 129
Exta victimarum in mare projecta. 631
FEbris largo vini potu expulsa. 330
Fecialium religio. 136. solennia verba. 491
Fortitudinis simulachrũ. 605
Fortunæ Deæ habitus. 358. Templũ. 433.435.
Fortuna falso temeritatis insimulata. 437.438
Fuga sponsi cum virgine frequens. 317
GAlatea sui Acis anxia. 68
Gallica connubia Siculis principibus interdicta. 486
Gelanorus Poliarchi mortem scite comminiscitur. 58.59.
Gelida admota ruborem ex nimio fletu contractum temperat Argenis. 67
Gigantomachia descriptio. 473
Glaciei poma inserta æstate. 581.582.
Gobryas præfectus navium. 443. à Poliarcho 441. ad Argenidem. 573.574
HArsicora nepos Radirobanis. 540. 602.603.
Heraleon insanus Poliarchum simulans. 101
Hospitali Iovi exta sacrata. 581
Hyanisbe Mauritaniæ regina. 195
Hyperephanii quales? 152
IBurranes Lydius. 88
Icciobates Theocrinem veneno extinguere parat. 313
Iovis Cœlestis templũ. 604
Insaniæ nulli expertes. 105
Iuba Mauritanæ præfectus Arsidam percunctatur. 579
Iunonis cœlestis tẽplum. 310. 497. 498.
Iusjurandum in Palladis sacrario. 73
Iurisjurãdi formula Hyanisbes. 608
LEgati venarum instar. 564
Legum condendarum jus Regibus. 509
Linguæ errantis gratia. 320.
Litterarũ contemptus. 87
Lixa urbs Mauritaniæ. 187
Lycogenes Argenidem rapere contendit. 36. occiditur. 266
MAthematicorum ludibria. 218
Matrimonia Principum non ex affectu amicitiæ. 39
Medicorum iniquissima merces. 33
Meleander rex Siciliæ plus justo venatui indulget. 34. largitur immodice. 24. Olea cur coronetur? 35. Meleandri casus in terram. 32. nummus. 35. sua insignia tradit Archombroto. 262
Mergania regio à suis principibus defecit. 284
Mola asperguntur devota animalia ab Argenide. 125
Monile Eryphiles. 294
NAtalis dies Hyanisbes. 510
Navis mersa. 174
Navis Meleandri inscriptio. 240
Navis Natalis, qui & Argenidis. 373
Neptuni ara. 630
Nilus incertus patriæ. 80
Nummus Meleandri noctua insignitus. 35
OLea cur Meleander coronetur? 35
Orationes precesq; diis non vanæ. 439. Orgia. 511
PAcis imago, cujus dextræ Mars olivam inserit. 276
Pacis Deæ verba. 632
Palladis simulachrũ. 124
Palladi carmen nuncupatum. 125. a Pallade se falso liberatum putat Meleander. 356.357
Palladis sacris præficitur Argenis. 360.361
Paupertatis laus. 621
Phorbas cum furto sacculi Arsidæ aufugit. 584
Phthintia oppidum Siciliæ. 32
Poculum anacæum. 212
Poëseos genius extra verum. 339
Poliarchus prædones abigit. 29. Perduellionis insimulatur. 44. ejus epitaphium. 62. Argenidem Sacrorum præsidẽ ignota veste alloquitur. 129. Peiratas occidit. 180. ereptas à prædonibus gẽmas Hyanisbæ Mauritaniæ reginæ restituit. 194. Mercatoris speciem gerit.

gerit. 343. Theocrinem puellam se tandē simulasse aperit. 353. Pueri natura. 449. Scordanes vocatur. 461. & Astioristes. 447. 461. Britomādi patri à matre offertur. 467. 468. In Mauritaniam inscius appulit. 487. Ejus cum Radirobane certamen. 532. Argenidem ducit uxorem. 659
Prodigiorū descriptio. 151
Prudentiæ simulac. 605
Purpura Argenidi oblata. 573. 574
Radirobanes Sardiniæ Rex suppetias fert Meleandro. 238. Argenidis nuptias petit. 291. Hyanisbæ bellū indicit. 491. occisus à Poliarcho. 533
Reges à suavitate amandi arcentur. 35. Improbatur eorū potestas. 108. An ex una stirpe melius quam ex comitiis populi asciscantur? 113. Precario regnant. 138. Hyperephanii [illegible] graves. [illegible] defectio[illegible] Regu[illegible] cognata poten[illegible] tia ca[illegible]
Sardi devoventur. 414.
Tabella Veneri devota. 30
Tempestas maris. 172. 173. &c.
Testamētū militare. 514
Themison, medicus Afer, solvendam venam censet. 539
Theocrine filia Alcææ. 312. Latrones occidit. 323. Pallas esse creditur a Meleandro. 356. 357 se Poliarchum esse Argenidi ostendit. 353. 354
Timoclea de regum amicitia differens. 51. 52
Timādra uxor Britomādis Astioristē filium Sicābræ dat alēdum. 447
Timonides ad ferendam Poliarcho armillam electus. 165. legatus à Meleandro ad Hyanisbem. 565. 566. 604
Treutacommilcodor. 321
Triumphi species. 275
Tussim commovet caute Argenis. 71
Vectigalia ab egenis nō [illegible]genda. 374. ut [illegible] Reg[illegible]anda? 500
[illegible] Cœlesti[illegible]mplum. [illegible] Er[illegible]ina. 30
[illegible] Vesti[illegible] 98

Bayerische Staatsbibliothek München